

I. Bendrosios nuostatos

1. Ugdymo srities paskirtis

1.1. Kalbinis ugdymas – svarbi bendrojo ugdymo dalis. Kalbinių gebėjimų ugdymas sudaro prielaidas mokinių intelektualinių ir kūrybinių galių plėtotei, emocinei, dorovinei, socialinei, kultūrinei brandai, pilietinės ir tautinės savimonės raidai.

1.2. Nagrinėdami, interpretuodami, vertindami ir patys kurdami įvairaus pobūdžio tekstus mokiniai ugdomi kritinio mąstymo gebėjimus. Jie nagrinėja, vertina įvairiuose šaltiniuose reiškiamų požiūrių pagrįstumą ir mokosi argumentuotai diskutuoti. Kalbų pamokose nuolat plėtojama diskusijos kultūra: mokomasi išklaudyti kitą, gerbti jo nuomonę, apginti savo požiūrį, nepažeidžiant kitų ir savo paties orumo, ugdoma atsakomybė už savo pasakymų tikrumą ir tikslumą. Svarstydami tekstuose reiškiamus požiūrius, teigiamas vertybes mokiniai pažįsta bei apmąsto savo ir kitų dvasinę patirtį, kuria, permąsto, keičia savąsias vertybes. Skaitydami grožinius kūrinius ir patys bandydami kurti mokiniai įgyja emocinės bei estetinės patirties, ugdomi vaizduotę, kūrybinį mąstymą. Nuolat plečiamas kalbų ir literatūros pažinimas, plėtojami kalbiniai gebėjimai tampa savivokos, saviugdės, saviraiškos priemone.

1.3. Nagrinėdami savo tautos ir kitų tautų literatūrinį kultūrinį palikimą, pažindami kalbą kaip socialinį kultūrinį reiškinį, mokiniai suvokia istorinės atminties, tradicijų, gimtosios kalbos vertę, asmeninio indėlio į kultūros kūrimą prasmę. Mokydamiesi kitų tautų kalbų ir pažindami kultūras supranta, kad kiekviena kultūra yra savita ir unikali, įgyja daugiakalbės ir daugiakultūrės kompetencijos pagrindus. Visa tai sudaro prielaidas ugdytis dialogu, atsakomybe, kūrybingumu grįstą santykį su savosios kultūros tradicija, pagarbą bei atvirumą kitoms kalboms ir kultūroms.

1.4. Mokydamasis kalbų pradinėje mokykloje mokinys įgyja elementaraus raštingumo pagrindus, išsiugdo elementarius teksto kūrimo ir suvokimo gebėjimus. Pagrindinėje mokykloje toliau plėtojami pradinėje mokykloje įgyti gebėjimai. Pagrindinės mokyklos kalbinio ugdymo paskirtis – ugdyti sąmoningą, atsakingą ir savo jėgomis pasitikintį kalbos vartotoją, kritišką suvokėją. Mokiniai nagrinėja, kaip kalbos vartojimas priklauso nuo tikslo, situacijos, adresato, patys mokosi tinkamai ir veiksmingai ją vartoti siekdami įvairių tikslų įvairiose

socialinėse kultūrinėse situacijose. Dirbdami su įvairaus pobūdžio tekstais mokiniai suvokia, kad visuose tekstuose reiškiami tam tikri požiūriai, kuriuos reikia atpažinti, išnagrinėti, suprasti, įvertinti. Mokiniai turėtų suprasti, kad kalbų mokymasis yra asmeniškai vertingas, nes leidžia jiems pažinti save ir pasaulį, bendrauti, tobulėti, dalyvauti visuomenės gyvenime, sėkmingai veikti daugiakalbėje ir daugiakultūroje erdvėje.

1.5. Kad sėkmingai ugdytųsi kalbinius gebėjimus, galėtų savarankiškai mokytis, mokiniai turi išmokti mokytis. Jie turėtų būti skatinami apmąstyti savo mokymąsi, pažinti save kaip besimokančius, suvokti individualius poreikius, išsikelti mokymosi tikslus ir planuoti veiklą taip, kad šiuos tikslus pasiektų. Mokiniai turėtų išmanyti įvairias mokymosi strategijas, padedančias siekti kalbinės komunikacijos tikslų (pvz., žinoti įvairių būdų, kaip planuoti rašinį, kaip išlaikyti dėmesį klausantis teksto, kaip kontroliuoti savo suvokimą skaitant, kaip rasti reikiamą informaciją žodynuose, enciklopedijose, vadovėliuose, žinyuose, elektroniniuose informacijos šaltiniuose, kaip įvairiais būdais kompensuoti kalbinių gebėjimų trūkumą). Mokiniai turėtų suvokti, kad jie mokosi nuolat siedami jau turimas žinias su naujomis, suprasti žinių ir gebėjimų vertę, numatyti praktines jų taikymo galimybes.

II. Tikslas, uždaviniai, struktūra

2. Tikslas – ugdyti mokinio komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, kurios sudaro prielaidas mokiniui bręsti kaip asmenybei, sėkmingai mokytis, bendrauti, veikti įvairiose socialinėse ir kultūrinėse situacijose, formuoti pilietinę ir tautinę savimonę.

3. Uždaviniai

Siekdami kalbinio ugdymo tikslo mokiniai:

- sąmoningai ugdomi, tobulina savo kalbinius gebėjimus: taiko tinkamas strategijas, apmąsto ir planuoja savo mokymosi veiklą, jaučiasi atsakingi už mokymosi rezultatus;
- suvokia, interpretuoja ir kritiškai vertina įvairaus pobūdžio tekstus;

- kuria įvairaus pobūdžio sakininius ir rašytinius tekstus, siekdami įvairių tikslų įvairiose socialinėse ir kultūrinėse situacijose;
- domisi kultūriniu gyvenimu, jame dalyvauja, kritiškai vertina įvairias kultūrinio gyvenimo formas;
- gerbia savo šalies ir tautos kultūros tradicijas, dabarties pasaulio vertybes, yra atviri kultūrų įvairovei.

4. Struktūra

4.1. Kalbinio ugdymo sritį sudaro šie mokomieji dalykai:

- lietuvių gimtoji kalba;
- kitos gimtosios kalbos;
- gestų kalba;
- lietuvių valstybinė kalba;
- lietuvių kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems;
- pirmoji užsienio kalba;
- antroji užsienio kalba;
- užsienio kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems.

III. Programos įgyvendinimas: integravimo galimybės, didaktinės nuostatos, mokymosi aplinka

5. Integravimo galimybės

5.1. Mokantis kalbų ryšys su *integruojamosiomis programomis* grindžiamas bendrųjų gebėjimų, reikalingų asmens kompetencijoms įgyti, ugdymu. Tai komunikavimo gimtąja ir kitomis kalbomis, informaciniai, kritinio ir kūrybinio mąstymo, mokymosi, bendradarbiavimo ir kiti gebėjimai.

5.2. Mokantis kalbų vyksta *dalykų integracija*, nes kalbos temos yra iš įvairių gyvenimo sričių. Pirmiausia pabrėžtina gimtosios, valstybinės ir užsienio kalbų, literatūros, dorinio ugdymo, socialinių mokslų ir menų dalykų integracija. Skatinamas integruotas kalbos (lietuvių, užsienio kalbų) ir kitų dalykų mokymasis.

5.3. Ugdymo procese derėtų atsižvelgti į tai, kad vienos kalbos pamokose išugdyti gebėjimai turi būti *perkeliami mokantis kitos kalbos*. Mokiniai skatinami

lyginti kitas kalbas su gimtąja, atkreipiamas dėmesys į kalbų panašumus ir skirtumus. Mokantis valstybinės ir pirmosios užsienio kalbos, remiamasi gimtosios kalbos pamokose įgytomis žiniomis ir gebėjimais, o mokantis antrosios užsienio kalbos perkeliama pirmosios užsienio kalbos kompetencijos ir kalbos mokymosi strategijos. Gimtoji kalba užsienio kalbų pamokose vartojama saikingai, išskyrus įvadinę pakopą, kai pamoka vedama dviem kalbomis: gimtąja ir užsienio. Mokantis antrosios užsienio kalbos svarbu atkreipti dėmesį į kalbų panašumus ir skirtumus.

5.4. Svarbu maksimaliai naudotis įvairių kalbų integracijos galimybėmis padedant mokiniams perimti gimtosios kultūros patirtį ir susipažinti su kitomis kultūromis, siekiant išugdyti daugiakalbę ir daugiakultūrę mokinio kompetenciją.

5.5. Kalbos mokymosi procese vyksta visų kalbinės veiklos rūšių – kalbėjimo, klausymo, skaitymo, rašymo – *vidinė integracija*.

6. Didaktinės nuostatos

6.1. Planavimas

6.1.1. Planavimas turi būti grindžiamas aiškiu mokymosi tikslų ir uždavinių supratimu. Planuojant pirmiausia turi būti numatoma, ko mokiniai turėtų išmokyti (t. y. numatomi aiškūs mokymosi uždaviniai). Tada numatoma, kaip jie mokysis, kaip parodys, ko išmoko, kaip bus vertinama, kaip bus apmąstomas mokymosi procesas bei rezultatai.

6.1.2. Planuojant labai svarbu atsižvelgti į konkrečios klasės mokinių pasiekimų lygį, mokymosi poreikius, mokymosi stilius ir polinkius, mokymo ir mokymosi sąlygas.

6.1.3. Planuojant taip pat atsižvelgiama į mokyklos bendruomenės išsikeltus ugdymo tikslus ir prioritetus, į individualius paties mokytojo išsikeltus profesinio tobulėjimo tikslus. Kad mokiniai galėtų sėkmingai mokytis, mokytojas turėtų prieš kiekvieną veiklą aiškiai suformuluotus mokymosi tikslus ir į rezultatą orientuotus uždavinius aptarti su mokiniais, paaiškinti praktines įgytų gebėjimų taikymo galimybes.

6.2. Organizavimas

6.2.1. Kalbos mokymasis suvokiamas kaip procesas, kai mokymosi laikas naudojamas aktyviai mokinių veiklai, dirbant individualiai ir grupėmis. Mokiniai ak-

tyviai įsitraukia į mokymosi veiklą, kai yra skatinami kontroliuoti savo mokymosi procesą, taikyti įvairias mokymosi strategijas. Jau planuojant veiklą mokytojui labai svarbu atsakyti į klausimus: kaip bus skatinamas mokinių aktyvumas, kaip mokiniai kontroliuos savo mokymąsi, kokias mokymosi strategijas taikys? Mokiniai aktyviai mokosi, kai dirba bendradarbiaudami: keičiasi patirtimi, idėjomis, diskutuoja, kartu nagrinėja problemą, svarsto alternatyvas, ieško sprendimo.

6.2.2. Kad kiekvienas mokinys galėtų aktyviai dalyvauti ir sėkmingai mokytis, svarbu, kad užduotys būtų diferencijuojamos ir individualizuojamos, atsižvelgiant į visos klasės ir atskirų mokinių pasiekimų lygį, t. y. vengiama per sunkių, atskiram mokiniui ar grupei neįveikiamų užduočių ir lygiai taip pat – per lengvų, neskatinančių mokytis užduočių. Atsižvelgiant į skirtingus mokinių mokymosi stilius apgalvojama mokymo metodų įvairovė. Rekomenduojama sudaryti mokiniams kuo daugiau galimybių patiems pasirinkti užduotis, mokymosi būdus, atsižvelgiant į interesus, polinkius, išsikeltus mokymosi uždavinius.

6.2.3. Organizuojant ugdymo procesą siekiama, kad kalbinė veikla būtų kuo labiau kontekstinė. Kalbų mokymasis turi būti grindžiamas mokinių patirtimi, ieškoma prasmingų mokymosi mokykloje ir gyvenimo už mokyklos ribų sąsajų. Kalbinė veikla siejama su situacijomis, artimomis natūraliam bendravimui, ieškoma galimybių mokiniams vartoti kalbą autentiškose situacijose (pvz., parengti pristatymą žemesnių klasių mokiniams, parengti kito mokomojo dalyko projekcinio darbo viešą pristatymą, parengti interviu su realiu žmogumi, priimti svečius iš kitų šalių ir pan.).

6.2.4. Mokant kalbos labai svarbi vidinė dalyko integracija. Rašyti tekstą turi būti mokomasi nagrinėjant, kaip atsižvelgiant į komunikavimo tikslą komponuojami sakiniai ir rašytiniai tekstai, kaip siejamos teksto dalys ir sakiniai, kaip pasirenkama kalbinė raiška. Teksto suvokimo gebėjimai ugdomi analizuojant parašyto teksto struktūrą, kalbinę raišką. Kalbos sistemos dalykų pažinimas sietinas su gebėjimų tinkamai, veiksmingai ir taisyklingai vartoti kalbą įvairiose situacijose ugdymu.

6.3. Vertinimas

6.3.1. Apmąstant vertinimo praktiką, svarbu atsakyti į tris esminius klausimus: kodėl vertinama, kas vertinama ir kaip vertinama.

6.3.2. *Kodėl vertinama?* Vertinimas yra integrali mokymo bei mokymosi pro-

ceso dalis. Ugdymo procese renkama informacija apie klasės ir kiekvieno mokinio mokymosi stipriąsias vietas ir tobulintinas sritis, teikiama grįžtamoji informacija, atsižvelgiant į vertinimo informaciją koreguojamas pats mokymas. Taigi vertinimo tikslas – padėti mokiniui mokytis ir siekti veiksmingesnio mokymo.

6.3.3. *Kas vertinama?* Kalba yra mokomasis dalykas, apimantis platų gebėjimų spektrą. Planuojant vertinimą, svarbu įsitikinti, ar pakankamai dėmesio skiriama įvairių kalbinės veiklos rūšių – skaitymo, rašymo, kalbėjimo ir klausymo – gebėjimams vertinti. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad vertinami turėtų būti ne tik rezultatai, konkretūs mokinių darbai, bet ir pats mokymosi procesas. Mokytojas turėtų nuolat stebėti, kalbėtis su mokiniais, kad išsiaiškintų, kaip jiems sekasi taikyti įvairias mokymosi strategijas, kaip jie geba mokytis bendradarbiaudami, kaip geba įvertinti save, išsikelti mokymosi tikslus ir jų siekti. Ne mažiau svarbu išsiaiškinti su mokomuoju dalyku susijusias mokinio nuostatas (ar mokinys suvokia kalbos mokymosi reikšmingumą, ar pasitiki savo jėgomis, ar nusiteikęs tobulinti savo kalbinius gebėjimus) ir mėginti jas koreguoti. Kad kalbinis ugdymas būtų visavertis, įvairiais būdais turėtų būti vertinama mokinių kompetencija, t. y. žinios, gebėjimai ir nuostatos, nes priešingu atveju kyla pavojus, kad nebus pasiekti mokymosi tikslai.

6.3.4. *Kaip vertinama?* Kad mokiniai galėtų sėkmingai mokytis, mokymosi proceso metu siektina suteikti kuo daugiau išsamios, konstruktyvios grįžtamosios informacijos. Mokytojas turėtų rasti galimybių svarstyti su mokiniais rašomų darbų juodraščius, aptarti rengiamus projektus, nurodyti jų tobulinimo galimybes. Darbų vertinimo kriterijai neturėtų būti tik priemonė, kuria naudojasi mokytojas, įvertindamas atliktas užduotis. Aiškūs, iš anksto pateikti, pavyzdžiais iliustruoti kriterijai turi būti mokymosi priemonė. Į vertinimo veiklą įtraukiami ir mokiniai. Jie turėtų vertinti savo ir vieni kitų darbus, atsižvelgdami į mokymosi uždavinius, vadovaudamiesi vertinimo kriterijais. Tokia savęs vertinimo ir vienas kito vertinimo praktika neturėtų būti atsitiktinė, ji suprastina kaip tikslinga ir reguliari mokymosi veikla. Kad galėtų pateikti išsamios ir konstruktyvios grįžtamosios informacijos, mokytojas turi nuolat įvairiais būdais ją kaupiti: mokinio pasiekimus lyginti su ankstesniais jo pasiekimais, numatytais rezultatais, stebėti, kaip mokinys dalyvauja mokymosi veikloje, ir pasižymėti pastabas, tikslingai analizuoti tam tikrais aspektais mokinių darbų pavyzdžius (pvz.,

rašinių, testų rinkinius), kalbėtis su mokiniais, tėvais, kitais mokytojais. Mokytojo suteikiama grįžtamoji informacija turėtų būti grindžiama mokinio mokymosi pažangos ir stipriųjų vietų nurodymu, sunkumų nustatymu ir galimybių jiems įveikti numatymu.

7. Mokymosi aplinka

7.1. Mokymosi aplinka suprantama kaip nuolatinis tarpusavio santykių kūrimas, kartu besimokančių tyrėjų bendruomenės ugdymas ir kaip erdvė, kurioje mokiniai būna, mokosi, bendrauja. Aplinka padeda formuoti mokinių pomėgiams, kultūrai, yra svarbi jų patirčiai, saviugdai, turi įtakos kognityviniams ir nekognityviniams rezultatams (pvz., mokiniai nori lankyti mokyklą, nori veikti kartu su bendraklasiais ir t. t.).

7.2. Siekiama kurti saugią mokymosi aplinką, kurioje mokinių ir mokytojų, mokinių tarpusavio santykiai grindžiami tolerancija, reiškiančia, kad norima ir gebama priimti aplinkinius tokius, kokie jie yra; pabrėžiamas kiekvieno mokinio, nepaisant jo socialinio ir ekonominio statuso, mokymosi sunkumų, lyties, rasės, tautybės, prigimties ar būdo ypatumų, vertingumas; skatinama minčių ir nuomonių įvairovė; sudaromos sąlygos skleisti kritiniam mokinių mąstymui ir kitoms intelektinėms galioms; jaučiamas pasitenkinimas dėl priklausymo bendrijai, bendruomenei; kuriamos ir puoselėjamos tradicijos; ugdoma pagarba kitos tautos, įsitikinimų, rasės ar kultūros žmonėms.

7.3. Kartu besimokančios bendruomenės santykių kūrimas grindžiamas laisve, atsakomybe ir bendradarbiavimu: mokiniui sudaroma galimybė rinktis (pvz., užduotis, individualų darbo tempą, veiklos planą, papildomą veiklą ir kt.) ir kartu ugdomas supratimas, kad už savo pasirinkimus jis yra atsakingas, mokinyms kartu su kitais kuria bendrabūvio taisykles, įsipareigoja jų laikytis ir laikosi, ugdomas supratimas, kad mokymasis grindžiamas bendradarbiavimu, kad jo sėkmė priklauso nuo kiekvieno bendruomenės nario įsipareigojimo aktyviai dalyvauti vei-

kloje, prisiimti atsakomybę, dalytis patirtimi, informacija, idėjomis, išgirsti kitą. Mokytojas irgi yra besimokančiųjų bendruomenės narys, labiau patyręs kolega, kuris pataria, vadovauja diskusijoms ir kartu mokosi. Kuriami ir bendradarbiavimu grįsti santykiai su mokinių tėvais ar globėjais. Apie mokinių pasiekimus informuojama konstruktyviai, numatant būdus, kaip sutelktomis šeimos ir mokyklos pastangomis padėti vaikui plėtoti gabumus, įveikti sunkumus.

7.4. Mokymosi aplinka turėtų skatinti *kūrybingumą*: ugdomas mokinių mąstymo novatoriškumas ir lankstumas, sudaromos sąlygos išvelgti, pastebėti problemas, mąstyti, eksperimentuoti, išgyvenant kūrybos ir atradimo džiaugsmą, ugdomas palankumas naujumui, savitumui, lavinama vaizduotė, žadinamas jautrumas, smalsumas, atvirumas sau ir kitiems, mokiniai skatinami dalyvauti įvairioje veikloje, kad patenkintų saviraiškos poreikį, atrastų problemų sprendimus bei perteiktų juos įvairiomis priemonėmis ir būdais.

7.5. Aplinka, kurioje mokomasi, turėtų būti funkcionali, t. y. pritaikyta įvairių poreikių mokiniams ir įvairiems jų poreikiams, mobili: klasėje nesunku sukurti mažesnes erdves individualiai ar grupinei mokinių veiklai, pritaikyti erdvę veiklos specifikai; įranga ir priemonės turėtų atitikti šiuolaikinio ugdymo proceso ypatumus ir reikalavimus. Ugdydami savo komunikavimo gebėjimus mokiniai turėtų naudotis naujomis technologijomis (kompiuteriais, įvairialypės informacijos įranga). Jiems turėtų būti suteikta galimybių mokymosi proceso metu naudotis įvairiais šaltiniais: įvairaus pobūdžio žodynais, internetu. Mokymosi aplinka turėtų būti saugi, higieniška ir estetiška: jauki ir skoninga, darni erdvės, daiktų ir spalvų kompozicijos požiūriu, pasižyminti mokinių darbų ar svarbios mokomosios medžiagos eksponavimo kultūra.

7.6. Saugioje, patrauklioje ir patogioje aplinkoje vaikai ir mokytojai gerai jaučiasi, yra darbingi. Stimuliuojanti emocinė aplinka, kurią sudaro šilti, bendradarbiavimu grindžiami mokinių, mokytojų ir tėvų santykiai, skatina sėkmingai mokytis.

IV. Lietuvių gimtoji kalba: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

8. Lietuvių gimtosios kalbos pagrindinio ugdymo bendrosios programos paskirtis – apibrėžti lietuvių kalbos kaip mokomojo dalyko tikslus ir uždavinius, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, mokinių pasiekimų lygių požymius ir nusakyti orientacines ugdymo gaires.

8.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra ir integravimo galimybės

8.1.1. Tikslas – sudaryti prielaidas mokiniams ugdytis komunikavimo ir kultūrinę kompetencijas, būtinas kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingai mokymosi, visuomeninei ir būsimai profesinei veiklai.

8.1.2. Uždaviniai

Kad būtų įgyvendintas dalyko tikslas, mokiniai:

- kuria įvairaus pobūdžio sakytinius ir rašytinius tekstus, siekdami įvairių tikslų įvairiose socialinėse ir kultūrinėse situacijose;
- ugdomi poreikį sąmoningai skaityti, gebėjimą kritiškai vertinti įvairaus pobūdžio tekstus ir įvairias kultūrinio gyvenimo formas;
- ugdomi poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus, remdamiesi kalbos ir literatūros žiniomis, įgunda tikslingai taikyti įvairias strategijas;
- pažįsta grožinės literatūros savitumą, patiria estetinių išgyvenimų, supranta esminių vertybių prasmę;
- pažįsta kalbą ir literatūrą kaip tautos kultūros dalį, suvokia kultūros tradicijas ir jas kūrybingai plėtoja.

8.1.3. Struktūra

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

- **kalbėjimas ir klausymas;**
- **skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas;**
- **rašymas.**

8.1.4. Integravimo galimybės

Integracinius lietuvių kalbos ryšius lemia keletas esminių bruožų, kuriais šis dalykas išsiskiria iš kitų. Vaikai ateina į mokyklą mokėdami gimtosios kalbos

tiek, kiek nėra vieno kito mokomojo dalyko (ja reiškia mintis, mąsto). Be to, kalbos nuolat mokomasi per kitų dalykų pamokas. Mokinių kalbos gebėjimai yra svarbi sąlyga sėkmingai mokytis kitų dalykų. Lietuvių kalbai svarbūs keli integravimo aspektai:

Kalbos ugdymosi ir asmenybės brendimo integralumas. Humanistinėmis vertybėmis pagrįstas kalbos ugdymo turinys, tinkamai organizuotas ugdymo procesas brandina mokinio asmenybę, kita vertus, ir mokinys, kaip visateisis ugdymo proceso dalyvis, daro įtaką ir kalbos ugdymo turiniui, ir pačiam ugdymo(si) procesui.

Gimtosios kalbos ir kitų kalbų ryšys. Gimtosios kalbos mokėjimu ir pažinimu remiamasi mokantis kitų kalbų. Gretinant gimtosios ir kitų kalbų vartoseną, atkreipiamas dėmesys į fonetines, morfologines, leksines, sintaksines, stilistines gimtosios kalbos ypatybes, atskleidžiamas gimtosios kalbos savitumas, socio-kultūrinės situacijos nulemti kalbos vartojimo ypatumai.

Ryšiai su kitais dalykais. Kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kultūrinė kalbos paskirtis: kalba kuriamas ir perteikiamas kitų dalykų turinys. Skaitydami ir aptardami grožinius ir negrožinius tekstus, mokiniai remiasi istoriniu, socialiniu kultūriniu kontekstu, kitų mokomųjų dalykų žiniomis, mokosi atpažinti ir kvestionuoti tekstuose teigiamas vertybes, pasaulėžiūros ir kultūros ženklus. Kalbos ugdymo veikla (kalbinių situacijų modeliavimas ir tekstų kūrimas žodžiu bei raštu) derinama su kitų dalykų tematika ir problematika. Mokytojams numačius ir susitarus, mokantis kalbos gali būti rengiamasi ir kitų dalykų pamokoms (pvz., straipsnio, pranešimo rašymas ir pristatymas, diskusijų, aptarimų rengimas).

Kalbėdami, diskutuodami, rašdami, pristatydami savo darbus mokiniai mokosi argumentuoti remiantis kitų dalykų mokymosi patirtimi, mokosi tikslingai pasirinkti informaciją iš įvairių šaltinių, paaiškinti įvairių dalykų sąvokas, taisyklingai jas tarti ir rašyti, tinkamai pateikti citatas, nurodyti šaltinius.

Informacijos apdorojimas, tekstų pateikimas glaudžiai sietinas su informacinėmis technologijomis. Mokiniai mokosi vertinti informacijos patikimumą, tikslumą, tinkamumą, skaityti ir suprasti interaktyviuosius tekstus, kuriuose prasmė reiškiamą ne tik žodiniiais ženklais. Skaitydami, sudarydami ir pildydami lente-

les, braižydami diagramas ir grafikus mokiniai gali pritaikyti matematikos, informacinių technologijų ir kalbos patirtį. Rašant ir redaguojant kompiuteriu reikia išmanymo, kaip sutvarkyti pastraipas, kokius rašmenų šriftus, stilius pasirinkti, kaip tikrinti rašybą, įterpti paveikslą, paaškinimą.

Kalbos gebėjimų plėtojimo motyvacija gali būti stiprinama mokantis kitų dalykų. Siektina, kad ir per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime) būtų laikomasi pagrindinių kalbinio raštingumo reikalavimų.

Lietuvių kalbos ir integruojamųjų programų ryšiai grindžiami bendrųjų gebėjimų, būtinų asmens komunikacinei ir kultūrinei kompetencijai įgyti, ugdymu. Lietuvių kalba tiesiogiai susijusi su Komunikavimo integruojamąja programa ir Kultūrinio sąmoningumo integruojamąja programa. Nemaža dalis šių programų turinio integruojama į lietuvių kalbos ugdymo turinį.

Su kitomis integruojamosiomis programomis lietuvių kalbos sąsajas lemia jos kaip mokomojo dalyko ir kartu priemonės mokytis kitų dalykų pobūdis. Išskirtini du integravimo aspektai:

- bendrųjų gebėjimų ugdymosi;
- tematikos bei problematikos siejimo.

Visi bendrieji gebėjimai ugdomi ir plėtojami vartojant kalbą.

Ugdant mokinio kominikacinę kompetenciją plėtojami ir Darnaus vystymosi integruojamojoje programoje numatyti gebėjimai: išsakyti savo nuomonę, diskutuoti ir pagrįsti savo pasirinkimą, laikytis priimtinių bendravimo ir diskusijų kultūros normų, ugdytis toleranciją ir pagarbą visuomenės, kultūros ir gamtos įvairovei.

8.2. Mokinių gebėjimų raida

Šioje dalyje nurodoma esminių kiekvienos veiklos srities – kalbėjimo ir klausymo, skaitymo, literatūros (kultūros) pažinimo, rašymo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas rodo, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigiančių tam tikrą ugdymo koncentrą. Jei viename konkrete ugdytas gebėjimas kitame konkrete toliau nebeugdomas, laikomas įgytu, jis žymimas brūkšneliu.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1. Kalbėjimas ir klausymas		
1.1. Nurodyti aiškiai išreikštus autoriaus tikslus (informuoti, sudominti, įtikinti). Suformuluoti klausomo teksto temą, tiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį.	1.1. Nurodyti autoriaus tikslus (informuoti, sudominti, įtikinti). Suformuluoti klausomo teksto temą, pagrindinę mintį, keliamas problemas, nurodyti pateikiamus argumentus. Atpažinti ironijos atvejus.	1.1. Nurodyti autoriaus tikslus (informuoti, sudominti, įtikinti). Atpažinti paslėptus autoriaus tikslus. Aptarti įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų pagrindinę mintį, keliamas problemas, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus. Paašškinti perkeltinės prasmės pasakymus.
1.2. Vertinti klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: išsakyti savo nuomonę, remiantis patirtimi.	1.2. Vertinti klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: remiantis nurodytais kriterijais išsakyti savo požiūrį, jį argumentuoti.	1.2. Vertinti klausomo teksto turinį, raišką, poveikį klausytojui ir kalbėjimo kultūrą: tinkamai pasirinkus vertinimo kriterijus išsakyti savo požiūrį, argumentuoti.
1.3. Sąmoningai klausytis, taikyti mokytojo pasiūlytas aktyvaus klausymosi strategijas.	1.3. Sąmoningai klausytis, pasirinkti tinkamas aktyvaus klausymosi strategijas (nusiteikimas aktyviai klausytis, klausymosi tikslo paisymas, informacijos pasižymėjimas).	1.3. Sąmoningai klausytis, stebėti ir koreguoti savo suvokimą, tikslingai naudotis asmeniškai tinkamomis klausymo ir kalbėjimo strategijomis.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1.4. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (neoficiali). Mokytojui padedant pasirinkti kalbinę raišką.	1.4. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą (pažįstami adresatai: jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ir neoficiali). Dažniausiai tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį.	1.4. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą (mažai pažįstami ir nepažįstami žmonės) ir komunikacinę situaciją (įvairios oficialios situacijos). Tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį.
1.5. Tiksliai, aiškiai informuoti: apibūdinti daiktą, vietą, gyvūną, asmenį, nuosekliai papasakoti įvykį (Kaip tai atsitiko?), paaiškinti nesudėtingą procesą (Kaip tai daroma?).	1.5. Tiksliai, aiškiai informuoti: nuosekliai, dalykiškai apibūdinti įvairius objektus, palyginti du objektus, paaiškinti procesą.	1.5. Tiksliai, aiškiai informuoti: nuosekliai, dalykiškai paaiškinti sąvokas, analizuoti procesus, reiškinius. Laikantis numatytų kriterijų pristatyti objektą ar veiklą (pvz., knygą, projektą).
1.6. Siekiant saviraiškos ir sudominti pasakoti nuotykius, įvykius, grįstus patirtimi bei išmone.	1.6. –	1.6. –
1.7. Išsakyti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuoti remiantis patirtimi.	1.7. Išsakyti savo nuomonę apie menčiau pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuoti remiantis patirtimi ir kitais šaltiniais.	1.7. Išsakyti savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertinti, argumentuojant remtis įvairiais šaltiniais.
1.8. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose efektyviai klausytis, klausti, atsakyti, reikšti savo nuomonę.	1.8. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio diskusijose efektyviai klausytis, klausti, atsakyti, prieštarauti, argumentuoti.	1.8. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio diskusijose efektyviai klausytis, klausti, atsakyti, kelti problemas, svarstyti, argumentuoti, prieštarauti, vertinti, apibendrinti.
1.9. Reikšti mintis žodžiu taisyklinga ir stilinga kalba: paisyti kalbos normų, kalbėti tiksliai ir aiškiai.	1.9. Reikšti mintis žodžiu taisyklinga ir stilinga kalba: paisyti kalbos normų, kalbėti tiksliai, aiškiai, glaustai.	1.9. Reikšti mintis žodžiu taisyklinga ir stilinga kalba: paisyti kalbos normų, kalbėti tiksliai, aiškiai, glaustai, siekti įtaigumo.
1.10. Taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas rengiantis kalbėti ir kalbant. Mokytojui padedant apmąstyti savo kalbėjimo ir klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.	1.10. Pasirinkti tinkamas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas. Remiantis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija aiškintis, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numatyti kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelti mokymosi tikslus.	1.10. Tikslingai naudotis tinkamiausiomis pasirengimo kalbėti ir kalbėjimo strategijomis. Remiantis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama informacija aiškintis, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos, numatyti kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis, išsikelti mokymosi tikslus ir numatyti, kaip jų siekti.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas		
2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas		
Nurodyti aiškiai išreikštą teksto tikslą, temą, pagrindinę mintį, nusakyti nuotaiką, nesunkiai atpažįstamas vertybes.	Remiantis tiesiogiai pasakytais dalykais ir potekste, nurodyti teksto tikslą, temą, problemą, konfliktą, formuluoti pagrindinę mintį. Atpažinti aiškiai tekstuose teigiamas visuotines vertybes.	Remiantis tiesiogiai pasakytais dalykais, potekste ir kūrinio kontekstu, nurodyti teksto tikslą, aptarti tematiką, problemas, pagrindines mintis, vertybes.
2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus		
Paašškinti nesudėtingas netiesiogiai pasakytas mintis, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis patirtimi.	Paašškinti netiesiogiai pasakytas mintis, reiškiamus požiūrius, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis patirtimi, įvairių sričių žiniomis, teksto visuma.	Paašškinti netiesiogiai pasakytas mintis, požiūrius, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis įvairių sričių žiniomis, teksto visuma, teksto istoriniu kultūriniu kontekstu.
2.1.C. Analizuoti, kaip tekstuose kuriama prasmė		
Aptarti grožinio kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus (pvz., veiksmo vietą, laiką, veikėją, veiksmą). Grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose rasti nurodytas kalbinės raiškos priemones ir paašškinti jų paskirtį.	Aptarti pasakojimo ar kalbėjimo situaciją, vaizduojamojo pasaulio elementus tradiciniuose grožiniuose kūrinuose. Mokytojo padedamam aptarti, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis kuriama prasmė, siekiama tam tikro išpūdžio, poveikio skaitytojui.	Aptarti pasakojimo ar kalbėjimo situaciją, vaizduojamojo pasaulio elementus tradiciniuose ir moderniuose grožiniuose kūrinuose. Aptarti, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis kuriama prasmė, siekiama tam tikro išpūdžio, poveikio skaitytojui.
2.1.D. Vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką		
Pasakyti savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus remiantis išpūdžiu, patirtimi.	Vertinti pagal pateiktus kriterijus, pagrįsti vertinimus tekstu.	Vertinti savarankiškai pasirenkant tinkamus kriterijus, pagrįsti vertinimus tekstu.
2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su įvairaus pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstais		
Rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose šaltiniuose. Tinkamai ją atsirinkti ir pagal nuorodas suklasifikuoti.	Savarankiškai susirasti kelis šaltinius ir informaciją nurodyta tema. Tinkamai ją atsirinkti, klasifikuoti. Vertinti šaltinius informatyvumo požiūriu.	Savarankiškai susirasti kelis įvairaus pobūdžio šaltinius ir mokymuisi reikalingą informaciją. Tinkamai ją atsirinkti, klasifikuoti. Vertinti šaltinių informatyvumą, patikimumą.
2.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi		
2.3.A. Taikyti mokytojo nurodytas strategijas prieš skaitant, skaitant ir perskaičius tekstą. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą, pvz.: skaityti dar kartą (kelis kartus); pasižymėti, kas neaišku; klausti kitų, palyginti savo suvokimą su kitų.	2.3.A. Taikyti tinkamas strategijas prieš skaitant, skaitant ir perskaičius tekstą. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą, pvz.: formuluoti klausimus, perfrazuoti mintis savais žodžiais; analizuoti pastraipą, skirtingai pasižymėti teiginius ir argumentus; palyginti savo suvokimą su kitų.	2.3.A. Taikyti asmeniškai tinkamas strategijas prieš skaitant, skaitant ir perskaičius tekstą. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą, pvz.: atpažinti neaiškias, prieštaringas teksto dalis, formuluoti klausimus, perfrazuoti mintis savais žodžiais; remtis kontekstu ir kitų dalykų žiniomis, ieškoti papildomų šaltinių.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
2.3.B. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.	2.3.B. Remiantis savo skaitymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškintis, kokios teksto suvokimo strategijos tiko vienai ar kitai skaitymo problemai spręsti, ko nepasisekė atlikti; išsikelti teksto suvokimo gebėjimų tobulinimo tikslus.	2.3.B. Remiantis savo skaitymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija išsikelti teksto suvokimo gebėjimų tobulinimo tikslus ir numatyti, kaip jų siekti.
3. Rašymas		
3.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą		
3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (pažįstamas, nepažįstamas; bendraamžis, vyresnis).	3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į komunikavimo situaciją ir adresatą (jau nesnis, bendraamžis, vyresnis; gerai išmanantis dalyką, menkai informuotas).	3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (gana specifinė skaitytojų grupė, pvz., paauglių tėvai).
3.1.B. Siekiant sudominti kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus. Siekti gyvumo, vaizdumo naudojantis leksikos ir sintaksės teikiamomis galimybėmis.	3.1.B. Siekiant sudominti kurti vientisus įtempto siužeto pasakojimus. Siekti įtaigumo kuriant intrigą, motyvuotai siejant pasakojimo, aprašymo elementus.	3.1.B. –
3.1.C. Tiksliai, aiškiai, nuosekliai apibūdinti gerai žinomą asmenį, daiktą, gyvūną, vietą, paaiškinti įvykį, procesą (pvz., žaidimą).	3.1.C. Nuosekliai, aiškiai aprašyti proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškinti sąvokas, reiškinius.	3.1.C. Paaiškinti sudėtingesnius procesus, reiškinius, požiūrius aiškiai nurodant logines sąsajas, vartojant dalykinę kalbą, tinkamas sąvokas ir terminus. Palyginti du objektus, aiškiai nurodant lyginimo aspektus.
3.1.D. Išsakyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoti remiantis patirtimi.	3.1.D. Išsakyti savo požiūrį, laikantis trinarės teksto struktūros, vidinės pastraipos struktūros reikalavimų. Tinkamai argumentuoti remiantis patirtimi ir kitais šaltiniais.	3.1.D. Išsakyti savo požiūrį, nuosekliai plėtojant pagrindinę mintį, vertinti. Tinkamai argumentuoti remiantis įvairaus pobūdžio šaltiniais.
3.1.E. Kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su kasdienio gyvenimo situacijomis. Tinkamai pasirinkti leksines ir gramatines priemones.	3.1.E. Kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus, pasirenkant tinkamas leksines, gramatines, sintaksines priemones.	3.1.E. Kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus, polemizuoti su kitų požiūriais nurodant argumentų silpnumą, pasiūlant alternatyvų. Tinkamai pasirinkti kalbinės raiškos priemones.
3.2. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba		
Daugeliu atvejų tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.	Daugeliu atvejų tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai.	Taikyti daugumą rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklių; siekti mintis formuluoti aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
3.3. Sąmoningai rašyti taikant strategijas ir žinias apie rašymo procesą. Apmąstyti rašymo veiklą ir planuoti mokymąsi		
3.3.A. Planuoti naudojantis mokytojo pasiūlytomis strategijomis.	3.3.A. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti taikant tinkamas strategijas. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.	3.3.A. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti taikant asmeniškai tinkamas strategijas. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.
3.3.B. Atsižvelgiant į tikslą ir adresatą, siekiant tikslumo, aiškumo, mokytojo padedamam tobulinti nurodytą teksto dalį kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektu.	3.3.B. Atsižvelgiant į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus tobulinti nurodytą teksto dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais.	3.3.B. Atsižvelgiant į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus tobulinti tekstą ar nurodytą jo dalį kalbinės raiškos, turinio, struktūros ir taisyklingumo aspektais.
3.4.C. Mokytojui padedant apmąstyti savo rašymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip.	3.3.C. Remiantis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija daryti išvadas apie taikytų strategijų tinkamumą vienai ar kitai rašymo problemai spręsti, numatyti tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelti rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir mokytojo vadovaujamam jų siekti.	3.3.C. Remiantis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtąja informacija aiškintis, kokios planavimo, rašymo ir redagavimo strategijos asmeniškai tinkamiausios, numatyti tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelti mokymosi tikslus ir numatyti, kaip jų siekti.

8.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės

Šio skyriaus pirmojoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (8.3.1). Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis (8.3.2). Atskirai pateikiamas detalesnis kalbos pažinimo turinys (8.3.2.4), kuris mokinių pasiekimų ir ugdymo gairių lentelėje integruotas į kitas veiklos sritis. Paskutinėje skyriaus dalyje (8.3.3) pateikiamas mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašas.

8.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Lentelėje aprašomi 5–6 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nusakomos nuostatos, paskui – gebėjimai, žinios ir supratimas. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Kalbėjimas ir klausymas		
Nuostatos Noriai dalytis patirtimi sakybine kalba. Išklaudyti kitą, gerbti jo nuomonę. Ginti savo nuomonę neįžeidžiant kitų. Atsakyti už savo pasakymų tikrumą, aiškumą. Siekti tobulinti savo kalbėjimo ir klausymo gebėjimus.		Kalbėjimo ir klausymosi veikla susijusi su bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų pasirinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik įgyti žinių, bet ir ugdyti tinkamus bendravimo gebėjimus. Atliekamos tokios mokymosi užduotys, kurios padėtų mokiniams suvokti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Mokiniai skatinami ugdyti pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji, analizuojama, kaip sužadinas pasitikėjimas, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį ir pan. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drašinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliuojamos įvairios situacijos, pasirenkami įvairūs vaidmenys. Mokomasi mandagiai nepritarti.
1.1. Nurodyti aiškiai išreikštus autoriaus tikslus (informuoti, sudominti, įtikinti). Suformuluoti klausomo teksto temą, tiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį.	1.1.1. Suprasti klausymosi svarbą bendraujant ir laikytis susitartų tinkamo klausymosi taisyklių. 1.1.2. Skirti monologą ir dialogą. 1.1.3. Suprasti, kad įvairiais tekstais siekiama įvairių tikslų. 1.1.4. Skirti teksto tikslą, temą ir pagrindinę mintį.	Mokomoji medžiaga orientuojama į mokymosi tikslus, jos tematika artima mokinių patirčiai. Mokymosi veikla tikslingai planuojama taip, kad mokiniams būtų sudaryta galimybių ugdytis pasitikėjimą savo jėgomis, patirti sėkmę, mokytis bendradarbiaujant. Mokiniai pasitikrina savo suvokimą nagrinėdami sakininius tekstus, kartu su kitais aptardami, kaip suprato klausomų tekstų (monologinio kalbėjimo, pokalbių, diskusijų) turinį: informaciją, įvykių seką, temą, pagrindinius dalykus ir detales.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	<p>1.1.5. Glaustai atpasakoti tekstą ar jo dalį, neiškreipiant esmės.</p> <p>1.1.6. Pasižymėti nurodytą informaciją.</p>	
<p>1.2. Vertinti klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: išsakyti savo nuomonę, remiantis patirtimi.</p>	<p>1.2.1. Grupuoti informaciją: įdomi – neįdomi, žinoma – nežinoma, aiški – neaiški.</p> <p>1.2.2. Atpažinti, tinka ar netinka kalbinė raiška konkrečiai situacijai.</p> <p>1.2.3. Aptarti, ar kalbėtojas susikaupęs, gerai pasirengęs, ar aiškiai suformulavo kalbos tikslą, ar tinkamai pradėjo ir pabaigė kalbą.</p> <p>1.2.4. Atpažinti kalbėjimo toną (iškilmingas, neutralus, pajuokiamas (humoristinis)), neutralią ir emociškai nuspalvintą leksiką, retorinius klausimus, pakartojimus. Paaiškinti jų paskirtį.</p> <p>1.2.5. Pasidalyti išpuodžiais apie nežodines priemones: kalbėtojo žvilgsnį, gestus, mimiką, kūno laikyseną.</p>	<p>Mokantis vertinti, svarbu išsiaiškinti, kas bus vertinimo objektas (kalbėtojas, kalbos turinys, kalbėjimas, klausytojai) ir kokiais kriterijais bus remiamasi. Tai aptariama ir nusprendžiama kartu su mokiniais. Galima pasiskirstyti, kas į ką kreips daugiau dėmesio.</p> <p>Aptariamas ir vertinamas gali būti įvairūs kalbėjimas: tiesioginis (draugų, artimųjų) ir garso, vaizdo įrašų. Mokiniai skatinami stebėti ir aptarti įvairiais būdais (nuotraukose, televizijos laidose, dainovaizdžiuose) užfiksuotas kalbėtojų naudojamas nežodines priemones. Susipažįstama su įvairių tautų tradiciniais gestais.</p>
<p>1.3. Sąmoningai klausytis, taisyti mokytojo pasiūlytas aktyvaus klausymosi strategijas.</p>	<p>1.3.1. Suprasti, kaip reikia klausytis (dėmesys reikšminiems žodžiams, pauzių reikšmė, pasižymėjimo svarba).</p>	<p>Mokiniam siūlomos užduotys, skatinančios tyrinėti, kodėl kartais nepavyksta vieniems kitų suprasti.</p> <p>Mokiniai turėtų būti skatinami išsiaiškinti sakininių tekstų nesupratimo priežastis ir padarinius.</p> <p>Mokiniai skatinami susikurti klausymosi taisykles ir mokytis jų laikytis. Klausydami mokiniai mokosi pasižymėti svarbią informaciją.</p>
<p>1.4. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (neoficiali). Mokytojui padedant pasirinkti kalbinę raišką.</p>	<p>1.4.1. Suprasti, kad komunikacijos sėkmė priklauso nuo gebėjimo atsižvelgti į adresatą, tikslus, situaciją ir tinkamai pasirinkti priemones.</p> <p>1.4.2. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją.</p> <p>1.4.3. Sąmoningai pasirinkti žodžius, kai kurias sintaksines konstrukcijas (pvz., pilnieji, nepilnieji sakiniai), laikytis kalbos etiketo.</p>	<p>Mokytojas siekia, kad mokiniai suprastų, kaip kalbėjimas priklauso nuo situacijos ir adresato. Mokiniai klausosi įvairiais tikslais sukurtų sakininių tekstų, aptaria, kaip jų raiška priklauso nuo tikslo. Mokymosi procese reguliariai skiriama laiko kalbėjimo ir klausymo veikloms, modeliuojamos įvairios kalbėjimo situacijos sudarant sąlygas kalbėti kuo įvairesniems adresatams: mokiniai kalba vieni kitiems mažose grupėse, visai klasei, kitiems adresatams (jaunesniems už save, mokytojui, tėvams).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.5. Tiksliai, aiškiai informuoti: apibūdinti daiktą, vietą, gyvūną, asmenį, nuosekliai papasakoti įvykį (Kaip tai atsitiko?), paaiškinti nesudėtingą procesą (Kaip tai daroma?).	1.5.1. Suprasti, kokią reikšmę turi informacijos tikslumas. 1.5.2. Skirti dalykinį ir meninį apibūdinimą. 1.5.3. Mokytojui padedant pasirinkti priemones, padedančias klausytojui suvokti informaciją (pvz., parodyti, nubraižyti, nupiešti, rasti tinkamą iliustraciją). 1.5.4. Skirti visumos įspūdį ir detalę. 1.5.5. Išdėstyti detales laikantis erdvinio nuoseklumo (pvz., viršus – apačia, kairė – dešinė, arti – toli), chronologinio principo (pasakojant įvyki). 1.5.6. Tinkamai vartoti būdvardžius, dalyvius, skaitvardžius,rieveiksmius objektams apibūdinti. 1.5.7. Tinkamai vartoti žinomus (ir iš kitų mokomųjų dalykų) terminus. 1.5.8. Taisyklingai vartoti informacinių technologijų terminus.	Mokomoji medžiaga sietina su mokymosi kontekstu, pasirenkama mokiniams aktuali informacija, ieškoma ryšių su kitais mokomaisiais dalykais. Mokiniai atlieka kontekstines praktines užduotis: pateikia nurodymus, kaip ką atlikti, klausinėdami gauna informacijos iš kitų žmonių, ją perduoda. Mokiniai mokosi prisitaikyti prie klausytojų, numatyti, ką klausytojai žino, ką reikia paaiškinti. Atkreipiamas dėmesys į pagrindinius informavimo reikalavimus: pirmiausia aptarti temą, bendrus dalykus, paskui nagrinėti juos smulkiau; nuo paprastų dalykų eiti prie sudėtingesnių.
1.6. Siekiant saviraiškos ir sudominti pasakoti nuotykius, įvykius, grįstus patirtimi bei išmone.	1.6.1. Paaiškinti pasakojimo sandarą (užuomazga, veiksmo eiga, kulminacija, atomazga). 1.6.2. Pasakojant laikytis laiko sekos principo. 1.6.3. Siejant sakinius ir pasakojimo dalis tinkamai vartoti įvardžius,rieveiksmius (laiko, vietos), prieinksines konstrukcijas, jungtukus. 1.6.4. Tikslingai vartoti tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, kreipinius. 1.6.5. Vartoti sinonimus, kad būtų išvengta kartojimosi. Vartoti vaizdingus žodžius, frazeologizmus. 1.6.6. Paaiškinti dažniau vartojamų sąmoningų nežodinių signalų (gestai, mimika, laikysena) reikšmę.	Mokiniai aptaria klausomus (tiesiogiai ir iš įrašų) pasakojimus, aiškinasi, kaip siekiama įtaigumo žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis. Mokiniai planuoja savo pasakojimus, mokosi laikytis laiko sekos principo. Mokiniai mokosi suvokti gestų ir mimikos reikšmę įtaigumui kurti (gali būti aptariami nuotraukose užfiksuoti gestai, parenkamos jiems tinkamos frazės, stebimi kalbantys aktoriai, diktoriai, stebimos televizijos laidos be garso, bandant iš gestų ir mimikos numanyti, apie ką kalbama).
1.7. Išsakyti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuoti remiantis patirtimi.	1.7.1. Laikytis elementarios samprotaujamojo teksto struktūros: teiginys, argumentai, išvada. 1.7.2. Skirti teiginį ir argumentus. 1.7.3. Siekiant įtikinti vartoti tinkamas mandagumo formules, liepiamosios ir tariamosios nuosakos formas, įsmeinimus, emociškai nuspalvintus žodžius.	Mokant samprotauti svarbu pasirinkti mokiniams artimas temas ir sukurti kuo natūralesnes situacijas. Mokiniams lengviausia pradėti nuo samprotavimų apie veiklą (pvz., skaityti ar neskaityti, pirkti ar nepirkti, žaisti ar nežaisti ir pan.). Sudaromos progos pasirengus kalbėtis su draugu, vienam įrodinėjant „už“, kitam – „prieš“, pasiklausyti vieniems kitų, rengiantis kalbai pasižymėti pagrindines mintis, aptarti, ar argumentai visiems suprantami.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.8. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose efektyviai klausytis, klausyti, atsakyti, reikšti savo nuomonę.	1.8.1. Nurodyti esmines sėkmingo bendravimo prielaidas. 1.8.2. Laikytis pokalbio, diskusijos taisyklių.	Pokalbiams pasirenkamos mokiniams aktualios temos. Taip pat diskusijos tinka realioms mokyklinio gyvenimo problemoms spręsti, siekiant kitų dalyko mokymosi uždavinių (pvz., rengiantis rašiniui, aptariant perskaitytus kūrinčius). Mokymo ir mokymosi būdai turėtų padėti įsitraukti į diskusiją visiems mokiniams (pvz., diskusijos pradžia parenkamas tekstas, kuriame kalbama apie ginčytinus dalykus, priešingi požiūrio aspektai svarstomi poromis, papildomų argumentų ieškoma sugrupavus dvi poras, grupės išvados pateikiamos klasei, aptariama, kodėl nuomonės išsiskyrė). Pasirenkamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, mandagiai nepritari. Mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklausyti kitą, parodyti, kad vertinama kiekvieno nuomonė, kaip klausantysis savo elgesiu rodytų pagarbą pašnekovui.
1.9. Reikšti mintis žodžiu taisyklinga ir stilinga kalba: paisyti kalbos normų (žr. <i>Kalbos pažinimas</i> , 8.3.2.4), kalbėti tiksliai ir aiškiai.	1.9.1. Suprasti, kad kalba nuolat kinta, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui geriau suvokti prasmę. 1.9.2. Taisyklingai vartoti gramatines konstrukcijas, įtrauktas į programos <i>Turinio apimtį</i> . 1.9.3. Laikytis leksikos normų. 1.9.4. Taisyklingai tarti garsus, intonuoti sakinius.	Mokytojas taisyklingai taria lietuvių kalbos garsus, mokiniai mokosi išgirsti ir pakartoti. Klausomi taisyklingos tarties įrašai. Mokomasi išgirsti kirčiuotą skiemenį. Mokiniai analizuoja savo ir kitų kalbą, mokosi pastebėti normų pažeidimus, ieško geriausių taisyso variantų. Mokiniai diskutuoja apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, mokytojo padėdami aiškinasi, ką reiškia, kad lietuvių kalba yra valstybinė, kas atsitiktų tautai, jeigu ji neturėtų savo kalbos.
1.10. Taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas rengiantis kalbėti ir kalbant. Mokytojui padedant apmąstyti savo kalbėjimo ir klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip.	1.10.1. Suprasti, kad norint geriau atlikti įvairias kalbėjimo užduotis verta pasinaudoti tinkamomis strategijomis.	Taikomi aktyvaus mokymosi būdai, padedantys mokiniams savarankiškai aiškintis, planuoti, kalbėti taikant mokytojo pasiūlytas strategijas. Atkreipiamas dėmesys į kalbėjimo intonaciją, balso stiprumą, mokomasi išvengti balso tono monotonijos. Po kalbėjimo veiklos mokiniai su mokytoju ir klasės draugais aptaria, kaip jiems sekėsi kalbėti, kaip jie sprendė iškilusias problemas.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas		
<p>Nuostatos Vertinti skaitymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybę patirti skaitymo malonumą, prasmingų išgyvenimų, ugdytis vaizduotę, mokytis. Noriai skaityti įvairaus pobūdžio tekstus ir dalyvauti juos aptariant. Siekti pažinti literatūros kaip meno rūšies savitumą. Siekti tobulinti savo teksto suvokimo gebėjimus.</p>		<p>Mokytojas planuoja pokalbius apie mokinių skaitymo interesus ir įpročius, atkreipia dėmesį į menkai motyvuotus skaitytojus, pokalbių su mokiniu ir tėvais metu stengiasi išsiaiškinti priežastis ir suteikti paramą (pasiūlo mokinio interesus atitinkančių skaitinių, pergalvoja tekstų atrankos principus ir darbo būdus: gal siūlomi skaityti tekstai pernelyg sudėtingi, gal pernelyg didelė dalis skaitinių neatitinka mokinių interesų). Sudarydamas planą, mokytojas įtraukia mokinių pasiūlytų tekstų, kūrinių. Mokiniai skatinami įvairiomis formomis dalytis skaitymo išpūdžiais, kilusiomis asociacijomis, mintimis. Mokiniai įvairiomis formomis individualiai ir grupėmis pristato savarankiškai perskaitytas knygas, rengia atskirų vaikams skirtų knygų serijų aptarimus. Po itin sėkmingo pokalbio apie tekstą mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklausė jo sėkmė, kad mokiniai kalbėdamiesi suprastų, jog skaityti ir kalbėtis apie tekstus gali būti įdomu ir prasminga, kad jų pačių ir kitų pateikiamos išvalgos gali padėti geriau suprasti skaitomą tekstą. Mokytojas parenka skaityti tekstų (pvz., žymių žmonių pasisakymų, vaikų knygos dienos proga parašytų tekstų), kuriuose kalbama apie skaitymo prasmingumą. Mokytojas, siekdamas, kad mokiniai patirtų emocinių, estetinių išgyvenimų, raiškiai skaito grožinius kūrinius, sudaro galimybę paklausti meninio skaitymo įrašų.</p>
<p>2.1. Suprasti artimų vaikų patirčiai nesudėtingos kompozicijos ir raiškos įvairaus pobūdžio tekstus.</p> <p>2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodyti aiškiai išreikštą teksto tikslą, temą, pagrindinę mintį,</p>	<p>2.1.1. Glaustai atpasakoti tekstą ar jo dalį, neiškreipiant esmės. Rasti nurodytą informaciją tekste.</p> <p>2.1.2. Skirti teksto tikslą, temą, pagrindinę mintį.</p>	<p>Mokytojas atrenka skaityti ir aptarti tekstus, kurie atitinka mokinių suvokimo galimybes. Kad suprastų tekstą, mokiniai turi turėti tam tikrų žinių ar patirties, susijusios su skaitomo teksto turiniu ir forma. Jei skaitomi sudėtingesni tekstai, mokytojas suteikia reikiamą paramą, pvz., paaiškina nežinomus žodžius, teksto kompozicijos ypatumus. Šiame konkretniame daug tekstų, kūrinių (ištraukų) turėtų būti skaitoma per pamoką. Tokiais atvejais organizuojama trijų etapų skaitymo veikla (žr. 2.3). Mokytojas vadovauja klasės diskusijai, pateikia atvirojo tipo klausimų, kurie skatina mokinius daryti išvadas, jas pagrįsti kūrinio medžia-</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
nusakyti nuotaiką, nesunkiai atpažįstamas vertybes.	2.1.3. Atpažinti autoriaus tikslus (pvz., informuoti, paaiškinti, sudominti, įtikinti).	<p>ga, diskutuoti vieniems su kitais. Pateikus klausimą svarbu suteikti mokiniams laiko pamąstyti, apgalvoti atsakymą.</p> <p>Mokiniai mokosi atskirti esminę informaciją ir detales glaudindami tekstą (pvz., skirtingai pažymėdami teiginius ir pavyzdžius).</p> <p>Pagal reikšminius klausimo žodžius mokiniai mokosi rasti informaciją tekste.</p> <p>Mokiniai mokosi atpažinti kūrinio temą, keldami klausimą „Apie ką yra šis tekstas?“ ir ieškoti atsakymo į klausimą „Kas tekstu pasakys?“ kad suformuluotų pagrindinę kūrinio mintį.</p> <p>Kad atpažintų temą, mokiniai pratinami pastebėti pasikartojimus.</p> <p>Mokytojas mąstydamas balsu demonstruoja, kaip jis, kaip skaitytojas, pasitikrina, ar išvada apibendrina visą tekstą, ar tik jo dalį.</p> <p>Mokytojas pateikia kelias to paties teksto temas, pagrindinės minties formuluotes ir aptaria su mokiniais, kurios formuluotės apibendrina visą tekstą, o kurios – tik jo dalį.</p>
2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus: paaiškinti nesudėtingas netiesiogiai pasakytas mintis, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis patirtimi.	2.1.5. Suprasti, kad išvadas, daromas skaitant, reikia pagrįsti.	<p>Pokalbiuose apie grožinius tekstus mokytojas pabrėžia visuotinę literatūros turinį, situacijų universalumą, galimybę pažinti save ir kitus. Mokytojo vadovaujami mokiniai aptaria veikėjų būsenas, poelgių motyvus ir pasekmes, aiškinasi, kokius dalykus kūrinių veikėjai laiko vertingais, svarbiais, lygina kūrinio vertybes su savosiomis.</p> <p>Mokytojas paaiškina, kad kūrinio supratimą lemia ir skaitytojo patirtis, todėl gali būti skirtingų kūrinio aiškinimų. Svarbu, kad jie būtų pagrįsti tekstu. Mokytojas nuolat primena mokiniams, kad daromas išvadas reikia pagrįsti, pateikdamas klausimą „Kodėl taip manai (manote)?“ ir skatina mokinius nuolat sau kelti šį klausimą.</p> <p>Mokiniai kūrybingai interpretuoja tekstus: paseka pasaką, papasakoja padavimą. Skaito vaidmenimis, inscenizuoja, iliustruoja kūrinį ar epizodą.</p> <p>Mokiniai mokosi perteikti kūrinio nuotaiką, prasmę raiškiai skaitydami, eksperimentuoja keisdami prasminius kirčius.</p> <p>Mokiniai skaito įvairių kultūrų ir laikotarpių kūrinius, mokosi išvelgti kūrinių kalbos ir vaizduojamojo pasaulio skirtumus.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.1.C. Aptarti grožinio kūrinio vaizduojamojo pasaulio elementus (pvz., veiksmo vietą, laiką, veikėją, veiksmą). Grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose rasti nurodytas kalbinės raiškos priemonės ir paaiškinti jų paskirtį.	2.1.6. Pateikti smulkiosios tautosakos kūrinių pavyzdžių: mįslių, patarlių, gamtos garsų mėgdžiojimų, skaičiuočių, pajuokavimų. Atpažinti pasaką, sakmę, padavimą, pasakėčią, eilėrašį. 2.1.7. Aptarti kūrinio veiksmo vietą ir laiką, veikėjus, veiksmą. 2.1.8. Atpažinti tekste kalbinės raiškos priemonės: sinonimus, antonimus, frazeologizmus, palyginimus, kreipinius, įsmejinimus, pakartojimus, epitetus, retorinius klausimus, ir paaiškinti jų paskirtį.	Mokiniai skatinami aptarti ne tik skaitomų tekstų turinį, bet ir raišką, suprasti skirtumą tarp <i>kas pasakė</i> ir <i>kaip pasakė</i> . Keliami klausimai: Kodėl autorius renkasi būtent tokius žodžius? Kaip tam tikrų žodžių pasirinkimas padeda autoriui siekti tikslo? Kaip autorius siekia patraukti skaitytojo dėmesį, aiškiau pateikti informaciją? Mokiniai skaito kelis to paties žanro tekstus ir ieškodami panašumų išsiaiškina žanrinius požymius. Mokytojas skatina mokinius numatyti, ko galima tikėtis iš konkretaus žanro kūrinio (pvz., teigiamų, neigiamų veikėjų pasakoje, moralo (aiškiai pasakytos pagrindinės minties) pasakėčioje).
2.1.D. Vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką: pasakyti savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus remiantis įspūdžiu, patirtimi.	2.1.9. Suprasti, kad nuomonę reikia pagrįsti.	Mokiniai įvairiais būdais skatinami išsakyti savo įspūdžius, nuomonę apie skaitomus tekstus. Jie rašo skaitytojo dienoraščius, laiškus knygų autoriams, veikėjams, skaito patikusius fragmentus klasės draugams, pristato patikusias knygas ar tekstus vieni kitiems. Mokiniai paaiškina, kas jiems patinka ar nepatinka skaitomuose tekstuose, mokytojas klausdamas skatina teiginius pagrįsti teksto medžiaga, mokiniai lygina perskaitytą tekstą su anksčiau skaitytais panašaus pobūdžio tekstais ir paaiškina, kuris tekstas labiau atitinka jų kaip skaitytojų lūkesčius ir kodėl.
2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su skirtingo pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstais: rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose šaltiniuose. Tinkamai ją pasirinkti ir pagal nuorodas suklasifikuoti.	2.2.1. Žinoti, kaip mokyklos bibliotekoje susirasti nurodytus šaltinius, kaip susirasti nurodytą šaltinį pagal nurodytą adresą internete. 2.2.2. Rasti informaciją nurodytuose žodiniuose ir nežodiniuose (pvz., diagramose), spausdintuose ir elektroniniuose šaltiniuose.	Kad informacijos paieškos nebūtų savitikslių, mokytojas numato ir paaiškina mokiniams, kaip sukaupia informacija bus panaudota kitiems (rašymo, kalbėjimo, kitų dalykų mokymosi) gebėjimams ugdyti. Mokiniai mokosi rasti ir tikslingai atrinkti informaciją iš kelių šaltinių: mokosi nustatyti reikalingos informacijos vietą peržvelgdami turinį, antraštes, remiasi reikšminiais žodžiais. Tikslingai naudojasi katalogais, enciklopedijomis, žinytais, žodynais. Mokytojas pasiūlo būdus (schemas, įvairių formų lenteles) medžiagai klasifikuoti. Mokytojas kartu su mokiniais aptaria, ar surinkta informacija susijusi su tema, tinkamai suklasifikuota.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>2.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi.</p> <p>2.3.A. Taikyti mokytojo nurodytas strategijas prieš skaitant, skaitant ir perskaičius tekstą. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą, pvz.: skaityti dar kartą (kelis kartus); pasižymėti, kas neaišku; klausti kitų, palyginti savo suvokimą su kitų.</p> <p>2.3.B. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.</p>	<p>2.3.1. Nurodyti būdus, kuriais patikrina skaitomo teksto suvokimą.</p>	<p>Skaitymo veikla planuojama taip, kad mokiniai praktiškai veikdami suprastų skaitymo proceso (veiksmai prieš skaitant, veiksmai skaitant, veiksmai perskaičius) etapų paskirtį ir įprastų ši supratimą taikyti praktiškai skaitydami savarankiškai:</p> <p>prieš skaitant tekstą įvairiais būdais aktyvinamos mokinių turimos žinios ir patirtis: prašoma prisiminti, ką jie žino, mano žiną ta tema; mokiniai prašomi peržvelgti į akis krintančią informaciją (ilustracijas, diagramas, pavadinimą, paantraštes ir pan.), numatyti temą, autoriaus tikslą iš teksto pavadinimo;</p> <p>mokiniam pasiūloma, kokiomis strategijomis naudotis, kad galėtų stebėti savo suvokimą: mokiniai pildo lenteles (pvz., <i>žinojau, nauja ir svarbu, neaišku</i>), kurių skilčių pavadinimus mokytojas keičia atsižvelgdamas į skaitymo ir teksto tikslus; braižo „minčių žemėlapius“; išrašo nurodytą informaciją; mokytojo vadovaujami mokiniai skaito pasakojamojo tipo tekstus numatydami, kas bus toliau, lygindami savo versijas su kūrinyje pateiktomis;</p> <p>mokytojo vadovaujami ar kartu su grupės draugais mokiniai aptaria savo užrašus, aiškinasi neaiškias teksto vietas dar kartą skaitydami; sieja tai, kas perskaityta, su pirminėmis išvalgomis; mokytojas pademonstruoja mokiniams, kaip išsiaiškinti neaiškius žodžius remiantis kontekstu, taikant žodžių darybos žinias;</p> <p>mokytojas kalbasi su mokiniu individualiai, su grupe mokinių ar visa klase, skatindamas mokinius apmąstyti, kokias strategijas jie taiko sprenddami vieną ar kitą teksto suvokimo problemą (pvz.: Ar iš anksto pateikti klausimai tau padėjo rasti informaciją? Ką darai, kai supranti, kad teksto vieta neaiški?).</p>
3. Rašymas		
<p>Nuostatos</p> <p>Vertinti rašymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią saviraiškos, bendravimo galimybių.</p> <p>Noriai dalytis patirtimi, išsakant ją rašytine kalba.</p> <p>Siekti tobulinti savo rašytinės kalbos gebėjimus, priimti konstruktyvią grįžtamąją informaciją.</p>		<p>Numatydamas rašymo užduočių temas mokytojas turėtų išsiaiškinti, ar mokiniai turės pakankamai patirties, kuria galėtų remtis rašydami, ar užduotis nėra pernelyg sunki, ar užduočių įvairovė pakankama, kad atitiktų įvairių polinkių vaikų interesus. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar yra temų, atitinkančių ir mergaičių, ir berniukų interesus.</p> <p>Mokiniam suteikiama galimybių rašyti pačių pasirinktomis temomis,</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		<p>skaityti kitiems ir kitais būdais skelbti (pvz., sudaryti knygas) savo darbus. Galimybė pasirinkti, ką rašyti, didesnė adresatų įvairovė didina motyvaciją kurti, autorystės, atsakomybės jausmą.</p> <p>Mokytojas inicijuoja pokalbius apie rašymo veiklos prasmingumą. Kalbėdamiesi, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas suteikia galimybių pasidalyti su kitais savo mintimis, jausmais, geriau pažinti vieniems kitus.</p> <p>Mokytojas, teikdamas grįžtamąją informaciją, pabrėžia dalykus, kurie atlikti gerai, ir paaiškina, kad pastabos, klausimai, patarimai pateikiami kaip parama ir pagalba rašančiajam.</p>
<p>3.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą.</p> <p>3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (pažįstamas, nepažįstamas, bendraamžis, vyresnis).</p>	<p>3.1.1. Suprasti, kad kalbinė raiška priklauso nuo tikslo, situacijos ir adresato.</p> <p>3.1.2. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją.</p> <p>3.1.3. Žinoti, kaip tinkamai kreiptis, kaip formuluoti prašymą vyresniam žmogui ir bendraamžiui.</p>	<p>Bendroji rašymo gebėjimų ugdymo schema yra tokia: suformuluojamas aiškus rašymo tikslas ir mokymosi uždavinys; nagrinėjamas pavyzdys; rašoma kartu; rašoma savarankiškai gaunant paramą; rašoma savarankiškai; apmąstoma mokymosi veikla, iškeliami mokymosi uždaviniai.</p> <p>Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą (sudominti, informuoti, įtikinti), yra skirtas tam tikram adresatui (draugui, vyresniam pažįstamam žmogui, vyresniam mažai pažįstamam ar nepažįstamam žmogui).</p> <p>Mokytojas su mokiniais nagrinėja tekstus, parašytus ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams ar skirtingais tikslais, ir aptaria kalbinės raiškos skirtumus.</p> <p>Mokiniai rašo ta pačia tema, siekdami to paties tikslo, bet skirtingiems adresatams. Taip jie mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką (pvz., vartoja tinkamas įvardžio formas, kreipinius, mandagumo formules rašydami vyresniems, vengia šnekamosios kalbos žodžių ir frazių oficialiose situacijose).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.1.B. Siekiant sudominti kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus. Siekti gyvumo, vaizdumo naudojantis leksikos ir sintaksės teikiamomis galimybėmis.	3.1.4. Paaiškinti pasakojimo sandarą (užuomazga, veiksmo eiga, kulminacija, atomazga). 3.1.5. Siejant sakinius ir pasakojimo dalis vartoti įvardžius,rieveksmius (laiko, vietos), prielinksnes konstrukcijas, jungtukus. 3.1.6. Vartoti tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, kreipinius, įterpti į pasakojimą dialogus. 3.1.7. Vartoti sinonimus, kad būtų išvengta kartojimosi. Vartoti vaizdingus žodžius, frazeologizmus.	Mokiniai skaito daug pasakojimų, mokytojo vadovaujami aptaria jų sandarą, vaizduoja ją schema. Aptardami tekstų raišką išsiaiškina, kaip autoriai siekia vaizdumo, gyvumo: renkasi vaizdingus žodžius, vengia tų pačių žodžių kartojimosi, vartoja įvairių rūšių sakinius, kuria dialogus. Mokiniai mokosi kurti pasakojimą įrašydami į tekstus praleistas siejimo priemones, sukurdami trūkstamas teksto dalis (pvz., tęsia pasakojimą pagal pateiktą pradžią). Mokiniai mokytojo pasiūlytais būdais planuoja savo pasakojimus, rašo ir redaguoja juos raiškos ir struktūros požiūriu: neutralius žodžius pakeičia vaizdingesniais, ieško kuo taiklesnių žodžių, sinonimų, įterpia dialogų, išryškinančių veikėjų būdą ir nuotaikas, išryškina kulminaciją.
3.1.C. Tiksliai, aiškiai, nuosekliai apibūdinti gerai žinomą asmenį, daiktą, gyvūną, vietą, paaiškinti įvykį, procesą (pvz., žaidimą).	3.1.8. Skirti pasakojimą ir aprašymą. 3.1.9. Suprasti, kad apie tą patį dalyką galima rašyti skirtingai, nes tai priklauso nuo rašytojo tikslo. Skirti dalykinį ir meninį aprašymą. 3.1.10. Suprasti, kad atsižvelgiant į tikslą pasirenkamas tam tikras žanras. Žinoti, kad taisyklės, receptai, skelbimai, pranešimai apie įvykius skirti informuoti, juose pateikiama nuosekli, tiksli informacija, vartojami neutralūs žodžiai. 3.1.11. Skirti visumos išpūdį ir detalę. 3.1.12. Išdėstyti detales laikantis erdvinio (pvz., viršus – apačia, kairė – dešinė, arti – toli), chronologinio principo. 3.1.13. Vartoti būdvardžius, dalyvius, skaitvardžius,rieveksmius objektams apibūdinti.	Mokytojo vadovaujami mokiniai nagrinėja dalykinius ir meninius aprašymus ir išsiaiškina, kaip jie komponuojami, kuo turinio ir raiškos požiūriu skiriasi dalykinis ir meninis aprašymas. Mokytojo vadovaujami mokiniai išsiaiškina, kada dera objektus apibūdinti dalykiškai (pvz., kreipiantis į radinių biurą), kada – meniškai (pvz., rengiant klasės knygą apie augintinius). Mokiniai mokosi skirti visumos išpūdį ir detales: nagrinėjamuose tekstuose detales pažymi sutartais būdais (pvz., įvairiomis spalvomis). Mokiniai mokosi nusakyti visumos išpūdį. „Minčių lietaus“ ar kitu būdu surašo detales, ieško, kaip jas logiškai išdėstyti. Mokiniai kartu su mokytoju (galima demonstruoti projektoriumi) ar grupe draugų komponuoja aprašymus.
3.1.D. Išsakyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), argumentuoti remiantis patirtimi.	3.1.14. Laikytis elementarios samprotavimo struktūros (teiginys, argumentai, išvada). 3.1.15. Skirti teiginį ir argumentus.	Mokiniai, vadovaujami mokytojo, nagrinėja sakininės ir rašytinės kalbos pavyzdžius, kad išsiaiškintų, kaip reiškiami nuomonė. Mokiniai mokosi skirti teiginius ir argumentus: nagrinėjamuose tekstuose juos pažymi sutartais būdais. Mokiniai pratina kurti samprotavimą: tiesioginiu sakiniu formuluoja teiginį, pateikia argumentų, padaro išvadą.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.1.E. Kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su kasdienio gyvenimo situacijomis. Tinkamai pasirinkti leksines ir gramatines priemones.	3.1.16. Siekiant įtikinti vartoti tinkamas mandagumo formules, liepiamosios ir tariamosios nuosakos formas, įsmeninimus, emociškai nuspalvintus žodžius.	Mokytojo vadovaujami mokiniai mokosi skirti atvejus, kai nuomonė reiškiamą neutraliai ir siekiant paveikti skaitytoją, atkreipdami dėmesį į kalbinės raiškos skirtumus (pvz., emocinę leksiką, veiksmožodžio nuosakas). Mokiniai eksperimentuoja, pvz., tiesiog pasako savo nuomonę apie perskaitytą knygą ir pristato knygą taip, kad ir kiti norėtų ją skaityti.
3.2. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba: daugeliu atvejų tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.	3.2.1. Suprasti, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda skaitytojui geriau suvokti tekstą. 3.2.2. Gebėti paaiškinti, rašyti ir skirti <i>Turinio apimtyje</i> nurodytus rašybos ir skyrybos atvejus. Paaiškinti savo padarytas klaidas. 3.2.3. Taisyklingai vartoti gramatines konstrukcijas, įtrauktas į programos <i>Turinio apimtį</i> . Gebėti paaiškinti klaidas suklydus.	Lavindamas fonetinės rašybos įgūdžius mokytojas taisyklingai taria lietuvių kalbos garsus, ypač ilgusius ir trumpuosius balsius, dvibalsius (<i>ie, uo</i>), mokiniai mokosi išgirsti ir pakartoti. Klausomasi taisyklingos tarties įrašų. Mokiniai mokomi atpažinti priebalsių asimiliacijos atvejus, paaiškinama, kaip reikia pasitikrinti. Mokiniai nagrinėja žodžius žodžių dalimis, mokytojas paaiškina, kaip žodžio sandaros pažinimas padeda mokytis taisyklingos rašybos (pvz., atpažinti priesagą, priešdėlį ir pagal analogiją rašyti kitus žodžius). Mokiniai nagrinėja sakinius sakinio dalimis. Mokytojas paaiškina, kaip nagrinėjimas padeda mokytis taisyklingos skyrybos (atskirti vienaarūšes sakinio dalis, neatskirti veiksnio nuo tarinio, išvengti nemotyvuotos skyrybos atvejų ilgesniuose sakiniuose). Mokiniai aptaria su mokytoju padarytas klaidas, išsiaiškina, kurias taisykles jiems sunkiausiai sekasi taikyti. Mokiniai, atsižvelgdami į savo mokymosi poreikius, susidaro įsidėmėtinos rašybos žodžių sąrašus, atmintines ir pan. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių poreikius, parenka ar sudaro pratybų. Kalbos kultūros mokoma atsižvelgiant į individualius klasės poreikius. Mokytojas nuolat stebi mokinių kalbą, parenka ar parengia specialių pratybų, kad įtvirtintų norminius vartojimo atvejus. Aptariami tik tie nenorminės vartosenos atvejai, kurie būdingi mokomos klasės mokinių kalbai. Radę svetimybų, barbarizmų skaitomuose tekstuose, mokiniai kartu su mokytoju aptaria jų vartojimo tikslą.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>3.3. Sąmoningai rašyti taikant strategijas ir žinias apie rašymo procesą. Apmąstyti rašymo veiklą ir planuoti mokymąsi.</p> <p>3.3.A. Planuoti naudojantis mokytojo pasiūlytomis strategijomis.</p> <p>3.3.B. Atsižvelgiant į tikslą ir adresatą, siekiant tikslumo, aiškumo, mokytojo padedamam tobulinti nurodytą teksto dalį kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektu.</p> <p>3.3.C. Mokytojui padedant apmąstyti savo rašymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.</p>	<p>3.3.1. Suprasti, kad teksto rašymas yra procesas. Nurodyti rašymo proceso etapus.</p> <p>3.3.2. Nurodyti 1 ar 2 rašymo planavimo būdus.</p> <p>3.3.3. Tinkamai parengti tekstą naudojantis tekstų rengykle.</p>	<p>Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai, praktiškai veikdami, supranta rašymo proceso etapų specifiką ir šį supratimą pritaiko. Mokiniai: kartu su mokytoju apsvarsto rašymo tikslą ir adresatą; išmėgina įvairias planavimo strategijas (braižo pasakojimo schemą, aprašomos vietovės planą, „minčių žemėlapi“); rašo tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu bei su jais dirba: skaito balsu sau, skaito kitiems, mėgina formuluoti kylančius rašymo sunkumus, tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją informaciją, redaguoja tekstus kalbinės raiškos tinkamumo ir taisyklingumo požiūriu; įvairiais būdais skelbia parašytus tekstus: parengia knygas, standus ir kt. Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Jie gali pildyti trijų dalių mokymosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip jaučiausi? Kaip man sekėsi? / Ką supratau? Ko išmokau?). Mokiniai sudaro aplanką darbų, kurie rodo jų kaip rašytojų pažangą, ir paaiškina, kodėl atsirinko būtent šiuos tekstus.</p>

8.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

8.3.2.1. Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: sudominti (mokomasi pasakoti įvykius, nuotykius, sekti pasakas), informuoti (tiksliai perduoti informaciją, trumpai pristatyti objektą), išreikšti savo nuomonę. Mokomasi kalbėti įvairiems adresatams: bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems.

Aktyvaus klausymo veikla. Aptariama klausymo svarba bendraujant, mokomasi naudotis mokytojo pasiūlytomis klausymosi strategijomis. Mokytojui padedant kuriamos tinkamo klausymosi taisyklės ir mokomasi jų laikytis.

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Aptariami monologinio ir dialoginio kalbėjimo panašumai ir skirtumai. Mokomasi tinkamai dalyvauti neoficialiuose pokalbiuo-

se, diskusijose, ginčuose, atsakyti į interviu klausimus, trumpai ir išsamiai atsakyti į klausimą, formuluoti klausimą.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas* (8.3.2.4).

8.3.2.2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūrai pažinti svarbūs tautosakos, klasikinės ir šiuolaikinės literatūros (ir lietuvių, ir kitų tautų) kūriniai ar jų ištraukos. Skaitomi mokinių suvokimo galimybes ir jų kaip skaitytojų įvairius poreikius atitinkantys negrožiniai (publicistiniai, dokumentiniai, informaciniai) ir įvairialypės informacijos (pvz., filmas, reklama, paveikslėlių istorija, elektroninis tekstas, dainovaizdis, žemėlapis) tekstai.

Šiame konkurse mokiniai turėtų perskaityti ir aptarti:

- kiekvienos literatūros rūšies kūrinį;
- bent šešis stambesnės formos kūrinius (romanus, apysakas);
- smulkesnių žanrų kūrinių (smulkiosios tautosakos, sakmių, padavimų, tautosakinių ir literatūrinių pasakų, apsakymų, eilėraščių, poemų).

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Šiame konkurse formuojamas literatūros kaip išmonės, vaizduojamojo pasaulio sąlygiškumo suvokimas.

Mokomasi suvokti mitų, sakmių, padavimų meninę išmonę. Aptariama smulkioji tautosaka, jos savitumas. Skaitomos liaudies pasakos, aptiriamos etinės vertybės, kompozicijos ir raiškos ypatumai. Susipažįstama su tradiciniais lietuvių liaudies pasakų personažais (pvz., trečias brolis, sesuo, ragana, našlaitė). Jų pažinimo, kaip konteksto, reikės vėlesniam literatūros kursui suvokti.

Skaitomos ir aptiriamos literatūrinės pasakos, mokomasi skirti liaudies ir literatūrinę pasaką, apibūdinti literatūrinių pasakų personažus. Dėmesys sutelkiamas į dviejų vaizduojamųjų pasaulių – tikroviškojo ir pramanytojo – suvokimą.

Skaitant ir aptariant grožinius prozos ir poezijos tekstus mokomasi suvokti meninio pasaulio sąlygiškumą, atkreipiamas dėmesys į poeziją, kaip savitą kalbėjimo būdą, aptiriamas pasakojamųjų ir besiužečių eilėraščių (pvz., eilėraščio nuotaikos, eilėraščio įspūdžio) turinio savitumas. Aptariami grožinio ir dalykinio tekstų panašumai ir skirtumai.

Privalomos literatūros sąrašas

Lietuvių literatūros tekstai (nurodomi chronologine tvarka)

Kaip atsirado žemė ir Sužeistas vėjas (pasirinktos saktės)

Lietuviškos pasakos. *Baltas vilkas. Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių. Stiklo kalnas*

Maironis. *Trakų pilis. Milžinų kapai. Pavasaris*

Šatrijos Ragana. *Irkos tragedija*

J. Biliūnas. *Kliudžiau. Brisiaus galas. Kūdikystės sapnai* (pasirinkta ištrauka)

A. Vienuolis. *Padavimai ir legendos* arba V. Krėvė. *Dainavos šalies senų*

žmonių padavimai, arba A. Ramonas. *Vilniaus legendos. Pasakos* (pasirinkti kūriniai)

V. Krėvė. *Galvažudys*

J. Aistis. *Peizažas*

S. Nėris. *Eglė žalčių karalienė*

A. Vaičiulaitis. *Nidos žvėrys. Auksinė kurpelė*

P. Cvirka. *Vaikų karas*

H. Radauskas. *Gėlė ir vėjas. Lietus. Balti malūnai*

V. Žilinskaitė. *Nebijokė* (pasirinkti kūriniai)

S. Geda. Baltoji varnelė arba J. Erlickas. *Bobutė iš Paryžiaus*, arba *Lakštingala Zarasuose*, arba *Bilietas iš dangaus*, arba V. Kukulas. *Vėjo birbynė* (pasirinkti eilėraščiai)

Visuotinės literatūros tekstai (nurodomi abėcėlės tvarka)

Biblija (ištraukos iš *Senojo Testamento Pradžios knygos* apie pasaulinį tvaną arba Nojaus arką)

H. K. Andersenis. *Pasakos* arba *Žiemos pasakos* (1 ar 2 pasirinktos pasakos)

F. Bernet (F. H. Burnett). *Paslaptingas sodas* arba S. Kūlidž (S. Coolidge). *Ką nuveikė Keitė*, arba L. M. Montgomeri (L. M. Montgomery). *Anė iš Žalios-togių*, arba E. H. Porter. *Poliana*, arba J. Spyri. *Heida*

A. Čechovas (pasirinkta novelė)

J. Gorderis (J. Gaarder). *Ei, ar čia yra kas nors?* arba N. Bebit (N. Babbitt). *Amžinieji Takiai*, arba M. Endė (M. Ende) *Momo*, arba *Nuostabus pasakojimas apie laiko vagis ir mergaitę, kuri žmonėms grąžino iš jų pavogtą laiką*

Graikų mitai. (Dedalas ir Ikaras. Tesėjo kelionė į Kretą)

T. Janson. *Burtininko skrybėlė* arba *Muminuko tėčio memuarai*

A. Lindgren. *Broliai Liūtaširdžiai* arba *Mijo, mano Mijo*, arba *Ronja plėšiko duktė*

K. Paterson. *Tiltas į Terabitiją (Smarkuolė Gilė Hopkins)* arba E. Doneli (E. Donnelly). *Sudie, seneli, ištariau aš tyliai*, arba J. Richter. *Lydekos vasara*

A. De Sent-Egziuperi (A. De Saint-Exupéry). *Mažasis princas*

M. Tvenas (M. Twain). *Tomo Sojerio nuotykių*

Rekomenduojamų skaityti knygų sąrašas skelbiamas Švietimo plėtotės centro interneto svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Ugdomas knygos kaip literatūros pateikimo formos supratimas. Mokomasi skirti sąvokas: *autorius, rašytojas, poetas, sudarytojas, dailininkas, leidėjas*.

Mokomasi išvelgti literatūros ir kitų menų ryšius: atkreipiamas dėmesys į eilėraščio melodiją, intonaciją, aptariami dainomis tapusių eilėraščių, literatūros siužetų dailėje pavyzdžiai, skaitomų kūrinių ir iliustracijų sąsajos.

Aptariami pasirinkti vaikams skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, vaikų literatūros ekranizacijos, spektakliai, interneto svetainės (bent po vieną pavyzdį).

Pagrindinės teorinės sąvokos. Mokiniai turi suprasti ir vartoti šias sąvokas: antonimas, aprašymas, atomazga, deminutyvas, eilėraštis, eiliuota kalba, epitetas, įsameninimas, inscenizacija, įžanga, kartojimas, kulminacija, padavimas, pagrindinė mintis, pagrindinis veikėjas, palyginimas, pasakojimas, peizažas, posmas, retorinis klausimas, rimas, sinonimas, siužetas, tema, užuomazga, vaizdingi žodžiai, veiksmo laikas, veiksmo vieta.

8.3.2.3. Rašymas

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo siekdami įvairių tikslų: siekdami saviraiškos ir sudominti kitus, informuoti, išsakyti savo nuomonę, mintis ir jausmus, įtikinti. Rašoma įvairiems adresatams: bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms.

Rašymo užduočių kontekstas. 5–6 klasių konkurencijoje mokiniai rašo apie jiems gerai pažįstamus ir aktualius dalykus (bendravimo, laisvalaikio, šeimos, klasės gyvenimo temomis) remdamiesi savo patirtimi – nutikimais, įspūdžiais, išgyvenimais.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas* (8.3.2.4).

Tekstų žanrai. Mokiniai mokosi rašyti paisant žanro reikalavimų. Mokomasi rašyti laišką (asmeninį ir dalykinį), interviu, nedidelės apimties straipsnį apie gerai žinomus dalykus, žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą, instrukciją. Mokiniais suteikiama galimybių rašyti išmone grįstus tekstus, imtis tam tikrų kūrybinių bandymų. Jie kuria arba perkuria pasaką, pasakėčią, sakmę, padavimą, eilėraščių.

8.3.2.4. Kalbos pažinimas

Fonetika ir akcentologija. Mokiniai mokosi skirti ir taisyklingai tarti balsius (ilguosius, trumpuosius), priebalsius (skardžiuosius, dusliuosius), dvigarsius (dvi-balsius, mišriuosius dvigarsius). Mokiniai mokosi atpažinti priebalsių supanašėjimo atvejus ir taisyklingai tarti bei rašyti. Mokytojas stebi mokinių kalbą ir pasižymi dažnesnes klaidas, atkreipia mokinių dėmesį į daromas kalbos klaidas apibendrinamas atliktas užduotis. Mokomasi žodyje nustatyti kirčiuotą skiemenį.

Leksika. Mokiniai, vartodami kalbą, supranta, kad žodis gali būti vartojamas tiesiogine ir perkeltine reikšme, gali būti daugiareikšmis. Mokiniai skiria ir atpažįsta sinonimus, antonimus, homonimus, frazeologizmus. Mokiniai susipažįsta su leksikos normomis, aptariami mokinių kalbai būdingi leksikos normų pažeidimai (semantizmai, barbarizmai). Naudojamasi žodynais.

Morfologija. Mokiniai supranta, kad kiekvienas žodis yra kalbos dalis, kad kalbos dalys yra kaitomos ir nekaitomos.

Mokiniai mokosi atpažinti tekste daiktavardį, būdvardį, veiksmažodį,rieveiksmį (būdo, laiko, vietos), prielinksni, jungtuką, jaustuką, išiktuką, nurodyti daiktavardžio, būdvardžio, veiksmažodžio gramatinius požymius. Mokiniai mokosi taisyklingai rašyti linksnių (ir įvardžiutinių formų), asmenų galūnes, veiksmažodžio laikų ir nuosakų priesagas bei galūnes,rieveiksmių (būdo ir laiko, vietos) priesagas, laipsnių priesagas.

Mokosi taisyklingai vartoti prielinksnius *pas, per, į, ant*.

Mokiniai kartoja žodžių sandarą ir darybą. Mokomasi rašyti nosines balses žodžių šaknyse.

Mokomasi pagrindinių nagrinėjamų kalbos dalių priesagų reikšmių, vartojimo ir rašybos (*-elis, -ėlis, -esys, -enybė, -iava, -ykla, -ymas, -imas, -yba, -uotas, -otas, -inis, -ingas, -iškas*).

Mokomasi pagrindinių nagrinėjamų kalbos dalių priešdėlių reikšmių, vartojimo ir rašybos (*sq-*, *į-*, *apy-*).

Mokomasi taisyklingos rašybos pagal individualius poreikius.

Sintaksė. Mokiniai mokosi suskirstyti sakinius žodžių junginiais. Mokomasi skirti sakinių rūšis pagal komunikacinį tikslą. Mokomasi skirti pagrindines ir antrininkes sakinio dalis. Nagrinėti pateikiami atvejai tik su grynuoju tariniu, vientisiniu veiksniu, neišplėstomis sakinio dalimis. Mokomasi skirti vienaarūšes sakinio dalis (kai vardijamos sakinio dalys, kai jos jungiamos priešinamaisiais ar pasikartojančiais jungtukais). Nagrinėjant nesudėtingus pavyzdžius mokomasi atpažinti vientisinį ir sudėtinį sakinius, skirti nesudėtingus sudėtinio sakinio atvejus. Mokomasi skirti tiesioginę kalbą (nenagrinėjami atvejai, kai autoriaus žodžiai įsiterpia į veikėjo žodžius). Mokiniai atpažįsta sakinyje kreipinį, mokosi jį skirti.

Mokomasi taisyklingos skyrybos pagal individualius poreikius.

Stilistika. Mokiniai mokosi kalbėti ir rašyti laikydamiesi bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo (pvz., siekdami išvengti dviprasmybių, tinkamai vartoja įvardžius), tikslumo (pvz., tinkamai pasirenka leksiką sudarydami žodžių junginius). Mokomasi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus). Mokomasi atpažinti tekstuose kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus, epitetus, frazeologizmus, palyginimus, įsameninimus, pakartojimus, retorinius klausimus), paaiškinti jų paskirtį, vartoti šias kalbinės raiškos priemones kuriant tekstus. Mokomasi praktiškai skirti dalykinį ir meninį tekstą.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Mokiniai mokosi kurti aiškios struktūros sakytinius ir rašytinius tekstus (įžanga, dėstymas, pabaiga). Susipažįstama su visais tekstų tipais – pasakojimu, aprašymu, samprotavimu. Šiame ugdymo centre vyrauja pasakojamojo tipo tekstų nagrinėjimas ir kūrimas. Susipažįstama su esmine pasakojimo savybe – dinamiškumu, nagrinėjamas veiksmažodžio vaidmuo pasakojime, mokomasi kurti pasakojimą laikantis chronologinio princi-

po. Nagrinėjami aprašomojo tipo tekstai: jų komponavimo ypatumai (visumos išpūdis ir detalės, erdvinio išdėstymo principas (viršus – apačia, kairė – dešinė, arti – toli)), būdvardžių, dalyvių, skaitvardžių vartojimas aprašomojo tipo tekste. Mokomasi kurti tekstus siejant pasakojimo ir aprašymo elementus. Mokomasi išsakyti savo nuomonę argumentuojant, laikantis elementarios samprotavimo struktūros.

Nagrinėjamas teksto rišlumas. Mokiniai mokosi suprasti, kad sakinius į visumą sieja teksto tema. Mokiniai nagrinėja, kaip tekstuose siejami sakiniai, ir patys mokosi sieti sakinius vartodami jungtukus, laiko, vietos ir būdorieveikius, įvardžius.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai susipažįsta su pasaulio kalbų žemėlapiu, išsiaiškina, kad egzistuoja kalbų įvairovė, kad kalbos skirstomos į grupes, kad lietuvių kalba priklauso baltų kalboms. Mokiniai analizuoja mokytojo pateiktus ir pačių rastus pavyzdžius, parodančius, kad kalba keičiasi. Mokiniai susipažįsta su jiems aktualių vardų, pavardžių, vietovardžių kilme, aptaria kelių dalykų liaudiškus ir mokslinius paaiškinimus. Mokiniai bando tyrinėti kalbą: renka ir užrašo kalbos duomenis nurodytu aspektu, pagal pateiktus modelius sugrupuoja pavyzdžius. Nagrinėdami tekstus mokiniai pratina pažinti kalbos vartojimo įvairovę, kurią lemia komunikacinė situacija.

8.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

8.3.3.1. Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokytis gebėjimų bei nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

8.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negėba tikslingai sąvokų vartoti, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles, daugeliu atvejų jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles, sistemingai jų laikosi.
Kalbėjimas ir klausymas	Klausosi ir supranta teksto tikslą (informuoti, įtikinti ir pan.), nurodo temą. Kalba stengdamasis atsižvelgti į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikytis kalbos etiketo, tačiau ne visada tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Perduoda informaciją, mokytojo padedamas ją patikslina, turėdamas pavyzdį taiko mokytojo pasiūlytus būdus ir priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, klausosi, klausia, atsako.	Klausosi ir supranta teksto tikslą (informuoti, įtikinti ir pan.), nurodo temą ir pagrindinę mintį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikosi kalbos etiketo. Tiksliai perduoda informaciją, taikydamas mokytojo pasiūlytus būdus bei priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, efektyviai klausosi, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę.	Klausosi ir supranta teksto tikslą (informuoti, įtikinti ir pan.), nurodo temą ir pagrindinę mintį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikosi kalbos etiketo. Tiksliai perduoda informaciją, gėba tinkamai pasirinkti būdus ir priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, efektyviai klausosi, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, gina ją.
Skaitymas	Skaitydamas tekstus, atitinkančius šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa nurodytą informaciją, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą: nurodo veiksmo vietą ir laiką, pagrindinį įvykį, pagrindinį veikėją. Daro nesudėtingas išvadas: nurodo aiškiai atpažįstamą temą, remdamasis veikėjo elgesiu daro išvadą apie jo būdą. Pasako savo nuomonę apie skaitomus tekstus remdamasis asmenine patirtimi.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, interpretuoja ir daro platesnio apibendrinimo reikalingas išvadas: nusako teksto tikslą, temą, aiškiai išsakytą pagrindinę mintį, apibūdina grožinio teksto nuotaiką, veikėjų būdą ir poelgių motyvus, nurodo nesunkiai atpažįstamas vertybes. Atpažįsta nurodytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškina jų paskirtį. Pasako savo nuomonę apie tekstus, remiasi patirtimi, mėgina lyginti juos su kitais tektais.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, interpretuoja ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, formuluoja pagrindinę teksto mintį, nurodo problemą, vertybes. Aptaria, kaip kalbinės raiškos priemonėmis siekiama vienokio ar kitokio įspūdžio, poveikio skaitytojui. Išsako savo nuomonę, nurodydamas teksto pranašumus ir trūkumus.

Pasiiekimų sritys / Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašymas	Mėgina kurti tekstą nurodyta tema. Į rašymo tikslą, situaciją atsižvelgia labai fragmentiškai. Teksto minties neplėtoja, nedetalizuoja. Kurdamas tekstą mėgina varuoti laiko, erdvės ryšius rodančias sąsajas, tačiau dėl teksto nuoseklumo ir kalbos taisyklingumo trūkumų tekstui suprasti reikia skaitytojo pastangų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, daugeliu atvejų tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus ir aprašymus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Teksto pagrindinė mintis aiški, pakankamai detalizuota. Mintis formuluoja gana stilinga kalba. Pasitaiko gramatikos, skyrybos, rašybos klaidų, bet iš darbo visumos matyti, kad mokinyš laikosi daugelio šiame ugdymo konkcentre nagrinėjamų normų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, tinkamai ir veiksmingai renkasi kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus, aprašymus, paprastos struktūros samprotavimus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Sakinių siejimo būdai įvairūs. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pakankamai detalizuojama. Kalba taisyklinga, stilinga, turtinga, siekiama stiliaus savitumo.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas, mokosi mokytojo vadovaujamas.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadas, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Yra atradęs ir sėkmingai taiko tinkamas strategijas kai kurioms užduotims atlikti. Apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi tikslus.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.

8.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 7–8 klasės

Šio skyriaus pirmojoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (8.4.1). Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis (8.4.2). Atskirai pateikiamas detalesnis kalbos pažinimo turinys (8.4.2.4), kuris mokinių pasiekimų ir ugdymo gairių lentelėje integruotas į kitas veiklos sritis. Šiame konkcentre išskiriamas turinio minimumas. Paskutinėje skyriaus dalyje (8.4.3) pateikiamas mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašas.

8.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Lentelėje aprašomi 7–8 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nurodomos nuostatos, paskui – gebėjimai, žinios ir supratimas. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose. Jei ankstesniame centre ugdytas gebėjimas laikomas įgytu, jis žymimas brūkšneliu.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Kalbėjimas ir klausymas		
<p>Nuostatos Noriai dalytis patirtimi, norėti mokytis iš kitų. Išklaudyti kitą, gerbti jo nuomonę. Ginti savo požiūrį nepažeidžiant kitų ir savo paties orumo. Jausti atsakomybę už savo pasakymų tikrumą, tikslumą. Pažinti savo, kaip klausytojo ir kalbėtojo, pranašumus ir trūkumus bei siekti tobulinti savo gebėjimus.</p>		<p>Kalbėjimo ir klausymosi veikla susijusi su bendravimu ir bendradarbiavimu, todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų pasirinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik įgyti žinių, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus.</p> <p>Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: kalbama apie tai, kaip įgyjama pasitikėjimo savo jėgomis, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį, stebimi ir lyginami įvairūs kalbėtojai ir pan.</p> <p>Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drašinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliuojamos įvairios situacijos, pasirinkami įvairūs vaidmenys.</p> <p>Mokomasi mandagiai nepritarti, prieštarauti.</p> <p>Ugdytis atsakomybę už savo pasakymų tikrumą ir tikslumą ypač skatina mokymosi bendradarbiaujant metodų taikymas, pokalbiai apie (ne)gebėjimo kalbėti tiksliai ir aiškiai pasekmes.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.1. Nurodyti autoriaus tikslus (informuoti, sudominti, įtikinti). Suformuluoti klausomo teksto temą, pagrindinę mintį, keliamas problemas, nurodyti pateikiamus argumentus. Atpažinti ironijos atvejus.	1.1.1. Suprasti klausymosi svarbą bendraujant, kartu susikurti tinkamo klausymosi taisykles ir jų laikytis. 1.1.2. Skirti kalbėjimo tikslus: informuoti, sudominti, įtikinti. 1.1.3. Nurodyti klausomo teksto adresatą (adresatus). 1.1.4. Skirti temą, pagrindinę mintį ir problemą, teiginį ir įrodymą. 1.1.5. Pasižymėti svarbiausią informaciją.	Organizuojamos įvairios mokymosi veiklos, kurios padėtų mokiniams suvokti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Mokiniai skatinami susikurti klausymosi taisykles ir jų laikytis. Aptardami įvairius sakytinius tekstus mokiniai atlieka prasmingas, realiai įveikiamas užduotis, kurios skatina aktyviai dirbti (dirbama individualiai, poromis ir grupėmis), pritaikyti savo patirtį ir kitų mokomųjų dalykų žinias. Mokiniai pasitikrina savo suvokimą nagrinėdami sakytinius tekstus, kartu su kitais aptardami, kaip suprato klausomų tekstų (klausant monologinio kalbėjimo ir pokalbių bei diskusijų metu) turinį: informaciją, įvykių seką, temą, pagrindinę mintį, problemą, pagrindinius dalykus ir detales.
1.2. Vertinti klausomo teksto turinį ir raišką bei kalbėjimo kultūrą: remiantis nurodytais kriterijais, išsakyti savo požiūrį, jį argumentuoti.	1.2.1. Grupuoti informaciją: įdomi – neįdomi, žinoma – nežinoma, aiški – neaiški, priimtina – nepriimtina, palanki – nepalanki, naudinga – nenaudinga. 1.2.2. Aptarti, tinka ar ne kalbinė raiška konkrečiai situacijai. 1.2.3. Aptarti, ar kalbos pradžia ir pabaiga tinkamos. 1.2.4. Aptarti, ar kalbėtojas susikaupęs, gerai pasirėngęs, ar aiškiai suformulavo kalbos tikslą, ar kalbėjo aiškiai, konkrečiai, ar tinkamai reagavo į adresatus (paaiškino, atsakė į klausimus, pakartojo). 1.2.5. Atpažinti kalbėjimo toną (iškilmingas, neutralus, pajuokiamas, ironiškas), neutralią ir emociškai nuspalvintą leksiką, retorinius klausimus, sušukimus, pakartojimus. Paaiškinti jų paskirtį. 1.2.6. Aptarti, ar tikslingai naudojamos nežodinės priemonės: kalbėtojo žvilgsnis, gestai, mimika, kūno laikysena.	Mokantis vertinti svarbu išsiaiškinti, kas bus vertinimo objektas (kalbėtojas, kalbos turinys, kalbėjimas, klausytojai) ir kokiais kriterijais bus remiamasi. Tai aptariama ir nusprendžiama kartu su mokiniais. Galima pasiskirstyti, kas į ką kreips daugiau dėmesio. Aptariamas ir vertinamas gali būti įvairus kalbėjimas: tiesioginis (draugų, artimųjų) ir garso, vaizdo įrašų. Mokiniai skatinami stebėti ir aptarti įvairiais būdais (nuotraukose, televizijos laidose, dainovaizdžiuose) užfiksuotas kalbėtojų naudojamas nežodines priemones. Mokiniai skatinami stebėti ir aptarti ne tik klausomų tekstų turinį, bet ir raišką. Pateikiama užduočių, kurios padėtų mokiniams skirti neutralią leksiką ir žodžius bei posakius, turinčius teigiamą, neigiamą vertinamąjį atspalvį ir nutėkiančius klausytoją atitinkamai reaguoti.
1.3. Sąmoningai klausytis, pasirinkti tinkamas aktyvaus klausymo strategijas (nusiteikimas aktyviai klausytis, klausy-	1.3.1. Suprasti, kaip reikia klausytis (dėmesys žodžiams, kurie nukreipia į svarbią informaciją, pauzių reikšmė, pasižymėjimo svarba).	Mokiniai turėtų būti skatinami aiškintis sakytinių tekstų nesupratimo priežastis ir pasekmes. Mokiniai mokosi kritiškai vertinti savo gebėjimą suvokti sakytinį tekstą: aptaria jiems žinomus aktyvaus klausymosi būdus, juos išbando, patys ieško būdų, padedančių geriau suprasti sakytinį tekstą.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
mosi tikslo paisymas, informacijos pasižymėjimas).		Mokytojas skatina mokinius įsivertinti savo ir vertinti kitų klausymosi gebėjimus. Skatinama klausytis aktyviai (pvz., klausydami mokiniai pasižymi pagrindinius teiginius, argumentus, reikšminius žodžius, vartoja santrumpas).
1.4. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą (pažįstami adresatai: jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ir neoficiali). Dažniausiai tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį.	1.4.1. Aptarti, kaip informacijos perteikimo būdai priklauso nuo tikslo, adresato ir komunikacinės situacijos. 1.4.2. Pasirinkti tinkamą kalbinę raišką viešai kalbant pažįstamiems adresatams. 1.4.3. Žinoti kai kurias adresato sudominimo priemones (pvz., citatos, patarlės, palyginimai, humoras). 1.4.4. Žinoti būdų, padedančių įveikti auditorijos baimę.	Mokytojas siekia, kad mokiniui būtų aiškūs mokymosi uždaviniai, kad jie atitiktų komunikacinius mokinio poreikius. Mokomasi komunikuoti atsižvelgiant į tikslą: informuoti, paaiškinti, įtikinti. Mokymosi procese reguliariai skiriama laiko kalbėjimo ir klausymo veikloms, modeliuojamos įvairios kalbėjimo situacijos sudarant sąlygas kalbėti kuo įvairesniems adresatams: mokiniai kalba vieni kitiems mažose grupėse, visai klasei, kitiems adresatams (jaunesniems už save, mokytojui, tėvams). Atliekant įvairias veiklas mokomasi aptarti kalbėtojų, jų intencijų, klausytojų ir konteksto įtaką sakinio teksto prasmės suvokimui. Mokiniai svarsto, kaip jų pačių kalbėjimas ir klausymas turėtų būti pritaikytas įvairioms situacijoms, mokosi pasirinkti kalbėjimo turinį ir raišką atsižvelgiant į adresatą ir situaciją. Mokiniai mokosi suvokti gestų ir mimikos reikšmę (gali būti aptariami nuotraukose užfiksuoti gestai, parenkamos jiems tinkamos frazės, stebimi kalbantys aktoriai, diktoriai, stebimos televizijos laidos). Mokomasi atpažinti poza rodomą nepagarbą, išsiblaškytą.
1.5. Tiksliai, aiškiai informuoti, nuosekliai, dalykiškai apibūdinti įvairius objektus, palyginti du objektus, paaiškinti procesą.	1.5.1. Skirti aiškinimą ir argumentavimą. 1.5.2. Žinoti pagrindinius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, problema – sprendimas. Atsižvelgiant į aiškinimo tikslą pasirinkti tinkamą modelį. 1.5.3. Dalykiškai informuojant naudoti neutralią leksiką, tinkamus terminus, beasmenius sakinius, neveikiamosios rūšies dalyvius. 1.5.4. Naudoti konkrečią leksiką tiksliai informuojant, abstrakčiąją – apibendrinant. 1.5.5. Mokytojui padedant pasirinkti būdus ir priemones, padedančius adresatui geriau suvokti informaci-	Mokomoji medžiaga sietina su mokymosi kontekstu, pasirenkama mokiniams aktuali informacija, ieškoma ryšių su kitais mokomaisiais dalykais. Mokiniai atlieka kontekstines praktines užduotis: tikslingai atrinkti ir perduoti informaciją konkrečioje situacijoje ir pan. Mokiniai mokosi numatyti, ką klausytojai žino, ką reikia papildomai paaiškinti. Atkreipiamas dėmesys į pagrindinius informavimo reikalavimus: pirmiausia aptarti temą, bendrus dalykus, paskui nagrinėti juos smulkiau; nuo paprastų dalykų eiti prie sudėtingesnių. Mokiniai mokosi naudotis priemonėmis, padedančiomis adresatui geriau suprasti informaciją: svarbiausius dalykus užrašo lentoje, rodo plakatą, demonstruoja modelį, naudojami garso ir vaizdo medžiaga ir pan. Mokiniai skatinami naudotis IKT.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	<p>ją (pvz., pateikti iliustracijų, paaiškinti sąvokas pateikiant pavyzdžių).</p> <p>1.5.6. Pasirinkti objektų palyginimo aspektus.</p> <p>1.5.7. Kurti logiškos struktūros pateiktą pateikčių rinkinį ir ją demonstruoti, komentuoti.</p>	
1.6. –	1.6.1. –	
1.7. Išsakyti savo nuomonę apie menkiau pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuoti remiantis patirtimi ir kitais šaltiniais.	<p>1.7.1. Laikytis samprotaujamojo teksto struktūros reikalavimų: tezė, argumentai, kontrargumentai, išvada.</p> <p>1.7.2. Skirti tezė, argumentus, kontrargumentus. Paaiškinti, kokia tvarka gali būti išdėstomi argumentai.</p> <p>1.7.3. Skirti faktą ir nuomonę.</p> <p>1.7.4. Siekiant įtikinti vartoti įvairias retorines figūras (klausimus, sušukimus, pakartojimus, laipsniavimą, inversiją), ironiją, įsmeinimus, emociškai nuspalvintus žodžius.</p>	<p>Sudaroma galimybė klausytis įtikinimo kalbų (pvz., kreipimasis, agitacija, reklama), aptarti, kaip siekiama įtaigumo žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis.</p> <p>Mokomasi pasirengti ir sakyti įtikinimo kalbas, tinkamai remtis ne tik savo patirtimi, bet ir perskaitytomis knygomis, žinytais, informacija iš interneto, žiniasklaidos ir pan.</p>
1.8. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio diskusijose efektyviai klausytis, klausti, atsakyti, prieštarauti, argumentuoti.	<p>1.8.1. Išskirti diskusijos objektą, argumentus, apibendrinimą.</p> <p>1.8.2. Žinoti keletą būdų, kaip išsiaiškinti nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (tikslinamieji, aiškinamieji klausimai, komentarai).</p>	<p>Diskusijoms pasirenkamos aktualios jaunimo ir visuomenės gyvenimo temos. Taip pat diskusijos tinka mokyklinio gyvenimo problemoms spręsti, siekiant kitų dalyko mokymosi uždavinių (pvz., rengiantis rašiniui, aptariant perskaitytus kūrinius). Mokymo ir mokymosi būdai turėtų padėti įsitraukti į diskusiją visiems mokiniams ir taip skatinti kritinį jų mąstymą: analizuoti pašnekovo mintis, įvertinti savo idėjas, susisteminti argumentus, nenukrypti nuo diskusijos temos, kritikuoti požiūrius neįžeidžiant kito žmogaus. Mokiniai stebi ir vertina grupės ar klasės diskusiją.</p> <p>Pasirenkamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, siūlyti kompromisus, mandagiai nepritari. Mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklausti kitą, parodyti, kad jo nuomonė vertinama, kaip klausantysis savo elgesiu rodytų pašnekovo pripažinimą. Nagrinėjant įvairių pokalbių, interviu argumentus, mokomasi tinkamai argumentuoti, remtis kitų mintimis, citatomis.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.9. Reikšti mintis žodžiu taisyklinga ir stilinga kalba: paisyti kalbos normų, kalbėti tiksliai, aiškiai, glaustai.	<p>1.9.1. Suprasti, kaip ir kodėl kalba kinta, kokią įtaką pakitusios žodžių reikšmės, atsiradę nauji žodžiai turi bendravimui.</p> <p>1.9.2. Apibūdinti lietuvių kalbos garsų sistemą.</p> <p>1.9.3. Taisyklingai tarti garsus, intonuoti sakinius.</p> <p>1.9.4. Taisyklingai vartoti gramatines formas ir konstrukcijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p> <p>1.9.5. Laikytis leksikos normų.</p>	<p>Mokytojas taisyklingai taria lietuvių kalbos garsus, mokiniai mokosi išgirsti ir pakartoti. Klausomasi taisyklingos tarties įrašų. Mokomasi išgirsti kirčiuotą skiemenį.</p> <p>Mokiniai analizuoja savo ir kitų kalbą, mokosi pastebėti normų pažeidimus, ieško taisyklingų atitikmenų.</p> <p>Mokiniai su mokytoju aptaria padarytas klaidas, išsiaiškina, kurias taisykles jiems sunkiausiai sekasi taikyti.</p> <p>Kalbos kultūros mokoma atsižvelgiant į individualius klasės poreikius ir tarmės ypatybes. Mokytojas nuolat stebi mokinių kalbą, parenka ar parengia specialių pratybų, kad įtvirtintų norminius tarties ir kirčiavimo atvejus. Aptariamai tik tie nenorminės vartosenos atvejai, kurie būdingi mokomos klasės mokinių kalbai.</p> <p>Mokytojas, remdamasis pavyzdžiais, paaiškina, kad stiliaus aiškumui kenkia, kai nepaisoma tinkamos žodžių tvarkos, šalia atsiduria daug to paties linksnio formų. Mokytojas pademonstruoja, kaip siekti glaustumo atsisakant nereikalingų žodžių.</p>
1.10. Pasirinkti tinkamas pasirengimo kalbai ir kalbėjimo strategijas. Remiantis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškintis, kurios iš taikytų rengimosi kalbėti ir kalbėjimo strategijų tinka vienai ar kitai problemai spręsti, numatyti kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis ir išsikelti mokymosi tikslus.	<p>1.10.1. Suprasti, kad norint geriau atlikti įvairias kalbėjimo užduotis verta naudotis tinkamomis strategijomis.</p> <p>1.10.2. Paaiškinti iliustracinės medžiagos pateikimo būdus, aptarti balso panaudojimo galimybes.</p> <p>1.10.3. Nurodyti savo gebėjimo kalbėti pranašumus ir spragas.</p>	<p>Taikomi aktyvaus mokymosi būdai, padedantys mokiniams savarankiškai planuoti kalbą ir kalbėti taikant mokytojo pasiūlytas strategijas.</p> <p>Mokiniai kartu su mokytoju aptaria vertinimo kriterijus, parengia vertinimo formas, stebėdami draugų kalbėjimą, žymisi pastabas, jas kartu aptaria. Mokiniai skatinami įsivertinti savo kalbėjimą pagal pateiktus kriterijus ir numatyti, ką ir kaip reikia tobulinti.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas		
<p>Nuostatos Vertinti skaitymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybę patirti skaitymo malonumą, prasmingų išgyvenimų, formuoti vertybių sistemą, bendrauti, mokytis. Noriai skaityti įvairaus pobūdžio tekstus ir dalyvauti diskusijose. Siekti pažinti literatūros kaip meno rūšies savitumą. Siekti konstruktyvaus grįžtamojo ryšio, tobulinti teksto suvokimo gebėjimus.</p>		<p>Mokytojas planuoja pokalbius apie mokinių skaitymo interesus ir įpročius, atkreipia dėmesį į menkai motyvuotus skaitytojus, mėgina išsiaiškinti menkos motyvacijos priežastis ir ieško būdų paskatinti mokinius skaityti. Siekiant didinti skaitymo motyvaciją ugdymo procese svarbu paaisyti atidaus (analitinio) skaitymo ir skaitymo savo malonumui, tiesioginio kūrinio išgyvenimo pusiausvyros. Mokiniai skatinami įvairiomis formomis (pvz., kalbant su grupe draugų, rašant skaitytojo dienoraštį) nusakyti kūrinio išpūdį, poveikį, teksto keliamas asociacijas, mintis. Sudarydamas planą, mokytojas atsižvelgia į skirtingus merginų ir vaikinų skaitymo poreikius, įtraukia mokinių pasiūlytų tekstų. Mokiniai įvairiomis formomis individualiai ir grupėmis pristato savo skaitomas knygas. Taip pat rengiami paaugliams skirtų knygų serijų pristatymai. Po itin pavykusios diskusijos apie tekstą mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklausė jos sėkmė, kuo ji vertinga, kad mokiniai kalbėdamiesi suprastų, jog skaityti ir kalbėtis apie tekstus gali būti įdomu ir prasminga, kad jų pačių ir kitų pateikiamos išvalgos gali padėti geriau suprasti skaitomus tekstus, ugdytis gebėjimą kritiškai mąstyti, pažinti save. Mokytojas parenka skaityti tekstų (pvz., žymių žmonių kalbų, biografijų fragmentų, vaikų knygos dienos proga parašytų tekstų), kuriuose kalbama apie skaitymo prasmingumą.</p>
<p>2.1. Suprasti platesnį socialinį kultūrinį kontekstą apimančius grožinius ir negrožinius tekstus. 2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: remiantis tiesiogiai pasakytais dalykais ir potekste, nurodyti teksto tikslą, temą, problemą, konfliktą, formuluoti pagrindinę mintį. Atpažinti</p>	<p>2.1.1. Glaustai nusakyti teksto esmę. Rasti reikalingą informaciją. 2.1.2. Glaustai atpasakoti tekstą neiškreipiant teksto esmės. 2.1.3. Atpažinti aiškiai išreikštus autoriaus tikslus, pvz., informuoti, apsvarstyti problemą, paaiškinti (dalykiškai ar siekiant sudominti), įtikinti. 2.1.4. Skirti teksto tikslą, temą, problemą, pagrindinę mintį.</p>	<p>Nedidelės apimties tekstai skaitomi ir aptariami per pamoką. Tokiais atvejais organizuojama trijų etapų skaitymo veikla (žr. 2.3). Aptariant skaitomus ir perskaitytus tekstus mokytojas vadovauja diskusijai, užduoda atvirojo tipo klausimų, kurie skatina mokinius išreikšti tekstų idėjinio-emocinio turinio supratimą savais žodžiais, tikslinti, papildomai paaiškinti savo pasisakymus, daryti išvadas, pagrįsti jas kūrinio medžiaga. Pateikus klausimą svarbu suteikti mokiniams laiko pamąstyti, apgalvoti atsakymą. Mokytojas moko ir skatina mokinius kelti klausimus, reaguoti į draugų pasakytas mintis, plėtoti jas, argumentuotai reikšti abejones, kvestionuoti savo pirmines išvalgas remiantis diskusijoje išsakytais dalykais. Kai aptariami didesnės apimties kūriniai, mokiniai gali atlikti užduotis grupėmis. Mokinių grupės išnagrinėti klausimai pristatomi klasei ir aptariami.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
aiškiai tekstuose teigiamas visuotines vertybes.		<p>Mokiniams dažnai sunku daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas. Kartais tokias užduotis pravartu atlikti raštu ir tariantis. Mokytojas, mąstydamas balsu, turėtų parodyti, kaip jis, kaip skaitytojas, pasitikrina, ar išvada apibendrina visą tekstą, ar tik jo dalį.</p> <p>Mokytojas pateikia kelias to paties teksto temas, pagrindinės minties formuluotes ir aptaria su mokiniais, kurios formuluotės apibendrina visą tekstą, o kurios – tik jo dalį.</p> <p>Mokant suvokti temą, pagrindinę mintį, problemą skaitomi ir aptariami skirtingų autorių, žanrų, problematikos kūriniai ta pačia tema. Mokiniai lygina kūriniuose keliamas problemas, reiškiamus požiūrius.</p>
2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus: paaiškinti netiesiogiai pasakytas mintis, reiškiamus požiūrius, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis patirtimi, įvairių sričių žiniomis, teksto visuma.	<p>2.1.5. Suprasti, kad to paties teksto interpretacijos gali būti įvairios, svarbu, kad jos būtų pagrįstos tekstu.</p> <p>2.1.6. Skirti faktą ir nuomonę.</p> <p>2.1.7. Skirti grožinio kūrinio pasakotojo ir veikėjo reiškiamus požiūrius.</p> <p>2.1.8. Skirti negrožinio teksto autoriaus ir jo cituojamuose šaltiniuose reiškiamus požiūrius.</p>	<p>Mokytojas, aptardamas konkrečius pavyzdžius, paaiškina mokiniams, kad tekstuose yra daug tiesiogiai nepasakytų dalykų, kuriuos skaitytojas turi pats suprasti, padaryti tam tikras išvadas remdamasis patirtimi, žiniomis apie pasaulį, tam tikrų literatūrinių susitarimų išmanymu, skaitomo teksto visuma. Pateikdamas klausimus mokytojas skatina mokinius interpretuoti, pagrįsti savo išvadas tekstu, kitų sričių žiniomis, įsitikinti, ar daromos išvados neprieštaruoja teksto visumai. Atkreipiamas dėmesys į negrožinio ir grožinio teksto suvokimo skirtumus: skaitydamas negrožinį tekstą skaitytojas turi stengtis kuo tiksliau suvokti pagrindines autoriaus mintis, o grožinis tekstas gali būti daugiaprasmiškas.</p> <p>Nagrinėdami literatūros kūrinius mokiniai aptaria veikėjų paveikslus, veikėjų būsenas, vaizduojamus dvasinius lūžius, lemtingus momentus.</p> <p>Mokiniai mokosi suprasti komiškąją literatūrą, ironiją. Mokytojas, aptardamas konkrečius pavyzdžius, paaiškina, kad tai savitas kalbėjimo būdas, kuriam reikia ypatingo skaitytojo išvalgumo, nes rašoma viena, o teigiama priešinga.</p> <p>Mokiniai įvairiais būdais kūrybingai interpretuoja tekstus: raiškiai skaito, inscenizuoja kūrinį ar epizodą, modeliuoja išivaizduodami literatūros kūrinio inscenizaciją arba ekranizaciją, iliustruoja kūrinio epizodus, kuria alternatyvius knygų viršelius ir pan.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.1.C Analizuoti, kaip tekstuose kuriama prasmė: aptarti pasakojimo ar kalbėjimo situaciją, vaizduojamojo pasaulio elementus tradiciniuose grožiniuose kūriniuose. Mokytojo padedamam aptarti, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis kuriama prasmė, siekiama tam tikro išpūdžio, poveikio skaitytojui.	<p>2.1.9. Suprasti, kad teksto raiška priklauso nuo tikslo (informuoti, paaiškinti, sudominti, įtikinti), adresato (suaugęs žmogus, jaunuolis, vaikas; gerai išmanantis temą, menkai išmanantis temą).</p> <p>2.1.10. Suprasti, kad literatūros rūšies ir žanrų ypatumų pažinimas leidžia skaitytojui kelti skaitymo hipotezes, padedančias suprasti tekstus.</p> <p>2.1.11. Žinoti esminius literatūros rūšių ir kai kurių žanrų (apsakymo (novelės), romano, poemos, baladės, tragedijos, dramos, komedijos) požymius ir gebėti juos atpažinti.</p> <p>2.1.12. Skirti literatūros tipus: istorinė, nuotykių, detektyvinė, komiškoji, fantastinė, žinoti esminius požymius.</p> <p>2.1.13. Skirti autorių, pasakotoją, lyrinį Aš.</p> <p>2.1.14. Paaiškinti aprašymų paskirtį pasakojime (pvz., veikėjo paveikslas, veiksmo aplinkos kūrimo priemonė).</p> <p>2.1.15. Nurodyti veikėjų paveikslų kūrimo būdus.</p> <p>2.1.16. Atpažinti tekste metaforą, ironiją, inversiją, pakartojimą, aliteracijas, asonansus, paaiškinti jų paskirtį ir prasmę.</p> <p>2.1.17. Aptariant tekstus tinkamai vartoti sąvokas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p>	<p>Mokiniai skatinami aptarti ne tik skaitomų tekstų turinį, bet ir kalbinę raišką, komponavimo ypatumus. Mokytojas paaiškina, kad dėmesys raiškos dalykams padeda suprasti tekstą ir tobulinti savo teksto kūrimo gebėjimus.</p> <p>Aptariant grožinius tekstus nagrinėjama, kaip kuriama perkeltinė prasmė, kaip kuriami veikėjų paveikslai, kaip kuriama įtampa, nuotaika, kaip pasirenkami sakiniai, žodynas kuriant vieną ar kitą išpūdį (pvz., teigiamą atspalvį turinti leksika teigiamam vertinimui išsakyti, trumpi sakiniai – įtampai kurti, ilgi, detales vardijantys sakiniai – gausumo, įvairovės išpūdžiui perteikti).</p> <p>Aptariant ir lyginant įvairaus pobūdžio negrožinius tekstus aiškinamasi, kaip kalbinė raiška priklauso nuo tikslo (pvz., neutralus žodynas, terminai, esamasis laikas, beasmenės formos dalykiniuose aiškinamuosiuose tekstuose; emocinė leksika, retorinės figūros, pirmasis asmuo diskusinio, įtikinamojo pobūdžio tekstuose).</p>
2.1.D. Vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką pagal pateiktus kriterijus, pagrįsti vertinimus tekstu.	2.1.18. Suprasti, kad vertinama vadovaujantis kriterijais, kad vertinimo išvados turi būti pagrįstos.	<p>Mokytojas paaiškina, kad vertinant vadovaujama vertinimo kriterijais, kurie priklauso nuo vertinamo teksto pobūdžio (pvz., informatyvumo, patikimumo aspektais, grožiniai kūriniai – meninio įtaigumo aspektu). Mokiniai mokosi vertinti vadovaudamiesi nurodytais kriterijais. Jie skatinami lyginti tekstą su kitais panašaus pobūdžio tekstais, išsakomus vertinimus pagrįsti įrodymais iš teksto.</p> <p>Mokiniai skatinami žodžiu ir raštu išsakyti išpūdžius, požiūrį, keistis nuomonėmis apie tekste kalbamus dalykus (pvz., veikėjų poelgius, pasirinkimus, ginamas vertybes, autoriaus požiūrį ir argumentus, informacinio teksto informatyvumą, informacijos pateikimo aiškumą, veikėjo paveikslą įtaigumą).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		Su mokiniais aptariami būdai, kuriais skaitytojai dalijasi savo vertinimais (pvz., specialūs laikraščiai, žurnalų skyriai, diskusijų forumai internete). Nagrinėjami tokių pasisakymų pavyzdžiai, iliustruojantys pagrįstus ir nepagrįstus vertinimus.
2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su skirtingo pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstais: savarankiškai susirasti kelis šaltinius ir informaciją nurodyta tema. Tinkamai ją pasirinkti, klasifikuoti. Vertinti šaltinius informatyvumo požiūriu.	2.2.1. Nurodyti informacijos šaltinius (periodiniai leidiniai, knygos, internetas). 2.2.2. Paaiškinti, kokiais būdais galima gauti rašytinės informacijos iš žmonių (anketa, interviu, laiškas ir kt.). 2.2.3. Mokėti skaitomų tekstų informaciją performuoti į užrašus, lenteles, schemas.	Mokiniai, vadovaujami mokytojo, nuolat tobulina gebėjimą rasti ir tikslingai tvarkyti informaciją, gautą iš kelių šaltinių. Mokomasi tikslingai naudotis paieškos sistemomis, katalogais, enciklopedijomis, žinytais, mokomaisiais žodynais. Mokytojas paaiškina, kad atsižvelgdami į skaitymo tikslą skaitytojai renka skirtingus skaitymo būdus: apžvalginį, detalųjį, atrankinį, pažintinį. Mokytojas pats pademonstruoja, kaip skaitoma įvairiais būdais, aptaria su mokiniais, kada koks būdas veiksmingas, skiria pratybų, kad mokiniai išbandytų įvairius skaitymo būdus. Mokomasi tinkamai pasižymėti informaciją: užsirašyti bibliografinius duomenis, išsirašyti reikiamas citatas, santraukas. Mokytojas atkreipia mokinių dėmesį į tai, kad tekstų fragmentų kopijavimas yra neveiksmingas darbo būdas. Mokytojas parenka ir pademonstruoja efektyvių ir neefektyvių (tiesiog nukopijuotų) užrašų pavyzdžių ir kartu su mokiniais aptaria jų skirtumus. Mokiniai mokosi klasifikuoti informaciją įvairiais būdais: diagramomis, lentelėmis, sąvokų „žemėlapiams“ ir pan. Mokiniai įvertina šaltinius naudingumo, informatyvumo požiūriu.
2.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi. 2.3.A. Taikyti tinkamas strategijas prieš skaitant, skaitant ir perskaičius tekstą. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą, pvz.: formuluoti klausimus, perfrazuoti mintis savais žodžiais; analizuoti pastraipą, skirtingai pasižymėti teiginius ir argu-	2.3.1. Paaiškinti skaitymo proceso etapų paskirtį. 2.3.2. Atsižvelgiant į tikslą pasirinkti tinkamą skaitymo būdą. 2.3.3. Nurodyti bent kelias strategijas, padedančias stebėti ir koreguoti suvokimą.	Skaitymo veikla planuojama taip, kad mokiniai plėtotų sąmoningo skaitymo gebėjimus plėsdami strategijų spektrą ir apmąstydami skaitymo patirtį: prieš skaitant tekstą mokiniai skatinami padiskutuoti apie skaitymo hipotezes (numatyti autoriaus tikslą, problemą iš teksto pavadinimo); prašoma prisiminti, ką jie žino, mano žiną ta tema; skaitydami mokiniai taiko strategijas, kurios padeda stebėti savo suvokimą: pildo lenteles, dėl kurių skilčių susitariama atsižvelgiant į skaitymo tikslą (pvz., <i>žinojau, nauja ir svarbu, maniau kitaip, neaišku</i>), išrašo nurodytą informaciją; rašo dviejų pusių dienoraščius, randa pagrindinius teiginius ir argumentus; randa argumentus „už“ ir prieš“, formuluoja klausimus tekstui; mokytojo vadovaujami ar kartu su grupės draugais mokiniai aptaria savo užrašus, aiškinasi neaiškias teksto vietas dar kartą skaitydami; sieja tai, kas perskaityta, su pirminėmis išvalgomis ir jau turima patirtimi, išsiaiškina klaidingus įsitikinimus; mokiniai pratinami neaiškius žodžius aiškintis iš konteksto, taikyti žodžių darybos ir kitų sričių žinias;

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>mentus; palyginti savo suvokimą su kitų.</p> <p>2.3.B. Remiantis savo skaitymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija paaiškinti, kokios teksto suvokimo strategijos tiko vienai ar kitai skaitymo problemai spręsti, ko nepasisekė atlikti; išsikelti teksto suvokimo gebėjimų tobulinimo tikslus.</p>		<p>mokytojas kalbasi su mokiniu individualiai, su grupe mokinių ar visa klase, skatindamas apmąstyti, kokias strategijas jie taiko spręsdami vieną ar kitą teksto suvokimo problemą (pvz., Ką darai, kai supranti, kad teksto informacija prieštarauja tam, ką manai žinąs?).</p>
3. Rašymas		
<p>Nuostatos</p> <p>Vertinti rašymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią saviraiškos, bendravimo, mokymosi galimybių.</p> <p>Noriai dalytis patirtimi, informacija ir idėjomis išsakant jas rašytine kalba.</p> <p>Siekti tobulinti savo rašytinės kalbos gebėjimus, siekti konstruktyvios grįžtamosios informacijos ir teikti ją kitiems.</p>		<p>Planuodamas kursą mokytojas pasitikrina, ar užduočių įvairovė pakankama, kad atitiktų įvairių polinkių mokinių interesus. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar yra užduočių, temų, atitinkančių ir merginų, ir vaikinų interesus.</p> <p>Mokiniams suteikiama galimybių rašyti pačių pasirinktomis temomis, skaityti kitiems savo darbus. Galimybė pasirinkti, ką rašyti, didesnė adresatų įvairovė motyvuoja, stiprina autorystės bei atsakomybės jausmą.</p> <p>Mokytojas inicijuoja pokalbių apie rašymo veiklos prasmingumą. Kalbėdamiesi, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas suteikia galimybę keistis mintimis, idėjomis, būti geriau pažintiems ir pažinti kitus. Mokiniai įsitikina, kad rašymas yra geras būdas mokytis, nes rašant greitai paaiškėja, ko dar nežinai, ką reikia išsiaiškinti, pasitikslinti. Mokytojas paragina mokinius stebėti, kaip rašymas padeda ugdytis mąstymo gebėjimus.</p> <p>Mokytojas kuria bendradarbiavimu grįstą aplinką, mokiniai skatinami vieni kitiems padėti mokytis: skaityti vieni kitų darbus, teikti pastabų, klausimų, pasiūlymų.</p> <p>Mokytojas stebi, ar mokiniai adekvačiai vertina savo rašymo gebėjimus, ar jiems gerai suprantami rašymui keliami reikalavimai.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>3.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą.</p> <p>3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į komunikavimo situaciją ir adresatą (jaunesnis, bendraamžis, vyresnis; gerai išmanantis dalyką, menkai informuotas).</p>	<p>3.1.1. Paaiškinti, kaip kalbinė raiška ir turinys priklauso nuo tikslo, adresato pasirengimo, situacijos.</p> <p>3.1.2. Rengiantis rašyti įvertinti adresato pasirengimą, numatyti jo lūkesčius ir atitinkamai reaguoti.</p> <p>3.1.3. Vartoti tinkamas įvardžio formas, kreipinius, mandagumo formules rašant vyresniems, vengti šnekamosios kalbos žodžių, frazių oficialiose situacijose.</p>	<p>Bendroji rašymo gebėjimų ugdymo schema yra tokia: suformuluojamas aiškus rašymo tikslas ir mokymosi uždavinys; nagrinėjamas pavyzdys; rašoma kartu; rašoma savarankiškai gaunant paramą; rašoma savarankiškai; apmąstoma mokymosi veikla, išsikeliama mokymosi uždaviniai.</p> <p>Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą (informuoti, motyvuotai paprašyti, paaiškinti (pvz., sąvokas, reiškinių priežastis), įtikinti, sudominti), yra skirtas tam tikram adresatui (jaunesniam mokiniui, draugams, kitiems bendraamžiams, vyresniems pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms).</p> <p>Mokytojas su mokiniais nagrinėja tekstus, parašytus ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams, ir aptaria kalbinės raiškos ir turinio skirtumus.</p> <p>Mokiniai rašo ta pačia tema, siekdami to paties tikslo, bet skirtingiems adresatams. Pvz., skiriama užduotis parašyti nedidelį vadovėlio skyrių ta pačia tema ketvirtos ir aštuntos klasės mokiniams. Atlikdami tokias užduotis mokiniai mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką, numatyti, ką žino ir ko gali nežinoti skaitytojai, ir atitinkamai reaguoti (pvz., papildomai kai ką paaiškinti, paieškoti iliustracijų, pasirinkti paprastesnius žodžius).</p>
<p>3.1.B. Siekiant sudominti kurti vientisus įtempo siužeto pasakojimus. Siekti įtaigumo kuriant intrigą, motyvuotai siejant pasakojimo, aprašymo elementus.</p>	<p>3.1.4. Skirti teksto tipus: pasakojimą, aprašymą, samprotavimą (aiškinimą, argumentavimą).</p> <p>3.1.5. Paaiškinti, kad pasakojimo įtampa kuriama vaizduojant konfliktišką situaciją, įterpiant veiksmo aplinkos aprašymų, kuriant intrigą: pateikiant užuominų apie nutiksiančius dalykus, kuriant netikėtas situacijas.</p> <p>3.1.6. Suprasti, kad pasakojimo įtaigumą lemia veikėjų charakterių ryškumas. Žinoti įvairius veikėjų paviekslų kūrimo būdus: veikėjų dialogai, informatyvūs autoriaus žodžiai, meniniai veikėjų išvaizdos aprašymai, vidiniai monologai.</p> <p>3.1.7. Įterpti į pasakojimą meninių aprašymų (vietos, laiko, veikėjų). Nusakyti vyraujančią išpūdį ir tinkamai parinkti detales.</p>	<p>Rašydami pasakojimus mokiniai yra linkę tiesiog atpasakoti žinomus siužetus. Mokant kurti pasakojimą turi būti nuolat ryškinamas skirtumas tarp siužeto perpasakojimo ir vaizdavimo.</p> <p>Mokiniai nagrinėdami kitų sukurtus pasakojimus išsiaiškina, kaip kuriama pasakojimo atmosfera, įtampa, veikėjų charakteriai, kieno vardu gali būti pasakojama.</p> <p>Taikydami iš skaitomų tekstų išsiaiškintus skaitytojų sudominimo būdus mokiniai kuria savo tekstus. Daug dėmesio skiriama veiksmo aplinkybėms ir veikėjams vaizduoti. Mokiniai mokosi kurti įtaigius aprašymus parinkdami tinkamas įvairiarūšes (pvz., suvokiamas regėjimu, klausa, uosle) detales vyraujančiam išpūdžiui sukurti.</p> <p>Mokiniai eksperimentuoja keisdami pasakotoją (pvz., pasakoja tą pačią istoriją kito veikėjo vardu), pasakojimo atmosferą, perkurdami žinomus siužetus.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	3.1.8. Kuriant aprašymus vartoti įvairių rūšių pažyminius: derinamuosius ir nederinamuosius, išplėstinius būdvardinius, dalyvinius, priedėlius.	
3.1.C. Nuosekliai, aiškiai aprašyti proceso (pvz., atliekamo bandymo) eigą, paaiškinti sąvokas, reiškinius.	3.1.9. Skirti aiškinimą ir argumentavimą. 3.1.10. Žinoti pagrindinius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia. Atsižvelgiant į aiškinimo tikslą pasirinkti tinkamą modelį. 3.1.11. Rašant dalykinius aiškinamuosius tekstus vartoti neutralią leksiką, tinkamus terminus, beasmenius sakinius, neveikiamosios rūšies dalyvius.	Šiame ugdymo koncentre ypač daug dėmesio skiriama įvairių modelių aiškinamosioms pastraipoms rašyti. Nagrinėdami kitų sukurtus dalykinius aiškinamuosius tekstus (patartina panagrinėti kitų mokomųjų dalykų vadovėlių tekstus), mokiniai išsiaiškina įvairius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia. Atkreipiamas mokinių dėmesys į tai, kaip aiškinimo modelio pažinimu galima remtis norint geriau suprasti skaitomą tekstą. Mokiniai mokosi komponuoti savo tekstus pagal aptartus modelius. Pirmuosius bandymus mokiniai galėtų atlikti dirbdami grupėmis. Mokant rašyti aiškinamuosius tekstus patartina bendradarbiauti su kitų dalykų mokytojais, skirti bendras užduotis.
3.1.D. Išsakyti savo požiūrį, laikantis trinarės teksto struktūros, vidinės pastraipos struktūros reikalavimų. Tinkamai argumentuoti remiantis patirtimi ir kitais šaltiniais.	3.1.12. Komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas). 3.1.13. Skirti tezę, argumentus, kontrargumentus. 3.1.14. Paaiškinti, kokia tvarka gali būti išdėstomi argumentai. 3.1.15. Tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai). 3.1.16. Atpažinti logiškus ir nelogiškus argumentus. 3.1.17. Skirti faktą ir nuomonę. 3.1.18. Mokėti cituoti šaltinius. 3.1.19. Tinkamai vartoti siejamąsias priemones (dalelytes, jungtukus, įterpinius).	Mokiniai, nagrinėdami samprotaujamojo argumentuojamojo pobūdžio tekstus, išsiaiškina jų komponavimo principus, argumentų ir kontrargumentų išdėstymo tvarką. Mokiniai lygina samprotuojamuosius tekstus, kuriais siekiama įrodyti ir įtikinti, kad išsiaiškintų, kuo skiriasi jų raiška ir argumentavimo pobūdis. Mokiniai rengiasi rašyti samprotavimą formuluodami aiškiają tezę, sudarydami argumentų „už“ ir „prieš“ sąrašus. Reikiamą medžiagą mokiniai kaupia nagrinėdami mokytojo nurodytus šaltinius, patys suranda ir pasiūlo šaltinių, aptaria juos kartu su mokytoju ar grupe klasės draugų. Nagrinėdami pavyzdžius mokiniai išsiaiškina įžangos ir pabaigos rašymo strategijas ir taiko jas kurdami savo tekstą.
3.1.E. Kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus, pasirinkant tinkamas leksines, gramatines, sintaksines priemones.	3.1.20. Vartoti emociją, vertinamojo pobūdžio leksiką, liepiamosios ir tariamosios nuosakos veiksmažodžius, įvairias retorines priemones (retorinius klausimus, inversijas, pakartojimus) įtikinamojo pobūdžio tekstuose.	Įtikinamojo pobūdžio tekstams ypač svarbu įtaigūs pradžios ir pabaigos akcentai. Mokiniai skatinami sukurti kelis variantus taikant įvairius poveikio skaitytojui būdus. Mokiniai eksperimentuoja pasirinkdami emocines ekspresines priemones adresatui paveikti.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.2. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba: daugeliu atvejų tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles, siekti mintis formuluoti aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai.	<p>3.2.1. Atpažinti tekste kalbos dalis, nurodyti jų gramatinius požymius.</p> <p>3.2.2. Nagrinėti sakinius sakinio dalimis.</p> <p>3.2.3. Paaiškinti nurodytus rašybos ir vientisinio sakinio skyrybos atvejus (žr. <i>Turinio apimtis, 8.4.2</i>), paties padarytas klaidas.</p> <p>3.2.4. Taisyklingai vartoti gramatines formas ir konstrukcijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p> <p>3.2.5. Nurodyti bendruosius stiliaus reikalavimus (aiškumas, tikslumas, glaustumas, logiškumas).</p>	<p>Mokiniai nagrinėja žodžius žodžių dalimis ir formų darybos požiūriu, mokytojas paaiškina, kaip žodžio sandaros, formos darybos pažinimas padeda mokytis taisyklingos rašybos (atpažinti priesagą ir pritaikyti analogiją rašant kitus žodžius, taisyklingai parašyti neasmenuojamųjų formų šaknis ir priesagas).</p> <p>Mokiniai nagrinėja sakinius sakinio dalimis. Mokytojas paaiškina, kaip nagrinėjimas padeda mokytis taisyklingos skyrybos (atskirti vienaarūšes sakinio dalis, išplėstinius pažyminius, neatskirti veiksnio nuo tarinio, išvengti nemotyvuotos skyrybos atvejų ilgesniuose sakiniuose). Mokiniam paaiškinama, kuo skiriasi apibendrinamasis ir pažymimasis žodžiai, kaip jų skyrimas padeda išvengti vienaarūšių derinamųjų pažyminių skyrybos klaidų.</p> <p>Mokiniai su mokytoju aptaria padarytas klaidas, išsiaiškina, kurias taisykles jiems sunkiausiai sekasi taikyti. Mokiniai, atsižvelgdami į savo mokymosi poreikius, susidaro įsidėmėtinos rašybos žodžių sąrašus, atmintines ir pan. Mokytojas parenka ar sudaro praktinių užduočių, atsižvelgdamas į konkrečios klasės mokinių poreikius.</p> <p>Kalbos kultūros mokoma atsižvelgiant į individualius klasės poreikius. Mokytojas nuolat stebi mokinių kalbą, parenka ar parengia specialių pratybų, kad įtvirtintų norminius vartojimo atvejus. Aptariami tik tie nenorminės vartosenos atvejai, kurie būdingi mokomos klasės mokinių kalbai. Radę svetimybų, barbarizmų skaitomuose tekstuose, mokiniai kartu su mokytoju aptaria jų vartojimo tikslą.</p> <p>Mokytojas, remdamasis pavyzdžiais, paaiškina, kad stiliaus aiškumui kenkia, kai nepaisoma tinkamos žodžių tvarkos, šalia atsiduria daug to paties linksnio formų. Mokytojas pademonstruoja, kaip siekti glaustumo atsisakant nereikalingų žodžių. Teikdamas grįžtamąją informaciją mokytojas mokinių darbuose nurodo žodžius, kurie turėtų būti pakeisti tikslesniais.</p>
3.3. Sąmoningai rašyti taikant strategijas ir žinias apie rašymo procesą. Apmąstyti rašymo veiklą ir planuoti mokymąsi. 3.3.A. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti tai-	<p>3.3.1. Paaiškinti, kad rašant laikomasi tam tikrų susitarimų todėl, kad žmonės vieni kitus adekvačiai suprastų.</p> <p>3.3.2. Nurodyti, kokios strategijos gali būti taikomos įvairiais rašymo proceso etapais.</p> <p>3.3.3. Parengti tekstą tekstų rengykle, pasirinkti teksto maketą atsižvelgiant į rašymo tikslą.</p>	<p>Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo proceso etapų patirties. Mokiniai:</p> <ul style="list-style-type: none"> įvairiais būdais rengiasi rašymui (skaito, rengia interviu ir pan.); planuoja tekstus, taikydami tinkamas planavimo strategijas; rašo tekstų juodraščius popieriuje ir su jais dirba: skaito balsu sau, skaito kitiems, formuluoja kylančius rašymo sunkumus, mokytojo padedami randa sprendimus, tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>kant tinkamas strategijas. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.</p> <p>3.3.B. Atsižvelgiant į tikslą, adresatą, bendro-sius stiliaus reikalavimus tobulinti nurodytą teksto dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo aspektais.</p> <p>3.3.C. Remiantis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtama-ja informacija daryti iš-vadas apie taikytų stra-tegijų tinkamumą vienai ar kitai rašymo proble-mai spręsti, numatyti to-bulintinas rašymo gebė-jimų sritis, išsikelti rašy-mo gebėjimų tobulinimo tikslus ir mokytojo vado-vaujamaam jų siekti.</p>		<p>informaciją, redaguoja juodraščius kalbos taisyklingumo požiūriu; mokosi teikti konstruktyvios grįžtamosios informacijos kitiems; mokosi įvertinti savo darbus pagal pateiktus kriterijus; įvairiais būdais skelbia parašytus tekstus: parengia knygas, standus ir kt. Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Jie gali pildyti trijų dalių moky-mosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip jaučiausi? Kaip man sekėsi? / Ką supra-tau? Ko išmokau?).</p> <p>Mokiniai sudaro aplanką darbų, kurie rodo jų rašymo pažangą, ir paaiškina, ko-dėl atsirinko kaip tik šiuos tekstus.</p> <p>Mokytojo padedami mokiniai sudaro planą ar numato, kaip sieks išsikeltų tiks-lų.</p>

8.4.2. Turinio apimtis. 7–8 klasės

8.4.2.1. Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, įti-kinti. Nagrinėjami privačiojo ir viešojo kalbėjimo panašumai ir skirtumai. Aptar-iamos pagrindinės kalbos etiketo taisyklės ir mokomasi jų laikytis. Aptariamos adresato sudominimo priemonės (pvz., citatos, patarlės, palyginimai, humoras) ir mokomasi jomis naudotis.

Aktyvaus klausymo veikla. Aptariami pasyvaus ir aktyvaus klausymo skir-tumai. Mokomasi tikslingai taikyti klausymo strategijas (nusiteikimas aktyviai klausytis; klausymo tikslo paisymas, pagrindinės minties, faktų, datų, pavadin-i-mų, neaiškios informacijos pasižymėjimas). Mokomasi suteikti ir gauti grįžta-mąją klausymo informaciją (tikslinamieji, aiškinamieji klausimai, komentarai). Aptariamos netinkamo klausymosi priežastys ir pasekmės.

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Toliau plėtojami dialoginio kalbėjimo gebėjimai.

Mokomasi tinkamai ir aktyviai dalyvauti diskusijoje (išskirti objektą, reikšti ir pagrįsti nuomonę, apibendrinti). Mokomasi pasirinkti tinkamas klausymo ir kalbėjimo strategijas.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas* (8.4.2.4).

Turinio minimumas. Kalbama pažįstamiems adresatams neoficialiose situacijose apie gerai žinomus dalykus. Nereikalaujama sakyti įtikinimo kalbų, apibendrinti diskusijų, teikti grįžtamosios informacijos kitiems.

8.4.2.2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūrai pažinti svarbūs klasikinės ir šiuolaikinės grožinės literatūros (ir lietuvių, ir kitų tautų) kūriniai (epiniai, lyriniai, dramatiniai), jaunimui skirta literatūra. Skaitomi platesnį socialinį kultūrinį kontekstą apimantys įvairios paskirties ir įvairiems adresatams skirti negrožiniai tekstai. Skaitomi įvairaus pobūdžio (publicistiniai, dokumentiniai, reklaminiai, informaciniai) ir įvairialypės informacijos tekstai (pvz., reklama, nesudėtingos schemos, elektroninis tekstas, internetinių diskusijų forumai). Skaitomi įvairių žanrų negrožiniai tekstai: anketa, interviu, enciklopedijų, žinytų straipsniai, diskusiniai, mokslo populiarieji straipsniai, laišakai, dienoraščiai, atsiminimai.

Šiame ugdymo konkurencijoje mokiniai turėtų perskaityti ir aptarti:

- kiekvienos literatūros rūšies kūrinių;
- įvairių literatūros tipų – istorinės, nuotykių ir detektyvinės, komiškosios, fantastinės, populiariosios – kūrinių pavyzdžių;
- bent aštuonis stambesnės formos kūrinius (romanus, apysakas, dramas);
- smulkesnių žanrų kūrinių (apsakymų, eilėraščių, baladžių, poemą).

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Šiame konkurencijoje dėmesys skiriamas literatūros rūšių, tipų, žanrų specifikai pažinti.

Skaitant epinius tekstus išsiaiškinama pasakotojo sąvoka, pasakojimo perspektyva (pasakojimas pirmuoju ir trečiuoju asmeniu), pasakotojo pozicija (požiūris, vertinimas). Skaitomos pasirinkto epo ištraukos, aptariami pasaulio suvokimo ir vaizdavimo ypatumai, epo herojaus savitumas. Nagrinėjami išoriniai ir

vidiniai apsakymo, romano, kaip žanro, požymiai. Skaitomi ir aptariami epinio bei lyrinio apsakymo, klasikinio ir šiuolaikinio (jaunimo) romano ar apysakos pavyzdžiai. Aptariama psichologizmo samprata, išgyvenimų raiška literatūroje.

Skaitant įvairių žanrų lyrikos kūrinius analizuojama jų raiška ir prasmė, atkreipiamas dėmesys į eiliuotos kalbos požymius (ritmas, fonika, sintaksinė sandara).

Nagrinėjant dramos kūrinius aptariama išorinė dramos teksto sandara (remarkos, dialogas, monologas) ir dramos esmė – konfliktas, dramatis charakteris. Aptariami dramos žanrai: tragedija, komedija, drama.

Nuotykių ir detektyvinė literatūra analizuojama intrigos kūrimo požiūriu.

Skaitoma komiškoji literatūra, mokomasi suvokti ironiją, skirti prasmingą ir lėkštą komizmą.

Skaitant istorinę literatūrą analizuojamas istorinių asmenybių vaizdavimas, grožinės literatūros ir istorijos santykis.

Skaitant fantastinę literatūrą aptariamos ateities visuomenės gyvenimo prognozės, vertybių kaita.

Privalomos literatūros sąrašas

Lietuvių literatūros tekstai (nurodomi chronologine tvarka)

K. Donelaitis. *Metai* (ištrauka)

V. Pietaris. *Algimantas* (ištrauka)

Maironis. *Jūratė ir Kastytis*

V. Krėvė. *Skerdžius*

J. Biliūnas. *Laimės žiburys*

S. Nėris. *Anksti rytą* (pasirinkti eilėraščiai)

K. Boruta. *Baltaragio malūnas*

K. Ostrauskas. *Jūratė ir Kastytis*

M. Martinaitis. *Žemės dukra*

J. Vaičiūnaitė arba A. Marčėnas, arba S. Parulskis. *Poezija* (pasirinkti eilėraščiai)

B. Radzevičius. *Žmogus sniege*

B. Vilimaitė. *Papartynų saulė* (pasirinktos novelės)

J. Erlickas. *Humoreskos* (pasirinkti kūriniai)

Visuotinės literatūros tekstai (norodomi abėcėlės tvarka)

Biblija (ištraukos iš *Senojo Testamento Pradžios knygos*: pasakojimas apie nupuolimą, pikto kilmę; ištraukos iš *Naujojo Testamento Evangelijos pagal Matą* (palyginimas apie sėjėją, palyginimas apie talentus).

R. Bredberis (R. Bradbury). *Pradžios pabaiga* arba *Akies mirksniu* (pasirinkti kūriniai)

R. Bredberis (R. Bradbury). *Pienių vynas*

D. Defo (D. Defoe). *Robinzonas Kruzas*

Graikų mitai. Prometėjas. Herklis (pasirinktas mitas)

V. Goldingas (W. G. Golding). *Musių valdovas*

M. Gripė (M. Gripe). *Nepaprasta Agnės Sesilijos istorija*

Homeras. *Odisėja* (ištraukos)

A. Konan Doilis (A. Conan Doyle). *Užrašai apie Šerloką Holmsą*

A. Mickevičius (A. Mickiewicz). *Gražina*

L. Lauri (L. Lowry). *Siuntėjas*

E. A. Pou (E. A. Poe). *Raudonosios mirties kaukė* (pasirinkti kūriniai)

O. Proisleris (O. Preussler). *Krabatas, arba Treji metai užburtame malūne* arba Dž. Kriusas (J. Krüss). *Timas Taleris, arba Parduotas juokas*

V. Šekspyras (W. Shakespeare). *Romeo ir Džiuljeta*

Tūkstantis ir viena naktis (pasirinktos pasakos)

Rekomenduojamų skaityti knygų sąrašas skelbiamas Švietimo plėtotės centro svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Mokomasi išvelgti literatūros ir kitų menų ryšį: aptariami literatūros siužetai, motyvai dailėje, muzikoje, skaitomų kūrinių iliustracijų pavyzdžiai, literatūros kūrinių interpretacija kine ar teatre (pvz., K. Borutos romano *Baltaragio malūnas*) atkreipiant dėmesį į tai, kaip pasikeičia prasminiai akcentai, kaip jų kaita priklauso nuo meno (kino, teatro) kalbos specifikos ir galimybių, nuo interpretacijos sukūrimo laiko, adresato.

Aptariami pasirinkti jaunimui ir plačiajai visuomenei skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, spektakliai, interneto svetainės (bent po vieną pavyzdį).

Pagrindinės teorinės sąvokos. Mokiniai turi suprasti ir vartoti šias sąvokas: alegorija, aliteracija, apsakymas, asonansas, atomazga, baladė, dialogas, drama, dramatismas, ekspozicija, epas, epika, epiškumas, epilogas, humoreska, intriga, ironija, komedija, komizmas, kompozicija, konfliktas, kontrastas, laipsniavimas, lyrika, lyrinis Aš, lyrizmas, metafora, monologas, novelė, pakartojimas, paralelizmas, pasakotojas, poema, psychologizmas, remarka, retorinis klausimas, retorinis kreipinys, retorinis sušukimas, rimas, ritmas, romanas, siužetas, tragedija, tragizmas, veiksmo eiga, žanras.

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastesnės raiškos ir struktūros tekstai. Nereikalaujama aiškinti literatūros rūšių ir žanrų požymių, pakanka tik atpažinti. Nereikalaujama paaiškinti metaforų, ironijos prasmės.

8.4.2.3. Rašymas

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo siekdami įvairių tikslų: siekdami saviraiškos ir sudominti kitus, informuoti, paaiškinti reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įtikinti. Rašoma įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms.

Rašymo užduočių kontekstas. Šiame konkrečiame mokiniui rašo apie gana gerai žinomus ir aktualesnius dalykus (bendravimo, pomėgių, klasės ir mokyklinio gyvenimo, per lietuvių ir kitų dalykų pamokas nagrinėjamosios temomis). Rašoma remiantis ne tik savo patirtimi, bet ir šaltinių studijavimu.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: medžiagos kaupimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Teksto struktūra ir tekstų tipai Žr. *Kalbos pažinimas* (8.4.2.4).

Tekstų žanrai. Mokiniai mokosi rašyti paisydami žanro reikalavimų. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis; dalykiniai tekstai: laiškas, interviu, diskusinis straipsnis apie mokyklos, paauglių gyvenimo problemas, knygos (kino filmo, laidos, interneto svetainės paaugliams) pristatymas, kūrinių veikėjų charakteristika, kelionių išpūdžiai, pasiaiškinimas, instrukcija, reklama. Mokiniam suteikiama galimybių rašyti išmone grįstus tekstus, imtis tam tikrų kūrybi-

nių bandymų. Jie kuria apsakymą (įtempto siužeto pasakojimą, grįstą konfliktu), eilėraščių, išivaizduojamą knygos veikėjo dienoraštį, portretą. Mokiniai eksperimentuoja kurdami alternatyvią pabaigą, keisdami literatūros rūšį, žanrą, keisdami pasakojimo perspektyvą, imituodami tam tikrą stilių.

Turinio minimumas. Rašoma apie gerai žinomus, patirtimi grįstus dalykus pažįstamiems adresatams. Argumentuojamojo pobūdžio tekstai kuriami suteikiant paramą. Nereikalaujama rašyti diskusinio straipsnio, kūrybiniai bandymai atliekami pasirinktinai.

8.4.2.4. Kalbos pažinimas

Fonetika ir akcentologija. Mokiniai mokosi tarti ir rašyti *j* lietuviškuose žodžiuose. Mokytojas supažindina mokinius su dažniau vartojamų tarptautinių žodžių tarimu, kirčiavimu. Mokytojas stebi mokinių kalbą ir pasižymi dažnesnes lietuviškų ir tarptautinių žodžių tarties ir kirčiavimo klaidas, atkreipia mokinių dėmesį į jas apibendrinamas atliktas užduotis.

Apibendrinamos fonetikos žinios.

Turinio minimumas. Fonetikos žinios taikomos tik praktiškai kalbant ir rašant, nereikalaujama apibūdinti lietuvių kalbos garsų sistemos.

Leksika. Mokiniai, vartodami kalbą, supranta, kad ne visi lietuvių kalbos žodžiai yra savi, kai kurie iš jų yra vartotini skoliniai. Mokomasi atpažinti tekstuose archaizmus, naujadarus, suprasti, koku tikslu jie vartojami. Mokiniai skiria neteiktinas svetimybės, mokosi jas taisyti ir vengia jų savo kalboje. Mokomasi skirti ir vartoti terminus.

Turinio minimumas. Mokomasi vengti nevertotinų žodžių, nereikalaujama paaiškinti žodžių kilmės ir vartojimo paskirties.

Morfologija. Mokiniai plečia ir gilina turimas žinias apie skaitvardį, įvardį,rieveiskmį, nurodo gramatinius jų požymius. Toliau mokomasi taisyklingai rašyti linksnių, asmenų galūnes, veiksmažodžio laikų ir nuosakų priesagas ir galūnes, sudėtingesnės rašybos vietos, būdo, laiko, kiekybės (pvz., *čia, vėlei, slapčia, trise*)rieveiskmius.

Mokomasi atpažinti, vartoti neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas (dalyvis, pusdalyvis, padalyvis), dalelytes. Mokiniai mokosi nurodyti neasmenuo-

jamųjų veiksmažodžio formų gramatines ypatybes, mokomasi jų darybos ir rašybos. Mokomasi dalelyčių rašybos (dalelyčių *ne, nebe, gi* rašymas kartu ir atskirai).

Mokomasi taisyklingai vartoti kalbos dalis (linksnių, laikų, pusdalyvio ir padalyvio vartojimas).

Apibendrinamos visos kalbos dalys (mokiniai skiria visas kalbos dalis tekste, paaiškina jų gramatinius požymius, tinkamai jas vartoja, rašo).

Sintaksė. Mokiniai mokosi atpažinti sudėtingesnės raiškos veiksnius ir taričius. Mokomasi atpažinti ir vartoti antrininkes sakinio dalis: papildinį, aplinkybes (vietos, laiko, būdo, priežasties, tikslo, sąlygos; tikslinamąsias ir išplėstines), pažyminius (derinamuosius, nederinamuosius, priedėlius, išplėstinius). Mokomasi antrininkių sakinio dalių skyrybos: vienaarūšių sakinio dalių su apibendrinamaisiais žodžiais, derinamųjų ir išplėstinių pažyminių, priedėlių, tikslinamųjų aplinkybių skyrybos. Plačiau mokomasi tiesioginės kalbos skyrybos (pateikiami atvejai, kai į veikėjo žodžius įsiterpia autoriaus žodžiai), kreipinio skyrybos (kreipinys su pažymimaisiais žodžiais). Mokomasi atpažinti ir skirti įterpinius.

Analizuojami elementarios sandaros sudėtiniai sakiniai, mokomasi skirti elementarius prijungiamųjų sakinių atvejus (šalutinis sakinytis prijungtas aiškiu jungtuku, eina po pagrindinio sakinio).

Mokomasi taisyklingai vartoti žodžių junginius (*atstovauti kam?, atitikti ką? atsisakyti, atsirasti ko? domėtis kuo?, prisitaikyti prie ko?, turtingas ko?*). Atkreipiamas mokinių dėmesys į netinkamas sakinių siejimo priemones (*gi, daug ir daug, labai ir labai, sykį, vietoj to, kad*).

Turinio minimumas. Nereikalaujama atpažinti sudėtingesnės raiškos veiksnių ir tarinių, skirti sąlygos, priežasties, tikslo aplinkybių.

Stilistika. Mokiniai mokosi rašyti laikantis bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo (paiso tinkamos žodžių tvarkos, vengia tų pačių žodžių ir formų kartojimosi tame pačiame sakinyje, vartoja tinkamus veiksmažodžio laikus, įvardžius), tikslumo, glaustumo, logikos reikalavimų (vartoja tinkamas sakinių siejimo priemones). Mokomasi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į tikslą, situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus). Mokomasi atpažinti tekstuose kalbinės raiškos priemones (metaforą, ironiją, inversiją, kontrastą, paralelizmą, retorinį kreipinį, retorinį klausimą, retorinį sušukimą),

paiškinti jų paskirtį, tikslingai vartoti šias kalbinės raiškos priemones kuriant sakytinius ir rašytinius tekstus. Mokiniai praktiškai skiria dalykinio, meninio ir publicistinio stiliaus tekstus.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Analizuodami ir kurdami sakytinius ir rašytinius tekstus mokiniai plėtoja teksto kaip vientisos struktūros pažinimą: įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas – su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi su įžanga. Mokiniai nagrinėja ir mokosi kurti įvairių tipų – pasakojamojo, aprašomojo, samprotaujamojo (aiškinamojo ir argumentuojamojo) – tekstus. Nagrinėjamos aprašymo funkcijos pasakojime.

Šiame konkreste ypač daug dėmesio skiriama pastraipai kaip teksto struktūros vienetui nagrinėti ir rašyti. Mokiniai mokosi kurti pastraipas, taikydami įvairius modelius: priežasties – pasekmės, teiginio – pavyzdžio, problemos – sprendimo.

Nagrinėjamas teksto rišlumas, vientisumas temos ir pagrindinės minties aspektu. Aptariamos teksto pavadinimo funkcijos.

Mokomasi sieti sakinius vartojant siejimo priemones: jungtukus, dalelytes, įvardžius,rieveiksmius, įterpinius.

Aptariami sakinio ir rašytinio teksto struktūros ir kalbinės raiškos panašumai ir skirtumai.

8.4.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar nega tikslingai vartoti sąvokų, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir daugeliu atvejų jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles bei sistemingai jų laikosi.
Kalbėjimas ir klausymas	Nurodo kalbėtojo tikslus, klausomo teksto temą, suformuluoja pagrindinę mintį. Kalba mėgindamas atsižvelgti į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), tačiau ne visada tinkamai pasirenka kalbinę raišką.	Nurodo kalbėtojo tikslus, klausomo teksto temą, suformuluoja pagrindinę mintį, keliamas problemas, nurodo pateikiamus argumentus. Atpažįsta ironijos atvejus. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią),	Nurodo kalbėtojo tikslus, klausomo teksto temą, suformuluoja pagrindinę mintį, keliamas problemas, nurodo pateikiamus argumentus. Atpažįsta ironijos atvejus. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), tin-

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai susipažįsta su indoeuropiečių kalbų šeima, su baltų kalbomis ir jų likimais. Mokiniai skaito tekstus apie seniausius rašytinius lietuvių kalbos šaltinius, išsiaiškina jų reikšmę Lietuvos kultūros raidai. Nagrinėdami rašytinio šaltinio pavyzdį (pvz., pirmosios lietuviškos knygos prakalbos fragmentą) mokiniai aptaria senosios ir dabartinės kalbos skirtumus, kalbasi apie tai, kaip ir kodėl kalba kinta. Mokiniai diskutuoja apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, kalbos kitimą, naujų žodžių kūrimą ir įsitvirtinimą aktyviojoje vartosenoje.

Turinio minimumas. Mokiniai neatlieka tiriamųjų kalbos darbų.

8.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

8.4.3.1. Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokytis gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	<p>Perduoda informaciją, paprašytas geba paaiškinti ir patikslinti, taiko mokytojo pasiūlytus būdus bei priemones.</p> <p>Dalyvauja įvairaus pobūdžio diskusijose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, argumentuoja.</p>	<p>dažniausiai tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams.</p> <p>Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, mokytojui padedant renkasi tinkamus būdus ir priemones.</p> <p>Dalyvauja įvairaus pobūdžio diskusijose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, argumentuoja, prieštarauja, apibendrina.</p>	<p>kamai pasirenka kalbinę raišką. Laisvai ir sklandžiai kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams.</p> <p>Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, savarankiškai renkasi tinkamus būdus ir priemones.</p> <p>Dalyvauja įvairaus pobūdžio diskusijose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, argumentuoja, pateikia pavyzdžių, prieštarauja, apibendrina, vadovauja diskusijai.</p>
Skaitymas	<p>Skaitydamas tekstus, atitinkančius aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą: nurodo veiksmo vietą ir laiką, veikėjus, pasakotoją. Glaustai atpasakoja siužetą. Interpretuoja ir daro nesudėtingas išvadas: nurodo teksto tikslą, temą, nuotaiką, aiškiai išsakytą pagrindinę mintį, problemą, aiškiai išsakytas vertybes, remdamasis pasakotojo požiūriu, veikejo elgesiu daro išvadas apie jo būdą.</p> <p>Atpažįsta nurodytas kalbines priemones ir paaiškina jų paskirtį.</p> <p>Pasako savo nuomonę apie skaitomus tekstus, remiasi patirtimi, mėgina juos lyginti su kitais tektais.</p>	<p>Skaitydamas tekstus, atitinkančius aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Interpretuoja ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, formuluoja pagrindinę mintį, problemą, atpažįsta ir paaiškina ironijos atvejus, aptaria konfliktą, svarbiausias vertybes. Paaiškina įvykių, veikėjų poelgių priežastis ir pasekmes. Apibūdina grožinio teksto veikėjus, aptaria jų paveikslų prasmę.</p> <p>Aptaria, kaip kalbinės raiškos priemonėmis siekiama vienokio ar kitokio išpūdžio, poveikio skaitytojui, atsako į klausimus apie teksto komponavimo ypatumus.</p> <p>Argumentuotai išsako savo nuomonę, nurodo teksto pranašumus ir trūkumus, remdamasis pateiktais kriterijais.</p>	<p>Skaitydamas tekstus, atitinkančius aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Interpretuoja atsižvelgdamas į teksto visumą ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, autoriaus poziciją, formuluoja netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, atpažįsta ir paaiškina ironijos atvejus, paaiškina vidinius ir išorinius konfliktus, aptaria vertybes.</p> <p>Aptaria, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis siekiama vienokio ar kitokio išpūdžio, poveikio skaitytojui.</p> <p>Tinkamai pasirenka vertinimo kriterijus ir argumentuotai vertina tekstų aktualumą, informacijos patikimumą, raiškos įtaigumą.</p>
Rašymas	<p>Mėgina kurti tekstą nurodyta tema. Į rašymo tikslą, situaciją atsižvelgia labai fragmentiškai. Teksto mintį plėtoja menkai, nepakankamai detalizuoja. Kurdamas tekstą mėgina vartoti laiko, erdvės, loginius ryšius rodančias sąsajas, tačiau dėl</p>	<p>Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, daugeliu atvejų tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus ir aprašymus, nesudėtingos struktūros samprotavimus tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Pagrindinė teksto mintis aiški,</p>	<p>Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, tinkamai renkasi kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus, aprašymus, samprotavimus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Sakinių jungimo būdai įvairūs. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pa-</p>

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	teksto nuoseklumo, kalbinės raiškos ir kalbos taisyklingumo trūkumų tekstui suprasti reikia skaitytojo pastangų.	pakankamai detalizuota. Mintis formuluoja gana stilinga kalba. Pasitaiko gramatikos, skyrybos, rašybos klaidų, bet iš darbo visumos matyti, kad mokinys laikosi daugelio šiame konkurse nagrinėjamų normų.	pakankamai detalizuojama, tinkamai argumentuojama. Kalba taisyklinga, stilinga, turtinga, siekiama stiliaus savitumo.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadą, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Pasirenka strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtąja informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi tikslus.	Pasirenka asmeniškai tinkamas strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtąja informacija išsikelia mokymosi tikslus ir tardamasis su mokytoju sudaro planą, kaip jų siekti.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Jaučia atsakomybę už bendrą rezultatą. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.

8.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

Šio skyriaus pirmojoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (8.5.1). Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis (8.5.2). Atskirai pateikiamas detalesnis kalbos pažinimo turinys (8.5.2.4), kuris pirmojoje lentelėje integruotas į kitas veiklos sritis. Šiame konkrečiame išskiriamas ir turinio minimumas. Paskutinėje skyriaus dalyje (8.5.3) pateikiamas mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašas.

8.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Lentelėje aprašomi 9–10 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Moki-

nių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nusakomos nuostatos, paskui – gebėjimai, žinios ir supratimas. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose koncentruose. Jei ankstesniame konkrečiame ugdytas gebėjimas laikomas įgytu, jis žymimas brūkšneliu.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais, mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Kalbėjimas ir klausymas		
Nuostatos Išklausyti kitą, gerbti jo nuomonę. Ginti savo požiūrį nepažeidžiant kitų ir savo paties orumo. Jausti atsakomybę už savo pasakymų tikrumą, aiškumą, tikslumą. Pažinti savo kalbėjimo ir klausymo gebėjimus ir juos tobulinti. Domėtis šiuolaikinių komunikavimo priemonių naujovėmis.		Kalbėjimo ir klausymosi veikla susijusi su bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų parinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus. Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: stebi kalbančiuosius ir analizuoja, kaip jie reiškia pasitikėjimą savimi. Mokiniai mokosi kalbėti kito vardu, pasirinkę vaidmenį ir pan. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą.
1.1. Nurodyti autoriaus tikslus (informuoti, sudominti, įtikinti). Atpažinti paslėptus autoriaus tikslus. Aptarti įvairaus pobūdžio sakininių tekstų pagrindinę mintį, keliamas problemas, reiškiamus požiūrius, pateikiamus argumentus. Paaiškinti perkeltinės prasmės pasakymus.	1.1.1. Skirti atvirus ir paslėptus kalbėtojo tikslus. 1.1.2. Atpažinti teksto prasmei suvokti svarbias detales. 1.1.3. Pasižymėti informaciją atsižvelgiant į klausymosi tikslą.	Mokantis suvokti sakininius tekstus parenkamos mokymosi veiklos, padedančios mokiniams suprasti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Mokiniai skatinami diskutuoti, kaip klausomas tekstas veikia klausytojus ir kokiais būdais autorius siekia savo tikslų, mokomasi atpažinti ironiją, sarkazmą, paslėptas užuominas. Siekiant suvokti tekstų prasmę klausomasi informacinių, įtikinimo, sudominimo tekstų, aptariami medžiagos pateikimo, teksto nuoseklumo, raiškos ypatumai. Mokiniai kartu aptaria, kaip suprato nagrinėjamų šaltinių informaciją, idėjas ir autoriaus tikslus. Mokomoji veikla organizuojama taip, kad padėtų įtvirtinti sakininio teksto suvokimo gebėjimus: aptarti tekstų turinį, išvelgti pagrindinę mintį bei jos ir

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		kitų turinio detalių santykių, nustatyti teksto loginius ir prasminius ryšius (skirti priežastis ir pasekmes, faktus ir nuomones, požiūrius ir kt.), daryti išvadas ir pagrįsti jas tekstu; išsakyti savo požiūrį ir palyginti jį su kitų; keistis nuomonėmis; kritiškai vertinti sakinio teksto turinį ir kalbą, teksto daromą poveikį klausytojui.
1.2. Vertinti klausomo teksto turinį, raišką, poveikį klausytojui ir kalbėjimo kultūrą: tinkamai pasirinkus vertinimo kriterijus išsakyti savo požiūrį, argumentuoti.	1.2.1. Grupuoti informaciją: aiški – neaiški, žinoma – nežinoma, naudinga – nenaudinga, patikima – nepatikima. 1.2.2. Aptarti, tinka ar ne kalbinė raiška konkrečiai situacijai. 1.2.3. Aptarti, ar kalbėtojas aiškiai suformulavo kalbos tikslą, ar kalbėjo aiškiai, konkrečiai, gyvai, ar tinkamai reagavo į klausytojus (paaiškino, atsakė į klausimus, pakartojo), kaip kalba paveikė klausytojus, kaip ją būtų galima tobulinti. 1.2.4. Atpažinti kalbėjimo toną (iškilmingas, neutralus, humoristinis, ironiškas, kandus), neutralią ir emociškai nuspalvintą leksiką, retorinius klausimus, sušukimus, pakartojimus. Paaiškinti jų paskirtį. 1.2.5. Aptarti, ar tikslingai kalbėtojas naudojami nežodinėmis priemonėmis: žvilgsniu, gestais, mimika, kūno laikysena.	Prieš vertinant sakininius tekstus, kartu su mokiniais aptariama ir nusprenžiamas, kas bus vertinimo objektas (kalbėtojas, kalbos turinys, kalbėjimas, klausytojai) ir kokiais kriterijais bus remiamasi vertinant. Aptariamas ir vertinamas gali būti įvairus kalbėjimas: tiesioginis (draugų, artimųjų) ir garso, vaizdo įrašų. Mokiniai skatinami stebėti ir aptarti ne tik klausomų tekstų turinį, bet ir raišką. Pateikiama užduočių, kurios padėtų mokiniams skirti neutralią leksiką ir žodžius bei posakius, turinčius teigiamą, neigiamą vertinamąjį atspalvį ir nu-teikiančius klausytoją atitinkamai reaguoti. Mokiniai skatinami stebėti ir aptarti įvairiais būdais – nuotraukose, televizijos laidose, dainovaizdžiuose, reklamose – užfiksuotas kalbėtojų naudojamas nežodines priemones.
1.3. Sąmoningai klausytis, stebėti ir koreguoti savo suvokimą, tikslingai naudotis asmeniškai tinkamomis klausymo ir kalbėjimo strategijomis.	1.3.1. Suprasti, kaip reikia klausytis (dėmesys žodžiams, kurie nukreipia į svarbią informaciją, pauzių reikšmė, pasižymėjimo svarba). 1.3.2. Paaiškinti, kaip klausymo strategijų pasirinkimas priklauso nuo klausymosi tikslų.	Mokiniai turėtų būti skatinami įsivertinti savo ir vertinti kitų klausymosi gebėjimus, apmąstyti būdus, kurie padėjo geriau suprasti teksto prasmę, ir aplinkybes, kurios trukdė. Mokiniai mokosi pasirinkti tinkamas klausymo strategijas ir jas taikyti (įvertinti klausymosi situaciją, atsižvelgti į klausymosi tikslus, naują informaciją sieti su pažįstamu buitiniu, socialiniu, istoriniu, kultūriniu kontekstu, naudotis įvairiais pasižymėjimo būdais: užrašais, temos ir minčių schemomis, įvairiais sutartiniais žymėjimais ir pan., klausti, tartis su klasės draugais, mokytoju, kitais žmonėmis, nesuprastas sąvokas aiškintis žinyuose, žodynuose ir pan.).

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.4. Kalbėti atsižvelgiant į adresatą (mažai pažįstami ir nepažįstami žmonės) ir komunikacinę situaciją (įvairios oficialios situacijos). Tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį.	1.4.1. Aptarti viešojo kalbėjimo reikalavimus, rengimosi viešajai kalbai etapus, viešosios kalbos struktūrą. 1.4.2. Sąmoningai pasirinkti kalbinę raišką viešai kalbant nepažįstamiems adresatams. 1.4.3. Numatyti klausytojų lūkesčius. 1.4.4. Kalbant stebėti auditorijos reakciją ir atitinkamai reaguoti.	Kalbėjimo ir klausymo veiklos šiame konkrečiame grindžiamos sąmoningu pažinimu (žiniomis apie komunikacijos procesus), komunikacinio proceso logikos supratimu. Mokytojas siekia, kad mokiniui būtų aiškūs mokymosi uždaviniai, kad jie atitiktų komunikacinius mokinio poreikius. Mokomasi kalbėti atsižvelgiant į tikslą: informuoti, paaiškinti, įtikinti, spręsti problemas. Mokiniai aptaria, kokį poveikį bendravimo sėkmei turi klausytojų socialinis ir kultūrinis kontekstas ir patirtis. Mokymosi procese reguliariai skiriama laiko kalbėjimo ir klausymo veikloms, modeliuojamos įvairios kalbėjimo situacijos sudarant sąlygas kalbėti kuo įvairesniems adresatams: mokiniai kalba vieni kitiems mažose grupėse, visai klasei, kitiems adresatams (jaunesniems už save, mokytojui, tėvams).
1.5. Tiksliai, aiškiai informuoti: nuosekliai, dalykiškai paaiškinti sąvokas, analizuoti procesus, reiškinius. Laikantis numatytų kriterijų pristatyti objektą ar veiklą (pvz., knygą, projektą).	1.5.1. Pasirinkti būdus ir priemones, padedančius adresatui geriau suvokti informaciją (pvz., abstrakčias sąvokas paaiškinti paprastesne kalba, rasti tikslesnius žodžius žodynuose ir sukurti vaizdą, palyginimą, remtis pavyzdžiais). 1.5.2. Nurodyti būdus aiškinimui komponuoti. 1.5.3. Išdėstyti teiginius laikantis priežasties ir pasekmės ryšio, teminės tvarkos (tema dalijama į potemes, kurių kiekviena turi pagrindinį teiginį), uždavinio sprendimo tvarkos (susidariusi padėtis, geriausia išėitis, siūlomos priemonės) reikalavimų. 1.5.4. Laikytis pristatymo reikalavimų. 1.5.5. Žinoti, kaip tikslingai rasti, įvertinti ir apdoroti informaciją naudojantis šiuolaikinėmis technologijomis.	Mokomoji medžiaga sietina su mokymosi kontekstu, pasirenkama mokiniams aktuali informacija, ieškoma ryšių su kitais mokomaisiais dalykais. Mokymosi procese modeliuojamos įvairios komunikacinės situacijos, skirtos mokymosi medžiagai pristatyti, ką nors pranešti, referuoti. Mokiniai atlieka kontekstines praktines užduotis: tikslingai atrenka ir perduoda informaciją konkrečioje situacijoje, pristato grupės darbą, parengia medžiagos pristatymą ir pan. Mokiniai mokosi numatyti, ką klausytojai žino, ką reikia papildomai paaiškinti. Mokomasi tinkamai pagrįsti teiginius, naudotis įvairiais pagrindimo būdais (pavyzdžiai, citatos, statistiniai duomenys), tinkamai pateikti iliustravimo medžiagą. Mokiniai mokosi naudotis priemonėmis, padedančiomis adresatui geriau suprasti informaciją: paaiškina sąvokas, terminus, tikslingai jungia rodymą ir kalbėjimą (svarbiausius dalykus užrašo lentoje, rodo plakatą, demonstruoja modelį, naudojami garso ir vaizdo medžiaga ir pan.). Mokiniai skatinami naudotis IKT teikiamomis galimybėmis.
1.6. –	1.6. –	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.7. Išsakyti savo požiūrį apie gana abstrakčius dalykus, vertinti, argumentuojant remtis įvairiais šaltiniais.	1.7.1. Laikytis samprotaujamojo teksto struktūros reikalavimų: tezė, argumentai, kontrargumentai, išvada. 1.7.2. Skirti teiginius, argumentus, kontrargumentus, pavyzdžius. Skirti argumentų tipus. 1.7.3. Siekiant įtikinti vartoti įvairias retorines figūras (klausimus, sušukimus, pakartojimus, laipsniavimą, inversiją), ironiją, įsme ninimus, emociškai nuspalvintus žodžius.	Sudaroma galimybė klausytis įtikinimo kalbų (pvz., kreipimasis, agitacija, reklama), aptarti, kaip siekiama įtaigumo žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis. Mokomasi kalbėti ne tik apie reiškinius ir faktus, bet ir apie vertybes, apeliuojant į žmogaus požiūrį ar įsitikinimus (pvz., gerai ar blogai, etiška ar neetiška, teisinga ar neteisinga, gražu ar negražu ir pan.). Pasirenkama mokiniams aktuali tematika. Mokomasi parengti ir sakyti įtikinimo kalbas, tinkamai remtis savo patirtimi, kitais šaltiniais (pvz., perskaitytomis knygomis, žinytais, informacija iš interneto, žiniasklaidos ir pan.).
1.8. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio diskusijose efektyviai klausytis, klausiti, atsakyti, kelti problemas, svarstyti, argumentuoti, prieštarauti, vertinti, apibendrinti.	1.8.1. Suprasti, ko reikia, kad bendravimas vyktų sėkmingai. 1.8.2. Žinoti dalykinio ir privataus pokalbio skirtumus. 1.8.3. Aptarti pagrindinius interviu aspektus (klausimų formulavimą, bendravimo etiką, apibendrinimą). 1.8.4. Laikytis pokalbio, diskusijos etiketo taisyklių.	Diskusijoms pasirenkamos aktualios jaunimo ir visuomenės gyvenimo temos. Taip pat diskusijos tinka mokyklinio gyvenimo problemoms spręsti, siekiant kitų dalyko mokymosi uždavinių (pvz., rengiantis rašiniui, aptariant perskaitytus kūrinius). Mokymo ir mokymosi būdai turėtų padėti įsitraukti į diskusiją visiems mokiniams ir taip skatinti kritinį jų mąstymą: analizuoti pašnekovo mintis, įvertinti įvairius svarstomos problemos aspektus, apmąstyti oponentų argumentus, susisteminti savuosius, nenukrypti nuo diskusijos temos, kritikuoti neįžeidžiant kito žmogaus. Pasirenkamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, mandagiai nepritarti. Mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklaudyti kitą, parodyti, kad jo nuomonė vertinama, kaip klausantysis savo elgesiu rodys pašnekovo pripažinimą. Nagrinėjant įvairių pokalbių, interviu argumentus, mokomasi tinkamai argumentuoti, remtis kitų mintimis, citatomis.
1.9. Reikšti mintis žodžiu taisyklinga ir stilinga kalba: paisyti kalbos normų, kalbėti tiksliai, aiškiai, glaustai, siekti įtaigumo.	1.9.1. Suprasti, kaip ir kodėl kinta kalba, nurodyti kitimo priežastis. Kalbos kitimo priežastis paaiškinti siejant su istoriniu ir kultūriniu kontekstu. 1.9.2. Aptarti tarmybių vartojimo sritį ir tikslus. 1.9.3. Taisyklingai vartoti gramatines formas ir konstrukcijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i> .	Mokiniai analizuoja savo ir kitų kalbą, mokosi pastebėti normų pažeidimus, ieško tinkamų taisymo variantų. Mokiniai su mokytoju aptaria padarytas klaidas, išsiaiškina, kurias taisykles jiems sunkiausiai sekasi taikyti. Kalbos kultūros mokoma atsižvelgiant į individualius klasės poreikius ir tarmės ypatybes. Mokytojas nuolat stebi mokinių kalbą, parenka ar parengia specialių pratybų, kad įtvirtintų norminius vartosenos atvejus. Aptariami tik tie nenorminės vartosenos atvejai, kurie būdingi mokomos klasės mokinių kalbai.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	1.9.4. Laikytis leksikos normų. 1.9.5. Taisyklingai tarti garsus, intonuoti sakinius.	
1.10. Tikslingai naudotis tinkamiausiomis pasirengimo kalbėti ir kalbėjimo strategijomis. Remiantis savo kalbėjimo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškintis, kokios rengimosi kalbėti (kalbos turinio ir paties kalbėjimo planavimo), kalbėjimo strategijos asmeniškai tinkamos, numatyti kalbėjimo gebėjimų tobulinimo sritis, išsikelti mokymosi tikslus ir numatyti, kaip jų siekti.	1.10.1. Suprasti, kurios kalbėjimo strategijos geriausiai tinka konkrečiam atvejui. 1.10.2. Naudotis tekstų tipų modeliais (pasakojimo, aprašymo, samprotavimo (argumentavimo, aiškinimo)) komponuojant kalbą. 1.10.3. Paaiškinti vaizdinės medžiagos pateikimo būdus.	Taikomi aktyvaus mokymosi būdai, padedantys mokiniams savarankiškai planuoti kalbą ir kalbėti taikant pasirinktas strategijas. Mokiniai kartu su mokytoju aptaria vertinimo kriterijus, sudaro vertinimo formas, stebėdami draugų kalbėjimą, žymisi pastabas, jas kartu aptaria. Mokiniai skatinami įsivertinti savo kalbėjimą pagal pateiktus kriterijus ir numatyti, ką ir kaip reikia tobulinti. Mokymosi strategijos turėtų padėti siekti mokymosi tikslų, pratinti mokinius aktyviai kalbėti ir klausyti, kryptingai mąstyti ir savarankiškai mokytis.
2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas		
Nuostatos Vertinti skaitymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybių pažinti save ir pasaulį. Norai ir pasitikint savo jėgomis skaityti įvairaus pobūdžio tekstus, dalyvauti diskusijose, jaustis atsakingu kartu besimokančios bendruomenės nariu. Siekti pažinti save kaip skaitytoją, atsakingai ir atkakliai veikti siekiant tobulėti. Vertinti literatūrą kaip tautos kultūros dalį, kuria perduodama praeities kartų patirtis, vertybės, tradicijos, padedančios žmogui ugdytis tautinę savimone, tapti visaverčiu savosios kultūros dalyviu. Siekti pažinti ir vertinti kitų kultūrų unikalumą.		Siekiant didinti skaitymo motyvaciją ugdymo procese svarbu paisyti atidaus (analitinio) skaitymo ir skaitymo savo malonumui, tiesioginio kūrinio išgyvenimo pusiausvyros. Mokiniai skatinami įvairiomis formomis (pvz., kalbantis su grupe draugų, rašant skaitytojo dienoraštį, įspūdžių rašini) nusakyti kūrinio įspūdį, teksto keliamas asociacijas, mintis, poveikį savo vertybių sistemai. Sudarydamas planą, mokytojas atsižvelgia į skirtingus merginų ir vaikinių skaitymo poreikius, įtraukia mokinių pasiūlytų tekstų. Mokiniai įvairiomis formomis individualiai ir grupėmis pristato savo skaitomas knygas. Po sėkmingos diskusijos apie perskaitytą tekstą mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklausė jos sėkmė, kuo ji vertinga, kad mokiniai suprastų, jog skaityti ir kalbėtis apie tekstus gali būti įdomu ir prasminga, kad jų pačių ir kitų aktyvus dalyvavimas ir pateikiamos išvalgos gali padėti geriau suprasti skaitomus tekstus, ugdytis gebėjimą kritiškai mąstyti, pažinti save, kad skaitymo metu įgyta patirtis jiems padeda tapti unikalia bendruomene, siejama tam tikros bendros patirties.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>2.1. Suprasti plačiai visuomenei skirtus grožinius ir negrožinius tekstus</p> <p>2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: remiantis tiesiogiai pasakytais dalykais, potekste ir kūrinio kontekstu, nurodyti teksto tikslą, aptarti tematiką, problemas, pagrindines mintis, vertybes.</p>	<p>2.1.1. Atpažinti aiškiai išsakytus ir numanomus autoriaus tikslus.</p> <p>2.1.2. Nurodyti esminius kultūros epochų ir literatūros krypčių – antikos, viduramžių, Renesanso, romantizmo, realizmo, modernizmo (simbolizmo, neoromantizmo, impresionizmo, avangardizmo) – bruožus.</p> <p>2.1.3. Skirti biografinį, socialinį, istorinį kultūrinį kontekstus.</p> <p>2.1.4. Sieti kūrinio vaizduojamąjį pasaulį, problematiką, vertybes su kūrinio kontekstu.</p>	<p>Šiame konkreste dalis tekstų, kūrinių (ištraukų) skaitoma ir aptariama per pamoką. Tokiais atvejais organizuojama trijų etapų skaitymo veikla (žr. 2.3).</p> <p>Aptariant perskaitytus kūrinius mokytojas vadovauja diskusijai, užduoda atviro tipo klausimų, kurie skatina mokinius išreikšti tekstų idėjinio-emocinio turinio supratimą savais žodžiais, daryti išvadas, pagrįsti jas kūrinio medžiaga. Mokytojas moko ir skatina mokinius kelti klausimus, reaguoti į draugų pasakytas mintis, plėtoti jas, argumentuotai reikšti abejones, kvestionuoti savo pirmines išvagas remiantis diskusijoje išsakytais dalykais.</p> <p>Šiame konkreste skiriama daugiau užduočių išnagrinėti tam tikrus klausimus grupėmis ir vėliau juos aptarti su klase. Mokytojas grupuoja mokinius pagal jų teksto suvokimo gebėjimų lygį, skiria atitinkamo sudėtingumo užduočių, teikia grupėms įvairaus lygio paramą.</p> <p>Mokantis suvokti pagrindinę mintį, problemą, vertybes skaitomi ir aptariami įvairių laikotarpių, žanrų, problematikos kūriniai ta pačia tema. Mokiniai lygina įvairių laikotarpių kūriniuose keliamas problemas, teigiamas vertybes, mokosi sieti kūrinio vaizduojamąjį pasaulį, problematiką, idėjas su autoriaus vaizduojamu laiku, kultūriniu kontekstu.</p> <p>Mokiniais dažnai sunku daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas. Kartais tokias užduotis pravartu atlikti raštu ir tariantis. Pateikiant papildomų klausimų mokiniai skatinami formuluoti mintis tiksliau, aiškiau.</p> <p>Mokytojas pateikia kelias to paties teksto temas, pagrindinės minties formuluotes ir aptaria su mokiniais, kurios formuluotės apibendrina visą tekstą, o kurios – tik jo dalį, kurios pagrįstos, kurios – ne.</p>
<p>2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus: paaiškinti netiesiogiai pasakytas mintis, požiūrius, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis įvairių sričių žiniomis, teksto visuma, teksto istoriniu kultūriniu kontekstu.</p>	<p>2.1.5. Suprasti, kad to paties teksto interpretacijos gali būti įvairios, svarbu, kad jos būtų pagrįstos tekstu. Atpažinti pagrįstas ir nepagrįstas interpretacijas.</p> <p>2.1.6. Skirti faktą ir nuomonę.</p> <p>2.1.7. Skirti grožinio kūrinio pasakotojo ir veikėjo reiškiamus požiūrius.</p> <p>2.1.8. Skirti negrožinio teksto autoriaus ir jo cituojamuose šaltiniuose reiškiamus požiūrius.</p>	<p>Mokytojas paaiškina mokiniams, kad skaitymas yra nuolatinis skaitymo hipotezių kėlimas ir tikrinimas. Aptardamas konkrečius pavyzdžius mokytojas pademonstruoja, kaip tiesiogiai nepasakytus dalykus padeda suprasti tam tikrų literatūrinių susitarimų, teksto konteksto išmanymas, kitų sričių žinios. Mokytojas paaiškina, kad kiekviena skaitytojo išvada turi būti įrodoma tekstu. Pateikdamas klausimų mokytojas skatina mokinius savo interpretacijas grįsti tekstu, kitų sričių žiniomis, literatūrinių susitarimų, teksto konteksto išmanymu, įsitikinti, ar daromos išvados neprieštaruoja teksto visumai.</p> <p>Mokiniai nagrinėja įvairias to paties teksto interpretacijas ir aptaria, kas lemia jų skirtingumą.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	2.1.9. Atpažinti tautosakos tipažus, vertybes, antikos, Biblijos ir kitus kultūrinius įvaizdžius grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose.	Nagrinėdami literatūros kūrinius mokiniai aptaria veikėjų paveikslus, būsenas, vaizduojamus dvasinius lūžius, vertybines nuostatas. Mokiniai pratinami skaitomuose grožiniuose, eseistiniuose tekstuose atpažinti tautosakos, kultūrinius įvaizdžius, paaiškinti jų prasmę, atkreipiamas dėmesys į tai, kaip pasikeičia jų prasmės interpretacija pasikeitus kontekstui. Mokiniai nagrinėja literatūros kūrinio interpretacijas kine ar teatre ir aptaria, kaip pasikeičia prasminiai akcentai, kaip jų kaita priklauso nuo meno (kino, teatro) kalbos specifikos ir galimybių, nuo interpretacijos sukūrimo laiko, adresato.
2.1.C Analizuoti, kaip tekstuose kuriama prasmė: aptarti pasakojimo ar kalbėjimo situaciją, vaizduojamojo pasaulio elementus tradiciniuose ir moderniuose grožiniuose kūriniuose. Aptarti, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis kuriama prasmė, siekiama tam tikro išpūdžio, poveikio skaitytojui.	2.1.10. Paaiškinti, kaip kalbinės raiškos priemonių pasirinkimą, komponavimo ypatumus nulemia autoriaus tikslai, adresatas, situacija. 2.1.11. Paaiškinti modernaus grožinio kūrinio vaizduojamojo pasaulio ypatumus. 2.1.12. Skirti išorinį ir vidinį konfliktą. 2.1.13. Atpažinti tekste metaforą, ironiją, antitezę, paradoksą, parodiją, hiperbolę, paaiškinti jų paskirtį bei prasmę. 2.1.14. Suprasti žodinius ir nežodinius (vizualius) teksto prasmės kūrimo būdus (schemos, diagramos, iliustracijos, šriftai ir pan.), paaiškinti jų paskirtį, įvertinti tinkamumą. 2.1.15. Aptariant tekstus tinkamai vartoti sąvokas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i> (8.5.2.2).	Mokiniai skatinami aptarti ne tik skaitomų tekstų turinį, bet ir komponavimo ypatumus, kalbinę raišką. Mokytojas skatina mokinius aptarti, kaip gebėjimas analizuoti komponavimo ir raiškos dalykus padeda adekvačiai suvokti tekstus, pagrįstai interpretuoti, tobulinti kalbėjimo ir rašymo gebėjimus. Aptariant ir lyginant įvairaus pobūdžio negrožinius tekstus aiškinamasi, kaip komponavimo ypatumai, kalbinė raiška priklauso nuo tikslo (pvz., teksto skaidymas skyriais su antraštėmis, neutralus žodynas, terminai, esamasis laikas, beasmenės formos dalykiniuose aiškinamuosiuose tekstuose; emocinė leksika, retorinės figūros, pirmasis asmuo diskusinio, įtikinamojo pobūdžio tekstuose, eseistinio teksto fragmentiškumas, asociatyvumas, dalelyčių, modaliųjų žodžių kuriami prasmės niuansai). Aptariant grožinius tekstus nagrinėjama, kaip bendroji teksto prasmė kuriama erdvės, laiko, veikėjų, veiksmo ir vyksmo apibūdinimu. Mokiniai, analizuodami ir lygindami tradicinius ir modernius grožinius kūrinius, išsiaiškina jų vaizduojamojo pasaulio skirtumus, modernaus kūrinio vaizduojamojo pasaulio ypatumus (pvz., daugiau ar mažiau išlaikyti tikrovės kontūrai tradiciniame eilėraštyje, neišplėtos erdvės, laiko struktūros moderniam eilėraštyje).
2.1.D. Vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką savarankiškai pasirenkant tinkamus kriterijus, pagrįsti vertinimus tekstu.	2.1.16. Nurodyti pagrindinius informacinių, argumentacinių, apeliacinių, eseistinių, grožinių tekstų vertinimo kriterijus. 2.1.17. Suprasti, kad tekstuose reiškiami įvairūs požiūriai, kad juos reikia atpažinti ir kritiškai įvertinti.	Mokytojas paaiškina, kad vertinant vadovaujama vertinimo kriterijais, kurie priklauso nuo teksto tikslo. Mokiniai skaito kitų parašytus tekstus apie tekstus (recenzijas, komentarus), mokytojo vadovaujami aiškinasi, kokius kriterijus taiko rašantieji, kaip pagrindžia savo išvadas. Mokiniai mokosi pasirinkti tinkamus kriterijus atsizvelgdami į teksto tikslą (pvz., aptaria informacinio teksto informatyvumą, informacijos pateikimo aiškumą, iliustratyvumą, informa-

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		<p>cinio pranešimo apie įvykius objektyvumą, diskusinio teksto argumentų logiškumą, svarumą, eseistinių ir grožinės literatūros tekstų raiškos ir kompozicijos įtaigumą). Mokiniai mokosi visas vertinimo išvadas pagrįsti tekstu. Mokytojas parenka aptarti kelis šaltinius, kuriuose tas pats įvykis, idėja vertinami skirtingai. Nagrinėdami šaltinius mokiniai išsiaiškina, kaip informacijos pateikimas, vertinimas priklauso nuo autorių tikslų, įsitikinimų, pažiūrų. Taip pat atkreipiamas dėmesys į tuos atvejus, kai emocinėmis ekspresinėmis kalbos priemonėmis bandoma pridengti silpnus argumentus.</p>
<p>2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su įvairaus pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstais: savarankiškai susirasti kelis įvairaus pobūdžio šaltinius ir mokymuisi reikalingą informaciją. Tinkamai ją pasirinkti, klasifikuoti. Vertinti šaltinių informatyvumą, patikimumą.</p>	<p>2.2.1. Mokėti skaitomų tekstų informaciją performuoti į užrašus, konspektus, lenteles, schemas. 2.2.2. Žinoti būdų informacijai iš asmenų gauti (anketa, interviu, laiškas). 2.2.3. Žinoti kelis būdus šaltinio patikimumui įvertinti (kas leidėjas, kas interneto svetainės steigėjas, kokiais šaltiniais remiamasi argumentuojant).</p>	<p>Mokiniai toliau tobulina gebėjimą rasti ir tikslingai tvarkyti informaciją, surinktą iš kelių šaltinių: ieško dalykinės informacijos bendrosios ir tikslinės peržvalgos būdu; tikslingai naudojami katalogais, enciklopedijomis, mokomaisiais žodynais. Atrenkamą informaciją tinkamai pasižymi (užsirašo bibliografinius duomenis, išsirašo reikiamas citatas ir pan.). Toliau mokomasi konspektuoti. Mokytojas parenka ir pademonstruoja efektyvių ir neefektyvių (tiesiog nukopijuotų) užrašų pavyzdžių ir kartu su mokiniais aptaria jų skirtumus. Apie šaltinių vertinimą žr. 2.1.D.</p>
<p>2.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi. 2.3.A. Taikyti asmeniškai tinkamas strategijas prieš skaitant, skaitant ir perskaičius tekstą. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą, pvz.: atpažinti neaiškias, prieštaringas teksto dalis, formuluoti klausimus, perfrazuoti mintis savais žodžiais; remtis kontekstu ir kitų dalykų žiniomis, ieškoti papildomų šaltinių. 2.3.B. Apmąstyti savo skaitymo veiklą: remiantis savo skaitymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja in-</p>	<p>2.3.1. Atsižvelgiant į tikslą pasirinkti tinkamą skaitymo būdą. 2.3.2. Paaiškinti, kaip spręsti įvairias teksto suvokimo problemas. 2.3.3. Nurodyti asmeniškai tinkamiausius būdus.</p>	<p>Skaitymo veikla planuojama taip, kad mokiniai toliau plėtotų sąmoningo skaitymo gebėjimus, plėstų skaitymo strategijų arsenalą ir apmąstytų skaitymo patirtį: prieš skaitant tekstą mokiniai skatinami kelti hipotezes remiantis kontekstu, organizuojamos trumpos diskusijos; skaitydami mokiniai taiko strategijas, kurios padeda stebėti savo suvokimą: braižo minčių schemas; daro sudėtinius planus, rodančius idėjų, informacijos ryšius; formuluoja klausimus tekstui; pažymi neaiškias teksto vietas, prieštaravimus; mokytojo vadovaujami ar kartu su grupės draugais mokiniai aptaria savo užrašus, aiškinasi neaiškias teksto vietas kalbėdamiesi, dar kartą skaitydami; sieja tai, kas perskaityta, su pirminėmis išvalgomis ir jau turima patirtimi; tekstų idėjas sieja su kitų skaitytų tekstų idėjomis; mokytojas kalbasi su mokiniu individualiai, su grupe mokinių ar visa klase, skatindamas mokinius apmąstyti, kokias strategijas jie taiko spręsdami vie-</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
formacija išsikelti teksto suvokimo gebėjimų tobulinimo tikslus ir numatyti, kaip jų siekti.		na ar kitą teksto suvokimo problemą (pvz., Kaip nusprendi, kad skaitomo teksto informacija galima (negalima) pasitikėti?).
3. Rašymas		
<p>Nuostatos Vertinti rašymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybių pažinti save ir pasaulį. Noriai ir pasitikint savo jėgomis dalytis patirtimi, informacija, idėjomis rašytine kalba. Siekti pažinti save kaip rašantįjį, nuolat tobulėti, jaustis atsakingu kartu besimokančios grupės nariu.</p>		<p>Mokiniam suteikiama galimybių rašyti pačių pasirinktomis temomis, skaityti kitiems savo darbus. Galimybė pasirinkti, ką rašyti, didesnė adresatų įvairovė motyvuoja, stiprina autorystės ir atsakomybės jausmą. Mokytojas inicijuoja pokalbių apie rašymo veiklos prasmingumą. Kalbėdamiesi, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas suteikia galimybių keistis mintimis, idėjomis, būti geriau pažintiems ir pažinti kitus. Mokiniai įsitikina, kad rašymas yra geras būdas mokytis, nes rašant greitai paaiškėja, ko dar nežinai, ką reikia išsiaiškinti ir pasitikslinti. Mokytojas paragina mokinius stebėti, kaip rašymas padeda ugdytis mąstymo gebėjimus. Mokytojas kuria bendradarbiavimu grįstą aplinką, mokiniai skatinami vieni kitiems padėti mokytis: skaityti vieni kitų darbus, teikti pastabų, klausimų, pasiūlymų. Mokytojas stebi, ar mokiniai adekvačiai vertina savo rašymo gebėjimus, ar jiems gerai suprantami rašymui keliami reikalavimai.</p>
<p>3.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą.</p> <p>3.1.A. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (gana specifinė skaitytojų grupė, pvz., paauglių tėvai).</p>	<p>3.1.1. Paaiškinti, kaip kalbinė raiška ir turinys priklauso nuo tikslo, adresato pasirengimo, vertybinių nuostatų, įsitikinimų, komunikavimo situacijos.</p> <p>3.1.2. Rengiantis rašyti įvertinti adresato pasirengimą, numatyti jo lūkesčius ir atitinkamai reaguoti.</p> <p>3.1.3. Vengti šnekamosios kalbos žodžių, frazių oficialiose situacijose.</p>	<p>Bendroji rašymo gebėjimų ugdymo schema yra tokia: suformuluojamas aiškus rašymo tikslas ir mokymosi uždavinys; nagrinėjamas pavyzdys; rašoma pagal modelį gaunant paramą; rašoma savarankiškai; apmąstoma mokymosi veikla, iškeliami mokymosi uždaviniai. Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į tikroviškas: rašymas turi aiškų tikslą (informuoti, motyvuotai paprašyti, paaiškinti (pvz., sąvokas, reiškinį priežastis, požiūrius), įtikinti, sudominti), yra skirtas tam tikram adresatui (plačiajai visuomenei, tikslinei žmonių grupei). Mokiniai nagrinėja tekstus, parašytus ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams, ir aptaria kalbinės raiškos bei turinio skirtumus. Šiame konkretyje ypač daug dėmesio skiriama mokymuisi rašyti vertinant adresato nuostatas, vertybes. Mokytojas parenka aptarti tekstų, skirtų specifinėms skaitytojų grupėms (pvz., paaugliams, paauglių tėvams, tikinčiųjų bendruomenei). Mokiniai aptaria, kaip pasirenkama kalbinė raiška, turinys (argumentai, cituojami šaltiniai), atsižvelgiant į adresato nuostatas.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.1.B. –		
3.1.C. Paaiškinti sudėtingesnius procesus, reiškinius, požiūrius aiškiai nurodant logines sąsajas, vartojant dalykinę kalbą, tinkamas sąvokas ir terminus. Palyginti du objektus, aiškiai nurodant lyginimo aspektus.	<p>3.1.4. Skirti aiškinimą ir argumentavimą.</p> <p>3.1.5. Žinoti pagrindinius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, problema – sprendimas, lyginimas. Atsižvelgiant į aiškinimo tikslą pasirinkti tinkamą modelį.</p> <p>3.1.6. Rašant dalykinius aiškinamuosius tekstus vartoti neutralią, gana specifinę leksiką, beasmenius sakinius, neveikiamosios rūšies dalyvius.</p> <p>3.1.7. Tinkamai sieti sakinius dalelytėmis, jungtukais, įterpiniais.</p>	<p>Nagrinėdami kitų sukurtus dalykinius aiškinamuosius tekstus (patartina panauginėti kitų mokomųjų dalykų vadovėlių tekstus), mokiniai prisimena jau žinomus (teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia) ir išsiaiškina naujus (lyginimo, analizės ir klasifikacijos) modelius. Atkreipiamas mokinių dėmesys, kaip aiškinimo modelio pažinimu galima remtis norint geriau suprasti skaitomą tekstą.</p> <p>Mokiniai mokosi komponuoti savo tekstus pagal aptartus modelius. Pirmuosius bandymus mokiniai galėtų atlikti dirbdami grupėmis.</p> <p>Mokiniai mokosi dalykiškai palyginti du objektus. Jie numato lyginimo aspektus, naudojami Venno diagrama aptardami panašumus ir skirtumus.</p> <p>Aiškinamųjų tekstų supratimu ir kūrimu grindžiamas kitų dalykų (pvz., istorijos, biologijos) mokymasis. Siekiant subalansuoti krūvį reikėtų bendradarbiauti su kitų dalykų mokytojais, suplanuoti ir skirti bendrų užduočių.</p>
3.1.D. Išsakyti savo požiūrį, nuosekliai plėtojant pagrindinę mintį, vertinti. Tinkamai argumentuoti remiantis įvairaus pobūdžio šaltiniais.	<p>3.1.8. Komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas).</p> <p>3.1.9. Skirti pagrindinę tezę, teiginius, argumentus, kontrargumentus. Žinoti ir skirti argumentų tipus (faktologiniai, vertinamieji).</p> <p>3.1.10. Paaiškinti, kokia tvarka gali būti išdėstomi argumentai.</p> <p>3.1.11. Tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai, apibendrinimas).</p> <p>3.1.12. Atpažinti logiškus ir nelogiškus argumentus.</p> <p>3.1.13. Mokėti cituoti, perfrazuoti šaltinius.</p> <p>3.1.14. Tinkamai vartoti siejamąsias priemones (dalelytes, jungtukus, įterpinius, siejamąsias pastraipas).</p>	<p>Šiame koncentre ypač daug dėmesio skiriama argumentuojamiesiems tekstams rašyti, mokyti logiškai, išsamiai, svariai argumentuoti remiantis įvairaus pobūdžio šaltiniais. Mokiniai nagrinėja kitų parašytus argumentuotuosius tekstus, išsiaiškina jų komponavimo principus, argumentų ir kontrargumentų išdėstymo tvarką, siejimo priemones.</p> <p>Mokiniai, atsižvelgdami į rašymo tikslą, mokosi pagrįsti savo teiginius pateikdami įvairių tipų – faktologinių ir vertinamųjų (pavyzdžių, autoritetų minčių, analogijų) – argumentų.</p> <p>Mokiniai mokosi cituoti ir perfrazuoti kitų mintis įkomponuodami į savo sakinius, pasirinkti tinkamus įterpinius šaltiniui nurodyti.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.1.E. Kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus: polemizuoti su kitų požiūriais nurodant argumentų silpnumą, pasiūlant alternatyvų. Tinkamai pasirinkti kalbinės raiškos priemonės.	3.1.15. Įvertinti adresato įsitikinimus ir atitinkamai pasirinkti argumentus. 3.1.16. Vartoti emocinę, vertinamojo pobūdžio leksiką, liepiamosios bei tariamosios nuosakos veiksmažodžius, įvairias retorines priemones (retorinius klausimus, inversijas, pakartojimus, hiperboles) įtikinamojo pobūdžio tekstuose.	Kartu su mokiniais aptardamas įvairius įtikinamuosius tekstus mokytojas nurodo ir paaiškina atvejus, kurie iliustruoja autorių pastangas apeliuoti į skaitytojų vertybių sistemą. Taip pat atkreipiamas dėmesys į tuos atvejus, kai emocinėmis ekspresinėmis kalbos priemonėmis bandoma pridengti silpnus argumentus. Mokiniai mokosi kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus numatydami adresato įsitikinimus, galimus prieštaravimus, logiškai argumentuodami ir vartodami emocinės estetinės įtaigos priemones.
3.2. Taikyti daugumą rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklių; siekti mintis formuluoti aiškiai, tiksliai, glaustai, logiškai.	3.2.1. Skirti vientisinius ir sudėtinius sakinius. 3.2.2. Skirti visų rūšių sudėtinius sakinius. 3.2.3. Paaiškinti rašybos ir privalomosios skyrybos atvejus, savo padarytas klaidas. 3.2.4. Taisyklingai vartoti gramatines formas ir konstrukcijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i> . 3.2.5. Nurodyti bendruosius stiliaus reikalavimus (aiškumas, tikslumas, glaustumas, logiškumas).	Rašybos taisyklės šiame konkreste kartojamos pagal poreikius. Mokytojas analizuoja mokinių daromas klaidas, skiria individualias ir visai klasei skirtas rašybos užduotis. Mokiniai nagrinėja sakinių sandarą. Mokytojas paaiškina, kaip nagrinėjimas padeda mokytis taisyklingos skyrybos (atskirti sakinių dėmenis, išvengti nepagrįstos skyrybos atvejų). Mokiniais paaiškinama, kaip galima pasinaudoti analogijomis (pvz., vienaarūšės sakinio dalys – vienaarūšiai šalutiniai, bejungtukio sakinio dėmenys). Mokiniai aptaria su mokytoju padarytas klaidas, išsiaiškina, kurias taisykles jiems sunkiausiai sekasi taikyti. Mokiniai, atsižvelgdami į savo mokymosi poreikius, susidaro įsidėmėtinos rašybos žodžių sąrašus, taisyklių atmintines ir pan. Mokytojas parenka ar sudaro pratybų, atsižvelgdamas į konkrečios klasės mokinių poreikius. Kalbos kultūros mokoma atsižvelgiant į individualius klasės poreikius. Mokytojas nuolat stebi mokinių kalbą, parenka ar parengia specialių pratybų, kad įtvirtintų norminius vartojimo atvejus. Aptariami tik tie nenorminės vartosenos atvejai, kurie būdingi mokomos klasės mokinių kalbai. Radę svetimybų, barbarizmų skaitomuose tekstuose, mokiniai kartu su mokytoju aptaria jų vartojimo tikslą. Mokytojas, remdamasis pavyzdžiais, paaiškina, kad stiliaus aiškumui kenkia, kai nepaisoma tinkamos žodžių tvarkos, šalia atsiduria daug to paties linksnio formų. Mokytojas pademonstruoja, kaip siekti glaustumo atsisakant nereikalingų žodžių. Teikdamas grįžtamąją informaciją mokytojas mokinių darbuose nurodo žodžius, kurie turėtų būti pakeisti tikslesniais.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>3.3. Sąmoningai rašyti taikant strategijas ir žinias apie rašymo procesą. Apmaštyti rašymo veiklą ir planuoti mokymąsi.</p> <p>3.3.A. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti taikant asmeniškai tinkamas strategijas. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.</p> <p>3.3. B. Atsižvelgiant į tikslą, adresatą, bendruosius stiliaus reikalavimus tobulinti tekstą ar nurodytą jo dalį kalbinės raiškos, turinio, struktūros ir taisyklų aspektais.</p> <p>3.3.C. Remiantis savo rašymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškintis, kokios planavimo, rašymo ir redagavimo strategijos asmeniškai tinkamiausios, numatyti tobulintinas rašymo gebėjimų sritis, išsikelti mokymosi tikslus ir numatyti, kaip jų siekti.</p>	<p>3.3.1. Nurodyti, kokias strategijas taiko sprendžiamas įvairias rašymo problemas.</p> <p>3.3.2. Tinkamai parengti tekstą naudojantis tekstų rengykle. Naudotis papildomomis priemonėmis (šriftais, dydžiais, paryškiniiais) prasmės niuansams perteikti.</p>	<p>Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo proceso etapų patirties. Mokiniai:</p> <ul style="list-style-type: none"> įvairiais būdais rengiasi rašymui (skaito, rengia interviu ir pan.); planuoja tekstus, taikydami jiems tinkančias planavimo strategijas; rašo tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu ir su jais dirba: skaito balsu sau, skaito kitiems, formuluoja kylančias rašymo problemas ir savarankiškai randa tinkamus sprendimus, tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją informaciją; teikia konstruktyvios grįžtamosios informacijos kitiems; mokosi įvertinti savo darbus pagal pateiktus kriterijus. <p>Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Jie gali pildyti trijų dalių mokymosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip man sekėsi? / Ką supratau? Kur galėčiau tai pritaikyti?).</p> <p>Mokiniai sudaro planą ar numato, kaip sieks išsikeltų tikslų.</p>

8.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klasės

8.5.2.1. Kalbėjimas ir klausymas

Kalbėjimo tikslai. Kalbama viešai atsižvelgiant į tikslą: informuoti, sudominti, įtikinti.

Aktyvaus klausymo veikla. Aptariama įvairaus pobūdžio sakytinių tekstų turinys (esmė ir detalės, pagrindinė mintis, keliamos problemos, reiškiami požiūriai,

pateikiami argumentai) ir prasmė (tiesioginė ir perkeltinė). Mokomasi argumentuoti vertinti klausomo teksto turinį ir raišką, adresatui daromą poveikį.

Kalbėjimo veiklos pobūdis. Mokomasi kalbėti viešai. Aptariami viešojo kalbėjimo ypatumai. Mokomasi pasirengti viešajai kalbai: pasirinkti temą, numatyti tikslus, rinkti medžiagą (išrašai, konspektai, interviu). Mokomasi komponuoti kalbą (įžanga, pagrindinė mintis, teiginių dėstymo tvarka, apibendrinimas). Mokomasi sakyti kalbą.

Mokomasi pristatyti informaciją, atliktą veiklą (gali būti bet kurio mokomojo dalyko). Aptariami pristatymo reikalavimai, planuojama, numatomos pristatymo formos ir priemonės, derinamos žodinės ir nežodinės raiškos priemonės.

Toliau lavinami dialoginio kalbėjimo gebėjimai: mokomasi dalyvauti dalykinuose pokalbiuose, pasirengti ir imti interviu. Toliau ugdomi dalyvavimo diskusijoje gebėjimai, mokomasi vadovauti diskusijai.

Mokomasi tikslingai naudotis tinkamomis klausymo ir kalbėjimo strategijomis.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas* (8.5.2.4).

Turinio minimumas. Pasirengia ir pasako kalbą gaudamas paramą. Nereikalaujama imti interviu, vadovauti diskusijai.

8.5.2.2. Skaitymas, literatūros (kultūros) pažinimas

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūros pažinimui svarbūs įvairių epochų ir laikotarpių, klasikinės bei šiuolaikinės literatūros kūriniai, jaunimui skirta literatūra, populiariosios literatūros pavyzdžiai. Skaitomi įvairių socialinių kultūrinių kontekstą apimantys gana abstrakčios tematikos įvairaus pobūdžio (publicistiniai, dokumentiniai, reklaminiai, informaciniai) negrožiniai ir įvairialypės informacijos tekstai (pvz., elektroninis tekstas, internetinių diskusijų forumai). Skaitomi įvairių žanrų negrožiniai tekstai: viešosios kalbos, pranešimai, interviu, diskusiniai, polemikai, mokslo populiarieji straipsniai, recenzijos, esė, laiškai, dienoraščiai, atsiminimai, reklamos.

Šiame konkreste mokiniai turėtų perskaityti ir aptarti:

- bent po vieną visų tautosakos rūšių ir žanrų pavyzdį;
- keletą Biblijos ištraukų;
- kiekvienos literatūros rūšies kūrinių;
- stambesnės formos kūrinių (romanų, apysakų, dramų);
- smulkesnių žanrų kūrinių (apsakymų (novelių), poemų, baladžių, įvairių tipų eilėraščių, sonetų);
- bent po vieną antikos, viduramžių, Renesanso, romantizmo, realizmo literatūros kūrinį ar ištrauką;
- modernizmo literatūros epikos, lyrikos, dramos pavyzdžių;

- šiuolaikinės literatūros epikos, lyrikos, dramos pavyzdžių;
- Rytų literatūros pavyzdžių.

Literatūros, kaip kultūros dalies, pažinimas. Šiame konkreste susipažįstama su bendriausiais visuotinės ir lietuvių literatūros kaitos bruožais, pagrindinėmis epochomis bei literatūros kryptimis, šiuolaikinės literatūros pavyzdžiais, mokomasi suprasti literatūros istoriškumą, kūrinio ir jo kultūrinio konteksto ryšį, atpažinti ryškiausius kultūros įvaizdžius skaitomuose tekstuose ir paaiškinti jų prasmę.

Skaitant įvairių epochų ir literatūros krypčių kūrinius aptariamos visuotinės vertybės, žmogaus samprata, esminiai estetikos ypatumai.

Skaitant antikos bei lietuvių tautosakos kūrinius, Biblijos ištraukas aptariami mitinio mąstymo ženklai, vertybės, žmogaus samprata.

Skaitant viduramžių literatūros pavyzdį aptariamas žmogaus idealas, riteriškumo samprata.

Skaitant ir nagrinėjant Renesanso literatūros kūrinius ar ištraukas pabrėžiamos humanizmo vertybės, pasitikėjimas žmogaus kūrybinėmis galiomis, ryšys su antika.

Skaitant ir nagrinėjant romantizmo literatūros pavyzdžius aptariamas romantinis maištas, individualizmas ir tautiškumas, romantinės literatūros idealai, romantinis herojus.

Skaitant ir nagrinėjant realistinę literatūrą aptariamas gyvenimo tikrovės vaizdavimas, tipizavimas ir psychologizmas, pozityvizmo idealai, socialinė problematika, realistinis vaizdavimo būdas.

Skaitant ir nagrinėjant modernizmo literatūros pavyzdžius aptariamos estetiškos nuostatos, santykis su kultūros tradicija, požiūriai į asmenį ir visuomenę, tikroviško vaizdo transformacijos.

Aptariama šiuolaikinės literatūros egzistencinė, paauglių ir jaunimo literatūros psichologinė problematika.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Nagrinėjant įvairių epochų literatūros kūrinius mokomasi išvelgti literatūros ir kitų menų ryšį, remiamasi kitų menų pavyzdžiais. Aptariami svarbiausių įvykių ir laiko dvasios

atspindžiai nagrinėjamo laikotarpio meno (dailės, muzikos, architektūros) pavyzdžiuose.

Literatūra siejama su teatrinio meno elementais, pvz., kuriama (įsivaizduojama) literatūros kūrinio inscenizacija arba ekranizacija. Nagrinėjami (arba kuriami) literatūriniai pasirinktų temų scenarijai. Aptariama literatūros kūrinio interpretacija kine ar teatre (pvz., B. Sruogos *Dievų miškas*, S. Šaltenio *Riešutų duona*) atkreipiant dėmesį į tai, kaip pasikeičia prasminiai akcentai, kaip jų kaita priklauso nuo meno (kino, teatro) kalbos specifikos ir galimybių, nuo interpretacijos sukūrimo laiko, adresato.

Aptariami pasirinkti jaunimui ir plačiajai visuomenei skirtos periodikos leidiniai, televizijos ir radijo laidos, filmai, spektakliai, interneto svetainės (bent po vieną pavyzdį).

Privalomos literatūros sąrašas

Lietuvių literatūros tekstai (nurodomi chronologine tvarka)

- Lietuvių pasakos. *Eglė Žalčių karalienė*
Pasakos apie bebaimį herojų ir baimės paieškas
Gedimino laiškai (pasirinktina)
M. Daukša. *Postilė*. (Prakalba)
M. Mažvydas. *Katekizmas*. (Prakalba)
A. Baranauskas. *Anykščių šilelis*
Maironis. *Pavasario balsai*
V. Mykolaitis-Putinas arba B. Sruoga (pasirinkti simbolistiniai eilėraščiai)
J. Aistis, A. Miškinis, B. Brazdžionis, S. Nėris (pasirinkti neoromantiniai eilėraščiai)
Žemaitė. *Marti*
J. Savickis. *Kova* arba P. Cvirka. *Saulėlydis Nykos valsčiuje (Kasdienės istorijos)* (pasirinkta novelė)
A. Vaičiulaitis. *Valentina* arba I. Šeinius. *Kuprelis*
K. Binkis. *100 pavasarių*
H. Radauskas (pasirinkti eilėraščiai)
V. Mačernis. *Po ūkanotu nežinios dangum* (pasirinkti sonetai)
B. Sruoga. *Dievų miškas* (ištrauka)

- A. Škėma. *Raštai* (pasirinkta novelė)
J. Aputis arba R. Granauskas (1 ar 2 pasirinktos novelės)
J. Grušas. *Barbora Radvilaitė* arba *Meilė, džiazas ir velnias*
A. Mackus. *Žodžiai ir raidės* arba Liūnė Sutema. *Tebūnie* (pasirinkti kūriniai)
M. Martinaitis. *Kukučio baladės* (pasirinkti kūriniai)
S. Šaltenis. *Riešutų duona*
J. Ivanauskaitė. *Pakalnučių metai* arba S. T. Kondrotas. *Įvairių laikų istorijos*
V. Juknaitė. *Išsiduosi. Balsu* arba *Tariamas iš tamsos* (pasirinktos ištraukos)

Visuotinės literatūros tekstai (nurodomi chronologine tvarka)

- Graikų mitai. Sizifas. Narcizas*
Sofoklis. *Edipas karalius* arba *Antigonė*
Biblija. Senasis Testamentas. Pradžios knyga (pasakojimas apie Kainą ir Abelį, pasakojimas apie Babelio bokštą). Ištraukos iš *Naujojo Testamento Evangelijos pagal Matą* (Kalno pamokslas, palyginimas apie vynuogyno darbininkus)
Rolando giesmė arba *Tristanas ir Izolda*, arba *Apvaliojo stalo riteriai* (ištraukos)
Senovės rytų poezija (pasirinktina)
M. de Servantesas Savedra (M. de Cervantes Saavedra). *Don Kichotas* (ištrauka)
V. Šekspyras (W. Shakespeare). *Karalius Lyras* arba *Makbetas*
Ž. B. Moljeras (J. B. Molière). *Don Žuanas* arba *Tartiufas*
A. Mickevičius (A. Mickiewicz). *Vėlinės* arba *Konradas Valenrodas* (pasirinktos ištraukos)
O. de Balzakas (H. de Balzac). *Tėvas Gorijo* arba *Eugenija Grande*
A. Platonovas arba I. Buninas (pasirinktas apsakymas)
R. M. Remarkas (R. M. Remarque). *Vakarų fronte nieko naujo* arba *Juodasis obeliskas*
Dž. Selindžeris (J. D. Salinger). *Rugiuose prie bedugnės*
U. Eko (U. Eco). *Rožės vardas*
J. Gorderis (J. Gaarder). *Mergaitė su apelsiniais*

Rekomenduojamų skaityti knygų sąrašas skelbiamas Švietimo plėtotės centro interneto svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

Pagrindinės teorinės sąvokos. Mokiniai turi suprasti ir vartoti šias sąvokas: aliuzija, antika, antitezė, apybraiža, apysaka, autoironija, avangardizmas, elegija, esė, groteskas, hiperbolė, impresionizmas, įvaizdis, kontekstas, kultūros epocha, lyrinis išgyvenimas, lyrinis subjektas, literatūros kryptis, metafora, miniatiūra, modernizmas, motyvas, neoromantizmas, paradoksas, parodija, realizmas, Renesansas, romantizmas, satyra, simbolis, simbolizmas, siužetinė linija, sonetas, stilius, stilizacija, viduramžiai.

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastesnės raiškos ir struktūros tekstai. Nereikalaujama savarankiškai aptarti kūrinų kompozicijos ypatumų. Aptariant epochas nereikalaujama apibūdinti estetikos principų, pakanka nuskaidyti esmines vertybes, požiūrį į žmogų. Nereikalaujama interpretuoti kultūros įvaizdžių, simbolių prasmės.

8.5.2.3. Rašymas

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo siekdami įvairių tikslų: siekdami sudominti, informuoti, išsiaiškinti ir paaiškinti kitiems procesus, reiškinius, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įvertinti dalykus, įtikinti. Rašoma įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms, visuomenei.

Rašymo užduočių kontekstas. Šiame konkreste mokiniai rašo apie gana abstrakčius dalykus: visuomenės gyvenimo problemas, įvairaus pobūdžio tekstuose reiškiamus požiūrius, vertybes, kitų dalykų pamokose nagrinėjamus dalykus. Rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: medžiagos kaupimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas. Tekstai rašomi ranka ir tekstų rengykle.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Žr. *Kalbos pažinimas* (8.5.2.4).

Tekstų žanrai. Mokiniai mokosi rašyti paisant žanro reikalavimų, pasirinkti tinkamą žanrą atsižvelgiant į tikslą. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis; dalykiniai tekstai: motyvacinis laiškas, interviu, diskusinis straipsnis, esė apie visuomenės, jaunuolių gyvenimo problemas, rašinys, susijęs su literatūros kūriniu, knygos (kino filmo, laidos, interneto svetainės paaugliams) vertinimas (recenzija), charakteristika, autobiografija, gyvenimo aprašymas, prašymas, atlikto darbo (pvz., tyrimo) ataskaita, diskusijos protokolai. Mokiniais suteikiama galimybių imtis tam tikrų kūrybinių bandymų. Jie kuria apsakymą (įtempto siužeto pasakojimą, grįstą konfliktu), eilėraščių, miniatiūrą, įsivaizduojamą knygos veikėjo dienoraštį. Mokiniai eksperimentuoja keisdami literatūros rūšį, žanrą, pasakojimo perspektyvą, imituodami tam tikrą stilių.

Turinio minimumas. Skiriamos rašymo užduotys, susijusios su mokiniams geriau pažįstamu kontekstu (pvz., mokyklos bendruomenės gyvenimo aktualijomis). Vertinamojo pobūdžio tekstai kuriami suteikiant paramą. Nereikalaujama rašyti interviu, esė, recenzijos, diskusijos protokolo. Kūrybiniai bandymai atliekami pasirinktinai.

8.5.2.4. Kalbos pažinimas

Kirčiavimas. Mokiniai skiria tvirtapradę ir tvirtagalę priegaides. Mokiniai mokosi kalbos dalių (linksniuojamųjų ir veiksmažodžio, nekaitomų) kirčiavimo (sukirčiuoja linksnių formas, kai nurodyta kirčiuotė, taiko priešpaskutinio skiemens, žodžio galo kirčiavimo taisykles). Mokomasi neaiškius atvejus pasitikrinti kirčiavimo žodyne. Mokytojas stebi mokinių kalbą, fiksuoja klaidas ir apibendrinę atkreipia mokinių dėmesį į netaisyklingai kirčiuojamus žodžius.

Leksika. Kalbėdami ir rašydami laikosi leksikos normų (nevartoja neteiktinų žodžių, tarptautinius žodžius, terminus, archaizmus vartoja tinkama reikšme ir tinkamame kontekste).

Morfologija. Pagal poreikius kartojamos kalbos dalys, jų rašyba ir vartosenos normos.

Sintaksė. Plečiamos žinios apie sudėtinius sakinius: mokomasi atskirti ir vartoti sudėtinius jungtukinius (sujungiamuosius, prijungiamuosius ir mišriuosius) ir bejungtukinius sakinius. Mokomasi sudėtinių prijungiamųjų sakinių rūšių, šalu-

tinių sakinių laipsnių, šalutinių sakinių sintaksinių sinonimų. Mokomasi sudėtinių sakinių skyrybos (privalomųjų skyrybos taisyklių). Mokomasi tinkamai cituoti ir skirti citas.

Apibendrinama vientisinio ir sudėtinio sakinio skyryba (privalomosios taisyklės).

Mokomasi laikytis sakinių sudarymo ir siejimo normų (jungtukai, jungiamieji žodžiai, įvardžiai,rieveksmiai, dalelytės).

Turinio minimumas. Nereikalaujama nurodyti šalutinių sakinių laipsnių, atpažinti sudėtinių mišriųjų sakinių.

Stilistika. Mokiniai mokosi rašyti laikydamiesi bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo (paiso tinkamos žodžių tvarkos, vengia tų pačių linksnių kartojimosi tame pačiame sakinyje, tinkamai vartoja veiksmažodžių laikus, įvardžius), tikslumo, glaustumo, logikos. Mokomasi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į tikslą, situaciją ir adresatą. Mokomasi atpažinti tekstuose kalbinės raiškos priemonės (aliuzija, antitezė, hiperbolė, paradoksas, parodija), paaiškinti jų paskirtį, tikslingai vartoti šias kalbinės raiškos priemones kuriant sakytinius ir rašytinius tekstus. Skiria dalykinio (mokslinio, administracinio), meninio ir publicistinio stiliaus tekstus.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Šiame konkente ypač daug dėmesio skiriama tekstui kaip visumai komponuoti, samprotaujamojo tipo (aiškinamiesiems ir argumentuojamiesiems) tekstams rašyti. Mokiniai komponuoja aiškinamuosius tekstus, kurių struktūra pagrįsta loginiais ryšiais (klausias – atsakymas, teiginys – pavyzdys, priešastis – padarinys, problema – sprendimas, lyginimas). Mokiniai kuria argumentuojamuosius tekstus: formuluoja teksto tezę, pagrindinius teiginius, parenka tinkamus argumentus. Atsižvelgdami į rašymo tikslą, siekdami įtaigumo mokiniai mokosi komponuoti tekstus derindami įvairių tekstų tipų

elementus (pvz., kurdami samprotaujamojo tipo tekstą pagrįstai įterpia pasakojimo elementų).

Nagrinėjamas teksto temos ir pagrindinės minties vientisumas. Aptiriamos teksto pavadinimo funkcijos.

Nagrinėjamas teksto rišlumas. Mokiniai mokosi vartoti ryšius rodančias siejimo priemones: jungtukus, dalelytes, įterpinius, siejamąsias pastraipas.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai skaito tekstus apie seniausius lietuvių kalbos rašytinius šaltinius, išsiaiškina jų kultūrinį kontekstą, reikšmę Lietuvos kultūros raidai. Mokiniai aptaria lietuvių kalbos unikalumą ir savitumą, diskutuoja apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį, kalbos kitimą, globalizacijos procesų poveikį lietuvių kalbai ir kitoms kalboms. Mokiniai aptaria bendrinės kalbos formavimosi procesą, pagrindinių kalbos tyrėjų ir ugdytojų darbų reikšmę. Klausydami išrašų mokiniai susipažįsta su lietuvių kalbos tarmėmis, aptaria gyvenamosios vietos tarmės santykį su bendrine kalba. Mokiniai mokosi tirti kalbą: numatyti tikslą, hipotezę, šaltinius, darbo būdus, suplanuoti tyrimą, surinkti medžiagą, analizuoti, apibendrinti, daryti išvadas, pristatyti rezultatus.

Turinio minimumas. Mokiniai neatlieka tiriamųjų kalbos darbų.

8.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

8.5.3.1. Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokytis gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujama priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

8.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, reiškinius, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negeba tikslingai vartoti sąvokų, paaiškinti reiškinių esmės, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir daugeliu atvejų jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę ir ryšius, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Kalbėjimas ir klausymas	Supranta klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją. Mokytojo padedamas pasirengia ir kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, savarankiškai renkasi tinkamus informacijos perteikimo būdus bei priemones. Pasirengęs pagal pateiktą modelį, pristato darbą (pvz., referatą, projektą), laikosi numatytų kriterijų. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, svarsto, argumentuoja, prieštarauja, vertina.	Argumentuotai vertina klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius. Iš anksto pasirėngęs kalba įvairiose oficialiose situacijose mažai pažįstamiems adresatams, pasirenka oficialioms situacijoms tinkamą kalbinę raišką. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, savarankiškai renkasi tinkamus informacijos perteikimo būdus, vaizdines priemones. Laikydamasis numatytų kriterijų pristato darbą (pvz., referatą, projektą). Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, kelia problemas, svarsto, argumentuoja, prieštarauja, vertina, apibendrina.	Argumentuotai vertina klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius. Iš anksto pasirėngęs kalba įvairiose oficialiose situacijose mažai pažįstamiems ir nepažįstamiems adresatams, pasirenka oficialioms situacijoms tinkamą kalbinę raišką. Efektyviai perduoda informaciją, savarankiškai renkasi tinkamiausius informacijos perteikimo būdus, vaizdines priemones. Laikydamasis numatytų kriterijų įtaigiai pristato darbą (pvz., referatą, projektą). Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, kelia problemas, svarsto, argumentuoja, prieštarauja, vertina, apibendrina, vadovauja diskusijai.

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Skaitymas	Skaitydamas tekstus, atitinkančius dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Interpretuoja ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, formuluoja gana aiškiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, aiškiai išsakytas vertybes. Paaiškina įvykių, veikėjų poelgių priežastis ir pasekmes. Apibūdina grožinio teksto veikėjus, aptaria jų paveikslų prasmę. Atsako į klausimus apie kompoziciją, apie tai, kaip raiškos priemonėmis autorius siekia iškelto tikslo. Argumentuotai išsako savo nuomonę, remdamasis pateiktomis kriterijomis.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Interpretuoja atsižvelgdamas į teksto visumą, kontekstą ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, autoriaus poziciją, formuluoja netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, atpažįsta ir paaiškina ironijos atvejus, aptaria konfliktus, vertybes. Paaiškina, kaip teksto komponavimo ir kalbinės raiškos priemonėmis kuriama prasmė, siekiama vieno ar kito įspūdžio, poveikio skaitytojui. Tinkamai pasirenka kriterijus ir argumentuotai vertina tekstų informatyvumą, informacijos patikimumą, raiškos įtaigumą.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Pagrįstai interpretuoja atsižvelgdamas į teksto visumą ir kontekstą, daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: aptaria teksto tikslą, pasakotojo poziciją, netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, atpažįsta ir paaiškina ironijos atvejus, aptaria konfliktus, vertybes. Paaiškina, kaip teksto turinys ir raiška priklauso nuo konteksto, kaip teksto komponavimo ir kalbinės raiškos priemonėmis kuriama prasmė, siekiama vieno ar kito įspūdžio, poveikio skaitytojui. Tinkamai pasirenka kriterijus ir argumentuotai vertina tekstų aktualumą, informacijos patikimumą, argumentų svarumą ir pagrįstumą, raiškos įtaigumą, turinio ir raiškos originalumą.
Rašymas	Rašydamas tekstus mėgina atsižvelgti į rašymo tikslą, situaciją, adresatą. Teksto teiginius menkai detalizuoja. Kurdamas tekstą mėgina vartoti laiko, erdvės, loginius ryšius rodančias sąsajas, tačiau dėl teksto nuoseklumo, kalbos taisyklingumo ir stiliaus trūkumų tekstui suprasti reikia skaitytojo pastangų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, daugeliu atvejų tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros samprotavimus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Teksto pagrindinė mintis aiški, pakankamai detalizuota, logiškai pagrįsta. Mintys formuluojamos pakankamai stilinga kalba. Pasitaiso gramatikos, skyrybos, rašybos klaidų, bet iš darbo visumos matyti, kad mokinys laikosi daugelio kalbos normų.	Paisydamas rašymo tikslo, situacijos ir adresato, tinkamai ir veiksmingai renka kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros samprotavimus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai išplėta, tinkamai detalizuota, logiškai, svariai pagrįsta. Kalba taisyklinga, stilinga, turtinga, siekiama stiliaus savitumo.

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokytis	Pasirenka strategijas atsižvelgdama į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi tikslus.	Pasirenka tinkamas strategijas atsižvelgdama į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija išsikelia mokymosi tikslus ir tardamasis su mokytoju numato, kaip jų siekti.	Pasirenka asmeniškai tinkamas strategijas atsižvelgdama į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija išsikelia mokymosi tikslus ir susidaro planą, kaip jų siekti.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia atkakliai ir pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.

V. Kitos gimtosios kalbos: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

9. Kitų gimtųjų kalbų pagrindinio ugdymo bendrosios programos paskirtis – apibrėžti gimtųjų kalbų kaip mokomojo dalyko tikslus ir uždavinius, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, mokinių gebėjimus ir ugdymo gaires.

9.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra ir integravimo galimybės

9.1.1. Tikslas – sudaryti prielaidas mokiniams ugdytis komunikavimo ir kultūrinę kompetenciją.

9.1.2. Uždaviniai

Svarbiausi kitų gimtųjų kalbų ugdymo uždaviniai yra šie:

- pažinti ir suprasti gimtąją kalbą ir literatūrą kaip savosios tautos ir Lietuvos kultūros dalį, pažinti savosios tautos ir Lietuvos tradicijas, gebėti jas saugoti ir pagal išgales kūrybingai plėtoti;
- išsiugdyti komunikacinių gebėjimų suvokti ir kurti rišlius įvairių žanrų tekstus;
- suvokti kalbos sistemos pagrindus, išsiugdyti poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus, laikytis bendrinės kalbos normų;
- išsiugdyti poreikį skaityti, susidaryti skaitytojo kultūros pagrindus;
- įgyti estetinę literatūrinę nuovoką, plėsti savo estetinę patirtį;
- įgyti savišvietos ir saviugdos įgūdžių, laikytis nuostatos mokytis visą gyvenimą;
- išsiugdyti informacinius gebėjimus, strateginę kompetenciją;
- puoselėti savo ir kitų kūrybingumą;
- gebėti remtis savo lingvistine ir literatūrine kompetencija mokantis kitų dalykų.

9.1.3. Struktūra

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 klasių. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskiros, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

- **klausymas ir kalbėjimas;**
- **skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas;**
- **rašymas.**

9.1.3.1. Turinio apimtį sudaro dvi integralios dalys: kalbinis ugdymas ir literatūros bei kultūros pažinimas.

Kalbinis ugdymas

Kalbos ugdymo procese vengiama akademiškumo, skatinamas mokinių aktyvumas, ugdomas mąstymas ir mokėjimas teorines žinias taikyti praktikoje.

Kalbos nagrinėjimas ir vartoseną turėtų atitikti konkrečios klasės galimybes. Svarbu, kad kalbos sandaros elementai kiekvienu atveju būtų pateikiami tinkamos apimties ir tikslinga tvarka. Gramatikos mokymas ir mokymasis orientuojamas į praktines mokinių galimybes, skatinama aktyviai vartoti kalbą įvairių tipų gimtosios kalbos pamokose.

Komunikacinė kompetencija ugdoma mokantis vartoti kalbą situacijose, susijusiose su realiais bendravimo poreikiais. Temos ir situacijos apima dvi kalbos vartojimo sritis: asmeninę ir visuomeninę. Siekiama, kad kiekviena tema, situacija būtų siejama su mokinio patirtimi, veikla. Programoje temos ir situacijos pateikiamos koncentriškai, t. y. einant iš pakopos į pakopą kiekviena tema papildoma naujomis situacijomis ir naujomis raiškos priemonėmis.

Kalbinės veiklos temos

Mokinys, jo aplinka.

Švietimas, mokymasis. Profesija, darbas.

Laisvalaikis, pramogos, pomėgiai.

Namas, butas, gyvenamoji aplinka.

Kelionės, transporto priemonės.

Sveika gyvensena.

Parduotuvės, pirkiniai. Paslaugos, aptarnavimas.

Gamta, aplinkos apsauga (ekologija).

Žiniasklaida. Šiuolaikinės informacijos technologijos.

Literatūros ir kultūros pažinimas

Šioje programoje 5–6 ir 7–8 klasių tekstai grupuojami teminiu principu. Tai yra programų ar planų, kuriuos sudarys mokytojai, atsižvelgdami į savo mokinių poreikius, pagrindas.

Programoje nurodomi literatūros kūriniai, kuriuos mokytojas parenka atsižvelgdamas į individualius mokinių poreikius bei suvokimo lygį.

Šioje programoje reikšmė teikiama ne tik literatūrinių tekstų sudėliojimui pagal temas, literatūros rūšis, žanrus, pabrėžiant kūrinio prasmę ir įvairiapusiškumą, bet ir mokslo populiariajai literatūrai, atsižvelgiant į mokinių amžių ir gyvenimo patirtį.

Kiekvienas pedagogas turi teisę, atsižvelgdamas į klasės literatūros suvokimo ir mokymosi galimybes, parinkti literatūros, publicistikos, informacinius tekstus, vaizdinę medžiagą, dramos ir muzikos kūrinius, dailės reprodukcijas ir kt.

Mokiniai turėtų suvokti savo gyvenamosios aplinkos ir gimtinės, tėvynės ryšį, išvelgti kultūrinius, tradicinius, universaliuosius elementus, remdamiesi antikine ir krikščioniškąja kultūra, puoselėti regionines ir tautines tradicijas.

Gimtosios kalbos pamokos ugdo mokinių tautinę savimonę, pilietiškumą, suvokimą, kad jie yra istorinės, kultūrinės, teritorinės bendruomenės nariai.

Atsakomybės už savo poelgius ugdymas, dorovinių, tautinių, politinių, visuomeninių ir kultūrinių pažiūrų formavimas per pamokas padės suaugusiam Lietuvos piliečiui įsitraukti į visuomeninį ir politinį gyvenimą.

9–10 klasių programa yra programų ar planų, kuriuos sudarys mokytojai, atsižvelgdami į savo mokinių poreikius, pagrindas. Svarbu, kad mokinys galėtų suvokti literatūros svarbą, pagrindinį literatūros kūrinio ir jo kultūrinio konteksto ryšį, suvokti tekstą kaip bendruomenės savimonės, epochos idėjų ir vertybių, autoriaus egzistencinės patirties išraišką.

Literatūros kūrinio nereikėtų nagrinėti izoliuotai nuo kitų menų, ypač dailės, architektūros ar muzikos.

Literatūros teorijos mokomasi tiek, kiek būtina meniniam savitumui, literatūros įvairovei ir kaitos bruožams suvokti. Skaitant ir nagrinėjant literatūros kūrinius, daugiausiai dėmesio skiriama literatūros kūrinyje atskleidžiamoms vertybėms, taip pat meniniam literatūros kūrinio (teksto) savitumui.

Kultūros reiškiniai ir tradicijos

Mokiniai susipažįsta su menais, kultūra ir jų kūrėjais, plečia meninį akiratį, mokosi vartoti ir kaupti šių sričių leksiką. Šios temos pateikiamos koncentrais, t. y. einant iš pakopos į pakopą kiekviena tema papildoma naujomis žiniomis.

Literatūra ir dailė. Literatūriniai siužetai dailėje. Iliustracijos.

Literatūra ir teatras. Inscenizacija. Spektaklių pagal literatūros kūrinius žiūrėjimas ir aptarimas.

Literatūra ir kinas. Literatūros kūrinių ekranizacija, peržiūra ir aptarimas. Literatūros ir kino bei teatro kalba. Režisieriaus teisė savaip interpretuoti literatūros kūrinių.

Literatūra ir muzika. Lyrikos ir muzikos kūrinių nuotaika.

Literatūra ir naujosios technologijos.

Televizija ir radijas, jų raiškos priemonės. Televizijos, radijo laidų, spaudos jaunimui aptarimas.

Masinė ir elitinė kultūra. Grožinė ir populiarioji literatūra.

Europinės kultūros tradicijos. Protėvių tradicijos: savosios tautos ir Vilniaus krašto tradicijų sąveika.

Savosios tautos kultūros ir istorijos žymios asmenybės.

9.1.4. Integravimo galimybės

Dalyko ryšys su integruojamaisiomis programomis grindžiamas bendrųjų gebėjimų, būtinų asmens kompetencijos pagrindams įgyti, ugdymu. Ši programa tiesiogiai susijusi su *Komunikavimo integruojamąja programa*, *Kultūrinio sąmoningumo integruojamąja programa*.

Kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kalbos kultūros kompetencija: kalba perimamas, paveldimas, kuriamas ir perteikiamas visų dalykų turinys. Gimtosios kalbos ugdymo svarba ir veiksmingumas išryškėja mokantis visų kitų dalykų.

Svarbu yra paisyti kalbinės veiklos (kalbėjimo, rašymo, skaitymo, klausymo) kokybinių reikalavimų ir kalbinės komunikacijos veiksnių (adresato, paskirties, aplinkybių) per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime).

Kalbos vartosenos ugdymo užduotys derintinos ir su kitų dalykų tematika bei problematika. Gimtosios ir kitų kalbų reiškinių, gramatinių formų, leksikos, fonetikos gretinimas, panašumų ir skirtumų analizė atskleidžia, kaip suvokta gimtosios kalbos struktūra, kaip pažinta gramatinių formų daryba, kaityba, sinonimika ir kt.

Kalbos struktūros pažinimo ir apskritai raštingumo motyvacija gali būti didinama mokantis kitų dalykų. Pvz., leksikos skyrių pažinimas (terminų, vieto-

vardžių, kitų žodžių daryba, rašyba) sietinas su geografijos, istorijos, pilietinės visuomenės pagrindų dalykų turiniu. Sintaksės (sakinio dalių struktūrinės ir semantinės priklausomybės) suvokimas atsiskleistų net ir analizuojant matematikos, fizikos, chemijos žodinių uždavinių formuluotes.

Kalbai ugdyti ir literatūriniam lavinimui skiriamų tekstų tematika ir problematika sietina su etikos, etnokultūros, istorijos, dailės ir muzikos raidos, tikybos, filosofijos, psichologijos pagrindų ir kitų dalykų problematika.

Informacijos apdorojimas, tekstų pateikimas glaudžiai sietinas su informacinėmis technologijomis. Mokiniai mokosi vertinti informacijos patikimumą, tikslumą, tinkamumą, skaityti ir suprasti interaktyvius tekstus, kuriuose prasmė reiškiamą ne tik žodiniais ženklais. Skaitydami, sudarydami ir pildydami lenteles, braižydami diagramas ir grafikus, mokiniai gali pritaikyti matematikos, in-

formacinių technologijų ir kalbos patirtį. Rašant ir redaguojant kompiuteriu reikia išmanymo, kaip sutvarkyti pastraipas, kokius rašmenų šriftus, stilius pasirinkti, kaip tikrinti rašybą, įterpti paveikslą, paaiškinimą.

Kalbos gebėjimų plėtojimo motyvacija gali būti didinama mokantis kitų dalykų. Siektina, kad ir per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime) būtų laikomasi pagrindinių kalbinio raštingumo reikalavimų.

9.2. Mokinių gebėjimų raida

Šiame programos skyriuje nurodoma esminių kiekvienos kalbinės veiklos srities – klausymo ir kalbėjimo, skaitymo, taip pat literatūros ir kultūros pažinimo bei rašymo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigdami tam tikrą koncentrą.

Veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Klausymas ir kalbėjimas	1. Suprasti sakinį tekstą: nusakyti kalbėtojo tikslą, monologo (pranešimo, viešojo kalbėjimo) temą, aiškiai išsakyti pagrindinę mintį; perteikti svarbiausią informaciją, teikti grįžtamąją informaciją (pateikti klausimų, pakomentuoti).	1. Suprasti sakinį tekstą: nusakyti, kokio įspūdžio ar poveikio siekia kalbėtojas, nusakyti monologo temą, pagrindinę mintį; perteikti svarbiausią informaciją; teikti grįžtamąją informaciją (užduoti įvairių klausimų, pakomentuoti).	1. Suprasti sakinį tekstą: nusakyti, kokio įspūdžio arba poveikio siekia kalbėtojas, paaiškinti, kokia problema yra keliamą; apibūdinti prakalbos kompoziciją; perteikti pagrindinę informaciją; kritiškai vertinti teksto daromą poveikį; teikti grįžtamąją informaciją (pateikti įvairių klausimų, pakomentuoti, praplėsti mintis).
	2. Kalbėti atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir bendravimo situaciją: stengtis vengti šnekamosios kalbos oficialiose situacijose, leksikos, gramatikos, tarties klaidų, laikytis kalbos etiketo.	2. Kalbėti atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir bendravimo situaciją: stengtis tinkamai pasirinkti leksiką, įvairias sintaksines konstrukcijas; kontroliuoti kūno kalbą, veido išraišką; taisyklingai tarti, stengtis laikytis bendrinės kalbos normų.	2. Kalbėti atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir bendravimo situaciją: sąmoningai pasirinkti tinkamą leksiką, įvairias sintaksines konstrukcijas, kalbėti taisyklingai, kontroliuoti kūno kalbą, veido išraišką, laikytis kalbos etiketo.
	3. Kurti įvairių tipų tekstus: aiškiai perteikti informaciją (detaliai atpasakoti tekstą), kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus apie tikrus ir išgalvotus įvykius, daikto, žmo-	3. Kurti įvairių tipų tekstus: tiksliai ir aiškiai perteikti informaciją (parengti pranešimą); kurti nesudėtingos kompozicijos samprotavimus, argumentuotai remtis savo asmenine pa-	3. Kurti įvairių tipų tekstus: tiksliai ir aiškiai perteikti informaciją; kurti įtaigios kompozicijos tekstus motyvuotai siejant pasakojimo, aprašymo ir samprotavi-

Veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
	gaus arba gyvūno, vietos, reiškinių aprašymus; reikšti savo nuomonę, argumentuotai remtis savo asmenine patirtimi.	tirtimi ir žiniomis; sąmoningai sieti pasakojimo, aprašymo ir samprotavimo elementus.	mo elementus, svarstyti argumentus „už“ ir „prieš“, argumentuotai remtis savo asmenine ir kultūrine patirtimi; apeliuoti į protą ir emocijas siekiant sužadinti klausytojo jausmus.
	4. Dalyvauti pokalbyje arba interviu: klausytis, klausti, pagrįsti savo nuomonę, reikšti pagarbą.	4. Dalyvauti pokalbyje, interviu arba diskusijoje: klausytis, klausti, aiškinti savo požiūrį, argumentuoti savo poziciją, gretinti informaciją, apibendrinti tai, apie ką buvo kalbama, reikšti pagarbą.	4. Dalyvauti pokalbyje, interviu arba diskusijoje: klausytis, klausti, pritarti, taktiškai prieštarauti, pagrįsti savo poziciją, gretinti informaciją, daryti išvadas, išplėsti kitų mintis, apibendrinti tai, apie ką buvo kalbama, reikšti pagarbą.
	5. Taikyti mokytojo pasiūlytas kalbėjimo strategijas.	5. Įvertinti save kaip klausantįjį ir kalbantįjį, savarankiškai taikyti kalbėjimo strategijas.	5. Įvertinti save kaip klausantįjį ir kalbantįjį, savarankiškai taikyti tinkamiausias kalbėjimo strategijas.
Skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas	1. Sklandžiai ir raiškiai skaityti įvairios tematikos tekstus, atitinkančius mokinių amžių. Suprasti skaitomo teksto prasmę, atpasakoti tekstą ir išreikšti savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus. Aiškinant savo suvokimą remtis citatomis iš teksto. Atpažinti kūrinio žanrą. Nurodyti pagrindines raiškos priemones. Vertinti kūrinių turinį bei raišką. Apibūdinti savo išpūdžius, išgyvenimus, vertinti kūrinio veikėjus, jų poelgius. Reikšti savo nuomonę apie knygos iliustracijas, kūrinio inscenizaciją ar ekranizaciją.	1. Skaityti įvairius tekstus (grožinius, publicistinius), suvokti jų prasmę. Nusakyti kūrinio temą, aiškiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, aptarti etines vertybes. Nusakyti įvykių seką, apibūdinti kūrinio veiksmo vietą ir laiką, analizuoti veikėjų kūrimo būdus ir priemones (portretas, interjeras, kalba), aptarti personažų evoliuciją. Išskirti pagrindinius teiginius, klausimus, atskleidžiančius problemą, išsakyti savo nuomonę. Apibūdinti pagrindinius literatūros žanrus (žr. <i>Turinio apimtis</i>). Nurodyti ir paaiškinti kalbinės raiškos elementų funkciją (žr. <i>Turinio apimtis</i>). Aiškinant kūrinio ar kalbos raiškos suvokimą, pateikti citatų iš teksto. Vertinti grožinio teksto turinį ir raišką. Apibūdinti savo išpūdžius, aptarti kūrinio veikėjų idealus, lyginti veikėjų išgyvenimus su savaisiais. Aptarti raiškos, formos poveikį. Išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę apie kūrinio inscenizaciją ar ekranizaciją, lyginti įvairių dailininkų iliustracijas.	1. Skaityti įvairius tekstus (grožinius, publicistinius, mokslo populiariusius). Nusakyti kūrinio temą, pagrindinę mintį, problemą. Nurodyti, kokio išpūdžio arba poveikio autorius siekia (kieno požiūrį palaiko, kokias vertybes propaguoja). Išskirti pagrindines teksto problemas, idėjas. Aptarti perkeltinę įvairių kūrinio elementų prasmę, siužeto struktūrą, kūrinio konfliktą, atpažinti skaitomo kūrinio epochos bruožus. Atpažinti kūrinyje pagrindines raiškos priemones (žr. <i>Turinio apimtis</i>), paaiškinti jų paskirtį. Apibūdinti pagrindinius literatūros žanrus (žr. <i>Turinio apimtis</i>). Aiškinant kūrinio ar kalbos raiškos suvokimą, pasitelkti citatų iš teksto. Vertinti grožinio teksto turinį bei raišką. Apibūdinti ir apibendrinti savo išpūdžius, lyginti veikėjų vertybes, lyrinio subjekto išgyvenimus su savaisiais. Paaiškinti grožinio kūrinio poveikį, ką jis padėjo suvokti, ką pervertinti. Palyginti literatūrą su kitomis meno ir kultū-

Veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
			ros sritimis (daile, kinu, teatru, televizija). Argumentuotai reikšti savo nuomonę apie kūrinio iliustracijas, dramos inscenizaciją ar ekranizaciją.
	2. Mokytojui padedant, pasirinkti skaitymo strategijas ir jas taikyti.	2. Savarankiškai ar mokytojo padedamam pasirinkti skaitymo strategijas ir jas taikyti.	2. Savarankiškai pasirinkti skaitymo strategijas ir jas taikyti.
	3. Rasti reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose (1 ar 2): žinyuose, žodynuose, internete, mokyklos bibliotekoje; mokėti ja naudotis: ją lyginti, vertinti pagal mokytojo nurodymus.	3. Rasti reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose: žinyuose, žodynuose, enciklopedijose, internete, mokyklos bibliotekoje; mokėti ja naudotis: ją lyginti, vertinti.	3. Savarankiškai rasti reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose: žinyuose, žodynuose, enciklopedijose, internete, įvairiuose kataloguose, bibliotekoje; mokėti ja naudotis: ją sisteminti, vertinti, apibendrinti.
Rašymas	1. Stengtis kurti nesudėtingos struktūros tekstus atsižvelgiant į adresatą ir rašymo tikslą. Tiksliai žymėti sakinio ribas, skirti sudedamąsias teksto dalis, stengtis išsaugoti teksto dalių proporcijas, skaidyti tekstą pastraipomis.	1. Kurti įvairių tipų ir skirtingos paskirties tekstus atsižvelgiant į adresatą, rašymo tikslą ir situaciją. Siekti teksto turinio ir struktūros dermės, laikytis teksto dalių (pradžios, dėstyimo ir pabaigos) proporcijų.	1. Kurti įvairių tipų, žanrų ir skirtingos paskirties tekstus atsižvelgiant į adresatą, rašymo tikslą ir situaciją.
	2. Pradėti teksto kūrimą nuo juodraščio.	2. Suvokti rašymo etapus (juodraščio ir švarraščio rašymas).	2. Suvokti teksto rašymo eigą ir nuosekliai jos laikytis. Grafiškai išreikšti minčių sąsajas (skaidyti pastraipomis), ribas, siekti turinio aiškumo.
	3. Taisyklingai rašyti žodžių formas, sudaryti sakinius, laikantis pagrindinių rašybos ir skyrybos taisyklių, naudojantis ortografijos žodynu.	3. Taikyti įgytas kalbos (gramatikos, leksikos, fonetikos ir kt.) žinias tobulinant, redaguojant savo tekstus, naudojantis žodynu.	3. Taikyti įgytas kalbos (gramatikos, leksikos, fonetikos ir stilistikos) žinias tobulinant, redaguojant savo ir kitų tekstus, naudojantis kalbos praktikos leidiniais.
	4. Pateikti estetiškai parengtą tekstą.	4. Pateikti estetiškai parengtą tekstą naudojantis turimomis priemonėmis (pvz., kompiuterine rengykle).	4. Pateikti estetiškai parengtą tekstą naudojantis turimomis priemonėmis (pvz., kompiuterine rengykle).

9.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (9.3.1). Toliau pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai (9.3.2).

9.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Lentelėje aprašomi 5–6 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nurodomos nuostatos, paskui – gebėjimai,

žinios ir supratimas. Gebėjimas yra tai, ką mokinys pritaiko praktiškai veikdamas analogiškose arba naujose situacijose, analizuodamas pateiktus ar kurdamas naujus dalykus. Žinios (tai, ką mokinys turi žinoti ir suprasti) būtinos kaip priemonė gebėjimams įgyti. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, taip pat mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, nustato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Klausymas ir kalbėjimas			
<p>Išsakyti savo mintis, jausmus, nuomonę žodžiu.</p> <p>Noriai bendrauti ir bendradarbiauti.</p> <p>Ginti savo nuomonę neįžeidžiant kitų.</p>	<p>1.1. Suprasti sakinį, teksta, nusakyti kalbėtojo tikslą, kalbant teikti grįžtamąją informaciją.</p>	<p>1.1.1. Nurodyti kalbėtojo tikslus (informuoti, įtikinti, sudominti).</p> <p>1.1.2. Nusakyti monologo (pranešimo, viešojo kalbėjimo) temą, aiškiai išsakytą pagrindinę mintį.</p> <p>1.1.3. Perteikti svarbiausią informaciją.</p> <p>1.1.4. Teikti grįžtamąją informaciją (pateikti klausimų, pakomentuoti).</p>	<p>Kalbinė mokinių veikla turėtų turėti konkretų komunikacinį tikslą, lavinti mokinių mąstymo ir komunikacinius gebėjimus. Sakinio teksto suvokimo procesą siūloma skaidyti į tris pakopas: pasirengimą klausyti, klausymą, klausymo apibendrinimą. Prieš klausant mokytojo užduočių vertėtų paskatinti mokinius daugiau sužinoti apie tai, ko jie klausysis, paraginti prisiminti, ką jie jau žino siūloma tema, ir padėti mokiniams nusistatyti klausymosi tikslus. Pvz., prieš pasakodamas apie rašytojo vaikystę, mokytojas lentoje užrašo tris klausimus, į kuriuos mokiniai turės atsakyti. Klausymosi tikslai turi būti ne tik apibrėžti mokytojo ar vadovėlio, bet ir iškelti pačių mokinių. Aktyviai klausydamiesi mokiniai aiškinasi kalbėtojo tikslus ir intencijas, jas tikrina, suformuluoja pagrindinę teksto mintį, nagrinėja teksto kalbą. Išklause tekstą, jie atsako į klausimus, pasitikrindami savo supratimą, mokosi teikti grįžtamąją informaciją: formuluoja klausimus, pasako savo nuomonę.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	1.2. Įvertinti save kaip klausantįjį, laikytis klausymosi kultūros reikalavimų, taisyti mokytojo pasiūlytas aktyvaus klausymosi strategijas.	1.2.1. Pateikti klausymosi kultūros reikalavimų pavyzdžių (nepertraukti pašneko, tinkamai reaguoti į kitų žmonių pasakymus (žodžiais, linktelejimu, mimika, gestais), rodyti pagarbą savo laikysena). 1.2.2. Pateikti aktyvaus klausymosi strategijų pavyzdžių: iš konteksto numatyti klausomo teksto temą, turinio elementus, pasižymėti svarbiausią informaciją; ko nors nesupratus, paprašyti pakartoti; aiškintis, kas neaišku.	Mokiniai reguliariai klausosi sakytinių tekstų, mokytojo paskaitų ir klasės draugų kalbų, pranešimų, pristatymų. Mokytojas organizuoja pokalbius, per kuriuos mokiniai aptaria klausymosi reikšmę bendravimui ir bendradarbiavimui.
	1.3. Kalbėti atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir aplinkybes. Tiksliai, aiškiai informuoti: apibūdinti daiktą, vietą, gyvūną, asmenį (Kaip tai atrodo?), nuosekliai papasakoti įvykį (Kaip tai atsitiko?), paaiškinti nesudėtingą procesą (Kaip tai daroma?). Laikytis kalbos etiketo.	1.3.1. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją (pvz., su mokytoju ir su tėvais). 1.3.2. Pateikti įvairių adresatų (bendramžiai, pažįstami ar nepažįstami, suaugusieji) pavyzdžių ir tinkamų mandagumo formulių. 1.3.3. Stengtis tinkamai pasirinkti leksiką (vengti šnekamosios kalbos oficialiose situacijose), sintaksines konstrukcijas (pvz., pilnieji, nepilnieji sakiniai). 1.3.4. Stengtis vengti leksikos, gramatikos, tarimo klaidų. 1.3.5. Skirti visumos įspūdį ir detalę. 1.3.6. Tinkamai vartoti žinomus (ir iš kitų mokomųjų dalykų) terminus. Taisyklingai vartoti pagrindines sąvokas kalbant apie internetą ir jo teikiamas paslaugas.	Mokiniai kalba viešai gerai pažįstamai auditorijai (klasės draugams), pvz., pristato knygą, klasės laikraštį, pasakoja apie įdomų įvykį. Mokytojas kuria įvairias žaidimo ir mokymosi situacijas, kuriose mokiniai gali atlikti įvairius vaidmenis bei jungti kalbėjimo ir klausymo veiklą. Mokytojas organizuoja pokalbius, per kuriuos mokiniai išsiaiškina, kokias kalbinės raiškos priemones tinka vartoti įvairiose bendravimo, bendradarbiavimo situacijose, aptaria intonacijos poveikį bendravimui. Remdamiesi nuorodomis mokiniai kuria pasakojamojo bei aprašomojo pobūdžio monologus su samprotavimo elementais (pvz., pasakoja apie savo naminių gyvūną: kaip jį išgijo, kaip jis atrodo, kokie jo įpročiai, nusako savo santykį su juo). Kalba viešai gerai pažįstamai auditorijai (klasės draugams), pvz., pristato knygą, klasės laikraštį, pasakoja apie įdomų įvykį. Mokytojas skatina paisyti temos ir tikslo, išsakyti bei pagrįsti savo nuomonę, pagal savo galimybes daryti išvadas, apibendrinti tai, kas buvo pasakyta.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	1.4. Dalyvauti pokalbyje arba interviu: klausytis, klausyti, mandagiai sutikti ar nesutikti, pagrįsti savo nuomone, reikšti pagarbą kalbinėmis priemonėmis.	1.4.1. Pateikti mandagumo formulių, tinkamų pasiteirauti, paskatinti, pagirti, išreikšti savo nuomone, sutikimą arba nesutikimą, pavyzdžių. 1.4.2. Skirti monologą ir dialogą. 1.4.3. Nurodyti kelis interviu ypatumus.	Mokytojas organizuoja pokalbius, per kuriuos mokiniai aptaria klausymosi ir kalbėjimo reikšmę bendravimui. Pokalbis suvokiamas kaip bendradarbiavimas: dalijimasis mintimis, jausmais, patirtimi ir žiniomis, mąstymas kartu, siejamas vienos temos ir tikslų. Mokiniai kalba dirbdami poromis ir grupėmis, svarsto įvairius bendravimo ir bendradarbiavimo aspektus, ieško būdų konstruktyviai spręsti bendravimo problemas. Mokytojas skatina išklaudyti bendraklasių pasisakymų, gerbti kitą nuomone, pagal mokinių galimybes lyginti nuomones, apibendrinti, siekti kompromiso.
Siekti tobulinti savo kalbinius ir bendravimo gebėjimus.	1.5. Taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas rengiantis kalbėti ir kalbant.	1.5.1. Pateikti adresato sudominimo būdų (intriguojanti pradžia, klausimai klausytojo mintims sužadinti) pavyzdžių. 1.5.2. Taikyti teksto kūrimo strategijas (pvz., parašyti planą). 1.5.3. Pasitelkti vaizdinių priemonių (pvz., plakatas, piešinys, schema), kad adresatas suprastų sakinį tekstą arba juo susidomėtų.	Mokiniai išbando įvairias teksto kūrimo strategijas (planas, „minčių lietus“, „tinklo nėrimas“, dalis ir visuma, chronologinė pasakojimo eiga, klausimų sąrašas: Kas? Ką? Kaip? Kur? Kada? Kodėl?, aprašymas pagal erdvinio nuoseklumo principą: iš viršaus į apačią ir atvirkščiai). Mokiniais sudaromos galimybės apmąstyti savo kalbėjimą, aptarti galimybes tobulinti savo kalbėjimo gebėjimus. Mokytojas skatina nebijoti kalbėti viešai auditorijai, mokytis iš savo ir kitų klaidų, pasitikėti savo jėgomis, kilus sunkumams ieškoti pagalbos.
2. Skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas			
Suvokti skaitymą kaip asmeninę prasmingą veiklą. Ugdytis kūrybingumą, lavintis vaizduotę. Ugdytis estetinį jautrumą ir pastabumą. Siekti pažinti literatūros kaip meno rūšies savitumą.	2.1. Suprasti artimos vaikų patirčiai, nesudėtingos kompozicijos ir raiškos įvairaus pobūdžio tekstus. 2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodyti aiškiai išreikštą teksto tikslą, temą, pagrindinę mintį, nusakyti nuotaiką. 2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus: paaiškinti nesudėtingas netiesiogiai pasakytas mintis, grožiniame kūrinyje vaiz-	2.1.1. Glaustai atpasakoti tekstą ar jo dalį, neiškreipiant esmės. Rasti nurodytą informaciją tekste. 2.1.2. Nurodyti temą, pagrindinę mintį. 2.1.3. Skirti autorių, pasakotoją, veikėjus. 2.1.4. Aptarti kūrinio veiksmo vietą ir laiką, veikėjus, veiksmą. 2.1.5. Atpažinti autoriaus tikslus (pvz., informuoti, paaiškinti, sudominti, įtikinti).	Mokiniai ugdomi skaitomo teksto suvokimo gebėjimus atlikdami prasmingas, realiai įveikiamas užduotis. Mokytojas pateikia aktualius, smalsumą žadinančius tekstus. Mokiniai reguliariai atlieka specialias pratybas, kurios plėtoja skaitymo gebėjimus ir skatina jais naudotis: mokomasi aptarti teksto turinį, skirti pagrindinius ir antraeilinius dalykus, nurodyti temą, rasti ar patiems formuluoti pagrindinę mintį, pasakyti savo nuomone apie tekste kalbamus dalykus, ją pagrįsti. Mokytojas aptaria socialinį, istorinį nagrinėjamo kūrinio kontekstą, reikalingą tekstui suprasti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	<p>duojamas situacijas, remiantis patirtimi.</p> <p>2.1.C. Aptarti grožinio kūrinio vaizduojamo pasaulio elementus (pvz., veiksmo vietą, laiką, veikėją, veiksmą). Rasti nurodytas kalbinės raiškos priemonės ir paaiškinti jų paskirtį.</p> <p>2.1.D. Vertinti tekstų turinį ir raišką: apibūdinti savo išpūdžius, išgyvenimus, vertinti kūrinio veikėjus, jų poelgius, etines pasakų vertybes.</p> <p>2.1.E. Literatūros kūrinius sieti su kitais meno kūriniais (pvz., iliustracijomis, ekranizacijomis).</p>	<p>2.1.6. Paaiškinti, kuo skiriasi grožinis ir negrožinis tekstas.</p> <p>2.1.7. Skirti eiliuotą ir prozos kalbą.</p> <p>2.1.8. Aptarti kalbinės raiškos priemones (žr. <i>Turinio apimtis</i>) ir paaiškinti jų funkcijas konkrečiame tekste.</p> <p>2.1.9. Pavyzdžiais iliustruoti, kuo literatūros kūrinio tikrovė skiriasi nuo gyvenimo tikrovės. Argumentuotai aptarti literatūros kūrinio tikroviškumą: kas primuma tikrovę, kas išgalvota.</p> <p>2.1.10. Skirti liaudies ir literatūrinę pasaką, padavimą, mitą, apysaką, eilėrašį, pateikti pavyzdžių.</p> <p>2.1.11. Atpažinti kūrinio žanrą (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>2.1.12. Apibūdinti kūrinyje išreikštus jausmus, nuotaiką, vertybes.</p>	<p>Mokiniai skaito ir nagrinėja tekstus, kuriuose tinkamai reiškiamas prasmė, pasirinktos kalbinės raiškos priemonės atitinka teksto paskirtį, adresatą, situaciją. Mokiniai ugdomi gebėjimą pamatyti ir suprasti kalbinės raiškos priemones, paaiškinti jų funkcijas, vartojimo tikslumą: kas ir koku tikslu pavartota.</p> <p>Skaitydami ir nagrinėdami savosios ir kitų tautų tautosaką, mitus mokiniai susipažįsta su įvairių kultūrų pasaulėjauta ir tradicijomis, mokosi gerbti ir puoselėti savosios ir pasaulio kultūrų palikimą.</p> <p>Grupelėmis ir individualiai mokiniai kūrybingai reaguoja į skaitomus tekstus, plėtoja jų idėjas (kuria teksto pratęsimą arba praleistą epizodą), iliustruoja literatūros kūrinius. Skatinamas mokinių kūrybingumas, organizuojamos jų darbėlių parodos, grožinių kūrinių inscenizacijos.</p> <p>Mokytojas pabrėžia visuotinį literatūros turinį – situacijų universalumą, galimybę per literatūrą pažinti save ir kitus. Kartu su mokytoju arba grupelėmis mokiniai aptaria personažų išgyvenimus, jų poelgių motyvus ir etinį aspektą, savo reakcijas ir išpūdžius. Svarsto, kodėl vieni personažai būna nubausti, kiti – apdovanoti, reiškia savo nuomonę apie tai. Mokytojas skatina mokinius išklaudyti ir tolerantiškai vertinti kitokią nuomonę.</p> <p>Įvairiomis formomis per pamokas mokiniai pristato savarankiškai skaitomas knygas (pvz., rašo skaitytojo dienoraštį; papasakoja labiausiai intriguojančią vietą; raiškiai skaito ištrauką, kuria lankstinukus, knygos viršelius ir pan.), pasako ir paaiškina savo nuomonę bei pasirinkimą.</p> <p>Mokiniai deklamuoja, skaito epinius ir dramos kūrinius vaidmenimis, lankosi teatre, klausosi profesionalių aktorių skaitymo, deklamavimo. Kartu su mokytoju ir grupelėmis aptaria grožinių kūrinių iliustracijas, ekranizacijas.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Domėtis ir naudotis įvairiais informacijos šaltiniais.	2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su įvairaus pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstais: rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose šaltiniuose. Tinkamai ją pasirinkti ir pagal nuorodas suklasifikuoti.	2.2.1. Išvardyti rašytinės informacijos šaltinius (knygos, informaciniai leidiniai, internetas, reklama, skelbimai ir kt.). 2.2.2. Išmanyti bibliotekos taisykles, žodynų bei žinynų struktūrą. 2.2.3. Naršant internete naudotis pagrindinėmis naršyklės galimybėmis. 2.2.4. Paaiškinti, kokiais būdais galima gauti informacijos iš žmonių (pvz., pokalbis). 2.2.5. Išvardyti pagrindinius informacijos atrankos principus (pagal tematiką, šaltinius).	Mokiniai mokosi kaupti literatūros šaltinius ir jais naudotis. Atrenka svarbiausią informaciją iš kelių nurodytų šaltinių ir pasižymi sutartu būdu, nurodo bibliografinius duomenis, temą; vertina gautos informacijos patikimumą, išsamumą, aktualumą, kalbą. Atrinktą informaciją analizuoja pagal aptartus kriterijus, atmeta nereikalingą, pasinaudoja atrinkta informacija pagal užduotį, poreikius.
Siekti pažinti savo, kaip skaitytojo, gebėjimus ir juos tobulinti.	2.3. Sąmoningai skaityti, kontroliuoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi.	2.3.1. Prieš skaitant tekstą, peržvelgti į akis krintančią informaciją (pavadinimą, iliustracijas, lenteles ir pan.). 2.3.2. Žinoti skaitymo būdus (atrankinį, pažintinį), nurodyti jų taikymo paskirtį. 2.3.3. Siekiant suprasti tekstą, sieti naują informaciją su tuo, kas jau žinoma, pažįstama. 2.3.4. Žinoti aktyvaus mokymosi metodus, padedančius geriau suprasti skaitomą tekstą: svarbiausių terminų, sąvokų žodynas, teksto žymėjimas sutartiniais ženklais.	Mokiniai įvairiais būdais mokosi pasirinkti tinkamas skaitymo strategijas ir jas taikyti: tariasi dėl skaitymo metodų ir būdų; patys ieško būdų, padedančių geriau suprasti skaitomą tekstą, ir juos išbando. Mokosi iš konteksto spėti apie teksto turinį, paskirtį, adresatą; siekdami skaitymo tikslo pamažu mokosi taikyti aptartus skaitymo būdus. Mokiniai skaito ir mąsto balsu; skaito dar kartą; pasižymi, ko nesupratę, aiškinasi; kreipiasi pagalbos ar patarimo; priima mokytojo, draugų pastabas, patarimus, gerbdami jų supratimą ir nuomonę.
3. Rašymas			
Siekti rašytine kalba išreikšti savo mintis, jausmus, patirtį.	3.1. Kurti tinkamos struktūros tekstą rašytine kalba, atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą. 3.1.A. Parašyti nesudėtingos kompozici-	3.1.1. Skirti oficialią ir neoficialią situacijas. 3.1.2. Nusakyti teksto struktūros elementus (įžanga, dėstymas, pabaiga, pastraipa).	Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą, yra skirtas tam tikram adresatui, paremtas mokinių asmenine ir socialine patirtimi, poreikiais. Mokiniai skatinami paisyti temos ir tiks-

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Siekti rašyti aiškiai, įskaitomai, laikytis tam tikrų susitarimų, padedančių žmonėms adekvačiai suprasti vieniems kitus.</p>	<p>jos pasakojimą ir aprašymą (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>3.1.B. Savarankiškai parašyti asmeninę laišką, žinutę, skelbimą, sveikinimą, kvietimą; pagal nuorodas parašyti instrukciją (pvz., žaidimo, patiekalo paruošimo, naudojimosi daiktu).</p> <p>3.1.C. Naudotis leksikos teikiama galimybe siekiant vaizdumo, gyvumo.</p> <p>3.1.D. Adresatui pateikti tvarkingą, įskaitomą rašto darbą.</p> <p>3.1.E. Taikyti pagrindines ortografijos ir skyrybos taisykles.</p> <p>3.1.F. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba: daugeliu atvejų tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai (<i>Žr. Turinio apimtis</i>).</p>	<p>3.1.3. Paaiškinti pasakojimo bei aprašymo struktūrai keliamus reikalavimus (pasakojimas: suteikti adresatui aiškia informaciją apie veiksmo vietą, laiką, veikėjus, įvykių seką, rezultatą; aprašymas (daikto, žmogaus arba gyvūno, vietos, reiškinių): visumos ir dalių aprašymas, savo santykio su daiktu ar vieta nusakymas).</p> <p>3.1.4. Skirti dalykinius ir meninius tekstus, pateikti jiems būdingos raiškos pavyzdžių.</p> <p>3.1.5. Paaiškinti būdvardžių, veiksmažodžių vaidmenį tekste, sinonimų ir antonimų paskirtį; vartoti vaizdingus žodžius (pvz., frazeologizmus, perkeltinės reikšmės žodžius).</p> <p>3.1.6. Nurodyti ir naudoti rišlumo priemones tekste (jungtukai, įvardžiai).</p> <p>3.1.7. Naudoti mandagumo formules, tinkamas asmeniniams bei dalykiniams tekstams ir skirtingiems adresatams (vyresnio amžiaus žmonėms, bendraamžiams).</p> <p>3.1.8. Taisyklingai kaityti vardažodžius ir veiksmažodžius; skirti kreipinį, viena rūšies sakinio dalis kableliais, skirti nesudėtingus tiesioginės kalbos atvejus, nesudėtingos struktūros sudėtinius sakinius.</p> <p>3.1.9. Naudotis ortografijos žodynu.</p> <p>3.1.10. Tinkamai parengti tekstinį dokumentą kompiuteriu ir išspausdinti.</p>	<p>lo, pasakyti bei pagrįsti savo nuomonę, pagal galimybes daryti išvadas, apibendrinti.</p> <p>Nagrinėdami savo ir kitų tekstus, mokiniai išsiaiškina, kad dauguma publicistinių tekstų turi trinarę struktūrą, mokosi suvokti jos reikšmę. Susipažįsta su įvairių dalykinių ir grožinių tekstų žanrų (žinutės, skelbimo, instrukcijos, straipsnio, sakmės, padavimo, pasakėčios, eilėraščio) požymiais ir mėgina patys rašyti tekstus, paisydami žanrų reikalavimų.</p> <p>Mokiniai turėtų reguliariai nagrinėti grožinių ir negrožinių tekstų raišką bei stilių, aptarti būdvardžių, veiksmažodžių, sinonimų, frazeologizmų vaidmenį tekste.</p> <p>Mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką (leksiką, sintaksines konstrukcijas), atsižvelgdami į situaciją ir adresatą (pažįstamas, nepažįstamas; jaunesnis, bendraamžis, vyresnis), pvz., rašo tekstą tuo pačiu tikslu įvairiems adresatams, kūrybiniais darbais patys renkasi adresatą.</p> <p>Taikomas probleminis mokymas: mokytojas teikia įvairių pavyzdžių, prašo juos nagrinėti, daryti išvadas. Mokiniai susipažįsta su rašybos ir skyrybos taisyklėmis, svarsto jų reikšmę komunikacijai. Reguliariai atlieka įvairias pratybas, redaguoja parašytus tekstus, taikydami žinomas rašybos bei skyrybos taisykles.</p> <p>Mokiniai, mokytojo padedami, mokosi naudotis įvairiais žodynais ir teksto rengykle.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Siekti pažinti savo rašymo gebėjimus ir juos tobulinti.	<p>3.2. Rašyti taikant nurodytas rašymo strategijas.</p> <p>3.2.A. Naudotis teksto kūrimo strategijomis.</p> <p>3.2.B. Naudotis biblioteka ir kitais informacijos šaltiniais medžiagai rinkti.</p> <p>3.2.C. Mokytojui padedant apmąstyti savo rašymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip.</p>	<p>3.2.1. Paaiškinti teksto rašymo procesą (temos pasirinkimas, planavimas, rašymas, juodraščio tobulinimas, švarraščio rašymas).</p> <p>3.2.2. Nurodyti keletą teksto kūrimo strategijų (pvz., temos „žemėlapis“, „minčių lietus“).</p> <p>3.2.3. Paaiškinti rašybos ir aiškinamųjų žodžių paskirtį.</p>	<p>Mokytojas organizuoja pokalbius, per kuriuos mokiniai išsiaiškina įvairių mokymosi strategijų reikšmę ir paskirtį. Mokiniai pratinami pradėti rašyti tekstą nuo temos apmąstymo, medžiagos rinkimo, adresato ir bendravimo situacijos apsvaistymo, teksto planavimo. Išbando įvairias teksto kūrimo strategijas (planas, „minčių lietus“, „tinklo nėrimas“, dalis ir visuma, chronologinė pasakojimo eiga, aprašymas pagal erdvinio nuoseklumo principą: iš viršaus į apačią ir atvirkščiai). Mokiniai, mokytojo padėdami, turėtų pažinti rašymo eigą: temos suvokimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su tėvais, draugais, mokytoju), redagavimas, pateikimas. Mokiniai mokosi teikti grįžtamąją informaciją klasei draugams, vertina jų darbų pateikimo formą, raišką, taisyklingumą. Mokiniai skatinami būti atviri ir tolerantiški vertindami kitų tekstus, nežeisti kitų orumo. Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Jie gali pildyti trijų dalių mokymosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip jaučiausi? Kaip man sekėsi? / Ką supratau? Ko išmokau?). Mokiniai sudaro aplanką darbų, kurie rodo jų rašymo pažangą, ir paaiškina, kodėl atsirinko būtent šiuos tekstus.</p>

9.3.2. Vertinimas. 5–6 klasės

9.3.2.1. Toliau pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokyti gebėjimų bei

nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujama priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

9.3.2.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negebą tikslingai vartoti sąvokų, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus, taisykles ir dažniausiai jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus, taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Klausymas ir kalbėjimas	Klausosi ir supranta teksto paskirtį (informuoti, įtikinti ir pan.). Stengiasi kalbėti atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir aplinkybes, stengiasi laikytis kalbos etiketo. Perduoda informaciją, mokytojo padedamas ją patikslina, turėdamas pavyzdį naudojami mokytojo pasiūlytais būdais bei priemonėmis. Stengiasi išsitraukti į įvairaus pobūdžio pokalbius: klausosi, klausia, atsako.	Klausosi ir supranta teksto paskirtį (informuoti, įtikinti ir pan.). Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikosi kalbos etiketo. Perduoda informaciją naudodamasis mokytojo pasiūlytais būdais bei priemonėmis. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: klausosi, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę.	Klausosi ir supranta teksto paskirtį (informuoti, įtikinti ir pan.). Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikosi kalbos etiketo. Tiksliai perduoda informaciją, tikslingai pasirinkdamas būdus ir priemones iš mokytojo pasiūlytų. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę, giną ją.
Skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tekštais, atitinkančiais šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa nurodytą informaciją, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą: nurodo veiksmo vietą ir laiką, pagrindinį įvykį, pagrindinį veikėją. Daro nesudėtingas išvadas: nurodo aiškiai atpažįstamą temą, remdamasis veikėjo elgesiu daro išvadą apie jo būdą. Pasako savo nuomonę apie skaitomus ir klausomus tekstus remdamasis asmenine patirtimi.	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tekštais, atitinkančiais šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, interpretuoja ir daro išvadas: nusako teksto paskirtį, temą, aiškiai išsakytą pagrindinę mintį, apibūdina grožinio teksto nuotaiką, veikėjų būdą ir poelgių motyvus. Aptaria nesudėtingų tekstų kompoziciją. Pasako savo nuomonę apie tekstus. Atpažįsta nurodytas kalbines raiškos priemones ir bando paaiškinti jų paskirtį.	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tekštais, atitinkančiais šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, interpretuoja ir daro platesnio apibendrinimo reikalingas išvadas: nusako teksto paskirtį, formuluoja pagrindinę teksto mintį, nurodo aiškiai išsakytas vertybes. Aptaria skaitomų tekstų kompoziciją, atsako į klausimus apie tai, kaip raiškos priemonėmis autorius siekia įtaigumo. Išsako savo nuomonę, atsakydamas į mokytojo klausimus, nurodo teksto pranašumus ir trūkumus.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašymas	Mėgina kurti tekstą nurodyta tema. Teksto mintis nepakankamai plėtojama, detalizuojama. Dėl nuoseklumo ir kalbos taisyklingumo trūkumų tekstui suprasti reikės skaitytojo pastangų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, kuria tekstus iš esmės laikydamasis teksto struktūros reikalavimų. Pagrindinė teksto mintis aiški, plėtojama, pakankamai detalizuojama. Sakinių jungimas aiškus, kalba gana turtinga ir taisyklinga. Pasitaiko atsitiktinių klaidų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, tinkamai renkasi kalbinę raišką. Kuria aiškios sandaros tekstus. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pakankamai detalizuojama ir apibendrinama. Moka suskirstyti tekstą į logines pastraipas. Sakinių jungimas aiškus, žodynas turtingas, siekiama stiliaus savitumo. Kalba taisyklinga.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas, veikia mokytojo vadovaujamas.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausimas gali apmastyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadas, nusprendžia, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Yra atradęs ir sėkmingai taiko tinkamiausias strategijas kai kurioms užduotims atlikti. Apmasto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija ir tardamasis su mokytoju, išsikelia mokymosi uždavinius.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis, siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.

9.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 7–8 klasės

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (9.4.1). Toliau pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai (9.4.2).

9.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Lentelėje aprašomi 7–8 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nurodomos nuostatos, paskui – gebėji-

mai, žinios ir supratimas. Gebėjimas yra tai, ką mokinys pritaiko praktiškai veikdamas analogiškose arba naujose situacijose, analizuodamas pateiktus ar kurdamas naujus dalykus. Žinios (tai, ką mokinys turi žinoti ir suprasti) būtinos kaip priemonė gebėjimams įgyti. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remiantis lentelėje pateiktais aprašais planuojama ugdomoji veikla, nustatomi vertinimo kriterijai.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės	
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Klausymas ir kalbėjimas			
Reikšti savo mintis, jausmus, nuomonę žodžiu. Būti tolerantiškam, gerbti kitų nuomonę. Noriai bendrauti ir bendradarbiauti.	1.1. Suprasti sakinį tekstą; nuskaidyti, kokio išpūdžio, poveikio siekia kalbėtojas; teikti grįžtamąją informaciją. 1.2. Įvertinti save kaip klausantįjį, laikytis klausymosi kultūros reikalavimų, taikyti mokytojo pasiūlytas aktyvaus klausymosi strategijas.	1.1.1. Nurodyti kalbėtojo tikslus (informuoti, įtikinti, sudominti). 1.1.2. Nusakyti monologo temą, aiškiai išsakytą pagrindinę mintį ir perteikti svarbiausią informaciją. 1.1.3. Skirti faktą ir nuomonę. 1.1.4. Siekiant grįžtamosios informacijos, pateikti tikslinamųjų, aiškinamųjų klausimų; pakomentuoti. 1.2.1. Pateikti klausymosi kultūros reikalavimų pavyzdžių (nepertaukti pašneko, tinkamai reaguoti į kitų žmonių pasisakymus (žodžiais, linktelėjimu, mimika, gestais), rodyti pagarbą savo laikysena. 1.2.2. Pateikti klausymosi strategijų pavyzdžių: iš konteksto numatyti klausomo teksto temą, turinio elementus, pasižymėti svarbiausią informaciją; ko nors nesupratus, paprašyti pakartoti; aiškintis, kas neaišku.	Kartu su mokytoju mokiniai reguliariai nagrinėja skaitomų bei girdimų tekstų temą, turinį, struktūrą (pradžią – dėstymas – pabaiga), raišką (teksto leksiką, sintaksę, kas padaro tekstą įdomų, išraiškingą). Mokiniai nusako autoriaus tikslus, aptaria, ar, jų nuomone, tikslai pasiekti ir kokiomis priemonėmis. Mokiniai aptaria informacijos, argumentų tinkamumą kalbėjimo temai, svarumą. Mokiniai reguliariai klausosi sakininių tekstų, mokytojo ir klasės draugų pasisakymų, pristatymų, pranešimų. Jie atsako į mokytojo ir draugų klausimus, pasitikrina savo supratimą, mokosi teikti grįžtamąją informaciją: formuluoja įvairius klausimus, komentuoja klasės draugų pasisakymus, mokosi būti geranoriški vieni kitiems, taktiškai išsakyti savo nuomonę apie kalbėtojo gebėjimus, mokosi vieni iš kitų.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	<p>1.3. Kalbėti atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir bendravimo situaciją. Dažniausiai tinkamai pasirinkti leksiką, įvairias sintaksines konstrukcijas; taisyklingai tarti, dažniausiai laikytis bendrinės kalbos normų.</p>	<p>1.3.1. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją.</p> <p>1.3.2. Pateikti įvairių adresatų pavyzdžių (bendraamžiai, jaunesni, vyresni) ir tinkamų mandagumo formulių.</p> <p>1.3.3. Vengti šnekamosios kalbos, pasikartojimų oficialiose situacijose, vartoti būdvardžius siekiant vaizdingumo, veiksmažodžius siekiant dinamiškumo.</p> <p>1.3.4. Žinoti, kaip kontroliuoti kūno kalbą, veido išraišką.</p> <p>1.3.5. Kurti logiškos struktūros pateiktą pateikčių rengyklę ir ją demonstruoti bei komentuoti.</p>	<p>Mokytojas kuria įvairias žaidimo ir mokymosi situacijas, kuriose mokiniai gali atlikti įvairius vaidmenis, kalbėti įvairiems adresatams. Mokytojas organizuoja pokalbius, kurių metu mokiniai išsiaiškina, koks informacijos priėmimo laipsnis, kokios kalbinės raiškos priemonės tinkamos bendraujant su jaunesniais ir vyresniais adresatais. Mokiniai aptaria intonacijos, veido išraiškos, kūno kalbos poveikį pasisakymo reikšmei. Mokytojas suteikia informacijos apie antikos retorikos tradicijas ir žymiuosius oratorius (pvz., Demosteną), jų kelią į oratoriaus meistriškumą. Mokytojas suteikia konstruktyvios grįžamosios informacijos, stebi ir komentuoja kalbinius mokinių gebėjimus, siūlo patiems rasti ir ištaisyti savo klaidas. Mokiniai kuria įvairius monologus, kalba viešai pažįstamai auditorijai. Pvz., pristato projektą, tyrimo (apklausos) rezultatus, kuria ir pristato reklaminius tekstus, kalba tam tikra jiems aktualia tema (draugystė, tėvų ir vaikų santykiai, žalingi įpročiai ir pan.). Mokytojas skatina mokinius paisyti temos ir tikslo, išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę, pagal mokinių galimybes analizuoti socialinius reiškinius, priežasties ir pasekmės ryšį, daryti išvadą, apibendrinti tai, kas buvo pasakyta.</p>
	<p>1.4. Dalyvauti pokalbyje, interviu arba diskusijoje: klausytis susitelkus, klausti, pritarti, taktiškai prieštarauti, aiškinti savo požiūrį, argumentuoti savo poziciją, padėkoti už taiklią pastabą ar pastebėtą klaidą, gretinti informaciją, apibendrinti, reikšti pagarbą kalbinėmis priemonėmis.</p>	<p>1.4.1. Pateikti mandagumo formulių pavyzdžių, tinkamų išreikšti bei taktiškai apginti savo nuomonę, pabrėžti argumentų nuoseklumą, pasakyti komplimentą, lyginti nuomones, apibendrinti.</p> <p>1.4.2. Skirti pokalbį, interviu, diskusiją. Nurodyti kelis jų ypatumus.</p>	<p>Mokytojas organizuoja pokalbius, kurių metu mokiniai aptaria klausymosi ir kalbėjimo reikšmę bendravimui. Pokalbis ir diskusija suvokiami kaip bendradarbiavimas: dalijimasis mintimis, jausmais, patirtimi ir žiniomis, mąstymas kartu, siejami vienos temos ir tikslų. Mokiniai svarsto įvairias aktualias problemas, aptaria skaitomus tekstus, matytus filmus ir pan. Diskusijų ir pokalbių temos būna ne tik iškeltos vadovėlio ar mokytojo, bet siūlomos ir pačių mokinių.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Pažinti savo kaip klausytojo ir kalbėtojo pranašumus ir trūkumus bei siekti tobulinti savo gebėjimus.	1.5. Taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas rengiantis kalbėti ir kalbant.	1.5.1. Pateikti teksto kūrimo strategijų pavyzdžių: plano sudarymas, „minčių lietus“. 1.5.2. Naudotis tekstų tipų ir pastraipų modeliais (pasakojimo, aprašymo, samprotavimo (argumentavimo, aiškinimo), priežasties – pasekmės ir kt.). 1.5.3. Pateikti adresato sudominimo būdų pavyzdžių (citasos, antitezė, originali kompozicija). 1.5.4. Remtis įvairiais šaltiniais kalbant. Paaiškinti, kaip kalbėtojui ir klausytojui gali padėti vaizdinės priemonės.	Mokiniai išbando įvairias teksto kūrimo strategijas (klausimas „Kodėl?“ arba priežastis ir pasekmė, analogija, klausimų sąrašas: Kas?, Ką?, Kaip?, Kur?, Kada?, Kodėl?). Mokiniais sudaromos galimybės apmąstyti savo pasisakymus, aptarti, kaip tobulinti savo kalbėjimo gebėjimus. Mokytojas skatina mokinius nebijoti kalbėti viešai auditorijai, mokytis iš kitų patirties (pvz., aptariamai D. Karnegio patarimai kalbėtojui), tikėti savo jėgomis, kilus sunkumams ieškoti pagalbos.
2. Skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas			
Vertinti skaitymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybių patirti prasmingų išgyvenimų, formuoti vertybių sistemą, bendrauti, mokytis. Suprasti, kad literatūra yra meno rūšis, ir siekti pažinti jos savitumą. Ugdytis kūrybingumą, lavinti vaizduotę.	2.1. Suprasti platesnį socialinį kultūrinį kontekstą apimančius grožinius ir negrožinius tekstus. 2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: remiantis tiesiogiai pasakytais dalykais ir potekste, nurodyti teksto tikslą, temą, problemą, formuluoti pagrindinę mintį. Atpažinti aiškiai tekstuose teigiamas visuotines vertybes. 2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus: paaiškinti netiesiogiai pasakytas mintis, reiškiamus požiūrius, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas remiantis patirtimi, įvairių sričių žiniomis, teksto visuma. 2.1.C. Aptarti vaizduojamojo pasaulio elementus grožiniuose kūriniuose. Mokytojo padedamam aptarti,	2.1.1. Glaustai atpasakoti siužetą, atkurti fabulą. 2.1.2. Skirti temą, pagrindinę mintį, problemą. Skirti pagrindinius ir antraeilius dalykus. 2.1.3. Atpažinti autoriaus tikslus (pvz., informuoti, paaiškinti, sudominti, įtikinti). 2.1.4. Paaiškinti siužeto struktūros elementus (ekspoziciją, užuomazgą, kulminaciją, atomazgą). 2.1.5. Skirti autorių, pasakotoją, personažus. 2.1.6. Rasti tekste veikėjų portretus, jų pasisakymus, interjero, peizažo aprašymus. 2.1.7. Skirti dalykinį, publicistinį ir meninį stilius, apibūdinti pagrindinius jų bruožus. 2.1.8. Apibūdinti pagrindines literatūros rūšis ir žanrus (žr. <i>Turinio apimtis</i>).	Mokydamiesi suprasti rašytinius tekstus, mokiniai atlieka prasmingas, įveikiamas užduotis, kurios jiems kelia pasitenkinimą ir pasitikėjimą savo skaitymo gebėjimais: skaitomi tekstai žadina smalsumą, domina ir skatina dirbti, reikalauja pritaikyti kitų mokomųjų dalykų žinias, turtina asmeninę patirtį. Mokomoji medžiaga atitinka skaitymo tikslą ir yra orientuota į mokymosi tikslus (pvz., atkurti tekstą ar jį reziumuoti, išsakyti svarbiausias idėjas ir kt.). Mokomoji veikla padeda plėtoti skaitymo gebėjimus ir aktyviai jais naudotis (dirbama individualiai, poromis ir grupėmis) – mokomasi įvardyti teksto temą, suformuluoti pagrindinę mintį, išvelgti jos ir kitų turinio elementų santykį, daryti išvadas ir jas pagrįsti tekstu (perfrazuoti, cituoti ir kt.), keistis nuomonėmis apie tekste kalbamus dalykus. Mokiniai skaito ir nagrinėja įvairaus pobūdžio rašytinius tekstus ir mokosi išvelgti raiškos priemones, paaiškinti jų vartojimo tikslumą; kas ir koku tikslu pavartota, pvz., išskiria, pabraukia pastraipos ar viso teksto rišlumą žymin-

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės	
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Vertinti grožinę literatūrą kaip savitą meno rūšį.</p> <p>Ugdytis estetinę nuovoką.</p>	<p>kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis siekiama įvairių tikslų grožiniuose ir dalykiniuose tekstuose.</p> <p>2.1.D. Vertinti tekstų turinį ir raišką pagal pateiktus kriterijus, pagrįsti vertinimus tekstu.</p> <p>2.1.E. Paaiškinti, kuo literatūra panaši ir kuo skiriasi nuo kitų kultūros reiškinių (kino, teatro, televizijos). Reikšti ir pagrįsti savo nuomonę apie kūrinio inscenizaciją, ekranizaciją, dailininkų iliustracijas.</p>	<p>2.1.9. Apibūdinti eiliuotos ir prozinės kalbos skirtumus.</p> <p>2.1.10. Atpažinti kūrinyje kalbinės raiškos priemones (žr. <i>Turinio apimtis</i>), paaiškinti jų funkciją konkrečiame tekste.</p> <p>2.1.11. Skirti įvairius pasaulio vaizdavimo būdus literatūroje: realistinį, fantastinį, groteską.</p> <p>2.1.12. Paaiškinti lyrinius terminus (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>2.1.13. Analizuoti veikėjų kūrimo būdus ir priemones (portretas, interjeras, kalba), aptarti veikėjų evoliuciją, etines vertybes.</p> <p>2.1.14. Skirti grožinio kūrinio vaizduojamajame pasaulyje išreikštus jausmus, nuotaiką, autoriaus ir personažų vertybes.</p> <p>2.1.15. Nurodyti autoriaus, dailininko, režisieriaus vaidmenį. Nurodyti skirtingas ir panašias literatūros ir teatro ypatybes.</p>	<p>čius žodžius, randa žodžius ir konstrukcijas, išreiškiančias autoriaus požiūrį, ir pan. Taip dirbdami mokiniai mokosi vertinti tekstų raiškumą, įtaigumą.</p> <p>Kartu su mokytoju, grupėmis ir individualiai mokiniai nagrinėja įvairių žanrų kūrinius, schemomis pavaizduoja įvykių seką bei siužeto struktūrą (ekspozicija, užuomazga, kulminacija, atomazga) arba personažų evoliuciją. Mokiniai rašo įvairius rašinius literatūrinėmis temomis, aptaria juos.</p> <p>Mokytojas suteikia informacijos apie skaitomų kūrinių autorius. Autoriaus vertybės, kūrinio idėja siejamos su socialiniu, istoriniu, kultūriniu kūrinio kontekstu. Vengiama nesusijusios su kūrinium, mokiniams neaktualios informacijos, nereikalingų istorijos ir literatūrologijos terminų.</p> <p>Skaitydami įvairių literatūros rūšių ir žanrų kūrinius, trumpai aptardami jų ypatybes, mokiniai pamažu susipažįsta su literatūros specifika, lavina savo mąstymo gebėjimus bei ugdo skaitytojo kompetenciją.</p> <p>Kartu su mokytoju arba grupelėmis mokiniai aptaria kūrinio sukeltas emocijas, patys kelia klausimus, kuriuos norėtų apsvastyti. Lyginami išpūdžiai, patirti skaitant skirtingus to paties autoriaus kūrinius arba įvairių autorių kūrinius ta pačia tema. Aptariama, kaip grožinis kūrinys paveikė skaitytojo vertybių sistemą, ką padėjo suvokti, ką pervertinti iš naujo.</p> <p>Mokytojas pabrėžia, kad vertinimas ir interpretacija yra susiję su asmenybės patirtimi ir vertybėmis, yra individualūs, todėl labai svarbu juos argumentuoti bei tolerantiškai vertinti kitą nuomonę.</p> <p>Mokiniai deklamuoja žinomus poezijos tekstus, raiškiai skaito kūrinio dialogus vaidmenimis, dalyvauja grožinių kūrinių inscenizacijose. Lyginamos kelių dailininkų iliustracijos tam pačiam kūriniumi, grožinės literatūros tekstai ir jų inscenizacijos (ekranizacijos).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės	
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Siekti turtinti savo kaip skaitytojo patirtį.	2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su įvairaus pobūdžio (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstais: savarankiškai susirasti kelis šaltinius ir informaciją nurodyta tema. Tinkamai ją pasirinkti, klasifikuoti. Vertinti šaltinius informatyvumo požiūriu.	2.2.1. Išvardyti rašytinės informacijos šaltinius (knygas, informacinius leidinius, periodinius leidinius, internetą, reklamą, skelbimus ir kt.). 2.2.2. Žinoti bibliotekos taisykles, mokėti naudotis žodynu, žinynu, suvokti enciklopedijų struktūrą ir naudojimosi jomis būdus. 2.2.3. Naršant internete naudotis pagrindinėmis naršyklės galimybėmis. 2.2.4. Paaiškinti, kokiais būdais galima gauti rašytinės informacijos iš žmonių (anketa, laiškas ir kt.). 2.2.5. Nurodyti svarbiausius informacijos atrankos, sisteminimo ir apibendrinimo principus (pagal tematiką, informacijos patikimumą, kalbinės raiškos tinkamumą). Skirti svarbesnius ir antraeilius dalykus, patikslinti faktus.	Mokiniai nuolat tobulina gebėjimą rasti ir tikslingai tvarkyti informaciją, gautą iš kelių šaltinių: ieško dalykinės informacijos nurodyta tema, savarankiškai randa mokytojo nurodytus ir papildomus šaltinius mokymuisi, asmeniniais tikslais. Mokosi tikslingai naudotis katalogais, enciklopedijomis, mokomaisiais žodynais; mokosi atrinkti informaciją; sisteminti gautą informaciją (pvz., aplanko sudarymas). Mokiniai mokosi klasifikuoti informaciją įvairiais būdais: naudodamiesi diagramomis, lentelėmis, sąvokų „žemėlapiais“ ir pan. Mokiniai įvertina šaltinius naudingumo, informatyvumo požiūriu.
Pažinti savo kaip skaitytojo gebėjimus ir ieškoti, kaip įveikti sunkumus, kylančius dėl skaitymo gebėjimų stokos.	2.3. Sąmoningai skaityti, kontroliuoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi.	2.3.1. Prieš skaitant tekstą, peržvelgti pagrindinę informaciją (pavadinimą, iliustracijas, paantraštes ir pan.). 2.3.2. Paaiškinti skaitymo būdus (apžvalginį, pažintinį, detalųjį, atrenkamąjį), nurodyti jų taikymo galimybes. 2.3.3. Prisiminti, ką žino skaitomo teksto tema. Žinoti, kas yra buitinis ir kultūrinis kontekstas, ir pateikti pavyzdžių. Paaiškinti, kaip kontekstas gali padėti suprasti skaitomą tekstą. Sieti su kitų mokomųjų dalykų žiniomis. 2.3.4. Nurodyti kelias skaitymo strategijas, padedančias geriau suprasti skaito-	Mokiniai, dirbdami su mokytojo pateiktais tekstais, ugdomi gebėjimą planuoti savo mokymąsi, suvokti rašytinį tekstą, kritiškai vertinti savo gebėjimą ir jį tobulinti: kartu su mokytoju aptaria žinomas skaitymo būdus, išbando juos. Mokosi iš kūrinio pavadinimo, epigrafo atspėti teksto temą, pagrindinę mintį, rasti tekste reikšminius žodžius, epizodus ir sieti jų prasmę su kūrinio kaip visumos pagrindine mintimi. Skaitydami mokiniai taiko strategijas, kurios padeda kontroliuoti savo suvokimą: pildo lenteles, dėl kurių skilčių susitariama atsižvelgiant į skaitymo tikslą (pvz., <i>žinojau, nauja ir svarbu, maniau kitaip, neaišku</i>), išrašo nurodytą informaciją; rašo dviejų pusių dienoraščius, randa pagrindinius teiginius ir argumentus; randa argumentus „už“ ir prieš“, formuluoja klausimus tekstui.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas
		mą tekstą (svarbiausių terminų, sąvokų žodynas, teksto žymėjimas sutartiniais ženklais, klausimai, argumentai „už“ ir „prieš“ ir kt.).
3. Rašymas		
<p>Siekti rašytine kalba išreikšti asmeninių požiūrį į kasdienes artimus dalykus bei socialinius reiškinius.</p> <p>Siekti rašyti aiškiai, įskaitomai, laikytis tam tikrų susitarimų, padedančių žmonėms adekvačiai suprasti vieniems kitus.</p>	<p>3.1. Kurti tinkamos struktūros tekstą raštu atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą.</p> <p>3.1.A. Parašyti nesudėtingos kompozicijos samprotavimą (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>3.1.B. Savarankiškai parašyti pasakojamojo ir aprašomojo pobūdžio tekstą, kuriame būtų samprotavimo elementų.</p> <p>3.1.C. Savarankiškai parašyti asmeninį laišką, dienoraštį.</p> <p>3.1.D. Pagal nuorodas parašyti personažo charakteristiką, dalykinį laišką, ataskaitą, autobiografiją, straipsnį.</p> <p>3.1.E. Pagal nuorodas apdoroti ir raštu fiksuoti pagrindinę mokslo populiarųjų tekstų informaciją: konspektuoti, parašyti santrauką, pildyti lentelę ir pan.</p> <p>3.1.F. Naudotis leksikos bei sintaksės teikiamomis galimybėmis, siekiant vaizdingumo, gyvumo.</p> <p>3.1.G. Adresatui pateikti tvarkingą, įskaitomą rašto darbą.</p> <p>3.1.H. Taikyti pagrindines rašybos ir skyrybos taisykles, taisyklingai vartoti tiesioginę bei netiesioginę kalbą, įtraukti dialogą.</p>	<p>3.1.1. Paašškinti, nuo ko priklauso raiškos ir turinio pasirinkimas.</p> <p>3.1.2. Nurodyti teksto sudedamąsias dalis (įžanga, dėstymas, pabaiga).</p> <p>3.1.3. Skirti pastraipą kaip teksto dalį. Tinkamai ją komponuoti (teiginys, argumentai).</p> <p>3.1.4. Išvardyti samprotaujamojo teksto sudedamąsias dalis (tezė, argumentai, išvada), pateikti argumentų pavyzdžių (faktas, pavyzdys).</p> <p>3.1.5. Raštu dėstant savo nuomonę, vartoti tinkamas formules (pvz., <i>mano nuomone, mano manymu</i>).</p> <p>3.1.6. Nurodyti dalykinių bei asmeninių tekstų ypatumus, pateikti būdingos raiškos pavyzdžių.</p> <p>3.1.7. Paašškinti mažybinių, maloninių ir neigiamo atspalvio žodžių vartojimą, naujadarų bei skolinių stilistinę vertę.</p> <p>3.1.8. Turėti žinių apie jaustuko ir dalelytės vaidmenį tekste.</p> <p>3.1.9. Taisyklingai vartoti jungtukus ir skyrybos ženklus prieš juos.</p> <p>3.1.10. Mokėti skirti tiesioginę kalbą, dialogą. Taisyklingai vartoti jų skyrybos ženklus.</p> <p>3.1.11. Rengti tekstinį dokumentą kom-</p>
		<p>Mokytojo vadovaujami ar kartu su grupės nariais mokiniai aptaria savo užrašus, aiškinasi neaiškias teksto vietas dar kartą skaitydami; sieja tai, kas perskaityta, su pirminėmis išvalgomis ir jau turima patirtimi.</p> <p>Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą, yra skirtas tam tikram adresatui.</p> <p>Įvairinamas adresatų pasirinkimas: rašoma mokyklos bendruomenei, knygos ar filmo herojui ir t. t. Mokiniai skatinami įsivaizduoti būsimą adresatą, atsižvelgti į jo amžių, intelekto lygį, interesus bei poreikius.</p> <p>Mokytojas pratina mokinius rašyti tekstą išlaikant įžangos, dėstymo, pabaigos proporcijas. Šiame konkreste ypač daug dėmesio skiriama gebėjimui rašyti pastraipą. Mokiniai mokosi formuluoti aiškias tezes ir kurti įvairių modelių (klausimas – atsakymas, teiginys – pavyzdys, ne taip reikšminga – reikšmingiausia) pastraipas.</p> <p>Nagrinėjama įvairių tekstų, tarp jų ir parašytų mokinių, struktūra, argumentų, citatų, sudominimo būdų tinkamumas ir veiksmingumas.</p> <p>Mokiniai supažindinami su kanceliarinio stiliaus ypatumais, mokosi rašyti laišką, charakteristiką, prašymą, ataskaitą.</p> <p>Mokiniai kuria įvairių žanrų (pvz., apysaka, dienoraštis, eilėraštis) ir įvairių tipų (pvz., nuotykių, siaubo, komiški) tekstus, pagrįstus vaizduote, siekdami kalbos gyvumo ir vaizdumo.</p> <p>Mokiniai dirba su mokslo populiariaisiais tekstais, publicistiniais straipsniais: rašo santraukas, išrašo patikusias frazes ir stengiasi jas vartoti savo kalboje.</p> <p>Taikomas probleminis mokymas: mokytojas teikia įvairių pavyzdžių, prašo juos nagrinėti, daryti išvadas. Mokiniai</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	3.1.I. Daugeliu atvejų tinkamai taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles. Siekti mintis formuluoti aiškiai, tiksliai, glaustai (žr. <i>Turinio apimtis</i>).	piuteriu, naudotis tekstų rengyklės teksto automatinio tvarkymo priemonėmis.	mokosi rašybos ir skyrybos taisyklių, svarsto jų reikšmę komunikacijai. Reguliariai atlieka įvairias pratybas, redaguoja parašytus tekstus, taikydami žinomas rašybos bei skyrybos taisykles. Mokiniai pratinami naudotis įvairiais žodynais ir teksto rengykle.
Siekti kritiškai vertinti savo rašymo gebėjimus ir nuolat juos tobulinti.	3.2. Rašyti taikant žinomas rašymo strategijas. 3.2.A. Naudotis teksto kūrimo bei planavimo strategijomis. 3.2.B. Naudotis biblioteka ir kitais šiuolaikiniais informacijos šaltiniais medžiagai rinkti. 3.2.C. Naudotis ortografijos, sinonimų, skolinių bei dabartiniu lenkų arba rusų kalbų žodynais, kompiuterine teksto rengykle.	3.2.1. Pateikti rašymo strategijų pavyzdžių (laisvasis rašymas, priežastis – pasekmė), paaiškinti jų ypatumus. 3.2.2. Žinoti, kad rengiant tekstus galima naudotis įvairiais šaltiniais: žodynais, žinytais, kompiuterine teksto rengykle, internetu. 3.2.3. Turėti žinių apie žodyno pastraipos struktūrą.	Mokytojas kuria bendradarbiavimu grįstą mokymosi aplinką, kurioje mokiniams teikiama konstruktyvi grįžtamoji informacija, skatinanti juos tobulinti teksto rašymo gebėjimus. Mokiniai išbando įvairias teksto kūrimo strategijas (klausimas „Kodėl?“ arba priežastis ir pasekmė, analogija, klausimų sąrašas: Kas?, Ką?, Kaip?, Kur?, Kada?, Kodėl?). Kartu su mokytoju mokiniai aptaria teksto vertinimo kriterijus. Ruošia savo rašomųjų darbų aplankus, paaiškina, kodėl pasirinko būtent šiuos darbus, stebi savo rašymo gebėjimus ir stengiasi juos tobulinti.

9.4.2. Vertinimas. 7–8 klasės

9.4.2.1. Toliau pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokyti gebėjimų bei

nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

9.4.2.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negėba tiksliai vartoti sąvokų, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus, taisykles ir dažniausiai jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus, taisykles ir sistemingai jų laikosi.

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Klausymas ir kalbėjimas	Stengiasi suvokti kalbėtojo tikslus. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), mokytojo padedamas tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Perduoda informaciją, paprašytas geba paaiškinti ir patikslinti, naudojasi mokytojo pasiūlytais būdais bei priemonėmis. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: klausosi, klausia, atsako.	Suvokia kalbėtojo tikslus. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), dažniausiai tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, mokytojo padedamas renka tinkamiausius būdus bei priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, stengiasi argumentuoti, bando apibendrinti nesudėtingas temas.	Suvokia kalbėtojo tikslus. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), dažniausiai tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Laisvai ir sklandžiai kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, savarankiškai renka tinkamiausius būdus bei priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, argumentuoja, pateikia pavyzdžių, prieštarauja, bando apibendrinti.
Skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tektais, atitinkančiais aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą: nurodo veiksmo vietą ir laiką, veikėjus, pasakotoją. Interpretuoja ir daro nesudėtingas išvadas: nurodo teksto tikslą, temą, aiškiai išsakytą pagrindinę mintį, aiškiai išsakytas vertybes, remdamasis veikėjo elgesiu, daro išvadas apie jo būdą. Remdamasis pateiktomis nuorodomis, aptaria tekstų kompoziciją. Stengiasi išreikšti savo nuomonę apie skaitomus ir klausomus tekstus.	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tektais, atitinkančiais aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales. Interpretuoja ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, pagrindinius ir šalutinius veikėjus, formuluoja pagrindinę mintį, aptaria svarbiausias vertybes. Paaiškina įvykių, veikėjų poelgių priežastis ir pasekmes. Apibūdina grožinio teksto veikėjus. Aptaria tekstų kompoziciją, atsako į klausimus apie tai, kaip raiškos priemonėmis autorius siekia išsikelti tikslo. Argumentuotai išsako savo nuomonę.	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tektais, atitinkančiais aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Interpretuoja ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, formuluoja netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, atpažįsta ir paaiškina ironijos atvejus, aptaria vertybes. Paaiškina, kaip autorius siekia tikslų. Kritiškai vertina tekstų aktualumą, informacijos patikimumą, raiškos įtaigumą.
Rašymas	Kuriam paprastos sandaros pasakojimus nurodyta tema. Bando argumentuoti, tačiau argumentų neplėtoja. Dėl nuoseklumo, kalbinės raiškos trūkumų, daromų klaidų tekstui suprasti reikia skaitytojo pastangų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, kuriam aiškios sandaros tekstus. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, iš esmės tinkamai argumentuojama. Pasitaiko stiliaus trūkumų, gramatikos, skyrybos, rašybos klaidų, bet iš darbo visumos matyti, kad mokinys laikosi daugelio kalbos normų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, kuriam aiškios sandaros tekstus, tinkamai renka kalbinę raišką. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pakankamai detalizuojama, argumentuojama ir apibendrinama. Pastraipų ir sakinių jungimo būdai įvairūs, žodynas turtingas, siekiama stiliaus savitumo. Rašo stilinga ir taisyklinga kalba.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmastyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadas, svarsto, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Pasirenka strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmasto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju, iškelia mokymosi uždavinius.	Pasirenka tinkamiausias strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmasto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija, kelia mokymosi uždavinius, tardamasis su mokytoju sudaro planą, kaip juos spręsti.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe, atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų pasiekti geresnius rezultatus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Jaučia atsakomybę už bendrą rezultatą. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.

9.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (9.5.1). Toliau pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai (9.5.2).

9.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Lentelėje aprašomi 9–10 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Pirmiausia nurodomos nuostatos, paskui gebėji-

mai, žinios ir supratimas. Gebėjimas yra tai, ką mokinys pritaiko praktiškai veikdamas analogiškose arba naujose situacijose, analizuodamas pateiktus ar kurdamas naujus dalykus. Žinios (tai, ką mokinys turi žinoti ir suprasti) būtinos kaip priemonė gebėjimams įgyti. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo su veiklos srities numerį.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, taip pat mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, nustato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Klausymas ir kalbėjimas			
Būti tolerantiškam, gerbti kitą nuomonę. Su pasitikėjimu išsakyti savo mintis, jausmus, nuomonę. Kalbant siekti nenukrypti nuo temos.	1.1. Suprasti sakinį tekstą: nurodyti, kokio išpūdžio, poveikio siekia kalbėtojas, nusakyti monologo (pasisakymo) temą, pagrindinę mintį, paaiškinti, kokia problema yra keliamą, koks siūlomas sprendimas; apibūdinti prakalbos kompoziciją; neiškreipiant perteikti tikslią informaciją; kritiškai vertinti teksto daromą poveikį; teikti grįžtamąją informaciją (pateikti įvairių klausimų, pakomentuoti, praplėsti mintis).	1.1.1. Nurodyti kalbėtojo tikslus (informuoti, įtikinti, sudominti). 1.1.2. Skirti faktą ir nuomonę. 1.1.3. Paaiškinti, kas yra manipulavimas, kodėl reikia kritiškai vertinti įvairius tekstus (pvz., reklamą).	Kartu su mokytoju mokiniai reguliariai nagrinėja skaitomų ir girdimų tekstų turinį bei raišką. Mokiniai nusako autoriaus tikslus, aptaria, ar, jų nuomone, tikslai pasiekti ir kokiomis priemonėmis. Aptariamose tekstuose iškeltos problemos, jų sprendimo būdai, įvairūs etiniai aspektai. Mokomasi kritiškai vertinti informacijos srautą, aptariami būdai nepasiduoti manipulavimui. Mokiniai aptaria informacijos, argumentų tinkamumą kalbėjimo temai, svarumą, patikimumą. Jie atsako į mokytojo ir draugų klausimus, patikrina savo supratimą, mokosi teikti grįžtamąją informaciją: formuluoja įvairius klausimus, komentuoja klasės draugų nuomones, mokosi būti geranoriški vieni kitiems, taktiškai išsakyti savo nuomonę apie kalbėtojo gebėjimus, mokosi vieni iš kitų.
Noriai bendrauti, bendradarbiauti, dalyvauti savo grupės gyvenime ir veikloje.	1.2. Įvertinti save kaip klausantįjį, laikytis klausymosi kultūros reikalavimų, taikyti mokytojo pasiūlytas aktyvaus klausymosi strategijas.	1.2.1. Pateikti klausymosi etiketo reikalavimų pavyzdžių (nepertaukinti pašnekovo, tinkamai reaguoti į kitų žmonių pasisakymus (žodžiais, linktelėjimu, mimika, gestais), rodyti pagarbą savo laikysena).	Mokiniai reguliariai klausosi sakininių tekstų, mokytojo pasakaitų bei klasės draugų pasisakymų, pristatymų, pvz., „Reklamos poveikis šiuolaikiniams paaugliams“. Mokytojas organizuoja pokalbius, kurių metu mokiniai aptaria klausymosi reikšmę bendravimui ir bendradarbiavimui.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		1.2.2. Pateikti aktyvaus klausymosi strategijų pavyzdžių: iš konteksto numatyti klausomo teksto temą, turinio elementus, pasižymėti svarbiausią informaciją; ko nors nesupratus, paprašyti pakartoti; aiškintis, kas neaišku.	
	1.3. Kalbėti atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir bendravimo situaciją: sąmoningai pasirinkti tinkamą leksiką, įvairias sintaksines konstrukcijas, kalbėti taisyklingai, kontroliuoti kūno kalbą, veido išraišką, laikytis kalbos etiketo.	1.3.1. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją. 1.3.2. Vengti šnekamosios kalbos, pasikartojimų oficialiose situacijose. 1.3.3. Pateikti įvairių adresatų (bendraamžiai, jaunesni, vyresni) ir tinkamų raiškos priemonių pavyzdžių. 1.3.4. Kurti logiškos struktūros pateiktų pateikčių rengyklę ir ją demonstruoti bei komentuoti.	Mokytojas organizuoja pokalbius, kurių metu mokiniai išsiaiškina, kokios kalbinės raiškos priemonės tinka vartoti įvairiose bendravimo, bendradarbiavimo situacijose, aptaria intonacijos, veido išraiškos, kūno kalbos poveikį sakinio reikšmei. Skiriama dėmesio kalbos taisyklingumui. Mokiniai kuria įvairius monologus, kalba viešai gerai ir mažiau pažįstamai auditorijai. Mokytojas skatina mokinius paisyti temos ir tikslo, išsakyti bei pagrįsti savo nuomonę, pagal mokinių galimybes analizuoti socialinius ir kultūrinius reiškinius, daryti išvadas, apibendrinti. Skiriama dėmesio ir laiko sakinio teksto kompozicijai nagrinėti: linijinė (chronologinė, pagal laiko seką), diskretinė (nechronologinė – nuo kulminacijos (finalo) arba kai kurie epizodai praleisti). Aptariami ir išbandomi įvairūs įtikinimo būdai: išdėstyti argumentus pagal svarbumą (nuo ne tokio svarbaus iki svarbiausio), svarstyti problemos argumentus „už“ ir „prieš“, numatyti bei paneigti kontrargumentus, sukurti bendrumo atmosferą („mes kartu“), pasitelkti autoritetus, pateikti naujos informacijos, sužadinti jausmus.
	1.4. Dalyvauti pokalbyje, interviu arba diskusijoje: klausytis susitelkus, klausti, pritarti, taktiškai prieštarauti, aiškinti savo požiūrį, argumentuoti savo poziciją, padėkoti už taiklią pastabą ar pastebėtą klaidą, gretinti informaciją, daryti išvadas, plėsti kitų mintis, apibendrinti tai, apie ką buvo kal-	1.4.1. Pateikti mandagumo formulių ir įterpinių pavyzdžių, tinkamų išsakyti bei taktiškai apginti savo nuomonę, pabrėžti argumentų nuoseklumą, padėkoti už taiklią pastabą ar pastebėtą klaidą, pasakyti komplimentą, lyginti nuomones, apibendrinti. 1.4.2. Skirti pokalbį, interviu, diskusiją. Nurodyti kelis jų ypatumus.	Mokytojas organizuoja pokalbius, kurių metu mokiniai aptaria klausymosi ir kalbėjimo reikšmę bendravimui. Pokalbis suvokiamas kaip bendradarbiavimas: dalijimasis mintimis, jausmais, patirtimi ir žiniomis, mąstymas kartu, siejamas vienos temos ir tikslų. Mokiniai kalba dirbdami poromis ir grupėmis, svarsto įvairias aktualias problemas, skaitomus tekstus, matytus filmus ir pan. Diskusijų ir pokalbių temos būna pateikiamos ne tik vadovėlio ar mokytojo, bet ir siūlomos pačių mokinių.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	bama. Taikyti diskusijų ir viešojo pokalbio kultūros taisykles.		
Sąmoningai tobulinti savo kalbinius ir bendravimo gebėjimus.	1.5. Taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas rengiantis kalbėti ir kalbant.	1.5.1. Pateikti teksto kūrimo strategijų pavyzdžių (indukcinis ir dedukcinis metodas). 1.5.2. Pateikti kalbėjimo strategijų pavyzdžių: nuspėti ir paneigti kontrargumentus, svarbiausią argumentą pateikti pabaigoje; remtis įvairiais šaltiniais. 1.5.3. Naudotis tekstų tipų ir pastraipų modeliais (pasakojimo, aprašymo, samprotavimo (argumentavimo, aiškinimo), priežasties – pasekmės ir kt.). 1.5.4. Pateikti adresato sudominimo būdų pavyzdžių (citos, antitezė (kontrastas), paradoksas, originali kompozicija), naudoti vaizdines priemones.	Nagrinėjami ir išbandomi būdai kurti tekstą bei plėsti mintį (indukcija (nuo pavyzdžių, faktų prie išvados), dedukcija (nuo bendresnių dalykų prie pavyzdžių), analogija, lyginimas (kontrastas)). Mokiniam sudaromos galimybės apmąstyti savo išsakytas mintis, aptarti galimybes tobulinti savo klausymosi bei kalbėjimo gebėjimus. Mokytojas skatina mokinius su pasitikėjimu kalbėti viešai auditorijai, mokytis iš savo ir kitų patirties, tikėti savo jėgomis, kilus sunkumams ieškoti pagalbos.
2. Skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas			
Suvokti skaitymą kaip kūrybinį procesą, asmeninę prasmingą veiklą. Skaityti norint pažinti save, savąją ir pasaulio kultūrą. Būti atviram kultūrų įvairovei. Vertinti grožinę literatūrą kaip savitą meno rūšį.	2.1. Suprasti plačiam visuomenei skirtus grožinius ir negrožinius tekstus. 2.1.A. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: remiantis tiesiogiai pasakytais dalykais, potekste ir kūrinio kontekstu, nurodyti teksto tikslą, temą, problemą, formuluoti pagrindinę mintį, aptarti vertybes. 2.1.B. Interpretuoti skaitomus tekstus: paaiškinti netiesiogiai pasakytas mintis, požiūrius, kūrinyje vaizduojamas situacijas	2.1.1. Skirti temą, pagrindinę mintį, problemą, pagrindinius ir antraeilius dalykus. 2.1.2. Nurodyti keletą grožinės literatūros savybių (sąlygiškumas, meniniai vaizdai). 2.1.3. Skirti autorių, pasakotoją, lyrinį subjektą. 2.1.4. Rasti tekste grožinio kūrinio veikėjų portretus ir pasisakymus, interjero, peizažo aprašymus, siužeto struktūros elementus. 2.1.5. Nurodyti esminius kultūros epochų ir literatūros krypčių bruožus (žr.	Siekdami ugdytis gebėjimą suprasti įvairių stilių ir žanrų tekstus, mokiniai stengiasi skaityti (klasėje ir kitur) autentiškus aktualius visuomenei ir sau tekstus: diskusinius straipsnius, esė, apžvalgas, įvykių kronikas, recenzijas, pažintinę ir mokslo, mokslo populiariąją literatūrą. Mokosi suvokti ir įvertinti grožinės literatūros ir žiniasklaidos sąsajas. Mokydami suprasti rašytinį tekstą, mokiniai atlieka prasmingas, įveikiamas užduotis, padedančias įgyti pasitikėjimą savo skaitymo gebėjimais: skaitomi tekstai aktualūs, domina ir skatina dirbti, reikalauja pritaikyti dalyko ir kitų mokomųjų dalykų žinias, turtina asmeninę patirtį. Mokomoji veikla padeda įtvirtinti skaitomo teksto suvokimo gebėjimus ir jais naudotis: aptarti tekstų turinį, išvelgti pagrindinę mintį, jos ir kitų turinio detalių santykį, nustatyti loginius

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Ugdytis estetinę nuovoką.	<p>remiantis įvairių sričių žiniomis, teksto visuma, teksto istoriniu kultūriniu kontekstu.</p> <p>2.1.C. Analizuoti, kaip tekstuose kuriama prasmė: aptarti pasakojimo ar kalbėjimo situaciją, vaizduojamojo pasaulio elementus grožiniuose kūriniuose. Aptarti, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis siekiama įvairių tikslų grožiniuose tekstuose.</p> <p>2.1.D. Vertinti skaitomų tekstų turinį ir raišką savarankiškai pasirenkant tinkamus kriterijus, pagrįsti vertinimus kūrinio medžiaga.</p> <p>2.1.E. Paaiškinti, kuo literatūra panaši ir kuo skiriasi nuo kitų kultūros reiškinių (dailės, kino, teatro, televizijos). Argumentuotai reikšti savo nuomonę apie kūrinio iliustracijas, dramos inscenizaciją ar kūrinio ekranizaciją.</p>	<p><i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>2.1.6. Sieti kūrinio vaizduojamąjį pasaulį, problematiką, vertybes su kūrinio kontekstu.</p> <p>2.1.7. Atpažinti kūrinyje pagrindines kalbinės raiškos priemones (žr. <i>Turinio apimtis</i>), paaiškinti jų funkciją konkrečiame tekste.</p> <p>2.1.8. Apibūdinti pagrindines literatūros rūšis ir žanrus (žr. <i>Turinio apimtis</i>). Suprasti, kad literatūros rūšies ir žanrų ypatumų pažinimas leidžia skaitytojui kelti skaitymo hipotezes, stengiantis suprasti tekstus.</p> <p>2.1.9. Skirti įvairius pasaulio vaizdavimo būdus (realistinis, fantastinis, groteskas, simbolinė literatūrinių paveikslų prasmė).</p> <p>2.1.10. Aptarti perkeltinę įvairių kūrinio elementų prasmę (pvz., pavadinimas, kūrinio veiksmo vieta, peizažas), argumentuotai aptarti personažų evoliuciją.</p> <p>2.1.11. Apibūdinti, paaiškinti ir apibendrinti savo išpūdžius, argumentuotai aptarti kūrinio veikėjų idealus.</p> <p>2.1.12. Nurodyti autoriaus, dailininko, režisieriaus vaidmenį. Nurodyti skirtingas ir panašias literatūros, kino ir teatro ypatybes.</p>	<p>ir prasminius teksto ryšius (skirti priežastis ir pasekmes, faktus ir nuomones, požiūrius, tikrovę ir fikciją ir kt.), daryti išvadas, pagrįsti jas tekstu; išsakyti savo požiūrį į teksto turinį ir palyginti jį su savo ar klasės draugų patirtimi; keistis nuomonėmis; kritiškai vertinti skaitomo teksto turinį ir kalbą.</p> <p>Prieš nagrinėjant naują kūrinį mokytojas aktyvina mokinių gyvenimo ir literatūrinę patirtį (pvz., skatina prisiminti jau skaitytus to paties autoriaus kūrinius, reikalingas šiam kūrinui nagrinėti literatūros teorijos, istorijos žinias), sudomina mokinius kūrinio ir jo autoriumi (pvz., išryškina kūrinio aktualumą dabarčiai). Mokiniai rengia pranešimus, atlieka projektinius darbus, dalyvauja ekskursijose, kurių tikslas – daugiau sužinoti apie autorių ir nagrinėjamą epochą. Mokiniai pagal išgales interpretuoja grožinį tekstą, kartu su mokytoju ieško autoriaus tekste ženklų, padedančių atskleisti autoriaus pasaulėjautą ir vertybes (pvz., aptaria kūrinio pavadinimą, epigrafą, epitetus, Biblijos ar kitus kultūros simbolius). Išnagrinėjus kūrinį skiriamas laikas apmąstymui: diskusijoms, apibendrinimui, šio kūrinio siejimui ir lyginimui su šio ar kitų autorių kūriniais tam tikrais aspektais.</p> <p>Pabrėžiama tautų ir epochų kultūrų įvairovė, aptariamas literatūros krypčių poveikis nagrinėjamų kūrinių autoriams.</p> <p>Mokiniai aptaria kūrinio veikėjų idealus, dorovinį poelgių aspektą, lygina įvairių autorių pasaulėjautą, argumentuoja savo nuomonę remdamiesi tekstu, kultūrine ir asmenine patirtimi. Mokiniai skatinami patys kelti problemas diskusijoms literatūros kūrinių tematika.</p> <p>Mokytojo užduotis – apsaugoti kūrinį nuo savavališko iškraipymo, todėl mokytojas pabrėžia, kad pačiame kūrinyje yra užfiksuotos suvokimo ir vertinimo ribos bei kryptis, skatina mokinius reiškiant savo nuomonę remtis tekstu.</p> <p>Mokiniai nagrinėja prozos ir poezijos kūrinių raišką, stengdamiesi suvokti literatūrinio teksto ypatybes. Jie deklamuoja žinomus poezijos tekstus, raiškiai skaito kūrinio dialogus vaid-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			menimis, dalyvauja grožinių kūrinių inscenizacijose. Aptarimos grožinės literatūros tekstų inscenizacijos (ekranizacijos). Mokiniai aptaria, svarsto knygos reikšmę saviugdai, diskutuoja apie kintančią knygos situaciją.
Pripažinti skaitymą kaip intelektualę kultūros vertybę ir teikti jam pirmenybę.	2.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su įvairaus pobūdžio (taip pat įvairialypės informacijos) tekstais: savarankiškai susirasti kelis įvairaus pobūdžio šaltinius ir reikalingą mokymuisi informaciją. Tinkamai ją pasirinkti, klasifikuoti. Vertinti šaltinių informatyvumą, objektyvumą, patikimumą.	2.2.1. Išvardyti rašytinės informacijos šaltinius (knygos, informaciniai leidiniai, periodiniai leidiniai, internetas, reklama, skelbimai ir kt.). 2.2.2. Paaiškinti naudojimosi bibliotekos katalogais taisykles, mokėti naudotis žodynu, žinynu, išmanyti enciklopedijų sandarą ir naudojimosi jomis būdus. 2.2.3. Naršant internete naudotis pagrindinėmis naršyklės galimybėmis. 2.2.4. Paaiškinti, kokiais būdais galima gauti rašytinės informacijos iš žmonių (anketa, interviu, laiškas ir kt.). 2.2.5. Nurodyti svarbiausius informacijos atrankos, sisteminimo ir apibendrinimo principus (pagal tematiką, problematiką, informacijos patikimumą, kalbinės raiškos tinkamumą). Skirti esminius ir neesminius, svarbesnius ir ne tokius svarbius dalykus, patikslinti faktus.	Mokiniai nuolat tobulina gebėjimą rasti ir tikslingai tvarkyti informaciją, gautą iš kelių šaltinių: ieško dalykinės informacijos nurodyta tema, savarankiškai randa mokytojo nurodytus ir papildomus šaltinius mokymuisi, asmeniniais tikslais. Moksi tikslingai naudotis katalogais, enciklopedijomis, mokomaisiais žodynais; savarankiškai atrinkti informaciją, pasižymėti ją sutartu būdu (užsirašo bibliografinius duomenis, išsirašo reikiamas citatas ir pan.); mokosi sisteminti ir apibendrinti (pvz., sudaryti aplanką), įvertinti gautą informaciją pagal aptartus kriterijus.
Kritiškai vertinti savo kaip skaitytojo gebėjimus ir ieškoti veiksmingiausių būdų jiems tobulinti.	2.3. Sąmoningai skaityti, kontroliuoti savo suvokimą. Apmąstyti savo skaitymo veiklą ir planuoti mokymąsi.	2.3.1. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, pasirinkti tinkamiausią skaitymo būdą (apžvalginį, pažintinį, detalų, atrankinį), nurodyti jo taikymo galimybes. 2.3.2. Prisiminti, ką žino apie skaitomą tekstą. Žinoti, kas yra buitinis, so-	Ugdymo procese mokiniai aptaria ir išbando įvairias skaitymo strategijas, įvertina jų taikymo galimybes, efektyvumą: mokosi iš konteksto kelti hipotezes apie tekstą, jo turinį ir jas patikrinti; pasirinkti tinkamus skaitymo būdus ir veiksmingai juos taikyti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		<p>cialinis, kultūrinis kontekstas, pateikti pavyzdžių. Paaiškinti, kaip kontekstas gali padėti suprasti skaitomą tekstą. Sieti su kitų mokomųjų dalykų žiniomis.</p> <p>2.3.3. Nurodyti kelias skaitymo strategijas, padedančias geriau suprasti skaitomą tekstą (užrašai, lentelės, konspektas, teksto žymėjimas sutartiniais ženklais).</p>	
3. Rašymas			
<p>Pasitikint reikšti savo požiūrį į visuomeniškai aktualias problemas rašytine kalba.</p> <p>Siekti laikytis bendrinės kalbos normų, suvokti jų reikšmę komunikacijai.</p>	<p>3.1. Kurti tinkamos struktūros tekstą atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą.</p> <p>3.1.A. Parašyti samprotaujamojo pobūdžio tekstą.</p> <p>3.1.B. Parašyti trinarės struktūros straipsnį, derinant pasakojimą ir aprašymą su samprotavimo elementais.</p> <p>3.1.C. Pagal nuorodas parašyti knygos ar filmo recenziją.</p> <p>3.1.D. Parašyti gyvenimo aprašymą, laišką.</p> <p>3.1.E. Pagal nuorodas skaityti, apdoroti ir raštu fiksuoti pagrindinę mokslo populiarųjų tekstų informaciją: konspektuoti, parašyti santrauką, pildyti lentelę ir pan.</p> <p>3.1.F. Siekti vaizdumo, gyvumo, naudojantis leksikos ir sintaksės teikiamomis galimybėmis.</p>	<p>3.1.1. Paaiškinti, kad raiškos ir turinio pasirinkimas priklauso nuo tikslo, adresato, bendravimo situacijos.</p> <p>3.1.2. Įvardyti teksto struktūros (įžanga, dėstymas, pabaiga (išvada)) elementus ir paaiškinti jų paskirtį.</p> <p>3.1.3. Žinoti pastraipos reikalavimus (nuoseklumas, rišlumas) ir pastraipų siejimo būdus. Tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai, apibendrinimas).</p> <p>3.1.4. Nusakyti samprotaujamojo teksto struktūrą ir raišką (tezė, hipotezė, argumentai, kontrargumentai, apibendrinimas, siejamosios kalbos priemonės), pateikti argumentų pavyzdžių (faktas, pavyzdys, statistika, citatos).</p> <p>3.1.5. Raštu plečiant mintį, vartoti tinkamas formules (pvz., <i>pirma</i>).</p> <p>3.1.6. Nurodyti pagrindinius dalykinio, publicistinio ir meninio stiliaus ypatumus.</p>	<p>Mokiniai skatinami paisyti temos, tikslo, adresato, išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę, pagal savo galimybes analizuoti socialinius ir kultūrinius reiškinius, daryti išvadas, apibendrinti.</p> <p>Mokiniai lavina gebėjimą formuluoti ir argumentuoti tezes, aptaria, kokia tvarka išdėstyti argumentai turės didesnę poveikį adresatui, mokosi nuspėti ir paneigti kontrargumentus, analizuoja pastraipų siejimo būdus.</p> <p>Mokiniai supažindinami su kanceliarinio, publicistinio ir grožinio stiliaus ypatumais. Pateikiama pavyzdžių, kuriuos analizuodami mokiniai mokosi rašyti įvairių žanrų tekstus. Kartu su mokytoju jie nagrinėja recenzijos elementus: nuomonės išsakymas, fabulos apibendrinimas, pagrindinių veikėjų apibūdinimas. Skiriama dėmesio ir laiko teksto kompozicijai nagrinėti, įvairių žanrų literatūriniais rašiniais rašyti: vieno personažo charakteristika, dviejų personažų palyginimas.</p> <p>Skiriama dėmesio kalbos taisyklingumui ir stiliui nagrinėti.</p> <p>Skatinamas mokinių kūrybingumas, jiems suteikiama galimybė viešinti savo darbus (pvz., mokyklos laikraestyje, interneto svetainėje, per teminius vakarėlius).</p> <p>Mokiniai skaito ir konspektuoja mokslo populiaresnius tekstus, literatūros kritikų straipsnius.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	<p>3.1.G. Adresatui pateikti tvarkingą, įskaitomą rašto darbą.</p> <p>3.1.H. Taikyti rašybos taisykles, išmoktas žemesniosiose klasėse, mokėti vientisinio ir sudėtinio sakinio skyrybą. Laikytis pagrindinių bendrinės kalbos normų.</p> <p>3.1.I. Taikyti daugumą rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklių; siekti mintis formuluoti aiškiai, tiksliai, glaustai (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p>	<p>3.1.7. Išvardyti recenzijos elementus (nuomonės išsakymas, fabulos apibendrinimas, pagrindinių veikėjų apibūdinimas).</p> <p>3.1.8. Paaiškinti vientisinio ir sudėtinio sakinio struktūrą. Atpažinti sudėtinio sakinio tipus. Nurodyti sakinių jungimo priemones (pvz., jungtukai, įterpiniai).</p> <p>3.1.9. Rengti tekstinį dokumentą kompiuteriu, naudotis papildomomis tekstų rengyklės galimybėmis.</p>	<p>Atlieka įvairias pratybas, kurių paskirtis – tobulinti rašybos, skyrybos, gramatikos gebėjimus. Analizuoja ir klasifikuoja savo padarytas klaidas, rengia individualias atmintines, padedančias mokytis. Analizuojami mokinių tekstai stiliumi, kalbos kultūros aspektais.</p>
<p>Siekti kritiškai vertinti savo rašymo gebėjimus ir sąmoningai juos tobulinti.</p>	<p>3.2. 1. Savarankiškai taikyti žinomas rašymo strategijas: planavimas, informacijos paieška, pirminio varianto svarstymas su kitais, redagavimas.</p> <p>3.2.2. Redaguoti tekstą atsižvelgiant į jo struktūrą ir adresatą.</p>	<p>3.2.1. Nusakyti teksto kūrimo etapus, jų eilės tvarką.</p> <p>3.2.2. Pasirinkti tinkamą žodyną, žinyną ar kitą informacijos priemonę konkrečiam tikslui pasiekti.</p> <p>3.2.3. Redaguojant išsaugoti įžangos, dėstymo, pabaigos proporcijas.</p> <p>3.2.4. Tikrinti minčių dėstymą (ar aiškiai suformuluota pagrindinė mintis, išvados, ar argumentai tinkami ir svarūs, ar vartojama tinkama raiška, ar remiamasi kultūrine patirtimi).</p>	<p>Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo proceso etapų patirties: mokiniai įvairiais būdais rengiasi rašymui (skaito, rengia interviu ir pan.); planuoja tekstus, taikydami tinkamas planavimo strategijas; rašo tekstų juodraščius ir su jais dirba: skaito balsu sau, skaito kitiems, formuluoja kylančius rašymo sunkumus, mokytojo padedami randa sprendimus, tobulina juodraščius.</p> <p>Mokytojas pateikia mokiniams ištraukų iš jų darbų be pavardžių (pvz., įžangų, pabaigų ta pačia tema) ir prašo paaiškinti, kuri (kurios), jų manymu, geriausiai tiktų konkrečiam tikslui.</p>

9.5.2. Vertinimas. 9–10 klasės

9.5.2.1. Šioje lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi mokytis ge-

bėjimų bei nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimančiam sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

9.5.2.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Pasiekimų sritys			
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, reiškinius, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negeba tikslingai vartoti sąvokų, paaiškinti reiškinių esmės, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę, nurodo komunikacinius susitarimus, taisykles ir dažniausiai jų laikosi.	Kalbos ir literatūros žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę ir ryšius, nurodo komunikacinius susitarimus, taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Klausymas ir kalbėjimas	Supranta klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją. Mokytojo padedamas pasirengia ir kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams. Perduoda informaciją, mokytojo padedamas renkasi tinkamus informacijos perteikimo būdus bei priemones. Pasirengęs pagal pateiktą modelį, pristato darbą (pvz., referatą, projektą), stengiasi laikytis numatytų kriterijų. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, stengiasi argumentuoti, bando apibendrinti.	Vertina klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius, kalbėjimo situaciją. Iš anksto pasirengęs kalba oficialiose situacijose pažįstamiems ir mažai pažįstamiems adresatams, pasirenka oficialioms situacijoms tinkamą kalbinę raišką. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, renkasi tinkamus informacijos perteikimo būdus, vaizdines priemones. Laikydamasis numatytų kriterijų, pristato darbą (pvz., referatą, projektą). Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, argumentuoja, bando apibendrinti, apibendrina, bando vertinti.	Argumentuotai vertina klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius, kalbėjimo situaciją. Iš anksto pasirengęs kalba oficialiose situacijose pažįstamiems ir nepažįstamiems adresatams, pasirenka oficialioms situacijoms tinkamą kalbinę raišką. Efektyviai perduoda informaciją, renkasi tinkamus informacijos perteikimo būdus, vaizdines priemones. Laikydamasis numatytų kriterijų, įtaigiai pristato darbą (pvz., referatą, projektą). Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose: efektyviai klausosi, klausia, atsako, svarsto, apibendrina, vertina.
Skaitymas, literatūros ir kultūros pažinimas	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tekštais, atitinkančiais dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales. Interpretuoja ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, formuluoja gana aiškiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, aiškiai išsakytas vertybes. Atsakydamas į mokytojo klausimus, paaiškina įvykių, veikėjų poelgių priežastis ir pasekmes. Apibūdi-	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tekštais, atitinkančiais dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Interpretuoja atsižvelgdamas į teksto visumą ir daro teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodo teksto tikslą, formuluoja netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, atpažįsta ir paaiškina ironijos atvejus, aptaria konfliktus, ver-	Dirbdamas su sakytiniais ir rašytiniais tekštais, atitinkančiais dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, apibendrina kelių šaltinių informaciją. Interpretuoja atsižvelgdamas į teksto visumą ir kontekstą, daro apibendrinančias išvadas: aptaria teksto tikslą, pasakotojo poziciją, netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, atpažįsta ir paaiškina ironijos atvejus, aptaria konfliktus,

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	na grožinio teksto veikėjus. Atsako į klausimus apie kompoziciją, apie tai, kaip raiškos priemonėmis autorius siekia iškelto tikslo. Išsako savo nuomonę.	tybes, atsakydamas į mokytojo klausimus, paaiškina autoriaus poziciją, kaip autorius siekia tikslų. Vertina tekstų aktualumą, informacijos patikimumą, raiškos įtaigumą.	vertybes, autoriaus intencijas. Paaiškina, kaip teksto turinys ir raiška priklauso nuo konteksto. Paaiškina, kaip autorius siekia tikslų. Kritiškai vertina tekstų aktualumą, informacijos patikimumą, argumentų svarbumą ir pagrįstumą, raiškos įtaigumą, turinio ir raiškos originalumą.
Rašymas	Kuriam paprastos sandaros tekstus nurodyta tema. Teksto mintis neplėtojama, nedetalizuojama. Dėl nuoseklumo ir kalbos taisyklingumo trūkumų tekstui suprasti reikia skaitytojo pastangų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, kuriam aiškios sandaros tekstus. Teksto pagrindinė mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pakankamai detalizuojama. Tinkamai argumentuojama ir apibendrinama. Sakinių jungimas aiškus, kalba pakankamai turtinga ir taisyklinga. Pasitaiko klaidų, bet jų nėra daug.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, tinkamai renkasi kalbinę raišką. Kuriam aiškios sandaros tekstus. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pakankamai detalizuojama. Tinkamai argumentuojama, polemizuojama ir apibendrinama. Pastraipų ir sakinių jungimo būdai įvairūs, žodynas turtingas, siekiama stiliaus savitumo. Kalba taisyklinga.
Mokėjimas mokytis	Mokytojo padedamas pasirenka strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija ir tardamasis su mokytoju iškelia mokymosi uždavinius.	Pasirenka tinkamiausias strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija iškelia mokymosi uždavinius ir tardamasis su mokytoju sudaro planą, kaip juos spręsti.	Pasirenka tinkamiausias strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija iškelia mokymosi uždavinius ir susidaro planą, kaip juos spręsti.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe, atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų pasiekti geresnius rezultatus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtama informacija, kad galėtų tobulėti kiti.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia atkakliai ir pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtama informacija, kad galėtų tobulėti kiti.

9.6. Turinio apimtis. Lenkų kalba

Šios dalies tikslas – padėti mokytojui susidaryti išsamų kalbos mokymo vaizdą, pateikti kaip visumą išskaidytas kalbos temas, integruotas į visas kalbinės veiklos rūšis.

9.6.1. 5–6 klasės

9.6.1.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Kalbėjimas ir klausymas

Klausymo reikšmė bendraujant. Klausymas ir bendravimo kultūra.

Klausymo strategijos (nuostata klausytis; klausymas ir numatymas; faktų, datų, pavadinimų, svarbios informacijos pasižymėjimas).

Klausymo grįžtamoji informacija (tikslinamieji, aiškinamieji klausimai, komentarai).

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą informuoti, įtikinti, sudominti.

Kalbėjimas atsižvelgiant į turinį: temos paisymas, turinio tinkamumas kalbėjimo temai.

Kalbėjimas atsižvelgiant į situaciją ir adresatą: oficiali, neoficiali situacija (stilistinė kalbos raiška).

Kalbėjimo formos: monologas (pasakojimas kaip informacijos perteikimas, glaustas ir detalus atpasakojimas, atpasakojimas keičiant asmenį, pasakos sekimas, knygos pristatymas, pasisakymas), dialogas (pokalbis, interviu). Pokalbis kaip kooperacija: dalijimasis mintimis, jausmais, patirtimi, mąstymas kartu, siejamas vienos temos ir tikslų.

Adresato sudominimo būdai: intriguojanti pradžia, klausimai klausytojo mintims sužadinti, humoras.

Mandagumo formulės įvairiose kalbėjimo situacijose: kalbant telefonu, troleibuse, parduotuvėje, mokykloje (kreipimasis, sveikinimas, prašymas, padėka, atsiprašymas, atsisakymas, paguoda, atsisveikinimas), leksinė ir gramatinė jų raiška.

Intonacijos reikšmė bendraujant.

Skaitymas

Skaitymo tikslų (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti) suvokimas.

Skaitymo įgūdžių tobulinimas (intonacija, pauzės, loginiai kirčiai).

Raiškūs skaitymas kaip prasmės pateikimo būdas.

Grožinių ir negrožinių tekstų skaitymas, jų specifikos suvokimas.

Atskiro žodžio prasmės suvokimo svarba visam tekstui suvokti.

Teksto suvokimo strategijos (reikšminių žodžių radimas, naudojimasis žodynais, skaitymas pakartotinai, skaitymas ir numatymas, klausimų kėlimas, perfrazavimas, pasakojamojo teksto suvokimo strategija (Kas pagrindinis veikėjas? Kur ir kada viskas vyksta? Ką veikia pagrindinis veikėjas? Ką tas veikėjas jaučia? Kuo viskas baigiasi?).

Rašymas

Rašymas paisant žanro reikalavimų: rašinys, asmeninis laiškas, sveikinimas, kvietimas, instrukcija; kūrybiniai bandymai (pasaka, apsakymas, eilėraštis, dienoraštis ir pan.).

Rašymo eiga: temos suvokimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su tėvais, draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Parašyto teksto įforminimas, pateikimas ir bendravimo kultūra.

Rašybos ir skyrybos, rašysenos reikšmė komunikuojant.

Rašymo strategijos (naudojimasis ortografijos žodynu, „minčių lietus“, planavimas).

Tekstas ir jo struktūra

Tekstas. Teksto tema. Pavadinimo ir temos ryšys.

Teksto struktūra: įžanga, dėstymas, pabaiga. Pastraipa kaip teksto struktūros dalis. Rišlumas kaip teksto savybė. Rišlumo priemonės (reikšminiai žodžiai, sinonimai, įvardžiai, jungtukai).

Teksto tipai: pasakojimas, aprašymas.

Būdvardžio reikšmė aprašymui, teksto vaizdingumui. Veiksmažodžio reikšmė pasakojimui, teksto dinamiškumui kurti.

Pasakojimo tipo teksto struktūros suvokimas: vietos, laiko, veikėjų pristatymas; veiksmo raida; kulminacija; veiksmo pabaiga; išvados.

Aprašymo tipo teksto struktūros suvokimas: daikto arba vietos pristatymas (trumpa istorija); visumos ir dalių aprašymas; savo santykio su daiktu, vieta paaiškinimas.

Pirminis supažindinimas su elementaraus samprotavimo tipo teksto struktūra: tezė, argumentas, išvados.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Fonetika ir rašyba

Raidės ir *garso* sąvokos. Praktinis žinių apie raidę, skiemenį ir garsą taikymas. Balsiai ir priebalsiai. Taisyklingas jų tarimas ir užrašymas raidėmis.

Minkštųjų priebalsių rašyba ir tarimas. Minkštumo ženklas. Garsų asimiliacija.

Skardžiųjų ir dusliųjų priebalsių rašyba.

Taisyklingas žodžių kirčiavimas.

Bendrinės kalbos ir Vilniaus krašto tarmės fonetikos ypatybės, tarties pratimai.

Mokymas naudotis ortografiniu lenkų kalbos žodynu (*Słownik ortograficzny z zasadami pisowni*).

Leksika

Žodis – kalbos ženklas. Žodžio reikšmės suvokimas. Daugiareikšmiai žodžiai. Perkeltinės žodžių reikšmės suvokimas. Naudojimas lenkų kalbos žodynu (*Słownik języka polskiego*). Žodyno pastraipos analizė, žodžių reikšmių aiškinimo būdai.

Sinonimų, antonimų ir jų pavyzdžių kaupimas. Homonimai. Frazeologinių junginių vartojimas. Leksikos ir frazeologijos pratybos. Vengimas kartoti tuos pačius žodžius ir gramatinės konstrukcijas.

Morfologija

Kalbos dalys. Kalbos dalių klasifikacija (kaitomosios ir nekaitomosios), žinių apie kalbos dalį gilinimas: veiksmažodis, daiktavardis, būdvardis, jungtukas, prielinksnis, prieveiksmis, jų funkcija kalbinėje komunikacijoje. Kiekinių ir kelintinių skaitvardžių vartojimo ypatumai. Taisyklingas bendraties vartojimas.

Laikų samprata, veiksmažodžio asmenys. Liepiamoji ir tariamoji nuosaka. Prielinksnių jungimas su daiktavardžiais ir įvardžiais. Įvardžių klasifikacija reikšmės aspektu. Jaustukas ir jo vaidmuo kalboje.

Savarankiškos ir nesavarankiškos kalbos dalys.

Kamienas ir galūnė.

Reikšminės žodžio dalys: šaknis, priešdėlis, priesaga, galūnė. Naujų žodžių daryba pridant priešdėlius ir priesagas. Giminiškų žodžių samprata ir gretinimas.

Sintaksė ir skyryba

Sakinys. Tarinio, kaip sakinio pagrindo, ir veiksnio, kaip atlikėjo įvardijimo, išskyrimas. Veiksnių ir tarinio ryšys sakinyje.

Antrininkės sakinio dalys: aplinkybė, pažyminy, papildinys (be klasifikacijos). Antrininkės sakinio dalys kaip apibūdinančios pagrindines sakinio dalis. Klausimų antrininkėms sakinio dalims kėlimas ir formulavimas. Vientisinio ir sudėtinio sakinio sąvoka. Išplėstiniai ir neišplėstiniai sakiniai. Vientisinio ir sudėtinio sakinio skyryba.

Vienarūšių sakinio dalių skyryba. Tiesioginių, skatinamųjų, klausiamųjų sakinių vartojimas. Skyrybos ženklai sakinio gale. Kreipinio vartojimas.

Žodžių derinimas sakinyje.

Stilistika

Bendrieji stiliaus reikalavimai: aiškumas, tikslumas. Tinkamai pagal situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus) pasirinkta kalbinė raiška.

Kalbinės raiškos priemonės (sinonimai, antonimai, epitetai, frazeologizmai, palyginimai, pakartojimai, retoriniai klausimai), jų paskirtis.

Pagrindiniai dalykinio ir meninio teksto bruožai.

9.6.1.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Literatūros rūšys: lyrika (lyrinė situacija, eilėraščio nuotaika, rimas, eilutė, strofa), epika (autorius, pasakotojas, vaizduojamojo pasaulio elementai).

Literatūros žanrai: pasaka, padavimas, mitas, apysaka, eilėraštis.

Literatūrinė fikcija: literatūrinė išmonė ar melas; tema, pavadinimas; meno tiesa ir tiesa gyvenime; vaizduojamasis ir tikrovės pasaulis. Vaizduojamojo pasaulio elementai: literatūros veikėjas, veiksmas, laikas, vieta.

Meninė kalba. Prozos ir poezijos kalba. Grožinė (meninė) kalba ir šnekamoji kalba. Kalbinės raiškos priemonės: garsų pamėgdžiojimas, epitetas, palyginimas, pakartojimas.

Raiškūs grožinio teksto skaitymas ir deklamavimas. Eilėraščio intonacija. Ritmas eilėraštyje. Skaičiuotės. Eilėraščių deklamavimas. Poezijos arba prozos ištraukų mokymasis atmintinai.

Nagrinėjamų kūrinių problematika ir vertybės

Namai. Šeima. Kaimynai. Vaikų ir suaugusiųjų pasaulis.

Kelionės. Kelias. Nuotykių. Kelionių būdai ir tikslai. Kelionių suvenyrai. Prisiminimai.

Vaikas ir jo draugai. Draugų teisės ir pareigos.

Pažink save. Išlik tvirtas kiekvieną dieną. Svajonės. Trūkumai ir teigiamosios ypatybės. Aš ir kiti.

Mokykla. Atsakomybė. Tolerancija.

Gimtinė. Tėvynė. Tėvynės simbolika. Senujų laikų atgarsiai. Didelių darbų troškimas ir garbė.

Pasaulis. Hipotezės ir legendos apie pasaulio atsiradimą. Žemės veidas. Žmogaus ir gamtos dermė.

Kasdienybės stebuklai, sapnai, svajonės, vaizduotė. Magijos ir fantastikos pasaulis.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas

Eilėraščiai vaikams pasirinktinai: K. Iłkovicówna, H. Januszewska, J. Kulmowa, A. Mickiewicz, Cz. Miłosz, J. Słowacki, J. Tuwim, D. Wawilow.

Klasikiniai ir šiuolaikiniai lenkų ir pasaulinės literatūros autorių kūriniai: Senovės graikų mitai: *Demeter i Kora, Prometeusz, O królu Midasie*.

J. Brzechwa. *Akademia Pana Kleksa*

F. H. Burnett. *Tajemniczy ogród*

M. Dąbrowska. *Uśmiech dzieciństwa, Marcin Kozera*

K. Makuszyński. *Awantura o Basię*

A. Mickiewicz, pasakėčios (1 ar 2 pasirinktinai), *Ballady i romanse (Pani Twardowska, Powrót taty)*

L. M. Montgomery. *Ania z Zielonego Wzgórza* (fragmentai)

J. Korczak. *Król Maciuś I* (fragmentai)

B. Prus. *Grzechy dzieciństwa*

H. Sienkiewicz. *W pustyni i w puszczy* (fragmentai)

M. Twain. *Przygody Tomka Sawyera*

W. Zahorski. *Podania i legendy wileńskie* (2–3 tekstai pasirinktinai).

9.6.2. 7–8 klasės

9.6.2.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Kalbėjimas ir klausymas

Klausymas ir kalbėjimas kaip bendradarbiavimas.

Klausymas kaip aktyvus bendravimas (nežodiniai supratimo, sutikimo, nusteibimo ir pan. signalai).

Kalbėjimas atsižvelgiant į turinį: informacijos patikimumas, argumentų svarumas, tinkamumas kalbėjimo temai.

Adresato sudominimo būdai: citatos, antitezė, originali kompozicija.

Kalbėjimo formos: monologas (atpasakojimas keičiant asmenį, pranešimas, filmo pristatymas, ekskursija), dialogas (pokalbis, interviu) ir polilogas (diskusija).

Kalbos etiketo funkcijos: kontakto užmezgimas, mandagumas, reguliavimas.

Mandagumo formulės įvairiose kalbėjimo situacijose: gimtadienyje, bibliotekoje, teatre, muziejuje, poliklinikoje ir pan. (sveikinimas, komplimentas, kvietimas, pasiteiravimas, reikalavimas, prieštaravimas), leksinė ir gramatinė jų raiška.

Skaitymas

Grožinių ir negrožinių tekstų skaitymas.

Skaitymas atsižvelgiant į teksto žanrą, kompoziciją.

Teksto suvokimo strategijos (skaitymo rūšies pasirinkimas (apžvalginis, atrenkamasis, studijuojamasis), svarbios informacijos pasižymėjimas).

Rašymas

Rašymas paisant žanro reikalavimų: dalykinis laiškas, autobiografija, santrauka, straipsnis mokyklos laikraščiu, charakteristika (personažo, pažįstamo žmogaus), vietovės aprašymas, kūrybiniai bandymai (pvz., apsakymas, eilėraštis, dienoraštis, prisiminimai ir pan.).

Rašymo strategijos (naudojimas kompiuterių programomis rašybai tikrinti, planavimo ir dėstymo strategijos, informacijos radimas ir atranka ir pan.).

Tekstas ir jo struktūra

Sakytinio ir rašytinio teksto ypatumai.

Rašytinio teksto pavadinimas, epigrafas.

Pagrindinė teksto tema ir potėmės.

Pastraipa kaip teksto struktūros dalis. Rišlumas kaip teksto savybė. Rišlumo priemonės (veiksmažodžių laikas ir rūšis,rieveiksmiai). Sakinių ryšiai tekste: sekos ir lygiagretusis ryšys.

Teksto tipai: pasakojimas, aprašymas, samprotavimas (argumentavimas, aiškinimas). Teksto tipo parinkimas atsižvelgiant į teksto paskirtį, adresanto tikslus.

Samprotavimo tipo teksto struktūros suvokimas: įžanga, tezė, argumentai, išvados. Retorinių argumentų tipai: faktai, pavyzdžiai, citatos. Priežasties ir pasekmės ryšiai ir gramatinė jų raiška (*ponieważ, dlatego, też* ir kt.).

Teksto analizės ir kūrimo pratybos.

Turinio minimumas. Kalbama pažįstamiems adresatams neoficialiose situacijose apie gerai žinomus dalykus. Nereikalaujama sakyti įtikinimo kalbą, apibendrinti diskusijų, teikti grįžtamąją informaciją kitiems. Rašoma apie gerai žinomus, patirtimi grįstus dalykus pažįstamiems adresatams. Argumentuojamojo pobūdžio tekstai kuriami gaunant paramą. Nereikalaujama rašyti straipsnio, kūrybiniai bandymai atliekami pasirinktinai.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Fonetika

Taisyklingas, tarties normas atitinkantis žodžių kirčiavimas. Nuolatinės tarties pratybos. Nosinių balsių, minkštųjų priebalsių tarimo ypatumai.

Leksika

Vardažodžiai, vietovių pavadinimai, jų etimologija ir daryba. Mažybinių, maloninių ir neigiamo atspalvio žodžių reikšmė, ekspresyvusis atspalvis, stilistinės ypatybės ir vartojimas.

Barbarizmai, naujadarai ir skoliniai, jų vartojimo sritys. Žodyno turinimas. Mokymas naudotis žodynais: dabartiniu lenkų kalbos žodynu, sinonimų ir skolinių žodynu (*Słownik poprawnej polszczyzny, Słownik synonimów, Słownik wyrazów obcych*).

Morfologija

Paprastieji žodžiai ir dariniai. Darinių analizė. Žodžių daryba (asmenų, vietų, įrankių ir kt. pavadinimai) ir vartojimas. Sudurtinių žodžių daryba. Žodžių darybos klaidų taisymas.

Prieveiksmio struktūra ir rašyba. Būdvardžių irrieveiksmių laipsniavimas: aukštesnysis ir aukščiausiasis laipsnis.

Taisyklingas asmenuojamųjų veiksmažodžių (tarminių ir bendrinės lenkų kalbos) vartojimas. Galūnių kaitos ypatumai. Taisyklinga liepiamosios ir tariamosios nuosakos daryba ir vartojimas.

Skaitvardžio struktūra, skirstymas pagal reikšmę. Kuopinių skaitvardžių (*liczebniki zbiorowe*) vartojimas. Skaitvardžio ir daiktavardžio junginių linksniavimas.

Dalelytė, jos vaidmuo kalboje. Dalelyčių rašyba.

Veiksmažodžių nuosakos. Veiksmažodžių asmenavimas. Veikiamoji ir neveikiamoji veiksmažodžio rūšys. Veikslai. Neasmenuojamosios veiksmažodžių formos (bendratis, dalyviai).

Dalyvių daryba, rūšys ir vartojimas.

Įvardžių rūšys ir vartojimas.

Jungtukų rūšys ir vartojimas.

Prielinksnių vartojimas.

Jaustuko vaidmuo kalboje.

Sintaksė

Veiksmažodžio vaidmuo sakinyje. Dalyvių vaidmuo sakinyje. Dalyvinis sakinio ekvivalentas (*równoważnik imiesłowowy zdania składowego*) ir jo skyryba.

Aplinkybės, jų reikšimo būdai ir skirstymas pagal reikšmę.

Papildinys. Papildinio reikšmė ir vartojimas sakinyje. Tiesioginis ir netiesioginis papildinys, reiškimo būdai. Papildinio priklausomybė nuo veiksmazodžio.

Pažymins kaip daiktavardžio apibūdinimas. Pažyminių vartojimas ir tvarka sakinyje.

Derinimo, siejimo ir valdymo ryšiai sakinyje. Dažniausios derinimo, valdymo, siejimo klaidos, kaip jų išvengti.

Tiesioginės kalbos keitimas netiesiogine. Skyrybos ypatumai.

Stilistika

Bendrieji stiliaus reikalavimai: aiškumas, tikslumas, glaustumas. Tinkamai pagal situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus) pasirinkta kalbinė raiška.

Kalbinės raiškos priemonės (metafora, ironija, kontrastas, retorinis klausimas, kreipinys), jų paskirtis.

Dalykinio, meninio ir publicistinio stiliaus tekstų skyrimas.

Turinio minimumas. Nereikalaujama paaiškinti žodžių kilmės ir vartojimo paskirties, mokomasi vengti nevertotinų žodžių. Nereikalaujama paaiškinti kalbos dalių gramatinių požymių. Mokomasi praktiškai atpažinti ir skirti kalbos dalis, praktiškai taikyti rašybos taisykles. Mokomasi skirti sakinio dalis.

9.6.2.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Literatūros rūšys: lyrika (lyrinis subjektas, adresatas, lyrinė situacija, eilėraščio nuotaika, rimas, eilutė, strofa, poetinis vaizdas), epika (autorius, pasakotojas, pasakojimo formos (trečiuoju ir pirmuoju asmeniu), vaizduojamojo pasaulio elementai), drama (konfliktas, siužetas, veikėjas, scena, aktas, remarkos (lenk. *didaskalia*), replika, monologas, dialogas, prologas, epilogas).

Literatūros žanrai: komedija, tragedija, mitas, apysaka, novelė, romanai (nuotykių, istorinis, fantastinis, buitinis), eilėraštis, himnai (literatūrinis ir tautinis), sonetas.

Literatūrinė fikcija: kūrinio idėja, motyvas, metaforinė kūrinio mintis; realistinis vaizdavimas ir autoriaus išmonė. Vaizduojamojo pasaulio elementai: literatūros veikėjas, veiksmas, laikas, vieta. Įvairūs pavaizduoto pasaulio pavidai:

lai: literatūrinė konvencija, vaizdavimo būdai (realizmas, fantastika, groteskas, perkeltinė literatūrinių paveikslų prasmė), komizmas.

Kūrinio pavadinimas, epigrafas; personažo vardas ir pavardė, portretas, personažo kalba, poelgiai, interjeras, peizažas kaip charakteristikos ir tam tikros nuotaikos kūrimo būdai. Autoriaus (pasakotojo) samprotavimai, autobiografiniai motyvai. Jų reikšmė teksto suvokimui. Literatūros kūrinio siužetas kaip įvykių seka, jo struktūra: ekspozicija, užuomazga, veiksmo raida, kulminacija, atomazga.

Meninė kalba. Prozos ir poezijos kalba. Grožinė (meninė) kalba ir šnekamoji kalba. Kalbinės raiškos priemonės (garsų pamėgdžiojimas, epitetas, palyginimas, pakartojimas, metafora, animizacija, alegorija, apostrofa, retorinis klausimas). Meninė priemonė kaip būdas suprasti autoriaus požiūrį į vaizduojamą pasaulį.

Raiškūs grožinio teksto skaitymas ir deklamavimas. Eilėraščio intonacija, nuotaika, raiška. Ritmas eilėraštyje. Poezijos arba prozos ištraukų mokymasis atmintinai. Deklamavimas.

Nagrinėjamų kūrinių problematika ir vertybės

Tėvynė – tauta – valstybė. Piliečio pareigos. Tradicijų ir šiandienos žmogus. Laisvės samprata. Teisės – privilegijos ar pareigos. Visuomeniniai ir tautiniai prieštaravimai. Tolerancija. Sutarimai ir nesutarimai. Praeities ir šių dienų dvyriai.

Žmogus visatoje. Gyvenimas – labirintas. Vertybių skalė. Idealai. Autoritetai. Riteriškas. Gyvenimo modeliai. Egzistencijos džiaugsmas.

Menas ir menininkai. Kūrybos išraiška. Menininkas ir menu besidomintis žmogus. Kūrybos jėga. Įkvėpimas. Meno reikšmė. Literatūros pasaulio įvairovė.

Svajonių mokykla. Bendrieji principai ir mano nuomonė. Savišvieta. Savišaiška. Mokslas – darbas – pasisekimas.

Jaunystė ir branda. Paauglių kompleksai, problemos ir abejonės. Moteris ir vyras. Meilė ir neapykanta. Ištikimybė ir pasiaukojimas. Menas atleisti.

Atotrūkis nuo namų. Sunkus ir lengvas sugrįžimas į šeimą. Kultūra. Subkultūra.

Tikrovė ir svajonės. Pinigai. Karjera. Labdara.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas

Eilėraščiai vaikams pasirinktinai: K. I. Gałczyński, W. Szymborska, J. Twardowski, Z. Herbert, T. Różewicz ir kt.

Lenkų tradicijas puoselėjantys tautiniai eilėraščiai (M. Konopnicka, *Rota*, J. Wybicki, *Pieśń legionów polskich*).

Klasikiniai ir šiuolaikiniai lenkų ir pasaulinės literatūros autorių kūriniai:

Biblijos sakmės (*Syn marnotrawny, Miłosierny Samarytanin*)

Graikų mitai (*Wyprawa Argonautów, Syzyf, Tezeusz i Ariadna, Dedal i Ikar*)

D. Defoe. *Przypadki Robinsona Cruzo*

K. Dickens. *Opowieść wigilijna*

A. de Saint-Exupéry. *Mały Książę*

A. Fredro. *Zemsta* (fragmentai)

E. Hemingway. *Stary człowiek i morze*

I. Jurgielewiczowa. *Ten obcy*

A. Kamiński. *Kamienie na szaniec*

J. Kochanowski. *Fraszki* (2 ar 3 kūriniai pasirinktinai)

I. Krasicki. *Bajki* (1 ar 2 kūriniai pasirinktinai)

A. Mickiewicz. *Grażyna, Ballady i romanse (Świtez, To lubię), Sonety krymskie (Stepy akermanskie)*

S. Mrożek. (1 ar 2 apysakos pasirinktinai)

B. Prus. *Z legend dawnego Egiptu*

H. Sienkiewicz. *Latarnik, Wspomnienia z Maripozy, Krzyżacy* (fragmentai)

J. Słowacki. *Balladyna*

S. Żeromski. *Syzyfowe prace* (fragmentai)

1 ar 2 šiuolaikinės vaikų literatūros kūriniai (pvz., tokių autorių kaip M. Musierowicz, K. Siesicka, A. Szklarski ir kiti) pasirinktinai.

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastesnės raiškos ir struktūros tekstai. Nereikalaujama aiškinti literatūros rūšių ir žanrų požymių, pakanka tik atpažinti. Nereikalaujama paaiškinti metaforų, ironijos prasmės.

9.6.3. 9–10 klasės**9.6.3.1. Kalbinis ugdymas****Kalbinė veikla****Kalbėjimas ir klausymas**

Klausomo teksto suvokimas, aptarimas, trumpas atpasakojimas.

Kalbinės raiškos skirtumai, nurodant faktus ir išsakant savo požiūrį.

Diskusija. Dalyvavimas diskusijoje. Išvadų formulavimas.

Interviu. Klausimų formulavimas.

Kalbos kultūros reikalavimų paaiskinimas.

Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į teksto paskirtį, kompoziciją, raišką.

Skaitymas kaip aktyvus procesas: kritiškas informacijos, argumentų vertinimas.

Teksto suvokimo strategijos (konspektavimas, schemų sudarymas, hipotezių kėlimas ir tikrinimas).

Raiškūs skaitymas kaip individualaus suvokimo išraiškos būdas.

Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą: informacijos perteikimas, įtikinimas, apmąstymas ir saviraiška.

Rašymas paisant žanro reikalavimų: reikalų raštai (laiškas, gyvenimo aprašymas), straipsnis, recenzija, santrauka, kūrybiniai bandymai.

Tekstas ir jo struktūra

Samprotavimas (argumentavimas, aiškinimas): temos suvokimas, tezė, hipotezė, argumentai, kontrargumentai, citatos.

Pastraipų tipai: įžanginė, dėstymo, pabaigos. Pastraipos struktūra: nuo klausimo prie atsakymo, nuo tezės prie argumentų, nuo pavyzdžių prie išvados ir pan.

Publicistinis tekstas (pvz., straipsnis, recenzija). Straipsnio konspektavimas.

Užrašai. Užsirašinėjimas. Užrašų naudojimas.

Teksto redagavimas. Teksto kūrimo elementų – aprašymo, pasakojimo ir samprotavimo – jungimas rašomuosiuose darbuose.

Teksto rišlumas: semantinis ir gramatinis. Kalbinės rišlumo priemonės.

Teksto analizės ir kūrimo pratimai.

Turinio minimumas. Pasirengia ir pasako kalbą suteikus paramą. Nereikalaujama imti interviu, vadovauti diskusijai. Skiriamos rašymo užduotys, susijusios su mokiniais geriau pažįstamu kontekstu. Vertinamojo pobūdžio tekstai kuriami gaunant paramą. Nereikalaujama rašyti interviu, recenzijos. Kūrybiniai bandymai atliekami pasirinktinai.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Fonetika

Tarties ir kirčiavimo pratybos. Lenkų fonetikos ypatumai lyginant su kitomis mokiniams žinomomis kalbomis (rusų, lietuvių ir kt.). Tarminių kalbos klaidų šalinimas. Sunkesnių priebalsių grupių tarimas ir rašyba. Fonetikos žinių ir gebėjimų sisteminimas. Rašybos taisyklės ir jų taikymas praktikoje. Mokymas naudotis taisyklingos tarties lenkų kalbos žodynu (*Słownik poprawnej wymowy*).

Leksika

Žodžio turinys ir reikšmė. Abstrakčiosios ir konkrečiosios, bendrosios ir tiksliosios sąvokos. Stilistinė žodžio vertė, spalva. Sinonimai. Antonimai. Homonimai. Archaizmai. Frazeologizmai. Leksiniai ir sintaksiniai vertiniai šiuolaikinėje lenkų kalboje. Perifrazė. Mokymas naudotis frazeologizmu, sinonimų, dabartinės lenkų kalbos žodynais (*Słownik frazeologiczny, Słownik wyrazów bliskoznacznych (synonimów), Słownik języka polskiego*).

Morfologija

Apibendrinamos žinios apie visas kalbos dalis (mokiniai skiria visas kalbos dalis tekste, paaiškina gramatinius jų požymius, tinkamai jas vartoja, rašo).

Apibendrinamos žinios apie žodžių darybos būdus.

Sintaksė

Sakiniai, jų rūšys.

Apibendrinamos žinios apie sakinio dalis.

Įterptinis sakinytis ir jo skyryba.

Sudėtinių sakinių rūšys (sujungiamasis (*współrzędne*), prijungiamasis (*podrzędne*) sakinytis), sudarymo ir siejimo normos, jungtuko vaidmuo sudėtiniame sakinyje.

Tiesioginės ir netiesioginės kalbos vartojimas.

Žinių apie žodžių ryšius, žodžių vaidmenį ir tvarką sakinyje, sakinių tipus apibendrinimas. Lenkų kalbos skyrybos sistema ir taisyklės. Įvairios paskirties tekstų sintaksės ir stiliaus skirtumai.

Stilistika

Bendrieji stiliaus reikalavimai: aiškumas, tikslumas, glaustumas, logika. Tinkamai pagal situaciją ir adresatą pasirinkta kalbinė raiška.

Kalbinės raiškos priemonės (aliuzija, antitezė, hiperbolė, paradoksas, parodija), jų paskirtis.

Dalykinio (mokslinio, administracinio), meninio ir publicistinio stiliaus tekstų skyrimas.

Kalbotyros pagrindų elementai

Indoeuropiečių kalbų šeima (slavų, baltų, germanų, romanų kalbos). Kalbų panašumas, giminiškumas. Lenkų kalbos santykis su kitomis kalbomis (istorinis ir šiuolaikinis požiūris). Kalbos geografinių, socialinių ir funkcinių atmainų įvairovė.

Turinio minimumas. Mokomasi praktiškai atpažinti ir skirti kalbos dalis, praktiškai taikyti rašybos taisykles. Mokomasi skirti sakinio dalis, sakinių rūšis, praktiškai taikyti skyrybos taisykles.

9.6.3.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Literatūros rūšys: lyrika (lyrinis subjektas, adresatas, lyrinė situacija, eilėraščio nuotaika, rimas, eilutė, strofa, poetinis vaizdas), epika (autorius, pasakotojas, pasakojimo formos (trečiuoju ir pirmuoju asmeniu), vaizduojamojo pasaulio elementai), drama (konfliktas, siužetas, veikėjas, scena, veiksmas (*akt*), remarkos (*didaskalia*), replikos, monologas, dialogas, prologas, epilogas).

Literatūros žanrai: komedija, tragedija, tragikomedija, mitas, epas, apysaka, novelė, romanas (nuotykių, istorinis, fantastinis, buitinis), eilėraštinis, himnas (literatūrinis ir tautinis), sonetas, baladė, giesmė, poema.

Literatūrinė fikcija: kūrinio idėja, motyvas, metaforinė kūrinio mintis. Vaizduojamojo pasaulio elementai: literatūros veikėjas, veiksmas, laikas, vieta. Įvairūs pavaizduoto pasaulio pavidalai: vaizdavimo būdai (realizmas, fantastika, groteskas, perkeltinė literatūrinių paveikslų prasmė), komizmas, ironija. Literatūros kūrinio kompozicija. Chronologinis ir nechronologinis įvykių pateikimas. Lyrinis nukrypimas, dienoraštis kaip kompozicijos elementai. Meninė detalė.

Meninė kalba. Prozos ir poezijos kalba. Grožinė (meninė) kalba ir šnekamoji kalba. Kalbinės raiškos priemonės (garsų pamėgdžiojimas, epitetas, palyginimas, pakartojimas, inversija, metafora (personifikacija ir animizacija), alegorija, kreipinys (apostrofa), retorinis klausimas).

Raiškusiis grožinio teksto skaitymas ir deklamavimas. Poezijos arba prozos ištraukų mokymasis atmintinai.

Nagrinėjamų kūrinių problematika ir vertybės

Pagrindinių grožinės literatūros raidos epochų ir kryptių (klasicizmo, romantizmo, realizmo, modernizmo) esminių ypatumų suvokimas.

Kūrinio ir jame pavaizduotos epochos ryšys, istorinė literatūros kaita.

Literatūros amžinosios temos ir motyvai: humanizmas, užuojauta, gyvenimo prasmės ieškojimas, meilės siekimas, individualizmas, patriotizmas, garbė, maištas.

Asmenybės auklėjimo paradoksai. Knygos ir švietimo reikšmė asmenybės formavimuisi. Savianalizė ir saviugda.

Žmogus ir visuomenė. Kova dėl visuomenės atnaujinimo. Socialiniai eksperimentai, jų pamokos ir kaina. Visuomenės harmonijos ir teisingumo samprata.

Žmogus ir pinigai, materialinės vertybės, socialinė padėtis. Pasirinkimo kaina. Legendų ir magijos pasaulis.

Žmogus ir jo likimas. Bandymai suprasti Dievą ir jo sukurtą pasaulį.

Gyvenimo tragizmas ir išbandymai. Antrasis pasaulinis karas, totalitarizmas. Žmogaus teisės.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas

Kiekvienos epochos užsienio literatūros 1 ar 2 kūrinius arba jų ištraukas parrenka mokytojas savo nuožiūra, atsižvelgdamas į mokinių amžių ir žinių lygį.

Istorinis ir kultūrinis literatūros kontekstas, vertybės ir problematika	Autoriai ir kūriniai
Antika – Europos kultūros šaltiniai; žmogaus garbė; tikėjimas, viltis, meilė; ištikimybė, draša, didvyriškumas, šeimos meilė ir santuoka, draugystė.	Ištraukos iš Senojo ir Naujojo Testamento: <i>Księga Hioba</i> (fragmentai), <i>Skromnošć, Dobry użytek z pieniądza, Psalmi</i> (1 ar 2 psalmės pasirinktinai) Senovės graikų ir romėnų mitai: <i>Mit o przyczynach wojny trojańskiej, Wędrówki Odyseusza, Orfeusz i Eurydyka, O założeniu Rzymu</i> Homer. <i>Iliada</i> (fragmentai)
Viduramžiai – religinis menas: anonimiškumas, universalumas, <i>memento mori</i> ; ištikimybė, garbė, pamaldumas, šventumas, saviugda, riteriškumas.	<i>Bogurodzica</i> <i>Legenda o św. Aleksym</i> (fragmentai) Gall Anonim. <i>Kroniki</i> (fragmentai) Słota. <i>O zachowaniu się przy stole</i> (fragmentai)
Renesansas – humanistinės vertybės: pasaulio grožis, tikėjimas, sąžinės ramybė, darbas, asmenybės harmonija, meilė; reformacija; tarnyba tėvynei.	M. Rej. Jo reikšmė gimtosios kalbos raidai. J. Kochanowski. <i>Pieśni</i> (1 ar 2 pasirinkti kūriniai); himnas <i>Czego chcesz od nas Panie..., Treny</i> (fragmentai) P. Skarga. <i>Kazania</i> (pvz., <i>Kazanie o miłości ku ojczyźnie</i>)
Barokas – gėrio ir blogio kova; kontrreformacija; sarmatizmas; baroko menas.	J. Ch. Pasek. <i>Pamiętniki</i> (fragmentai) A. Morsztyn (1 ar 2 eilėraščiai)
Šviečiamasis amžius – mokslo ir išsilavinimo amžius, proto ir patirties iškėlimas; pilietybės, pareigos supratimas, tauta; tolerancija; humoras, ironija, kritika.	I. Krasicki. <i>Do króla, Żona modna, Monachomachia</i> (fragmentai) F. Karpiński <i>Bóg się rodzi</i>
Romantizmas – romantinis maištas, menininko kaip pranašo vaidmuo, individualizmas, tragizmas, laisvė, patriotizmas; moters ir meilės idealizavimas; domėjimasis tautosaka; Vilniaus romantizmo mokykla.	A. Mickiewicz <i>Ballady i romanse (Romantyczność, Lilie), Konrad Wallenrod, Dziady, cz. II, Pan Tadeusz</i> (fragmentai) J. Słowacki, A. Mickiewicz (po 1 ar 2 abiejų poetų eilėraščius) W. Syrokomla. <i>Gawędy</i> (1 pasirinktas kūrinys) J. I. Kraszewski. <i>Stara baśń</i> (fragmentai)

Istorinis ir kultūrinis literatūros kontekstas, vertybės ir problematika	Autoriai ir kūriniai
Pozityvistinė literatūra – literatūros ir sukilimo Lenkijoje sąsajos, naujas patriotizmo supratimas; lenkų pozityvizmo idealai; tautos kultas; literatūros tendencinumas; realizmas.	H. Sienkiewicz, B. Prus, E. Orzeszkowa, M. Konopnicka (po 1 novelę) H. Sienkiewicz. <i>Quo vadis, Potop</i> (fragmentai) A. Asnyk, M. Konopnicka (po 1 eilėraščių)
Prie XX amžiaus slenksčio – menas menui; nuotaika, estetizmas, žmogus ir visuomenė (dekadentizmas); meninė įvairovė (impresionizmas, simbolizmas, natūralizmas).	Jaunosios Lenkijos poezija: K. Przerwa-Tetmajer, J. Kasprówicz, L. Staff (po 1 ar 2 eilėraščių) S. Żeromski. 1 apysaka pasirinktinai, <i>Wierna rzeka</i> G. Zapolska. <i>Moralność pani Dulskiej</i>
Tarpukario dvidešimtmetis – nepriklausomybės atgavimo džiaugsmas; nauji literatūros uždaviniai nepriklausomoje valstybėje; poetinės grupės; individualieji poetai; tradicionalizmas, avangardizmas, katastrofizmas, novatoriškumas.	Poetinių grupių – <i>Skamander</i> , <i>Żagary</i> – atstovai (1 ar 2) ir jų kūryba (po 1 ar 2 eilėraščių). K. I. Gałczyński (1 ar 2 eilėraščiai) B. Leśmian (1 ar 2 eilėraščiai) M. Dąbrowska. <i>Ludzie stamtąd</i> (1 pasirinkta apysaka)
Karas ir pokario laikotarpis – totalitarizmo patirtis; vertybių krizė; tautų persekiojimas; literatūra – vertybių gynėja.	K. K. Baczyński (1 ar 2 eilėraščiai) T. Różewicz (1 ar 2 eilėraščiai) Z. Nałkowska <i>Medaliony</i> (2 pasirinktos apysakos) T. Borowski (2 pasirinktos apysakos) L. Kruczkowski <i>Niemcy</i> (fragmentai) J. Iwaszkiewicz. <i>Ikar</i> Cz. Miłosz. <i>Dolina Issy</i> (fragmentai)
Dabarties laikotarpis – asmens garbė, laisvė, solidarumas, žmogaus teisės, jausmų, išgyvenimų pasaulis, žmogaus ir gamtos dermė, kasdienybė ir amžinieji klausimai; mažosios tėvynės vaizdas; literatūrinė eseistika.	Dabartinės poezijos apžvalga: W. Szymborska, Z. Herbert, J. Twardowski, Cz. Miłosz (po 1 ar 2 eilėraščių) Šiuolaikinių Vilniaus poetų kūryba (po 1 ar 2 eilėraščių) T. Konwicki. <i>Kronika wypadków miłosnych</i> (fragmentai) Dabartinės prozos apžvalga. Mokytojas parenka nagrinėti 1 ar 2 kūrinius, atsižvelgdamas į mokinių galimybes ir interesus, pvz.: S. Lem (1 ar 2 pasakojimai), O. Tokarczuk. <i>Podróż ludzi księgi</i> , D. Terakowska. <i>Tam, gdzie spadają anioły</i> , A. Stasiuk. <i>Opowieści galicyjskie</i> (1 ar 2 pasirinktos apysakos), W. Borzestowski. <i>Nocny sprzedawca owoców</i> (1 ar 2 pasirinktos apysakos) ir kt.

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastesnės raiškos ir struktūros tekstai. Nereikalaujama savarankiškai aptarti kūrinių kompozicijos ypatumų. Aptariant epochas nereikalaujama apibūdinti estetikos principų, pakanka nusa-

kyti esmines vertybes, požiūrį į žmogų. Nereikalaujama interpretuoti kultūros įvaizdžių, simbolių prasmės.

9.7. Turinio apimtis. Rusų kalba

Šios dalies tikslas – padėti mokytojui susidaryti išsamų kalbos mokymo vaizdą, pateikti kaip visumą išskaidytas kalbos temas, integruotas į visas kalbinės veiklos rūšis.

9.7.1. 5–6 klasės

9.7.1.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Kalbėjimas ir klausymas

Klausymo reikšmė bendraujant. Klausymas ir bendravimo kultūra.

Klausymo strategijos (nuostata klausytis; klausymas ir numatymas; faktų, datų, pavadinimų, svarbios informacijos pasižymėjimas).

Klausymo grįžtamoji informacija (tikslinamieji, aiškinamieji klausimai, komentarai).

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą informuoti, įtikinti, sudominti.

Kalbėjimas atsižvelgiant į turinį: temos paisymas, turinio tinkamumas kalbėjimo temai.

Kalbėjimas atsižvelgiant į situaciją ir adresatą: oficiali, neoficiali situacija (stilistinė kalbos raiška).

Kalbėjimo formos: monologas (pasakojimas kaip informacijos perteikimas, glaustas ir detalus atpasakojimas, atpasakojimas keičiant asmenį, pasakos sekimas, knygos pristatymas, pasisakymas), dialogas (pokalbis, interviu). Pokalbis kaip kooperacija: dalijimasis mintimis, jausmais, patirtimi, informacija, mąstymas kartu, siejamas vienos temos ir tikslų.

Adresato sudominimo būdai: intriguojanti pradžia, klausimai klausytojo mintims sužadinti, humoras.

Mandagumo formulės įvairiose kalbėjimo situacijose: kalbantis telefonu, troleibuse, parduotuvėje, mokykloje (kreipimasis, sveikinimas, prašymas, padėka, atsiprašymas, atsisakymas, paguoda, atsisveikinimas), leksinė ir gramatinė jų raiška.

Intonacijos reikšmė bendraujant.

Skaitymas

Skaitymo tikslų (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti) suvokimas.

Skaitymo įgūdžių tobulinimas (intonacija, pauzės, loginiai kirčiai).

Raiškūs skaitymas kaip prasmės pateikimo būdas.

Grožinių ir negrožinių tekstų skaitymas, jų specifikos suvokimas.

Atskiro žodžio prasmės suvokimo svarba visam tekstui.

Teksto suvokimo strategijos (reikšminių žodžių radimas, naudojimasis žodynais, skaitymas pakartotinai, skaitymas ir numatymas, klausimų kėlimas, perfravimas, schemų sudarymas, pasakojamojo teksto suvokimo strategija: Kas pagrindinis veikėjas? Kur ir kada viskas vyksta? Ką veikia pagrindinis veikėjas? Ką tas veikėjas jaučia? Kuo viskas baigiasi?).

Rašymas

Rašymas paisant žanro reikalavimų: rašinys, asmeninis laiškas, sveikinimas, kvietimas, instrukcija; kūrybiniai bandymai (pasaka, apsakymas, eilėraštis, dienoraštis ir pan.).

Rašymo eiga: temos suvokimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su tėvais arba draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Parašyto teksto įforminimas, pateikimas ir bendravimo kultūra.

Rašybos ir skyrybos, rašyenos reikšmė komunikuojant.

Rašymo strategijos (naudojimasis ortografijos žodynu, „minčių lietus“, planavimas).

Tekstas ir jo struktūra

Tekstas. Teksto tema. Pavadinimo ir temos ryšys.

Teksto struktūra: įžanga, dėstymas, pabaiga. Pastraipa kaip teksto struktūros dalis. Rišlumas kaip teksto savybė. Rišlumo priemonės (reikšminiai žodžiai, sinonimai, įvardžiai, jungtukai).

Tekstų tipai: pasakojimas, aprašymas.

Būdvardžio reikšmė aprašymui, teksto vaizdingumui. Veiksmažodžio reikšmė pasakojimui, teksto dinamiškumui kurti.

Pasakojimo tipo teksto struktūros suvokimas: vietos, laiko, herojų pristatymas; veiksmo raida; kulminacija; veiksmo pabaiga; išvados.

Aprašymo tipo teksto struktūros suvokimas: daikto arba vietos pristatymas (trumpa istorija); visumos ir dalių aprašymas; savo santykio su daiktu arba vieta paaiškinimas.

Pirminis supažindinimas su elementaraus samprotavimo tipo teksto struktūra: tezė, argumentas, išvados.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Kalba kaip reiškinys

Kalba – svarbiausia žmonių bendravimo priemonė.

Žodinė ir nežodinė (kūno išraiška, sutartiniai ženklai) komunikacija.

Kalbos kultūra, jos reikšmė bendraujant.

Indoeuropiečių kalbų šeima. Slavų ir baltų kalbos.

Fonetika ir rašyba

Taisyklingas rusų kalbos balsių ir priebalsių tarimas, užrašymas raidėmis. Priebalsių supanašėjimas, rašyba. Skiriamieji *ь* ir *ъ*, jų rašyba. Balsių ir priebalsių kaita žodžio šaknyje (pvz., *-коч/-кас-*, *-лаз/-лож-*). Rašybos pratybos. Kirčiavimo pratybos. Naudojimas rašybos ir kirčiavimo žodynais.

Grafika

Raštas. Trumpa rusų abėcėlės istorija ir ypatybės.

Leksika

Daugiareikšmių žodžių ir homonimų vartojimas. Tiesioginė ir perkeltinė žodžio reikšmė. Sinonimai, antonimai, frazeologizmai, jų vartojimas kalboje. Rusiškoji leksika ir skoliniai; archaizmai, neologizmai, profesionalizmai, dialektizmai ir jų vartojimas kalboje. Leksikos kaita ir tautos istorija. Aiškinamieji ir etimologiniai žodynai, jų vartojimas. Leksikos pratybos, žaidimai, kryžiažodžiai.

Žodžių daryba

Žodžio dalys: kamienas, priešdėlis, priesaga, galūnė, jų ryšys su žodžio reikšme ir rašyba. Priešdėlių ir priesagų reikšmės (pvz., *бес-*, *анти-*, *-тель*, *-ик*, *-чик*, *-онок*, *-иц* ir kt.). Žodžių darybos, reikšmės nustatymo pratybos siejamos su gebėjimu sudaryti tinkamą žodį, plėsti mokinio žodyną.

Morfologija ir rašyba

Žodis kaip kalbos dalis. Savarankiškos ir pagalbinės kalbos dalys.

Daiktavardžių, būdvardžių ir veiksmažodžių kaitymo, vartojimo ypatumai, svarbūs norint taisyklingai kalbėti ir rašyti.

Sintaksė ir skyryba

Sakinys kaip prasminis kalbos vienetas. Įvairių sakinių (tiesioginių, klausiamųjų ir šaukiamųjų) skyrimas ir vartojimas. Pagrindinės ir antrininkės sakinio dalys: papildinys, pažymins, aplinkybė. Jų raiškos būdai ir reikšmė komunikacijai. Išplėstinio ir neišplėstinio sakinio informatyvumas, vaizdingumas ir vartojimas. Vienarūšių sakinio dalių skyrimas kableliais.

Kreipinys, jo skyryba.

Sudėtinio sakinio skyryba.

Dialogas, jo grafika ir skyryba.

Stilistika

Bendrieji stiliaus reikalavimai: aiškumas, tikslumas. Tinkamai pagal situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus) pasirinkta kalbinė raiška.

Kalbinės raiškos priemonės (sinonimai, antonimai, epitetai, frazeologizmai, palyginimai, pakartojimai, retoriniai klausimai), jų paskirtis.

Pagrindiniai dalykinio ir meninio teksto bruožai.

9.7.1.2. Literatūros ir kultūros pažinimas

Nagrinėjamų kūrinių problematika ir vertybės

Pasaulis aplink mus. Hipotezės ir mitai apie pasaulio atsiradimą.

Mitų ir pasakų pasaulis.

Biblijos ir liaudies išmintis bei vertybės.

Žmogus kaip gyvojo pasaulio dalis. Atlygis už gerį ir blogį.

Pagarba vyresniems ir seniems. Meilė tėvams ir namams, artimajam. Žmonių tarpusavio santykiai. Įvairūs problemų sprendimo būdai. Gebėjimas atsispirti negeriems jausmams. Kuklumas ir dorumas kaip tipiškos pasaulio tautosakos ir rusų literatūros vertybės. Žmogaus dorovės išbandymai literatūros kūriniuose ir gyvenime.

Didvyriškumas ir patriotizmas. Drąsa ir narsumas. Valia, atkaklumas ir ištvėrmė.

Gamtos grožis ir poezija. Žmogaus ir gyvūnų santykiai, jų savitarpio pagalba.

Literatūrinis ugdymas

Literatūra – žodžio menas. Literatūra kaip išmonė.

Literatūros ištakos: mitai, sakmės, tautosaka.

Mitai ir sakmės. Senovės graikų, slavų, baltų ir kitų tautų mitų skaitymas ir aptarimas. Jų sąsajos, panašumai ir specifika. Slavų ir baltų tikėjimų ir apeigų atspindys šiuolaikinio žmogaus gyvenime (Užgavėnės (*Масленица*), Joninės (*праздник Ивана Купалы*), Vėlinės (*День поминовения усопших*)) ir kalboje (pvz., *крещенские морозы*). Biblijos sakmių skaitymas ir aptarimas. Įvairių tautų sakmių apie pasaulio sukūrimą palyginimas.

Tautosaka – informacijos apie tautos patirtį ir vertybes šaltinis. Tautosakos rūšys: pasakojamoji, dainuojamoji, smulkioji. Smulkiosios tautosakos žanrai (priežodis, patarlė, mįslė, anekdotas). Vaikų tautosaka. Lietuvos rusų tautosaka. Įvairių tautosakos žanrų pavyzdžių skaitymas ir aptarimas.

Rusų didvyrių epas. Bylina, jos raiškos ypatumai (hiperbolė, pasikartojimas, ritmas, intonacija). Ilja Muromecas ir Heraklis.

Liaudies pasakos: stebuklinės, gyvulinės, buitinės. Pasakos etinės vertybės. Kompozicijos ir raiškos ypatumai. „Keliaujantieji“ siužetai. Rusų liaudies pasakos, tipiškieji jų personažai.

Literatūrinė pasaka.

Proza ir poezija. Eiliuota kalba. Eilėraščio melodika. Eilėraščių deklamavimas. Poezijos arba prozos ištraukų mokymasis atmintinai.

Elementari pažintis su literatūros rūšimis (epas, lyrika, drama) ir žanrais (pasaka, legenda, mitas, bylina, eilėraštis, pasakėčia, apsakymas). Įvairių žanrų kūriniių skaitymas ir aptarimas.

Elementarus *rašytojo*, *autoriaus* ir *pasakotojo* sąvokų suvokimas.

Meninė kalba ir jos funkcija: epitetas, palyginimas, pakartojimas. Meninė priemonė kaip būdas suprasti autoriaus požiūrį į vaizduojamą pasaulį.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas

Klasikinė rusų literatūra

Rusų tautosakos skaitymas ir aptarimas

Žinomiausių literatūrinių pasakų pavyzdžiai (А. Пушкин ir kiti)

И. Крылов. *Лебедь, Щука и Рак, Кукушка и петух* ir kitos pasakėčios

А. Пушкин. *Зимний вечер, Зимнее утро, Руслан и Людмила* (ištraukos),

Дубровский

М. Лермонтов. *Бородино* ir kiti kūriniai

А. Фет, Ф. Тютчев (po 1 ar 2 eilėraščius)

Н. Гоголь. *Майская ночь*

Л. Толстой (1 ar 2 pasirinkti kūriniai)

А. Чехов. *Лошадина фамилия* ir kiti humoristiniai apsakymai

XX a. rusų literatūra

Н. Тэффи, А. Куприн (po 1 ar 2 pasirinktus kūrinius)

Е. Шварц. *Тень* (ištraukos)

С. Есенин, К. Бальмонт, Н. Заболоцкий (po 1 ar 2 eilėraščius)

Ю. Яковлев. *Рыцарь Вася*

В. Астафьев. *Хвостик*

Šiuolaikiniai rusų literatūros autoriai: Б. Васильев, Л. Улицкая ir kiti (3 ar 4 pasirinkti kūriniai)

Lietuvos autorių kūriniai

А. Мицкевич, В. Билюнас, В. Миколайтис-Путинас

Užsienio literatūra

Antikos mitai (3 ar 4 pasirinkti kūriniai)

Senovės baltų ir kitų tautų mitų ir tautosakos skaitymas bei aptarimas

Žinomiausių literatūrinių pasakų pavyzdžiai (Г. Х. Андерсен ir kiti)

О’Генри. *Вождь краснокожих*

Р. Брэдбери (1 ar 2 pasirinkti kūriniai)

9.7.2. 7–8 klasės

9.7.2.1. Kalbinis ugdyimas

Kalbinė veikla

Kalbėjimas ir klausymas

Klausymas ir kalbėjimas kaip bendradarbiavimas.

Klausymas kaip aktyvus bendravimas (nežodiniai sutikimo ir pan. signalai).

Kalbėjimas atsižvelgiant į turinį: informacijos patikimumas, argumentų svarumas, tinkamumas kalbėjimo temai.

Adresato sudominimo ir poveikio būdai: citatos, antitezė, originali kompozicija.

Kalbėjimo formos: monologas (atpasakojimas keičiant asmenį, pranešimas, filmo ar projekto pristatymas, ekskursija), dialogas (pokalbis, interviu) ir polilogas (diskusija). Viešojo pokalbio kultūra.

Kalbos etiketo funkcijos: kontakto užmezgimas, reguliavimas (mandagumas).

Skaitymas

Grožinių ir negrožinių tekstų skaitymas.

Skaitymas atsižvelgiant į teksto žanrą, kompoziciją.

Teksto suvokimo strategijos (skaitymo rūšies pasirinkimas (apžvalginis, atrenkamasis, studijuojamasis), svarbios informacijos pasižymėjimas).

Rašymas

Rašymas paisant žanro reikalavimų: dalykinis laiškas, autobiografija, santrauka, straipsnis mokyklos laikraščiu, charakteristika (personažo, pažįstamo žmogaus), vietovės aprašymas, kūrybiniai bandymai (pvz., pasakojimas apie įdomų įvykį, dienoraštis, prisiminimai ir pan.).

Rašymo strategijos (naudojimas kompiuterių programomis rašybai tikrinti, planavimo ir dėstymo strategijos, informacijos radimas ir atranka ir pan.).

Tekstas ir jo struktūra

Sakytinio ir rašytinio teksto ypatumai.

Pagrindinė teksto tema ir potėmės.

Pastraipa kaip teksto struktūros dalis. Rišlumas kaip teksto savybė. Rišlumo priemonės (veiksmažodžių laikas ir rūšis,rieveiksmiai).

Teksto tipai: pasakojimas, aprašymas, samprotavimas (argumentavimas, aiškinimas).

Samprotaujamojo teksto struktūros suvokimas: įžanga, tezė, argumentai, iš-

vados. Retorinių argumentų tipai: faktai, pavyzdžiai, citatos. Priežasties ir pasekmės ryšiai ir gramatinė jų raiška (*поэтому, потому что, так как* ir kt.).

Teksto analizės ir kūrimo pratybos.

Turinio minimumas. Kalbama pažįstamiems adresatams neoficialiose situacijose apie gerai žinomus dalykus. Nereikalaujama sakyti įtikinimo kalbų, apibendrinti diskusijų, teikti grįžtamąją informaciją kitiems. Rašoma apie gerai žinomus, patirtimi grįstus dalykus pažįstamiems adresatams. Argumentuojamojo pobūdžio tekstai kuriami gaunant paramą. Nereikalaujama rašyti straipsnio, kūrybiniai bandymai atliekami pasirinktinai.

Kalbos pažinimas ir vartojimas

Kalba kaip reiškinys

Kalba – žmogaus saviraiškos ir charakteristikos kūrimo būdas bei priemonė.

Fonetika

Tarimo ir kirčiavimo normos.

Leksika

Biblijos ir antikos frazeologizmai, jų vartojimas. Rusų ir lietuvių frazeologizmų gretinimas. Bendro vartojimo leksika, žargonas, jų vartojimo sritys. Tarptautiniai žodžiai, jų reikšmė ir vartojimas. Sinonimų, antonimų, tarptautinių žodžių žodynai, naudojimas jais. Vietovių ir jų gyventojų pavadinimai ir tautos istorija. Leksikos klaidų analizė ir prevencija.

Morfologija ir rašyba

Skaitvardis, įvardis,rieveiksmis, veiksmažodis, veiksmažodžio formos (*нривчacmue* ir *дeенривчacmue*), jų funkcijos, gramatiniai požymiai, vartojimas ir rašyba.

Pagalbinės kalbos dalys: prielinksnis, jungtukas, dalelytė, jų požymiai, vartojimas su pagrindinėmis kalbos dalimis, rašyba ir reikšmė komunikacijai.

Kompiuteris kaip priemonė pasitikrinti rašyba.

Kalbos kultūros pratybos.

Sintaksė ir skyryba

Žodžių ryšiai žodžių junginyje.

Pilnieji ir nepilnieji sakiniai. Jų vartojimas sakytinėje ir rašytinėje kalboje.

Žodžių tvarka sakinyje, jos funkcijos (rišlumo, estetinė: paralelizmas, inversija).

Pagrindinės sakinio dalys: veiksnyis ir tarinys. Tarinio tipai, būdingi pasakojimui ir aprašymui. Brūkšnyis tarp veiksnio ir tarinio. Aplinkybių (*причастный оборот*) skyryba.

Funkciniai rusų kalbos stiliai: šnekamasis buitinis, mokslinis, publicistinis, dalykinis, grožinės literatūros stilius, jų vartojimo sritys.

Stilistika

Bendrieji stiliaus reikalavimai: aiškumas, tikslumas, glaustumas. Tinkamai pagal situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis žmogus) pasirinkta kalbinė raiška.

Kalbinės raiškos priemonės (metafora, ironija, kontrastas, retorinis kreipinys, retorinis klausimas, retorinis sušukimas), jų paskirtis.

Dalykinio, meninio ir publicistinio stiliaus tekstų skyrimas.

Turinio minimumas. Nereikalaujama paaiškinti žodžių kilmės ir vartojimo paskirties, mokomasi vengti nevertotinių žodžių. Nereikalaujama paaiškinti kalbos dalių gramatinių požymių. Mokomasi praktiškai atpažinti ir skirti kalbos dalis, praktiškai taikyti rašybos taisykles. Mokomasi skirti sakinio dalis.

9.7.2.2. Literatūros ir kultūros pažinimas**Nagrinėjamų kūrinių problematika ir vertybės**

Vaikystės pasaulis. Vaikystės džiaugsmas ir problemos.

Vaikų tarpusavio santykiai. Draugystė, savitarpio pagalba, žiaurumas.

Ugdymo problemos, ugdytojų ir ugdytinių klaidos ir atradimai. Vaikų teisės ir pareigos. Vaikai paklydėliai.

Asmenybės formavimasis.

Vertybių skalė: garbė, negarbingumas, atsakomybė, užuojauta, ištikimybė, veidmainiškumas, išdavystės problema.

Meilė Tėvynei. Kovos troškimas. Heroizmas ir pasiaukojimas. Karo žiaurumas.

Žmogus ir visuomenė. Prietaras kaip kelias į tragediją. Humoras ir satyra kaip priemonė kovoti su visuomenės ydomis.

Baudžiauninkai ir baudžiavininkai. Darbo ir dirbančiųjų šlovinimas. Laisvė ir priklausomybė. Paprastas žmogus ir pasaulio galingieji. Carų ir kunigaikščių paveikslai. „Mažoji žmogaus“ drama ir maištas.

Žmogus ir menas. Žmogus kūrėjas. Kūrybos jėga.

Poezijos galia ir vaidmuo žmogaus gyvenime. Peterburgo paveikslas rusų literatūroje.

Žmogus ir gamta. Žmogus ir stichija.

Kelionės ir nuotykių. Kelionės kaip pasaulio ir savęs pažinimo būdas. Kelionių išbandymai. Pagarba savo ir kitų tautų tradicijoms ir papročiams. Tolerancija.

Literatūrinis ugdymas

Literatūros rūšys: lyrika (lyrinis subjektas, eilėraščių nuotaika, rimas, eilutė, strofa), epika (autorius, pasakotojas, pasakojimo formos (trečiuoju ir pirmuoju asmeniu), siužetas), drama (konfliktas, siužetas, veikėjas, scena, aktas, remarkos, replika, personažų sąrašas).

Literatūros žanrai: komedija, tragedija, apsakymas, apysaka, eilėraščių.

Kūrinio pavadinimas, epigrafas; personažo vardas ir pavardė („говорящие фамилии“), portretas, personažo kalba, poelgiai, interjeras, peizažas kaip charakteristikos ir tam tikros nuotaikos kūrimo būdai.

Literatūros kūrinio siužetas kaip įvykių seka, jo struktūra: ekspozicija, užuomazga, veiksmo raida, kulminacija, atomazga.

Meninė kalba ir jos funkcijos. Meninės kalbos vaizdinių ir ekspresinių priemonių (pvz., epiteto, palyginimų, metaforų, hiperbolių, grotesko, ironijos, retorinių klausimų ir sušukimų) atpažinimas. Meninė priemonė kaip būdas suprasti autoriaus požiūrį į vaizduojamą pasaulį.

Raiškūs grožinio teksto deklamavimas ir mokymasis atmintinai.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas

Klasikinė rusų literatūra

А. Пушкин. *Пушкину, Песнь о вещем Олеге, Медный всадник* (ištraukos), *Станционный смотритель, Капитанская дочка*

М. Лермонтов. *Песня про царя Ивана Васильевича, молодого опричника и удалого купца Калашникова, Мцыри, Парус*

Н. Гоголь. *Тарас Бульба* (ištraukos pasirinktinai), *Ревизор*

Н. Некрасов. *На Волге, Железная дорога; Мороз, Красный нос* (ištraukos pasirinktinai), *Русские женщины* (ištraukos pasirinktinai)

М. Салтыков-Щедрин. *Повесть о том, как один мужик двух генералов прокормил*

Л. Толстой. *Детство* (ištraukos pasirinktinai), *Отрочество* (ištraukos pasirinktinai), *После бала*

А. Чехов. *Толстый и тонкий, Хамелеон*

В. Короленко. *Дети подземелья*

XX a. rusų literatūra

И. Бунин. *Ланти*

М. Горький. *Детство* (ištraukos pasirinktinai), *Песня о Соколе*

В. Маяковский. *Необычайное приключение, бывшее с Владимиром Маяковским летом на даче..., Хорошее отношение к лошадям*

А. Твардовский. *Василий Теркин* (ištraukos pasirinktinai)

А. Платонов. *Юшка*

В. Распутин. *Уроки французского*

Šiuolaikiniai rusų literatūros autoriai: 3 ar 4 kūriniai pasirinktinai

Lietuvos autorių kūriniai

И. Кобрин, Г. Озеров ir kt.

Užsienio literatūra

Гомер. *Илиада, Одиссея* (ištraukos pasirinktinai)

В. Шекспир. *Ромео и Джульетта*

М. де Сервантес Сааведра. *Хитроумный Идадьго Дон Кихот Ламанчский* (ištraukos pasirinktinai)

Д. Дефо. *Робинзон Крузо* (ištraukos pasirinktinai)

Г. Дж. Уэллс. *Человек-невидимка* (ištraukos pasirinktinai)

А. де Сент-Экзюпери. *Маленький принц* (ištraukos pasirinktinai)

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastesnės raiškos ir struktūros tekstai. Nereikalaujama aiškinti literatūros rūšių ir žanrų požymių, pakanka tik atpažinti. Nereikalaujama paaiškinti metaforų, ironijos prasmės.

9.7.3. 9–10 klasės

9.7.3.1. Kalbinis ugdymas

Kalbinė veikla

Kalbėjimas ir klausymas

Klausomo teksto suvokimas, aptarimas, trumpas atpasakojimas.

Kalbėjimas atsižvelgiant į adresatą: adresato interesų, kompetencijos, poreikių paisymas. Kalbėjimas atsižvelgiant į turinį: kontrargumentų nuspėjimas ir paneigimas, argumentų seka.

Adresato sudominimo ir poveikio būdai.

Geros prakalbos ypatybės: informatyvumas, įtaigumas, logiškumas, tinkamumas, nuoseklumas, prieinamumas adresatui, taisyklingumas, žodingumas, vaizdingumas.

Kalbėjimo formos: monologas (kalba, prakalba, atpasakojimas su vertinimu ir komentarais, projekto arba referato pristatymas), dialogas (pokalbis, interviu) ir polilogas (diskusija, polemika, debatai). Viešojo pokalbio kultūra. Kalbos etiketas.

Skaitymas

Skaitymas kaip aktyvus procesas: kritiškas informacijos, argumentų vertinimas.

Teksto suvokimo strategijos (konspektavimas, schemų sudarymas, hipotezių kėlimas ir tikrinimas).

Raiškūs skaitymas kaip individualaus suvokimo išraiškos būdas.

Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą: informacijos perteikimas, įtikinimas, apmąstymas ir saviraiška.

Rašymas paisant žanro reikalavimų: gyvenimo aprašymas, laiškas, straipsnis, recenzija, santrauka, kūrybiniai bandymai.

Tekstas ir jo struktūra

Pastraipų tipai: išanginė, dėstymo, pabaigos. Pastraipos struktūra: nuo klausimo prie atsakymo, nuo tezės prie argumentų, nuo pavyzdžių prie išvados ir pan.

Rišlumas kaip teksto ypatybė. Rišlumo priemonės.

Teksto stiliaus, situacijos ir žanro atitikimas.

Teksto analizės ir kūrimo pratybos.

Turinio minimumas. Pasirengia ir pasako kalbą suteikus paramą. Nereikalaujama imti interviu, vadovauti diskusijai. Skiriamos rašymo užduotys, susijusios su mokiniams geriau pažįstamu kontekstu. Vertinamojo pobūdžio tekstai kuriami gaunant paramą. Nereikalaujama rašyti interviu, recenzijos. Kūrybiniai bandymai atliekami pasirinktinai.

Kalbos pažinimas ir vartojimas**Kalba kaip reiškinys**

Kalbos funkcijos: komunikacinė, pažintinė, estetinė.

Kalbos vaidmuo tautos gyvenime.

Gimtoji kalba. Valstybinė kalba. Dvikalbystė.

Indoeuropiečių kalbų šeima (slavų, baltų, germanų, romanų šakos). Kalbų sąveika.

Senoji rusų kalba. M. Lomonosovo rusų kalbos gramatika, trijų stilių teorija.

Tarptautinė rusų kalbos reikšmė.

Leksika

Konkreti ir abstrakti žodžio reikšmė. Stilistinė žodžio spalva. Žinomiausi rusų kalbos aiškinamieji žodynai ir jų autoriai (В. Даль, С. Ожегов). Leksikos pratybos.

Sintaksė ir skyryba

Vienarūšių sakinio dalių jungimo būdai sakinyje ir skyryba.

Išskirtinės sakinio dalys, jų vartojimas ir skyryba.

Įterptinių žodžių funkcijos, vartojimas ir skyryba.

Kreipinys, jo vartojimas, stilistinė raiška ir skyryba.

Tiesioginė ir netiesioginė kalba: vartojimas ir skyryba.

Citavimų vartojimas ir skyryba.

Sudėtinių sujungiamųjų, prijungiamųjų, bejungtukių sakinių skyryba. Sudėtinių sujungiamųjų ir bejungtukių sakinių sinonimika.

Rusų kalbos funkciniai stiliai: šnekamasis, mokslinis, publicistinis, dalykinis, jų vartojimo sritys, grožinės literatūros stiliai. Gramatiniai ir leksiniai stilių požymiai.

Rusų kalbos skyrybos principai: gramatinis, loginis, intonacijos. Skyrybos ženklų variantiškumas ir derinimas. Autoriaus skyryba.

Stilistika

Bendrieji stiliaus reikalavimai: aiškumas, tikslumas, glaustumas, logika. Tinkamai pagal situaciją ir adresatą pasirinkta kalbinė raiška.

Kalbinės raiškos priemonės (aliuzija, antitezė, hiperbolė, paradoksas, parodija), jų paskirtis.

Dalykinio (mokslinio, administracinio), meninio ir publicistinio stiliaus tekstų skyrimas.

Turinio minimumas. Mokomasi praktiškai atpažinti ir skirti kalbos dalis, praktiškai taikyti rašybos taisykles. Mokomasi skirti sakinio dalis, sakinių rūšis, praktiškai taikyti skyrybos taisykles.

9.7.3.2. Literatūros ir kultūros pažinimas**Nagrinėjamų kūrinių problematika ir vertybės**

Rusų literatūros amžinosios temos ir motyvai: humanizmas, užuojauta, gyvenimo prasmės ieškojimas, meilės siekimas, individualizmo smerkimas, patriotizmas, garbė.

„Kenčiantieji egoistai“ („страдающие эгоисты“), „nereikalingo žmogaus“ paveikslas rusų literatūroje.

Asmenybės auklėjimo paradoksai. Knygos ir švietimo reikšmė asmenybės formavimuisi. Savianalizė ir saviugda.

Žmogus ir visuomenė. Kova su prietarais, biurokratizmu, dėl visuomenės atnaujinimo. Socialiniai eksperimentai, jų pamokos ir kaina. Visuomenės harmonijos ir teisingumo samprata. Rusų rašytojai apie maištą ir prievartą.

Žmogus ir pinigai, materialinės vertybės, socialinė padėtis. Pasirinkimo kaina. Legendų ir magijos pasaulis. Žmogus ir jo likimas. Bandymai suprasti Dievą ir jo sukurtą pasaulį.

Gyvenimo tragizmas ir išbandymai: Antrasis pasaulinis karas, totalitarizmas. Žmogaus teisės.

Literatūrinis ugdymas

Pagrindinių grožinės literatūros raidos epochų ir krypčių (klasicizmo, romantizmo, realizmo, modernizmo) esminių ypatumų suvokimas.

Kūrinio ir jame pavaizduotos epochos ryšys, istorinė literatūros kaita.

Kūrinio idėja, motyvas. Literatūros kūrinio kompozicija. Chronologinis ir nechronologinis įvykių pateikimas, rėminė (žiedinė) kompozicija, „pasakojimas pasakojime“ („*рассказ в рассказе*“). Lyrinis nukrypimas, sapnas, dienoraštis kaip kompozicijos elementai.

Literatūros rūšių apibendrinimas.

Lyriniai žanrai: elegija, odė, epigrama.

Epiniai žanrai: memuarai, kelionės apybraižos, dienoraštis, novelė, romanas.

Autoriaus ir pasakotojo (lyrinio subjekto) santykis su tekste vaizduojamu pasauliu.

Meninės kalbos vaizdinių ir ekspresinių priemonių (pvz., epitetų, palyginių, metaforų, hiperbolių, grotesko, ironijos, retorinių klausimų ir sušukimų, inversijos) atpažinimas ir jų funkcijų tekste aptarimas.

Poezijos arba prozos ištraukų mokymasis atmintinai.

Skaitomų ir analizuojamų kūrinių sąrašas

Išsamiau analizuojami autoriai ir kūriniai išskirti paryškintu šriftu.

Antika – Europos kultūros ištakos; antikinės literatūros ir Biblijos vertybės. 2 ar 3 pasirinkti graikų arba romėnų mitai
Biblijos ištraukos

Viduramžiai – religinis menas; romumas, pamaldumas, asketizmas, šventumas, ištikimybė, patriotizmas. *Слово о полку Игореве* (ištraukos)

Renesansas – humanizmo epocha; pasitikėjimas kūrybinėmis žmogaus galiomis, žemės gyvenimo džiaugsmas, ryšys su antika.

Klasicizmas ir Šviečiamasis amžius – proto galių ir išsilavinimo svarbos iškėlimas, gyvenimo ir menų taisyklių nustatymas, literatūros didaktiškumas, pareiga ir pilietiškumas.

Romantizmas – išskirtinė asmenybė išskirtinėmis aplinkybėmis, menininko ir laisvės idealizavimas, tragizmas, romantinis maištas, individualizmas, saviironija, klajonės, egzotikos ir praeities idealizavimas.

Realizmas – tipiškas personažas tipiškomis aplinkybėmis, gyvenimo tikrovės vaizdavimas, socialinių problemų iškėlimas, psichologizmas.

Дж. Боккаччо. *Декамерон* (1 pasirinkta novelė)

М. Ломоносов, Г. Державин (1 ar 2 pasirinkti kūriniai)
А. Грибоедов. *Горе от ума*

А. Пушкин: draugystės, meilės, laisvės, filosofinė lyrika
М. Лермонтов: vienatvės, meilės, tėvynės, laisvės lyrika
Дж. Гордон Байрон. *Паломничество Чайльд Гарольда* (ištraukos)
А. Мицкевич. *Гражина* (ištraukos)
П. Мериме. *Кармен* arba *Локис*
М. Горький. *Старуха Изергиль*
А. Пушкин. **Евгений Онегин**
М. Лермонтов. **Герой нашего времени**
Н. Гоголь. *Шинель*
А. Островский. *Бесприданница*
И. Тургенев. *Первая любовь*
Л. Толстой. *Юность* (ištraukos)
Ф. Достоевский. *Братья Карамазовы* (skyrus „Бунт“) arba *Бедные люди* (ištraukos)
А. Чехов. *Человек в футляре*, *Крыжовник*
И. Бунин. *Господин из Сан-Франциско*
А. Куприн. *Олеся*

Modernizmas – naujų formų ieškojimai, literatūriniai eksperimentai, krypčių įvairovė (simbolizmas, akmeizmas, futurizmas).	A. Блок , Ю. Балтрушайтис, Н. Гумилев, A. Ахматова , В. Маяковский , С. Есенин (lyrika pasirinktinai)
Sovietinio periodo paradoksai	М. Булгаков. <i>Собачье сердце</i>
Antrojo pasaulinio karo tematika	М. Шолохов. <i>Судьба человека</i> , К. Воробьев. <i>Немец в валенках</i>
„Lagerių proza“	В. Шаламов (1 ar 2 apsakymai pasirinktinai)
„Atšilimo laikų“ poezija	А. Вознесенский, Е. Евтушенко, Б. Ахмадулина, Н. Рубцов,
Poetai bardai	Б. Окуджава, В. Высоцкий (lyrika pasirinktinai)
Šiuolaikinė rusų literatūra	В. Распутин , С. Довлатов, В. Токарева (1 ar 2 apsakymai pasirinktinai) И. Бродский (lietuviškieji motyvai poezijoje)

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastesnės raiškos ir struktūros tekstai. Nereikalaujama savarankiškai aptarti kūrinių kompozicijos ypatumų. Aptariant epochas nereikalaujama apibūdinti estetikos principų, pakanka nuskaidyti esmines vertybes, požiūrį į žmogų. Nereikalaujama interpretuoti kultūros įvaizdžių, simbolių prasmės.

9.8. Turinio apimtis. Baltarusių kalba

Baltarusių gimtosios kalbos turinio apimtis skelbiama Švietimo plėtotės centro interneto svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

9.9. Turinio apimtis. Vokiečių kalba

Vokiečių gimtosios kalbos turinio apimtis skelbiama Švietimo plėtotės centro interneto svetainėje adresu www.pedagogika.lt.

VI. Lietuvių gestų kalba: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

10. Lietuvių gestų kalbos pagrindinio ugdymo bendrosios programos paskirtis – apibrėžti lietuvių gestų kalbos (LGK) kaip mokomojo dalyko tikslus ir uždavinius, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, nusakyti mokinių pasiekimų lygių požymius ir orientacines ugdymo gaires.

Lietuvių gestų kalba yra gimtoji Lietuvos kurčiųjų kalba, suteikianti galimybę dalyvauti savo bendruomenės ir savo šalies kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime. Ji turi didelę reikšmę kurčių mokinių asmenybės vystymuisi kaip bendravimo, ugdymo(si) ir saviraiškos priemonė.

Gestų kalba yra regimoji kalba, nes ji yra suvokiama rega, nepriklauso nuo garsinės aplinkos ir yra perteikiama mimika ir kūno judesiais. Lietuvių gestų kalba savo struktūra skiriasi nuo lietuvių (tiek rašytinės, tiek sakytinės) kalbos. Dėl esminių šių kalbų skirtumų neįmanoma tuo pačiu metu vartoti ir lietuvių gestų kalbą, ir lietuvių kalbą. Gestų kalba yra vienintelė kalba, kurią natūralioje aplinkoje išmoksta asmenys, negalintys suvokti garso ir kalbos klausa.

1991 m. Pasaulio kurčiųjų federacijos kongresas priėmė dokumentą, kuriuo rekomenduojama suteikti teisę kurtiems vaikams ugdytis dviem kalbomis: gimtąja gestų kalba ir valstybine kalba. Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymu 1996 m. (2 str. 11 punktą) lietuvių gestų kalba yra pripažinta gimtąja Lietuvos kurčiųjų kalba.

Programoje vartojamos specifinės dalyko sąvokos.

Kalbos vartojimas – gebėjimas suprasti ir perteikti informaciją lietuvių gestų kalba.

Kalbėjimas – minčių ir jausmų reiškimas gestų kalba.

Klausymas – gebėjimas matyti rodomų gestų visumą ir suprasti jais reikšiamą prasmę.

Literatūrinis ugdymas – mokymas suprasti gestų kalba sukurtus grožinius tekstus ir perteikti gestų kalba (versti, atpasakoti, suvaidinti) žodinius grožinės literatūros kūrinius ar jų ištraukas.

10.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra ir integravimo galimybės

10.1.1. Tikslas – sudaryti prielaidas mokiniams, turintiems klausos sutrikimų, ugdytis komunikavimo ir kultūrinę (apimančią ir kurčiųjų kultūrinio tapatumo aspektą) kompetenciją, būtiną kiekvieno žmogaus visaverčiam asmeniniam gyvenimui, integracijai į visuomenę, aktyviam, kūrybingam dalyvavimui tiek kurčiųjų, tiek girdinčiųjų visuomeninėje ir profesinėje veikloje.

10.1.2. Uždaviniai

Kad būtų įgyvendintas dalyko tikslas, mokiniai:

- pažįsta ir supranta lietuvių gestų kalbą kaip kurčiųjų bendruomenės kultūros dalį, suvokia jos tradicijas ir geba kūrybingai jas plėtoti;
- išsiugdo gebėjimus vartoti lietuvių gestų kalbą, atsižvelgiant į komunikacinę situaciją, tikslus ir adresatą;
- išmoksta tikslingai taikyti įvairias gestų kalbos teksto suvokimo ir kūrimo strategijas;
- suvokia kalbos sistemos pagrindus, išsiugdo poreikį nuolat tobulinti savo kalbą;
- suvokia estetinę kalbos funkciją, ugdomi meninės komunikacijos poreikį (norą patirti estetiškus išgyvenimus ir šią patirtį savitai išreikšti).

10.1.3. Struktūra

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

- **kalbos vartojimas;**
- **kalbos pažinimas;**
- **kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas.**

Integracinius lietuvių gestų kalbos ryšius lemia keletas esminių bruožų, kuriais šis dalykas išsiskiria iš kitų. Kurčiųjų bendruomenė suvokiama kaip specifinė kalbinė kultūrinė mažuma. Todėl siekiama padėti suvokti ir puoselėti dvejopą kultūrinį tapatumą – savo tautos ir kurčiųjų bendruomenės. Lietuvių gestų kal-

bos mokymo(si) turinys siejamas su lietuvių tautos istorija, kultūros paveldu bei tradicijomis ir Lietuvos bei pasaulio kurčiųjų bendruomenės istorija, kultūra ir tradicijomis. Svarbus ugdymo turinio aspektas – lietuvių gestų kalbos kultūra ir sąveika su lietuvių kalba bei kitų šalių gestų kalbomis. Lietuvių gestų kalba dažniausiai nėra kurčių vaikų tėvų kalba. Vieniems mokiniams ši kalba yra gimtoji, kitiems – antroji. Todėl mokinių lietuvių gestų kalbos žinios, patirtis ir gebėjimai yra labai skirtingi. Tad individualizuojant programos turinį reikėtų atsižvelgti į konkrečią komunikacinę mokinių patirtį.

Lietuvių gestų kalbai svarbūs keli integravimo aspektai:

Kalbos ugdymosi ir asmenybės brendimo integralumas. Humanistinėmis vertybėmis grįstas kalbos ugdymo turinys, tinkamai organizuotas ugdymo procesas brandina mokinio asmenybę, kita vertus, ir mokinyms, kaip visateisis ugdymo proceso dalyvis, daro įtaką ir kalbos ugdymo turiniui, ir pačiam ugdymo ir ugdymosi procesui.

Gimtosios kalbos ir kitų kalbų ryšys. Gimtosios kalbos mokėjimu ir pažinimu remiamasi mokantis lietuvių ir užsienio kalbų. Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi sudaryti pagrindą funkcinėi mokinių dvikalbystei, kad jie bendraudami galėtų vartoti abi kalbas kaip mokymosi priemonę. Gimtoji lietuvių gestų kalba kurtiems mokiniams yra pagrindas mokantis lietuvių

kalbos. Gretinant gimtosios lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos vartoseną, atkreipiamas dėmesys į fonologines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines gimtosios kalbos ypatybes, atskleidžiamas gimtosios kalbos savitumas, aptariami komunikacinių susitarimų panašumai ir skirtumai. Gestų kalba turi lemiamą reikšmę ir mokinių, kurie daugiau ar mažiau vartoja lietuvių kalbą, bendrai kalbinei kompetencijai. Todėl gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi būti glaudžiai susijęs. Pageidautina, kad gestų ir lietuvių kalbų mokytojai nuolat bendradarbiautų: tartųsi planuodami mokymą ir mokymąsi, rengtų bendras užduotis, derintų vertinimo kriterijus.

Ryšiai su kitais dalykais. Lietuvių gestų kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kultūrinė lietuvių gestų ir lietuvių rašytinės kalbos kompetencija: šiomis kalbomis kurtiesiems kuriamas ir perteikiamas visų dalykų turinys. Siektina, kad ir per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime) būtų vartojama taisyklinga lietuvių gestų kalba ir plečiamas jos žodynas.

10.2. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje nurodoma esminių kiekvienos veiklos srities – kalbos vartojimo, kalbos pažinimo, kultūros ir literatūros pažinimo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašu nurodoma, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigiančių tam tikrą koncentrą.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1. Kalbos vartojimas		
1.1. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę, klausti, atsakyti, reikšti savo nuomonę.	1.1. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę ir detales, klausti, atsakyti, prieštarauti, argumentuoti.	1.1. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę ir detales, klausti, atsakyti, kelti problemas, svarstyti, argumentuoti, prieštarauti, vertinti, apibendrinti.
1.2. Tinkamai užmegzti, palaikyti ir baigti pokalbį neoficialioje situacijoje su pažįstamais asmenimis.	1.2. Tinkamai užmegzti, palaikyti ir baigti pokalbį neoficialioje situacijoje su nepažįstamais asmenimis.	1.2. Tinkamai užmegzti, palaikyti ir baigti pokalbį oficialioje situacijoje su pažįstamais ir nepažįstamais asmenimis.
1.3. Stebėti pašnekovo reakciją ir stengtis tinkamai reaguoti, jo nepertraukti, mandagiai perklausti, paprašyti paaiškinti.	1.3. Gyvai ir tiksliai reaguoti į pašnekovo reakciją, „išklaudyti“ jį, tinkamai palaikyti, paskatinti, išreikšti nepritarimą.	1.3. Stebėti ir koreguoti savo reakciją pokalbio metu, laikytis pagrindinių pokalbio etikos reikalavimų.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1.4. Paklausti ir atsakyti padedant vertėjui įprastomis aplinkybėmis (pvz., mokykloje, renginyje).	1.4. Bendrauti padedant vertėjui: išsiaiškinti dar kartą paklausiant, plačiau paaiškinti, jei mato, kad buvo nesuprastas.	1.4. Laisvai bendrauti padedant vertėjui, pasirinkti situacijai tinkamą kalbinę raišką.
1.5. Suprasti teksto paskirtį (informuoti, įtikinti, paskatinti ir pan.).	1.5. Suprasti teksto paskirtį ir autoriaus intencijas (įkalbinėjimas, įtikinėjimas, melas, propaganda, kalbinė agresija).	1.5. Vertinti teksto daromą poveikį.
1.6. Atpasakoti tekstą neiškreipiant pagrindinės minties.	1.6. Atpasakoti tekstą nurodytu būdu (nuosekliai, glaustai, atrenkant), suformuluoti pagrindinę teksto mintį.	1.6. Suformuluoti pagrindinę teksto mintį ir paaiškinti ją. Skirti faktą ir nuomonę.
1.7. Rasti tekste informaciją pagal pateiktus klausimus, išsiaiškinti nesuprantamus dalykus (gestus, klausimus) klausinėjant.	1.7. Rasti tekste informaciją pagal pateiktus klausimus, planą ar schemą ir padaryti tiesiogines išvadas. Išsiaiškinti nesuprastas teksto mintis, idėjas, sąvokas keliant klausimus, dar kartą žiūrint, ieškant informacijos žodynuose, remiantis pateiktu modeliu, atsakant į klausimus.	1.7. Daryti apibendrinančias išvadas, argumentuoti, išsakyti savo požiūrį pagal pateiktus klausimus, planą ar schemą. Išsiaiškinti nesuprastas teksto mintis, idėjas, sąvokas pasirenkant tinkamiausias kompensuojamąsias strategijas.
1.8. Tiksliai perteikti informaciją. Naudotis mokytojo pasiūlytais būdais ir priemonėmis, kurios padeda adresatui suvokti informaciją.	1.8. Tiksliai ir aiškiai perduoti informaciją. Mokytojui padedant rinktis tinkamus būdus bei priemones, kad padėtų adresatui ją suvokti.	1.8. Tiksliai, aiškiai ir įtaigiai perduoti informaciją. Savarankiškai rinktis tinkamus informacijos perteikimo būdus bei priemones.
1.9. Pasakoti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus, grįstus patirtimi bei išmone.	1.9. Pasakoti patirtimi bei išmone grįstus pasakojimus motyvuotai įtraukiant apibūdinimo, aiškinimo elementų.	1.9. Pasakoti patirtimi bei išmone grįstus pasakojimus motyvuotai įtraukiant apibūdinimo, aiškinimo, argumentavimo elementų. Žinoti savo kalbos pranašumus ir trūkumus ir į tai atsižvelgiant tobulinti savo tekstą.
1.10. Nuosekliai, dalykiškai apibūdinti daiktą, įvykį, procesą (papasakoti, kaip kas nors daroma).	1.10. Nuosekliai, dalykiškai ar meniškai apibūdinti įvairius objektus, juos palyginti, paaiškinti procesą (kaip kas nors vyksta).	1.10. Nuosekliai, dalykiškai paaiškinti sąvokas, analizuoti procesą (kodėl taip nutinka).
1.11. Išsakyti savo nuomonę apie konkrečius, gerai pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuojant remtis savo patirtimi.	1.11. Išsakyti savo nuomonę apie mažiau pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuojant remtis savo patirtimi bei kitais šaltiniais (kitų pasakojimais, perskaitytomis knygomis, internetu ir pan.).	1.11. Išsakyti savo nuomonę apie aktuales, gana abstrakčius dalykus, vertinti, argumentuojant remtis įvairiais šaltiniais, visuotinai priimtiniais kriterijais.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1.12. Mokytojo padedamam pasirinkti raišką atsižvelgiant į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (neoficiali).	1.12. Dažniausiai tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį atsižvelgiant į adresatą (pažįstami adresatai: jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ir neoficiali).	1.12. Tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį atsižvelgiant į adresatą (menkai pažįstami ir nepažįstami adresatai) ir komunikacinę situaciją (įvairios oficialios situacijos).
1.13. Taikyti įvairias kompensavimo strategijas: patikslinimo ir informacinius klausimus, pauzes, persakymą kitais gestais, tiesioginį pagalbos prašymą.	1.13. Taikyti įvairias kompensavimo strategijas: kalbos sinonimijos priemonės, emocinius pasakymus, retorinius klausimus.	1.13. Taikyti įvairias kompensavimo strategijas: žinomus kalbos darybos elementus, nelingvistines priemones.
2. Kalbos pažinimas		
2.1. Tiksliai ir taisyklingai rodyti gestus ir pirštų abėcėlės ženklus.	2.1. Vartoti taisyklingos formos gestus atitinkama veido išraiška, tiksliai rodyti ir suprasti pirštų abėcėlę.	2.1. Vartoti naujus gestus (terminus) kartu atliekant atitinkamus lūpų judesius, normaliu tempu aiškiai vartoti gestus. Užrašyti nesudėtingus gestus pagal notacijos sistemą.
2.2. Tinkamai vartoti vienareikšmius ir daugiareikšmius gestus. Mokėti ištaisyti nurodytą klaidą.	2.2. Tinkamai vartoti perkeltinės reikšmės gestus, sinonimus ir antonimus. Rasti ir ištaisyti netinkamai pavartotą savo gestą.	2.2. Vartoti atitinkamus gestus lietuvių kalbos žodžiams ir perkeltinėms jų reikšmėms reikšti. Transkribuoti gestų kalbos tekstą.
2.3. Nežinant reikiamo gesto, tinkamai išreikšti mintį gestikuliacija.	2.3. Taisyklingai vartoti įvairios darybos gestus, palyginti LGK ir lietuvių kalbos darybos būdus.	2.3. Remiantis gestų darybos taisyklėmis susikurti naujų gestų, žinoti terminų darybos ypatumus.
2.4. Taisyklingai nusakyti erdvinis ir laiko santykius, lyginti su lietuvių kalbos erdvės ir laiko prielinksnių konstrukcijomis.	2.4. Taisyklingai vartoti gestus remiantis žiniomis apie jų kaitybą.	2.4. Remiantis žiniomis apie gestų kaitybą taisyklingai juos vartoti verčiant iš lietuvių kalbos į LGK.
2.5. Tinkamai sudaryti sakinius, perteikti kito žmogaus kalbą ir reakcijas (vaidmenų kaita).	2.5. Vartoti sintaksinę funkciją atliekančius nerankinius elementus; naudoti erdvę įvairiems sintaksiniam santykiams reikšti.	2.5. Jungti sakinius ir teksto dalis siejimo priemonėmis, palyginti jas su lietuvių kalbos priemonėmis.
2.6. Suvokti kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinių: suprasti, kad kalba nuolat kinta, paaiškinti gestų ir lietuvių kalbų statusą.	2.6. Suvokti kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinių: suprasti, kaip ir kodėl kalba nuolat kinta.	2.6. Suvokti kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinių: suprasti, kaip ir kodėl kalba nuolat kinta, paaiškinti LGK vietą ir santykį su kitomis Lietuvoje vartojamomis kalbomis ir su kitų šalių gestų kalbomis.
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas		
3.1. Pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje.	3.1. Aktyviai domėtis kurčiųjų istorija ir kultūra.	3.1. Būti aktyviu kurčiųjų bendruomenės nariu: dalyvauti bendruomenės renginiuose, juos aptarti, kritiškai vertinti aktualijas, siūlyti naujas veiklos sritis ir t. t.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
3.2. Aptarti, kas literatūros kūrinyje primena tikrovę, kas išgalvota. Gestų kalba perteikti (atpasakoti peržiūrėjus arba perskaičius tekstą) kūrinio ištrauką.	3.2. Gestų kalba perteikti (versti) prozos bei dramos kūrinių (nagrinėjamų per lietuvių kalbos pamokas) ištraukas, mokytojui padedant pasirinkti tinkamas raiškos priemones.	3.2. Gestų kalba perteikti grožinės literatūros kūrinių (nagrinėjamų per lietuvių kalbos pamokas) ištraukas, savarankiškai pasirinkti tinkamas raiškos priemones.
3.3. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: įvardyti gestų kalba pateikto kūrinio temą, apibūdinti veiksmo vietą ir laiką, veikėjus.	3.3. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: aptarti gestų kalba pateikto kūrinio pagrindinę mintį, apibūdinti veikėjus, nusakyti jų kūrimo būdus.	3.3. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: aptarti gestų kalba pateikto kūrinio problematiką, mokytojui padedant apibūdinti kūrinio stilių.
3.4. Pagal pateiktus klausimus, teiginius ar modelį išsakyti savo įspūdžius apie kūrinį.	3.4. Savarankiškai išsakyti savo įspūdžius apie kūrinį ir juo teigiamas vertybes.	3.4. Savarankiškai išsakyti savo įspūdžius apie kūrinį. Paaiškinti, kurios kūrinio idėjos asmeniškai priimtinos, kurios – nereikšmingos.
3.5. –	3.5. –	3.5. Planuoti savo veiklą: numatyti saviraiškos galimybes bei žingsnius (pvz., renkantis profesiją, įsitraukiant į visuomeninę veiklą).

10.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės

Šioje dalyje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (10.3.1). Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis (10.3.2). Galiausiai (10.3.3) pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

10.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Lentelėje aprašomi 5–6 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių

pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Kalbos vartojimas		
<p>Nuostatos Noriai dalytis patirtimi. Išklaudyti kitą, palaikyti, paskatinti jį, įtraukti į pokalbį, gerbti jo nuomonę. Ginti savo nuomonę neįžeidžiant kitų. Atsakyti už savo pasakymų tikrumą, aiškumą. Siekti tobulinti savo gebėjimus komunikuoti gestų kalba.</p>		<p>Mokytojas turėtų parinkti mokymosi būdus, kurie padėtų mokiniams suprasti, kaip gestų kalbos vartojimo gebėjimai gali nulemti tolesnio mokymosi sėkmę, sudaryti galimybę dalyvauti mokyklos bei kurčiųjų bendruomenės gyvenime. Ugdoma bendravimo ir bendradarbiavimo nuostatos ir gebėjimai. Mokytojas kartu su mokiniais kuria aktualias juos dominančias komunikacines situacijas, naudoja įvairią medžiagą bei komunikavimo priemones ir parenka įvairią mokymosi veiklą (darbą poromis, mažomis grupėmis, įvairaus pobūdžio pokalbius ir kt.). Sudaroma galimybė mokiniams suprasti, kaip bendravimas padeda mokytis (ir kitų dalykų) ir plėtoti socialinius gebėjimus. Mokinių motyvacijai ir asmeninei atsakomybei skatinti mokytojas turėtų parinkti užduočių, padedančių mokiniams suvokti ryšį tarp jų pastangų ir sėkmės, reikėtų ieškoti mokymosi būdų, kurie leistų patirti mokiniui sėkmę. Mokomasi atlikti kalbines užduotis, kuriose prašoma aptarti tam tikras nuotakas, elgesį.</p>
1.1. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę, klausti, atsakyti, reikšti savo nuomonę.	1.1.1. Nurodyti esmines sėkmingo bendravimo prielaidas. 1.1.2. Suprasti klausymosi svarbą bendraujant ir laikytis susitartų tinkamo klausymosi taisyklių.	Pamokų veikla siejama su kuo tikroviškesnėmis bendravimo ir bendradarbiavimo situacijomis. Kad mokiniai ne tik pasyviai įsidėmėtų reikšmes, bet ir aktyviai kurtųsi prasmę, reikia sudaryti jiems sąlygas pasinaudoti tuo, ko išmoko (pvz., mokantis kitų dalykų, bendraujant su kitais bendraamžiais ar suaugusiais). Turėtų būti organizuojamos tokios veiklos, kad mokiniai galėtų bendrauti, veikti išvien su kitais, aktyviai dalyvauti (pvz., kalbiniai žaidimai, projektai, darbas mažomis grupėmis, poromis). Bendraujant įgyjama naujos patirties, turinamas žodynas, keičiamasi bendravimo modeliais, plečiamos vaizdinio mąstymo galimybės.
1.2. Tinkamai užmegzti, palaikyti ir baigti pokalbį neoficialioje situacijoje su pažįstamais asmenimis.	1.2.1. Vartoti tinkamą žodyną. 1.2.2. Žinoti, kaip kreiptis, padėkoti, atsiveikinti.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.3. Stebėti pašnekovo reakciją ir stengtis tinkamai reaguoti, jo nepertraukti, mandagiai perklausti, paprašyti paaiškinti.	1.3.1. Laikytis pokalbio, diskusijos taisyklių. 1.3.2. Žinoti, kaip galima mandagiai perklausti, paprašyti paaiškinti. 1.3.3. Kontroliuoti savo kalbėjimo laiką.	Mokiniai atlieka užduotis, mokosi pristatyti įvairius objektus ir situacijas (knygą, žaidimo taisykles, konfliktinę situaciją, situaciją dalyvaujant vertėjui, renginį ir pan.) įvairiems adresatams, dirba kartu su visais klaseje esančiais gestų kalbos vartotojais. Tam ypač tinka projektinė veikla. Mokantis labai svarbu su mokiniais išsiaiškinti supratimo svarbą (pvz., kad imantis bet kurio darbo svarbu suprasti instrukciją; kad norint ką nors išmokyti reikia suprasti aiškinimą, kad norint sėkmingai bendrauti reikia įsitikinti, jog kitas žmogus tave reikiama suprato). Su mokiniais turėtų būti nuolat kalbama apie nesupratimo priežastis ir pasekmes. Mokiniais reikėtų sudaryti galimybių pasvarstyti, kodėl jie kartais vieni kitų nesupranta, panagrinėti nesukalbėjimo pavyzdžių, paskatinti prisiminti tokių atvejų iš jų pačių patirties. Rinkdamas mokymo ir mokymosi būdus mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklausti kitą ir parodyti, kad jo nuomonė vertinama, kaip klausiantysis savo elgesiu rodys pašnekovui pagarbą. Pasirenkamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, mandagiai nepritarti. Mokantis komunikuoti svarbu parinkti užduočių, ugdančių mokinių atidumą (pvz., pasakojimai poromis, perpasakojant draugo mintis, išidėmėjimas gestų, kurie gali būti nuoroda į svarbią informaciją). Mokymosi veikla planuojama remiantis mokinių patirtimi. Prieš stebint (tiesiogiai ar iš įrašo) tekstą mokytojas pateikia užduočių, kurias atlikdami mokiniai prisimena tai, kas padės geriau suprasti tekstą. Renkantis mokymo ir mokymosi būdus reikėtų atsižvelgti į mokinių mokymosi stilių, komunikacinę patirtį. Atsiminti gali padėti vaizdinė informacija, naudojami paveikslėliai ar brėžiniai. Pvz., 5–6 klaseje daugiausiai laiko skiriama pasakojimui. Planuoti pasakojimą galima grafine – „pasakojimo žvaigždės“ – forma (viduryje užrašomas klausimas <i>kodėl</i> , kampuose – <i>kas, kur, kada, kas atsitiko, kaip viskas baigėsi</i>).
1.4. Paklausti ir atsakyti padedant vertėjui įprastomis aplinkybėmis (pvz., mokykloje, renginyje).	1.4.1. Suprasti vertėjo vaidmenį bendraujant su girdinčiais. 1.4.2. Aptarti, kada ir kodėl verta naudotis vertėjo paslaugomis.	Mokytojas turėtų kuo dažniau kartu su mokiniais naudotis moderniomis komunikavimo technologijomis. Mokytojas kartu su mokiniais kuria psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybingai veikti, jausti pasitikėjimą savo jėgomis. Aplinka turėtų ne tik gerai nuteikti, bet ir teikti mokiniais papildomos informacijos, reikalingos įvairiems tekstams suprasti ir perteikti.
1.5. Suprasti teksto paskirtį (informuoti, įtikinti, paskatinti ir pan.).	1.5.1. Nurodyti, ko paprastai gali būti siekiama įvykio pasakojimu, pasaka, anekdotu, aiškinimu per pamoką, radijo ar televizijos žiniomis, straipsniu, reklama. 1.5.2. Skirti monologą ir dialogą.	
1.6. Atpasakoti tekstą neiškreipiant pagrindinės minties.	1.6.1. Išskirti pagrindinę teksto mintį. 1.6.2. Naudotis planu.	
1.7. Rasti tekste informaciją pagal pateiktus klausimus, išsiaiškinti nesuprantamus dalykus (gestus, klausimus) klausinėjant.	1.7.1. Suprasti, kaip reikia klausytis (dėmesys gestams, kurie nurodo svarbią informaciją, pauzių reikšmė, pasižymėjimo svarba). 1.7.2. Žinoti, kad klausimas formuluojamas nebūtinai remiantis teksto leksika. 1.7.3. Siekiant išsiaiškinti nesuprantamus dalykus klausti (draugų, mokytojo, auklėtojo, tėvų).	
1.8. Tiksliai perteikti informaciją. Naudotis mokytojo pasiūlytais būdais ir priemonėmis, kurios padeda adresatui suvokti informaciją.	1.8.1. Suprasti, kad informaciją reikia stengtis perteikti kuo tiksliau. 1.8.2. Tinkamai vartoti žinomus (ir iš kitų mokomųjų dalykų) terminus. 1.8.3. Mokytojui padedant pasirinkti priemones, padedančias klausytojui suvokti	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	informaciją (pademonstruoti, nubraižyti, nupiešti, rasti tinkamų iliustracijų).	<p>Mokytojas turėtų padėti mokiniams pasirinkti tinkamas strategijas, padedančias geriau suvokti, stebėti ir koreguoti savo suvokimo procesą. Mokytojui padedant mokiniai mokosi nustatyti informacijos svarbą, įvairiais būdais pasižymėti esminius dalykus, susieti su jau turima patirtimi, pateikti sau klausimų, aiškintis, suprasti naujų gestų reikšmes remiantis kontekstu. Kuo geriau mokiniai supranta, kada ir kodėl tam tikra strategija padeda, tuo labiau tikėtina, kad jie gebės taikyti šias strategijas mokydamiesi. Mokytojas turėtų padėti suprasti, kurios komunikavimo strategijos geriausiai tinka konkrečiu atveju ir kaip jas taikyti.</p> <p>Klausos sutrikimų turintiems mokiniams labai svarbu tapti savarankiškiems, nepriklausomiems. Todėl vertėtų ypač daug laiko skirti strategijoms, padedančioms įvertinti komunikavimo situaciją, kelti sau adekvačius tikslus, įveikti baime, pasitikėti savo jėgomis. Mokiniai turėtų žinoti, kad yra gestų kalbos vertėjų, nusimanyti, kas, kokiomis jų paslaugomis ir kada gali naudotis. Pagal galimybes stebimas ir aptariamas vertėjų darbas.</p>
1.9. Pasakoti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus, grįstus patirtimi bei išmone.	1.9.1. Paaiškinti pasakojimo sandarą (užuomazga, veiksmo eiga, kulminacija, atomazga). 1.9.2. Pasakojant laikytis laiko sekos principo.	
1.10. Nuosekliai, dalykiškai apibūdinti daiktą, įvykį, procesą (papasakoti, kaip kas nors daroma).	1.10.1. Skirti dalykinį ir meninį apibūdinimą. 1.10.2. Skirti visumos įspūdį ir detalę. 1.10.3. Vartoti nesudėtingos konstrukcijos sakinius. 1.10.4. Tinkamai vartoti nerankinius elementus (būdvardžiai, veiksmažodžiai), erdvę (vaidmenų kaita, kryptimi kaitomi veiksmažodžiai, referencija, derinimas).	
1.11. Išsakyti savo nuomonę apie konkrečius, gerai pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuojant remtis savo patirtimi.	1.11.1. Skirti teiginį ir argumentus. 1.11.2. Laikytis elementarios įtikinamojo teksto struktūros: teiginys, argumentai, išvada.	
1.12. Mokytojo padedamam pasirinkti raišką atsižvelgiant į adresatą (bendraamžiai, artimieji, mokytojai, kiti suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (neoficiali).	1.12.1. Suprasti, kad komunikacijos sėkmė priklauso nuo atsižvelgimo į adresatą, tikslus, situaciją ir priemonių pasirinkimo. 1.12.2. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją. 1.12.3. Sąmoningai pasirinkti gestus, sintaksines konstrukcijas, laikytis kalbos etiketo.	
1.13. Taikyti įvairias kompensavimo strategijas: patikslinimo ir informacinius klausimus, pauzes, persakymą kitais gestais, tiesioginį pagalbos prašymą.	1.13.1. Suprasti, kad norint geriau atlikti įvairias kalbėjimo užduotis verta pasinaudoti tinkamomis strategijomis. 1.13.2. Mokytojui padedant apmąstyti savo komunikavimo veiklą: paaiškinti,	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitąkart reikėtų daryti kitaip. 1.13.3. Nurodyti sinoniminius gestus.	
2. Kalbos pažinimas		
Nuostatos Siekti vartoti kuo tikslesnę ir išraiškingesnę gestų kalbą. Domėtis gestų kalbos ir lietuvių kalbos skirtumais ir santykiu. Norėti pažinti gestų kalbos gramatiką suvokiant, kad jos pažinimas padeda geriau perteikti savo mintis.		Mokytojas inicijuoja pokalbius apie gestų kalbos mokymosi prasmingumą. Kalbėdamiesi, aptardami savo patirtį mokiniai supranta, kad gestų kalba teikia galimybę pasidalyti su kitais savo mintimis, jausmais, geriau pažinti vieniems kitus. Daug dėmesio skiriama pasirinktiems lietuviškiems arba gestų kalbos tekstams perpasakoti. Šie atpasakojimai filmuojami ir analizuojami kartu su draugais (kiti gali būti nematę originalaus teksto). Mokiniai kartu svarsto, kaip reikėtų perteikti sunkesnes lietuviško teksto vietas kuo aiškesne gestų kalba.
2.1. Tiksliai ir taisyklingai rodyti gestus ir pirštų abėcėlės ženklus.	2.1.1. Suprasti fonologinę gesto sandarą. 2.1.2. Pastebėti ir ištaisyti kitų daromas gestų klaidas ir netikslumus. Skirti gestus nuo gestikuliacijos. 2.1.3. Skirti gramatinius nerankinius elementus nuo ekspresyviųjų.	Mokytojas turėtų remtis individualia mokinių patirtimi. Individualizuojant mokymą parenkamos skirtingos užduotys mokantiems gestų kalbą, kalbantiems savo susikurta gestų kalba bei visai gestų kalba nekalbantiems mokiniams. Geriausiai išmokstama tada, kai mokiniai turi tam tikros patirties, todėl labai svarbu išsiaiškinti, kiek mokiniai jau moka. Atrinkdamas mokymosi medžiagą, mokytojas turėtų atsižvelgti į tai, kaip ir kur mokiniai pritaikys tai, ką išmoks.
2.2. Tinkamai vartoti vienareikšmius ir daugiareikšmius gestus. Mokėti ištaisyti nurodytą klaidą.	2.2.1. Rasti sinonimus, antonimus, homonimus.	Mokiniai per patirtį supažindinami su fonologine ir morfologine gesto sandara. Žaidžiami žaidimai ir atliekamos užduotys su sudedamaisiais gestų kalbos elementais (plaštakos forma, padėtis, vieta, judesys ir nerankiniai elementai), pvz., sugalvoti pasakojimą su vienu elementu visuose gestuose, sugalvoti kuo daugiau gestų su pasirinktu elementu, atpažinti tam tikrą elementą gestų kalbos tekste.
2.3. Nežinant reikiamo gesto, tinkamai išreikšti mintį gestikuliacija.	2.3.1. Žinoti pagrindinius gestų darybos būdus (leksinius ir gramatinius). 2.3.2. Paaiškinti atvaizduojamųjų ir imituojamųjų gestų motyvą.	Mokomasi nuolat lyginant lietuvių ir gestų kalbų panašumus ir skirtumus, naudojant vienos ar kitos kalbos patirtimi.
2.4. Taisyklingai nusakyti erdvinius ir laiko santykius, lyginti su lietuvių kalbos erdvės ir laiko prielinksnių konstrukcijomis.	2.4.1. Suprasti morfologinę gestų sandarą ir lyginti su lietuvių kalbos žodžių sandara.	Lyginant lietuviškus ir gestų kalbos tekstus mokomasi rasti abiejų kalbų leksinės ir gramatinės raiškos atitikmenis. Šių atitikmenų vartojimą stengiamasi automatizuoti atliekant įvairius pratimus. Taip pat mokomasi susikurti reikiamus gestus arba naudoti kitokias išraiškos priemones, kai nėra tiesioginio atitikmens ar jis nežinomas.
2.5. Tinkamai sudaryti sakinius, perteikti kito žmogaus kalbą ir reakcijas (vaidmenų kaita).	2.5.1. Atpažinti sakinių kaip kalbos vienetą. 2.5.2. Žinoti ribų tarp sakinių ir vienašūsių sakinių dalių žymėjimo būdus (galvos judesiai, sulaikymas, mirksnis ir kt.).	Kalbama apie darybinę ir tiesioginę gestų kalbos ir lietuvių kalbos motyvą. Aptariama klasės draugų ir jų šeimos narių vardų gestų kalba motyvą, miestų, mikrorajonų pavadinimų motyvą ir kt.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.6. Suvokti kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį: suprasti, kad kalba nuolat kinta, paaiškinti gestų ir lietuvių kalbų statusą.	2.6.1. Žinoti, kad LGK priklauso visame pasaulyje kurčiųjų vartojamų gestų kalbų šeimai. 2.6.2. Žinoti, kad lietuvių kalba – valstybinė, o gestų kalba – pripažinta gimtąja Lietuvos kurčiųjų kalba. 2.6.3. Suprasti kalbos svarbą bendravimui, mokymuisi ir kt.	Kalbant apie ribų žymėjimą gestų kalboje mokomasi suprasti lietuvių kalbos skyrybos ženklų paskirtį. Žiūrimi kitų šalių gestų kalbų pavyzdžiai, stengiamasi rasti gestų kalbų panašumų ir skirtumų. Taip pat žiūrimi ir lyginami įvairūs lietuvių gestų kalbos variantai.
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas		
Nuostatos Siekti pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje. Siekti tobulinti savo teksto suvokimo gebėjimus. Siekti saviraiškos.		Siekama suvokti priklausymą dviem kultūroms – savo tautos ir kurčiųjų bendruomenės, išsaugoti ir puoselėti savo tautinį ir kultūrinį tapatumą. Todėl lietuvių gestų kalbos mokymo(si) turinys siejamas su lietuvių tautos istorija, kultūros paveldu bei tradicijomis ir Lietuvos bei pasaulio kurčiųjų bendruomenės istorija, kultūra ir tradicijomis.
3.1. Pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje.	3.1.1. Paiškinti, kuo skiriasi ir kuo panašūs kurčiųjų ir girdinčiųjų bendravimas. 3.1.2. Aptarti artimiausios aplinkos (mokyklos, miesto, rajono) kurčiųjų bendruomenės veiklą. 3.1.3. Žinoti šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie kurčiųjų bendruomenę.	Kūrybiniais mokinių gebėjimams ugdyti labai praverčia literatūra, mokiniai skatinami kurti įvairius išgalvotus pasakojimus, pasakas, dialogus, mokosi vaizdžiai, įtikinamai naudotis gestų kalbos raiškos priemonėmis. Kadangi lietuvių gestų kalba sukurtos literatūros beveik nėra, mokiniai pratinami įvairius grožinius kūrinius perpasakoti, perkurti gestų kalba. Taip ugdoma estetiškė nuovoka, abstraktusis mąstymas, mokomasi reikšti nuomones ir jausmus. Svarbią vietą mokymosi procese turėtų užimti vaidmenų žaidimai, įsivaizdavimas ir fantazavimas. Tai padėtų plėsti mokinių patirtį. Pasirenkami įvairūs kūrybingumą ugdantys mokymosi būdai (pvz., kryptingas įsivaizdavimas, kolektyvus idėjų kūrimas, analogijų ieškojimas, stebėjimas stengiantis numatyti).
3.2. Aptarti, kas literatūros kūrinyje priimana tikrovę, kas išgalvota. Gestų kalba perteikti (atpasakoti peržiūrėjus arba perskaičius tekstą) kūrinio ištrauką.	3.2.1. Glaustai atpasakoti tekstą ar jo dalį, neiškreipiant esmės. 3.2.2. Rasti nurodytą informaciją tekste. 3.2.3. Skirti tikrus dalykus nuo išgalvotų.	
3.3. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: įvardyti gestų kalba pateikto kūrinio temą, apibūdinti veiksmo vietą ir laiką, veikėjus.	3.3.1. Skirti teksto temą ir pagrindinę mintį. 3.3.2. Skirti autorių, veikėjus ir pasakotoją, vertėją.	
3.4. Pagal pateiktus klausimus, teiginius ar modelį išsakyti savo įspūdžius apie kūrinį.	3.4.1. Suprasti, kad nuomonę reikia pagrįsti. 3.4.2. Taikyti per lietuvių kalbos pamokas išmokus dalykus apie literatūrą.	

10.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

10.3.2.1. Kalbos vartojimas

Informacijos perdavimas (iš savo patirties, bendruomenės ar visuomenės gyvenimo, kitų mokomųjų dalykų ar kt.). Adresato sudominimo būdai. Pristatymas.

Kalbėjimas atsižvelgiant į adresatą ir komunikacinę situaciją (pvz., pasakų sekimas, padavimų, legendų, anekdotų pasakojimas jaunesniems mokiniams). Komunikacijos formos, vartojamos artimiausioje aplinkoje bendraujant lietuvių gestų kalba. Raiškos įvairumas skirtingose situacijose.

Kalbiniai žaidimai, eksperimentai. Įvairių situacijų inscenizavimas, vaidinimas (pagal galimybes įrašant į vaizdajuostę). Kalbinės raiškos skirtumai.

Pokalbiai apie pamokas, varžybas, kurčiųjų renginius, paveikslus, parodas, televizijos laidas, spektaklius ir pan. (pasakojimas, aiškinimas, savo nuomonės reiškimas).

Dažniau vartojamų sąvokų (ir iš kitų mokomųjų dalykų turinio) prasmės aiškinimasis.

10.3.2.2. Kalbos pažinimas

Motyvacija gestų kalboje ir lietuvių kalboje, gesto ir gestikuliacijos, gramatinių ir ekspresyviųjų nerankinių elementų skirtumai.

Fonologinė gesto sandara (čeremos).

Daugiareikšmiai gestai, jų santykis su lietuvių kalbos žodžiais. Homonimai, sinonimai, antonimai.

Gestų darybos būdai: polisintetinių gestų daryba taikant proformas, sudurtinių gestų daryba, kiekinius daiktavardžius išreiškiančių gestų daryba. Kiti gestų atsiradimo būdai, seni ir nauji gestai.

Gesto ir žodžio morfologinės sandaros lyginimas.

Erdvės vartojimas. Erdvė kaip gramatinės raiškos priemonė. Vaidmenų kaita.

Ribų tarp sakinių ir vienuolių sakinio dalių žymėjimas (galvos judesiai, su laikymas, mirksnis ir kt.).

Skirtumai tarp LGK ir kalkingės kalbos. Klaidų atpažinimas ir taisymas.

Lietuvių gestų kalba – kurčiųjų bendruomenės turtas ir pasaulinės gestų kalbų šeimos narė. Gimtosios ir valstybinės kalbos samprata.

10.3.2.3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas

Susipažinimas su kurčiųjų bendruomenės veikla Lietuvoje.

Literatūra kaip išmonė. Tikrovės pasaulis literatūroje.

Prozos tekstų ir (arba) pasakojimų lietuvių gestų kalba nagrinėjimas ir kūrimas (pagrindinė mintis, veikėjų vaizdavimas, vaizdus pasakojimas). Grožinės literatūros (prozos) tekstų perteikimas gestų kalba, perkeltinės reikšmės raiškos galimybės.

Literatūriniai žaidimai: tekstų inscenizavimas, improvizavimas, kūrimas (pagal galimybes įrašant į vaizdajuostę). Vaidmenys.

10.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

10.3.3.1. Toliau lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko praktinių bei mokymosi gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

10.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negeba tikslingai vartoti sąvokų, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles, dažniausiai jų laikosi.	Kalbos žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles, sistemingai jų laikosi.
Praktiniai gebėjimai	Supranta teksto tikslą (informuoti, įtikinti ir pan.), nurodo temą. Kalba stengdamasis atsižvelgti į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikytis kalbos etiketo, tačiau ne visada tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Perduoda informaciją, mokytojo padedamas ją patikslina, turėdamas pavyzdį taiko mokytojo pasiūlytus būdus ir priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, klausosi, klausia, atsako.	Supranta teksto tikslą (informuoti, įtikinti ir pan.), nurodo temą ir pagrindinę mintį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikosi kalbos etiketo. Tiksliai perduoda informaciją mokytojo pasiūlytais būdais ir priemonėmis. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, tinkamai klausosi, klausia, atsako.	Supranta teksto tikslą (informuoti, įtikinti ir pan.), nurodo temą ir pagrindinę mintį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir aplinkybes, laikosi kalbos etiketo. Tiksliai perduoda informaciją, geba tinkamai pasirinkti būdus ir priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, tinkamai klausosi, klausia, atsako, reiškia savo nuomonę.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas, mokosi mokytojo vadovaujamas.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadą, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad mokytojo padedamas galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.

10.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 7–8 klasės

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (10.4.1). Toliau pateikiama dalyko veiklos sričių turinio apimtis (10.4.2). Šiame ugdymo konkrece išskiriamas ir turinio minimumas. Paskutinėje skyriaus dalyje (10.4.3) pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

10.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Lentelėje aprašomi 7–8 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Moki-

nių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose konkrecuose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Kalbos vartojimas		
Nuostatos Noriai dalytis patirtimi, norėti mokytis iš kitų. Išlausyti kitą, gerbti jo nuomonę. Ginti savo požiūrį nežeidžiant kitų ir savo paties orumo. Jausti atsakomybę už savo pasakymų tikrumą, tikslumą. Žinoti savo kalbos vartojimo pranašumus ir trūkumus bei siekti tobulinti savo gebėjimus.		Ugdant mokinių nuostatas svarbu padėti jiems suprasti, kaip gestų kalbos gebėjimai gali nulemti tolesnio mokymosi sėkmę, galimybę dalyvauti kurčiųjų bendruomenės gyvenime, perimti jos kultūrą. Komunikavimo veikla padeda ugdytis bendravimo ir bendradarbiavimo nuostatas ir gebėjimus. Mokytojas kartu su mokiniais kuria aktualias juos dominančias komunikacines situacijas, naudoja įvairią medžiagą bei komunikavimo priemones ir taiko įvairius mokymosi būdus (mokymasis bendradarbiaujant, probleminės diskusijos ir kt.). Sudaroma galimybė mokiniams suprasti, kaip bendravimas padeda mokytis (ir kitų dalykų) ir plėtoti socialinius gebėjimus. Skatinant mokinių motyvaciją ir asmeninę atsakomybę reikėtų sugalvoti tokių užduočių, kurios padėtų mokiniams suvokti ryšį tarp jų pastangų ir sėkmės, reikėtų ieškoti mokymosi būdų, kurie leistų patirti mokiniui sėkmę. Mokomasi atlikti kalbines užduotis, kuriose prašoma aptarti tam tikras nuotakas, elgesį.
1.1. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę ir detales, klausiti, atsakyti, prieštarauti, argumentuoti.	1.1.1. Skirti pokalbio temą, teiginius ir argumentus. 1.1.2. Žinoti keletą būdų, kaip išsiaiškinti nesuprastas mintis, idėjas, sąvokas (tikslinamieji, aiškinamieji klausimai, komentarai).	Kalbos vartojimo veikla siejama su kuo tikroviškesnėmis bendravimo ir bendradarbiavimo situacijomis. Pokalbiams pasirenkamos mokiniams aktualios temos. Taip pat diskusijomis sprendžiamos realios mokyklinio gyvenimo problemos, dalyko mokymosi uždaviniai (pvz., aptariamos klaseje kiliosios problemos, rengiamasi rašiniui, aptariami perskaityti kūriniai). Mokomasi prasmingai pasinaudoti tuo, kas išmokta (pvz., mokantis kitų dalykų, bendraujant su ben-

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.2. Tinkamai užmegzti, palaikyti ir baigti pokalbį neoficialioje situacijoje su nepažįstamais asmenimis.	1.2.1. Suprasti klausymosi svarbą bendraujant, kartu su bendraklasiais susikurti pokalbio taisykles ir jų laikytis. 1.2.2. Suprasti, ar raiška tinka konkrečiai situacijai. 1.2.3. Žinoti kai kuriuos pokalbio palaikymo būdus.	draamžiais ar suaugusiaisiais). Rekomenduotinos tokios veiklos, kad mokiniai galėtų bendrauti, veikti išvien su kitais, aktyviai dalyvauti (pvz., kalbiniai žaidimai, projektai, darbas mažomis grupėmis, poromis). Bendraujant ne tik ugdomi socialiniai gebėjimai, bei ir įgyjama naujos patirties, turtinamas žodynas, plečiamos vaizdinio mąstymo galimybės. Mokiniai atlieka užduotis, pristato įvairias apžvalgas (knygą, žaidimo taisykles, renginį ir pan.) įvairiems adresatams. Tam ypač tinka projektinė veikla, grupinis tyrinėjimas.
1.3. Gyvai ir tiksliai reaguoti į pašnekovo reakciją, „išklausyti“ jį, tinkamai palaikyti, paskatinti, išreikšti nepritarimą.	1.3.1. Žinoti pašnekovo palaikymo, paskatinimo priemonių. 1.3.2. Žinoti, kaip mandagiai išreikšti kritišką požiūrį. 1.3.3. Aptarti, kada pokalbio metu galima perklausti, paprašyti paaiškinti.	Su mokiniais turėtų būti nuolat kalbama apie nesupratimo priežastis ir pasekmes. Mokiniais reikėtų sudaryti galimybių pasvarstyti, kodėl jie kartais vieni kitų nesupranta, panagrinėti nesukalbėjimo pavyzdžių, paskatinti prisiminti tokių atvejų iš jų pačių patirties. Labai svarbu padėti suvokti, kad ne tik kalbėjimas, bet ir klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Daugiau dėmesio vertėtų skirti mokymuisi klausyti kritiškai: analizuoti pašnekovo mintis, įvertinti savo idėjas. Rinkdamas mokymo ir mokymosi būdus mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklausyti kitą ir parodyti, kad jo nuomonė vertinama, kaip klausantysis savo elgesiu rodytų pašnekovui pagarbą.
1.4. Bendrauti padedant vertėjui: išsiaiškinti dar kartą paklausiant, plačiau paaiškinti, jei mato, kad buvo nesuprastas.	1.4.1. Žinoti savo teises ir pareigas bendraujant, kai bendraujama dalyvaujant vertėjui. 1.4.2. Aptarti galimybes ir būdus naudotis vertėjo paslaugomis.	Mokymo ir mokymosi būdai turėtų padėti įsitraukti į diskusiją visiems mokiniams (pvz., diskusijos pradžia parenkamas tekstas apie ginčytinus dalykus, priešingi požiūrio aspektai svarstomi poromis, papildomų argumentų ieškoma sugrupavus dvi poras, grupės išvados pateikiamos klasei, aptariama, kodėl nuomonės nevienodos).
1.5. Suprasti teksto paskirtį ir autoriaus intencijas (įkalbinėjimas, įtikinėjimas, melas, propaganda, kalbinė agresija).	1.5.1. Skirti kalbėjimo tikslus: informuoti, sudominti, įtikinti. 1.5.2. Suprasti, kaip reikia klausytis (dėmesys gestams, nerankiniams elementams, kurie nurodo svarbią informaciją, pauzių reikšmė, pasižymėjimo svarba). 1.5.3. Nusakyti ar atpažinti, kokias kalbines priemones vartoja kalbėtojas savo tikslams pasiekti.	Pasirenkamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, mandagiai nepritari. Mokantis komunikuoti svarbu parinkti užduočių, ugdančių mokinių atidumą (pvz., pasakojimai poromis, perpasakojant draugo mintis, įsidėmėjimas gestu, kurie įspėja apie svarbią informaciją). Mokymosi veikla planuojama remiantis mokinių patirtimi. Prieš stebint (tiesiogiai ar iš įrašo) tekstą mokytojas pateikia užduočių, kurias atlikdami mokiniai prisimena tai, kas padės geriau suprasti tekstą.
1.6. Atpasakoti tekstą nurodytu būdu (nuosekliai, glaustai, atrenkant), suformuluoti pagrindinę teksto mintį.	1.6.1. Skirti temą, pagrindinę mintį ir problemą. 1.6.2. Skirti teksto atpasakojimo būdus.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.7. Rasti tekste informaciją pagal pateiktus klausimus, planą ar schemą ir padaryti tiesiogines išvadas. Išsiaiškinti nesuprastas teksto mintis, idėjas, sąvokas keliant klausimus, dar kartą žiūrint, ieškant informacijos žodynuose, remiantis pateiktu modeliu, atsakant į klausimus.	1.7.1. Grupuoti informaciją: įdomi – neįdomi, žinoma – nežinoma, aiški – neaiški, priimtina – nepriimtina, palanki – nepalanki, naudinga – nenaudinga. 1.7.2. Aptarti, ar kalbėtojas susikaupęs, gerai pasirengęs, ar aiškiai suformulavo kalbos tikslą, ar kalbėjo aiškiai, konkrečiai, ar tinkamai reagavo į adresatus (paaiškino, atsakė į klausimus, pakartojo).	Mokytojas turėtų kuo dažniau naudotis moderniomis komunikavimo technologijomis. Mokytojas kartu su mokiniais kuria psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybingai veikti, jausti pasitikėjimą savo jėgomis. Aplinka turėtų ne tik gerai nuteikti, bet ir teikti mokiniams papildomos informacijos, reikalingos įvairiems tekstams suprasti ir perteikti. Mokant rašyti aiškinamuosius tekstus patartina bendradarbiauti su kitų dalykų mokytojais, skirti bendrų užduočių. Klausos sutrikimų turintiems mokiniams labai svarbu tapti savarankiškiems, nepriklausomiems. Todėl vertėtų ypač daug laiko skirti strategijoms, padedančioms įvertinti komunikavimo situaciją, kelti sau adekvačius tikslus, įveikti baimę, pasitikėti savo jėgomis. Mokytojas turėtų padėti mokiniams pasirinkti tinkamas strategijas, padedančias geriau suvokti, stebėti ir koreguoti savo suvokimo procesą. Mokytojui padedant mokiniai mokosi nustatyti informacijos svarbą, įvairiais būdais pasižymėti esminius dalykus, susieti su jau turima patirtimi, pateikti sau klausimų, aiškintis, suprasti naujų gestų reikšmes remiantis kontekstu. Kuo geriau mokiniai supranta, kada ir kodėl tam tikra strategija padeda, tuo labiau tikėtina, kad jie gebės taikyti šias strategijas mokymuisi. Mokytojas turėtų padėti suprasti, kurios komunikavimo gestų kalba strategijos geriausiai tinka konkrečiu atveju ir kaip jas taikyti. Pagal galimybes bendradarbiaujama su gestų kalbos vertėjais (pvz., renginiuose, susitikimuose su girdinčiais bendraamžiais), stebimas ir aptariamas vertėjų darbas.
1.8. Tiksliai ir aiškiai perduoti informaciją. Mokytojui padedant rinkti tinkamus būdus bei priemones, kad padėtų adresatui ją suvokti.	1.8.1. Dalykiškai informuojant vartoti neutralią leksiką, tinkamus terminus, susilaikyti nuo vertinimo, pasirinkti tinkamą kalbėjimo tempą. 1.8.2. Žinoti, kad taisyklės, instrukcijos, receptai, skelbimai, pranešimai apie įvykius skirti informuoti, juose pateikiama nuosekli, tiksli ir nedviprasmišė informacija, vartojama neutrali leksika. 1.8.3. Mokytojui padedant pasirinkti būdus ir priemones, kurie padėtų adresatui geriau suvokti informaciją (pvz., pateikti iliustracijų, paaiškinti sąvokas pateikiant pavyzdžių). 1.8.4. Mokytojui padedant kurti logiškos struktūros pateiktą pateikčių rengyklę ir ją savarankiškai demonstruoti, komentuoti.	
1.9. Pasakoti patirtimi bei išmone grįstus pasakojimus motyvuotai įtraukiant apibūdinimo, aiškinimo elementus.	1.9.1. Skirti pasakojimą ir samprotavimą. 1.9.2. Paaiškinti, kad pasakojimo įtampa kuriama vaizduojant konfliktinę situaciją, kuriant intrigą: pateikiant užuominų apie nutiksiančius dalykus, kuriant netikėtą situaciją.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.10. Nuosekliai, dalykiškai ar meniškai apibūdinti įvairius objektus, juos palyginti, paaiškinti procesą (kaip kas nors vyksta).	1.10.1. Suprasti, kad apie tą patį dalyką galima kalbėti skirtingai, nes tai priklauso nuo rašytojo tikslo. Skirti dalykinį ir meninį aprašymą. 1.10.2. Pasirinkti objektų palyginimo aspektus. 1.10.3. Žinoti pagrindinius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė. 1.10.4. Skirti visumos įspūdį ir detalę.	
1.11. Išsakyti savo nuomonę apie menčiau pažįstamus dalykus, vertinti, argumentuojant remtis savo patirtimi bei kitais šaltiniais (kitų pasakojimais, perskaitytomis knygomis, internetu ir pan.).	1.11.1. Skirti aiškinimą ir argumentavimą. 1.11.2. Skirti faktą ir nuomonę.	
1.12. Dažniausiai tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį atsižvelgiant į adresatą (pažįstami adresatai: jaunesni, bendraamžiai, suaugusieji) ir komunikavimo situaciją (oficiali ir neoficiali).	1.12.1. Aptarti, kaip informacijos perteikimo būdai priklauso nuo tikslo, adresato ir komunikacinės situacijos. 1.12.2. Pasirinkti tinkamą kalbinę raišką viešai kalbant pažįstamiems adresatams. 1.12.3. Žinoti būdų, padedančių įveikti auditorijos baimę.	
1.13. Taikyti įvairias kompensavimo strategijas: kalbos sinonimijos priemonės, emocinius pasakymus, retorišnius klausimus.	1.13.1. Suprasti, kad norint geriau atlikti įvairias užduotis verta pasinaudoti tinkamomis strategijomis. 1.13.2. Nurodyti savo gebėjimo kalbėti pranašumus ir trūkumus.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2. Kalbos pažinimas		
<p>Nuostatos Siekti vartoti kalbos priemones taip, kad sakomas tekstas pašnekovui būtų patrauklus ne tik turiniu, bet ir forma. Siekti save išreikšti vienodai laisvai abiem kalbomis – lietuvių gestų kalba ir lietuvių kalba. Vertinti gestų kalbą ir lietuvių kalbą kaip unikalias ir labai išraiškingas kalbas.</p>		<p>Mokymosi procese mokytojas nuolat turėtų ugdyti mokinių domėjimąsi gestų kalba, siekti, kad mokiniai suprastų, jog tai gimtoji jų kalba, žinotų, kad ji reikalinga bendrauti su kurčiaisiais, reikšti savo mintis ir jausmus, gauti ir suprasti reikiamą informaciją. Stengiamasi vartoti kuo turtingesnę gestų kalbą norint perteikti mintį ir tinkamai save išreikšti. Mokiniais pateikiami skirtingi to paties dalyko, įvykio ar reiškinio aprašymai (gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba), jie turi pasakyti, kuris variantas yra patraukliausias ir įdomiausias ir kokiomis kalbos raiškos priemonėmis tai pasiekta. Mokytojas turėtų remtis individualia mokinių patirtimi. Mokymuisi parenkamos individualizuotos, atitinkančios mokinių patirtį ir išgales užduotys. Jų turinys turėtų būti artimas ir pažįstamas mokiniams. Gramatikos supratimo siekiama per pavyzdžius, daromos išvados iš konkrečių kalbos vartojimo užduočių (pvz., pokalbio, trumpo mokytojo kalbos ar įrašo stebėjimo, atskirų gestų ir frazių demonstravimo). Kalbos pažinimo medžiaga nuolat siejama su lietuvių kalbos žiniomis, mokomasi palyginti gestų ir lietuvių kalbų struktūrą, žodyną ir kitus gestų ir lietuvių kalbos bruožus. Gerinamas supratimas apie fonologinę, gramatinę ir leksinę gestų kalbos sandarą mokantis naudotis kompiuteriniu lietuvių gestų kalbos žodynu. Taip pat susipažįstama su kitais gestų kalbos žodynais (tarp jų – ir kitų gestų kalbų) bei žodinių kalbų žodynais, enciklopedijomis, interneto galimybėmis siekiant išsiaiškinti nežinomo termino reikšmę. Kalbama apie kalbos dalis kaip leksines gramatines kategorijas ir kaip leksines kategorijas. Stengiamasi suvokti lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos dalių funkcijas ir skirtumus. Verčiant tekstus iš lietuvių kalbos į gestų kalbą ir atvirkščiai atkreipiamas dėmesys, kuriais atvejais būtina išlaikyti tą pačią kalbos dalį, o kada to daryti nereikia arba neįmanoma. Verta pasinaudoti itin išlavintais kurčių mokinių regėjimo gebėjimais. Atsižvelgiant į jų mokymosi stilių pasirenkami atitinkami mokymosi būdai (pvz., analogijų suradimas ir grafinis vaizdavimas, sąvokų schemų braižymas, „minčių žemėlapiai“).</p>
2.1. Vartoti taisyklingos formos gestus atitinkama veido išraiška, tiksliai rodyti ir suprasti pirštų abėcėlę.	2.1.1. Pritaikyti žinias apie fonologinę gesto sandarą naudojantis kompiuteriniu LGK žodynu.	
2.2. Tinkamai vartoti perkeltinės reikšmės gestus, sinonimus ir antonimus. Rasti ir ištaisyti netinkamai pavartotą savo gestą.	2.2.1. Suprasti nerankinių elementų skiriamąją funkciją.	
2.3. Taisyklingai vartoti įvairios darybos gestus, palyginti LGK ir lietuvių kalbos darybos būdus.	2.3.1. Paaiškinti įvairių gestų klasių darybos būdus (daiktavardžių daryba iš veiksmažodžių, veiksmažodžių daryba iš būdvardžių ir pan.).	
2.4. Taisyklingai vartoti gestus remiantis žiniomis apie jų kaitybą.	2.4.1. Skirti leksines ir gramatines gestų klases. 2.4.2. Paaiškinti gestų kaitymo ypatybes, fonologinius apribojimus.	
2.5. Vartoti sintaksinę funkciją atliekančius nerankinius elementus; naudoti erdvę įvairiems sintaksiniam santykiams reikšti.	2.5.1. Suprasti LGK ir lietuvių kalbos žodžių tvarkos skirtumus.	
2.6. Suvokti kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį: suprasti, kaip ir kodėl kalba nuolat kinta.	2.6.1. Suprasti, kaip ir kodėl kinta gestų forma ir reikšmė, atsiranda naujų gestų. 2.6.2. Žinoti, kad yra įvairių tarminių LGK variantų.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas		
<p>Nuostatos Siekti pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje. Pozityviai vertinti savo, kaip gestų kalbos vartotojo bei kurčiųjų bendruomenės nario, galimybes mokantis, bendraujant, įvairiai leidžiant laisvalaikį. Siekti tobulinti savo teksto suvokimo gebėjimus. Ugdytis grožinės literatūros poreikį. Siekti saviraiškos.</p>		<p>Siekiami suvokti priklausymą dviem kultūroms – savo tautos ir kurčiųjų bendruomenės, išsaugoti ir puoselėti savo tautinį ir kultūrinį tapatumą. Todėl lietuvių gestų kalbos mokymo(si) turinys siejamas su lietuvių tautos istorija, kultūros paveldu bei tradicijomis ir Lietuvos bei pasaulio kurčiųjų bendruomenės istorija, kultūra ir tradicijomis.</p>
3.1. Aktyviai domėtis kurčiųjų istorija ir kultūra.	<p>3.1.1. Žinoti esminius Lietuvos kurčiųjų bendruomenės istorijos faktus. 3.1.2. Žinoti šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie kurčiųjų bendruomenę.</p>	<p>Kūrybiniais mokinių gebėjimams ugdyti labai praverčia literatūra, mokiniai skatinami kurti įvairius išgalvotus pasakojimus, pasakas, dialogus, mokosi vaizdžiai, įtikinamai naudotis gestų kalbos raiškos priemonėmis. Kadangi lietuvių gestų kalba sukurtos literatūros beveik nėra, mokiniai pratunami įvairius grožinius kūrinius perpasakoti, perkurti gestų kalba. Taip ugdoma estetišinė nuovoka, abstraktusis mąstymas, mokomasi reikšti nuomones ir jausmus. Svarbią vietą mokymosi procese turėtų užimti vaidmenų žaidimai, įsivaizdavimas ir fantazavimas. Tai padėtų plėsti mokinių patirtį. Pasirenkami įvairūs kūrybingumą ugdantys mokymosi būdai (pvz., kryptingas įsivaizdavimas, kolektyvus idėjų kūrimas, analogijų ieškojimas, stebėjimas stengiantis numatyti).</p>
3.2. Gestų kalba perteikti (versti) prozos bei dramos kūrinių (nagrinėjamų per lietuvių kalbos pamokas) ištraukas, mokytojui padedant pasirinkti tinkamas raiškos priemones.	<p>3.2.1. Skirti autorių, pasakotoją ir vertėją. 3.2.2. Suprasti, kad norint perteikti esmę gestų kalba neiškreipiant turinio nebūtina versti pažodžiui. 3.2.3. Taisyklingai vartoti gestus ir nerankinius elementus. 3.2.4. Naudotis <i>Lietuviškų gestų žodyneliu</i> ir <i>Lietuvių gestų kalbos žodynu</i>.</p>	
3.3. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: aptarti gestų kalba perteikto kūrinio pagrindinę mintį, apibūdinti veikėjus, nusakyti jų kūrimo būdus.	<p>3.3.1. Skirti teksto temą, problemą, pagrindinę mintį. 3.3.2. Glaustai atpasakoti siužetą, atkurti fabulą. 3.3.3. Suprasti, kad to paties teksto interpretacijos gali būti įvairios, svarbu, kad jos būtų pagrįstos tekstu.</p>	
3.4. Savarankiškai išsakyti savo išpūdžius apie kūrinių ir juo teigiamas vertybes.	<p>3.4.1. Skirti grožinio kūrinio pasakotojo ir veikėjo reiškiamus požūrius. 3.4.2. Suprasti, kad vertinama vadovaujantis kriterijais, kad vertinimo išvados turi būti pagrįstos.</p>	

10.4.2. Turinio apimtis. 7–8 klasės

10.4.2.1. Kalbos vartojimas

Informacijos nurodytais tikslais gavimas, rinkimas, pristatymas (pvz., medžiaga pranešimui; pasakojimai ir anekdotai iš kurčiųjų aplinkos ir tradicijų). Pristatymo vertinimas. Kritiškas „klausymasis“. Informacija iš lietuvių gestų kalbos šaltinių.

Kalbos (pvz., vaikų iš kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimų, įvairių regionų atstovų, profesijų, kartų ar kt.) įvairovės stebėjimas ir tyrinėjimas. Konteksto (laikotarpio, vietos, situacijos, dalyvių) įtaka kalbai.

Monologinis kalbėjimas pagal įvestis.

Įvairių vaizdo įrašų analizavimas ir vertinimas.

Diskusijos apie meną, kultūrą bei kitomis abstraktesnėmis temomis (pvz., draugystė, atsakomybė, laisvė, orumas ir pan.).

Interviu pagal pateiktus klausimus.

Dalyvavimas viešuose pokalbiuose ar diskusijose.

Savo raiškos lietuvių gestų kalba nagrinėjimas, sėkmės ar nesėkmių priežasčių ieškojimas ir tolesnio kalbos tobulinimo būdų numatymas.

10.4.2.2. Kalbos pažinimas

Nerankiniai elementai: leksinės ir gramatinės jų funkcijos, mimika.

Fonologiniai LGK procesai (asimiliacija, akomodacija, redukcija, dubliavimas).

LGK gestų leksinės ir gramatinės klasės, jų kaitymas, funkcijos tekste ir santykis su lietuvių kalbos dalimis.

Vertimas iš lietuvių kalbos perteikiant pagrindinę mintį, skirtumų tarp lietuvių kalbos ir LGK, tarp rašytinės ir sakytinės lietuvių kalbos formos aptarimas.

LGK sakinių struktūra, gestų tvarka sakinyje ir nerankinių elementų sintaksinės funkcijos. Nerankiniai elementai ir intonacija.

Įvairūs LGK ir lietuvių kalbos variantai: dialektai, sociolektai, idiolektai, žargonas ir kt.

Diachroninio kalbos kitimo bruožai ir kalbėjimo stiliaus pasirinkimas atsižvelgiant į tekstą, situaciją ir komunikacines intencijas. Įvairaus amžiaus kurčiųjų kalba.

Kalbų ryšiai. Žodžių (gestų) skolinimasis kaip kalbos kitimo reiškiny. Kiti naujų gestų atsiradimo būdai, senų gestų nykimas (*Lietuviškų gestų žodynelio* ir *Lietuvių gestų kalbos žodyno* leksikos aptarimas).

LGK ir kitų šalių gestų kalbų istorija, tarptautinė gestų kalba, gestuno.

Įvairios pirštų abėcėlės (PA) ir jų istorija, gestai, padaryti su PA ženklais (daktilemomis). Tarptautinė PA.

LGK ir kalkinės gestų kalbos skirtumai, šių kalbų vartojimo sritys. Kitos gestų kalbos formos (pvz., taktinė kalba (kurčneregiams), dirbtinės gestų kalbos).

10.4.2.3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas

Lietuvos kurčiųjų istorija.

Literatūriniai bandymai. Įvairių tekstų (realistinių, fantastinių, humoristinių) kūrimas, atkreipiant dėmesį į kalbos ekspresyvumą įvairiose veiksmo situacijose. Komizmo raiškos būdai. Komiškų situacijų vaizdavimas.

Drama ir proza, drama ir spektaklis. Vaidinimai įvairiems adresatams.

10.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

10.4.3.1. Toliau lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko praktinių bei mokymosi gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

10.4.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negeba tikslingai vartoti sąvokų, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir jų laikosi.	Kalbos žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles, sistemingai jų laikosi.
Praktiniai gebėjimai	Nurodo kalbėtojo tikslus, klausomo teksto temą, suformuluoja pagrindinę mintį. Kalba mėgindamas atsižvelgti į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), tačiau ne visada tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Perduoda informaciją, paprašytas geba paaiškinti ir patikslinti, taiko mokytojo pasiūlytus būdus bei priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio diskusijose: tinkamai klausosi, klausia, atsako.	Nurodo kalbėtojo tikslus, klausomo teksto temą, suformuluoja pagrindinę mintį, keliamas problemas. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), dažniausiai tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, mokytojui padedant renkami tinkamus būdus ir priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio diskusijose: tinkamai klausosi, klausia, atsako, argumentuoja.	Nurodo kalbėtojo tikslus, klausomo teksto temą, suformuluoja pagrindinę mintį, keliamas problemas, išvardija pateikiamus argumentus. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją (oficialią ir neoficialią), tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, renkami tinkamus būdus ir priemones. Dalyvauja įvairaus pobūdžio diskusijose: tinkamai klausosi, klausia, atsako, argumentuoja, pateikia pavyzdžių.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadas, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Pasirenka strategijas iš mokytojo pasiūlytų atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi uždavinius.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Jaučia atsakomybę už bendrą rezultatą. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.

10.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (10.5.1). Toliau pateikiama dalyko veiklos sričių turinio apimtis (10.5.2). Šiame ugdymo konkrece išskiriamas ir turinio minimumas. Paskutinėje skyriaus dalyje (10.5.3) pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

10.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Lentelėje aprašomi 9–10 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Moki-

nių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose konkrecuose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Kalbos vartojimas		
Nuostatos Išklaudyti kitą, gerbti jo nuomonę. Ginti savo požiūrį nežeidžiant kitų ir savo paties orumo. Jausti atsakomybę už savo pasakymų tikrumą, aiškumą, tikslumą. Siekti tobulinti savo komunikavimo gebėjimus, siekti konstruktyvios grįžtamosios informacijos ir teikti ją kitiems. Domėtis šiuolaikinių komunikavimo priemonių naujovėmis.		Ugdant komunikavimo gestų kalba gebėjimus svarbu padėti mokiniams suprasti, kaip šie gebėjimai gali nulemti tolesnio mokymosi sėkmę, galimybę visavertiškai dalyvauti kurčiųjų bendruomenės gyvenime, perimti jos kultūrą. Komunikavimo veikla padeda ugdytis bendravimo ir bendradarbiavimo nuostatas ir gebėjimus. Mokytojas kartu su mokiniiais kuria aktualias juos dominančias komunikacines situacijas, naudoja įvairią medžiagą bei komunikavimo priemones ir taiko įvairius mokymosi būdus (mokymasis bendradarbiaujant, probleminės diskusijos ir kt.). Sudaroma galimybė mokiniams suprasti, kaip bendravimas padeda mokytis (ir kitų dalykų) ir plėtoti socialinius gebėjimus. Skatinant mokinių motyvaciją ir asmeninę atsakomybę reikėtų sugalvoti tokių užduočių, kurios padėtų mokiniams suvokti ryšį tarp jų pastangų ir sėkmės, reikėtų ieškoti mokymosi būdų, kurie leistų patirti mokiniui sėkmę. Mokomasi atlikti kalbines užduotis, kuriose prašoma aptarti tam tikras nuotaikas, elgesį.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.1. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę ir detales, klausti, atsakyti, kelti problemas, svarstyti, argumentuoti, prieštarauti, vertinti, apibendrinti.	1.1.1. Suprasti klausymosi svarbą bendraujant, kartu susikurti tinkamo bendravimo taisykles ir jų laikytis. 1.1.2. Suprasti, ko reikia, kad bendravimas vyktų sėkmingai. 1.1.3. Aptarti pagrindinius interviu aspektus (klausimų formulavimą, bendravimo etiką, apibendrinimą).	Mokiniai skatinami lyginti specifines kalbos vartojimo girdinčiųjų ir kurčiųjų bendruomenėse ypatybes ir atsižvelgiant į tai tobulinti savo gebėjimus bendrauti įvairiose situacijose. Ypač atkreiptinas dėmesys į komunikacinių situacijų valdymą, bendravimo su kurčiaisiais ir girdinčiaisiais (su vertėju ir be jo) metu įgyjamą nepriklausomumo jausmą, socialinius gebėjimus. Mokomasi nugalėti stresą, įveikti komunikacinius barjerus. Kalbos vartojimo veikla siejama su kuo tikroviškesnėmis bendravimo ir bendradarbiavimo situacijomis. Diskusijoms pasirenkamos mokiniams aktualios temos. Taip pat diskusijomis sprendžiamos realios mokyklinio gyvenimo problemos, kiti dalyko mokymosi uždaviniai (pvz., aptariamose klasėse kilusios problemos, bendruomenės įvykiai, rengiamasi rašiniui, aptariamai perskaityti kūriniai ar šaltiniai). Kad mokiniai ne tik pasyviai įsidėmėtų reikšmes, bet ir aktyviai kurtųsi prasme, reikia sudaryti jiems sąlygas pasinaudoti tuo, ko išmoko (pvz., mokantis kitų dalykų, imituojuantis realias gyvenimo situacijas, bendraujant su bendraamžiais ar suaugusiaisiais). Turėtų būti organizuojamos tokios veiklos, kad mokiniai galėtų bendrauti, veikti kartu su kitais, priimti visiems svarbius sprendimus, aktyviai dalyvauti (pvz., kalbiniai žaidimai, projektai, darbas mažomis grupėmis, poromis). Bendraujant įgyjama naujos patirties, turtinamas žodynas, perimami mąstymo modeliai ir strategijos, plečiasi vaizdinio mąstymo galimybės, tikslinamos naujų dalykų reikšmės. Mokiniai atlieka mokytojo arba kitų mokinių paskirtas užduotis, pristato įvairias apžvalgas (knygos, renginio), taip pat, pvz., kitų mokomųjų dalykų medžiagą: skritulinę diagramą, taisyklę, darbo įrankių naudojimosi instrukciją, formulę ir pan.) įvairiems adresatams. Tam ypač tinka projektinė veikla.
1.2. Tinkamai užmegzti, palaikyti ir baigti pokalbį oficialioje situacijoje su pažįstamas ir nepažįstamais asmenimis.	1.2.1. Žinoti dalykinio ir privataus pokalbio skirtumus.	Mokantis labai svarbu su mokiniiais išsiaiškinti supratimo svarbą (pvz., kad imantis bet kurio darbo svarbu suprasti instrukciją; kad norint ką nors išmokyti reikia suprasti aiškinimą, kad norint sėkmingai bendrauti reikia įsitikinti, jog kitas žmogus tave reikiama suprato). Su mokiniiais turėtų būti nuolat kalbama apie nesupratimo priežastis ir pasekmes. Mokiniais reikėtų sudaryti galimybių pasvarstyti, kodėl jie kartais vieni kitų nesupranta, panagrinėti nesusikalbėjimo pavyzdžių, paskatinti prisiminti tokių atvejų iš jų pačių patirties.
1.3. Stebėti ir koreguoti savo reakciją pokalbio metu, laikytis pagrindinių pokalbio etikos reikalavimų.	1.3.1. Žinoti pokalbio, diskusijos etiketo taisykles. 1.3.2. Kontroliuoti savo kalbėjimo laiką.	
1.4. Laisvai bendrauti padedant vertėjui, pasirinkti situacijai tinkamą kalbinę raišką.	1.4.1. Žinoti, kokias teises ir pareigas turi vertėjas. Suprasti, kad bendravimo sėkmė priklauso nuo kurčiojo ir vertėjo bendradarbiavimo. 1.4.2. Aptarti galimybes ir būdus naudotis vertėjo paslaugomis.	
1.5. Vertinti teksto daromą poveikį.	1.5.1. Atpažinti, tinka ar ne kalbinė raiška konkrečiai situacijai. 1.5.2. Nurodyti kalbinės raiškos priemones, kurios labiausiai veikia klausytoją, ir kaip jas dar būtų galima tobulinti. 1.5.3. Aptarti, ar kalbėtojas aiškiai suformulavo kalbos tikslą, ar kalbėjo aiškiai, konkrečiai, gyvai, ar tinkamai reagavo į adresatus (paaiškino, atsakė į klausimus, pakartoto), kaip kalba paveikė klausytojus, kaip ją būtų galima tobulinti.	
1.6. Suformuluoti pagrindinę teksto mintį ir paaiškinti ją. Skirti faktą ir nuomonę.	1.6.1. Skirti faktą ir nuomonę.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.7. Daryti apibendrinančias išvadas, argumentuoti, išsakyti savo požiūrį pagal pateiktus klausimus, planą ar schemą. Išsiaiškinti nesuprastas teksto mintis, idėjas, sąvokas pasirenkant tinkamiausias kompensuojamąsias strategijas.	1.7.1. Atpažinti teksto prasmei suvokti svarbias detales. 1.7.2. Pasižymėti informaciją atsižvelgiant į klausymosi tikslą.	Labai svarbu padėti suvokti, kad ne tik kalbėjimas, bet ir klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Daugiau dėmesio vertėtų skirti mokymuisi klausyti kritiškai: analizuoti pašnekovo mintis, įvertinti savo idėjas. Rinkdamas mokymo ir mokymosi būdus mokytojas turėtų apgalvoti, kaip bus mokomasi išklausti kitą, parodyti, kad jo nuomonė vertinama, kaip klausantysis savo elgesiu rodys pašnekovui pagarbą. Mokymo ir mokymosi būdai turėtų padėti įsitraukti į diskusiją visiems mokiniams (pvz., diskusijos pradžia parenkamas tekstas ar mokytojas pristato temą apie ginčytinus dalykus, priešingi požiūrio aspektai svarstomi poromis, papildomų argumentų ieškoma sugrupavus dvi poras, grupės išvados pateikiamos klasei, aptariama, kodėl nuomonės nevienodos). Pasirenkamos mokymosi veiklos, kurios ugdo ir plėtoja bendravimo gebėjimus: mokėjimą ramiai kalbėti, tinkamai skatinti kitus, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, konfliktus, mandagiai nepritari.
1.8. Tiksliai, aiškiai ir įtaigiai perduoti informaciją. Savarankiškai rinktis tinkamus informacijos perteikimo būdus bei priemones.	1.8.1. Grupuoti informaciją: aiški – neaiški, žinoma – nežinoma, naudinga – nenaudinga, patikima – nepatikima. 1.8.2. Žinoti, kaip tikslingai rasti, įvertinti ir apdoroti informaciją naudojantis šiuolaikinėmis technologijomis. 1.8.3. Žinoti informacijos pristatymo reikalavimus. 1.8.4. Sąmoningai pasirinkti raišką viešai kalbant nepažįstamiems adresatams. 1.8.5. Numatyti klausytojų lūkesčius.	Mokantis komunikuoti svarbu parinkti užduočių, ugdančių mokinių atidumą (pvz., pasakojimai poromis, perpasakojant draugo mintis, nuorodą, kad informacija yra konfidenciali ar kad pašnekovas nėra su ja susipažinęs, pastebėjimas). Mokymosi veikla planuojama remiantis mokinių patirtimi. Prieš stebint (tiesiogiai ar iš įrašo) tekstą mokytojas pateikia užduočių, kurias atlikdami mokiniai prisimena tai, kas padės geriau suprasti tekstą. Mokytojas kartu su mokiniais turėtų kuo dažniau naudotis moderniomis komunikavimo technologijomis, įtraukti mokinius į mokymosi veiklos planavimą. Mokytojas kartu su mokiniais kuria psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybingai veikti, jausti pasitikėjimą savo jėgomis. Aplinka turėtų ne tik gerai nuteikti, bet ir teikti mokiniams papildomos informacijos, reikalingos įvairiems tekstams suprasti ir perteikti.
1.9. Pasakoti patirtimi bei išmone grįstus pasakojimus motyvuotai įtraukiant apibūdinimo, aiškinimo, argumentavimo elementų. Žinoti savo kalbos pranašumus ir trūkumus ir į tai atsižvelgiant tobulinti savo tekstą.	1.9.1. Laikytis pasakojimo sandaros (užuomazga, veiksmo eiga, kulminacija, atomazga). 1.9.2. Aptarti, kaip pasakojimo turinys ir raiška priklauso nuo tikslo ir turimos medžiagos. 1.9.3. Pasirinkti tinkamas pasakojimo įtaigumo priemones. Vartoti sinonimus, kad būtų išvengta kartojimosi.	Mokytojas turėtų padėti mokiniams pasirinkti tinkamas strategijas, padedančias geriau suvokti, stebėti ir koreguoti savo suvokimo procesą. Mokytojui padedant mokiniai mokosi nustatyti informacijos svarbą, įvairiais būdais pasižymėti esminius dalykus, susieti su jau turima patirtimi, pateikti sau klausimų, aiškintis, suprasti naujų gestų reikšmes remiantis kontekstu.
1.10. Nuosekliai, dalykiškai paaiškinti sąvokas, analizuoti procesą (kodėl taip nutinka).	1.10.1. Pasirinkti būdus ir priemones, kurie padėtų adresatui geriau suvokti informaciją (pvz., abstrakčias sąvokas paaiškinti paprasčiau, rasti palyginimą, remtis pavyzdžiais).	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.11. Išsakyti savo nuomonę apie aktualius, gana abstrakčius dalykus, vertinti, argumentuojant remtis įvairiais šaltiniais, visuotinai priimtinais kriterijais.	1.11.1. Laikytis samprotaujamojo teksto struktūros reikalavimų: tezė, argumentai, kontrargumentai, išvada.	Kuo geriau mokiniai supranta, kada ir kodėl tam tikra strategija padeda, tuo labiau tikėtina, kad jie gebės taikyti šias strategijas mokydami. Mokytojas turėtų padėti suprasti, kurios komunikavimo gestų kalba strategijos geriausiai tinka konkrečiu atveju ir kaip jas taikyti. Klausos sutrikimų turintiems mokiniams labai svarbu tapti savarankiškiems, nepriklausomiems. Todėl vertėtų ypač daug laiko skirti strategijoms, padedančioms įvertinti komunikavimo situaciją, kelti sau adekvatus tikslus, įveikti baimę, pasitikėti savo jėgomis. Pagal galimybes bendradarbiaujama su gestų kalbos vertėjais (pvz., renginiuose, susitikimuose su girdinčiais bendraamžiais), įrašuose stebimas ir aptariamas vertėjų darbas, įvairios probleminės situacijos.
1.12. Tinkamai pasirinkti kalbinę raišką ir turinį atsižvelgiant į adresatą (menkai pažįstami ir nepažįstami adresatai) ir komunikacinę situaciją (įvairios oficialios situacijos).	1.12.1. Skirti kalbėjimo tikslus: informuoti, įtikinti, sudominti. 1.12.2. Aptarti viešojo kalbėjimo reikalavimus. 1.12.3. Sąmoningai pasirinkti kalbinę raišką viešai kalbant nepažįstamiems adresatams. 1.12.4. Numatyti klausytojų lūkesčius.	
1.13. Taikyti įvairias kompensavimo strategijas: žinomus kalbos darybos elementus, nelingvistines priemones.	2.13.1. Paaiškinti, kaip sprendžia įvairias komunikavimo problemas. 1.13.2. Suprasti, kurios strategijos geriausiai tinka konkrečiam atvejui.	
2. Kalbos pažinimas		
Nuostatos Siekti kuo geriau pažinti savo gimtąją kalbą ir valstybinę kalbą kaip savo dviejų kultūrų dalis. Siekti būti taisyklingos ir išraiškingos kalbos vartotojo pavyzdžiu kitiems kurtiesiems.		Gilinantis į kalbos (gestų ir lietuvių) sandarą kreipiamas dėmesys į esminius šių kalbų skirtumus ir su jais susijusius sunkumus kuriant tekstus lietuvių kalba arba verčiant į gimtąją gestų kalbą. Mokytojas bando mokiniams parodyti, kad nuo to, kokias kalbos raiškos priemones jie vartoja, gali priklausyti aplinkinių vertinimas, taip pat ir girdinčiųjų, kai bendraujama raštu arba per vertėją.
2.1. Vartoti naujus gestus (terminus) kartu atliekant atitinkamus lūpų judesius, normaliu tempu aiškiai vartoti gestus. Užrašyti nesudėtingus gestus pagal notacijos sistemą.	2.1.1. Suprasti įvairius greitai rodomos pirštų abėcėlės variantus.	Mokytojas turėtų remtis individualia mokinių patirtimi. Geriausiai išmoks-tama tada, kai mokiniai turi tam tikros patirties, todėl labai svarbu išsiaiškinti, kiek mokiniai jau moka. Atrinkdamas mokymosi medžiagą, mokytojas turėtų atsižvelgti į tai, kaip ir kur mokiniai pritaikys tai, ką išmoks. Mokydamas kalbos pažinimo dalykų mokytojas turėtų vengti tiesiogiai perteikiamos teorijos. Gramatikos supratimo siekiama per pavyzdžius, daromos išvados iš konkrečių kalbos vartojimo užduočių (pvz., pokalbio, trumpo mokytojo kalbos ar įrašo stebėjimo, atskirų gestų ir frazių demonstravimo).
2.2. Vartoti atitinkamus gestus lietuvių kalbos žodžiams ir perkeltinėms jų reikšmėms reikšti. Transkribuoti gestų kalbos tekstą.	2.2.1. Atpažinti tekste mažai vartojamus ir senus gestus, skolinius iš kitų gestų kalbų, naujadarus.	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.3. Remiantis gestų darybos taisyklėmis susikurti naujų gestų, žinoti terminų darybos ypatumus.	2.3.1. Suprasti gesto ir žodžio, kaip pagrindinių kalbos vienetų, skirtumus.	<p>Mokomasi nuolat lyginant lietuvių ir gestų kalbų panašumus ir skirtumus, naudojamosi vienos ir kitos kalbos patirtimi.</p> <p>Mokymuisi parenkamos individualizuotos atitinkančios mokinių patirtį ir išgales užduotys. Jų turinys turėtų būti mokiniams artimas ir pažįstamas. Svarbu ugdyti abstraktųjį mąstymą ir mokyti jo raiškos. Teikdamas grįžtamąją informaciją mokytojas nurodo mokinių gestus, kurie turėtų būti pakeisti tikslesniais.</p> <p>Verta pasinaudoti itin išlavintais kurčių mokinių regėjimo gebėjimais. Atsižvelgiant į jų mokymosi stilių pasirenkami atitinkami mokymosi būdai (pvz., analogijų suradimas ir grafinis vaizdavimas, sąvokų schemų braižymas, „minčių žemėlapiai“).</p> <p>Mokiniai mokosi analizuoti savo ir kitų kalbėtojų kalbą įvairiais aspektais – aiškumo, nuoseklumo, išraiškingumo, taisyklingumo, „švarumo“ (kalkinės kalbos elementų nebuvimo) ir kt. Savarankiškai, poromis arba grupėmis rengia referatus apie gestų ir lietuvių kalbą abiem kalbomis.</p>
2.4. Remiantis žiniomis apie gestų kaitą taisyklingai juos vartoti verčiant iš lietuvių kalbos į LGK.	2.4.1. Gerai suprasti ir paaiškinti LGK ir lietuvių kalbos kaitos skirtumus.	
2.5. Jungti sakinius ir teksto dalis siejimo priemonėmis, palyginti jas su lietuvių kalbos priemonėmis.	2.5.1. Žinoti pagrindinius sintaksinių ryšių perteikimo būdus.	
2.6. Suvokti kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį: suprasti, kaip ir kodėl kalba nuolat kinta, paaiškinti LGK vietą ir santykį su kitomis Lietuvoje vartojamomis kalbomis ir su kitų šalių gestų kalbomis.	2.6.1. Išvardyti gestų kitimo priežastis, sieti jas su istoriniu, kultūriniu kontekstu. 2.6.2. Žinoti dabartinę gestų kalbos būklę. 2.6.3. Žinoti esminius gestų kalbų tyrimo istorijos aspektus.	
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas		
<p>Nuostatos</p> <p>Aktyviai domėtis kurčiųjų kultūra ir jos istorija.</p> <p>Siekti pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje.</p> <p>Pozityviai vertinti savo, kaip gestų kalbos vartotojo bei kurčiųjų bendruomenės nario, galimybes mokantis, bendraujant, įvairiai leidžiant laisvalaikį.</p> <p>Ugdytis grožinės literatūros poreikį.</p> <p>Siekti saviraiškos.</p>		<p>Vertindami savo tautos, kurčiųjų ir kitų kultūrų literatūrinį palikimą, pažindami kalbą kaip socialinį kultūrinį reiškinį, mokiniai suvokia istorinės atminties, tradicijų, gimtosios ir lietuvių kalbos vertę, asmeninio dalyvavimo kultūros kūrime prasmę, supranta, kad kiekviena kultūra yra savita ir unikali. Visa tai sudaro prielaidas ugdytis dialogu, atsakomybe, kūrybingumu grįstą santykį su savosios kultūros tradicija, toleranciją kitoms kalboms ir kultūroms, kritišką požiūrį į įvairias kultūros apraiškas, atsparumą destruktiviems kultūros reiškiniams.</p>
3.1. Būti aktyviu kurčiųjų bendruomenės nariu: dalyvauti bendruomenės renginiuose, juos aptarti, kritiškai vertinti aktualijas, siūlyti naujas veiklos sritis ir t. t.	3.1.1. Aptarti kurčiųjų kultūros bruožus. 3.1.2. Susipažinti su pagrindinėmis savo bendruomenės ir Lietuvos kurčiųjų draugijos veiklos kryptimis. 3.1.3. Žinoti šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie kurčiųjų bendruomenę ir jos veiklą.	<p>Kūrybiniais mokinių gebėjimams ugdyti labai praverčia literatūra, mokiniai skatinami kurti įvairius išgalvotus pasakojimus, pasakas, dialogus, mokosi vaizdžiai, įtikinamai naudotis gestų kalbos raiškos priemonėmis.</p> <p>Kadangi lietuvių gestų kalba sukurtos literatūros beveik nėra, mokiniai pratinami įvairius grožinius kūrinius perpasakoti, perkurti gestų kalba. Taip ugdoma estetinė nuovoka, abstraktusis mąstymas, mokomasi reikšti nuomones ir jausmus.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.2. Gestų kalba perteikti grožinės literatūros kūrinių (nagrinėjamų per lietuvių kalbos pamokas) ištraukas, savarankiškai pasirinkti tinkamas raiškos priemones.	3.2.1. Žinoti, kaip tiksliai perteikti mintį. 3.2.2. Vartoti perkeltinės reikšmės gestus.	Svarbią vietą mokymosi procese turėtų užimti vaidmenų žaidimai, įsivaizdavimas ir fantazavimas. Tai padėtų plėsti mokinių patirtį. Pasirenkami įvairūs kūrybingumą ugdančios mokymosi būdai (pvz., kryptingas įsivaizdavimas, kolektyvus idėjų kūrimas, analogijų ieškojimas, stebėjimas stengiantis numatyti).
3.3. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: aptarti gestų kalba pateikto kūrinio problematiką, mokytojui padedant apibūdinti kūrinio stilių.	3.3.1. Skirti tematiką ir problematiką. 3.3.2. Rasti tekste raiškos priemones, padedančias sudominti ar paveikti skaitytoją.	
3.4. Savarankiškai išsakyti savo įspūdžius apie kūrinį. Paaiškinti, kurios kūrinio idėjos asmeniškai priimtinos, kurios – nereikšmingos.	3.4.1. Suprasti, kad tekstuose reiškiami įvairūs požiūriai, kad juos reikia atpažinti ir kritiškai įvertinti.	
3.5. Planuoti savo veiklą: numatyti saviraiškos galimybes bei žingsnius (pvz., renkantis profesiją, įsitraukiant į visuomeninę veiklą).	3.5.1. Tinkamai vertinti savo galimybes ir išgales tęsti mokslus vidurinėje mokykloje ar rinktis profesijos studijas. 3.5.2. Būti susipažinusi su bendruomenės narių istorijomis. 3.5.3. Žinoti savo, kaip neįgalaus asmens, pagrindines teises (susijusias su lengvatomis, garantijomis, paslaugomis). 3.5.4. Suprasti priimamų sprendimų svarbą ir asmeninę atsakomybę planuojant karjerą.	

10.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klasės

10.5.2.1. Kalbos vartojimas

Viešasis kalbėjimas. Informavimo, įtikinimo, proginės viešosios kalbos. Projekto rengimas ir pristatymas mažai pažįstamiems adresatams. Adresato sudomino, dėmesio palaikymo priemonės.

Diskusijos įvairiomis temomis (pvz., gestų kalbos specifika įvairiose šalyse, jaunimo lietuvių gestų kalbos ypatumai, ar LGK mokėjimas man asmeniškai

vertingas, ir pan.). Nuomonių, požiūrių išsakymas, argumentavimas. Samprotavimo teksto struktūra.

Interviu pasirinkta tema (klausimų rengimas, interviu ėmimas, apibendrinimas ir įvertinimas).

Filmų, bendruomenės renginių, dokumentinių ir diskusinių televizijos laidų (ar vaizdo įrašų su vertimu) stebėjimas (objektyvumas ir neobjektyvumas, manipuliacijos kalba). Turinio ir įvairių efektų naudojimo dermės ir tikslingumo aptarimas.

Gestų kalbos tekstų skelbimas (pvz., vaizdo laišakai kitoms mokykloms, interneto svetainėms ar pan.).

10.5.2.2. Kalbos pažinimas

LGK tekstų transkribavimas rašytine forma.

Gestų notacijos sistemos, vartojamos gestotyroje.

LGK leksika: skoliniai, naujadarai. LGK žodynai.

LGK gramatinės raiškos priemonės ir jų funkcijos. LGK ir lietuvių kalbos gramatinės raiškos lyginimas. Gestų daryba.

LGK ir lietuvių kalbos sakinių sudarymo būdai. Ribų žymėjimas.

Vertimas iš lietuvių kalbos į LGK tiksliai perteikiant mintį tinkamai pasirinktu stiliumi.

Perkeltinės reikšmės žodžių vertimas.

Gestų kalbos vartojimas ugdant kurčiuosius.

Įvairių gestų kalbų panašumai ir skirtumai. Kitų šalių gestų kalbų įtaka LGK.

10.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Pasiekimų sritys			
Žinios ir supratimas	Kalbos žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra girdėjęs kai kurias sąvokas, reiškinius, komunikacinius susitarimus, taisykles, tačiau dar negėba tiksliai vartoti sąvokų, paaiškinti reiškinių esmės, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir jų laikosi.	Kalbos žinios išsamios ir sistemingos: mokinys tiksliai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinių esmę ir ryšius, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Praktiniai gebėjimai	Supranta klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresatą, kalbėjimo situaciją. Mokytojo padedamas pasirengia ir kalba oficialiose situacijose pažįstamiems adresatams. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, mo-	Vertina klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius. Iš anksto pasirengęs kalba įvairiose oficialiose situacijose mažai pažįstamiems adresatams, pasirenka oficialioms situacijoms tinkamą kalbinę raišką.	Argumentuotai vertina klausomo teksto daromą poveikį. Kalba atsižvelgdamas į tikslą, adresato lūkesčius. Iš anksto pasirengęs kalba įvairiose oficialiose situacijose mažai pažįstamiems ir nepažįstamiems adresatams, pasi-

Kalbų kitimo procesai ir priežastys. Kalba kaip gyvas ir nuolat kintantis reiškinys.

10.5.2.3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas

Lietuvos kurčiųjų bendruomenės veikla. Kurčiųjų kultūros bruožai.

Diskusijos apie grožinius tekstus, jų žodinę raišką ir kontekstus. Poezijos tekstų pristatymas ir interpretavimas.

Teatro eksperimentai. Įvairių autorių ir savo sukurtų tekstų vaidinimas, inscenizavimas realioje ar įsivaizduojamoje scenoje, fiksavimas. Gestų kalbos meninės raiškos priemonių vartojimas.

10.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

10.5.3.1. Toliau lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko praktinių bei mokymosi gebėjimų ir nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	kytojui padedant renkasi tinkamus informacijos perteikimo būdus bei priemones. Pasirengęs pagal pateiktą modelį, pristato darbą (pvz., knygą, projektą), laikosi numatytų kriterijų. Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, tinkamai klausosi, klausia, atsako, svarsto, vertina.	Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, savarankiškai renkasi tinkamus informacijos perteikimo būdus, vaizdines priemones. Laikydamasis numatytų kriterijų pristato darbą (pvz., knygą, projektą). Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, tinkamai klausosi, klausia, atsako, svarsto, pagrindžia, vertina.	renka oficialioms situacijoms tinkamą kalbinę raišką. Tiksliai ir aiškiai perduoda informaciją, savarankiškai renkasi tinkamiausius informacijos perteikimo būdus, vaizdines priemones. Laikydamasis numatytų kriterijų įtaigiai pristato darbą (pvz., knygą, projektą). Dalyvauja įvairaus pobūdžio pokalbiuose, tinkamai klausosi, klausia, atsako, svarsto, pagrindžia, prieštarauja, vertina, apibendrina.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl, padaro išvadą, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Pasirenka strategijas iš mokytojo pasiūlytų atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi uždavinius.	Pasirenka tinkamas strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija išsikelia mokymosi uždavinius ir tardamasis su mokytoju sudaro planą, kaip juos spręsti.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia atkakliai ir pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.

VII. Lietuvių valstybinė kalba: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

11. Lietuvių valstybinės kalbos pagrindinio ugdymo bendrosios programos paskirtis – apibrėžti mokinių, kurie mokosi lietuvių valstybinės kalbos nelietuviškosiose bendrojo lavinimo mokyklose, lietuvių kalbos kaip mokomojo dalyko tikslą ir uždavinius, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, nusakyti mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus ir orientacines ugdymo gaires.

11.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra ir integravimo galimybės

11.1.1. **Tikslas** – sudaryti mokiniui prielaidas įgyti komunikavimo lietuvių kalba ir kultūrinės kompetencijos pagrindus, būtinus kiekvieno mokinio visaverčiam gyvenimui, sėkmingai socializacijai, mokomajai ir būsimai profesinei veiklai.

11.1.2. Uždaviniai

Kad būtų įgyvendintas dalyko tikslas, mokiniai turi:

- mokytis bendrauti lietuvių kalba įvairiose asmeninio ir viešo gyvenimo situacijose bei mokymosi aplinkoje;
- rengtis tolesniam mokymuisi lietuvių kalba ir būsimai profesinei veiklai;
- ugdytis poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus, remdamiesi kalbos ir sociokultūrinėmis žiniomis, tikslingai taikydami mokymosi mokytis ir trūkstumų gebėjimų kompensavimo strategijas;
- palaipsniui pažinti Lietuvos kultūrą ir pagal išgales dalyvauti ją puoselėjant ir kuriant;
- ugdytis pilietinę savimonę.

11.1.3. Struktūra

Ugdymo tikslas ir uždaviniai orientuoja į komunikavimo kompetenciją ir jai įgyti reikalingas nuostatas, lietuvių kalbos, literatūros ir platesnes sociokultūrinės žinias bei gebėjimus. Programoje ugdymo turinys teikiamas koncentrais kas

dvi klasės: 5–6, 7–8, 9–10 klasės. Kiekvieno ugdymo koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese susijusios kalbinės veiklos sritys:

- klausymas;
- kalbėjimas;
- skaitymas;
- rašymas.

11.1.4. Integravimo galimybės

Dalyko ryšys su integruojamosiomis programomis grindžiamas bendrųjų gebėjimų, būtinų asmens kompetencijos pagrindams įgyti, ugdymu.

Kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia lietuvių valstybinės kalbos mokymosi uždaviniai. Todėl labai skatintinas ir kitų dalykų (socialinių mokslų, gamtos, technologijų, menų ir pan.) mokymasis lietuvių kalba. Ugdant komunikavimo gebėjimus lietuvių valstybine kalba turi būti siekiama įvairiapusės ugdymo turinio ir gebėjimų integracijos. Ugdymo procese turėtų būti atsižvelgiama į tai, kad vieno kurio dalyko pamokose suformuoti gebėjimai gali būti perkeliama mokantis kalbos ar kito dalyko. Ugdymo procesą reikėtų organizuoti taip, kad mokinių gimtosios kalbos pamokose įgyti gebėjimai ir žinios sąmoningai būtų perkeliama ir pritaikomi lietuvių kalbos pamokose. Be to, sąmoningas lietuvių kalbos ir mokinių gimtosios kalbos dalykų integravimas padeda sudaryti klaidų prevencijos sistemą, sudaro sąlygas geriau išvelgti lietuvių ir gimtosios kalbos panašumus ir skirtumus, geriau kalbas pažinti ir tinkamai vartoti. Svarbu tinkamai naudotis lietuvių valstybinės kalbos ir mokinių gimtosios kalbos bei literatūros, kitų kalbų integracijos galimybėmis, padedančiomis mokiniams perimti gimtosios kultūros, kaip Lietuvos kultūros dalies, ir lietuvių bei kitų tautų kultūros patirtį kaip darnią visumą, siekiant suformuoti daugiakalbę ir daugiakultūrę mokinio kompetenciją.

11.2. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje pateikiama visų veiklos sričių – klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir kultūros (literatūros) pažinimo, rašymo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigiančių tam tikrą koncentrą.

Veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1. Klausymas	1. Suprasti esmę, kai kalbama aiškiai artikuliuojant bendrine kalba nesudėtingomis konstrukcijomis (dialogu ar monologu) apie gerai žinomus dalykus, su kuriais nuolat susiduriama įprastose kasdienėse situacijose.	1. Suprasti nesudėtingą faktinę informaciją kasdienėmis temomis, skirti esmę ir specifines detales, kai natūraliu tempu kalbama (dialogu ar monologu) bendrine kalba.	1. Suprasti sudėtingo teksto konkrečiomis ir abstrakčiomis temomis pagrindines mintis, kai kalbama bendrine kalba; suprasti ilgą gana sudėtingos argumentacijos tekstą.
	2. Suprasti nesudėtingus pokalbius, kuriuose pats dalyvauja, žinomomis temomis, kai kalbama aiškiai artikuliuojama bendrine kalba.	2. Suprasti pokalbius žinomomis temomis, nors gali būti sunku veiksmingai dalyvauti diskusijoje su keliais gimtakalbiais, jei šie savo kalbėjimo nepritaiko prie pašnekovo kalbos mokėjimo lygio.	2. Suprasti sudėtingesnius pokalbius, veiksmingai dalyvauti diskusijoje su keliais gimtakalbiais.
	3. Suprasti paprastas instrukcijas ir skelbimus, vadovautis jais, kai informacija pakartojama kelis kartus.	3. Suprasti instrukcijas, kaip naudotis buitinais įrenginiais, ir skelbimus, vadovautis jais, kai informacija pateikiama du kartus.	3. Suprasti skelbimus, instrukcijas ir pranešimus konkrečiomis ar abstrakčiomis temomis, kai normaliu tempu kalbama bendrine kalba.
	4. Suprasti televizijos, radijo laidų vaikams ir specialiai parengtų klausymo įrašų esmę ir svarbias detales, kai kalbama pakankamai lėtai ir aiškiai.	4. Suprasti daugelį klausomų žiniasklaidos tekstų sau įdomiomis temomis, kai aiškiai kalbama bendrine kalba.	4. Suprasti daugelį klausomų žiniasklaidos tekstų; suprasti kalbėtojo požiūrį, nuotaiką, intonaciją, kai aiškiai kalbama bendrine kalba.
2. Kalbėjimas	1. Kalbėti žinomomis temomis atliekant nurodytus kalbos veiksmus: užmegzti, tęsti ir užbaigti pokalbį žinoma tema.	1. Palaikyti nenumatytą pokalbį, pereiti nuo vienos pokalbio temos prie kitos atliekant nurodytus kalbos veiksmus.	1. Plėtojami anksčiau įgyti kalbėjimo gebėjimai: užmegzti, palaikyti ir tęsti nenumatytą, netikėtą pokalbį, pereiti nuo vienos temos prie kitos.
	2. Trumpai pasakoti (kurti monologą) ar dalyvauti pokalbyje apie kasdienę veiklą, artimiausius planus, pomėgius, interesus.	2. Išsamiai apibūdinti patirtus dalykus, aptarti jų sukeltus išpūdžius, emocijas.	2. Pasakoti, samprotauti apie patirtus ir abstrakčius dalykus, juos vertinti.
	3. Remiantis konkrečia asmenine patirtimi reikšti savo nuomonę, apibūdinti daiktus, asmenis, įvykius; paaiškinti įvairių veiksmų, reiškinų priežastis.	3. Diskutuoti įvairiomis aktualiomis temomis. Reikšti ir pagrįsti savo nuomonę; vertinti.	3. Kalbant remtis sociokultūrinėmis žiniomis, komentuoti, reikšti ir pagrįsti savo nuomonę, vertinti.
	4. Naudotis nurodytomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.	4. Naudotis pasirinktomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.	4. Naudotis asmeniškai tinkamomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.

3. Skaitymas	1. Skaityti ir suprasti negrožinius tekstus, tematika ir problematika artimus vaiko patirčiai ir atitinkančius mokinio kalbos mokėjimo lygį, rasti nurodytą informaciją.	1. Skaityti ir suprasti negrožinius tekstus, apimančius platesnį socialinį kultūrinį kontekstą, rasti reikiamą informaciją.	1. Skaityti ir suprasti įvairių stilių ir žanrų abstraktesnės tematikos ir problematikos negrožinius tekstus: rasti reikiamą informaciją ir ją pasinaudoti mokymosi ar kitais tikslais.
	2. Suprasti tekstus, kuriuose vyrauja pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, pateikiama įvairių nuomonių, ir gebėti jas įvardyti.	2. Suprasti įvairaus pobūdžio tekstus, kuriuose yra įvairių faktų, požiūrių, nuomonių, idėjų; gebėti skirti faktus ir nuomones, įvardyti ir apibūdinti požiūrius ir nuomones, idėjas, jas apibendrinti, vertinti.	2. Suprasti tiesiogiai ir netiesiogiai pateiktą informaciją: faktus, nuomones, skirtingus požiūrius, juos apibūdinti, palyginti, apibendrinti, vertinti; išvelgti potekstę, autoriaus požiūrį ir kalbamus dalykus.
	3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, naudotis mokytojo pasiūlytomis skaitymo strategijomis.	3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, pasirinkti ir taikyti tinkamas skaitymo strategijas.	3. Atsižvelgiant į skaitymo tikslą, taikyti sau tinkamus ir veiksmingus skaitymo būdus ir strategijas.
	4. Orientuotis knygoje, laikraštyje, žurnale, internete; skirti dalykinę informaciją ir laisvalaikio skaitinius. Atrinkti reikiamą informaciją iš 1 ar 2 šaltinių (taip pat ir elektroninių) ir pagal nuorodas ją pasinaudoti.	4. Rasti ir atrinkti reikiamą informaciją iš kelių rašytinių šaltinių (taip pat ir elektroninių), ją susisteminti.	4. Rasti reikiamą informaciją keliuose šaltiniuose (taip pat ir elektroniniuose) ir ją atrinkti, sisteminti, apibendrinti ir tinkamai pateikti.
	5. Skaityti nesudėtingus tautosakos ir grožinės literatūros tekstus kalbinei, kultūrinei ir estetinei patirčiai turtinti: aptarti vaizduojamą pasaulį (siužetą, įvykius, veikėjus, objektus, reiškinius); padedamam išvelgti etines ir estetines vertybes; rasti nurodytas kalbinės raiškos priemones ir nurodyti jų paskirtį; remiantis išpūdžiu ir asmenine patirtimi, pasakyti nuomonę apie tekste rašomus dalykus.	5. Skaityti įvairių stilių ir žanrų tautosakos ir grožinės literatūros kūrinius kalbinei, kultūrinei ir estetinei patirčiai turtinti: aptarti ne tik siužetą, bet ir veikėjų paveikslus, problematiką, idėjas, etines ir estetines vertybes; aptarti, kaip kalbinės raiškos priemonėmis siekiama įvairių tikslų; vertinti tekstą pagal pateiktus kriterijus.	5. Skaityti įvairių stilių ir žanrų tautosakos ir grožinės literatūros kūrinius kalbinei, kultūrinei ir estetinei patirčiai turtinti; aptariamų kūrinių situaciją, problematiką, idėjas, vertybes sieti su sociokultūriniu kontekstu; aptarti, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis siekiama įvairių tikslų; savarankiškai vertinti perskaitytą kūrinį, remiantis tekstu ir kontekstu.
4. Rašymas	1. Rašyti nesudėtingus informacinius pranešimus, trumpus neoficialius laiškus įvairiems adresatams, atsižvelgiant į rašymo tikslą.	1. Rašyti nesudėtingus oficialaus ir neoficialaus stiliaus informacinius pranešimus, atsižvelgiant į rašymo tikslą, pritaikant kalbą adresatui.	1. Rašyti įvairius oficialius ir neoficialius informacinius pranešimus, atsižvelgiant į rašymo tikslą, pritaikant kalbą adresatui.
	2. Raštu reikšti savo nuomonę apie gerai pažįstamus dalykus.	2. Raštu reikšti savo nuomonę, požiūrį, įsitikinimus ir juos pagrįsti.	2. Raštu argumentuotai reikšti savo nuomonę, požiūrį ir pristatyti kitas nuomones, požiūrius, vertinti.

3. Rašyti pasakojamojo ir aprašomojo tipo tekstus žinomomis temomis, elementarias girdėto arba skaityto teksto santraukas (kuriuose tekstuose vyrauja pasakojimas ir aprašymas), atsižvelgiant į rašymo tikslą.	3. Rašyti sudėtingesnius pasakojamojo, aprašomojo ir aiškinamojo tipo tekstus ar šių tipų derinius apie pažįstamus ir nepažįstamus žmones, daiktus, reiškinius atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą, situaciją.	3. Rašyti argumentuojamojo tipo arba kelių tipų derinio tekstus atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą, situaciją.
4. Padedamam planuoti rašomą tekstą ir, gavus tinkamos grįžtamosios informacijos, tekstą patobulinti ir tinkamai pateikti.	4. Padedamam planuoti, tinkamai komponuoti rašomą tekstą ir, gavus tinkamos grįžtamosios informacijos, tekstą patobulinti ir reikiamai pateikti.	4. Savarankiškai planuoti, tinkamai komponuoti rašomą tekstą; pagal gautą grįžtamąją informaciją jį patobulinti ir reikiamai pateikti.
5. Rašant mintis dėstyti aiškiai ir nuosekliai; taikyti išmoktas gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.	5. Rašant mintis dėstyti aiškiai, tiksliai ir nuosekliai, paisyti pastraipos reikalavimų; taikyti išmoktas gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.	5. Rašant mintis dėstyti aiškiai, glaustai, tiksliai ir nuosekliai, paisant pastraipos sakinių ryšių ir teksto sandaros (įžanga – dėstymas – apibendrinimas). Taikyti išmoktas gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.

11.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės

Šio skyriaus pirmoje dalyje (11.3.1) aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Toliau nurodoma dalyko turinio apimtis (11.3.2). Paskutinėje skyriaus dalyje (11.3.3) nurodomi bendriausi mokinių nuostatų, žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai.

11.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Šioje dalyje aprašomi 5–6 klasių mokinių pasiekimai. Lentelėje pirmiausia nurodomos nuostatos ir jų ugdymo gairės, paskui – gebėjimai, žinios, supratimas ir nusakomos jų ugdymo gairės. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio. Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai	Ugdymo gairės
Nuostatos	
<p>Komunikavimą lietuvių kalba vertinti kaip prasmingą veiklą, kultūrinio tobulėjimo šaltinį.</p> <p>Suvokti, kad komunikavimas lietuvių kalba – tai asmens daugiakalbės ir daugiakultūrės kompetencijos dalis.</p> <p>Ugdytis poreikį bendrauti lietuvių kalba įvairiuose socialiniuose kontekstuose.</p> <p>Stengtis pažinti savo ir kitų kalbinius gebėjimus ir juos tobulinti.</p>	<p>Komunikavimo lietuvių valstybine kalba veikla susijusi su kultūros pažinimu, bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų pasirinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik gerai išmokti kalbą, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus.</p> <p>Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji; analizuojama, kaip sužadinamas pasitikėjimas; kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį, ir pan.</p> <p>Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drašinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliuojamos įvairios situacijos, pasirenkami skirtingi vaidmenys.</p> <p>Mokytojas numato pokalbių apie mokinių skaitymo interesus ir įpročius, atkreipia dėmesį į menkai motyvuotus skaitytojus, pokalbių su mokiniu ir tėvais metu stengiasi išsiaiškinti priežastis ir suteikti paramą (pasiūlo mokinio interesus atitinkančių skaitinių, apmąsto savo darbo būdus).</p> <p>Sudarydamas skaitytinų tekstų planą, mokytojas įtraukia mokinių pasiūlytų tekstų, kūrinių.</p> <p>Po pokalbio ar diskusijos apie perskaitytą ar mokinių parašytą tekstą mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklauso pokalbio ar diskusijos sėkmė, kad mokiniai suprastų, jog skaityti ir rašyti bei kalbėti apie tekstus gali būti įdomu ir prasminga, kad jų ir kitų pateikiamos išvalgos gali padėti plėtoti suvokimą ir komunikavimo kokybę.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Klausymas		
1.1. Suprasti tekstus, girdimus kasdienio gyvenimo situacijose: išskirti esmę ir svarbias detales.	<p>1.1.1. Žinoti mandagumo formules, familiaraus, draugiško ar oficialaus santykio su adresatu raišką.</p> <p>1.1.2. Pasakyti pranešimo tikslą, adresatą.</p> <p>1.1.3. Įsidėmėti (užsirašyti, pasižymėti) svarbiausią faktinę informaciją, susijusią su kasdiene veikla, mokymusi, kultūriniu lavinimusi.</p> <p>1.1.4. Adekvaciai reaguoti į girdimą pranešimą žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis.</p>	<p>Mokiniai naudojami mokytojo sudarytomis galimybėmis veiksmingai ugdytis gebėjimą suprasti sakinę kalbą: klausosi gyvos sakinės kalbos ir vaizdo bei garso priemonėmis perteikiamos bendrinės kalbos, kai aiškiai kalbama vidutiniu tempu.</p> <p>Mokytojas pateikia įvairių tikslingų klausomo teksto suvokimo pratybų, kurios lavina klausymo įgūdžius.</p> <p>Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi suprasti pažįstamų ir nepažįstamų asmenų pokalbių, pranešimų tikslą, turinį, esmę, svarbias detales.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		<p>les (atsako į klausimus, įvardija komunikavimo situaciją, sieja sakinį su rašytiniu, pildo lenteles, schemas, žymi žemėlapi; aiškina, užbaigia, rekonstruoja tekstus ir pan.).</p> <p>Lavindami klausymo įgūdžius, mokydamiesi adekvačiai reaguoti į girdimus nurodymus, mokiniai vykdo specialiai parengtus mokytojo ir klasės draugų nurodymus, paliepiamus, prašymus, susijusius su bendrais veiksmais klasės, mokyklos aplinkoje.</p>
<p>1.2. Taikyti nurodytas klausymosi strategijas: įvertinti kontekstą, sieti nauja su tuo, kas jau žinoma, pažįstama; ko nors nesupratus, nesutrikinti: klausti, paprašyti pakartoti, paaiškinti nežinomus žodžius ar posakius.</p>	<p>1.2.1. Paaiškinti, kaip galima pasinaudoti konteksto nuorodomis.</p> <p>1.2.2. Įvertinti aplinką, situaciją, kurioje vyksta pokalbis ar perduodama informacija: vietą, aplinkybes, įvairius ženklus ir pan.</p> <p>1.2.3. Atpažinti žodžius (gramatinės formas), nurodančius kalbančiojo (kalbančiųjų) lytį, amžių; asmenų, vietovių pavadinimus; skaičius, kurie nusako laiką, datą, kiekybę, seką, ir kt.</p> <p>1.2.4. Nurodyti 1 ar 2 būdus, padedančius nugalėti sunkumus, kylančius dėl kalbos žinių ar klausymo gebėjimų stokos.</p> <p>1.2.5. Išvardyti klausymo supratimo būdus, taikomus gimtosios kalbos pamokose; paaiškinti, kuriuos iš jų galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis suprasti iš klausos tekstus lietuvių kalba.</p> <p>1.2.6. Išvardyti strategijas, taikomas mokantis kitų kalbų; paaiškinti, kurias iš jų galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis suprasti iš klausos tekstus lietuvių kalba.</p>	<p>Siekiant išlavinti gebėjimą suvokti girdimą tekstą, mokiniams sudaromos galimybės praktiškai išbandyti klausomo teksto supratimo strategijas ir pagal klausymo tikslą pasirinkti sau tinkamas.</p> <p>Mokantis klausymo strategijų, sukuriama įvairios mokomosios situacijos: mokiniai išklauso tekstą ar jo dalį ir apibūdina situaciją, kurioje vyksta pokalbis (iš kalbėtojų balso, intonacijų, žodyno, vartojamų gramatinių konstrukcijų ir pan.), mokomi kelti hipotezes apie girdimo pranešimo tikslą, turinį ir jas patikrinti.</p> <p>Mokantis klausymo strategijų mokytojas turėtų sudaryti mokiniams pakankamai galimybių klausytis teksto keletą kartų viso ir (arba) dalimis bei sudaryti palankią atmosferą svarstyti kylančius sunkumus, kiekvienam mokiniui pasidalyti savo mintimis, kaip tuos sunkumus įveikti.</p> <p>Mokiniams sudaromos galimybės aktyviai veikti, tobulinti savo gebėjimą suprasti sakinę kalbą: dirbama poromis ir grupėmis, bendradarbiaujant; teikiama veiksminga grįžtamoji informacija.</p>
<p>1.3. Gauti nurodytą informaciją iš nurodytų sakininių šaltinių (tiesiogiai iš asmenų ir perteikiamą garso bei vaizdo priemonėmis) ir naudotis ja nurodytais tikslais.</p>	<p>1.3.1. Nurodyti kelis sakininės informacijos šaltinius.</p> <p>1.3.2. Išvardyti dažniausius sakininės informacijos gavimo būdus (pvz., interviu, pokalbis).</p> <p>1.3.3. Nurodyti pagrindinius informacijos apdorojimo būdus (pasižymėti, užsirašyti, įsidėmėti).</p>	<p>Mokiniai klausosi įvairių sakininių tekstų, perteikiamų tiesiogiai ir garso bei vaizdo priemonėmis: mokytojo, klasės draugų, kitų specialiai klausymosi pratyboms pakviestų suaugusiųjų ir vaikų, radijo, televizijos laidų įrašų, kompaktinių plokštelių, pranešimų viešajame transporte, parduotuvėje, stotyje ir pan.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		<p>Mokiniai skatinami siekti įvairiais būdais gauti sakininės informacijos: klausti spontaniškai ir pagal iš anksto parengtą klausimų planą, imti interviu, prašyti papasakoti ir mokytis pasižymėti reikiama informacija.</p> <p>Mokytojas skatina mokinius žiūrėti spektaklius, televizijos ir kino filmus, skirtus paaugliams, ir sudaro sąlygas dalintis išpūdžiais, mintimis apie tai, kas girdėta, matyta.</p> <p>Siekdamas padėti mokiniams susiformuoti tinkamus klausymo ir naudojimosi sakinine informacija gebėjimus, mokytojas padeda tinkamai pasirengti klausytis nurodytos radijo laidos ar žiūrėti televizijos laidą ir aptarti, išsakyti savo mintis, vertinti (planas, klausimai, nuorodos, lentelė ir kt.).</p>
2. Kalbėjimas		
<p>2.1. Kalbėti atsižvelgiant į bendravimo tikslą, adresatą, situaciją.</p> <p>2.1.1. Iš anksto pasirengus kalbėti viešai: teikti informaciją gerai pažįstamai auditorijai (skelbimus, trumpus dalykinius pranešimus).</p> <p>2.1.2. Pasakoti apie save, savo draugus, kasdienę, mokomąją ir kultūrinę asmeninę ir kitų patirtį.</p> <p>2.1.3. Apibūdinti asmenis, daiktus, vietas, reiškinius; tikrus ir įsivaizduojamus įvykius.</p>	<p>2.1.1. Skirti sąvokas <i>bendravimo tikslas, adresatas, situacija; pranešimo turinys, raiška</i>; pateikti pavyzdžių.</p> <p>2.1.2. Nurodyti pagrindinius viešo kalbėjimo reikalavimus.</p> <p>2.1.3. Sukaupiti žodyną, reikiamą bendrauti numanose, mokinio amžiaus galimybes ir kalbos mokėjimo lygį atitinkančiose situacijose.</p> <p>2.1.4. Žinoti pagrindinius veiksmo, subjekto (veikėjo), objekto, požymio, vietos, laiko raiškos leksikos ir gramatikos priemonėmis būdus.</p> <p>2.1.5. Pakankamai taisyklingai tarti, intonuoti, išryškinant klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius.</p> <p>2.1.6. Vartoti vientisinius ir nesudėtingus sudėtinius sujungiamuosius bei prijungiamuosius pažyminio, papildinio, aplinkybių sakinius.</p>	<p>Mokytojas turėtų suprantamai paaiškinti mokiniams, kurios kalbėjimo funkcijos svarbiausios, pvz., kalbėti atsižvelgiant į kalbėjimo tikslą, perteikti informaciją tiksliai ir aiškiai, nuosekliai papasakoti, išsamiai ir nuosekliai apibūdinti, palaikyti kontaktą su klausytojais, aiškiai reikšti savo mintis, nuomonę.</p> <p>Kalbėjimo pratybomis turi būti siekiama ugdytis pasitikėjimą, poreikį ir gebėjimą taisyklingai, tinkamai reikšti komunikavimo ketinimus, pritaikyti kalbą adresatui.</p> <p>Mokytojas turi suplanuoti ir parengti tokias kalbėjimo situacijas ir pratybas, kurios skatintų autentiškai bendrauti žodžiu. Lingvistinė medžiaga turi būti kruopščiai parengta, atrinkta pagal mokinių kalbos mokėjimo lygį ir interesus, tikslinga.</p> <p>Mokomoji medžiaga sietina su mokymosi kontekstu; pasirenkama mokiniams aktuali informacija, ieškoma ryšių su kitais mokomaisiais dalykais.</p> <p>Prieš atliekant užduotį mokytojas su mokiniais turi išsiaiškinti jos tikslus, visumą ir detales, pateikti pavyzdžių.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>2.2. Dalyvauti pokalbyje.</p> <p>2.2.1. Pradėti, tęsti, užbaigti pokalbį su bendraamžiais ir suaugusiais; įsiterpti į pokalbį.</p> <p>2.2.2. Dalyvauti nesudėtingoje parengtoje diskusijoje žinoma aktualia tema.</p> <p>2.2.3. Priimti ar paneigti kitų nuomonę, siūlymus, reikšti savo nuomonę, siūlymus.</p> <p>2.2.4. Iš anksto pasirengus imti ir duoti interviu.</p>	<p>2.2.1. Žinoti pagrindinius pokalbio, diskusijos, interviu reikalavimus.</p> <p>2.2.2. Vartoti šias komunikavimo intencijas: pradėti pokalbį, įsiterpti į pokalbį, tęsti nutrauktą pokalbį, jį užbaigti.</p> <p>2.2.3. Skirti kalbos formules, kuriomis reiškiamas mandagumas, familiarus, draugiškas ar oficialus santykis su pašnekovu, kiti socialiniai santykiai.</p>	<p>Mokant išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę, svarbu parinkti mokiniams artimas temas ir sukurti kuo natūralesnes kalbėjimo situacijas. Siekiant mokymosi motyvacijos, taip pat turi būti išlaikoma specialių kalbėjimo pratybų reikalingumo ir mokinių poreikio bendrauti pušiausvyra, todėl turi būti numatomos įvairių tipų pratybos, vykdomos individualiai, poromis, grupėmis.</p> <p>Mokiniai, vadovaujami mokytojo, atlieka įvairias dialoginio ir monologinio kalbėjimo pratybas: kuria dialogus (nebaigtų replikų, pagal schemą, planą ir pan.), žaidžia vaidmenų žaidimus, rengia aptarimus įdomiomis, aktualiomis temomis ir mokosi apibūdinti, palyginti ir įvertinti įvykius, asmenis, jų poelgius, požiūrius; kuria pasakojimus (pagal planą, pavyzdį, žodžių sąrašą, daiktus ir pan.), rengia projektus (pvz., pasakų, pasakojimų ar eilėraščių popietę pradinukams).</p> <p>Mokiniai turi būti mokomi vertinti kitų kalbėjimą – aptarti išklaustotos kalbos turinį ir taisyklumą, nurodant tai, kas pavyko, ir tai, ką reikėtų tobulinti.</p>
<p>2.3. Naudotis nurodytomis kalbos rengimo ir kalbėjimo strategijomis.</p> <p>2.3.1. Iš anksto pagal planą ir nuorodas pasirengti viešai kalbai.</p> <p>2.3.2. Siekiant įtaigumo, kalbėti aiškiai, nuosekliai, pakankamai garsiai ir taisyklingai, intonacija ir balso stiprumu išryškinant pagrindinę informaciją.</p> <p>2.3.3. Kalbant spontaniškai (iš anksto nepasirengus), naudotis paprasčiausiomis kompensavimo strategijomis: pradėti kalbėti iš pradžių, pakeisti žodžius; žodžius papildyti gestais, mimika.</p>	<p>2.3.1. Išvardyti pagrindinius kalbos parengimo, komponavimo (įžanga, dėstymas, pabaiga) ir sakymo (aiškumas, glaustumas ar detalumas, nuoseklumas, taisyklingumas) reikalavimus.</p> <p>2.3.2. Nurodyti, kurios nežodinės priemonės padeda perteikti mintį, patraukti klausytojų dėmesį.</p> <p>2.3.3. Paaiškinti pagrindines kalbėjimo gebėjimų stokos kompensavimo strategijas.</p> <p>2.3.4. Nurodyti, kurias gimtosios kalbos kalbėjimo strategijas galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis kalbėti lietuviškai.</p> <p>2.3.5. Nurodyti, kurias strategijas, taikomas mokytis kitų kalbų, galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis kalbėti lietuviškai.</p>	<p>Mokiniai, vadovaujami mokytojo, mokosi parengti sakinę kalbą, ją suplanuoti, atsižvelgiant į kalbėjimo tikslą ir adresatą.</p> <p>Prieš planuojant mokytojas pasiūlo išklausti kalbėjimo pavyzdžių ir juos aptarti tikslo, adresato, informatyvumo, aiškumo ir kt. aspektais.</p> <p>Pagal mokytojo pateiktą planą ar kitas nuorodas mokiniai pasiūlytu būdu mokosi planuoti kalbos turinį, sisteminti medžiagą, tinkamai ją išdėstyti (pvz., kaip įdomiai papasakoti apie savo ir draugų laisvalaikį).</p> <p>Ugdymo procese sudaroma pakankamai galimybių aptarti, kas padeda tinkamai kalbėti, kas kliudo; patarti vieni kitiems; padėti pritaikyti kiekvienam tinkamas kalbėjimo ir gebėjimų kompensavimo strategijas.</p> <p>Mokytojas sudaro sąlygas mokiniams išbandyti įvairias sakinio teksto kūrimo, sakymo ir kompensavimo strategijas. Mokiniai, padedami mokytojo, individualiai, poromis ir grupėmis atlieka specialias pratybas, skatinančias kiekvieną mokinį naudotis turimais kalbiniais ištekliais ir kompensavimo strategijomis, pvz., perfrazavimu, žodžių keitimu ir pan. Tokios pratybos didina mokinių pasitikėjimą savo jėgomis ir padeda išmokyti sėkmingai bendrauti net turint ribotus kalbinius išteklius.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Skaitymas		
<p>3.1. Suprasti artimos vaikų patirčiai tematikos, nesudėtingos kompozicijos ir raiškos įvairaus pobūdžio tekstus.</p> <p>3.1.1. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodyti aiškiai išreikštą teksto tikslą, temą, pagrindinę mintį, nusakyti kūrinio nuotaiką, nesunkiai atpažįstamas vertybes.</p> <p>3.1.2. Daryti išvadas (interpretuoti tekstus): paaiškinti nesudėtingas netiesiogiai pasakytas mintis, grožiniajame kūrinyje vaizduojamas situacijas, užuominas, remiantis teksto medžiaga ir patirtimi.</p> <p>3.1.3. Analizuoti tekstų raišką: rasti nurodytas kalbinės raiškos priemones ir paaiškinti jų paskirtį.</p>	<p>3.1.1. Glaustai atpasakoti tekstą ar jo dalį, neiškreipiant esmės.</p> <p>3.1.2. Rasti nurodytą informaciją.</p> <p>3.1.3. Nurodyti kūrinio veiksmo vietą, laiką ir veikėjus.</p> <p>3.1.4. Skirti teksto tikslą, temą, pagrindinę mintį.</p> <p>3.1.5. Suprasti, kad išvadas, daromas skaitant, reikia pagrįsti.</p> <p>3.1.6. Pateikti smulkiosios tautosakos kūrinių pavyzdžių: mįslių, patarlių, gamtos garsų mėgdžiojimų, skaičiuočių, pajuokavimų.</p> <p>3.1.7. Atpažinti pasaką, sakmę, padavimą, eilėrašį.</p> <p>3.1.8. Atpažinti eiliuotą ir prozos kalbą.</p> <p>3.1.9. Atpažinti tekste kalbinės raiškos priemones: sinonimus, antonimus, kreipinius, palyginimus, pakartojimus, epitetus, retorinius klausimus, ir paaiškinti jų paskirtį.</p>	<p>Mokoma įvairių skaitymo būdų, susijusių su skaitymo tikslu.</p> <p>Mokytojas atrenka skaityti ir aptarti tekstus, kurie atitinka mokinių suvokimo galimybes. Kad suprastų tekstą, mokiniai turi turėti tam tikrų žinių ar patirties, susijusių su skaitomo teksto turiniu bei forma.</p> <p>Kai skaitomi sudėtingesni tekstai, mokytojas suteikia reikiamą paramą: paaiškina nežinomas sąvokas, teksto kompozicijos ypatumus.</p> <p>Mokiniai mokosi skirti esminę informaciją ir detales glaudindami tekstą, skirtingai pažymėdami teiginius ir pavyzdžius.</p> <p>Pagal reikšminius klausimo žodžius mokiniai mokosi rasti informaciją tekste.</p> <p>Mokiniai mokosi atpažinti kūrinio temą, keldami klausimą „Apie ką yra šis tekstas?“, ir ieškoti atsakymo į klausimą „Kas norėta pasakyti?“, kad suformuluotų pagrindinę mintį.</p> <p>Kad atpažintų temą, mokiniai pratinami pastebėti pasikartojimus.</p> <p>Mokytojas mąstydamas balsu demonstruoja, kaip jis, kaip skaitytojas, pasitikrina, ar išvada apibendrina visą tekstą, ar tik jo dalį.</p> <p>Mokytojas pateikia kelias to paties teksto temas, pagrindinės minties formuluotes ir aptaria su mokiniais, kurios formuluotės apibendrina visą tekstą, kurios – tik jo dalį.</p> <p>Vadovaudamas diskusijai ir užduodamas klausimų, mokytojas nuolat skatina mokinius daromas išvadas pagrįsti teksto medžiaga.</p> <p>Mokytojas paaiškina, kaip tam tikrų vietų supratimas gali priklausyti nuo skaitytojo patirties ir net kelios skirtingos išvados gali būti pagrįstos. Mokytojas pademonstruoja ir visai nepagrįstų išvadų pavyzdžių.</p> <p>Mokiniai skatinami aptarti ne tik skaitomų tekstų turinį, bet ir raišką, suprasti skirtumą tarp <i>kas pasakyta</i> ir <i>kaip pasakyta</i>. Keliami klausimai: Kodėl autorius pasirenka būtent tokius žodžius? Kaip tam tikrų žodžių pasirinkimas padeda autoriui aiškiau pateikti informaciją?</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.2. Vertinti skaitomus tekstus: pasakyti savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus, remiantis konkrečia asmenine patirtimi.	3.2.1. Mokėti kelis nuomonės raiškos būdus leksikos ir gramatikos priemonėmis. 3.2.2. Suprasti, kad nuomonę reikia pagrįsti.	Mokytojas vadovauja pokalbiams, kuriuose mokiniai mokosi argumentuoti vertinti skaitomus tekstus remdamiesi savo kaip skaitytojų patirtimi: mokiniai paaiškina, kas jiems patinka ar nepatinka skaitomuose tekstuose. Mokytojas klausdamas skatina teiginius pagrįsti teksto medžiaga, mokiniai lygina perskaitytą tekstą su anksčiau skaitytais panašaus pobūdžio tekstais ir paaiškina, kuris tekstas labiau atitinka jų kaip skaitytojų lūkesčius ir kodėl.
3.3. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su skirtingo pobūdžio (taip pat ir elektroniniais) tekstais: rasti informacijos nurodyta tema nurodytuose šaltiniuose. Tinkamai ją pasirinkti ir pagal nuorodas suklasifikuoti.	3.3.1. Žinoti, kaip mokyklos bibliotekoje susirasti nurodytus šaltinius, kaip susirasti nurodytą šaltinį pagal nurodytą adresą internete. 3.3.2. Rasti nurodytą informaciją nurodytuose žodiniuose ir nežodiniuose šaltiniuose.	Mokiniai mokosi rasti ir tikslingai atrinkti informaciją iš kelių šaltinių: mokosi nustatyti reikiamos informacijos vietą peržvelgdami turinį, antraštes. Tikslingai naudojami katalogais, enciklopedijomis, mokomaisiais žodynais (taip pat ir elektroniniais). Mokytojas pasiūlo būdų (schemų, įvairių formų lentelių), kurie padeda klasifikuoti medžiagą. Mokytojas kartu su mokiniais aptaria surinktą informaciją; dirbant drauge įvertinama, ar informacija susijusi su tema, tinkamai suklasifikuota.
3.4. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo supratimą: taikyti mokytojo nurodytas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo.	3.4.1. Nurodyti būdus, kuriais naudojamasi rengiantis skaityti tekstą, skaitant ir patikrinant skaitomo teksto supratimą. 3.4.2. Nurodyti, kurias gimtosios kalbos žinias ir gebėjimus galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis skaityti ir suprasti lietuviškus tekstus. 3.4.3. Aptarti, kurias strategijas, taikomas mokantis kitų kalbų, galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis skaityti ir suprasti lietuviškus tekstus. 3.4.4. Įvairiais būdais tikrintis teksto supratimą: skaityti dar kartą (kelis kartus); pasižymėti, kas nesuprantama; klausiti kitų, palyginti savo suvokimą su kitų.	Skaitymo veikla planuojama taip, kad mokiniai praktiškai veikdami suprastų skaitymo proceso (veiksmai prieš skaitymą, veiksmai skaitymo metu, veiksmai po skaitymo) etapų paskirtį ir įprastų ši supratimą praktiškai taikyti skaitydami savarankiškai. Prieš skaitant tekstą įvairiais būdais aktyvinamos mokinių turimos žinios: prašoma prisiminti, ką jie žino, mano žiną ta tema; mokiniai prašomi peržvelgti į akis krintančią informaciją (ilustracijas, diagramas, pavadinimą, paantraštes ir pan.), numatyti temą, autoriaus tikslą iš teksto pavadinimo. Mokiniams pasiūlomos strategijos, kuriomis jie gali naudotis, siekdami stebėti ir koreguoti teksto supratimą: mokiniai pildo lenteles (pvz., <i>žinojau, nauja ir svarbu, neaišku</i>), kurių skilčių pavadinimus mokytojas keičia atsižvelgdamas į skaitymo ir teksto tikslus, braižo „minčių žemėlapius“; išrašo nurodytą informaciją.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.5. Apmąstyti savo mokymosi veiklą: mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl; ką kitą kart reikėtų daryti kitaip.		<p>Mokytojo vadovaujami ar kartu su grupės nariais mokiniai aptaria savo užrašus, aiškinasi neaiškias teksto vietas dar kartą skaitydami; sieja tai, kas perskaityta, su pirminėmis išvalgomis; mokytojas mąstydamas balsu pademonstruoja mokiniams, kaip išsiaiškinti neaiškius žodžius remiantis kontekstu, taikant žodžių darybos ir kaitybės žinias.</p> <p>Mokytojas kalbasi individualiai su mokiniu, su grupe mokinių ar visa klase, skatindamas mokinius apmąstyti, kokias strategijas jie taiko sprendami vieną ar kitą teksto supratimo problemą (pvz.: Ar iš anksto pateikti klausimai tau padėjo rasti informaciją? Ką darai, kai supranti, kad teksto vieta neaiški?).</p>
4. Rašymas		
<p>4.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą.</p> <p>4.1.1. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (pažįstamas, nepažįstamas, bendraamžis, vyresnis).</p> <p>4.1.2. Siekiant informuoti rašyti nurodytos paskirties informacinius tekstus (pvz., kvietimą, sveikinimą, skelbimą, reklaminę žinutę) nurodytam adresatui.</p> <p>4.1.3. Siekiant sudominti kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus (pvz., pasaką, sakmę, padavimą). Siekti gyvumo, vaizdumo naudojantis leksikos bei sintaksės teikiamomis galimybėmis.</p>	<p>4.1.1. Skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją.</p> <p>4.1.2. Suprasti, kad kalbinė raiška priklauso nuo rašymo tikslo, situacijos ir adresato.</p> <p>4.1.3. Žinoti, kaip tinkamai kreiptis, kaip formuluoti prašymą vyresniam žmogui ir bendraamžiui.</p> <p>4.1.4. Išvardyti nuoseklaus pasakojimo sandaros dalis (užuomazga, veiksmo eiga, kulminacija, atomazga).</p> <p>4.1.5. Siejant sakinius ir pasakojimo dalis vartoti įvardžius,rieveksmius (laiko, vietos), prielinksnišnes konstrukcijas (pvz., <i>po valandos</i>), jungtukus.</p>	<p>Prieš numatydamas rašymo užduotis mokytojas turėtų išsiaiškinti, kokia yra mokinių rašymo patirtis, ar užduotis nėra pernelyg sunki, ar atitinka mokinių poreikius. Ypač svarbu atkreipti dėmesį, ar siūlomos temos atitinka ir mergaičių, ir berniukų interesus.</p> <p>Mokymasis rašyti įvairaus pobūdžio tekstus, atsižvelgiant į adresatą, rašymo tikslus ir situaciją, ugdymo procese siejamas su kitomis veiklomis: skaitymu, klausymu ir kalbėjimu. Mokytojas su mokiniais nagrinėja tekstus, parašytus ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams ar skirtingais tikslais, ir aptaria kalbinės raiškos skirtumus.</p> <p>Mokiniai rašo ta pačia tema, siekdami to paties tikslo, bet skirtingiems adresatams. Taip jie mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką (pvz., vartoja tinkamas įvardžio formas, kreipinius, mandagumo formules rašydami vyresniems, vengia šnekamosios kalbos žodžių, frazių oficialiose situacijose).</p> <p>Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą (sudominti, informuoti, įtikinti), yra skirtas tam tikram adresatui (draugui, vyresniam pažįstamam žmogui, vyresniam mažai pažįstamam ar nepažįstamam žmogui).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>4.1.4. Tiksliai, aiškiai, nuosekliai apibūdinti gerai žinomą asmenį, daiktą, gyvūną, vietą, įvykį, procesą (pvz., žaidimą).</p> <p>4.1.5. Išsakyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), pagrįsti ją remiantis savo kaip skaitytojo patirtimi.</p>	<p>4.1.6. Vartoti tiesioginius, klausiamuosius, skatinauosius sakinius, kreipinius, įterpti į pasakojimą dialogų.</p> <p>4.1.7. Vartoti sinonimus, kad būtų išvengta kartojimosi. Vartoti vaizdingus žodžius, vieną kitą frazeologizmą.</p> <p>4.1.8. Skirti pasakojimą ir aprašymą.</p> <p>4.1.9. Skirti dalykinį ir meninį aprašymą.</p> <p>4.1.10. Skirti visumos išpūdį ir detales.</p> <p>4.1.11. Aprašant išdėstyti detales laikantis visumos ir detalių santykio, erdvės nuoseklumo (pvz., iš viršaus – į apačią, iš kairės – į dešinę, nuo artimo – prie tolumo) principo.</p> <p>4.1.12. Vartoti būdvardžius, skaitvardžius,rieveiksmius objektams ir reiškiniams apibūdinti.</p> <p>4.1.13. Vartoti sinonimiškus nuomonės raiškos būdus, nurodytus programos <i>Turinio apimtyje</i>.</p>	<p>Mokiniai skaito daug pasakojimų, mokytojo vadovaujami aptaria jų kompoziciją, vaizduoja ją schema. Aptardami tekstų raišką išsiaiškina, kaip autoriai siekia vaizdumo, gyvumo: renkasi vaizdingus žodžius, vengia tų pačių žodžių kartojimosi, vartoja įvairių rūšių sakinius, kuria dialogus.</p> <p>Mokiniai mokosi kurti pasakojimą įrašydami į tekstus praleistas siejimo priemones, sukurdami trūkstamas teksto dalis (pvz., tęsia pasakojimą pagal pateiktą pradžią).</p> <p>Mokiniai mokytojo pasiūlytais būdais planuoja savo pasakojimus, rašo bei redaguoja juos turinio, raiškos ir struktūros požiūriu: neutralius žodžius pakeičia vaizdingesniais, ieško taiklesnių veiksmažodžių, jų sinonimų, kad išvengtų kartojimosi; įterpia dialogų, išryškinančių veikėjų būdą ir nuotaikas, išryškina kulminaciją.</p> <p>Mokiniai, mokytojo vadovaujami, nagrinėja dalykinius ir meninius aprašymus ir išsiaiškina aprašymui būdingas raiškos priemones, dalykinio ir meninio aprašymo turinio ir raiškos skirtumus.</p> <p>Mokytojo vadovaujami mokiniai išsiaiškina, kada dera objektus apibūdinti dalykiškai (pvz., kreipiantis į radinių biurą), kada – meniškai (pvz., rengiant klasės knygą apie augintinius).</p> <p>Mokiniai mokosi skirti visumos išpūdį ir detales: nagrinėjamuose tekstuose juos pažymi skirtingais sutartiniais ženklais.</p> <p>Mokiniai mokosi nusakyti visumos išpūdį „Minčių lietaus“ ar kitu būdu surašo detales, ieško būdų joms logiškai išdėstyti.</p> <p>Mokiniai kartu su mokytoju ar dirbdami grupėje kuria įvairius aprašomojo tipo tekstus.</p> <p>Mokiniai, vadovaujami mokytojo, nagrinėja sakytinės ir rašytinės kalbos pavyzdžių, kad išsiaiškintų, kaip reiškiamas nuomonė.</p> <p>Mokytojo vadovaujami mokiniai mokosi skirti atvejus, kai nuomonė reiškiamas neutraliai ir siekiant paveikti skaitytoją, atkreipiamas dėmesys į kalbinės raiškos skirtumus (pvz., emocinę leksiką). Mokiniai eksperimentuoja: tiesiog pasako savo nuomonę apie perskaitytą knygą ir mokosi pristatyti knygą taip, kad ir kiti norėtų ją perskaityti.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
4.2. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba: taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti nuosekliai ir aiškiai.	<p>4.2.1. Suprasti, kad taisyklinga kalba, tikslūs žodžiai padeda skaitytojui geriau suvokti tekstą.</p> <p>4.2.2. Taisyklingai rašyti ir skirti atvejus, nurodytus <i>Turinio apimtyje</i>.</p> <p>4.2.3. Taisyklingai vartoti gramatikos konstrukcijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p>	<p>Mokytojas organizuoja dažnas, bet neilgas pratybas, kurių metu mokiniai mokosi taisyklingai tarti ir rašyti, atkreipdami dėmesį į dvibalsių ir balsių rašybą (<i>ie, e, é; o, uo</i> ir kt.), priebalsių asimiliacijos atvejus. Mokiniai pratinami rašant remtis taisyklinga tartimi ir rašybos taisyklėmis.</p> <p>Mokiniam sudaromos galimybės lavinti vaizdingos kalbos įgūdžius. Nagrinėdami įvairius rašytinius tekstus jie randa ir paaiškina viena-reikšmius ir daugiareikšmius žodžius, aiškinasi jų reikšmes ir paskirtį; mokiniai atlieka pakankamai pratybų, skatinančių sakinėse ir rašytinėje kalboje vartoti daugiareikšmius žodžius, tinkamus kontekstui.</p> <p>Mokiniai randa mokytojo nurodytuose skaitomuose tekstuose sinonimų, antonimų, frazeologizmų. Mokytojo padedami aiškinasi jų prasmę tekste. Kurdami (redaguodami) savo tekstus mokosi naudotis žodynais (taip pat ir elektroniniais).</p> <p>Taip pat skiriama laiko įtvirtinti gebėjimą vartoti taisyklingą ir stilingą kalbą. Siekiant kalbos taisyklingumo ir stilingumo, mokiniai skatinami dirbti grupėje ir poromis: dirbdami drauge, jie analizuoja savo ir kitų kalbą, pastebi svetimybės, barbarizmus ir keičia juos lietuviškais žodžiais. Radę svetimybių, barbarizmų skaitomuose tekstuose, kartu su mokytoju aptaria jų vartojimo tikslą.</p> <p>Mokytojas pateikia įvairios sandaros žodžių, mokiniai juos skirsto reikšminėmis žodžio dalimis. Mokiniai, padedami mokytojo, lavina įgūdžius remtis žodžių sandaros žiniomis siekiant taisyklingai rašyti. Mokytojas pateikia analizuoti žodžius su dažnesniais priešdėliais, priesagomis ir galūnėmis, paaiškina jų reikšmes ir rašybą. Mokiniai pratimuose, tekstuose, savo kalboje atpažįsta žodžius su priešdėliais ir priesagomis, mokosi taisyklingai juos vartoti, padedami pastebi normų pažeidimus ir juos ištaiso.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
4.3. Taikyti nurodytas rašymo strategijas: rašant remtis planu, pavyzdžiu, nuorodomis (žodinėmis, grafinėmis, vaizdinėmis).	4.3.1. Nurodyti 1 ar 2 rašymo planavimo būdus. 4.3.2. Išvardyti pagrindinius teksto komponavimo ir pateikimo reikalavimus. 4.3.3. Taikyti žinias apie rašymo procesą: planuoti, rašyti juodraštinį ir, gavus grįžtamosios informacijos, pataisyti rašomą tekstą, tvarkingai perrašyti.	Mokiniai, vadovaujami mokytojo, kryptingai ugdomi gebėjimą veiksmingai taikyti rašymo strategijas: mokosi aiškiai, nuosekliai, logiškai dėstyti savo mintis (planavimas); sieti sakinius įvairiais būdais, kurti rišlų tekstą; siekia rišlumo, minčių aiškumo keisdami, performuluodami ar pertvarkydami sakinius. Rašymą mokytojas turėtų organizuoti kaip kūrybinį procesą, kurio metu mokiniai įgyja patirties apgalvodami, planuodami, rašydami ir aptardami, kas parašyta, tobulindami ir perrašydami savo tekstą. Mokiniais suteikiama galimybių bendradarbiauti, mokytis vieniems iš kitų ir kaupiant idėjas, ir tobulinant darbą, ir jį skaitant bei aptariant, dalijantis patirtimi.

11.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

Nurodoma lietuvių valstybinės kalbos ugdymo turinio apimtis laiduoja galimybę sėkmingai ugdytis pagrindinius lietuvių kalbos vartojimo gebėjimus, būtinus asmeniniame ir viešame gyvenime bei mokantis, reikalingus toliau sėkmingai mokytis lietuvių kalbos, įgytiems komunikavimo ir savarankiško mokymosi gebėjimams tobulinti. Turinį sudaro santykinai atskirtos, tačiau ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai, skaitomi ir aptariami tekstai, pagrindinės teorinės sąvokos;
- komunikavimo intencijos;
- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;
- tartis.

11.3.2.1. Kalbinės veiklos sritys

11.3.2.1.1. Kalbėjimas

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą: informuoti, išreikšti savo mintis, nuomonę. Kalbėjimas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems.

Kalbėjimas monologu ir dialogu žinoma įprastine tema, kai nurodyti kalbos veiksmai: užmegzti, tęsti ir užbaigti pokalbį; informuoti, pasakoti, apibūdinti.

Kalbėjimas, kai kalbėjimo eiga numatyta arba aiškiai nuspėjama (aiškus žodinio bendravimo modelis).

Kalbėjimo temos asmeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Tekstų pobūdis: pokalbis, pasakojimas, aprašymas, atpasakojimas (pvz., pasakos sekimas, trumpas ir (arba) išsamus atsakymas į klausimą, klausimų formulavimas), nuomonės, interviu.

Sakytinio teksto komponavimas. Perkeldami žinias ir gebėjimus, įgytus gimtosios kalbos pamokose, ir taikydami juos mokantis lietuvių kalbos mokiniai turėtų gebėti:

- nusakyti sakytinio teksto tikslą (paskirtį), adresatą, nusakyti teksto kūrimo (bendravimo) situaciją; pristatyti turinį;
- kurti aprašomojo tipo tekstus laikantis visumos išpūdzio ir detalių santykio, erdvinio nuoseklumo (iš viršaus – į apačią, iš kairės – į dešinę, nuo artimo – prie tolumo ir pan.) principo;
- kurti pasakojamojo tipo tekstus laikantis chronologinio principo;
- kurti dialogus laikantis pokalbių dalyvių kaitos principo;

- paisyti pagrindinių sakinio teksto parengimo ir komponavimo (įžanga, dėstymas, pabaiga) reikalavimų;
- taikyti tinkamas teksto siejimo priemones: įvardžius,rieveksmius (laiko, vietos), prielinksnes konstrukcijas, jungtukus.

Sakinio teksto stilius. Kurdami sakinio tekstus mokiniai turėtų laikytis šių praktinės stilistikos reikalavimų:

- skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją ir pasirinkti kalbinę raišką;
- paisyti bendrųjų stiliaus reikalavimų: tikslumo, aiškumo, glaustumo;
- pagal išgales vartoti sinonimus, kad būtų išvengta kartojimosi, vaizdingus žodžius, frazeologizmus.

Kalbėjimo ir kompensavimo strategijų taikymas (minties perfrazavimas, pagalbos prašymas ir pan.).

11.3.2.1.2. Klausymas

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti).

Klausymas, kai aiškia, taisyklinga lietuvių kalba ir vidutiniu tempu kalba įvairūs adresantai: jaunesni, bendraamžiai, vyresni gimtakalbiai lietuvių kalbos vartotojai.

Klausomų tekstų temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Klausomų tekstų pobūdis: negrožiniai (informacinis pranešimas, pokalbis, pasakojimas, apibūdinimas, interviu); lietuvių tautosakos ir lietuvių autorių grožiniai tekstai (autentiški ar adaptuoti);

Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai ar garso (taip pat ir vaizdo) perteikimo priemonėmis.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.3.2.1.3. Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (estetiniam malonumui, mokymuisi, informacijai rasti, akiračiui plėsti ir kt.).

Skaitymas atsižvelgiant į teksto paskirtį, pobūdį.

Skaitymo rūšys: apžvalginis, detalusis, visuminis (pažintinis), atrankinis skaitymas. Skaitymas balsu.

Tekstų pobūdis: negrožiniai (informacinis pranešimas, pokalbis, pasakojimas, apibūdinimas, interviu); lietuvių tautosakos ir lietuvių autorių grožiniai tekstai (autentiški ar adaptuoti).

Raiškūs skaitymas.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.3.2.1.4. Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą: reikšti savo mintis, jausmus ir nuomonę, informuoti, pasakoti, aprašyti (apibūdinti), paaiškinti.

Rašymas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems, pažįstamiems ir nepažįstamiems.

Rašymo temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo eiga: planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Teksto tipai: pasakojimas, aprašymas.

Tekstų žanrai: rašinys, laiškas, instrukcija, žinutė, kvietimas, skelbimas, sveikinimas, rašinėlis; kūrybiniai bandymai: pasaka, saktė, padavimas, eilėraštis.

Teksto komponavimas. Perkeldami žinias ir gebėjimus, įgytus gimtosios kalbos pamokose, ir taikydami juos mokantis lietuvių kalbos mokiniai turėtų gebėti:

- pasakyti rašytinio teksto tikslą (paskirtį), adresatą;
- kurti rašytinius tekstus laikantis pagrindinių komponavimo (pavadinimas, įžanga, dėstymas, pabaiga) reikalavimų;
- kurti aprašomojo tipo tekstus laikantis visumos išpūdžio ir detalių santykio, erdvės nuoseklumo (iš viršaus – į apačią, iš kairės – į dešinę, nuo artimo – prie tolumo) principo;
- kurti pasakojamojo tipo tekstus laikantis chronologinio principo;
- kurti laiškus laikantis struktūros elementų dėstymo taisyklių (data, kreipinys, parašas ir pan.);
- taikyti tinkamas siejimo priemones: įvardžius,rieveksmius (laiko, vietos), prielinksnes konstrukcijas, jungtukus.

Rašytinio teksto stilius. Kurdami rašytinius tekstus mokiniai turėtų laikytis šių praktinės stilistikos reikalavimų:

- skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją ir pasirinkti tinkamą kalbinę raišką;
- paisyti bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo, glaustumo, tikslumo;
- pagal išgales vartoti sinonimus, kad būtų išvengta kartojimosi, vaizdingus žodžius.

Rašymo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.3.2.2. Sociokultūrinės temos

Mokiniai turėtų mokytis suprasti ir kurti sakytinius ir rašytinius tekstus šiomis temomis:

Žmogus: išvaizda ir charakteris

Šeima, giminė

Santykiai su žmonėmis, draugai

Profesijos ir darbai

Mokykla, mokymosi dalykai, mokymasis

Laisvalaikis

Kaimas ir miestas

Kraštovaizdis

Gamta. Klimatas, oras. Metų laikai, mėnesiai

Lietuva. Istorinės Lietuvos vietos ir datos

Lietuvių tautinės, valstybinės ir religinės šventės, papročiai ir tradicijos

Lietuvių tautodailė ir tradiciniai amatai

11.3.2.3. Pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai, skaitomi ir aptariami tekstai, pagrindinės teorinės sąvokos

Ugdymo procese itin svarbu veiksmingai naudotis lietuvių literatūros ir mokinių gimtosios literatūros integracijos galimybėmis, padedant mokiniams perimti gimtosios kultūros, kaip Lietuvos kultūros dalies, ir lietuvių kultūros patirtį kaip darnią visumą.

Lietuvių tautosakos ir grožinių kūrinių skaitymas ir nagrinėjimas integruotas į lietuvių valstybinės kalbos mokymosi tikslus ir uždavinius. Remiantis mokymo(si) integracijos galimybėmis galima tikėtis, kad dauguma grožinio teksto suvokimo gebėjimų, išugdytų per gimtosios kalbos ir literatūros pamokas,

yra pritaikomi skaitant tautosakos ir grožinius tekstus lietuvių kalba. Be to, grožinių tekstų skaitymas daro mokymosi procesą patrauklesnį, o eilėraščių, prozos kūrinių ištraukų mokymasis atmintinai lavina tartį, atmintį, kalbos raiškumą, įtaigumą, turtina literatūrinę ir kultūrinę mokinių patirtį. Grožinių tekstų panaudojimo galimybės priklauso nuo pamokai, temai keliamų tikslų.

11.3.2.3.1. Pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai.

Literatūra kaip išmonė. Lietuvių tautosakos kūrinių (mitų, sakmių, pasakų, smulkiosios tautosakos ir kt.) išmonė. Lietuvių dievai ir mitinės būtybės.

Literatūrinės pasakos. Literatūrinės pasakos ir liaudies pasakos bendrumai ir skirtumai. Literatūrinių pasakų etinės vertybės.

Tikrovės pasaulis literatūroje. Realistinio tipo tekstai, jų turinio įvairovė. Grožinis ir dalykinis tekstas. Faktas ir išmonė grožinėje literatūroje.

Kūrinio tema, problema, idėja. Kūrinio turinys, glaustas ir (arba) detalus turinio atpasakojimas.

Poezija, eilėraštis kaip savitas kalbėjimas. Eiliuota kalba. Eilėraščių interpretavimas: deklamavimas, raiškūs skaitymas kaip prasmės perteikimo būdas.

Perkeltinė žodžio reikšmė.

Literatūra ir teatras. Skaitymas vaidmenimis. Inscenizacija.

Literatūra ir dailė. Literatūros siužetai dailėje. Iliustracijos. Bandytas iliustruoti.

11.3.2.3.2. Skaitomi ir aptariami tekstai.

5–6 klasėse skaityti teiktinos lietuvių liaudies dainos, buitinės ir stebuklų pasakos, sakmės, legendos ir padavimai, smulkioji tautosaka. Skaitomi ir nagrinėjami artimos amžiaus grupei tematikos ir problematikos, tinkamos kalbinės raiškos etiniu ir estetiniu požiūriu vertingiausi įvairių žanrų lietuvių autorių kūriniai (ar jų ištraukos).

Privalomi lietuvių tautosakos ir grožinės literatūros tekstai:

Sakmės. *Kaip atsirado žemė. Sužeistas vėjas* (pasirinktos sakmės iš nurodytų rinkinių)

Lietuvių pasakos. *Baltas vilkas. Gulbė – karaliaus pati. Devynių brolių sesutė. Našlaitė Elenytė ir broliukas aviniukas. Stiklo kalnas* (2 ar 3 pasirinktos pasakos)

Maironis. *Pavasaris*

J. Biliūnas. *Kūdikystės sapnai* (pasirinkta ištrauka)
 A. Ramonas. *Vilniaus legendos* (1 ar 2 pasirinkti kūriniai)
 V. Krėvė. *Galvažudys*
 J. Aistis. *Peizažas*
 S. Nėris. *Eglė – žalčių karalienė*
 A. Vaičiulaitis. *Nidos žvėrys. Auksinė kurpelė*
 P. Cvirka. *Vaikų karas* (ištraukos)
 H. Radauskas. *Balti malūnai. Gėlė ir vėjas. Lietus.*
 V. Žilinskaitė. *Nebijokė* (keli pasirinkti kūriniai)
 S. Geda. *Baltoji varnelė*. J. Erlickas. *Bobutė iš Paryžiaus, arba lakštingala Zarasuose*. V. Kukulas. *Vėjo birbynė* (pasirinkti eilėraščiai iš nurodytų rinkinių)

11.3.2.3.3. Pagrindinės teorinės sąvokos.

Remdamiesi žiniomis ir gebėjimais, įgytais per gimtosios kalbos ir literatūros pamokas, mokiniai turi būti mokomi suprasti ir vartoti šias sąvokas: *antonomimas, apsakymas, atomazga, autorius, deminutyvas, eilėraštis, įsameninimas, idėja, įžanga, kulminacija, mįslė, padavimas, pagrindinė mintis, pagrindinis veikėjas, (literatūrinė) pasaka, pasakojimas, patarlė, pavadinimas, poema, portretas, posmas, problema, rimas, sakmė, sinonimas, siužetas, tema, užuomazga, vaizdingi žodžiai, veikėjas, veikėjo paveikslas.*

11.3.2.4. Komunikavimo intencijos

Nuosekliai kartojami pradinių klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai. Be to, mokomos reikšti nurodytų sričių komunikavimo intencijos:

- svarbiausios bendravimo formulės: kaip perduoti linkėjimų; pasiteirauti apie naujienas ir atsakyti; kaip pagirti ir atsakyti pagirtam, kaip palinkėti;
- pokalbis: kaip užkalbinti nepažįstamą žmogų; kaip kalbėti telefonu; kaip užbaigti, apibendrinti pokalbį;
- informacija: kaip apibūdinti; palyginti; paaiškinti, papasakoti apie įvykį; kaip perspėti apie pavojų; kaip kalbėti apie santykius;
- bendra veikla: kaip įtikinti, paraginti veikti; kaip patarti ko nors nedaryti; kaip atkalbėti veikti;

- nuomonė: kaip pagrįsti nuomonę; kaip apibendrinti, padaryti išvadas;
- nuotaikos, jausmai: kaip išreikšti abejonę; kaip pasidžiaugti; kaip pasakyti apie savijautą; kaip išreikšti pageidavimą, norą; kaip parodyti susirūpinimą, baimę.

11.3.2.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška

Nuosekliai kartojami pradinių klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai. Be to, mokoma toliau nurodytos abstrakčiųjų sąvokų raiškos.

Veiksmas:

- apibendrinamasis veiksmas, reiškiamas veiksmazodžio esamuoju ir būsimuoju laiku; laikų vartosenos sinonimika;
- praeities vienkartinio ir pasikartojančio ar tęstinio veiksmo raiška eigos ir įvykio veiksmo veiksmazodžių būtuojų kartiniu ir būtuojų dažniniu laiku;
- tarpusavio ir savaiminio veiksmo raiška sangražiniais veiksmazodžiais;
- veiksmo, nukreipto į subjektą ar atliekamo subjekto naudai, raiška sangražiniais veiksmazodžiais;
- veiksmo pradžios ir pabaigos raiška raidos veiksmazodžiais su bendratimi;
- veiksmo baigtumo raiška veiksmazodžiais su priešdėliais;
- veiksmo eigos raiška veiksmazodžiais su priesagomis *-inėti, -dinėti*.

Būsenos raiška beasmeniais veiksmazodžiais ir negimimine būdvardžių forma.

Būvio raiška daiktavardžių įnagininku.

Objekto raiška žodžių junginiuose su tranzityviniais ir intranzityviniais veiksmazodžiais.

Požymis:

- raiška junginiais su kilmininku, prielinksninėmis konstrukcijomis: *be, nuo* + kilmininko linksnis ir *su* + įnagininko linksnis;
- raiška sinonimais, antonimais.

Ypatybė:

- didesnio intensyvumo raiška būdvardžių laipsniais;
- stiprumo raiška deminutyvais;
- skirtingo intensyvumo raiška priešdėliniais ir priesagiais būdvardžiais.

Medžiaga:

- raiška priesaginės darybos būdvardžiais;
- raiška vardažodžių kilmininku ir prielinksninėmis konstrukcijomis su *iš*. Vartosenos sinonimika.

Paskirties raiška naudininku. Žodžių tvarkos svarba.

Kiekybės raiška dauginiais skaitvardžiais, kiekio semantikos daiktavardžiais.

Vietos raiška vardažodžių vietininku, daiktavardžiais su priesagomis *-ykla, -inė*.

Krypties raiška prieveiksmiais, prielinksninėmis konstrukcijomis su *į, iš*.

Kelio raiška įnagininku, prielinksninėmis konstrukcijomis su *per, po, pro* su galininku. Reikšmių skirtumai. Vartosenos sinonimika.

Laikas:

laiko trukmė, reiškiamą prielinksninėmis konstrukcijomis su *nuo ... iki* ir junginiais su vardažodžių galininku.

Sąlygos raiška šalutiniais sakiniais su *jei, jeigu*.

Būdo raiška prieveiksmiais ir prielinksninėmis konstrukcijomis su *ant, be*.

Neigimo raiška dalelyte *nė* ir jungtukais *nei ... nei...*, įvardžiais *niekas, niekieno*, prieveiksmiais *niekaip, nė kiek, niekur, niekada*.

Kreipinio raiška šauksmininku ir jaustuku.

Gretinimo raiška konstrukcijomis su būdvardžių ir prieveiksmių laipsnių formomis, lyginamosiomis konstrukcijomis su *lyg, kaip*.

Apibrėžtumo raiška vardažodžių galininku, neapibrėžtumo – kilmininku.

Klausimo raiška klausiamosiomis bei abejojamosiomis dalelytėmis *argi, kažin, nejaugi*.

Mokydamiesi abstrakčiųjų sąvokų raiškos mokiniai turėtų formuoti ir taisyklingos žodžių darybos, rašybos bei skyrybos įgūdžius. Pvz., mokantis kreipinio raiškos turėtų būti išmokstama sudaryti vardažodžių šauksmininko linksnio formas, taisyklingai rašyti šauksmininko linksnio galūnes ir skirti kreipinį.

11.3.2.6. Tartis

Mokiniai turi aiškiai tarti lietuvių kalbos garsus, atpažinti iš klausos žodžius ir žodžių junginius; kalbėti bendrine kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kuriems ši kalba yra gimtoji, ir tie, kurie yra ją išmoke.

Mokiniai turi būti mokomi:

- sieti garsus su raidėmis – užrašyti garsus raidėmis;
- atpažinti ir ištarti ilgusius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- nustatyti kirčiuotą skiemenį ir taisyklingai ištarti žodį; atpažinti tvirtapadiškai ir tvirtagališkai tariamus dvibalsius bei mišriuosius dvigarsius (kai tai būtina žodžiams ir žodžių junginiams suprasti) ir ištarti žodžius su šiais garsais;
- nustatyti sakinio loginio kirčio vietą;
- skirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją ir tinkamai intonuoti sakinius.

11.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

11.3.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinio pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

11.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Pasiekimų sritys	Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas		Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinio ir literatūrinio ugdymo žinios patenkinamos, kad komunikacija vyktų, nors ir nesklaidžiai.	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinio ir literatūrinio ugdymo žinios yra pakankamos, kad komunikacija iš esmės vyktų sklandžiai.	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinio ir literatūrinio ugdymo žinios yra išsamios. Komunikacija vyksta sklandžiai.
Klausymas		Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais (nežinomais žodžiais, gramatinėmis konstrukcijomis ir pan.), supranta tekstų esmę, kai bendrine kalba aiškiai artikuliuojant kalbama žinomomis temomis.	Mokinys be didesnių trukdžių supranta tekstų esmę ir kai kurias svarbias detales, kai bendrine kalba aiškiai artikuliuojant kalbama žinomomis temomis.	Mokinys supranta tekstų esmę ir detales, kai bendrine kalba aiškiai artikuliuojant kalbama žinomomis temomis.
Kalbėjimas		Mokinys, nors ir gana nesklaidžiai, gali: kurti sakininius tekstus – paprastus informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti nuomonę apie kasdienes pažįstamos aplinkos dalykus; trumpai pasakoti apie kasdienes įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, daiktus, paaiškinti nesudėtingus procesus; dalyvauti pokalbyje gerai žinomomis temomis įprastose kasdienėse situacijose.	Mokinys be didelių nesklaidumų gali: kurti sakininius tekstus – paprastus informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti mintis, nuomonę, jausmus apie kasdienes pažįstamos aplinkos dalykus; nuosekliai pasakoti apie kasdienes įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus, paaiškinti procesus; dalyvauti pokalbyje gerai žinomomis temomis įprastose kasdienėse ir kai kuriose netikėtose situacijose.	Mokinys gali: sklandžiai kurti sakininius tekstus – paprastus informacinius pranešimus žinomomis temomis; sklandžiai reikšti mintis, nuomonę, jausmus apie pažįstamos aplinkos dalykus; nuosekliai pasakoti apie tikrus ir įsivaizduojamus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti gerai pažįstamus ir įsivaizduojamus asmenis, daiktus, paaiškinti įvairius procesus; dalyvauti pokalbyje, diskusijoje gerai žinomomis temomis įprastose kasdienėse ir kai kuriose netikėtose situacijose.
Skaitymas		Mokinys, nors ir susidurdamas su gana dideliais trukdžiais, gali suprasti: paprastus trumpus tekstus žinomomis temomis, kur daug kasdienio vartojimo kalbinės raiškos elementų; įprastus asmeninius laiškus; svarbiausią nesudėtingos raiškos tekstų informaciją;	Mokinys be didelių trukdžių gali suprasti: paprastus trumpus tekstus žinomomis temomis, kur daug kasdienio vartojimo kalbinės raiškos elementų; įprastus asmeninius ir dalykinius laiškus; svarbią paprastų tekstų informaciją; specialią paprastų tekstų informaciją; sau aktualias instrukcijas;	Mokinys, įveikdamas menkus trukdžius, gali suprasti: paprastus tekstus žinomomis temomis, kur daug kasdienio vartojimo kalbinės raiškos elementų; įvairius įprastus laiškus; svarbią paprastų tekstų informaciją; specialią paprastų tekstų informaciją;

	sau aktualias instrukcijas; adaptuotų literatūrinių tekstų fragmentus.	adaptuotus literatūrinius tekstus.	sau aktualias instrukcijas; literatūrinius tekstus.
Rašymas	Mokinys, nors ir gana nesklaidžiai, gali rašyti: nesudėtingus informacinius pranešimus (pagal pavyzdį ar nuorodas); pasakojimus ir aprašymus (pagal nuorodas); siekdamas paaiškinti – nesudėtingas instrukcijas (pagal pavyzdį).	Mokinys be didelių nesklaidžių gali rašyti: siekdamas informuoti – nesudėtingus informacinius pranešimus; siekdamas sudominti – pasakojimus ir aprašymus; siekdamas paaiškinti – nesudėtingas instrukcijas.	Mokinys gali sklaidžiai rašyti: nesudėtingus oficialaus ir neoficialaus stiliaus tekstus; siekdamas informuoti – nesudėtingus informacinius pranešimus; siekdamas sudominti – pasakojimus ir aprašymus, jų derinius; siekdamas išreikšti nuomonę – paprastus samprotaujamojo tipo tekstus.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo pasiūlytas strategijas; mokosi vadovaujamas ir kontroliuojamas.	Taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl; padaro išvadą, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip.	Yra atradęs ir sėkmingai taiko asmeniškai tinkamas mokymosi strategijas kai kurioms mokymosi užduotims atlikti. Geba remtis kitų dalykų žiniomis. Apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi uždavinius.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ir su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą, dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia atkakliai ir pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.

11.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 7–8 klasės

Šio skyriaus pirmoje dalyje (11.4.1) aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Toliau nurodoma dalyko turinio apimtis (11.4.2). Paskutinėje skyriaus dalyje (11.4.3) nurodomi bendriausi mokinių nuostatų, žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai.

11.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Šioje dalyje aprašomi 7–8 klasių mokinių pasiekimai. Lentelėje pirmiausia nurodomos nuostatos ir jų ugdymo gairės, paskui – gebėjimai, žinios, supratimas ir nusakomos jų ugdymo gairės. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio. Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai	Ugdymo gairės
Nuostatos	
Plėtoti teigiamą požiūrį į komunikavimą lietuvių kalba. Pasitikėti savo gebėjimais bendrauti lietuvių kalba žodžiu ir raštu ir siekti nuolat juos tobulinti. Siekti ugdytis komunikavimo lietuvių kalba kompetenciją kaip asmens daugiakalbės ir daugiakultūrės kompetencijos dalį. Siekti pažinti lietuvių kalbą ir literatūrą kaip kultūrinio turtejimo šaltinį.	Komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos ugdymosi veikla susijusi su Lietuvos kultūros pažinimu, bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų rinktis tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik turėti žinių, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus. Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji; analizuojama, kaip sužadinamas pasitikėjimas; kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį, ir pan. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drašinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliuojamos įvairios situacijos, pasirenkami skirtingi vaidmenys. Mokantis mandagiai nepritari, galima pasiūlyti mokiniams užpildyti dviejų skilčių lentelę: matau (veiksmai), girdžiu (žodžiai), aptarti, kas buvo žinoma, kas – ne, susitarti, kurių dalykų bus siekiama bendraujant žodžiu ir raštu. Mokytojas numato pokalbių apie mokinių skaitymo interesus ir įpročius, atkreipia dėmesį į menkai motyvuotus skaitytojus, pokalbių su mokiniu ir tėvais metu stengiasi išsiaiškinti priežastis ir suteikti paramą (pasiūlo mokinio interesus atitinkančių skaitinių, pergaulvoja savo darbo būdus (Gal siūlomi skaityti tekstai pernelyg sudėtingi? Gal mokiniai neturi pakankamų strategijų? Gal pernelyg daug skaitinių neatitinka mokinių interesų?). Sudarydamas skaitytinų ir rašytinų tekstų planą, mokytojas įtraukia mokinių pasiūlytų temų, tekstų, kūrinių. Aptardamas su mokiniais skaitomą ar rašomą tekstą, mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklauso jo sėkmė, kad mokiniai kalbėdamiesi suprastų, jog skaityti ir kalbėtis apie tekstus bei juos rašyti gali būti įdomu ir prasminga, kad jų ir kitų pateikiamos išvalgos gali padėti plėtoti suvokimą ir saviraišką.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
1. Klausymas		
1.1. Suprasti tekstus, girdimus įvairiose gyvenimo situacijose: nurodyti teksto paskirtį, tikslus; įsidėmėti (pasižymėti, užsirašyti) faktinę informaciją, susijusią su kasdiene veikla ir mokinių dominančia sritimi.	1.1.1. Suprasti girdimos informacijos ir atidaus klausymosi svarbą bendraujant negimtajai kalba. 1.1.2. Skirti oficialų ir neoficialų sakinį tekstą. 1.1.3. Žinoti, kad pranešimų turinys ir raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos.	Mokiniai naudojami mokytojo sudarytomis galimybėmis veiksmingai ugdytis gebėjimą suprasti sakinę kalbą, įgyti pasitikėjimo savo gebėjimais tai daryti: klausosi gyvos šnekamosios kalbos ir vaizdo ar garso priemonėmis perteikiamos sakinės kalbos tekstų. Mokytojo organizuotomis įvairiomis tikslingomis pratybomis mokosi suprasti sakinį tekstų turinį, esmę, svarbias detales: atsako į klausimus,

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
		<p>atpažįsta kalbėjimo tikslą, paskirtį, situaciją, specifinius raiškos dalykus ir vertina juos komunikavimo tikslo požiūriu.</p> <p>Mokytojas labai stengiasi padėti mokiniams susiformuoti igūdžius įvertinti girdimo teksto aplinką, kontekstą: mokiniai, padedami mokytojo, sieja girdimą tekstą su paveikslėliais bei simboliais, girdimą tekstą lygina su rašytiniu jo variantu, pildo lenteles, schemas; aiškina, užbaigia, rekonstruoja girdėtą tekstą ir pan.; vykdo girdimus nurodymus ir tikrinasi savo supratimą.</p> <p>Klausydamiesi mokytojo pateikiamų dainų, raiškiai skaitomų grožinių tekstų, radijo spektaklių įrašų, grupėmis ar poromis aptaria jų turinį, turtina kultūrinę patirtį, kaupia idėjas bei pagal mokytojo pateiktas nuorodas mokosi tikrintis savo supratimą, aptarti rezultatus; taip pat įsiklauso į lietuvių kalbos garsų tarimą, sakinių intonavimą, lavina tartį, žodyną.</p>
1.2. Išskirti iš girdimos autentiškos ilgesnės kalbos srauto pagrindinę informaciją ir svarbias detales.	<p>1.2.1. Suprasti pagrindines komunikavimo intencijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p> <p>1.2.2. Sukaupiti žodyną, reikiamą norint suprasti girdimus tekstus.</p> <p>1.2.3. Adekvačiai reaguoti į girdimą pranešimą žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis.</p>	
1.3. Taikyti tinkamas veiksmingo klausymosi strategijas: prieš klausantis teksto ar klausymosi metu įvertinti kontekstą; siekiant suprasti tekstą, siekti nauja su jau žinoma, patirta.	<p>1.3.1. Žinoti veiksmingo klausymosi būdus.</p> <p>1.3.2. Žinoti, kaip galima pasinaudoti konteksto nuorodomis.</p> <p>1.3.3. Atpažinti žodžius (gramatines formas), nurodančius kalbančiojo (kalbančiųjų) lytį, amžių; asmenų, vietovių vardus; skaičius, kurie nusako laiką, datą, kiekybę, kokią nors seką ir kt.</p> <p>1.3.4. Prisiminti ir įvardyti, kas žinoma klausoma tema iš kitų mokomųjų dalykų, asmeninės patirties.</p> <p>1.3.5. Ko nors nesupratus, nesutrikkti: perklausti, paprašyti pakartoti, paaiškinti.</p>	<p>Mokiniais mokytojas sudaro galimybę perprasti klausomo teksto supratimo strategijas ir išmokti veiksmingai jas taikyti: pvz., prieš klausantis teksto mokytojas organizuoja specialias pratybas, kurių metu mokiniai prisimena, ką žino klausoma tema. Jie išklauso ištrauką ir iš kalbėtojų balso, pašalinių garsų, pasikartojančių žodžių stengiasi nustatyti, kur vyksta pokalbis, kokia jo paskirtis, kokia pranešimo tema ir pan.; vėliau išklauso visą tekstą dar kartą ir pasitikrina savo supratimą.</p> <p>Prireikus, jei mokinių gebėjimas suprasti tekstą yra menkas, teksto klausomasi kelis kartus.</p> <p>Klausydamiesi klasės draugų ir mokytojo pokalbių (autentiškų ir specialiai parengtų) ir atlikdami specialiai parengtas pratybas mokiniai lavina gebėjimą apmąstyti, ko nesuprato.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
		Siekdami šio tikslo mokiniai dirba individualiai, vadovaujami mokytojo ar poromis ir grupėmis; bendradarbiaujant turi būti užtikrinamas veiksmingas grįžtamasis ryšys, sudaroma palanki atmosfera svarstyti kylančius sunkumus, pasidalyti mintimis apie savo gebėjimą suprasti ir jo tobulinimą.
1.4. Gauti informaciją iš kelių sakytinių šaltinių: suprasti tiesiai iš pažįstamų ir nepažįstamų asmenų ir garso bei vaizdo priemonėmis perteikiamą informaciją ir ja naudotis mokymosi ir asmeniniais tikslais.	1.4.1. Nurodyti kelis sakininės informacijos šaltinius. 1.4.2. Mokėti apdoroti gautą sakininę informaciją: pasižymėti šaltinius, palyginti surinktą medžiagą, atrinkti reikiamą, pasižymėti svarbiausias detales.	Mokiniai skatinami gauti ir tvarkyti (palyginti, sieti, rūšiuoti, analizuoti) įvairaus pobūdžio informaciją, gaunamą iš kelių sakytinių šaltinių, sužinoti, pakomentuoti visuomenės nuomonę (pvz., klasės draugų, suaugusiųjų – tėvų, policijos darbuotojų, mokytojų – nuomones apie paauglių buvimą gatvėje po 22 val.), apibendrinti ir išsakyti savąją. Mokiniai, vadovaujami mokytojo, atlieka įvairias pratybas, mokydami veiksmingai naudotis gebėjimu gauti informaciją iš įvairių sakytinių šaltinių ir papildyti ją rašytiniais šaltiniais: rengia žodinius ir rašytinius pranešimus, remdamiesi sakiniais šaltiniais. Taip pat jais remdamiesi argumentuoja teiginius, pateikia pavyzdžių diskutuodami ir pan.
2. Kalbėjimas		
2.1. Kalbėti atsižvelgiant į bendravimo tikslą, adresatą, situaciją. 2.1.1. Teikti išsamią informaciją bendraujant su pažįstamais ir nepažįstamais žmonėmis. 2.1.2. Iš anksto pasirengus kalbėti viešai gerai pažįstamai auditorijai. Tiksliai, aiškiai informuoti: apibūdinti daiktą, vietą, gyvūną, asmenį (Kaip tai atrodo?), nuosekliai papasakoti įvykį (Kaip tai atsitiko?), paaiškinti nesudėtingą procesą (Kaip tai daroma?). 2.1.3. Siekiant sudominti pasakoti nuotykius, įvykius, grįstus patirtimi bei išmone.	2.1.1. Suprasti, kad perduodamos sakininės informacijos turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos. 2.1.2. Laikytis kalbinio etiketo reikalavimų. 2.1.3. Išvardyti kelis informacinio teksto požymius (pvz., aiškumas, glaustumas, tikslumas, nuoseklumas). 2.1.4. Vartoti tinkamas kalbėjimo situacijai komunikavimo intencijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i> . 2.1.5. Vartoti sinonimiškus subjekto, objekto, požymio, vietos, laiko, aplinkybių raiškos leksikos ir gramatikos priemonėmis (pažyminiai, aplinkybės, dalyvinės konstrukcijos, šalutiniai sakiniai) būdus. 2.1.6. Žinoti, kad klausytojui suprasti tekstą padeda aiški ir taisyklinga kalbėtojo tartis, tinkama intona-	Kalbėjimo pratybomis turi būti tikslingai siekiama ugdyti mokinių pasitikėjimą, poreikį ir gebėjimą vartoti lietuvių kalbą ne tik taisyklingai, bet ir pagal komunikacijos ketinimus, pritaikant ją adresatui. Kalbėjimo situacijos ir pratybos turi sudaryti palankias sąlygas bendrauti žodžiu: siekiama autentiško kalbėjimo, lingvistinė medžiaga turi būti kruopščiai parengta, atrinkta pagal mokinių jėgas ir interesus, tikslinga. Prieš atliekant kalbėjimo užduotis, išsiaiškinamos kalbėjimo intencijos ir tikslai, visuma ir detalės; turi būti stengiamasi išlaikyti pusiausvyrą tarp specialių pratybų ir mokinių poreikio ir pasirengimo kalbėti, dalytis savo mintimis, emocijomis, todėl turi būti numatoma įvairių tipų pratybų, atliekamų individualiai, poromis, grupėmis. Atlikus pratybas, aptariamas kiekvieno kalbėtojo kalbos turinys ir taisyklingumas, nurodant tai, kas pavyko ir ką reikėtų tobulinti.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
<p>2.1.4. Dalyvauti pokalbyje, nesudėtingoje diskusijoje: pradėti, tęsti ir užbaigti pokalbį, įsiterpti į pokalbį; keistis nuomonėmis, pagrįsti savo nuomonę numanomose ir kai kuriose netikėtose situacijose.</p> <p>2.1.5. Iš anksto pasirengus imti ir duoti interviu.</p> <p>2.1.6. Pakankamai taisyklingai ir sklandžiai kalbėti, naudojantis kalbos gramatinės sandaros, tarties ir sociokultūrinėmis žiniomis.</p>	<p>cija, natūralus kalbėjimo tempas.</p> <p>2.1.7. Mokėti parengti interviu klausimus ir pačiam duoti interviu.</p> <p>2.1.8. Suprasti, kad kalbos taisyklingumas, pasirinktų žodžių tikslumas padeda klausytojui geriau suvokti prasmę.</p> <p>2.1.9. Taisyklingai vartoti gramatikos konstrukcijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p> <p>2.1.10. Laikytis leksikos normų, nurodytų <i>Turinio apimtyje</i>.</p> <p>2.1.11. Taisyklingai tarti garsus, intonuoti sakinius (<i>Turinio apimtyje</i> nurodytus atvejus).</p>	<p>Mokiniai, vadovaujami mokytojo, atlieka įvairias kalbėjimo dialogu ir monologu pratybas: kuria mokytojo nurodytus situacinius dialogus (sumaišytų replikų, pagal schemą, planą ir kt.).</p> <p>Mokytojas daug dėmesio skiria autentiškai ar imituojančiai autentišką kalbinei veiklai: mokiniai daug kalba – žaidžia kalbinius žaidimus, rengia aptarimus įdomiomis, aktualiomis temomis ir mokosi išsakyti požiūrį, palyginti ir įvertinti įvykius, asmenis, poelgius, požiūrius, diskutuoti.</p> <p>Kalbėjimo įgūdžių lavinimas turėtų būti susietas su aktyvia, pilietiškumą ir bendruomeniškumą skatinančia veikla, pvz., mokiniai, padėdami mokytojo, rengia projektą – pasakų ar dainų popietę pradinukams.</p>
<p>2.2. Naudotis pasirinktomis sakinio teksto rengimo ir kalbėjimo (kalbos sakymo) strategijomis: pasirengti viešai kalbėti (sukaupti ir atrinkti medžiagą, suplanuoti ir sukompnuoti sakinį tekstą, parengti iliustruojančią medžiagą: elektronines pateiktis ir pan.).</p> <p>2.2.1. Kalbant spontaniškai, naudotis kompensavimo strategijomis: suklydus pradėti kalbėti iš pradžių; paaiškinti kitais žodžiais; demonstruoti, ką nori pasakyti; kreiptis pagalbos.</p> <p>2.2.2. Siekiant kalbėjimo tikslų, įtaigumo, kalbėti aiškiai, pakankamai garsiai ir taisyklingai tarti, intonacija, balso stiprumu išryškinti norimus dalykus, pasirinkti tinkamas vaizdumo priemones (taip pat ir IKT) ir tinkamai jas pateikti.</p>	<p>2.2.1. Suprasti, kas padeda ir kas kliudo sėkmingai komunikuoti žodžiu.</p> <p>2.2.2. Išvardyti pokalbio, interviu, nesudėtingos valdomos diskusijos, pranešimo reikalavimus.</p> <p>2.2.3. Išvardyti pagrindinius kalbos parengimo, komponavimo ir sakymo reikalavimus.</p> <p>2.2.4. Nurodyti, kurios nežodinės priemonės ir kaip padeda perteikti mintį, patraukti klausytojų dėmesį.</p> <p>2.2.5. Išvardyti, kurias gimtosios kalbos kalbėjimo strategijas galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis kalbėti lietuviškai.</p> <p>2.2.6. Išvardyti, kurias strategijas, taikomas mokytis kitų kalbų, galima perkelti ir sėkmingai taikyti mokantis kalbėti lietuviškai (pvz., žinoti būdų, padedančių įveikti auditorijos baime).</p> <p>2.2.7. Laikytis tarties ir intonavimo normų, nurodytų <i>Turinio apimtyje</i>.</p>	<p>Mokiniai, vadovaujami mokytojo ir atlikdami specialias užduotis, išbando sakinio teksto kūrimo, sakymo gebėjimų ir jų trūkumų kompensavimo strategijas (pvz., perfrazavimas, žodžių keitimas, garsai, kūno kalba).</p> <p>Mokiniai, padėdami mokytojo ir draugų, mokosi parengti viešą sakinį kalbą (pranešimą, ataskaitą): ją suplanuoti, remiantis turima informacija, tinkamai pateikti pagal viešos kalbos reikalavimus.</p> <p>Ugdymo procese mokiniai turi turėti pakankamai galimybių aptarti, kas jiems padeda kalbėti atsižvelgiant į kalbėjimo tikslus ir situaciją ir kas kliudo tai daryti, patarti vieni kitiems. Mokytojas turi padėti mokiniams pasirinkti tinkamas kalbėjimo ir kompensavimo strategijas, perkelti kalbėjimo ir kompensavimo strategijas, įgytas mokantis gimtosios ir kitų kalbų.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
3. Skaitymas		
<p>3.1. Suprasti platesnį socialinį kultūrinį kontekstą apimančius grožinius ir negrožinius tekstus.</p> <p>3.1.1. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: remiantis aiškiai pasakytais dalykais ir potekste, nurodyti teksto temą, tikslą, problemą, konfliktą, formuluoti pagrindinę mintį. Atpažinti aiškiai teigiamas visuotines vertybes (pagarba tėvams, pareiga Tėvynei, meilė, pasitikėjimas, draugystė ir pan.).</p> <p>3.1.2. Interpretuoti tekstus: remiantis patirtimi, įvairių sričių žiniomis, teksto visuma paaiškinti netiesiogiai pasakytas mintis, grožiniame kūrinyje vaizduojamas situacijas.</p> <p>3.1.3. Raiškiai skaityti pasirinktą prozos ištrauką ar eilėraščių; modeliuoti kūrinio inscenizaciją ar iliustraciją; skaityti vaidmenimis ar inscenizuoti dramos epizodą.</p> <p>3.1.4. Analizuoti tekstų formą ir raišką: aptarti, kaip kalbinės raiškos priemonėmis tekstuose siekiama įvairių tikslų. Aptarti veikėjų kūrimo būdus ir priemones.</p> <p>3.1.5. Vertinti skaitomus tekstus: vertinti skaitomų tekstų turinį ir raiškos ypatumus pagal pateiktus kriterijus.</p>	<p>3.1.1. Suprasti, kad teksto turinys priklauso nuo bendravimo tikslo (informuoti, apsvarstyti problemą, įtikinti ir kt.), adresato (suaugusysis, bendraamžis, jaunesnis; informuotas, neinformuotas ir kt.), situacijos (oficiali, neoficiali).</p> <p>3.1.2. Gebėti pasinaudoti žiniomis apie teksto socialinį ir kultūrinį kontekstą.</p> <p>3.1.3. Skirti dalykinį (mokslo, mokslo populiarųjį, administracinį), publicistinį ir meninį stilius, atpažinti jų bruožus.</p> <p>3.1.4. Skirti teksto tikslą, temą, problemą, pagrindinę mintį.</p> <p>3.1.5. Neiškreipiant prasmės atpasakoti visą tekstą ar jo dalį; atsakant į klausimus ir pačiam juos formuluojant, paaiškinti svarbiausias teksto mintis.</p> <p>3.1.6. Aptarti įvairios tematikos ir problematikos tekstų turinį; komentuoti veikėjų elgesį, išgyvenimus, palyginti juos su savaisiais ar savo bendraamžių.</p> <p>3.1.7. Nurodyti būdus, kuriais grožinėje literatūroje paprastai reiškiamas perkeltinė prasmė.</p> <p>3.1.8. Remiantis žiniomis, įgytomis per gimtosios kalbos pamokas, atpažinti būdingiausius veikėjų paveikslų kūrimo būdus.</p> <p>3.1.9. Suvokti biografinį ir istorinį kūrinio kontekstą.</p> <p>3.1.10. Skirti literatūros rūšis.</p> <p>3.1.11. Atpažinti šiuos žanrus: apsakymas (novelė), poema, eilėraštis, drama, komedija.</p> <p>3.1.12. Nurodyti pagrindinius epinio kūrinio siužeto ir kompozicijos elementus.</p>	<p>Mokydamiesi suprasti rašytinius tekstus mokiniai atlieka prasmingas ir tikslingas, realiai įveikiamas užduotis, kurios jiems kelia pasitenkinimą ir pasitikėjimą savo skaitymo gebėjimais:</p> <p>skaitomi tekstai žadina smalsumą, domina, skatina pritaikyti gimtosios kalbos ir kitų mokomųjų dalykų žinias, turtina asmeninę patirtį; mokomoji medžiaga tikslingai suplanuota, skatina stengtis suprasti tekstą, atitinka skaitymo tikslą ir yra orientuota į mokymosi tikslus (pvz., atkurti tekstą ar jį reziumuoti, išskirti svarbiausias idėjas ir kt.).</p> <p>Mokomoji veikla padeda plėtoti skaitymo gebėjimus ir aktyviai jais naudotis (dirbama individualiai, poromis ir grupėmis) – mokomasi įvardyti teksto temą, suformuluoti pagrindinę mintį, išvelgti jos ir kitų turinio bei raiškos elementų santykį, daryti išvadas ir pagrįsti jas tekstu (perfrazuojant, cituojant ir kt.), keistis nuomonėmis apie tekste kalbamus dalykus (pvz., išsakyti savo požiūrį į teksto turinį ir palyginti jį su savo ar klasės draugų patirtimi, išsakyti, iliustruoti įspūdžius, kuriuos sukėlė tekstas), pagrįsti savo nuomonę, požiūrį.</p> <p>Atkreipiamas dėmesys į negrožinio ir grožinio teksto suvokimo skirtumus (pvz., vienareikšmiškumas, daugiareikšmiškumas).</p> <p>Pokalbiuose su mokiniais pabrėžiami etiniai literatūros aspektai, situacijų universalumas, galimybė per literatūrą pažinti save ir kitus; skatinamas noras kalbėti skaitomų kūrinių temomis, dalytis mintimis ir skaitytojo patirtimi.</p> <p>Pamokose daugiausiai dėmesio skiriama trims veiklos sritims: skaitymui, klausymui ir kalbėjimui (pokalbiams, diskusijoms); ugdymo procese reguliariai sukuriama situacijos, skatinančios „vartoti“ tautosakos bei grožinius tekstus: sekti pasaką, papasakoti istoriją, cituoti kūrinių veikėjų mintis, patikusias frazes ir pan.</p> <p>Mokytojas skatina pažinti kūrinį per veiklą: raiškųjį skaitymą, perkūrimą, inscenizavimą, skaitymą vaidmenimis, iliustravimą ir pan.</p> <p>Mokiniai skaito ir nagrinėja mokytojo pateiktus įvairaus pobūdžio rašytinius tekstus, kuriuose tinkamai siejama prasmė ir raiška, ir mokosi išvelgti raiškos priemones, paaiškinti jų vartojimo tikslingumą,</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
Argumentuoti remiantis tekstu, lyginant nagrinėjamą tekstą su kitais panašaus pobūdžio tekstais.	<p>3.1.13. Skirti autorių ir pasakotoją ar lyrinį <i>Aš</i>.</p> <p>3.1.14. Paaiškinti aprašymų paskirtį pasakojime.</p> <p>3.1.15. Išvardyti pagrindinius veikėjų paveikslų kūrimo būdus.</p> <p>3.1.16. Atpažinti nurodytas meninės raiškos priemones (metafora, įsmeninimas, simbolis ir kt.) ir paaiškinti jų paskirtį.</p>	<p>pvz., išskiria ar pabraukia pastraipos ar viso teksto rišlumą žyminčius žodžius, nurodo žodžius, kuriais apibūdinamas tas pats asmuo, randa žodžius ir konstrukcijas, išreiškiančias autoriaus požiūrį, ir pan. Tai darydami mokiniai mokosi ir savo kuriamų tekstų raiškumo, įtaigumo.</p> <p>Siekdamas padėti mokiniams susiformuoti gebėjimus suprasti ir vertinti grožinius kūrinius etiniu ir estetiniu požiūriu, mokytojas sudaro galimybę klausytis profesionalių atlikėjų (aktorių, dainininkų, liaudies pasakotojų ir pan.), kūrinių autorių garso ar vaizdo įrašų.</p> <p>Pagal galimybes mokytojas su mokiniais žiūri šiam amžiaus tarpsniui skirtos literatūros ekranizacijas, dramos kūrinių pastatymus, kitokius perkūrimus; inicijuoja jų aptarimą ir vertinimą.</p>
3.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su rašytiniais (taip pat ir elektroniniais) tekstais: savarankiškai susirasti kelis šaltinius ir informaciją nurodyta tema. Tinkamai ją atsirinkti, klasifikuoti. Vertinti šaltinius informatyvumo ir patikimumo požiūriu.	<p>3.2.1. Nurodyti rašytinės informacijos šaltinius (knygos, informaciniai leidiniai, periodiniai leidiniai, internetas, televizija (titrai, reklama, skelbimai ir kt.).</p> <p>3.2.2. Žinoti naudojimosi bibliotekos katalogais taisykles, elektroninės paieškos sistemos veikimo principus.</p> <p>3.2.3. Paaiškinti, kokiais būdais galima gauti rašytinės informacijos iš asmenų (anketa, interviu, laiškas ir kt.).</p> <p>3.2.4. Taikyti svarbiausius informacijos atrankos, sisteminimo ir apibendrinimo principus (pagal tematiką, problematiką, turinio išsamumą, informacijos patikimumą, kalbinės raiškos tinkamumą ir kt.), išmokus per gimtosios kalbos ir kitų mokomųjų dalykų pamokas.</p>	<p>Mokiniai, vadovaujami mokytojo, nuolat tobulina gebėjimą rasti ir tikslingai tvarkyti informaciją, gautą iš kelių šaltinių: ieško dalykinės informacijos nurodyta tema bendrosios ir tikslinės peržvalgos būdu; savarankiškai randa mokytojo nurodytus ir papildomus šaltinius mokymuisi, asmeniniams tikslams; mokosi tikslingai naudotis katalogais, enciklopedijomis, mokomaisiais žodynais.</p> <p>Mokiniams sudaromos sąlygos ugdytis savarankiško darbo su informacija, jos apdorojimo įgūdžius. Ugdymo procese organizuojamos veiklos, kurių metu mokiniai mokosi atrinkti informaciją, pasižymėti ją sutartu būdu (užsirašo bibliografinius duomenis, išsirašo reikiamas citatas ir pan.); taip pat įvairiomis tikslingomis pratybomis mokomasi vertinti šaltinius informatyvumo ir patikimumo požiūriu.</p>
3.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo suvokimą: taikyti tinkamas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą.	<p>3.3.1. Žinoti, kad teksto prasmė gali būti kuriama žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis.</p> <p>3.3.2. Taikyti žinomus skaitymo būdus (apžvalginis, detalusis, pažintinis, atrankinis).</p> <p>3.3.3. Taikyti žinias apie socialinį ir kultūrinį kontekstą, siekiant adekvačiai suprasti tekstą.</p> <p>3.3.4. Taikyti kelis aktyviojo mokymosi metodus,</p>	<p>Mokiniai, padedami mokytojo, kryptingai ugdomi gebėjimą planuoti savo mokymąsi suvokti rašytinį tekstą, kritiškai vertina savo gebėjimą ir jį tobulina: aptaria žinomus skaitymo būdus, išbando juos, patys ieško būdų geriau suprasti tekstą ir juos išbando; mokosi iš konteksto kelti hipotezes apie teksto turinį ir jas patikrinti.</p> <p>Mokytojas sudaro galimybę mokiniams pažinti ir veiksmingai taikyti</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
	padedančius suprasti tekstą (pvz., sąvokų „žemėlapis“, teksto žymėjimas sutartiniais ženklais, lentelių pildymas, argumentai „už“ ir „prieš“, dviejų pusių dienoraštis ir kt.).	ti aktyviojo mokymosi metodus, pasirinkti asmeniškai tinkamus atsižvelgiant į skaitymo tikslą ir savo mokymosi stilių.
3.4. Apmąstyti savo skaitymo veiklą: remiantis savo skaitymo veiklos stebėjimu ir kitų suteikta grįžtamąja informacija aiškintis, kokios suvokimo strategijos asmeniškai tinkamos, ir išsiskirti teksto suvokimo gebėjimų tobulinimo uždavinius.	3.4.1. Taikyti būdus, kuriais galima patikrinti skaitomo teksto suvokimą ir nugalėti kliūtis, kylančias dėl skaitymo gebėjimų stokos. 3.4.2. Paaiškinti, kaip galima gauti grįžtamosios informacijos.	Mokytojas skatina mokinius apmąstyti savo skaitymo gebėjimus ir išsakyti nuomonę apie savo ir kitų skaitymo gebėjimus, jų kokybę. Mokiniai ne tik naudojami sudarytomis galimybėmis spręsti skaitomo teksto suvokimo problemas ir rasti sau tinkamus šių problemų sprendimo būdus – skaito ir mąsto balsu; skaito ir atlieka užduotį keletą kartų; pasižymi, ko nesuprato, kas trikdo, – bet ir gauna tinkamos grįžtamosios informacijos – ko nesupratę, aiškinasi su mokytoju, kreipiasi pagalbos į draugus, priima klasės draugų ir mokytojo patarimus, gerbia jų individualų supratimą ir nuomonę, – dalijasi savo supratimu, žiniomis, įgyta skaitymo patirtimi, moko kitus, ko išmokę.
4. Rašymas		
4.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą. 4.1.1. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (pažįstamas, nepažįstamas, bendraamžis, vyresnis). 4.1.2. Siekiant informuoti, rašyti įvairaus pobūdžio pranešimus. Siekti informacijos tikslumo, aiškumo, glaustumo. 4.1.3. Siekiant sudominti, kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimo ir aprašymo derinius. Siekti gyvumo, vaizdumo naudojantis leksikos, gramatikos ir sintaksės teikiamomis galimybėmis.	4.1.1. Suprasti, kad kuriamų pranešimų turinys ir raiška priklauso nuo bendravimo tikslo ir adresato, situacijos. 4.1.2. Skirti privatų ir viešą rašymą (pvz., asmeninis ir viešas sveikinimas, padėka, laiškas). 4.1.3. Išvardyti pagrindinius informacinių pranešimų reikalavimus. 4.1.4. Paaiškinti, kurių žanro ir formos reikalavimų laikantis lengviau tiksliai perduoti nurodytą informaciją nurodytam adresatui. 4.1.5. Taikyti teksto komponavimo principus, skirtingo pobūdžio tekstų (pvz., laiško, gyvenimo aprašymo) formos reikalavimus. 4.1.6. Laikytis bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo, glaustumo, vaizdingumo. 4.1.7. Taikyti kalbinės raiškos priemones (palyginimai, pakartojimai, metaforos, citavimas, perfrazavi-	Planuodamas rašymo mokymą, mokytojas patikrina, ar užduočių įvairovė atitinka įvairių polinkių mokinių interesus ir kalbos mokėjimo lygį. Mokytojas kartu su mokiniais kuria rašymo situacijas, kuo panašnesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą, yra skirtas tam tikram adresatui. Mokiniai, vadovaujami mokytojo, tobulina žemesniosiose klasėse įgytus rašymo gebėjimus: pildo sudėtingesnes anketas, rašo asmeninio ir oficialaus pobūdžio laiškus, sveikinimus, kvietimus, padėkas, gyvenimo aprašymą, atsiliepimus, straipsnelius į jaunimo periodinius leidinius. Mokymasis rašyti įvairaus pobūdžio tekstus mokytojo kryptingai siejamas su kitomis kalbinėmis veiklomis: skaitymu, kalbėjimu, klausymu. Mokiniai, padedami mokytojo, nuosekliai mokosi kurti įvairaus pobūdžio rašytinius tekstus: pirmiausia atlieka įvairias pratybas, kuriomis formuojami ar tobulinami įgūdžiai suprasti ir praktiškai taikyti

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
<p>4.1.4. Siekiant apsvarstyti problemą, įtikinti, išsakyti savo nuomonę, požiūrį ir juos pagrįsti, remiantis sociokultūrine patirtimi, kurti aiškinamojo tipo tekstus.</p> <p>4.1.5. Pagal išgales reikšti savo mintis, jausmus, kurti tekstus, grįstus išmone ir vaizduote (vaizdelis, pasaka, padavimas, nuotykis).</p>	<p>mas), padedančias išreikšti mintis, įtikinti, paveikti skaitytoją.</p>	<p>teksto kūrimo reikalavimus, pvz., pasirinkti kalbinės raiškos priemones pagal rašymo tikslą, adresatą, situaciją. Vėliau gali būti nagrinėjamas rašymo pavyzdys, atliekamos parengiamosios pratybos, pagal detalias nuorodas kuriamas tekstas. Kai mokiniai parašo pirmąjį rašinio variantą ar parengia detalų jo planą, mokytojas organizuoja darbą grupėmis ar poromis, kad mokiniai galėtų aptarti savo ir kitų bandymus: kiekvienas darbas turėtų būti skaitomas, aptariamas, suteikiama grįžtamoji informacija, tekstas tobulinamas ir tik tada perrašomas į švarraštį.</p> <p>Mokytojas sudaro galimybę mokiniams rašyti prasmingus, aktualius, atspindinčius tikras gyvenimo situacijas tekstus; skatina mokytis raštu išsakyti savo mintis, jausmus; suteikia tinkamą ir veiksmingą paramą – mokiniai mokomi rašyti pagal pavyzdį, įvestį, atsakyti į laiškus, prisiimant skirtingus vaidmenis; mokiniai skatinami leisti klasės laikraštį, savo kūrybos „knygas“, rašyti į jaunimo spaudą ir pan.</p>
<p>4.2. Rašyti taisyklinga ir stilinga kalba: taikyti išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles; siekti mintis formuluoti tiksliai ir aiškiai.</p>	<p>4.2.1. Suprasti, kad žanro reikalavimų, rašybos ir gramatikos, skyrybos taisyklių laikymasis padeda adekvačiai suprasti parašytą tekstą.</p> <p>4.2.2. Vartoti pakankamą žodyną ir sinonimiškas leksines bei gramatines priemones komunikavimo intencijoms reikšti.</p> <p>4.2.3. Taikyti pagrindines lietuvių kalbos rašybos, vardažodžių ir asmenuojamųjų bei neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų kaitos, vientisinio ir sudėtinio sakinio skyrybos taisykles, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p>	<p>Mokytojas organizuoja pratybas, kurių metu mokiniai mokosi taisyklingai rašyti, atkreipdami dėmesį į dvibalsių ir balsių (<i>ie, e, ė; o, uo</i> ir kt.) rašybą, priebalsių asimiliaciją, kintamo kamieno veiksmažodžių, priesagų vedinių rašybos atvejus. Rašydami remiasi taisyklinga tartimi ir rašybos taisyklėmis.</p> <p>Mokiniams sudaroma galimybė lavinti vaizdingos kalbos įgūdžius nagrinėjant įvairius rašytinius tekstus: jie randa ir paaiškina vienareikšmius ir daugiareikšmius žodžius skaitomuose tekstuose, skatinami savo kalboje vartoti daugiareikšmius žodžius tinkamame kontekste.</p> <p>Mokiniai randa mokytojo nurodytuose skaitomuose tekstuose sinonimus, antonimus, metaforas, frazeologizmus, perkeltinės reikšmės žodžius. Mokytojo padedami aiškinasi jų prasmę tekste. Kurdami (redaguodami) savo tekstus mokosi naudotis žodynais ieškant tinkamo ar vaizdingesnio žodžio.</p> <p>Siekiant kalbos taisyklingumo ir stilingumo, mokiniai skatinami dirbti grupėje ir poromis: dirbdami drauge, jie analizuoja savo ir kitų kalbą, pastebi svetimybės, barbarizmus ir pakeičia juos lietuviškais žodžiais. Randa svetimybės, barbarizmus skaitomuose tekstuose, kartu su mokytoju aptaria jų vartojimo tikslą.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
		Mokytojas pateikia įvairios sandaros žodžių, mokiniai juos skirsto reikšminėmis žodžio dalimis. Mokiniai, padedami mokytojo, lavina įgūdžius remtis žodžių sandaros žiniomis siekiant taisyklingai rašyti. Mokytojas pateikia analizuoti žodžių su dažnesniais priešdėliais ir priesagomis, paaiškina jų reikšmes ir rašybą. Mokiniai atpažįsta pratimuose, tekstuose, savo kalboje žodžius su priešdėliais ir priesagomis, geba juos vartoti taisyklingai, padedami pastebėti normų pažeidimus ir juos ištaiso.
4.3. Sąmoningai rašyti taikant strategijas ir žinias apie rašymo procesą. Apmąstyti rašymo veiklą ir planuoti mokymąsi. 4.3.1. Planuoti naudojantis mokytojo pasiūlytomis strategijomis. 4.3.2. Mokytojo padedamam tobulinti nurodytą teksto dalį kalbinės raiškos (atsižvelgiant į tikslą ir adresatą, siekiant tikslumo) ir taisyklingumo aspektu. 4.3.3. Mokytojo padedamam apmąstyti savo rašymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip.	4.3.1. Taikyti kelis rašymo planavimo būdus, atsižvelgiant į rašymo tikslą. 4.3.2. Taikyti žinias apie teksto komponavimą, pateikimo formą. 4.3.3. Taikyti žinias apie rašymo procesą: rašyti juodraščių ir, gavus grįžtamosios informacijos, rašomą tekstą pataisyti, patobulinti, atsižvelgiant į nurodytus trūkumus. 4.3.4. Naudotis leksikos, stiliaus ir gramatikos priemonėmis, padedančiomis adresatui suvokti informaciją.	Mokiniai įtvirtina gebėjimą taikyti įvairias rašymo strategijas: mokosi aiškiai, nuosekliai, logiškai dėstyti mintis (planuoti, komponuoti, redaguoti kuriamą tekstą), naudotis tinkamais sakinių ir pastraipų siejimo būdais; siekia aiškumo, tikslumo cituodami, perfrazuodami kitų mintis. Mokiniams suteikiama galimybė bendradarbiauti, mokytis vieniems iš kitų ir kaupiant mintis, idėjas, ir tobulinant darbą, dalijantis rašymo patirtimi.

11.4.2. Turinio apimtis

Nurodoma ugdymo turinio apimtis laiduoja galimybę ugdytis lietuvių kalbos vartojimo gebėjimus, būtinus asmeniniame bei viešame gyvenime ir mokantis, reikalingus norint toliau sėkmingai mokytis lietuvių kalbos, taip pat savarankiškai mokytis kalbos ir ugdytis savikontrolės įgūdžius. Ugdymo turinį sudaro san-tykinai atskirtos, tačiau ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai, skaitomi ir aptariami tekstai, pagrindinės teorinės sąvokos;
- komunikavimo intencijos;

- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;
- tartis.

11.4.2.1*. Kalbinės veiklos sritys

11.4.2.1.1. Kalbėjimas

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą: informuoti, pasakoti, apibūdinti, paaiškinti, išreikšti savo mintis, nuomonę, sudominti, vertinti. Adresato sudominimo priemonės (citos, patarlės, palyginimai).

Kalbėjimas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vy-

*Šiame skyrelyje kursyvu išskiriama minimali turinio apimtis.

resniems; pažįstamiems ir nepažįstamiems; informuotiems ir neinformuotiems.

Kalbėjimo situacijos: privačios ir viešos.

Kalbėjimo eiga numatyta, nuspėjama arba nenumatyta, spontaniška.

Kalbėjimas monologu ir dialogu žinoma ar įprastine tema. Diskusija.

Kalbėjimo temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Tekstų pobūdis: pokalbis, diskusija, interviu, pasakojimas, aprašymas, aiškinimas.

Sakytinio teksto komponavimas. Taikydami gimtosios kalbos pamokose įgytas žinias ir gebėjimus lietuvių kalbos mokymosi kontekste mokiniai turėtų gebėti:

- *suvokti ir prireikus įvardyti sakytinio teksto tikslą (paskirtį), adresatą, nusakyti teksto kūrimo (bendravimo) situaciją; glaustai nusakyti teksto turinį;*
- *suvokti teksto socialinio ir kultūrinio konteksto svarbą, taikyti konteksto ženklus (pvz., etiketo dalykus ir pan.);*
- *kurti aprašomojo tipo tekstus laikantis visumos ir detalių, erdvės nuoseklumo (iš viršaus – į apačią, iš kairės – į dešinę, nuo artimo – prie tolumo) principo;*
- *kurti pasakojamojo tipo tekstus laikantis chronologinio principo;*
- *kurti aiškinamojo tipo tekstus, išsakant ir pagrindžiant savo nuomonę;*
- *kurti dialogus laikantis pokalbių dalyvių kaitos principo;*
- *taikyti pagrindinius sakytinio teksto komponavimo (įžanga, dėstymas, pabaiga) reikalavimus;*
- *taikyti tinkamas teksto siejimo priemones: įvardžius,rieveiksmius (laiko, vietos), prielinksnes konstrukcijas, jungtukus.*

Stilius. Kurdami sakytinius tekstus mokiniai turėtų paisyti šių praktinės stilistikos reikalavimų:

- *skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją, tinkamai pasirinkti kalbinę raišką;*
- *skirti dalykinį (mokslo populiarųjį, administracinį), publicistinį ir meninį stilius, atpažinti jų bruožus ir tinkamai pasirinkti kalbinę raišką;*
- *paisyti bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo, tikslumo, glaustumo;*
- *žinoti, kas yra sinonimai, antonimai, frazeologizmai, palyginimai, epitetai,*

metaforos, citavimas, perfrazavimas, retoriniai klausimai, ir paaiškinti jų paskirtį; pagal išgales vartoti stilistines priemones, kad būtų išvengta kartojimosi, pasakyta vaizdingiau.

Kalbėjimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.4.2.1.2. Klausymas

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti). Pasyvusis ir aktyvusis klausymas.

Klausymas, kai bendrine lietuvių kalba ir natūraliu tempu kalba įvairūs adresantai: jaunesni, bendraamžiai, vyresni gimtakalbiai lietuvių kalbos vartotojai.

Klausomų tekstų temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Klausomų tekstų pobūdis: pokalbis, pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, interviu, diskusija.

Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai ar garso perteikimo priemonėmis.

Klausomų tekstų šaltiniai: radijo, televizijos programų, šnekamosios kalbos įrašai.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.4.2.1.3. Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (estetiniam malonumui, mokymuisi, informacijai rasti, akiračiui plėsti ir kt.).

Skaitymas atsižvelgiant į teksto paskirtį, žanrą.

Skaitymo rūšys: apžvalginis, detalusis, visuminis (pažintinis), atrankinis skaitymas.

Tekstų pobūdis: įvairių stilių ir žanrų negrožiniai tekstai (taip pat ir elektroniniai), lietuvių tautosakos ir lietuvių autorių grožiniai kūriniai, aktualūs amžiaus grupei. Tekstai, kuriuose prasmė reiškiamą ne vien žodiniiais ženklais.

Raiškūs skaitymas.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.4.2.1.4. Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą: reikšti savo mintis ir nuomonę, jausmus, išpūdzius; informuoti, pasakoti, apibūdinti ir palyginti, aiškinti.

Rašymas įvairiems adresatams; jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems; pažįstamiems ir nepažįstamiems; informuotiems ir neinformuotiems.

Rašymo temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo situacijos: privačios ir viešos.

Rašymo eiga: planavimas, juodraščio rašymas, redagavimas, pateikimas.

Teksto tipai: pasakojimas, aprašymas, aiškinimas; šių tipų ir aiškinimo elementų (nuomonės, jausmų raiška) derinys.

Tekstų žanrai: rašinys, laiškas, interviu, charakteristika, atsiliepiamas, kvietimas, skelbimas, sveikinimas, pranešimas; kūrybiniai bandymai (dienoraštis, vaizdelis, eilėraštis).

Teksto komponavimas. Taikydami gimtosios kalbos pamokose įgytas žinias ir gebėjimus lietuvių kalbos mokymosi kontekste mokiniai turėtų gebėti:

- *suvokti ir prireikus įvardyti rašytinio teksto tikslą (paskirtį), adresatą, nuskaityti teksto kūrimo (bendravimo) situaciją; glaustai nupasakoti turinį;*
- *suvokti teksto socialinio ir kultūrinio konteksto svarbą, taikyti konteksto ženklus (pvz., etiketo dalykus ir pan.) kurdami tekstą;*
- *kurti rašytinius tekstus laikantis pagrindinių teksto komponavimo (pavadinimas, įžanga, dėstymas, pabaiga) reikalavimų;*
- *kurti aprašomojo tipo tekstus laikantis visumos išpūdžio ir detalių, erdvinio nuoseklumo (iš viršaus – į apačią, iš kairės – į dešinę, nuo artimo – prie tolimo) principo;*
- *kurti pasakojamojo tipo tekstus laikantis chronologinio principo;*
- *kurti aiškinamojo tipo tekstus išsakant ir pagrindžiant savo nuomonę, tinkamai konstruojant pastraipas;*
- *kurti laiškus laikantis turinio ir struktūros elementų dėstymo taisyklių (data, kreipinys, parašas ir pan.);*
- *taikyti tinkamas teksto siejimo priemones: įvardžius, prieveiksnius (laiko, vietos), prielinksnes konstrukcijas, jungtukus.*

Stilius. Kurdami rašytinius tekstus mokiniai turėtų paisyti šių praktinės stilitikos reikalavimų:

- *skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją ir su tuo susijusius kalbinės raiškos skirtumus, tinkamai pasirinkti kalbinę raišką;*
- *skirti dalykinį (mokslu populiarųjį, administracinį), publicistinį ir meninį stilių, atpažinti jų bruožus ir tinkamai pasirinkti kalbinę raišką;*

- *paisyti bendrųjų stiliumo reikalavimų: tikslumo, aiškumo, glaustumo;*
 - *žinoti, kas yra sinonimai, antonimai, frazeologizmai, palyginimai, epitetai, metaforos, citavimas, perfrazavimas, retoriniai klausimai, ir paaiškinti jų paskirtį; pagal išgales vartoti stilistines priemones, kad būtų išvengta kartojimosi, parašyta vaizdingiau.*
- Rašymo strategijų taikymas.*

11.4.2.2. Sociokultūrinės temos

Mokiniai turi būti mokomi suprasti bei kurti sakytinius ir rašytinius tekstus šiomis temomis:

Lietuvių tauta; jos kalbos ir kultūros įvairovė

Regionas – kaimas ir miestas

Lietuvos regionai. Lietuvos istorija: valstybės, miestų herbai ir kiti simboliai

Žmogus ir gamta

Žmogus: vidinis ir išorinis grožis

Gėris ir blogis gyvenime, liaudies kūryboje, literatūroje

Tradicinis ir šiuolaikinis lietuvių menas

Žymiausi XX a. Lietuvos mokslininkai ir menininkai

Žiniasklaida

Populiarios Lietuvoje sporto šakos. Žymiausi Lietuvos sportininkai

Kelionės. Poilsis. Viešnagė

11.4.2.3. Pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai, skaitomi ir aptariami tekstai, pagrindinės teorinės sąvokos

Ugdymo procese itin svarbu veiksmingai naudotis lietuvių literatūros ir mokinių gimtosios literatūros integracijos galimybėmis, padedant mokiniams ugdyti daugiakultūrę kompetenciją: perimti gimtosios kultūros, kaip Lietuvos kultūros dalies, ir lietuvių kultūros patirtį kaip darnią visumą.

Tam tikra ugdymo turinio dalis tenka literatūros, kaip žodžio meno, dalykams. Grožinių kūrinių skaitymas ir nagrinėjimas integruotas į lietuvių valstybinės kalbos mokymosi tikslą ir uždavinius, tad remiantis mokymo(si) integracijos galimybėmis galima tikėtis, kad dauguma grožinio teksto suvokimo gebėjimų, išugdytų per gimtosios kalbos ir literatūros pamokas, bus pritaikomi skaitant

grožinius tekstus lietuvių kalba. Grožinių tekstų skaitymas padeda pažinti tautą, jos vertybes, dvasinius turtus, ugdo pagarbą savo ir kitai (kitokiai) kultūrai.

Tautosakos ir grožinės literatūros tekstų skaitymas ir nagrinėjimas daro mokymosi procesą patrauklesnį, o eilėraščių, prozos kūrinių ištraukų mokymasis atmintinai lavina tartį, atmintį, kalbos raiškumą, įtaigumą, turtina literatūrinę ir kultūrinę mokinių kompetenciją ir pan. Grožinių tekstų panaudojimo galimybės priklauso nuo pamokai, temai keliamų tikslų.

11.4.2.3.1. Pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai.

Literatūros rūšys, žanrai.

Epika. Šiuolaikinio (jaunimo) romano arba apysakos analizė. Psichologinių išgyvenimų raiška literatūroje.

Apsakymas. Išoriniai ir vidiniai apsakymo žanro bruožai.

Istorinė literatūra. Istorinių asmenybių vaizdavimas. Grožinės literatūros ir istorijos mokslo santykis.

Nuotykių ir detektyvinė literatūra. Intrigos vaidmuo kūrinėje. Siužeto struktūra, dinamiškumas.

Eiliuoti pasakojamieji kūriniai.

Lyrika. Eilėraščio nuotaika, skambesys. Raiškasis skaitymas kaip eilėraščio prasmės perteikimas.

Drama. Išoriniai ir vidiniai dramatinio kūrinio požymiai. Konflikto samprata.

Publicistika ir dokumentika. Publicistikos ir dokumentikos ryšys. Nuomonė ir faktai publicistikoje.

11.4.2.3.2. Skaitomi ir aptariami tekstai.

7–8 klasėse mokiniai skaito vertingiausias įvairių žanrų lietuvių literatūros klasikos kūrinius ar jų ištraukas ir vidurinio mokyklinio amžiaus paaugliams skirtą lietuvių grožinę literatūrą. Taip pat skaityti teiktini lietuvių tautosakos kūriniai (pasakos, legendos, sakmės, padavimai, mįslės, patarlės, priežodžiai, būrimai, užkeikimai ir pan.). Be to, skaitomi adaptuoti literatūros kritikos, literatūros istorijos straipsniai, esė apie lietuvių literatūrą ir jos kūrėjus.

Privalomi lietuvių grožinės literatūros tekstai:

J. Biliūnas. *Kliudžiau* arba *Brisiaus galas*. *Ubagas*. *Laimės žiburys*

V. Pietaris. *Algimantas* (romano ištraukos) arba B. Baltrušaitytė. *Grižimas į Trakus* arba *Po Žalgirio kautynių*

V. Kudirka. *Tautiška giesmė*

Maironis. *Trakų pilis*. *Aš norėčiau prikelti*. *Jūratė ir Kastytis*

V. Krėvė. *Milžinkapis* (ištraukos). *Skerdžius* arba *Antanuko rytas*

B. Pūkelevičiūtė. *Aštuoni lapai* (romano ištraukos) arba Č. Milošas. *Isos slėnis* (romano ištraukos)

J. Aputis. 1 ar 2 pasirinkti apsakymai iš rinktinės *Vieškelyje džipai*

Bitė Vilimaitė. 1 ar 2 pasirinkti apsakymai iš rinktinės *Papartynų saulė*

J. Degutytė. *Kriaušė*. *Sena daina*

V. Juknaitė. *Ugniaspalvė lapė* (apysakos ištraukos)

A. Liobytė. *Sunki mama*

K. Saja. *Būrimas obuolio sėklom* (apysakos ištraukos)

N. Jankutė. *Šamo ežero sekliai* (nuotykių apysakos ištraukos)

V. Palčinskaitė. *Andrius* (dramos ištraukos)

Just. Marcinkevičius, J. Vaičiūnaitė, A. Marčėnas, J. Erlickas (pasirinkti eilėraščiai)

11.4.2.3.3. Pagrindinės teorinės sąvokos.

Analizuojant literatūros kūrinius nuosekliai kartojamos 5–6 klasių programoje nurodytos sąvokos ir pateikiama naujų. Remdamiesi žiniomis, įgytomis per gimtosios kalbos ir literatūros pamokas, mokiniai turi mokytis suprasti ir vartoti šias sąvokas: *antonimas, apysaka, apsakymas, atomazga, deminutyvas, drama, epas, epilogas, epitetas, gretinimas, intriga, ironija, kompozicija, konfliktas, kontrastas, lyrika, lyrinis Aš, metafora, novelė, pakartojimas, palyginimas, pasakotojas, peizažas, retorinis klausimas, retorinis kreipinys, retorinis sušukimas, sinonimas, siužetas, užuomazga, užuomina, veiksmo eiga*.

11.4.2.4. Komunikavimo intencijos

Nuosekliai kartojami 5–6 klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai. Be to, mokomos reikšti nurodytų sričių komunikacinės intencijos:

- svarbiausios bendravimo formulės: kaip paklausti savijautos, pasiteirauti apie naujienas, kaip atsakyti; kaip pasakyti komplimentą;
- pokalbis: kaip pradėti pokalbį, kalbą; kaip įsiterpti; paskatinti kalbėti toliau; kaip užbaigti pokalbį, kalbą;

- informacija: kaip paklausti informacijos apie daiktą, jo ypatybes, paskirtį; apie asmenį, išorinius ir vidinius jo bruožus; kaip suteikti informaciją apie daikto ypatybes, paskirtį; apie asmenį, išorinius ir vidinius jo bruožus; kaip pasitikslinti informaciją neišgirdus ar nesupratus; kaip patikslinti informaciją; kaip įvardyti informacijos šaltinį;
- bendra veikla: kaip pažadėti tikrai ką nors padaryti; kaip pritarti kito ketinimams; kaip vengti kalbėti; kaip paraginti, paskatinti ką nors veikti;
- nuomonė: kaip pritarti kito nuomonei; kaip nepritarti jai; kaip suabejoti kito nuomone; kaip išreikšti įsitikinimą; kaip išreikšti tikimybę; kaip išreikšti tikrumą ar netikrumą;
- nuotaikos, jausmai: kaip pasakyti, kam teikiama pirmenybė; kaip išreikšti pasitenkinimą ar nepasitenkinimą, nusivylimą; kaip parodyti abejingumą, pasipiktinimą; kaip parodyti susirūpinimą, baimę, nerimą; kaip nuraminti, paguosti.

11.4.2.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška

Nuosekliai kartojami 5–6 klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai. Be to, mokoma toliau nurodytos abstrakčių sąvokų raiškos.

Veiksmas:

- rezultato raiška veiksmažodžių laikų formomis, veiksmažodžių priesagų *-telėti (telti), -terėti* vediniais, veiksmažodžių priešdėlių *su-, at-, į-* vediniais;
- pavadinimas – priesaginiai veiksmažodžių abstraktai su priesagomis *-imas, -ymas*;
- priežastinio veiksmo raiška veiksmažodžiais su priesaga *-inti*;
- skatinimo raiška liepiamąja ir tiesiogine nuosakomis. Raiškos sinonimika.

Požymio raiška junginiais su vardažodžių įnagininku.

Ypatybės:

- pavadinimai – būdvardžių abstraktai su priesagomis *-umas, -ybė* ir galūnių vediniai;
- panašumo raiška būdvardžiais su priesaga *-iškas*;
- vidinės ir išorinės ypatybės raiška būdvardžiais su priesagomis *-ingas, -uotas, -otas, -ėtas* ir sudurtiniais būdvardžiais;

- stiprumo raiška daugiskaitos kilmininku;
- rūšinės ypatybės raiška įvardžiuotinėmis būdvardžių formomis.

Priklausomybės raiška būdvardžiais su priesaga *-inis*, nežymimaisiais įvardžiais.

Kiekybės raiška prielinksninėmis konstrukcijomis su *apie, be, iki*.

Vietos raiška daiktavardžiais su priesagomis *-tuvė, -uma* ir priešdėliais *pa-, už-*.

Krypties raiška prielinksninėmis ir polinksninėmis konstrukcijomis su *už, prie, link, šalia, skersai*, veiksmažodžių priešdėliais *už-, pri-*,rieveiksmiais su prielinksniais.

Laiko dažnumo raiška junginiais su galininku irrieveiksmiais.

Būdo raiška prielinksninėmis konstrukcijomis su *iki, iš, su*, lyginamosiomis konstrukcijomis, šalutiniais sakiniais.

Tikslo raiška vardažodžių naudininku, prielinksninėmis konstrukcijomis su *dėl*.

Neigimo raiška įvardžiais *nė vienas, nė viena, joks, jokia*,rieveiksmiais *niekaip, nė kiek*.

Priešpriešos raiška priešinamojo sujungimo sakiniais su *bet, tačiau*.

Gretinimas, reiškiamas konstrukcijomis su *tarsi, tartum*.

Kreipinys, reiškiamas šauksmininku ir priedėliu.

Klausimo raiška intonacija ir žodžių tvarka.

Mokydamiesi abstrakčių sąvokų raiškos mokiniai turėtų formuoti ir taisyklingos žodžių darybos, rašybos bei skyrybos įgūdžius. Pvz., mokantis kreipinio raiškos turėtų būti išmokstama sudaryti vardažodžių šauksmininko linksnio formas, rašyti šauksmininko linksnio galūnes ir skirti kreipinį.

11.4.2.6. Tartis

Mokiniai turi aiškiai tarti lietuvių kalbos garsus, atpažinti iš klausos žodžius ir žodžių junginius; kalbėti bendrine kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kuriems ši kalba yra gimtoji, ir tie, kurie yra ją išmokę.

Mokiniai turi mokytis:

- atpažinti ir ištarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius

- dvigarsius ir minkštuosius bei kietuosius priebalsius (kartojimas);
- nustatyti kirčiuotą skiemenį ir pakankamai taisyklingai žodį ištarti;
- taisyklingai tarti priebalsius kelių priebalsių sandūroje;
- taisyklingai tarti supanašėjusius priebalsius;
- taisyklingai tarti priebalsį *j* lietuviškuose ir tarptautiniuose žodžiuose;
- atpažinti tvirtapradiškai ir tvirtagališkai tariamus dvibalsius bei mišriuosius dvigarsius (kai tai būtina norint suprasti žodžius ir žodžių junginius) ir taisyklingai juos ištarti;
- nustatyti sakinio loginio kirčio vietą;

11.4.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Pasiekimų sritys / Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinio ir literatūrinio ugdymo žinios patenkinamos, kad komunikacija vyktų, nors ir ne visada sklandžiai.	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinio ir literatūrinio ugdymo žinios yra pakankamos, kad komunikacija iš esmės vyktų sklandžiai.	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinio ir literatūrinio ugdymo žinios yra išsamios. Komunikacija vyksta sklandžiai.
Klausymas	Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, kai bendrine kalba aiškiai artikuliuojant kalbama žinomomis temomis.	Mokinys be didesnių trukdžių supranta tekstų esmę ir kai kurias svarbias detales, kai bendrine kalba aiškiai artikuliuojant kalbama žinomomis ir numanomomis temomis.	Mokinys netrukdomas supranta tekstų esmę ir detales, kai bendrine kalba aiškiai artikuliuojant kalbama žinomomis ir numanomomis temomis.
Kalbėjimas	Mokinys, nors ir nesklaidžiai, gali: kurti sakytinius tekstus – informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti nuomonę apie pažįstamos aplinkos dalykus; pasakoti apie kasdienes įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus, juos palyginti; paaiškinti nesudėtingus procesus; dalyvauti pokalbyje ar nesudėtingoje diskusijoje įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose.	Mokinys, nors ir nelabai sklandžiai, gali: kurti sakytinius tekstus – informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti mintis, nuomonę, jausmus apie pažįstamos aplinkos dalykus, ją pagrįsti; nuosekliai pasakoti apie tikrus ir įsivaizduojamus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus, juos palyginti; paaiškinti nesudėtingus procesus; dalyvauti pokalbyje, diskusijoje įprastose ir kai kuriose netikėtose situacijose.	Mokinys gali: sklandžiai kurti sakytinius tekstus – informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti mintis, nuomonę, jausmus apie pažįstamos aplinkos dalykus, ją svariai pagrįsti; nuosekliai ir įtikinamai pasakoti apie tikrus ir įsivaizduojamus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti tikrus ir įsivaizduojamus asmenis, daiktus, gebėti juos palyginti pagal tam tikrus kriterijus; paaiškinti nesudėtingus procesus; dalyvauti pokalbyje, diskusijoje gerai žinomomis temomis įprastose ir netikėtose situacijose.

- skirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją ir taisyklingai intonuoti sakinius.

11.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

11.4.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Skaitymas	Mokinys, nors ir susidurdamas su gana dideliais trukdžiais, gali: suprasti negrožinius tekstus, apimančius platesnį socialinį kultūrinį kontekstą; suprasti pagrindinę informaciją tekstuose, kuriuose nėra skirtingų požiūrių, nuomonių, idėjų; skirti faktus ir nuomones; suprasti aktualias instrukcijas; rasti nurodytą informaciją ir atrinkti iš kelių rašytinių šaltinių, padedamas bandyti ją susisteminti; suprasti tautosakos ir grožinės literatūros kūrinius: padedamas aptarti siužetą, veikėjų paveikslus, svarbiausią problematiką.	Mokinys be labai didelių trukdžių gali: suprasti negrožinius tekstus, apimančius platesnį socialinį kultūrinį kontekstą; suprasti reikiamą informaciją tekstuose, kuriuose yra skirtingų požiūrių, nuomonių, idėjų; skirti faktus ir nuomones; išskirti, apibūdinti ir apibendrinti požiūrius, nuomones, idėjas; suprasti svarbias buitines instrukcijas; rasti ir atrinkti reikiamą informaciją iš kelių rašytinių šaltinių, ją susisteminti; suprasti tautosakos ir grožinės literatūros kūrinius: aptarti problematiką, idėjas, veikėjų paveikslus, įvykių ir poelgių priežastis ir padarinius.	Mokinys, įveikdamas menkus trukdžius, gali: suprasti negrožinius tekstus, apimančius platesnį socialinį kultūrinį kontekstą; suprasti reikiamą informaciją įvairaus pobūdžio tekstuose, kuriuose yra skirtingų faktų, požiūrių, nuomonių, idėjų; skirti faktus ir nuomones; išskirti, apibūdinti ir apibendrinti požiūrius ir nuomones, idėjas; suprasti įvairias buitines instrukcijas; savarankiškai rasti ir atrinkti reikiamą informaciją iš kelių rašytinių šaltinių, ją susisteminti; suprasti įvairių stilių ir žanrų tautosakos ir grožinės literatūros kūrinius: aptarti ne tik siužetą, bet ir veikėjų paveikslus, paaiškinti netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį, problemą, atpažinti ironijos atvejus, aptarti vertybes; argumentuotai vertinti perskaitytus tekstus.
Rašymas	Mokinys, nors ir labai nesklaidžiai, gali rašyti: nesudėtingus oficialaus ir neoficialaus stiliaus tekstus, pritaikyti kalbą adresatui (pagal pavyzdį); siekdamas informuoti – nesudėtingus informacinius pranešimus (pagal nuorodas); siekdamas sudominti – pasakojimus ir aprašymus (pagal nuorodas); siekdamas paaiškinti – nesudėtingas instrukcijas (pagal pavyzdį); siekdamas išreikšti nuomonę, požiūrį – paprastus samprotaujamojo tipo tekstus (pagal nuorodas).	Mokinys, nors ir nelabai sklandžiai, gali rašyti: nesudėtingus oficialaus ir neoficialaus stiliaus tekstus, pritaikyti kalbą adresatui; siekdamas informuoti – nesudėtingus informacinius pranešimus; siekdamas sudominti – pasakojimus ir aprašymus; siekdamas paaiškinti – nesudėtingas instrukcijas; siekdamas išreikšti nuomonę, požiūrį, įtikinti – paprastus samprotaujamojo tipo tekstus.	Mokinys gali sklandžiai rašyti: nesudėtingus oficialaus ir neoficialaus stiliaus tekstus, pritaikyti kalbą adresatui; siekdamas informuoti – nesudėtingus informacinius pranešimus; siekdamas sudominti – pasakojimus ir aprašymus, jų derinius; siekdamas paaiškinti – nesudėtingas instrukcijas, taisykles; siekdamas išreikšti nuomonę, požiūrį, įtikinti – paprastus samprotaujamojo tipo tekstus.

Pasiekimų sritys	Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokytis		Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas bando apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl; daryti išvadas, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip. Dažniausiai veikia vadovaujamas ir kontroliuojamas.	Pasirenka strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju bando išsikelti mokymosi uždavinius.	Pasirenka sau tinkamas strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija išsikelia mokymosi uždavinius ir tardamasis su mokytoju sudaro planą, kaip juos spręsti.
Nuostatos		Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų. Atsakomybė už mokymosi rezultatus menka.	Paskatintas įsitraukia į veiklą, dirba individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, tačiau dažniausiai nesugeba ja pasinaudoti. Jaučia atsakomybę už mokymosi rezultatus (asmeninius ir grupės).	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Kryptingai siekia grįžtamosios informacijos, norėdamas tobulinti savo kalbinius gebėjimus. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.

11.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

Šio skyriaus pirmoje dalyje (11.5.1) aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Toliau nurodoma dalyko turinio apimtis (11.5.2). Paskutinėje skyriaus dalyje (11.5.3) nurodomi bendriausi mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai.

11.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Šioje dalyje aprašomi 9–10 klasių mokinių pasiekimai. Lentelėje pirmiausia nurodomos nuostatos ir ugdymo gairės, paskui – gebėjimai, žinios, supratimas ir nusakomos jų ugdymo gairės. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio. Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai	Ugdymo gairės
Nuostatos	
<p>Lietuvių kalbos ir kultūros (literatūros) pažinimą vertinti kaip asmens kultūrinės ir pilietinės brandos prieaidą.</p> <p>Siekti ugdytis komunikavimo lietuvių kalba kompetenciją kaip asmens daugiakalbės ir daugiakultūrinės kompetencijos dalį.</p> <p>Pažinti ir kritiškai vertinti savo kalbinius gebėjimus ir kryptingai siekti juos tobulinti bei padėti tai daryti kitiems.</p> <p>Jausti atsakomybę už savo gebėjimus komunikuoti lietuvių kalba.</p>	<p>Komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos ugdymo veikla susijusi su Lietuvos kultūros pažinimu, bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų rinktis tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik turėti žinių, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus bei juos tobulinti.</p> <p>Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savo komunikavimo gebėjimais: stebimi kalbantieji, analizuojama, kaip sužadina mas pasitikėjimas, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį, ir pan.</p> <p>Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko paskatinti kitus, modeliuojamos įvairios situacijos, padedančios pažinti ir įsivertinti savo gebėjimus.</p> <p>Mokytojas numato pokalbių apie mokinių skaitymo interesus ir įpročius, atkreipia dėmesį į menkai motyvuotus skaitytojus, pokalbių su mokiniu ir tėvais metu stengiasi išsiaiškinti priežastis ir suteikti paramą (pasiūlo mokinio interesus atitinkančių skaitinių, pergalvoja savo darbo būdus (Gal siūlomi skaityti tekstai pernelyg sudėtingi? Gal mokiniai neturi pakankamų strategijų? Gal pernelyg daug skaitinių neatitinka mokinių interesų?)).</p> <p>Sudarydamas skaitytinų ir rašytinų tekstų planą, mokytojas įtraukia mokinių pasiūlytų temų, tekstų, kūrinių.</p> <p>Mokytojas numato reguliarias diskusijas ir pokalbius apie mokinių skaitomus ir rašomus tekstus. Po kiekvienos diskusijos apie skaitomą ar rašomą tekstą mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklauso jos sėkmė, kad mokiniai kalbėdamiesi su prastų, jog skaityti ir kalbėtis apie tekstus bei juos rašyti gali būti įdomu ir prasminga, kad jo ir kitų pateikiamos išvalgos gali padėti plėtoti suvokimą ir saviraišką, turtinti kultūrinę ir skatinti pilietinę brandą.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
1. Klausymas		
<p>1.1. Suprasti tekstus, girdimus įvairiose gyvenimo situacijose.</p> <p>1.1.1. Nurodyti teksto paskirtį, tikslus.</p> <p>1.1.2. Įsidėmėti (pasižymėti, užsirašyti, atkurti) faktinę informaciją, susijusią su</p>	<p>1.1.1. Suprasti girdimos informacijos ir atidaus klausymosi svarbą bendraujant negimtaja kalba.</p> <p>1.1.2. Suprasti, kad pranešimų turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo tikslo,</p>	<p>Mokiniai naudojami mokytojo sudarytomis galimybėmis veiksmingai tobulinti gebėjimą suprasti sakinę kalbą.</p> <p>Mokytojas įvairiomis tikslingomis pratybomis padeda įgyti pasitikėjimo savo gebėjimais tai daryti: mokiniai klausosi gyvos šnekamosios kalbos ir vaizdo ar garso priemonėmis perteikiamos sakinės kalbos tekstų; įvairiais</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
<p>kasdiene, pažintine, visuomenine, kultūrine veikla.</p> <p>1.1.3. Išskirti iš girdimos autentiškos kalbos srauto pagrindinę informaciją, atskiriant nuomones, požiūrius, ir ją apibendrinti.</p> <p>1.1.4. Adekvačiai reaguoti į girdimus pranešimus žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis.</p> <p>1.1.5. Vertinti klausomo teksto daromą poveikį.</p>	<p>adresato, situacijos.</p> <p>1.1.3. Skirti pagrindines komunikavimo intencijas, vartoti kelis sinonimiškus jų raiškos leksikos ir gramatikos priemonėmis būdus (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>1.1.4. Turėti sociokultūrinių žinių, reikiamų sakykiniams tekstams suprasti (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p>	<p>būdais, padedami mokytojo, mokosi suprasti sakytinių tekstų turinį, esmę, svarbias detales.</p> <p>Taikomos įvairios mokymosi veiklos, padedančios mokiniams suvokti, kad klausymasis yra aktyvi veikla, kurios reikia mokytis. Mokiniai skatinami susikurti klausymosi taisykles ir jų laikytis. Siūlomos užduotys, skatinančios tyrinėti, kaip dažnai ir kodėl kiti nesupranta jų, o jie nesupranta kitų. Mokiniai mokosi atpažinti ironiją, sarkazmą, paslėptas užuominas, analizuoja, kaip klausomas tekstas veikia klausytojus ir kokiais būdais autorius siekia savo tikslų. Siekiant suvokti tekstų prasmę analizuojamos pagrindinės informacinių, įtikinimo, sudominimo tekstų mintys, taip pat medžiagos dėstymo, nuoseklumo ypatumai.</p> <p>Mokiniai kartu aptaria, kaip suprato nagrinėjamų šaltinių informaciją, idėjas ir autoriaus intencijas. Mokojoji veikla organizuojama taip, kad padėtų įtvirtinti sakinio teksto suvokimo gebėjimus: aptarti tekstų turinį, išvelgti pagrindinę mintį bei jos ir kitų turinio detalių santykį, nustatyti loginius ir prasminius teksto ryšius (skirti priežastis ir pasekmes, faktus ir nuomones, požiūrius, tikrovę ir fikciją ir kt.), daryti išvadas bei pagrįsti jas tekstu; išsakyti savo požiūrį ir palyginti jį su klasės draugų patirtimi; keistis nuomonėmis; kritiškai vertinti sakinio teksto turinį ir kalbą, teksto daromą poveikį klausytojui.</p> <p>Išklausę tekstą ar jo dalį mokiniai atsako į klausimus, gavę nuorodų mokosi nustatyti kalbėjimo tikslą, paskirtį, situaciją, specifinius raiškos dalykus ir vertinti juos komunikavimo tikslo požiūriu.</p> <p>Mokytojas pateikia įvairių tekstų ir užduočių, kurie kryptingai formuoja gebėjimą suprasti sakinio tekstą, pvz., sieti girdimą tekstą su paveikslėliais ar simboliais, girdimą tekstą palyginti su rašytiniu, pildyti lenteles, schemas; paaiškinti, užbaigti, pertvarkyti ar apibendrinti girdėtą tekstą ir pan., vykdyti girdimus nurodymus, instrukcijas.</p> <p>Siekdamas turtinti kultūrinį mokinių akiratį, mokytojas pateikia radijo ir televizijos laidų, kompaktinių plokštelių įrašų. Klausydami dainų, raiškiai skaitomų grožinių tekstų, radijo spektaklių įrašų, pagal mokytojo pateiktus klausimus ar kitokio pobūdžio užduotis mokiniai aptaria klausomų tekstų turinį, idėjas ir įsiklauso į lietuvių kalbos garsų tarimą, sakinių intonavimą, turtina žodyną, kultūrinę patirtį.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
		Mokiniai, siekdami tobulinti klausymo gebėjimą, vadovaujami mokytojo dirba individualiai, poromis ir grupėmis. Bendradarbiaujant užtikrinamas veiksmingas grįžtamasis ryšys.
<p>1.2. Gauti informaciją iš kelių sakytinių šaltinių ir ja naudotis.</p> <p>1.2.1. Gebėti gauti tiesiogiai pažįstamų ir nepažįstamų asmenų bei garso ir vaizdo priemonėmis perteikiamą informaciją ir ja tikslingai naudotis mokymosi ir asmeniniais tikslais.</p> <p>1.2.2. Gebėti apdoroti gautą sakytinę informaciją: pasižymėti šaltinius, atrinkti reikiamą pagal aptartus kriterijus, susisteminti, apibendrinti.</p>	<p>1.2.1. Nurodyti kelis sakytinės informacijos šaltinius.</p> <p>1.2.2. Išvardyti dažniausius sakytinės informacijos gavimo būdus (atsakymai į klausimus, interviu, pokalbis, diskusija).</p> <p>1.2.3. Nurodyti kelis sakytinės informacijos apdoravimo būdus (pasižymėti, užsirašyti, įsidėmėti ir kt.).</p>	<p>Mokiniai skatinami gauti ir tvarkyti (palyginti, sieti, rūšiuoti, analizuoti) įvairaus pobūdžio informaciją, gaunamą iš kelių sakytinių šaltinių, pvz., sužinoti visuomenės nuomonę apie paauglių buvimą gatvėje po 22 val.; gautą informaciją suklasifikuoti, apibendrinti ir pateikti mokyklos bendruomenei susipažinti.</p> <p>Mokiniai, mokytojo vadovaujami ir skatinami, atlieka pratybas, įgalinančias juos veiksmingai naudotis gebėjimu gauti informaciją iš įvairių sakytinių šaltinių bei papildyti ją rašytiniais šaltiniais. Siekdami šio tikslo, mokiniai pagal mokytojo nuorodas rengia žodinius ir rašytinius pranešimus. Taip pat jie mokosi remtis sakytiniais šaltiniais argumentuodami teiginius.</p> <p>Mokytojui rengiant ar parenkant klausymo užduotis, svarbu nustatyti mokinio intuityvios asmeninės patirties ir sąmoningo klausymosi gebėjimo, paremto žiniomis apie komunikavimo procesą, santykį.</p>
<p>1.3. Tikslingai naudotis sau tinkamomis klausymo strategijomis.</p> <p>1.3.1. Stebėti save kaip klausantįjį, kritiškai vertinti pasirinktas klausymosi strategijas.</p> <p>1.3.2. Apmąstyti savo klausymo veiklą: paaiškinti, kas pasisekė, kas – ne, kodėl, ką kitą kart reikėtų daryti kitaip.</p>	<p>1.3.1. Taikyti sau veiksmingo klausymo būdus.</p> <p>1.3.2. Paaiškinti, kaip galima pasinaudoti konteksto nuorodomis.</p> <p>1.3.3. Atpažinti žodžius (gramatines formas), nurodančius kalbančiojo (kalbančiųjų) lytį, amžių; asmenų, vietovių vardus; skaičius, kurie nusako laiką, datą, kiekybę, kokią nors seką ir kt.</p> <p>1.3.4. Prisiminti, kas žinoma klausoma tema iš kitų mokomųjų dalykų, asmeninės patirties.</p> <p>1.3.5. Ko nors nesupratus, nesutrikti: perklausti, paprašyti pakartoti, paaiškinti.</p>	<p>Mokiniais sudaroma galimybė pažinti klausomo teksto supratimo strategijas ir išmokti veiksmingai jas taikyti.</p> <p>Mokytojas, prieš teikdamas klausytis tekstą, organizuoja parengiamąsias pratybas, kurių metu mokiniai skatinami aktualizuoti, ką žino klausomo teksto tema.</p> <p>Po parengiamųjų pratybų mokiniai išklauso tekstą ar jo dalį ir iš konteksto – kalbėtojų balso, pašalinių garsų, pasikartojančių žodžių ar frazių, kalbėtojų intonacijos ir kt. – stengiasi suprasti, kur vyksta pokalbis, kokia jo paskirtis, kokia pranešimo tema ir pan.</p> <p>Tada mokiniai dar kartą išklauso visą tekstą ir pasitiktina savo supratimą. Prireikus teksto klausomasi kelis kartus.</p> <p>Klausydami autentiškų tekstų ir klasės draugų bei mokytojo pokalbių (autentiškų ir specialiai parengtų), mokiniai mokosi apmąstyti savo gebėjimą suprasti klausomus tekstus, tikrintis savo supratimą: paklausti, ko nesuprato, prašyti paaiškinti nežinomus žodžius, mintis.</p> <p>Mokantis klausymo strategijų mokytojas sudaro palankią atmosferą svarstyti kylančius sunkumus, pasidalyti mintimis, teikia veiksmingą grįžtamąją informaciją.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
2. Kalbėjimas		
<p>2.1. Kalbėti atsižvelgiant į bendravimo tikslą, adresatą, situaciją.</p> <p>2.1.1. Iš anksto pasirengus kalbėti įvairiose oficialiose situacijose pažįstamiems, mažai pažįstamiems ar nepažįstamiems adresatams, pasirinkti oficialioms situacijoms tinkamą kalbinę raišką.</p> <p>2.1.2. Siekiant informuoti, veiksmingai perduoti informaciją, savarankiškai rinkti tinkamus informacijos perteikimo būdus, vaizdines priemones.</p> <p>2.1.3. Siekiant sudominti, įtikinti, pasakoti įvykius, grįstus patirtimi bei išmone, su aprašymo ir samprotavimo elementais.</p> <p>2.1.4. Siekiant paaiškinti, nuosekliai, dalykiškai aiškinti sąvokas (Kas tai yra?), analizuoti procesus (Kodėl taip nutinka?), įtikinėti. Laikantis numatytų kriterijų pristatyti darbą (pvz., referatą, projektą).</p> <p>2.1.5. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose ar diskusijose, veiksmingai klausytis, klausiti, atsakyti, kelti ir svarstyti problemas, keistis nuomonėmis, požiūriais; argumentuoti, vertinti, apibendrinti.</p> <p>2.1.6. Išsakyti savo nuomonę apie gana abstrakčius dalykus, vertinti, argumentuojant remtis įvairiais šaltiniais, siekti įtaigumo.</p>	<p>2.1.1. Suprasti, kad perduodamos sakininės informacijos turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato lūkesčių, situacijos.</p> <p>2.1.2. Išvardyti viešo kalbėjimo etiketo reikalavimus, rengimosi viešai kalbai etapus.</p> <p>2.1.3. Vartoti sinonimiškus subjekto, objekto, požymio, vietos, laiko, aplinkybių ir pan. raiškos leksikos ir gramatikos priemonėmis būdus.</p> <p>2.1.4. Taikyti kelias klausytojų, pašnekovų poveikio priemones.</p> <p>2.1.5. Laikytis samprotaujamojo teksto struktūros reikalavimų.</p> <p>2.1.6. Išvardyti 1 ar 2 būdus, kaip rasti, įvertinti ir apdoroti informaciją naudojantis šiuolaikinėmis technologijomis.</p> <p>2.1.7. Išvardyti pagrindinius diskusijos, interviu bruožus.</p> <p>2.1.8. Skirti faktą nuo nuomonės.</p> <p>2.1.9. Išmanyti komunikavimo intencijas: kaip įsiterpti į pokalbį, kaip tęsti nutrauktą pokalbį, kaip pakreipti pokalbį norima linkme; kaip klausiti nuomonės, požiūrio, vertinimo ir kaip juos reikšti pačiam leksikos ir gramatikos priemonėmis.</p> <p>2.1.10. Pakankamai taisyklingai kalbėti bendrine kalba: aiškiai ir taisyklingai tarti, tinkamai intonuoti, vartoti pakankamai turtinę žodyną, įvairias gramatikos konstrukcijas (sudėtinius sujungiamuosius ir prijungiamuosius sakinius, dalyvines konstrukcijas).</p>	<p>Ugdantis kalbėjimo gebėjimus siejamos kelios kalbinės veiklos – klausymas, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas.</p> <p>Mokiniai tobulina kalbėjimo gebėjimus, atlikdami mokytojo nurodytas realias bendravimo situacijas imituojančias užduotis, kurios atitinka mokinių poreikius ir pasirengimo kalbėti lygį. Mokomasi komunikuoti atsižvelgiant į tikslą: informuoti, paaiškinti, įtikinti, spręsti problemas.</p> <p>Kalbėjimo ir klausymo veiklose nemažai dėmesio turi būti skiriama sąmoningam pažinimui (žinios apie komunikacijos procesus), komunikacinio proceso logikos supratimui. Be abejo, šios žinios ir supratimas turėtų būti perkeliama iš gimtosios kalbos.</p> <p>Mokiniai atlieka įvairias praktines užduotis, pvz., atrinkti ir perduoti informaciją atsižvelgiant į konkrečią situaciją, tikslą ir pan.</p> <p>Mokiniai mokosi prisitaikyti prie klausytojų, numatyti, ką klausytojai žino, ką reikia paaiškinti.</p> <p>Atkreipiamas dėmesys į pagrindinius informavimo reikalavimus: pirmiausia aptarti temą, bendrus dalykus, paskui nagrinėti detaliau; nuo paprastų dalykų eiti prie sudėtingesnių.</p> <p>Mokiniai aptaria klausomus (tiesiogiai ir iš įrašų) tekstus, aiškinasi, kaip siekiama įtaigumo žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis.</p> <p>Mokiniai planuoja savo pasakojimus, mokosi pagrįstai aprašyti objektus, pabrėžti būdingas detales, tikslingai įterpti savo ar kitų vertinimus, kalbinę raišką sieti su klausytojų patirtimi.</p> <p>Mokiniai mokosi komponuoti pranešimus apie sąvokas teminiu, priežasties ir pasekmės principais, tikslingai vartoti specialius terminus, derinti rodymą ir kalbėjimą, naudotis informacinėmis technologijomis.</p> <p>Mokiniai turėtų suprasti, kuriuos teiginius reikia pagrįsti, naudotis pagrindiniais pagrindimo būdais (pavyzdžiai, citatos, statistiniai duomenys), mokėti tinkamai pateikti iliustravimo medžiagą.</p> <p>Mokymosi procese modeliuojamos įvairios komunikacinės situacijos, kurios padeda mokytis supažindinti, pristatyti, pranešti, referuoti.</p> <p>Sudaroma galimybė klausytis įtikinimo kalbų (pvz., kreipimasis, agitacija, reklama) ir jas aptarti. Mokomasi kalbėti ne tik apie veiklą bei faktus, bet ir apie vertybes, apeliuojant į žmogaus požiūrį ar įsitikinimus (pvz., gerai ar</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
		<p>blogai, etiška ar neetiška, teisinga ar neteisinga, gražu ar negražu ir pan.). Pasirenkama mokiniams aktuali tematika.</p> <p>Mokomasi tikslingai remtis ne tik savo patirtimi, bet ir kitais šaltiniais (kas yra „už“, kas „prieš“, ką pasakė autoritetai, ką pasakė žmogus, kuris tai patyrė, kurie statistiniai duomenys tai paremia ar paneigia, ir pan.).</p> <p>Mokomasi atsižvelgiant į klausytojų reikmes pasirinkti įtikinimo būdus.</p> <p>Mokymosi veikla siejama su kuo realesnėmis bendravimo ir bendradarbiavimo situacijomis. Problemoms spręsti gali būti rengiamos diskusijos. Mokytojas kartu su mokiniais kuria aktualias juos dominančias komunikacines situacijas, naudojasi įvairia medžiaga bei komunikavimo priemonėmis (taip pat ir informacinėmis technologijomis), taiko įvairius mokymosi būdus (mokymasis bendradarbiaujant, probleminės diskusijos ir kt.). Mokomasi apibendrinti argumentus ir suformuluoti išvadą. Pabrėžiama komunikacinių gebėjimų svarba žmogaus socializacijai.</p> <p>Mokiniai mokosi iš mokytojo ir vieni iš kitų: kalbėdami ir klausydamiesi dalijasi patirtimi, kartu aptardami sakytinių ir rašytinių šaltinių informaciją, idėjas, pasitikrina savąjį suvokimą, turtina patirtį; lavina taisyklingą tartį.</p>
<p>2.2. Naudotis tinkamomis sakinio teksto rengimo ir kalbėjimo (kalbos sakymo) strategijomis.</p> <p>2.2.1. Pasirengti viešai kalbėti ir pasakyti viešą kalbą.</p> <p>2.2.2. Siekiant kalbėjimo tikslų, įtaigumo, kalbėti aiškiai, pakankamai garsiai ir taisyklingai tarti, intonacija, balso stiprumu išryškinti norimus dalykus; kalbant žodžius papildyti gestais, mimika.</p> <p>2.2.3. Kalbant naudotis kompensavimo strategijomis: suklydus pradėti kalbėti iš pradžių, paaiškinti kitais žodžiais, nesupratus pašnekovui ar klausytojui, nesutrikti, gebėti pasitaisyti, atsižvelgti į pastabas.</p>	<p>2.2.1. Taikyti kalbos parengimo (sukaupti medžiagą, ją atrinkti, išskirti svarbiausias mintis, parinkti pavyzdžių), komponavimo (įžanga, dėstymas, pabaiga) ir sakymo (aiškumas, nuoseklumas, taisyklingumas, sklandumas) reikalavimus.</p> <p>2.2.2. Naudotis pavyzdžiais, modeliais (pasakojimo, aiškinimo, instruktavimo, įtikinimo).</p> <p>2.2.3. Taikyti žinomus iliustracinės medžiagos pateikimo būdus (taip pat ir naudojančius informacines technologijas).</p> <p>2.2.4. Taikyti nekalbinės raiškos priemones, kurios padeda perteikti mintį, patraukti klausytojų dėmesį.</p> <p>2.2.5. Taikyti sau tinkamus sakinės kalbos gebėjimų stokos kompensavimo būdus.</p>	<p>Mokiniai, vadovaujami mokytojo, mokosi parengti viešą sakinę kalbą (pranešimą, ataskaitą): ją suplanuoti remiantis turima informacija, tinkamai pateikti pagal viešos kalbos reikalavimus.</p> <p>Mokiniai išbando sakinio teksto kūrimo, sakymo ir šių gebėjimų trūkumų kompensavimo strategijas: atlieka specialias užduotis, kurias atliekant reikia maksimaliai naudotis kalbiniais ištekliais, mokomasi naudotis kompensavimo strategijomis (pvz., perfrazavimu, žodžių keitimu, garsais, kūno kalba). Mokiniai mokosi suvokti kalbos turinio ir gestų, mimikos reikšmę (gali būti aptariamą televizijos laidų ištraukos, vaizdo klipai, stebimi kalbantys aktoriai, diktoriai ir kt.).</p> <p>Ugdymo procese mokiniai turi turėti pakankamai galimybių aptarti, kas jiems padeda kalbėti atsižvelgiant į kalbėjimo tikslus ir situaciją ir kas kliudo tai daryti, patarti vieni kitiems, kiekvienam padėti pritaikyti asmeniškai tinkamas kalbėjimo ir kalbėjimo gebėjimo stoką kompensuojančias strategijas.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
3. Skaitymas		
<p>3.1. Suprasti plačiau visuomenei skirtus grožinius ir negrožinius tekstus.</p> <p>3.1.1. Daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: remiantis aiškiai pasakytais dalykais, potekste ir kūrinio kontekstu, nurodyti teksto temą, tikslą, problemas, konfliktą, formuluoti pagrindinę mintį.</p> <p>3.1.2. Interpretuoti tekstus: remiantis patirtimi, turimomis žiniomis, teksto visuma, teksto kontekstu paaiškinti netiesiogiai pasakytas mintis, požiūrius, grožiniame kūrinyje – vaizduojamas situacijas, priežastis ir pasekmės ryšius. Analizuoti tekstų formą ir raišką: aptarti, kaip kalbinės raiškos ir komponavimo priemonėmis tekstuose siekiama įvairių tikslų.</p> <p>3.1.4. Vertinti skaitomus tekstus: vertinti skaitomų tekstų turinį, raiškos ypatumus savarankiškai pasirenkant tinkamus kriterijus. Paaiškinti kūrinio teigiamas vertybes.</p> <p>3.1.5. Kūrybingai interpretuoti grožinį kūrinį: raiškiai skaityti pasirinktą prozos ištrauką ar eilėraštį; modeliuoti kūrinio inscenizaciją ar iliustraciją; skaityti vaidmenimis ar inscenizuoti dramos epizodą.</p>	<p>3.1.1. Žinoti, kad teksto turinys ir raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos.</p> <p>3.1.2. Skirti administracinį, mokslo (mokslo populiarųjį), meninį, publicistinį funkcinius stilius, nusakyti skiriamuosius jų bruožus.</p> <p>3.1.3. Nurodyti teksto turinio elementus ir jų santykį (tema, problema, pagrindinė mintis, tiesioginė ir perkeltinė prasmė, potekstė; teiginiai, juos pagrindžiantys argumentai, pavyzdžiai).</p> <p>3.1.4. Atsakant į klausimus ir pačiam juos formuluojant paaiškinti tiesioginę ir perkeltinę teksto prasmę, potekstę; atkurti tekstą, jį atpasakoti, apibendrinti.</p> <p>3.1.5. Skirti literatūros rūšis ir pagrindinius žanrus (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>3.1.6. Suvokti istorinį, socialinį, kultūrinį kontekstą.</p> <p>3.1.7. Skirti kūrinio siužetą ir fabulą.</p> <p>3.1.8. Skirti faktus ir nuomones, požiūrius; priežastis ir pasekmes.</p> <p>3.1.9. Analizuoti įvairius konteksto aspektus (socialinį, istorinį, kultūrinį) ir vertinti konteksto santykį su teksto tematika bei problematika (žr. <i>Turinio apimtis</i>).</p> <p>3.1.10. Suprasti žodinius ir nežodinius (vizualius) teksto prasmės kūrimo būdus (schemos, lentelės, diagramos, žemėlapiai ir pan.).</p> <p>3.1.11. Paaiškinti, kaip kalbinės raiškos priemonių pasirinkimą nulemia autoriaus tikslai, adresatas, vaizduojama situacija.</p>	<p>Siekdami ugdyti gebėjimą suprasti įvairių stilių ir žanrų tekstus, mokiniai naudojami mokytojo sudarytomis galimybėmis skaityti (klasėje ir kitur) autentiškus aktualius visuomenei ir sau tekstus: diskusinius straipsnius, esė, apžvalgas, įvykių kronikas, recenzijas, pažintinę ir mokslo, mokslo populiarąją, grožinę literatūrą. Tai darydami mokiniai siekia skaitymo savarankiškumo, ugdomi bendruomenės jausmą, pilietiškumą, kritišką požiūrį į populiariąją žiniasklaidą, pokalbius interneto svetainėse.</p> <p>Mokydamiesi suprasti rašytinį tekstą, mokiniai atlieka prasmingas, įveikiamas užduotis, padedančias įgyti pasitikėjimo savo skaitymo gebėjimais: skaitomi tekstai aktualūs, domina ir patraukia dirbti, pritaikyti dalyko ir kitų mokomųjų dalykų žinias, turtina asmeninę patirtį.</p> <p>Mokomoji medžiaga mokytojo turi būti tikslingai suplanuota, žadinanti pastangas suprasti sudėtingesnio turinio tekstus, atitinkanti skaitymo tikslą ir orientuota į mokymosi tikslus.</p> <p>Mokomoji veikla turi padėti mokiniams įtvirtinti skaitomo teksto suvokimo gebėjimus ir jais naudotis: aptarti tekstų turinį, išvelgti pagrindinę mintį, jos ir kitų turinio detalių santykį, nustatyti loginius ir prasminius teksto ryšius (skirti priežastis ir pasekmes, faktus ir nuomones, požiūrius, tikrovę ir fikciją ir kt.), daryti išvadas ir pagrįsti jas tekstu; išsakyti savo požiūrį į teksto turinį ir palyginti jį su klasės draugų požiūriu; keistis nuomonėmis; kritiškai vertinti skaitomo teksto turinį ir kalbą, teksto daromą poveikį skaitytojui.</p> <p>Mokiniai skaito ir nagrinėja įvairius autentiškus tekstus, kuriuose tinkamai siejama prasmė ir raiška. Jie mokosi išvelgti raiškos priemones ir paaiškinti jų paskirtį: kas ir koku tikslu pavartota; atlieka įvairias užduotis, įgalinančias suvokti turinio ir raiškos santykį (pvz., rasti žodžius, posakius, darančius tam tikrą poveikį skaitytojui; rasti ironijos pavyzdžių ir paaiškinti jų tikslą; nurodyti žodžius, sakinius, kuriais reiškiamas autoriaus požiūris, vertinimas ir pan.).</p> <p>Atpažindami ir paaiškindami tekste pavartotas kalbinės raiškos priemones, mokiniai ne tik mokosi geriau suprasti skaitomą tekstą, bet ir ugdomi gebėjimą patys kurti tinkamos raiškos tekstus. Aptardami perskaitytą kūrinį mokiniai mokosi kūrinio vaizduojamą pasaulį, problematiką ir idėjas sieti su autoriaus vaizduojamu laiku ir kultūrinio kontekstu, išvelgti ir paaiškinti is-</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
	<p>3.1.12. Rasti nurodytas leksines, gramatines, sintaksines kalbinės raiškos priemones, paaiškinti jų paskirtį.</p> <p>3.1.13. Rasti tekste kalbinės raiškos priemones, padedančias sudominti ar paveikti skaitytoją.</p> <p>3.1.14. Atpažinti tautosakos tipažus, vertybes, stiliaus apraiškas literatūroje.</p> <p>3.1.15. Teorinius literatūros dalykus sieti su skaitymo praktika: nurodyti veikėjų paveikslų kūrimo būdus ir priemones, pasakyti nuomonę apie kūrinio kompozicijos ir stiliaus savitumą.</p> <p>3.1.16. Aptarti kūrinius, kuriuose kalbama ne tik apie visuotinai priimtinas vertybes, bet ir apie individualias, specifines arba diskutuotinas; apibūdinti dvasinius veikėjų idealus.</p>	<p>torines detales kūrinyje; palyginti ir paaiškinti įvairių epochų kūrinuose atspindėtas tas pačias arba artimas temas, moralines, socialines ir kitas vertybes. Mokiniai skatinami aptarti rašytojo pasaulėžiūrą, dorovines nuostatas, išreikštas konkrečiu nagrinėjamu kūriniu. Kultūros epochų pažinimo pamokos galėtų būti integruojamos su socialiniais mokslais, daile ir muzika.</p> <p>Literatūrinio ugdymo procese mokiniai mokomi dalykiškai interpretuoti kūrinius – pasakyti, kas, kaip ir kodėl vaizduojama, argumentuotai išsakyti savo literatūrinius įspūdžius.</p> <p>Aptardami grožinės literatūros ir tautosakos savitumą bei ryšį mokiniai lavina estetinę patirtį, gebėjimą išvelgti ir paaiškinti bendražmogiškąjį sakmų, mitų ir pasakų turinį, situacijų universalumą; atpažinti kai kuriuos pasakų motyvus moderniojoje literatūroje ir paaiškinti jų prasmę.</p> <p>Pagal galimybes mokytojas su mokiniais žiūri ir aptaria šiam amžiaus tarpsniui skirtos literatūros ekranizacijas, inscenizacijas, kitokius perkūrimus; inicijuoja jų aptarimą, vertinimą.</p> <p>Mokytojas skatina veiklas, padedančias pažinti kūrinį per interpretaciją: raiškųjį skaitymą, perkūrimą, inscenizavimą, skaitymą vaidmenimis, iliustravimą ir pan.</p>
<p>3.2. Atsižvelgiant į mokymosi tikslą dirbti su spausdintiniais ir elektroniniais tekstais.</p> <p>3.2.1. Savarankiškai susirasti kelis šaltinius ir informaciją nurodyta tema.</p> <p>3.2.2. Tikslingai naudotis informacija, surinkta iš įvairių šaltinių: atrinkti, sisteminti, įvertinti, apibendrinti ir pateikti reikiama forma.</p> <p>3.2.3. Vertinti šaltinius informatyvumo, patikimumo požiūriu.</p>	<p>3.2.1. Ieškant informacijos naudotis įvairiais katalogais, žinynais, žodynais, elektronine informacijos paieškos sistema; gauti informacijos iš asmenų.</p> <p>3.2.2. Išvardyti svarbiausius informacijos atrankos, sisteminimo ir apibendrinimo principus (pagal tematiką, problematiką, turinio išsamumą, informacijos patikimumą, kalbinės raiškos tinkamumą).</p>	<p>Mokiniai, gaudami tinkamų atsiliepimų iš mokytojo ir draugų, tobulina gebėjimą rasti keliuose šaltiniuose ir tikslingai tvarkyti informaciją. Jie savarankiškai ieško dalykinės informacijos nurodyta tema bendrosios ir tikslinės peržvalgos būdu; bando savarankiškai naudotis informacijos šaltiniais (taip pat ir elektroniniais) įvairiems tikslams: mokymuisi, savo asmeniniams poreikiams tenkinti ir pan., vadovaujami mokytojo, mokosi nustatyti informacijos naudingumą ir patikimumą.</p> <p>Mokiniai taip pat lavina įgūdžius tikslingai naudotis katalogais, enciklopedijomis, mokomaisiais žodynais, elektronine paieškos sistema, pasižymėti sutartu būdu savarankiškai atrinktą informaciją (užsirašo bibliografinius duomenis, išsirašo reikiamas citatas ir pan.); mokosi sisteminti ir apibendrinti, įvertinti gautą informaciją pagal iš anksto su mokytoju aptartus kriterijus.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
<p>3.3. Sąmoningai skaityti, stebėti ir koreguoti savo supratimą.</p> <p>3.3.1. Taikyti asmeniškai tinkamas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo.</p> <p>3.3.2. Atsižvelgiant į tikslą pasirinkti tinkamą skaitymo būdą.</p> <p>3.3.3. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą.</p> <p>3.3.4. Siekiant suprasti tekstą sieti naują informaciją su pažįstamu buitiniu, socialiniu, istoriniu, kultūriniu kontekstu.</p> <p>3.3.5. Naudotis įvairiais aktyviojo mokymosi būdais.</p>	<p>3.3.1. Paaiškinti, kad tekstą padeda suprasti jo kontekstas: pavadinimas, antraštės, grafinis vaizdas, šriftas, regimoji informacija ir pan.</p> <p>3.3.2. Prieš skaitant tekstą peržvelgti ir įvertinti jo pateikimo skaitytojui kontekstą.</p> <p>3.3.3. Skirti skaitymo būdus ir taikyti veiksmingiausią, atsižvelgiant į skaitymo tikslą.</p> <p>3.3.4. Išvardyti aktyviojo mokymosi metodus, padedančius adekvačiai suprasti skaitomą tekstą (pvz., užrašai, temos ir „minčių žemėlapiai“, sutartiniai žymėjimai ir pan.).</p> <p>3.3.5. Išvardyti būdus, kuriais galima patikrinti skaitomo teksto supratimą ir nugalėti kliūtis, kylančias dėl skaitymo gebėjimų stokos.</p>	<p>Mokiniais turi būti sudarytos galimybės nuolat išbandyti ir pasirinkti tinkamas veiksmingo skaitymo strategijas.</p> <p>Ugdymo procese mokiniai aptaria ir išbando įvairias skaitymo strategijas, įvertina jų taikymo galimybes, veiksmingumą; mokosi iš konteksto kelti hipotezes apie tekstą, jo turinį ir jas patikrinti; pasirinkti tinkamus skaitymo būdus ir taikyti juos atsižvelgiant į skaitymo tikslą; praktiškai taikyti naujus, savo atrastus ar draugų, mokytojo pasiūlytus aktyviojo mokymosi būdus, vertinti jų veiksmingumą, pasirinkti sau tinkamus.</p> <p>Mokiniai nuolat naudojami galimybėmis spręsti skaitomo teksto suvokimo problemas ir rasti sau tinkamus šių problemų sprendimo būdus: skaito ir mąsto balsu; skaito ir atlieka užduotį keletą kartų; pasižymi, ko nesuprato, kas trikdė; ko nesupratę, aiškinasi žinyuose, vadovaujasi loginiu mąstymu; kreipiasi pagalbos į kitus; priima klasės draugų ir mokytojo pastabas, patarimus, gerbia jų individualų supratimą ir nuomonę; dalijasi savo supratimu, žiniomis, įgyta skaitymo patirtimi; moko kitus, ko išmokę.</p>
<p>3.4. Apmąstyti savo skaitymo veiklą; remiantis savo skaitymo stebėjimu ir suteikta grįžtamąja informacija aiškintis, kurios strategijos asmeniškai tinkamos, numatyti teksto suvokimo gebėjimų tobulinimo uždavinius ir jų sprendimo būdus.</p>		<p>Mokytojas sudaro sąlygas mokiniams stebėti savo mokymąsi, t. y. skatina mokinius išsakyti savo nuomonę apie tekstą ir savo skaitymo gebėjimus, jų kokybę, įvertinti daromą pažangą.</p>
4. Rašymas		
<p>4.1. Rašyti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą.</p> <p>4.1.1. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (gerai išmanantis dalyką, menkai informuotas; palankiai nusiteikęs, priešiška nusiteikęs).</p>	<p>4.1.1. Paaiškinti, kaip kalbinė raiška ir turinys priklauso nuo tikslo, adresato pasirengimo bei nuostatų kalbamo dalyko atžvilgiu, situacijos.</p> <p>4.1.2. Laikytis privataus ir viešo rašymo stiliaus reikalavimų.</p>	<p>Mokytojas kartu su mokiniais kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą, yra skirtas tam tikram adresatui, aptariama ir detalizuojama komunikavimo situacija.</p> <p>Mokiniai mokosi pasirinkti kalbinę raišką (leksiką, gramatikos ir sintaksės konstrukcijas), atsižvelgdami į komunikavimo situaciją: rašo tekstus įsivaizduodami oficialias situacijas ir autentiškai dalijasi žiniomis bei patirtimi neoficialiose situacijose, nagrinėja, kokia raiška kuriuo atveju yra tinkama, mokosi iš tinkamų pavyzdžių.</p> <p>Mokiniai mokosi atsižvelgti į adresatą, įvertinti jo pasirengimą, nuostatas ir pagal tai rinkti kalbinę raišką, pritaikyti turinį.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
<p>4.1.2. Siekiant informuoti, rašyti informacinius ir dalykinius straipsnius, rašinius literatūros kūrinių pagrindu, recenzijas, atlikto darbo (pvz., tyrimo) ataskaitas pagal žanro reikalavimus.</p> <p>4.1.3. Siekiant sudominti, kurti įtaigios kompozicijos pasakojimus.</p> <p>4.1.4. Siekiant paaiškinti, nuosekliai, dalykiškai aiškinti sąvokas, reiškinius (Kas tai yra?), aprašyti procesus.</p> <p>4.1.5. Siekiant išsakyti savo patirtį, mintis, idėjas, aptarti ir vertinti kitų reiškiamus požiūrius, rašyti aiškinamojo ir argumentuojamojo tipo tekstus, tinkamai komponuojant (trinarę struktūra, vidinė pastraipos struktūra), logiškai bei svariai argumentuojant, remiantis įvairaus pobūdžio šaltiniais.</p>	<p>4.1.3. Nurodyti pagrindinių informacinių žanrų požymius.</p> <p>4.1.4. Suprasti, kad žanro bei stiliaus reikalavimų laikymasis padeda skaitytojui suprasti tekstą: rašančiojo perteikiamą informaciją, mintis, idėjas, požiūrį į kalbamus dalykus; pateikti pavyzdžių.</p> <p>4.1.5. Laikytis reikalavimų, keliamų informaciniams tekstams: ataskaitai, charakteristikai, recenzijai, pranešimui.</p> <p>4.1.6. Nurodyti 1 ar 2 pasakojimo komponavimo būdus.</p> <p>4.1.7. Nurodyti 2 ar 3 kalbinės raiškos priemonės, darančias poveikį skaitytojui.</p> <p>4.1.8. Nurodyti 2 ar 3 aiškinimo komponavimo būdus.</p> <p>4.1.9. Skirti teiginių argumentus.</p> <p>4.1.10. Skirti argumentų tipus.</p> <p>4.1.11. Laikytis reikalavimų, keliamų diskusinio pobūdžio tekstams (pagrindinė mintis, problema; ją paremiantys teiginiai, argumentai, pavyzdžiai, išvados) bei jų komponavimui.</p>	<p>Nagrinėdami tekstus mokiniai susipažįsta su įvairių informacinių žanrų bruožais ir mokosi rašyti laikantis žanro reikalavimų.</p> <p>Nagrinėdami kitų parašytus tekstus mokiniai išsiaiškina įvairių informacinių tekstų žanrų požymius.</p> <p>Remdamiesi savąja skaitytojo patirtimi rašo tekstus pagal žanro reikalavimus.</p> <p>Mokiniai nagrinėja kitų sukurtus pasakojimus, kuriuose siužetas ir fabula nesutampa (pvz., pradėdama pasakoti nuo finalo, vėliau vaizduojama, kas nutiko, kas lėmė tokią įvykių baigtį; arba supinamos dvi istorijos).</p> <p>Nagrinėdami kitų parašytus tekstus mokiniai aiškinasi, kaip komponuojami aiškinamieji tekstai. Mokiniai rašo sąvokų, procesų, reiškinių aiškinimus išmėgindami įvairius komponavimo principus: klausimas – atsakymas, ne taip reikšminga – reikšmingiausia, žinoma – nežinoma, teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė.</p> <p>Mokiniai mėgina komponuoti savo tekstus remdamiesi skaitytų tekstų modeliais. Mokiniai reguliariai rašo, kad pasidalytų su kitais patirtimi, mintimis, idėjomis, apmąstytų ir kritiškai reaguotų į kitų reiškiamus požiūrius.</p> <p>Mokytojas organizuoja pokalbius, kurių metu mokiniai apsvarsto savo rašymo patirtį, išsiaiškina, kad rašymo veikla suteikia galimybę pažinti save ir kitus, ugdytis kritinio mąstymo gebėjimus, patenkinti saviraiškos poreikį.</p> <p>Nagrinėdami argumentuojamojo tipo tekstus mokiniai aiškinasi tinkamus argumentavimo būdus; rašydami – teiginius grįsti faktais, pavyzdžiais iš aptartų tekstų.</p>

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Ugdymo gairės
4.2. Rašyti taikant žinias apie rašymo proceso etapus ir strategijas.	<p>4.2.1. Tikslingai pasirinkti sau tinkamas rašymo planavimo strategijas ir reikiamai jomis naudotis, atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą, situaciją.</p> <p>4.2.2. Taikyti žinias apie teksto komponavimą ir pateikimo formą.</p> <p>4.2.3. Tinkamai naudotis leksikos bei gramatikos priemonėmis, padedančiomis laikytis stiliaus ir žanro reikalavimų.</p> <p>4.2.4. Rašyti juodraščių ir, gavus grįžtamosios informacijos, atsižvelgti į nurodytus trūkumus.</p> <p>4.2.5. Tinkamai parengti rašytinio teksto švarraštį.</p> <p>4.2.6. Naudotis elektroninių tekstų rengykle, jos priemonėmis prasmės niuansams perteikti.</p> <p>4.2.7. Rašyti taikant rašybos ir privalomosios skyrybos taisykles.</p> <p>4.2.8. Vertinti savo ir kitų tekstus.</p>	<p>Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo proceso etapų patirties:</p> <p>mokiniai įvairiais būdais rengiasi rašymui (skaito, rengia interviu ir pan.); mokiniai planuoja tekstus, taikydami sau tinkamas planavimo strategijas; mokiniai rašo tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu ir su jais dirba: skaito balsu sau, skaito kitiems, formuluoja kylančias rašymo problemas ir savarankiškai randa tinkamus sprendimus, tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją informaciją;</p> <p>mokiniai teikia konstruktyvios grįžtamosios informacijos kitiems; mokiniai mokosi įsivertinti savo darbus pagal pateiktus kriterijus; tinkamai parengia tekstą naudodamiesi tekstų rengykle. Naudojasi papildomomis tekstų rengyklės priemonėmis (šriftais, dydžiais, paryškinimais) prasmės niuansams perteikti.</p> <p>Mokiniai mokosi pasirinkti kalbinę raišką (leksiką, gramatines konstrukcijas) atsižvelgiant į rašymo tikslą, adresatą, situaciją.</p> <p>Šiame konkreste ypač daug dėmesio skiriama samprotaujamojo teksto kūrimo ir komponavimo gebėjimams tobulinti.</p> <p>Prieš rašant nuolat pakartojamos reikiamos rašybos, skyrybos, teksto junglumo taisyklės; mokiniai parengia atmintines ir jomis naudojasi rašydami bei tobulindami darbus.</p> <p>Mokytojas kuria bendradarbiavimu grįstą mokymosi aplinką, kurioje mokiniams suteikiama konstruktyvios grįžtamosios informacijos, įgalinančios juos tobulinti teksto rašymo gebėjimus.</p>
4.3. Remiantis savo rašymo veiklos stebėjimu ir suteikta grįžtamąja informacija aiškintis, kokios planavimo, rašymo ir redagavimo strategijos asmeniškai tinkamos, išsikelti rašymo gebėjimų tobulinimo uždavinius ir planus.		<p>Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Jie gali pildyti trijų dalių mokymosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip man sekėsi? / Ką supratau? Kur galėčiau tai pritaikyti?).</p> <p>Mokiniai sudaro planą ar numato būdus, kaip spręstis išsikeltus uždavinius.</p>

11.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klasės

Nurodomas ugdymo turinys laiduoja galimybes ugdytis lietuvių kalbos vartojimo gebėjimus, būtinus asmeniniame ir viešame gyvenime bei mokantis, taip pat reikalingus sėkmingam tolesniam lietuvių kalbos savarankiškam mokymuisi ir savikontrolės gebėjimams ugdytis.

Turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai, skaitomi ir aptariami tekstai, pagrindinės teorinės sąvokos;
- komunikavimo intencijos;
- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;
- tartis.

11.5.2.1*. Kalbinės veiklos sritys

10.5.2.1.1. Kalbėjimas

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą: informuoti, išreikšti savo mintis, nuomonę, įspūdžius, jausmus, įtikinti, sudominti, vertinti, diskutuoti.

Kalbėjimas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems; pažįstamiems ir nepažįstamiems; palankiai nusiteikusiems ir ne.

Kalbėjimo situacijos: privačios ir viešos. Ugdymo proceso akcentas – viešas kalbėjimas. Pasirengimas viešai kalbai: temos pasirinkimas, tikslo numatymas, medžiagos rinkimas. Kalbos komponavimas: įžanga, pagrindinė mintis, teiginių dėstymo tvarka, apibendrinimas. Kalbos sakymas.

Kalbėjimas monologu ir dialogu bet kuria (gerai ar ne tokia žinoma) tema. Diskusija. Interviu.

Kalbėjimo temos asmeninio, visuomeninio mokymosi ar būsimos profesinės veiklos konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Tekstų pobūdis: pokalbis, diskusija, interviu, pranešimas, pasakojimas, apibūdinimas, samprotavimas (aiškinimas, argumentavimas).

Teksto komponavimas. Taikydami gimtosios kalbos pamokose įgytas žinias ir gebėjimus lietuvių kalbos mokymosi kontekste mokiniai turėtų gebėti:

*Šiame skyrelyje kursyvu išskiriama minimali turinio apimtis.

- *suvokti ir pririnkus nurodyti sakinio teksto tikslą (paskirtį), adresatą, nusa-kyti teksto kūrimo (bendravimo) situaciją; glaustai nusakyti turinį;*
 - *suvokti teksto socialinio, istorinio ir kultūrinio konteksto svarbą, taikyti kon-teksto ženklus (pvz., visuomeninio ar kultūrinio gyvenimo nuorodas ir pan.) kuriant tekstą;*
 - *kurti aprašomojo tipo tekstus laikantis visumos išpūdžio ir detalių santykio, erdvinio nuoseklumo (iš viršaus į apačią, iš kairės į dešinę, nuo artimo prie tolumo) principo;*
 - *kurti pasakojamojo tipo tekstus laikantis chronologinio principo;*
 - *kurti samprotaujamojo (aiškinimo, argumentavimo) tipo tekstus, išsakant ir pagrindžiant savo ir kitų nuomonę, tinkamai dėstant mintis: teiginys, argu-mentai, kontrargumentai, pavyzdžiai, apibendrinimas; įtikinti;*
 - *kurti dialogus laikantis pokalbių dalyvių kaitos principo;*
 - *taikyti pagrindinius teksto komponavimo (įžanga, dėstymas, pabaiga), min-čių nuoseklumo reikalavimus;*
 - *taikyti tinkamas teksto siejimo priemones: įvardžius,rieveiksmius (laiko, vietos), prielinksnes konstrukcijas, jungtukus;*
 - *taikyti nekalbinės raiškos priemones (šriftus, schemas, diagramas, žemėla-pius ir pan.), kurios padeda perteikti mintį, patraukti klausytojų dėmesį.*
- Stilius. Kurdami sakinčius tekstus mokiniai turėtų paisyti praktinės stilistikos reikalavimų, kitaip tariant, mokiniai turėtų:
- *skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją ir su ja susijusius kal-binės raiškos ypatumus, tinkamai pasirinkti kalbinę raišką;*
 - *skirti dalykinį (mokslo, mokslo populiarųjį, administracinį), publicistinį ir meninį stilius; nusakyti skiriamuosius jų bruožus ir tinkamai pasirinkti kalbi-nę raišką;*
 - *paisyti bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo, tikslumo, glaustumo;*
 - *žinoti, kas yra sinonimai, antonimai, frazeologizmai, palyginimai, epitetai, metaforos, citavimas, perfrazavimas, retoriniai klausimai, ir paaiškinti jų pa-skirtį; pagal išgales vartoti stilistines priemones, kad būtų išvengta kartoji-mosi, pasakyta vaizdingiau;*
 - *taikyti klausytojų, pašnekovų poveikio priemones.*
- Kalbėjimo ir kompensavimo strategijų taikymas.*

11.5.2.1.2. Klausymas

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti).

Klausymas, kai įvairūs adresantai – jaunesni, bendraamžiai, vyresni, gimtakalbiai ir negimtakalbiai – kalba taisyklinga arba ne visada taisyklinga lietuvių bendrine kalba, natūraliu (lėtesniu ar greitesniu, greitu) tempu, įvairiais (nuo situacijos priklausančiais) stiliais.

Klausomų tekstų temos asmeninio, visuomeninio, mokymosi ir būsimos profesinės veiklos konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Klausomų tekstų pobūdis: įvairių stilių ir žanrų negrožiniai ir grožiniai tekstai. Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.5.2.1.3. Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui, kultūrinei patirčiai turtinti, akiračiui plėsti).

Skaitymas atsižvelgiant į teksto paskirtį, pobūdį, teksto daromą poveikį.

Skaitymo rūšys: detalusis, visuminis (pažintinis), atrankinis, apžvalginis skaitymas.

Tekstų pobūdis: įvairių stilių ir žanrų negrožiniai ir grožiniai tekstai; tekstai, kuriuose prasmė reiškiamą ne vien žodiniiais ženklais.

Raiškūs skaitymas.

Supratimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.5.2.1.4. Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą: reikšti savo mintis ir nuomonę, jausmus, informuoti, aiškinti, įtikinti, argumentuoti, diskutuoti.

Rašymas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems; pažįstamiems ir nepažįstamiems; informuotiems ir neinformuotiems; nu-siteikusiems palankiai ir nepalankiai.

Rašymo temos asmeninio, visuomeninio, mokymosi ir būsimos profesinės veiklos konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo situacijos: privačios ir viešos.

Rašymo eiga: planavimas, juodraščio rašymas, redagavimas, pateikimas. Reikalavimų ir individualaus rašymo būdo derinimas.

Tekstų tipai: pasakojimas, aprašymas, samprotavimas (aiškinimas, argumentavimas).

Tekstų žanrai: rašinys, straipsnis (diskusinis, informuojamasis ar pan.), laiškas, charakteristika, kvietimas, skelbimas, sveikinimas; referatas (pranešimas), dalykiniai tekstai (prašymas, anketa, autobiografija, charakteristika), anotacija, kūrybiniai bandymai.

Teksto komponavimas. Taikydami gimtosios kalbos pamokose įgytas žinias ir gebėjimus lietuvių kalbos mokymosi kontekste mokiniai turėtų gebėti:

- *suvokti ir nustatyti rašytinio teksto tikslą (paskirtį), adresatą, nusakyti teksto kūrimo (bendravimo) situaciją; glaustai nusakyti turinį;*
 - *suvokti teksto socialinio, istorinio ir kultūrinio konteksto svarbą, taikyti konteksto ženklus (pvz., visuomeninio ar kultūrinio gyvenimo nuorodas ir pan.) kuriant tekstą;*
 - *kurti rašytinius tekstus laikantis pagrindinių komponavimo (pavadinimas, įžanga, dėstymas, pabaiga) reikalavimų;*
 - *kurti aprašomojo tipo tekstus laikantis visumos ir detalių santykio, erdvinio nuoseklumo (iš viršaus į apačią, iš kairės į dešinę, nuo artimo prie tolimo) principo;*
 - *kurti pasakojamojo tipo tekstus laikantis chronologinio principo;*
 - *kurti samprotavimo (aiškinimo, argumentavimo) tipo tekstus, išsakant ir argumentuojant savo ir kitų nuomonę, tinkamai konstruojant pastraipas: teiginys, argumentai (jų rūšys), kontrargumentai, pavyzdžiai; įtikinti;*
 - *kurti laiškus laikantis turinio ir struktūros elementų dėstymo taisyklių (data, kreipinys, parašas ir pan.);*
 - *taikyti tinkamas teksto siejimo priemones: įvardžius, prieveiksmius (laiko, vietos), prielinksnines konstrukcijas, jungtukus;*
 - *taikyti nekalbinės raiškos priemones (šriftus, schemas, diagramas, žemėlapius ir pan.), kurios padeda perteikti mintį, patraukti klausytojų dėmesį.*
- Stilius. Kurdami rašytinius tekstus mokiniai turėtų paisyti šių praktinės stilistikos reikalavimų:*
- *skirti oficialią ir neoficialią kalbos vartojimo situaciją ir su ja susijusius kalbinės raiškos ypatumus, pasirinkti tinkamas kalbinės raiškos priemones;*
 - *skirti dalykinį (mokslo, mokslo populiarųjį, administracinį), publicistinį ir meninį stilius; nusakyti skiriamuosius jų bruožus ir pasirinkti tinkamas kalbinės raiškos priemones;*

- *paisyti bendrųjų gero stiliaus reikalavimų: tikslumo, aiškumo, glaustumo;*
- *žinoti, kas yra sinonimai, antonimai, frazeologizmai, palyginimai, epitetai, metaforos, citavimas, perfrazavimas, retoriniai klausimai, ir paaiškinti jų paskirtį; pagal išgales vartoti stilistines priemones, kad būtų išvengta kartojimosi, parašyta vaizdingiau.*

Taikyti skaitytojo poveikio priemones.

Rašymo ir kompensavimo strategijų taikymas.

11.5.2.2. Sociokultūrinės temos

Mokiniai turėtų mokytis suprasti sakytinę ir rašytinę kalbą bei kurti sakytinius ir rašytinius tekstus šiomis temomis:

Jaunimo gyvenimas

Mokykla: mokymas ir mokymasis; bendravimas ir bendradarbiavimas, mokinių ir mokytojų santykiai; mokykla ir vietos bendruomenė

Svarbiausios Lietuvos praeities epochos, datos, įvykiai

Baltai. Lietuvių ir latvių gyvenimo būdas, tikėjimas, papročiai. Prūsai, jų kalbos ir kultūros pėdsakai

Mažoji Lietuva, jos žmonės, kultūra

Žmogus ir gamta; ekologija

Žmogus ir menas

Žmogus ir mokslas

Žmogus ir visuomenė

11.5.2.3. Pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai, skaitomi ir aptariami tekstai, pagrindinės teorinės sąvokos

Ugdymo procese itin svarbu veiksmingai naudotis lietuvių literatūros ir mokinių gimtosios literatūros integracijos galimybėmis, padedant mokiniams perimti gimtosios kultūros, kaip Lietuvos kultūros dalies, ir lietuvių kultūros patirtį kaip darnią visumą.

Tam tikra ugdymo turinio dalis tenka literatūros, kaip žodžio meno, dalykams. Remiantis mokymo(si) integracijos galimybėmis galima tikėtis, kad dauguma grožinio teksto suvokimo gebėjimų, išugdytų per gimtosios kalbos ir literatūros pamokas, gali būti pritaikomi skaitant grožinius tekstus lietuvių kalba.

Be to, grožinių tekstų skaitymas daro mokymosi procesą patrauklesnį, o eilėraščių, prozos kūrinių ištraukų mokymasis atmintinai lavina tartį, atmintį, kalbos raiškumą, įtaigumą, turtina kultūrinę (literatūrinę) mokinių kompetenciją. Grožinių tekstų panaudojimo galimybės priklauso nuo pamokai, temai keliamų tikslų. Su literatūra glaudžiai siejamos 9–10 klasių socialinės kultūrinės temos.

11.5.2.3.1. Pagrindiniai literatūrinio ugdymo aspektai.

Lietuvių literatūra. Literatūros tradicija, jos kaita ir tęstinumas.

Pagrindinės epochos, literatūros kryptys. Tautosakos ir literatūros ryšys.

Romantizmas. Romantinės literatūros idealai. Romantinis herojus.

Realistinė literatūra, realistinis vaizdavimo būdas, socialinė problematika, fakto ir išmonės santykis.

Psichologizmas literatūroje. Rašytojo gyvenimo ir kūrybos ryšys.

Modernioji literatūra. Tikroviškojo vaizdo transformacijos. XX a. literatūros tematika, problematika ir poetika.

Paauglių ir jaunimo literatūros psichologinė problematika, psichologinis autentiškumas.

11.5.2.3.2. Skaitomi ir aptariami tekstai.

Skaityti teiktini lietuvių tautosakos tekstai ir vertingiausi lietuvių autorių grožiniai prozos, poezijos, dramos kūriniai ar jų ištraukos. Taip pat skaitomi literatūros kritikos, literatūros istorijos straipsniai, esė apie lietuvių literatūrą ir jos kūrėjus.

Privalomi lietuvių tautosakos ir grožinės literatūros tekstai:

Lietuvių pasakos apie bebaimių herojų ir baimės paieškas

Eglė žalčių karalienė. Lietuvių pasaka

A. Baranauskas. *Anykščių šilelis* (ištraukos)

K. Donelaitis. *Metai* (ištraukos)

Maironis (pasirinkti eilėraščiai iš rinkinio *Pavasario balsai*)

V. Mykolaitis-Putinas arba B. Sruoga (pasirinkti simbolistiniai eilėraščiai)

J. Aistis. A. Miškinis. B. Brazdžionis. S. Nėris (pasirinkti neoromantiniai eilėraščiai)

Šatrijos Ragana. *Irkos tragedija*

I. Šeinius. *Kuprelis* (ištraukos) arba A. Vaičiulaitis. *Valentina* (ištraukos)

K. Boruta. *Baltaragio malūnas*

K. Ostrauskas. *Jūratė ir Kastytis* arba M. Martinaitis. *Žemės dukra* ar *Kukučio baladės* (ištraukos)

K. Binkis (pasirinkti eilėraščiai iš rinkinio *100 pavasarių*)

H. Radauskas (pasirinkti eilėraščiai) arba V. Mačernis (pasirinkti sonetai)

B. Sruoga. *Dievų miškas* (ištraukos) arba I. Meras. *Lygiosios trunks akimirka* (ištraukos)

J. Grušas. *Barbora Radvilaitė* arba *Meilė, džiazas ir velnias*

B. Radzevičius. *Balsai iš tylos* (apsakymas „Tėve“, – pasakys)

S. Šaltenis. *Riešutų duona*

J. Aputis (1 ar 2 pasirinkti apsakymai)

V. Juknaitė. *Išsiduosi. Balsu* (ištraukos) arba *Tariamasis iš tamsos* (ištraukos)

11.5.2.3.3. Pagrindinės teorinės sąvokos.

Analizuojant literatūros kūrinius nuosekliai kartojamos 7–8 klasės programoje nurodytos sąvokos, pateikiama naujų. Remdamiesi žiniomis, įgytomis per gimtosios kalbos ir literatūros pamokas, mokiniai turi mokytis suprasti ir vartoti šias sąvokas: *drama, epas, erdvė, esė, ironija, įvaizdis, kontekstas, lyrinis išgyvenimas, lyrinis subjektas, menamoji kalba, metafora, miniatiūra, motyvas, paradoksas, remarka, replika, satyra, simbolis, siužetinė linija, sonetas, tragizmas, trioletas, užuomina, vaizdinys, žanras*.

11.5.2.4. Komunikavimo intencijos

Nuosekliai kartojami 7–8 klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai. Be to, mokomos reikšti nurodytų sričių išvardytos komunikavimo intencijos:

- pokalbis: kaip išskaičiuoti reiškiant savo požiūrį; kaip nurodyti informacijos ar žinių šaltinį; kaip pateikti argumentus;
- monologinis kalbėjimas: kaip pradėti, tęsti ir baigti viešą kalbą;
- informacija: kaip palyginti informaciją, faktus, nuomones; kaip pranešti apie skirtybes; kaip nurodyti, kada ar kaip kas įvyko, atsitiko; kaip įvardyti veiksmą nenurodant atlikėjo; kaip pasakyti, kas yra koks;
- bendra veikla: kaip išreikšti būtinumą ar neišvengiamumą ką nors veikti; kaip tai paneigti;

- nuomonė: kaip paklausti nuomonės; kaip išreikšti pritarimą ar nepritarimą; kaip išreikšti tikrumą ar netikrumą, abejonę; kaip paklausti, ar kas pritaria, ar nepritaria;
- nuotaikos, jausmai: kaip išreikšti savo domėjimąsi ar nesidomėjimą; kaip išreikšti ko nors tikimybę, galimybę; kaip paklausti, ar kas stebina ar nestebina; kaip išreikšti nustebimą; kaip išreikšti patikimą ar nepatikimą; kaip išreikšti džiaugsmą, malonius jausmus; kaip išreikšti pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip pasipiktinti.

11.5.2.5. Abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška

Nuosekliai kartojami 7–8 klasių lietuvių valstybinės kalbos programoje numatyti dalykai. Be to, mokoma toliau nurodytos abstrakčiųjų sąvokų raiškos.

Veiksmas:

- eigos ir rezultato raiška žodžių darybos priemonėmis, veiksmažodžių laikais; veiksmo pradžia, tąsa, kartojimasis dabartyje, praeityje, ateityje; sudurtiniai pradėtiniai ir atliktiniai laikai; veiksmažodžių laikų vartosenos sinonimika; perkeltinės reikšmės;
- tariamo sąlyginio veiksmo raiška tariamosios nuosakos formomis;
- skatinimo raiška liepiamąja, tiesiogine, tariamąja nuosakomis. Vartosenos sinonimika.

Būsenos raiška vardažodžių vardininku ir įnagininku, bevarde būdvardžių gimine; būsenos kaita, vardininko ir įnagininko opozicija.

Subjekto raiška vardažodžių vardininku, neapibrėžto kiekio kilmininku, vardažodžių kilmininku junginiuose su neveikiamosios rūšies dalyviais, daiktavardžių ar kitų vardažodžių samplaikomis.

Objekto raiška vardažodžių galininku, kilmininku, įnagininku, naudininku, prielinksninėmis konstrukcijomis, veiksmažodžių bendratimi, šalutiniu sakiniu.

Požymio raiška būdvardžiais, įvardžiais, skaitvardžiais, vardažodžių kilmininku, įnagininku, prielinksninėmis konstrukcijomis, žodžių junginiais, veikiamaisiais ir neveikiamaisiais dalyviais, šalutiniu pažyminio sakiniu.

Kiekybės raiška kiekio prieveiksmais, lyginamosiomis konstrukcijomis, šalutiniais sakiniais. Tikslaus ir apytikslio kiekio raiška prielinksninėmis konstrukcijomis ir įvairiais žodžių junginiais.

Vietos raiška prielinksninėmis konstrukcijomis, šalutiniais sakiniais, iliatyvu, vietos tikslinimas.

Laiko raiška vardažodžių linksniais, prielinksninėmis konstrukcijomis, veikiamaisiais ir neveikiamaisiais dalyviais, pusdalyviais, padalyviais, šalutiniais sakiniais.

Būdo raiška įnagininku, pusdalyviais, būdiniiais.

Tikslo raiška bendratimi, vardažodžių kilmininku, prielinksninėmis konstrukcijomis,rieveiksmiais, iliatyvu, žodžių junginiais ir šalutiniais sakiniais.

Priežasties raiškarieveiksmiais, prielinksninėmis konstrukcijomis, įnagininku, žodžių junginiais, šalutiniais sakiniais.

Sąlygos raiška šalutiniais sakiniais.

Nuolaidos raiška šalutiniais sakiniais, dalyvinėmis konstrukcijomis.

Neigimo raiška žodžių darybos būdais, šalutiniais sakiniais.

Gretinimo ir priešpriešos raiška prielinksninėmis konstrukcijomis.

Modalumo raiška dalelytėmis ir veiksmažodžių nuosakų formomis.

Mokydamiesi abstrakčių sąvokų raiškos mokiniai turėtų formuoti ir taisyklingos žodžių darybos, rašybos bei skyrybos įgūdžius. Pvz., mokantis požymio raiškos turėtų būti išmokstama sudaryti vardažodžių linksnių formas, taisyklingai rašyti linksnių galūnes ir skirti vienaarūšius ir išskirtinius pažyminius.

11.5.2.6. Tartis

Mokiniai turi aiškiai ir pakankamai taisyklingai tarti lietuvių kalbos garsus; kalbėti bendrine kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kuriems ši kalba yra gim-

toji, ir tie, kurie yra ją išmoke.

Mokiniai turi būti mokomi:

- atpažinti ir ištarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius ir minkštuosius bei kietuosius priebalsius (kartojimas);
- nustatyti žodžio kirčio vietą ir taisyklingai tarti žodžius;
- taikyti priešpaskutinio skiemens kirčiavimo taisyklę, kai nurodyta kirčiuotė;
- taisyklingai tarti priebalsius kelių priebalsių sandūroje;
- taisyklingai tarti supanašėjusius priebalsius;
- taisyklingai tarti priebalsį *j*, balsį *o* lietuviškuose ir tarptautiniuose žodžiuose;
- atpažinti tvirtapadiškai ir tvirtagališkai tariamus dvibalsius bei mišriuosius dvigarsius (kai tai būtina norint suprasti žodžius ir žodžių junginius) ir taisyklingai juos ištarti;
- nustatyti sakinio loginio kirčio vietą;
- skirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją;
- tinkamai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius.

11.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

11.5.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

11.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Pasiekimų sritys			
Žinios ir supratimas	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinės ir literatūros žinios patenkinamos, kad komunikacija vyktų, nors ir nesklandžiai.	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinės ir literatūros žinios yra pakankamos, kad komunikacija iš esmės vyktų sklandžiai.	Kalbos vartojimo (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), sociokultūrinės ir literatūros žinios yra išsamios. Komunikacija vyksta sklandžiai.

Lygiai Pasiiekimų sritis	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Klausymas	Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, kai bendrine kalba kalbama numanomomis temomis.	Mokinys be didesnių trukdžių supranta tekstų esmę ir kai kurias svarbias detales, kai bendrine kalba kalbama numanomomis ir kai kuriomis netikėtomis temomis.	Mokinys netrukdomas supranta tekstų esmę ir detales, kai bendrine kalba kalbama numanomomis ir netikėtomis temomis.
Kalbėjimas	Mokinys, nors ir gana nesklaidžiai, gali: kurti sakytinius tekstus – informacinius pranešimus numanomose bendravimo situacijose, naudodamasis nurodyta informacija iš 1 ar 2 šaltinių; keistis nuomonėmis, požiūriais su kitais apie pažįstamos aplinkos dalykus; pasakoti apie kasdienes įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus, palyginti juos; paaiškinti nesudėtingus procesus; dalyvauti nesudėtingoje diskusijoje, pagal pateiktas nuorodas svarstyti aktualias visuomenės problemas.	Mokinys gali: gana sklandžiai kurti sakytinius tekstus – informacinius pranešimus įvairiose bendravimo situacijose, naudodamasis savarankiškai atrinkta informacija iš 1 ar 2 šaltinių; keistis mintimis, nuomonėmis, požiūriais su kitais, pagrįsti savo nuomone; nuosekliai pasakoti apie tikrus ir įsivaizduojamus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus, palyginti juos; paaiškinti įvairius procesus; dalyvauti iš anksto parengtoje diskusijoje svarstant ir vertinant aktualias visuomenės problemas.	Mokinys gali: kurti sklandžius sakytinius tekstus – informacinius pranešimus įvairiose numanomose ir netikėtose bendravimo situacijose, naudodamasis savarankiškai atrinkta informacija iš 1 ar 2 šaltinių; keistis mintimis, nuomonėmis, požiūriais su kitais, pagrįsti savo nuomone, patvirtinti ar paneigti kitų; nuosekliai pasakoti apie tikrus ir įsivaizduojamus įvykius, veiklą, patirtį, planus; nuosekliai apibūdinti asmenis, daiktus, palyginti juos; tinkamai paaiškinti įvairius procesus; spontaniškai dalyvauti diskusijoje svarstant ir vertinant aktualias visuomenės problemas.
Skaitymas	Mokinys, nors ir susidurdamas su gana dideliais trukdžiais, gali: dirbdamas su rašytiniais tekstais, atitinkančiais dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, rasti svarbiausią informaciją ir detales; mėginti apibendrinti kelių šaltinių informaciją; paaiškinti ir daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas: nurodyti teksto tikslą, formuluoti pakankamai aiškiai išreikštą pa-	Mokinys be didelių trukdžių gali: dirbdamas su rašytiniais tekstais, atitinkančiais dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, suprasti įvairių stilių ir žanrų abstraktesnės tematikos ir problematikos negrožinius tekstus: rasti reikiamą informaciją ir pasinaudoti ja mokymosi ar kitais tikslais; nurodyti aktualios visuomenei tematikos diskusinių publicistinių tekstų tikslą, temą, padedamas formuluoti keliamas problemas	Mokinys, įveikdamas menkus trukdžius, gali: dirbdamas su rašytiniais tekstais, atitinkančiais dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, suprasti įvairių stilių ir žanrų abstraktesnės tematikos ir problematikos negrožinius tekstus: rasti reikiamą informaciją ir pasinaudoti ja mokymosi ar kitais tikslais; nurodyti aktualios visuomenei tematikos diskusinių publicistinių tekstų tikslą, temą,

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	<p>grindinę mintį, problemą, aiškiai išsakytas vertybes; paaiškinti įvykių, veikėjų poelgių priežastis ir padarinius; apibūdinti grožinio kūrinio veikėjus; išsakyti savo nuomonę apie tekstą, mėginti ją pagrįsti.</p>	<p>ir netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį; atpažinti ironijos atvejus; padedamas aptarti konfliktus, vertybes; skirti pateiktus faktus ir pašnekovų mintis, nuomones, komentarus, pateiktus argumentus, pavyzdžius; kritiškai vertinti teksto aktualumą, informacijos patikimumą, raišką; rasti reikiamą informaciją keliuose šaltiniuose ir ją susisteminti, apibendrinti; suprasti tautosakos ir grožinės literatūros kūrinių situaciją, problematiką, idėjas, sieti jas su socialiniu ir kultūriniu kontekstu.</p>	<p>formuluoti keliamas problemas, netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį; atpažinti ir paaiškinti ironijos atvejus; aptarti konfliktus, vertybes; skirti pateiktus faktus ir pašnekovų mintis, nuomones, komentarus, pateiktus argumentus, pavyzdžius; kritiškai vertinti teksto aktualumą, informacijos patikimumą, argumentų svarumą ir pagrįstumą; rasti reikiamą informaciją keliuose šaltiniuose ir ją susisteminti, apibendrinti, tinkamai pateikti; suprasti tautosakos ir grožinės literatūros kūrinių situaciją, problematiką, idėjas, sieti jas su socialiniu ir kultūriniu kontekstu.</p>
Rašymas	<p>Mokinys, nors ir gana nesklaidžiai, gali rašyti: oficialaus ir neoficialaus stiliaus tekstus, pritaikydamas kalbą adresatui (pagal pavyzdį); siekdamas informuoti – informacinius pranešimus (pagal nuorodas); siekdamas sudominti – pasakojimus ir aprašymus; siekdamas paaiškinti – instrukcijas (pagal pavyzdį); siekdamas išreikšti nuomonę, požiūrį – samprotaujamojo tipo tekstus (pagal nuorodas).</p>	<p>Mokinys gana sklandžiai gali rašyti: oficialaus ir neoficialaus stiliaus tekstus, pritaikydamas kalbą adresatui; siekdamas informuoti – įvairius informacinius pranešimus; siekdamas sudominti – pasakojimus ir aprašymus, jų derinius; siekdamas paaiškinti – įvairias nesudėtingas instrukcijas; siekdamas išreikšti nuomonę, požiūrį, vertinimą ar apsvarstyti problemą, klausdamas adresato nuomonės, vertinimo – samprotaujamojo tipo tekstus.</p>	<p>Mokinys sklandžiai gali rašyti: oficialius ir neoficialius dalykinius tekstus pritaikydamas kalbą adresatui; reikšdamas savo nuomonę, požiūrį, vertinimą, klausdamas adresato nuomonės, vertinimo ir pan.; siekdamas informuoti – išsamius informacinius pranešimus; siekdamas sudominti – nuoseklius, įtikinamus pasakojimus ir aprašymus ar jų derinius; siekdamas paaiškinti – detalias instrukcijas, taisykles; siekdamas išreikšti nuomonę, požiūrį, apsvarstyti problemą – samprotaujamojo tipo arba kelių tipų derinio tekstus tinkamai argumentuodamas ir apibendrinamas.</p>

Pasiiekimų sritys	Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokyti	Pasirenka strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija ir tardamasis su mokytoju bando išsikelti mokymosi uždavinius.	Pasirenka sau tinkamas strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija, padedamas mokytojo išsikelia mokymosi uždavinius ir tardamasis su mokytoju sudaro planą, kaip juos spręsti.	Pasirenka sau tinkamas strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtamąja informacija išsikelia mokymosi uždavinius ir susidaro planą, kaip juos spręsti.	
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų. Vengia teikti mokymosi paramą kitiems.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia pažinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Atsakingai teikia grįžtamąją informaciją, kad galėtų tobulėti kiti.	

VIII. Lietuvių kalba kurtiesiems ir neprigirdintiesiems: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

12. Lietuvių kalbos kurtiesiems ir turintiesiems klausos sutrikimų bendrosios programos paskirtis – apibrėžti lietuvių kalbos kaip mokomojo dalyko tikslus ir uždavinius, mokinių pasiekimus, ugdymo turinio apimtį, mokinių pasiekimų lygių požymius ir aprašyti orientacines ugdymo gaires.

12.1. Dalyko, tikslas, uždaviniai, struktūra ir integravimo galimybės

12.1.1. Tikslas

Bendriausia lietuvių kalbos kurtiesiems ir turintiesiems klausos sutrikimų kaip dalyko paskirtis – sudaryti prielaidas mokiniams ugdytis komunikavimo ir kultūrinę kompetenciją, įgalinančią mokinį bręsti kaip asmenybę, sėkmingai mokytis, bendrauti, veikti įvairiose socialinėse ir kultūrinėse situacijose.

12.1.2. Uždaviniai

Kad būtų įgyvendintas dalyko tikslas, mokiniai:

- išsiugdo gebėjimus vartoti įvairias rašytinės kalbos formas atsižvelgiant į komunikavimo tikslą, situaciją, adresatą;
- išsiugdo poreikį sąmoningai skaityti, patiria ir išgyvena esminių vertybių prasmę;
- išsiugdo poreikį nuolat tobulinti savo lietuvių kalbos gebėjimus, įgunda tikslingai taikyti įvairias strategijas;
- suvokia kalbos sistemos pagrindus, geba remtis savo kalbos ir literatūros žiniomis ir gebėjimais mokydami kitų dalykų;
- pažįsta kalbą ir literatūrą kaip tautos kultūros dalį, suvokia kultūros tradicijas, geba kritiškai vertinti įvairias kultūrinio gyvenimo formas.

12.1.3. Struktūra

Dalyko turinys sąlygiškai suskirstytas į tokias veiklos sritis:

- **sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas¹;**

¹ Sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo (kalbėjimo ir klausymo) gebėjimų ugdymas taikomas labai individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį bei individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausa kompensuojančia aparatūra (individualia ar stacionaria). Atsižvelgiant į vaiko klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus, šeimos kalbą, mokomasi kalbėti lietuvių kalba, bendrauti su girdinčiais bendraamžiais ir mokytoju. Kalbėjimo ir klausymo gebėjimai kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokykloje ugdomi ne tik pamokų, bet ir individualių tarsi, kalbos mokymo ir klausos lavinimo pratybų bei nepamokinės veiklos metu. Individualių pratybų metu lavinama mokinių klausa, koreguojama tartis, mokomasi leksikos, gramatikos, sintaksės.

- rašytinio teksto suvokimas;
- rašytinio teksto kūrimas.

12.1.4. Integravimo galimybės

Lietuvių kalbos, gimtosios gestų kalbos ir kitų kalbų ryšys. Gimtosios kalbos mokėjimu ir pažinimu remiamasi mokantis lietuvių ir užsienio kalbų. Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi sudaryti pagrindą mokinių funkciniai dvikalbystei, kad bendraudami jie galėtų vartoti abi kalbas kaip mokymosi priemonę. Mokiniam, kuriems gestų kalba yra gimtoji, ji – pagrindas mokantis lietuvių kalbos. Gretinant gimtosios lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos vartoseną, atkreipiamas dėmesys į fonologines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines abiejų kalbų ypatybes. Jei mokiniai daugiau ar mažiau vartoja lietuvių kalbą, abi kalbos, papildydamos viena kitą, turi lemiamą reikšmę bendrajai kalbinei jų kompetencijai. Todėl gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi būti glaudžiai susijęs.

Ryšiai su kitais dalykais. Kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kultūrinė kalbos paskirtis: kalba kuriamas ir perteikiamas kitų dalykų turinys. Skaitydami ir aptardami grožinius ir negrožinius tekstus, mokiniai remiasi istoriniu, socialiniu, kultūriniu kontekstu, kitų mokomųjų dalykų žiniomis, mokosi atpažinti ir vertinti tekstuose teigiamas vertybes. Kalbos ugdymo veikla (kalbinių situacijų modeliavimas, tekstų kūrimas raštu) derinama su kitų dalykų tematika bei problematika. Mokytojams numačius ir susitarus, mokantis kalbos gali būti rengiamasi ir kitų dalykų pamokoms (pvz., pristatymo rengimas, pranešimo rašymas). Remdamiesi kitų dalykų mokymosi patirtimi mokiniai mokosi argumentuoti, tikslingai atsirinkti informaciją iš įvairių šaltinių, taisyklingai rašyti įvairių dalykų sąvokas, tinkamai pateikti citatas, nurodyti šaltinius.

Informacijos apdorojimas, tekstų pateikimas glaudžiai sietinas su informacine technologijomis. Mokiniai mokosi vertinti informacijos patikimumą, tikslumą, tinkamumą, skaityti ir suprasti interaktyviuosius tekstus, kuriuose prasmė

reiškiama ne tik žodžiais. Skaitydami, sudarydami ir pildydami lenteles, braižydami diagramas ir grafikus mokiniai gali pritaikyti matematikos, informacinių technologijų ir kalbos mokymosi patirtį. Rašant ir redaguojant kompiuteriu reikia išmanyti, kaip sutvarkyti pastraipas, kokius rašmenų šriftus, stilius pasirinkti, kaip tikrinti rašybą, įterpti paveikslą, paaiškinimą. Kalbos gebėjimų plėtojimo motyvacija gali būti didinama mokantis kitų dalykų. Siektina, kad ir per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime) būtų laikomasi pagrindinių kalbinio raštingumo reikalavimų. Lietuvių kalbos ir integruojamųjų programų ryšiai grindžiami bendrųjų gebėjimų, būtinų asmens komunikacinei ir kultūrinei kompetencijai įgyti, ugdymu.

12.2. Mokinių gebėjimų raida

Šiame programos skyriuje nurodoma esminių kiekvienos veiklos srities – sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo, rašytinio teksto suvokimo ir rašytinio teksto kūrimo – gebėjimų raida. Sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo (kalbėjimo ir klausymo) gebėjimai nėra privalomi visiems, jie ugdomi individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra (individualia ar stacionaria). Gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigdami tam tikrą koncentrą.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
1. Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas		
1.1. Suprasti trumpų tekstų (monologų, dialogų) apie gerai žinomus dalykus, su kuriais nuolat susiduriama įprastose situacijose, turinį.	1.1. Suprasti trumpų, platesnės tematikos (mokymosi, laisvalaikio, pomėgių, buitės) tekstų turinį.	1.1. Suprasti mažiau žinomos tematikos (visuomeninio, kultūrinio gyvenimo) tekstų turinį.
1.2. Suprasti nesudėtingų tekstų (instrukcijų, skelbimų ir kt.) esmę, kai kalbama aiškiai artikuliuojant bendrine kalba, nesudėtingomis konstrukcijomis, informacija pakartojama kelis kartus.	1.2. Suprasti nesudėtingos raiškos informacinių pranešimų esmę ir adekvačiai į juos reaguoti.	1.2. Suprasti įvairių viešų informacinio pobūdžio tekstų esmę.
1.3. Trumpai pasakoti (kurti monologą) arba dalyvauti pokalbyje apie kasdienę veiklą, pomėgius, interesus.	1.3. Pasakoti arba dalyvauti pokalbyje žinomomis temomis.	1.3. Pasakoti arba kalbėtis apie patirtus dalykus, reikšti savo nuomonę.
1.4. Naudotis nurodytomis kalbėjimo ir kompensuojamosiomis strategijomis.	1.4. Naudotis pasirinktomis kalbėjimo ir kompensuojamosiomis strategijomis.	1.4. Naudotis tinkamomis kalbėjimo ir kompensuojamosiomis strategijomis.
2. Rašytinio teksto suvokimas		
2.1. Mokytojui padedant skaityti ir suprasti nedidelės apimties, nesudėtingos struktūros ir aiškaus turinio grožinius ir negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus, tematika ir problematika atitinkančius mokinių amžių ir poreikius.	2.1. Mokytojui padedant arba savarankiškai, skaityti ir suprasti nurodytus ir (arba) savarankiškai pasirinktus didesnės apimties grožinius ir negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus, kuriuose vyrauja pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, tematika ir problematika atitinkančius mokinių amžių ir poreikius.	2.1. Skaityti ir suprasti nurodytus ir (arba) savarankiškai pasirinktus įvairios apimties grožinius ir negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus, kuriuose yra įvairių nuomonių, faktų, tematika ir problematika atitinkančius mokinių amžių ir poreikius.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
2.2. Remiantis mokytojo pateiktu teksto apibendrinimo planu nurodyti skaityto teksto temą ir atsakyti į elementarius teksto supratimo klausimus.	2.2. Remiantis mokytojo pateiktu teksto apibendrinimo planu arba savarankiškai trumpai atpasakoti ir (arba) aprašyti teksto turinį, nurodyti skaityto teksto temą, nuotaiką.	2.2. Atpasakoti (ir (arba) aprašyti) teksto turinį, temą, nuotaiką, nurodyti skaityto negrožinio teksto tikslą. Mokytojui padedant arba savarankiškai formuluoti pagrindinę mintį (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba). Bandyti atpažinti tekstuose visuotines vertybes.
2.3. Remiantis mokytojo pateiktomis nuorodomis aptarti grožiniame tekste vaizduojamą pasaulį (veikėjus, siužetą) ir išskirti pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus.	2.3. Remiantis mokytojo pateiktomis nuorodomis arba savarankiškai aptarti grožiniuose tekstuose vaizduojamą pasaulį (veikėjų paveikslus, siužetą) ir išskirti pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus.	2.3. Aptarti grožiniuose tekstuose vaizduojamą pasaulį (veikėjų paveikslus, siužetą, problemas) ir išskirti pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus bei detales. Mokytojui padedant, paaiškinti nesudėtingas netiesiogiai pasakytas mintis.
2.4. Remiantis išpūdžiu ar patirtimi keliais sakiniais parašyti ir (arba) pasakyti savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus.	2.4. Remiantis išpūdžiu ar patirtimi parašyti ir (arba) pasakyti savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus. Mokytojui padedant arba savarankiškai pagrįsti savo nuomonę bent vienu argumentu (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba).	2.4. Remiantis išpūdžiu ar patirtimi parašyti ir (arba) pasakyti savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus. Mokytojui padedant arba savarankiškai pagrįsti savo nuomonę bent keliais argumentais (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba).
2.5. Rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose grožiniuose ir negrožiniuose (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstuose.	2.5. Rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose ir (arba) savarankiškai pasirinktuose grožiniuose ir negrožiniuose (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstuose. Nurodyti informacijos šaltinį.	2.5. Rasti informaciją nurodytuose ir (arba) savarankiškai pasirinktuose grožiniuose ir negrožiniuose (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstuose. Įvertinti rastos informacijos patikimumą pagal pateiktus kriterijus.
2.6. Taikyti mokytojo nurodytas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: klausti mokytojo ir (arba) kitų mokinių; mokytojui padedant skaityti tekstą dar kartą; pasižymėti nesuprantamą leksiką; bandyti lietuvių gestų kalba ir (arba) sakytine lietuvių kalba paaiškinti sudėtingesnes teksto vietas.	2.6. Taikyti tinkamas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: skaityti savarankiškai kelis kartus; pasižymėti sudėtingesnes teksto vietas; nuolat klausiti mokytojo ir (arba) kitų mokinių; bandyti lietuvių gestų kalba ir (arba) sakytine lietuvių kalba paaiškinti sudėtingesnes teksto vietas; palyginti savo suvokimą su kitų.	2.6. Taikyti asmeniškai tinkamas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: formuluoti klausimus, perfrazuoti mintis savais žodžiais (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba); nuolat lyginti savo suvokimą su kitų.
2.7. Mokytojo klausiamam atsakyti, kas pasisekė, kas ne; ką būtų galima kitą kartą keisti.	2.7. Mokytojo klausiamam atsakyti, kas pasisekė, kas ne, kokios teksto suvokimo strategijos tiko vienam ar kitam skaitymo sunkumui spręsti, ko nepavyko atlikti, kodėl.	2.7. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl; kokios teksto suvokimo strategijos tiko vienam ar kitam skaitymo sunkumui spręsti, ko nepavyko atlikti, kodėl; kokios teksto suvokimo strategijos galėtų praversti skaitant ir aptariant konkretų tekstą.

5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
3. Rašytinio teksto kūrimas		
3.1. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į adresatą (bendraamžis, vyresnis).	3.1. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis).	3.1. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis, pažįstamas, nepažįstamas).
3.2. Kurti bendraamžiams tekstus, susijusius su asmeninio gyvenimo situacijomis, vartojant mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines priemones.	3.2. Kurti tekstus bendraamžiams ir pažįstamiems suaugusiems, vartojant savarankiškai pasirinktas ar mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines, sintaksines priemones.	3.2. Kurti tekstus įvairiems adresatams, vartojant savarankiškai pasirinktas ar mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines, sintaksines priemones.
3.3. Kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus.	3.3. Kurti siužetinius pasakojimus pagal iliustracijas, siejant pasakojimo ir aprašymo elementus.	3.3. Kurti pasakojimus remiantis patirtimi, gauta žodine informacija, matytais ar matomais vaizdais. Siekti aiškumo, nuoseklumo naudojantis leksikos bei sintaksės teikiamomis galimybėmis.
3.4. Apibūdinti gerai žinomą daiktą, gyvūną, vietą.	3.4. Aprašyti žmogų, įvykį, procesą (pvz., pyrago kepimą).	3.4. Paaiškinti nesudėtingus procesus, reiškinius. Palyginti du objektus, nurodant jų skirtumus ir panašumus.
3.5. Glaustai išsakyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), naudojantis pateiktomis frazėmis, žinomais modeliais.	3.5. Išsakyti savo nuomonę (pvz., apie madą, sveiką gyvenimą, filmą, televizijos laidą, asmens saugą), naudojantis mokytojo pateikta schema ar planu.	3.5. Išsakyti savo požiūrį (pvz., apie aktualias socialines problemas, karjerą, šeimą). Argumentuoti remiantis patirtimi ir gerai žinomais šaltiniais.
3.6. Mokytojui padedant naudotis vienu dviem rašymo planavimo būdais.	3.6. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti taikant mokytojo pasiūlytas strategijas. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.	3.6. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti pasirenkant tinkamas strategijas iš mokytojo pasiūlytų. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.
3.7. Mokytojui padedant tobulinti nurodytą teksto dalį kalbinės raiškos ir taisyklingumo požiūriu.	3.7. Mokytojui padedant tobulinti nurodytą teksto dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklingumo požiūriu.	3.7. Mokytojui padedant tobulinti tekstą ar nurodytą jo dalį turinio, struktūros, kalbinės raiškos ir taisyklingumo požiūriu.

12.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės.

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (12.3.1). Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis (12.3.2). Atskirai nurodomas kalbos pažinimo turinys (12.3.2.4), kuris pirmojoje lentelėje integruotas į kitas veiklos sritis. Paskutinėje skyriaus dalyje (12.3.3) pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

12.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Lentelėje aprašomi 5–6 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Pasiekimai orientuoti į kompetencijas, kurios suprantamos kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas		
Nuostatos Komunikavimą lietuvių kalba vertinti kaip prasmingą veiklą, padedančią bendrauti. Nugalėti komunikacijos barjerus. Stengtis pažinti savo ir kitų kalbinius gebėjimus ir juos tobulinti.		Sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo gebėjimų ugdymas (individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra) turėtų teikti galimybę integruotis į visuomenę, veikti ir komunikuoti tiek kurčiųjų, tiek girdinčiųjų bendruomenėse. Siekiama, kad asmuo žiūrėtų į save kaip į dvikalbį. Mokiniai turėtų išsiugdyti nuostatą įveikti uždarumą, norėti integruotis į girdinčiųjų visuomenę, įgyti nepriklausomumo, socialinę kompetenciją, pozityvų požiūrį į mokymąsi. Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį ir pan. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drąsinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliuojamos įvairios situacijos, pasirenkami įvairūs vaidmenys.
1.1. Suprasti trumpų tekstų (monologų, dialogų) apie gerai žinomus dalykus, su kuriais nuolat susiduriama įprastose situacijose, turinį.	1.1.1. Adekvačiai reaguoti į girdimą pranešimą žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis. 1.1.2. Įsidėmėti informaciją, susijusią su kasdiene veikla, mokymusi.	Mokiniai mokosi suprasti sakytinę kalbą, kai aiškiai kalbama vidutiniu tempu. Mokytojas pateikia įvairių tikslingų individualizuotų pratybų, kurios lavina klausymo įgūdžius. Mokiniai, padedami mokytojo, mokosi suprasti pažįstamų asmenų pokalbių turinį: atsako į klausimus, vykdo mokytojo ir klasės draugų prašymus, susijusius su bendrais veiksmais.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.2. Suprasti nesudėtingų tekstų (instrukcijų, skelbimų ir kt.) esmę, kai kalbama aiškiai artikuliuojant bendrine kalba, nesudėtingomis konstrukcijomis, kai informacija pakartojama kelis kartus.	1.2.1. Suvokti situaciją, kurioje vyksta pokalbis ar perduodama informacija: vietą, aplinkybes, įvairius ženklus ir pan. 1.2.3. Atpažinti žodžius (gramatines formas), nurodančius kalbančiojo (kalbančiųjų) lytį; asmenų, vietovių pavadinimus; skaičius, kurie nusako laiką, datą.	Mokantis klausymo strategijų, sukuriama įvairios mokomosios situacijos: mokiniai išklauso tekstą ar jo dalį ir apibūdina situaciją. Mokiniams sudaromos galimybės aktyviai veikti, tobulinti savo gebėjimą suprasti sakytinę kalbą, teikiama grįžtamoji informacija. Mokiniai klausosi įvairių sakininių tekstų, tiesiogiai perteikiamų mokytojo, klasės draugų.
1.3. Trumpai pasakoti (kurti monologą) arba dalyvauti pokalbyje apie kasdienę veiklą, pomėgius, interesus.	1.3.1. Vartoti žodyną, tinkamą bendravimo situacijai. 1.3.2. Kalbėti nesudėtingais vientisiniais sakiniais.	Mokytojas turėtų suprantamai ir aiškiai paaiškinti mokiniams, kokią užduotį jie turės atlikti, koks bus kalbėjimo tikslas (pvz., paklausti, papasakoti, perduoti informaciją). Prireikus paaiškinimui vartojama gestų kalba. Kalbėjimo pratybomis turi būti siekiama ugdyti pasitikėjimą, poreikį ir gebėjimą kalbėti. Mokytojas turi numatyti ir parengti tokias kalbėjimo situacijas, organizuoti pratybas, kurios skatintų bendrauti žodžiu. Medžiaga turi būti kruopščiai parengta, tikslinga, atitinkanti mokinių poreikius, polinkius ir galimybes. Mokiniai, vadovaujami mokytojo, atlieka įvairias dialoginio ir monologinio kalbėjimo pratybas, žaidžia vaidmenų žaidimus.
1.4. Naudotis nurodytomis kalbėjimo ir kompensuojamosiomis strategijomis.	1.4.1. Žinoti, kaip pradėti pokalbį, kaip užbaigti. 1.4.2. Žinoti, kokiomis kalbos formulėmis reiškiamas mandagumas. 1.4.3. Žinoti 1 ar 2 būdus sunkumams, kylantiems dėl kalbos žinių ar klausymo gebėjimų stokos, įveikti.	Klausos sutrikimų turintiems mokiniams parenkamos individualios strategijos atsižvelgiant į sutrikimo pobūdį. Mokytojas dėl to nuolat tariasi su mokykloje dirbančiais specialistais. Ypač daug laiko vertėtų skirti strategijoms, skatinančioms įvertinti komunikavimo situaciją, kelti sau adekvačius tikslus, įveikti baime, komunikavimo barjerus, pasitikėti savo jėgomis.
2. Rašytinio teksto suvokimas		
Nuostatos Vertinti skaitymą kaip prasmingą veiklą, teikiančią galimybę patirti naujų išgyvenimų, ugdytis vaizduotę, mokytis. Skaitant įvairaus pobūdžio tekstus siekti plėsti ir turtinti žodyną. Siekti tobulinti skaitymo ir teksto suvokimo gebėjimus.		Mokytojas (auklėtojui, klasės vadovui ir tėvams padedant) numato pokalbių apie mokinių skaitymo interesus ir įpročius, atkreipdamas dėmesį į menkai motyvuotus skaitytojus. Pokalbių su mokinių tėvais metu mokytojas stengiasi išsiaiškinti priežastis ir suteikti paramą (pasiūlo mokinio amžių, interesus ir pomėgius atitinkančių, leksiką turinčių, nesudėtingos struktūros ir raiškos skaitinių, pergalvoja ir pasiūlo galimus ir tinkamus darbo su tekstu būdus, skaitymo strategijas). Planuodamas mokymosi procesą mokytojas įtraukia mokinių pasiūlytų tekstų, kūrinių.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.1. Mokytojui padedant skaityti ir suprasti nedidelės apimties, nesudėtingos struktūros ir aiškaus turinio grožinius ir negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus, tematika ir problematika atitinkančius mokinių amžių ir poreikius.	2.1.1. Atsakyti į mokytojo pateiktus klausimus. 2.1.2. Mokytojui padedant įvardyti tiesiogiai pasakytus autoriaus tikslus (pvz., informuoti, paaiškinti, sudominti).	Mokytojas atrenka skaityti ir aptarti tekstus, kurie atitinka mokinių suvokimo galimybes. Kad suprastų tekstą, mokiniai turi turėti tam tikrų žinių ar patirties, susijusios su skaitomo teksto turiniu ir forma. Skaitant tekstą, mokytojas nuolat suteikia mokiniui reikiamą paramą: paaiškina nežinomus žodžius ar posakius, adaptuoja ir (arba) sutrumpina sudėtingesnę skaitomo teksto dalį (ištrauką, pastraipą); paaiškina teksto kompozicijos ypatumus. Šiame konkreste visi tekstai, kūriniai (ištraukos) turėtų būti skaitomi per pamoką. Skaitymo veiklą mokytojas numato iš anksto, atsižvelgdamas į skaitomo teksto žanrą, turinį, leksiką ir pan. Mokytojas užduoda tiek atvirojo, tiek uždarojo tipo klausimų elementariam teksto supratimui, skatina mokinių savarankiškai ieškoti informacijos pagal reikšminius klausimo žodžius. Uždavus klausimą svarbu suteikti mokiniams laiko pamąstyti, apgalvoti atsakymą. Mokiniai mokosi atpažinti skaitomo teksto temą, bandydami savarankiškai atsakyti į klausimą „Apie ką yra šis tekstas?“. Jei skaitomi sudėtingesni tekstai, mokytojas padeda mokiniams nurodyti temą, atkreipdamas dėmesį į pasikartojimus, detales, apibendrinamas teksto visumą, pabraukdamas ar kitaip išskirdamas esminius dalykus.
2.2. Remiantis mokytojo pateiktu teksto apibendrinimo planu nurodyti skaityto teksto temą ir atsakyti į elementarius teksto supratimo klausimus.	2.2.1. Suprasti, kas yra teksto tema.	
2.3. Remiantis mokytojo pateiktomis nuorodomis aptarti grožiniame tekste vaizduojamą pasaulį (veikėjus, siužetą) ir išskirti pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus.	2.3.1. Nurodyti skaitomo teksto veikėjus, aptarti siužetą. 2.3.2. Atpažinti smulkiosios tautosakos kūrinius: mįsles, patarles, skaičiuotes; skirti pasaką, sakmę, padavimą, pasakėčią, eilėraštį. 2.3.3. Skirti eiliuotą ir prozos kalbą. 2.3.4. Skirti pagrindinius negrožinio teksto faktus.	Atsakydami į mokytojo klausimus, mokiniai ne tik nurodo skaitomo teksto veikėjus, bet ir bando aptarti jų poelgius, veiksmus, remdamiesi jau turima patirtimi, ieško palyginimų ar atitikmenų realiame gyvenime. Mokytojas skatina mokinius numatyti, ko galima tikėtis iš konkretaus žanro kūrinio (pvz., veikėjų skirstymas į teigiamus ir neigiamus dažnas pasakoje, aiškiai pasakyta pagrindinė mintis – pasakėčioje, įsameninti gamtos reiškiniai – sakmėje ir pan.). Aptariant siužetinę liniją, mokiniai skatinami iliustruoti, inscenizuoti (ištraukas, pastraipas, kūrinius), mokytojui padedant arba savarankiškai atpasakoti tekstus (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba pagal individualius gebėjimus). Skaitant negrožinius tekstus (straipsnius, laiškus, dienoraščius, žinutes ir kt.), mokiniai skatinami išskirti pagrindinius faktus, įvykius ar nuomones.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.4. Remiantis išpūdžiu ar patirtimi keliais sakiniais parašyti ir (arba) pasakyti savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus.	2.4.1. Žinoti keletą pagrindinių būdų nuomonei reikšti leksikos ir gramatikos priemonėmis. 2.4.2. Stengtis savarankiškai išsakyti savo išpūdžius apie perskaitytą tekstą pagal pateiktus klausimus, teiginius.	Mokytojas vadovauja pokalbiams, kurių metu mokiniai mokosi vertinti skaitomus tekstus remdamiesi savo kaip skaitytojų patirtimi ir išpūdžiais: mokiniai parašo ir (arba) pasako, kas jiems patinka ar nepatinka skaitomuose tekstuose, mokytojas pateikia konkrečių klausimų ar teiginių, padedančių mokiniams prisiminti ir taikyti pagrindinius nuomonės raiškos leksikos ir gramatikos priemonėmis būdus (pvz., „Aš manau, kad...; mano nuomone,; man patiko (nepatiko)...., nes....“ ir pan.).
2.5. Rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose grožiniuose ir negrožiniuose (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstuose.	2.5.1. Skirti įvairius negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus (žr. <i>Turinio apimtis</i>). 2.5.2. Mokytojui padedant mokyklos bibliotekoje susirasti nurodytus šaltinius.	Mokytojas, atsižvelgdamas į individualius mokinių gebėjimus, skiria užduočių, susijusių su informacijos paieška įvairiuose nurodytuose šaltiniuose (žodynuose, žinyuose, enciklopedijose). Mokiniai, remdamiesi mokytojo nurodytais reikšminiais žodžiais, mokosi rasti reikiamos informacijos vietą; mokosi atrinkti tinkamus šaltinius. Mokytojas pasiūlo būdų (įvairių formų lentelių, schemų) ir (arba) pateikia konkrečių pavyzdžių, kaip rastą informaciją tinkamai suklasifikuoti, o vėliau, reikalui esant, ja tinkamai pasinaudoti.
2.6. Taikyti mokytojo nurodytas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: klausti mokytojo ir (arba) kitų mokinių; mokytojui padedant skaityti tekstą dar kartą; pasižymėti nesuprantamą leksiką; bandyti lietuvių gestų kalba ir (arba) sakytine lietuvių kalba paaiškinti sudėtingesnes teksto vietas.	2.6.1. Žinoti, kad gimtosios (lietuvių gestų) kalbos žinias ir gebėjimus galima sėkmingai taikyti mokantis skaityti ir suprasti tekstus lietuvių kalba. 2.6.2. Mokytojui padedant nurodyti būdus, kuriais naudojasi, kad patikrintų skaitomo teksto suvokimą.	Skaitymo veikla pasirenkama atsižvelgiant į skaitomo teksto žanrą, turinį, leksikos ypatumus. Atkreipiamas dėmesys į skaitymo etapų (veiksmai prieš skaitymą, veiksmai skaitymo metu ir veiksmai po skaitymo) svarbą. Prieš skaitant mokinių prašoma prisiminti, ką jie jau žino (ar mano žina) ta tema. Mokiniams siūloma tekstą skaityti keletą kartų, pasižymėti nesuprantamus žodžius ar sudėtingesnes teksto vietas, braižyti „minčių žemėlapius“; išrašyti nurodytą informaciją. Mokytojas kalbasi individualiai su mokiniu, su grupe mokinių ar visa klase, skatindamas mokinius apmąstyti, kokias strategijas jie taiko sprendami vieną ar kitą teksto suvokimo problemą (pvz., „Ar iš anksto pateikti klausimai tau padėjo rasti informaciją? Ką darai, kai supranti, kad teksto vieta neaiški?“).
2.7. Mokytojo klausiamam atsakyti, kas pasisekė, kas ne; ką būtų galima kitą kartą keisti.		

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Rašytinio teksto kūrimas		
<p>Nuostatos Vertinti rašymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią saviraiškos, bendravimo galimybių. Noriai dalytis patirtimi su girdinčiaisiais ir su kurčiaisiais, išsakant ją rašytine kalba. Siekti tobulinti savo rašytinės kalbos gebėjimus, vertinti konstruktyvią grįžtamąją informaciją.</p>		<p>Mokytojas inicijuoja pokalbius (per lietuvių kalbos ir gestų kalbos pamokas) apie rašymo veiklos prasingumą. Kalbėdamiesi, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas teikia galimybę pasidalyti su kitais savo mintimis, jausmais, geriau pažinti vieniems kitus. Mokiniam suteikiama galimybė rašyti pasiūlytomis temomis, skaityti vieni kitų darbus ir skelbti (pvz., sudaryti knygas) savuosius. Galimybė pasirinkti, ką rašyti, platesnis adresatų ratas didina motyvaciją kurti, autorystės, atsakomybės jausmą. Bendroji rašymo gebėjimų ugdymo schema yra tokia: suformuluojamas aiškus rašymo tikslas ir mokymosi uždavinys; nagrinėjamas pavyzdys; rašoma kartu; rašoma savarankiškai gaunant paramą; rašoma savarankiškai; apmąstoma mokymosi veikla, išsikeliami tolesnio mokymosi uždaviniai.</p>
3.1. Pasirinkti kalbinę raišką atsižvelgiant į adresatą (bendraamžis, vyresnis).	3.1.1. Suprasti, kad kalbinė raiška priklauso nuo tikslo ir adresato. 3.1.2. Žinoti, kaip tinkamai kreiptis, kaip formuluoti prašymą vyresniam žmogui ir bendraamžiui.	Mokytojas su mokiniais nagrinėja tekstus, parašytus ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams ar skirtingais tikslais, ir aptaria kalbinės raiškos skirtumus. Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą (sudominti, informuoti), yra skirtas tam tikram adresatui (draugui, vyresniam žmogui). Mokiniai rašo ta pačia tema, siekdami to paties tikslo, bet skirtingiems adresatams. Taip jie mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką (pvz., vartoja tinkamas įvardžio formas, kreipinius, mandagumo formules).
3.2. Kurti bendraamžiams tekstus, susijusius su asmeninio gyvenimo situacijomis, vartojant mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines priemones.	3.2.1. Vartoti tinkamas mandagumo formules, liepiamosios nuosakos formas.	Mokytojo vadovaujami mokiniai mokosi skirti atvejus, kai nuomonė reiškiamą neutraliai ir siekiant paveikti skaitytoją, atkreipdami dėmesį į kalbinės raiškos skirtumus (pvz., veiksmažodžio nuosakas). Mokiniai mokomi tinkamai pasirinkti leksines ir gramatines priemones emocingai kalbai reikšti (kaip padėkoti, kaip (ne)sutikti, kaip išvaryti ir t.t.).
3.3. Kurti nesudėtingos kompozicijos pasakojimus.	3.3.1. Paaiškinti pasakojimo sandarą (pradžią, dėstymą, pabaigą). 3.3.2. Siejant sakinius ir pasakojimo dalis vartoti įvardžius, prielinksnes konstrukcijas (pvz., iš pradžių), jungtukus. 3.3.3. Vartoti tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, kreipinius, įterpti į	Mokiniai skaito daug pasakojimų, mokytojo vadovaujami aptaria jų kompoziciją. Aptardami tekstų raišką išsiaiškina, kaip autoriai siekia aiškumo: renkami tinkami žodžiai, vengia tų pačių žodžių kartojimosi, vartoja įvairių rūšių sakinius, kuria dialogus. Mokiniai mokosi kurti pasakojimą įrašydami į tekstus praleistas siejimo priemones, kurdami trūkstamas teksto dalis (pvz., tęsia pasakojimą pagal pateiktą pradžią).

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	pasakojimą mokytojo parengtus dialogus.	Mokiniai pagal mokytojo pastabas ir pataisymus redaguoja rašinį: parenka tinkamesnius, labiau derančius žodžius, įterpia dialogų.
3.4. Apibūdinti gerai žinomą daiktą, gyvūną, vietą.	3.4.1. Skirti pasakojimą ir aprašymą. 3.4.2. Suprasti, kad apie tą patį dalyką galima rašyti skirtingai, nes tai priklauso nuo rašytojo tikslo. 3.4.3. Suprasti, kad atsižvelgiant į tikslą pasirinkamas tam tikras pasakojimo būdas. Žinoti, kad taisyklės, receptai, skelbimai, pranešimai apie įvykius skirti informuoti, juose pateikiama nuosekli, tiksli informacija. 3.4.4. Išdėstyti detales laikantis chronologinio principo. 3.4.5. Vartoti būdvardžius, skaitvardžius objektams apibūdinti.	Mokytojo vadovaujami mokiniai nagrinėja dalykinius ir meninius aprašymus ir išsiaiškina jų leksiką, žodžių junginių ir sakinių modelius, teksto sandarą. Mokytojo vadovaujami mokiniai išsiaiškina, kada dera objektus apibūdinti dalykiškai (pvz., kreipiantis į radinių biurą), kada – meniškai (pvz., aprašant savo mylimą augintinį). Mokiniai mokosi skirti visumos išpūdį ir detales, pvz., nagrinėjamuose tekstuose detales pažymi skirtingomis spalvomis. Mokiniai mokosi nusakyti visumos išpūdį. „Minčių lietaus“ ar kitu būdu surašo detales, ieško būdų, kaip jas logiškai išdėstyti. Mokiniai kartu su mokytoju ar grupe draugų komponuoja aprašymus (galima demonstruoti projektoriumi).
3.5. Glaustai išsakyti savo nuomonę (pvz., apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį), naudojantis pateiktomis frazėmis, žinomais modeliais.	3.5.1. Žinoti nuomonės raiškos būdus.	Mokytojo vadovaujami mokiniai nagrinėja rašytinės kalbos pavyzdžius, kad išsiaiškintų, kaip reiškiamą nuomonę. Mokiniai mokosi pasirinkti tinkamas frazes iš kelių siūlomų.
3.6. Mokytojui padedant naudotis vienu dviem rašymo planavimo būdais.	3.6.1. Suprasti, kad teksto rašymas yra procesas. Nurodyti rašymo proceso etapus.	Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai praktiškai veikdami suprastų rašymo etapų specifiką ir šį supratimą praktiškai taikytų. Mokiniai: kartu su mokytoju apsvarsto rašymo tikslą ir adresatą; išmėgina įvairias plano formas; rašo tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu ir su jais dirba: tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją informaciją, redaguoja tekstus kalbinės raiškos tinkamumo ir taisyklingumo požiūriu; įvairiais būdais skelbia parašytus tekstus: parengia knygas, standus ir kt.
3.7. Mokytojui padedant tobulinti nurodytą teksto dalį kalbinės raiškos ir taisyklingumo požiūriu.	3.7.1. Suprasti, kodėl yra prasminga tekstą redaguoti.	Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Mokiniai sudaro aplanką darbų, kurie rodo jų rašymo pažangą, ir paaiškina, kodėl pasirinko būtent šiuos tekstus.

12.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

12.3.2.1. Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas

Klausymas, suvokimas rega

Aptariama klausymosi svarba bendraujant, mokomasi naudotis mokytojo pasiūlytomis klausymosi strategijomis.

Kalbėjimas

Mokomasi tinkamai dalyvauti pokalbiuose, trumpai ir išsamiai atsakyti į klausimą, formuluoti klausimą, taikyti kalbėjimo ir kompensuojamąsias strategijas. Mokiniai turi stengtis aiškiai tarti lietuvių kalbos garsus, klausia ir rega atpažinti žodžius ir žodžių junginius; kalbėti bendrine kalba taip, kad būtų suprasti.

Mokiniai mokosi:

- sieti garsus su raidėmis – užrašyti garsus raidėmis (ir pirštų abėcėle);
- atpažinti ir ištarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius ir minkštuosius ir kietuosius priebalsius;
- taisyklingai ištarti žodį;
- tinkamai intonuoti sakinius.

Komunikavimo intencijos

Svarbiausios bendravimo formulės: pasisveikinti, pasiteirauti ir atsakyti; padėkoti.

Pokalbis: užkalbinti nepažįstamą žmogų.

Informacija: paaiškinti apie įvykį; perspėti apie pavojų.

Bendra veikla: paraginti veikti; patarti ko nors nedaryti.

Nuotaikos, jausmai: pasidžiaugti; pasakyti apie savijautą; išreikšti pageidavimą, norą; parodyti baime.

12.3.2.2. Rašytinio teksto suvokimas

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūrai pažinti svarbūs tautosakos, klasikinės ir šiuolaikinės literatūros (lietuvių ir kitų tautų) originalūs arba adaptuoti kūriniai ar jų ištraukos. Skaitomi mokinių suvokimo galimybes atitinkantys negrožiniai (publicistiniai, dokumentiniai, informaciniai) ir įvairialypės in-

formacijos (pvz., reklamos, paveikslėlių istorijų tipo) originalūs arba adaptuoti tekstai ar jų ištraukos.

Šiame ugdymo konkrente mokiniai turėtų aptarti: originalius arba adaptuotus prozos kūrinius (arba jų ištraukas), nesudėtingus trumpus ir mokinių suvokimo lygį atitinkančius poezijos kūrinius. Rekomenduojama perskaityti ir aptarti du stambesnės formos originalius arba adaptuotus kūrinius (romanus, apysakas) ar jų ištraukas, taip pat smulkesnių žanrų originalių arba adaptuotų kūrinių ar jų ištraukų (smulkiosios tautosakos, sakmių, padavimų, pasakėčių, tautosakinių ir literatūrinių pasakų, apsakymų). Dėl dramos kūrinių ar jų ištraukų parinkimo ir pateikimo šio konkrento mokiniams sprendžia mokytojas: jei mokinių gebėjimai yra pakankamai geri skaityti ir suvokti nesudėtingus (originalius arba adaptuotus) dramos kūrinius ar jų ištraukas, mokytojas mokiniams pateikia dramos kūrinių ar jų ištraukų pavyzdžių; jei mokiniams per sunku skaityti ir suvokti nesudėtingus (originalius arba adaptuotus) dramos kūrinius ar jų ištraukas, mokytojas vietoj dramos kūrinių renka prozos arba poezijos tekstus ar jų ištraukas ir skatina mokinius suvaidinti arba atpasakoti juose pateiktus dialogus.

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Ugdomas literatūros kaip išmonės, vaizduojamojo pasaulio sąlygiškumo suvokimas. Mokomasi suvokti sakmių, padavimų, pasakų meninę išmonę, susipažįstama su tradiciniais tautosakinių pasakų personažais, mokiniams paaiškinama, kuo skiriasi tautosakinė ir literatūrinė pasaka. Aptariama smulkioji tautosaka ir (atsižvelgiant į mokinių suvokimo lygį) jos savitumas. Aptariami grožinio ir dalykinio teksto panašumai ir skirtumai. Literatūriniai tekstai mokiniams pateikiami ir rašytine forma (lietuvių kalba), ir (jei yra galimybė) atpasakoti lietuvių gestų kalba, kad mokiniai kuo tiksliau suprastų literatūrinių tekstų turinį ir suvoktų kūrinių visumą. Aptariant literatūrinius tekstus remiamasi geriausiaisiais mokinių gebėjimais, tekstų turinys ir potekstė aptariami lietuvių kalba ir (arba) lietuvių gestų kalba.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Ugdoma skaitymo kultūra. Formuojamas knygos, kaip literatūrinio pateikimo formos, supratimas. Mokomasi skirti šias sąvokas: autorius, rašytojas, sudarytojas, dailininkas, lei-

dėjas, iliustracija. Mokomasi išvelgti literatūros ir kitų menų ryšius: pristatoma literatūros siužetų daileje pavyzdžių, atkreipiamas mokinių dėmesys į skaitomų kūrinių ir iliustracijų sąsajas. Mokiniais pristatomi vienas ar keli vaikams skirtos periodikos leidiniai, filmai, spektakliai, interneto svetainės.

12.3.2.3. Rašytinio teksto kūrimas

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo įvairiais tikslais: siekdami saviraiškos ir informuoti, išsakyti savo nuomonę, mintis ir jausmus. Rašoma įvairiems adresatams: bendraamžiams, vyresniems žmonėms.

Rašymo užduočių kontekstas. Mokiniai rašo apie jiems gerai pažįstamus ir aktualius dalykus (bendravimo, laisvalaikio, šeimos, klasės gyvenimo temomis) remdamiesi savo patirtimi – nutikimais, įspūdžiais, išgyvenimais.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Tekstų tipai ir teksto struktūra. Vyrauja pasakojamojo tipo tekstų rašymas. Mokomasi rašyti aprašymus, grįstus chronologiniu principu. Susipažįstama su samprotavimo pradmenimis. Mokiniai mokosi rašyti elementarios struktūros tekstus (įvadinė, dėstymo, baigiamoji pastraipos). Mokiniai mokosi sieti sakinius vartojant jungtukus, laikorieveiksnius, įvardžius. Mokiniai mokosi rašyti laikantis bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo (siekdami išvengti dviprasmybių, tinkamai vartoja įvardžius), tikslumo.

Tekstų žanrai. Mokiniai mokosi rašyti paisant žanro reikalavimų. Mokomasi rašyti laišką, žinutę, kvietimą, skelbimą, sveikinimą, pasiaiškinimą. Mokiniai perkuria pasaką, sakmę, padavimą.

12.3.2.4. Kalbos pažinimas

Fonetika ir akcentologija (tik kalbantiesiems mokiniams). Mokiniai mokosi skirti ir taisyklingai tarti balsius (ilguosius, trumpuosius), priebalsius (skardžiuosius, dusliuosius), dvigarsius (dvibalsius, mišriuosius dvigarsius). Mokiniai mokosi atpažinti priebalsių supanašėjimo atvejus ir taisyklingai tarti. Mokytojas stebi mokinių kalbą ir pasižymi dažnesnes klaidas, atkreipia mokinių dėmesį į daromas kalbos klaidas apibendrinamas atliktas užduotis.

Leksika. Mokiniai vartodami kalbą supranta, kad žodis gali būti vartojamas tiesiogine ir perkeltine reikšme. Mokiniai atpažįsta sinonimus, antonimus. Mokiniai susipažįsta su leksikos normomis (dažniausiai mokinių vartojami žodžiai). Naudojamasi žodynais.

Morfologija. Mokiniai supranta, kad kiekvienas žodis yra kalbos dalis. Kaitomos ir nekaitomos kalbos dalys (samprata, pirminis supažindinimas su visomis kalbos dalimis).

Mokiniai mokosi atpažinti tekste daiktavardį, būdvardį, veiksmažodį,rieveksmį (būdo, laiko, vietos), prielinksnių, jungtuką, nurodyti pagrindinius gramatinius daiktavardžio, būdvardžio, veiksmažodžio požymius. Mokiniai mokosi taisyklingai rašyti linksnių, asmenų galūnes, veiksmažodžio laikų ir nuosakų priesagas ir galūnes,rieveksmių (būdo ir laiko, vietos) priesagas, laipsnių priesagas.

Mokosi taisyklingai vartoti prielinksnius *pas, per, į, ant*.

Mokiniai kartuoja žodžių sandarą. Mokomasi rašyti nosines balse žodžių šaknyse.

Mokomasi pagrindinių nagrinėjamų kalbos dalių priesagų reikšmių, vartojimo ir rašybos (*-elis, -ėlis, -esys, -ykla, -ymas, -imas, -yba, -inis, -ingas, -iškas*).

Mokomasi pagrindinių nagrinėjamų kalbos dalių priešdėlių reikšmių, vartojimo ir rašybos (*sa-, į-, apy-*).

Mokomasi taisyklingos rašybos pagal individualius poreikius.

Sintaksė. Mokiniai mokosi suskirstyti sakinius žodžių junginiais. Mokomasi skirti sakinių rūšis pagal komunikacinę tikslą. Mokomasi skirti pagrindines ir antrininkes sakinio dalis. Nagrinėti pateikiami tik grynojo tarinio, vientisinio veiksnio, neišplėstų sakinio dalių atvejai. Vienarūšių sakinio dalių skyrimas kableliais (kai vardijamos sakinio dalys, kai jos jungiamos priešpriešiniais ar pasikartojančiais jungtukais). Nagrinėjant nesudėtingus pavyzdžius mokomasi skirti vientisinį ir sudėtinį sakinius. Mokomasi skirti tiesioginę kalbą (nenagrinėjami atvejai, kai autoriaus žodžiai įsiterpia į veikėjo žodžius). Mokiniai atpažįsta sakinyje kreipinį, mokosi jį skirti.

Mokomasi taisyklingos skyrybos pagal individualius poreikius.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai susipažįsta su pasaulio kalbų žemėlapiu, sužino, kad egzistuoja kalbų įvairovė, kad kalbos skirstomos į grupes, kad lietuvių kalba priklauso baltų kalboms. Mokiniai analizuoja mokytojo pateiktus pavyzdžius, rodančius, kad kalba keičiasi. Mokiniai susipažįsta su

jiems aktualių vardų, pavardžių, vietovardžių kilme, aptaria liaudiškus ir mokslinius kelių dalykų paaiškinimus. Nagrinėdami tekstus mokiniai pratinasi pažinti kalbos vartojimo įvairovę, kurią lemia komunikacinė situacija.

12.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

12.3.3.1. Toliau lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi gebėjimų, nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

12.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokytojas supranta, kad mokinys yra susidūręs su kai kuriomis sąvokomis, komunikaciniais susitarimais, taisyklėmis, tačiau dar negeba tikslingai vartoti sąvokų, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, gali nurodyti komunikacinius susitarimus ir taisykles, stengiasi jų laikytis.	Kalbos ir literatūros žinios sistemingos: mokinys dažniausiai tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus, taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas (tik kalbantiesiems mokiniams)	Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, kai bendrine kalba aiškiai artikuliuojant kalbama žinomomis temomis. Mokinys, nors ir susidurdamas su gana dideliais trukdžiais, mėgina kurti sakytinius tekstus: trumpai pasakoti apie kasdienesius įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, daiktus.	Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, pagrindines detales, kai aiškiai kalbama bendrine kalba. Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, geba kurti sakytinius tekstus: kurti paprastus informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti jausmus apie kasdienesius pažįstamos aplinkos dalykus; pasakoti apie kasdienesius įvykius, veiklą; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, daiktus; dalyvauti pokalbyje gerai žinomomis temomis įprastose kasdienėse ir kai kuriose netikėtose situacijose.	Mokinys gerai supranta tekstų esmę ir svarbias detales, kai kalbama bendrine kalba aiškiai artikuliuojant. Mokinys, susidorojęs su trukdžiais, gali kurti sakytinius tekstus: kurti paprastus informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti jausmus apie pažįstamos aplinkos dalykus; pasakoti apie tikrus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, daiktus; dalyvauti pokalbyje gerai žinomomis temomis įprastose kasdienėse ir kai kuriose netikėtose situacijose.

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto suvokimas	Skaitydamas tekstus, atitinkančius šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa konkrečiai nurodytą informaciją, atsako bent į kelis klausimus, atskleidžiančius tik elementarų, paviršutinišką teksto supratimą: nurodo pagrindinį veikėją ir pagrindinį įvykį. Savo nuomonę pasako tik mokytojui padedant.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa nurodytą informaciją, atsako į daugumą klausimų, atskleidžiančių platesnį teksto supratimą: nurodo veiksmo vietą, laiką, veikėjus, pagrindinį įvykį. Remdamasis mokytojo pateiktomis nuorodomis, pasako savo nuomonę apie tekstus, mėgina lyginti juos su kitais tekstais.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius šeštos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją, atsako į visus klausimus, atskleidžiančius platesnį, nuodugnesnį teksto supratimą: nurodo veiksmo vietą, laiką, veikėjus, pagrindinį įvykį, suformuluoja teksto temą, išvelgia tiesiogiai pasakytus autoriaus tikslus. Savarankiškai išsako savo nuomonę.
Rašytinio teksto kūrimas	Mėgina kurti tekstą nurodyta tema. Į rašymo tikslą, situaciją atsižvelgiama labai fragmentiškai. Teksto mintys neplėtojamos, nedetalizuojamos. Kuriant tekstą mėginama vartoti laiko, erdvės ryšius rodančias sąsajas, tačiau dėl teksto nuoseklumo ir kalbos taisyklingumo trūkumų teksto turinys yra tik nuspėjamas.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, daugeliu atvejų tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Pagrindinė teksto mintis aiški. Pasitaiko gramatikos, skyrybos, rašybos klaidų, bet iš darbo visumos matyti, kad mokinys laikosi daugelio šiame ugdymo konkrece nagrinėjamų normų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, tinkamai renkasi kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus, aprašymus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Sakinių siejimo būdai įvairūs. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pakankamai detalizuojama. Kalba pakankamai taisyklinga, turtinga.
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas, mokosi mokytojo vadovaujamas.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi uždavinius.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.

12.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 7–8 klasės

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (12.4.1). Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis (12.4.2). Atskirai nurodomas kalbos pažinimo turinys (12.4.2.4), kuris pirmojoje lentelėje integruotas į kitas veiklos sritis. Šiame ugdymo konkrečiau išskiriamas ir turinio minimumas. Paskutinėje skyriaus dalyje (12.4.3) pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

12.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Lentelėje aprašomi 7–8 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Pasiekimai orientuoti į kompetencijas, kurios suprantamos kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas		
Nuostatos Komunikavimą lietuvių kalba vertinti kaip prasmingą veiklą, padedančią integruotis į girdinčiųjų bendruomenę. Iš klausyti kitą, gerbti jo nuomonę. Stengtis pažinti savo ir kitų kalbinius gebėjimus ir juos tobulinti.		Sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo gebėjimų ugdymas (individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra) turėtų teikti galimybę integruotis į visuomenę, veikti ir komunikuoti tiek kurčiųjų, tiek girdinčiųjų bendruomenėse. Siekiama, kad asmuo žiūrėtų į save kaip į dvikalbį. Mokiniai turėtų išsiugdyti nuostatą įveikti uždarumą, norėti integruotis į girdinčiųjų visuomenę, įgyti nepriklausomumo, socialinę kompetenciją, pozityvų požiūrį į mokymąsi. Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį ir pan. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą. Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drašinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliuojamos įvairios situacijos, pasirenkami įvairūs vaidmenys.
1.1. Suprasti trumpų platesnės tematikos (mokymosi, laisvalaikio, pomėgių, buitės) tekstų turinį.	1.1.1. Adekvačiai reaguoti į girdimą pranešimą žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis. 1.1.2. Įsidėmėti informaciją, susijusią su kasdiene veikla, mokymusi. 1.1.3. Žinoti, kad gaunamų pranešimų turinys ir raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos.	Kalbėjimo pratybomis turi būti tikslingai siekiama ugdyti mokinių pasitikėjimą, poreikį ir gebėjimą vartoti lietuvių kalbą atsižvelgiant į komunikacijos intencijas ir adresatą. Kalbėjimo situacijos ir pratybos turi sudaryti palankias sąlygas bendrauti žodžiu. Prieš atliekant užduotį išsiaiškinami jos tikslai, visuma ir detalės, stengiamasi išlaikyti pusiausvyrą tarp specialiųjų pratybų reikalingumo ir mokinių socializacijos poreikių, numatomos įvairių tipų pratybos, kurios atliekamos indi-

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		<p>vidualiai. Mokiniai, vadovaujami mokytojo, atlieka įvairias dialoginio ir monologinio kalbėjimo pratybas: kuria mokytojo nurodytus situacinius dialogus. Mokytojas daug dėmesio skiria kalbinei veiklai: mokiniai kalba aktualiomis temomis, žaidžia kalbinius žaidimus. Kalbėjimo įgūdžių lavinimas turėtų būti siejamas su aktyvia, pilietiškumą ir bendruomenės jausmą skatinančia veikla, pvz., mokiniai, padedami mokytojo, rengia projektą – pasakų popietę pradinukams. Mokiniai, vadovaujami mokytojo, išbando sakinio teksto kūrimo, sakymo ir šios veiklos gebėjimų trūkumų kompensavimo strategijas: atlieka specialias užduotis, kurioms reikia naudotis visais turimais kalbiniais ištekliais ir kompensavimo strategijomis (pvz., žodžių keitimas, garsai, kūno kalba).</p> <p>Ugdymo procese turi būti skiriama pakankamai galimybių mokiniams aptarti, kas jiems padeda kalbėti, kas kliudo, kiekvienam padėti pritaikyti sau tinkamas kalbėjimo ir kompensavimo strategijas.</p>
1.2. Suprasti nesudėtingos raiškos informacinių pranešimų esmę ir adekvačiai į juos reaguoti.	1.2.1. Suprasti girdimos informacijos ir atidaus klausymosi (arab suvokimo rega) svarbą bendraujant.	
1.3. Pasakoti/dalyvauti pokalbyje žinomomis temomis.	<p>1.3.1. Suprasti, kad perduodamos sakininės informacijos turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos.</p> <p>1.3.2. Laikytis kalbinio etiketo reikalavimų.</p> <p>1.3.3. Žinoti, kad klausytojui suprasti tekstą padeda aiški kalbėtojo tartis.</p> <p>1.3.4. Vartoti gramatikos konstrukcijas, nurodytas <i>Turinio apimtyje</i>.</p>	
1.4. Naudotis pasirinktomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.	<p>1.4.1. Suprasti, kas padeda ir kas kliudo sėkmingai komunikuoti žodžiu.</p> <p>1.4.2. Žinoti, kurios nežodinės priemonės padeda perteikti mintis.</p> <p>1.4.3. Laikytis tarties ir intonavimo normų, nurodytų <i>Turinio apimtyje</i>.</p>	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2. Rašytinio teksto suvokimas		
<p>Nuostatos Vertinti skaitymą kaip prasmingą ir asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybę patirti naujų išgyvenimų, ugdytis vaizduotę, bendrauti, mokytis. Skaitant įvairaus pobūdžio tekstus, siekti plėsti ir turtinti žodyną. Siekti tobulinti skaitymo ir teksto suvokimo gebėjimus.</p>		<p>Mokytojas (auklėtojui ir klasės vadovui padedant) planuoja pokalbius apie mokinių skaitymo interesus ir įpročius, atkreipdamas dėmesį į menkai motyvuotus skaitytojus, mėgina išsiaiškinti menkos motyvacijos priežastis ir ieško, kaip paskatinti mokinius skaityti.</p> <p>Sudarydamas planą, mokytojas atsižvelgia į skirtingus merginų ir vaikinų skaitymo poreikius, įtraukia mokinių pasiūlytų tekstų, kūrinių.</p> <p>Mokiniai įvairiomis formomis pristato savo skaitomas knygas. Rengiami paaugliams skirtų knygų serijų pristatymai.</p> <p>Po itin pavykusios diskusijos apie tekstą mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklausė jos sėkmė, kad mokiniai suprastų, jog skaityti ir kalbėtis apie tekstus gali būti ir įdomu, ir prasminga, ir net naudinga.</p>
<p>2.1. Mokytojui padedant arba savarankiškai skaityti ir suprasti nurodytus ir (arba) savarankiškai pasirinktus didesnės apimties, grožinius ir negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus, kuriuose vyrauja pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, tematika ir problematika atitinkančius mokinių amžių ir poreikius.</p>	<p>2.1.1. Glaustai atpasakoti arba aprašyti tekstą ar jo dalį, neiškreipiant esmės.</p> <p>2.1.2. Atpažinti aiškiai išreikštus autoriaus tikslus, pvz., informuoti, paaiškinti, įtikinti.</p>	<p>Mokytojas atrenka (ir (arba) pasiūlo mokiniams savarankiškai pasirinkti) skaityti ir aptarti tekstus, kurie atitinka mokinių suvokimo galimybes ir poreikius. Kad suprastų tekstą, mokiniai turi turėti tam tikrų žinių ar patirties, susijusios su skaitomo teksto turiniu ir forma. Skaitant tekstą, mokytojas suteikia mokiniui reikiamą paramą: nurodo, kur galima susirasti nežinomus žodžius ar posakius, kartais pakeičia juos jau žinomais (sinonimais), sutrumpina sudėtingesnę skaitomo teksto dalį (ištrauką, pastraipą); paaiškina teksto kompozicijos ypatumus. Šiame konkcentre dauguma tekstų, kūrinių (ištraukų) turėtų būti skaitoma per pamoką. Tokiais atvejais organizuojama trijų etapų skaitymo veikla. Mokytojas vadovauja pokalbiui, pateikia atvirojo tipo klausimų, kurie skatina mokinius ne tik elementariai suprasti tekstą, bet ir savarankiškai ieškoti informacijos, diskutuoti vieniems su kitais. Pateikus klausimą svarbu duoti mokiniams laiko pamąstyti, apgalvoti atsakymą. Jeigu aptariami didesnės apimties kūriniai, mokiniai gali atlikti įvairius teksto supratimo užduotis grupėmis. Vėliau kiekvienos grupės atliktos užduotys pristatomos klasei ir aptariamos.</p> <p>Mokiniai mokosi skirti viso skaitomo teksto ir jo dalies temą, nuotaiką. Mokytojas pateikia kelias to paties teksto ar jo dalies temos formuluotes ir aptaria su mokiniais, kurios formuluotės apibendrina visą tekstą, o kurios – tik jo dalį.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.2. Remiantis mokytojo pateiktu teksto apibendrinimo planu arba savarankiškai trumpai atpasakoti (ir (arba) aprašyti) teksto turinį, nurodyti skaityto teksto temą, nuotaiką.	2.2.1. Skirti teksto temą, nuotaiką.	
2.3. Remiantis mokytojo pateiktomis nuorodomis arba savarankiškai aptarti grožiniuose tekstuose vaizduojamą pasaulį (veikėjų paveikslus, siužetą) ir išskirti pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus.	2.3.1. Nurodyti skaitomo teksto veikėjus, aptarti jų paveikslus. 2.3.2. Glaustai atpasakoti siužetą. 2.3.3. Skirti autorių ir pasakotoją. 2.3.4. Skirti eiliuotą ir prozos kalbą. 2.3.5. Skirti pagrindinių literatūros rūšių tekstus – epinius, lyrinius ir draminius. 2.3.6. Skirti literatūros tipus: istorinę, nuotykių, detektyvinę, komiškoji, fantastinę. 2.3.7. Tinkamai vartoti sąvokas (žr. <i>Turinio apimtis</i>) aptariant tekstus. 2.3.8. Skirti pagrindinius negrožinio teksto faktus bei detales.	Šiame konkreste (atsižvelgiant į mokinių suvokimo lygį) pamažu žengiama literatūros analizės link: išskiriamas autorius ir pasakotojas, veikėjai, svarbiausi ir įdomiausi siužetinės linijos vystymosi etapai. Mokytojas, aptardamas konkrečius pavyzdžius, paaiškina mokiniams, kad nepakanka vien nurodyti veikėjus, svarbu juos ir išsamiau aptarti (apibūdinti). Pateikiama įvairių veikėjų apibūdinimo būdų, skatinama pasirinkti tinkamus. Aptariant siužetinę liniją, mokiniai skatinami iliustruoti, inscenizuoti (ištraukas, pastraipas, kūrinis), atpasakoti (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba). Jei mokiniai negali arba nesugeba atpasakoti lietuvių kalba žodžiu (arba raštu), mokytojas skatina juos kuo tiksliau ir aiškiau atpasakoti lietuvių gestų kalba. Taip pat svarbu, kad mokiniai ne tik skirtų eiliuotą ir prozos kalbą, bet ir žinotų pagrindines literatūros rūšis, skirtų literatūros tipus. Todėl skaitant vienos ar kitos rūšies grožinius tekstus, mokiniai skatinami savarankiškai nurodyti ir kūrinio ar ištraukos tipą (nuotykinė, komiška ir pan.). Aptariant ir lyginant įvairaus pobūdžio negrožinius tekstus (anketas, interviu, straipsnius, laiškus, dienoraščius, atsiminimus) mokiniai skatinami išskirti ir, reikalui esant, suklasifikuoti ne tik čia pateikiamus pagrindinius faktus, įvykius ar nuomones, bet ir detales, padedančias suprasti ir apibendrinti šių tekstų visumą.
2.4. Remiantis įspūdžiu ar patirtimi parašyti ir (arba) pasakyti savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus. Mokytojui padedant arba savarankiškai pagrįsti savo nuomonę bent vienu argumentu (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba).	2.4.1. Žinoti nuomonės raiškos leksikos ir gramatikos priemonėmis būdus. 2.4.2. Suprasti, kad nuomonę reikia pagrįsti (bent vienu argumentu).	Mokytojas paaiškina mokiniams, kad nepakanka vien pasakyti savo nuomonę, reikia ją ir pagrįsti bent vienu argumentu. Mokiniai mokosi vertinti vadovaudamiesi mokytojo nurodytais kriterijais, naudodamiesi jau žinomais ir (arba) naujais nuomonės raiškos būdais bei leksikos ir gramatikos priemonėmis. Mokiniai skatinami raštu ir (arba) žodžiu (lietuvių gestų kalba ar lietuvių kalba – tie, kurie geba) išsakyti įspūdžius, keistis nuomonėmis apie tekste kalbamus dalykus (pvz., veikėjų poelgius, autoriaus požiūrį). Taip pat su mokiniais aptariami bent keli būdai, kuriais skaitytojai dalijasi savo vertinimais (pvz., specialūs periodinių leidinių skyreliai, diskusijų forumai internete).

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.5. Rasti informaciją nurodyta tema nurodytuose ir (arba) savarankiškai pasirinktuose grožiniuose ir negrožiniuose (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstuose. Nurodyti informacijos šaltinį.	2.5.1. Skirti įvairius negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus (žr. <i>Turinio apimtis</i>). 2.5.2. Nurodyti bent kelis informacijos šaltinius (internetas, knygos). 2.5.3. Tinkamai pasinaudoti rasta informacija.	Mokiniai, vadovaujami mokytojo, nuolat tobulina gebėjimą rasti ir tikslingai tvarkyti informaciją. Mokomasi tikslingai naudotis įvairiomis paieškos sistemomis, enciklopedijomis, žinynais, mokomaisiais žodynais. Mokomasi tinkamai pasižymėti informaciją: užsirašyti reikiamus žodžius, faktus, citatas, santraukas ir pan. Mokytojas paaiškina, kad atsižvelgdami į skaitymo tikslą skaitytojai renka skaitymo būdą: apžvalginį, detalų, atrenkamąjį. Mokytojas pats pademonstruoja, kaip skaitoma įvairiais būdais, aptaria su mokiniais, kada kuris būdas veiksmingiausias. Mokiniai mokosi trumpai apibendrinti rastą informaciją, tinkamai ją suklasifikuoti įvairiais jau žinomais ir (arba) naujais būdais: diagramomis, lentelėmis ir pan.
2.6. Taikyti tinkamas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: skaityti savarankiškai kelis kartus; pasižymėti sudėtingesnes teksto vietas; nuolat klausti mokytojo ir (arba) kitų mokinių; bandyti lietuvių gestų kalba ir (arba) sakyti lietuvių kalba paaiškinti sudėtingesnes teksto vietas; palyginti savo suvokimą su kitų.	2.6.1. Žinoti, kad gimtosios (lietuvių gestų) kalbos žinias ir gebėjimus galima sėkmingai taikyti mokantis skaityti ir suprasti tekstus lietuvių kalba. 2.6.2. Taikyti būdus, kuriais galima patikrinti skaitomo teksto suvokimą ir, mokytojui padedant, nugalėti kliūtis, kylančias dėl skaitymo gebėjimų stokos.	Skaitymo veikla organizuojama taip, kad mokiniai plėtotų sąmoningo skaitymo gebėjimus plėsdami strategijų spektrą ir apmąstydami skaitymo patirtį. Prieš skaitant tekstą mokiniai skatinami nuspėti autoriaus tikslą, problemą iš teksto pavadinimo, prašoma prisiminti, ką jie jau žino ar mano žiną ta tema. Skaitydami mokiniai taiko strategijas, kurios padeda stebėti ir koreguoti savo suvokimą: pildo įvairias mokytojo pasiūlytas lenteles, išrašo nurodytą informaciją; kartu su mokytoju ar klasės draugu ieško pagrindinių teiginių ar argumentų. Mokytojo vadovaujami ar kartu su grupės nariais aptaria savo užrašus, aiškinasi neaiškias teksto vietas dar kartą ar net kelis kartus skaitydami; sieja tai, kas perskaityta, su pirminėmis išvalgomis ir jau turima patirtimi. Mokiniai pratinami neaiškias ar nežinomas jiems žodžius bandyti aiškinti savarankiškai (iš konteksto, taikyti žodžių darybos žinias, savarankiškai ieškoti žodynuose ir pan.). Mokytojas kalbasi individualiai su mokiniu, su grupe mokinių ar visa klase, skatindamas mokinius apmąstyti, kokias strategijas jie taiko sprenddami vieną ar kitą teksto suvokimo problemą (pvz., Ar iš anksto pateikti klausimai tau padėjo rasti informaciją? Ką darai, kai supranti, kad teksto vieta neaiški?).
2.7. Mokytojo klausiamam atsakyti, kas pasisekė, kas ne, kokios teksto suvokimo strategijos tiko vienam ar kitam skaitymo sunkumui spręsti, ko nepavyko atlikti, kodėl.		

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Rašytinio teksto kūrimas		
<p>Nuostatos Vertinti rašymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią saviraiškos, bendravimo, mokymosi galimybių. Noriai dalytis patirtimi, informacija bei idėjomis išsakant juos rašytine kalba. Siekti tobulinti savo rašytinės kalbos gebėjimus, siekti konstruktyvios grįžtamąsios informacijos ir teikti ją kitiems.</p>		<p>Planuodamas kursą mokytojas pasitikrina, ar užduočių įvairovė pakankama, kad atitiktų įvairių polinkių mokinių interesus. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar yra užduočių, temų, atitinkančių ir merginų, ir vaikinų interesus. Mokiniam suteikiama galimybė rašyti pačių pasirinktomis temomis, skaityti kitų darbus. Galimybė pasirinkti, ką rašyti, platesnis adresatų ratas motyvuoja, stiprina autorystės bei atsakomybės jausmą. Mokytojas inicijuoja pokalbių apie rašymo veiklos prasingumą. Kalbėdamiesi, svarstydami savo rašymo patirtį mokiniai supranta, kad rašymas suteikia galimybių keistis mintimis, idėjomis, būti geriau pažintiems ir pažinti kitus. Mokiniai įsitikina, kad rašymas yra geras būdas mokytis, nes rašant greit paaiškėja, ko dar nežinai, ką reikia išsiaiškinti, pasitikslinti. Mokytojas paragina mokinius stebėti, kaip rašymas padeda ugdytis mąstymo gebėjimus. Mokytojas kuria bendradarbiavimu grįstą aplinką, mokiniai skatinami vieni kitiems padėti mokytis: skaityti vieni kitų darbus, teikti pastabų, klausimų, pasiūlymų. Mokytojas stebi, ar mokiniai adekvačiai vertina savo rašymo gebėjimus, ar jiems gerai suprantami rašymui keliami reikalavimai.</p>
3.1. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į komunikavimo situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis).	<p>3.1.1. Paaiškinti, kaip kalbinė raiška ir turinys priklauso nuo tikslo, adresato, pasirengimo, situacijos. 3.1.2. Rengiantis rašyti įvertinti adresato pasirengimą, numatyti jo lūkesčius ir atitinkamai reaguoti. 3.1.3. Vartoti tinkamas įvardžio formas, krepinius, mandagumo formules rašant vyresniems, vengti šnekamosios kalbos žodžių, frazių oficialiose situacijose.</p>	<p>Bendroji rašymo gebėjimų ugdymo schema yra tokia: suformuluojamas aiškus rašymo tikslas ir mokymosi uždavinys; nagrinėjamas pavyzdys; rašoma kartu; rašoma savarankiškai gaunant paramą; rašoma savarankiškai; apmąstoma mokymosi veikla, iškeliami mokymosi uždaviniai. Mokytojas kuria rašymo situacijas, kuo panašesnes į autentiškas: rašymas turi aiškų tikslą (informuoti, paprašyti), yra skirtas tam tikram adresatui (bendraamžiams, vyresniems žmonėms). Mokytojas su mokiniais nagrinėja tekstus, parašytus ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams, ir aptaria kalbinės raiškos ir turinio skirtumus. Mokiniai rašo ta pačia tema, siekdami to paties tikslo, bet skirtingiems adresatams. Atlikdami tokias užduotis mokiniai mokosi tinkamai pasirinkti kalbinę raišką, numatyti, ką žino ir ko gali nežinoti skaitytojai, ir atitinkamai reaguoti (pvz., papildomai kai ką paaiškinti, paieškoti iliustracijų, pasirinkti paprastesnius žodžius).</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.2. Kurti tekstus bendraamžiams ir pažįstamiems suaugusiems, vartojant savarankiškai pasirinktas ar mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines, sintaksines priemones.	3.2.1. Vartoti liepiamosios bei tariamosios nuosakos veiksmažodžius.	Įtikinamojo pobūdžio tekstams ypač svarbu įtaigūs pradžios ir pabaigos akcentai. Mokiniai eksperimentuoja pasirinkdami emocines ekspresines priemones adresatui paveikti.
3.3. Kurti siužetinius pasakojimus pagal iliustracijas, siejant pasakojimo ir aprašymo elementus.	3.3.1. Skirti teksto tipus: pasakojimą, aprašymą, samprotavimą. 3.3.2. Suprasti, kad pasakojimo įtampa kuriama vaizduojant konfliktišką situaciją, įterpiant veiksmo aplinkos aprašymų. 3.3.3. Naudoti įvairius charakterizavimo būdus: veikėjų dialogus, meninius veikėjų išvaizdos aprašymus. 3.3.4. Įterpti į pasakojimą meninio aprašymo (vietos, laiko, veikėjų) pastraipų, tinkamai parinkti detales. 3.3.5. Kuriant aprašymus vartoti įvairių rūšių pažyminius: derinamuosius ir nederinamuosius, išplėstinius būdvardinius, priedėlius.	Rašydami pasakojimus mokiniai yra linę tiesiog atpasakoti žinomus siužetus. Mokant kurti pasakojimą turi būti nuolat ryškinamas skirtumas tarp siužeto perpasakojimo ir vaizdavimo. Mokiniai, nagrinėdami kitų sukurtus pasakojimus, išsiaiškina, kaip kuriama pasakojimo atmosfera, įtampa, veikėjų charakteriai, kieno vardu gali būti pasakojama. Daug dėmesio skiriama veiksmo aplinkybių ir veikėjų vaizdavimui. Mokiniai eksperimentuoja keisdami pasakotoją (pvz., pasakoja tą pačią istoriją kito veikėjo vardu), pasakojimo atmosferą, perkurdami žinomus siužetus.
3.4. Aprašyti žmogų, įvykį, procesą (pvz., pyrago kepimą).	3.4.1. Skirti aiškinimą ir argumentavimą. 3.4.2. Žinoti pagrindinius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia. Atsižvelgiant į aiškinimo tikslą išsirinkti tinkamą modelį (iš mokytojo pasiūlytų).	Nagrinėdami kitų sukurtus dalykinius aiškinamuosius tekstus (patartina panagrinėti kitų mokomųjų dalykų vadovėlių tekstus), mokiniai išsiaiškina įvairius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia. Atkreipiamas mokinių dėmesys į tai, kad aiškinimo modelis padeda geriau suprasti skaitomą tekstą. Mokiniai mokosi komponuoti savo tekstus pagal aptartus modelius. Pirmuosius bandymus mokiniai galėtų atlikti dirbdami grupėmis. Mokiniai mokosi dalykiškai palyginti du objektus. Jie numato lyginimo aspektus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.5. Išsakyti savo nuomonę (pvz., apie madą, sveiką gyvenimą, filmą, televizijos laidą, asmens saugą), naudojantis mokytojo pateikta schema ar planu.	3.5.1. Komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas). 3.5.2. Skirti tezę. 3.5.3. Tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai). 3.5.4. Tinkamai vartoti siejamąsias priemones (jungtukus, įterpinius).	Mokiniai, nagrinėdami samprotaujamojo argumentuojamojo pobūdžio tekstus, išsiaiškina jų komponavimo principus, argumentų ir kontrargumentų išdėstymo tvarką. Mokiniai lygina samprotaujamuosius tekstus, kuriais siekiama įrodyti ir įtikinti, kad išsiaiškintų, kuo skiriasi jų raiška ir argumentavimo pobūdis. Mokiniai rengiasi rašyti samprotavimą formuluodami aiškia tezę, sudarydami argumentų „už“ ir „prieš“ sąrašus. Mokiniai mokosi pagal pasirinktą modelį rašyti įžangą, kuriose pristatoma problema.
3.6. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti taikant mokytojo pasiūlytas strategijas. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką.	3.6.1. Žinoti, kokių susitarimų reikia laikytis rašant, kad žmonės vieni kitus reikiamai suprastų.	Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo etapų patirties. Mokiniai įvairiais būdais rengiasi rašymui (skaito, rengia interviu ir pan.), planuoja tekstus; rašo tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu ir su jais dirba: formuluoja kylančius rašymo sunkumus, mokytojo padedami randa sprendimus, tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją informaciją, redaguoja juodraščius kalbos taisyklų požiūriu; mokosi teikti konstruktyvios grįžtamosios informacijos kitiems; mokosi įsivertinti savo darbus pagal pateiktus kriterijus; įvairiais būdais skelbia parašytus tekstus: parengia knygas, standus ir kt.; parengia tekstą tekstų rengykle, pasirenka priemones atsižvelgdami į rašymo tikslą. Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Jie gali pildyti trijų dalių mokymosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip jaučiausi? Kaip man sekėsi? / Ką supratau? Ko išmokau?). Mokiniai sudaro aplanką darbų, kurie rodo jų rašymo pažangą, ir paaiškina savo pasirinkimą.
3.7. Mokytojui padedant tobulinti nurodytą teksto dalį turinio, kalbinės raiškos ir taisyklų požiūriu.		

12.4.2. Turinio apimtis. 7–8 klasės

12.4.2.1. Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas (klausymas, suvokimas rega ir kalbėjimas)

Klausymas, suvokimas rega

Klausymas, kai bendrine lietuvių kalba ir natūraliu tempu kalba įvairūs adresatai: bendraamžiai, vyresni. Klausomi tekstai perteikiami tiesiogiai. Supratimo strategijų taikymas. Klausomų tekstų temos asmeninio, visuomeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Kalbėjimas

Kalbėjimo eiga suplanuota arba spontaniška. Kalbėjimas monologu ir dialogu žinoma tema. Kalbėjimo ir kompensuojamųjų strategijų taikymas. Mokiniai turi aiškiai tarti lietuvių kalbos garsus, klausia ir rega atpažinti žinomus žodžius ir žodžių junginius; kalbėti bendrine kalba taip, kad juos suprastų.

Mokiniai turi mokytis:

- atpažinti ir ištarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius (kartojimas);
- pakankamai taisyklingai ištarti žodį;
- skirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją ir taisyklingai intonuoti sakinius.

Komunikavimo intencijos

Svarbiausios bendravimo formulės: paklausti savijautos, pasiteirauti apie naujienas, atsakyti; pasakyti komplimentą.

Pokalbis: pradėti pokalbį, kalbą; užbaigti pokalbį.

Informacija: paklausti informacijos apie daiktą, jo ypatybes, paskirtį; apie asmenį; suteikti informaciją; pasitikslinti informaciją neišgirdus ar nesupratus.

Bendra veikla: pažadėti ką nors padaryti; paraginti ką nors veikti.

Nuomonė: pritarti kito nuomonei; nepritarti jai.

Nuotaikos, jausmai: išreikšti pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; parodyti pasipiktinimą; parodyti susirūpinimą, baimę; nuraminti, paguosti.

12.4.2.2. Rašytinio teksto suvokimas (skaitymas ir literatūros pažinimas)

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūrai pažinti svarbūs klasikinės ir šiuolaikinės literatūros (lietuvių ir kitų tautų) originalūs arba adaptuoti kūriniai (epiniai, lyriniai, draminiai) ar jų ištraukos. Skaitomi platesnį socialinį kultūrinį kontekstą apimantys įvairios paskirties ir įvairiems adresatams (suaugusiam žmogui, jaunuoliui, vaikui) skirti mokinių suvokimo galimybes atitinkantys negrožiniai (publicistiniai, dokumentiniai, reklaminiai, informaciniai), taip pat įvairialypės informacijos tekstai (pvz., reklamos, nesudėtingos schemas, elektroniniai laišakai, internetinių forumų diskusijos) ar jų ištraukos. Pristatomi ir aptariami įvairių žanrų negrožiniai tekstai, pvz., anketa, interviu, enciklopedijos, mokytojų žodynai, žinynai, straipsniai, laišakai, dienoraščiai, atsiminimai.

Šiame konkreste mokiniai turėtų susipažinti su originaliais arba adaptuotais įvairių tipų prozos (pavyzdžiui, istorinės, nuotykių, detektyvinės, komiškosios, fantastinės) kūrinių pavyzdžiais, trumpais nesudėtingais originaliais arba adaptuotais dramos kūrinių pavyzdžiais ir mokinių suvokimo lygį atitinkančiais poezijos kūriniais. Rekomenduojama perskaityti ir aptarti kelis stambesnės formos originalius arba adaptuotus kūrinius (romanus, apysakas arba dramas) ar jų ištraukas, taip pat kelis smulkesnių žanrų originalius arba adaptuotus kūrinius (apsakymus, eilėraščius, balades, poemas) ar jų ištraukas.

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Mokiniai mokomi atpažinti įvairių literatūros rūšių (ir žanrų) tekstus. Mokytojas pateikia mokiniams skirtingų rūšių bei žanrų grožinės literatūros tekstų pavyzdžių (originalių arba adaptuotų), mokiniai supranta, kaip atskirti bent pagrindinių literatūros rūšių tekstus – epinius, lyrinius ir draminius. Atsižvelgdamas į mokinių suvokimo lygį, mokytojas pateikia (arba nepateikia) grožinių kūrinių žanrų apibrėžimus ir siekia (arba nesiekia), kad mokiniai vartotų šias literatūros sąvokas aptardami skaitytus kūrinius.

Skaitant epinius kūrinius, dėmesys sutelkiamas ne tik į turinio suvokimą ir atpasakojimą, bet ir (atsižvelgiant į mokinių suvokimo lygį) pamažu žengiama literatūros analizės link: išskiriamas pasakotojas, herojai, svarbiausi ir įdomiausi siužetinės linijos vystymosi etapai. Skaitant lyrikos kūrinius, pagal mokinių

suvokimo lygį aptariama lyrinių tekstų nuotaika ir prasmė. Nagrinėjant dramos kūrinį, dėmesys sutelkiamas į dramos teksto sandarą (kaip pateikiami dialogai, monologai, ką žymi remarkos) ir (atsižvelgiant į mokinių suvokimo lygį) stengiamasi atpažinti dramos tekste užfiksuotą kulminacinę tašką bei pagrindinį konfliktą ar problemą. Pateikiama įvairių vaidybinių žanrų – tragedijos, komedijos, dramos – tekstų (originalių arba adaptuotų) pavyzdžių.

Literatūriniai tekstai mokiniams pateikiami ir rašytine forma (lietuvių kalba), ir (jei yra galimybė) atpasakoti lietuvių gestų kalba, kad mokiniai kuo tiksliau suprastų literatūrinių tekstų turinį ir suvoktų skaitomų kūrinių visumą. Aptariant literatūrinius tekstus remiamasi geriausiais mokinių gebėjimais, tekstų turinys, potekstė aptariami lietuvių kalba ir (arba) lietuvių gestų kalba.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Ugdoma skaitymo kultūra. Mokomasi išvelgti literatūros ir kitų menų ryšius: pristatoma literatūros siužetų dailėje pavyzdžių, mokiniai skatinami aptarti skaitomų kūrinių ir iliustracijų sąsajas. Mokiniams pristatomi vienas ar keli jaunimui skirtos periodikos leidiniai, filmai, spektakliai, interneto svetainės ir (arba) siūloma jiems patiems pasirinkti ir pristatyti bent vieną skaitomą jaunimui skirtą periodikos leidinį, matytą filmą ar spektaklį, lankomą interneto svetainę.

Pagrindinės teorinės sąvokos. Atsižvelgdamas į mokinių suvokimo lygį mokytojas siekia, kad mokiniai suprastų (ir vartotų) šias sąvokas: dialogas, drama, epika, herojus, komedija, kulminacija, lyrika, lyrinis „aš“, literatūros rūšis, metafora, monologas, pasakotojas, remarka, siužetas, tragedija.

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastos raiškos ir struktūros originalūs arba adaptuoti tekstai. Nereikalaujama paaiškinti literatūros rūšių ir žanrų požymių. Atpažįstami (galbūt tik išoriškai) pagrindinių literatūros rūšių tekstai – epiniai, lyriniai ir dramatiniai.

12.4.2.3. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo įvairiais tikslais: siekdami saviraiškos ir sudominti kitus, informuoti, išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įtikinti. Rašoma

įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems žmonėms.

Rašymo užduočių kontekstas. Šiame konkreste mokiniai rašo apie pakankamai gerai žinomus ir aktualius dalykus (bendravimo, pomėgių, klasės ir mokyklinio gyvenimo, per lietuvių ir kitų dalykų pamokas nagrinėjamosiomis temomis). Rašant remiamasi patirtimi, įvairiais šaltiniais.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma pasirengus. Rašoma reguliariai.

Rašymo eiga: medžiagos kaupimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Ypač daug dėmesio skiriama pastraipai rašyti. Mokoma kurti pastraipas taikant įvairius modelius: teiginys – pavyzdys, ne taip reikšminga – reikšmingiausia. Mokomasi komponuoti įvairių tipų – pasakojimo, aprašymo – tekstus. Analizuodami ir kurdami tekstus mokiniai supranta, kad tekstas yra vientisa struktūra: įžanga susijusi su dėstymu, dėstymas su pabaiga, pabaiga apibendrina visą tekstą ir susijusi įžanga. Mokomasi rašyti laikantis bendrųjų stiliaus reikalavimų: aiškumo (paisyti tinkamos žodžių tvarkos, vengti tų pačių linknių kartojimosi tame pačiame sakinyje), tikslumo, glaustumo. Mokomasi sieti sakinius vartojant jungtukus, dalelytes, įvardžius,rieveksmius, įterpinius.

Tekstų žanrai. Mokomasi rašyti paisant žanro reikalavimų. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis, dalykiniai tekstai: laiškas, interviu, knygos (kino filmo, laidos, interneto svetainės paaugliams) pristatymas, kelionių išpūdžiai, pasiaiškinimas. Mokiniams suteikiama galimybių rašyti išmone grįstus tekstus, imtis tam tikrų kūrybinių bandymų. Mokiniai eksperimentuoja kurdami alternatyvią pabaigą, keisdami pasakojimo perspektyvą.

Turinio minimumas. Rašoma apie gerai žinomus, patirtimi grįstus dalykus pažįstamiems adresatams. Nesimokoma modelio „ne taip reikšminga – reikšmingiausia“. Kūrybiniai bandymai atliekami pasirinktinai.

12.4.2.4. Kalbos pažinimas

Fonetika ir akcentologija (tik kalbantiesiems mokiniams). Mokytojas supažindina mokinius su dažniau vartojamų tarptautinių žodžių tartimi, kirčiavimu. Mokytojas stebi mokinių kalbą ir pasižymi dažnesnes klaidas, atkreipia mokinių dėmesį į daromas kalbos klaidas apibendrinamas atliktas užduotis.

Apibendrinamos fonetikos žinios.

Turinio minimumas. Fonetikos ir kirčiavimo žinios taikomos tik praktiškai kalbant ir rašant.

Leksika. Mokiniai vartodami kalbą supranta, kad ne visi lietuvių kalbos žodžiai yra savi, kai kurie iš jų yra vartotini skoliniai. Mokiniai skiria neteiktinas svetimybės, mokosi jas taisyti ir vengti jų savo kalboje. Mokomasi skirti ir vartoti terminus. Mokiniai mokosi vartoti tarptautinius žodžius tinkamame kontekste. Mokiniai susipažįsta ir laikosi leksikos normų (nevartoja savo kalboje svetimybų, tinkama reikšme ir tinkamame kontekste vartoja tarptautinius žodžius).

Turinio minimumas. Mokomasi vengti nevartotinių žodžių.

Morfologija. Mokiniai plečia ir gilina turimas žinias apie skaitvardį, įvardį,rieveiksmį, nurodo jų gramatinius požymius. Toliau mokomasi taisyklingai rašyti linksnių, asmenų galūnes, veiksmažodžio laikų ir nuosakų priesagas ir galūnes, kiekybėsrieveiksmių (padarytų iš skaitvardžių), sudėtingesnių vietos, būdo ir laikorieveiksmių (*čia, vėlei, slapčia*) rašybos.

Mokomasi atpažinti, vartoti neasmenuojamąsias veiksmažodžio formas (dalyvis, pusdalyvis, padalyvis), jaustukus, išiktukus. Mokiniai mokosi nurodyti neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų gramatinės ypatybės, mokomasi jų darybos (daroma iš veiksmažodžio) ir rašybos (atkreipiamas dėmesys į pamatinio žodžio šaknies rašybą, laikų galūnių rašybą).

Mokomasi taisyklingai vartoti kalbos dalis (linksnių, laikų, pusdalyvio ir padalyvio vartojimas).

Apibendrinamos visos kalbos dalys (mokiniai skiria visas kalbos dalis tekste, paaiškina jų gramatinius požymius, tinkamai jas vartoja, rašo).

Turinio minimumas. Nereikalaujama paaiškinti kalbos dalių gramatinių požymių. Mokomasi praktiškai atpažinti ir skirti kalbos dalis, praktiškai taikyti rašybos taisykles.

Sintaksė. Mokiniai mokosi pagrindinių sakinio dalių (veiksnių ir tarinio) rūšių, aiškinasi svarbiausius jų raiškos būdus. Mokomasi antrininkų sakinio dalių: pažyminių (derinamųjų, nederinamųjų, priedėlių, išplėstinių), aplinkybių (vie-

tos, laiko, būdo, priežasties, tikslo, sąlygos; tikslinamųjų, išplėstinių), papildinio raiškos. Mokomasi antrininkų sakinio dalių skyrybos: vienarūšių sakinio dalių su apibendrinamaisiais žodžiais, derinamųjų ir išplėstinių pažyminių, priedėlių, tikslinamųjų aplinkybių skyrybos. Plečiamos tiesioginės kalbos skyrybos (pateikiama atvejų, kai į veikėjo žodžius įsiterpia autoriaus žodžiai), kreipinio skyrybos (kreipinys su pažymimaisiais žodžiais) žinios. Mokomasi atpažinti ir skirti įterpinius.

Analizuojami elementarūs sudėtiniai sakiniai, mokomasi skirti elementarius prijungiamųjų sakinų atvejus (šalutinis sakinys prijungtas aiškiu jungtuku, eina po pagrindinio sakinio).

Mokiniai mokosi sieti sakinius pastraipoje ir pastraipas vieną su kita (vartoja jungtukus, jungiamuosius žodžius, įvardžius). Atkreipiamas mokinių dėmesys į netinkamas siejimo priemones (*daug ir daug, labai ir labai, sykį, vietoj to, kad*).

Mokomasi taisyklingai vartoti žodžių junginius (*atstovauti kam? atitikti ką? atsisakyti, atsirasti ko? domėtis kuo? prisitaikyti prie ko? turtingas ko?*).

Turinio minimumas. Nereikalaujama skirti veiksnio ir tarinio rūšių, sąlygos, nuolaidos, priežasties, tikslo aplinkybių, apibūdinti sakinio dalių raiškos.

Tekstas. Žr. 12.4.2.3.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai susipažįsta su indoeuropiečių kalbų šeima, su baltų kalbomis ir jų likimais. Nagrinėdami rašytinio šaltinio pavyzdį (pvz., pirmosios lietuviškos knygos prakalbos fragmentą) mokiniai aptaria senosios ir dabartinės kalbos skirtumus.

Turinio minimumas. Mokiniai neatlieka tiriamųjų kalbos darbų.

12.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

12.4.3.1. Toliau lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, dalyko veiklos sričių ir mokymosi gebėjimų, nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

12.4.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Pasiekimų sritys	Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas		Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokytojas supranta, kad mokinys yra susidūręs su kai kuriomis sąvokomis, komunikaciniais susitarimais, taisyklėmis, tačiau dar negėba tikslingai vartoti sąvokų, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, gali nurodyti komunikacinius susitarimus ir taisykles, stengiasi jų laikytis.	Kalbos ir literatūros žinios sistemingos: mokinys dažniausiai tiksliai vartoja sąvokas, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas (tik kalbantiesiems mokiniams)		Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, kai bendrine kalba aiškiai kalbama žinomomis temomis. Mokinys, susidurdamas su dideliais trukdžiais, gali kurti sakytinius tekstus: pasakoti apie kasdienes įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus; dalyvauti pokalbyje įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose.	Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, kai kurias svarbias detales, kai bendrine kalba aiškiai kalbama žinomomis temomis. Mokinys be labai didelių trukdžių gali kurti sakytinius tekstus: reikšti jausmus; pasakoti apie tikrus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus; paašškinti nesudėtingus procesus; dalyvauti pokalbyje įprastose ir kai kuriose netikėtose situacijose.	Mokinys gerai supranta tekstų esmę ir svarbias detales, kai bendrine kalba aiškiai kalbama žinomomis temomis. Mokinys gali kurti sakytinius tekstus: kurti informacinius pranešimus žinomomis temomis; reikšti mintis, nuomonę, jausmus apie pažįstamos aplinkos dalykus; nuosekliai pasakoti apie tikrus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus; paašškinti nesudėtingus procesus; dalyvauti pokalbyje gerai žinomomis temomis įprastose ir netikėtose situacijose.
Rašytinio teksto suvokimas		Skaitydamas tekstus, atitinkančius aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą: išskiria veikėjus, glaustai atpasakoja siužetą, mokytojo padedamas bei remdamasis pamokoje pateikta medžiaga suformuluoja pagrindinę kūrinių mintį. Pasako savo nuomonę apie skaitytus tekstus.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą, savo nuomonę apie skaitytą kūrinių pagrindžia vienu ar keliais argumentais remdamasis tekstu (moka cituoti). Gėba detalai atpasakoti kūrinių siužetą ir apibendrinti visą skaitytą tekstą, išskiria kūrinių veikėjus, gali plačiau pristatyti vieno kurio veikėjo poveikslą. Mokytojo padedamas ir (arba) savarankiškai išskiria pagrindinę kūrinių mintį.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius aštuntos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, gėba susidaryti planą, kuriuo remdamasis sklandžiai atpasakoja kūrinių siužetą, aptaria veikėjų poveikslus. Savo nuomonę apie skaitytą kūrinių pagrindžia keliais argumentais remdamasis tekstu (moka cituoti) arba patirtimi, gėba palyginti kelis skaitytus kūrinius, savarankiškai išskiria pagrindinę kūrinių mintį.

Pasiekimų sritys	Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto kūrimas	Mėgina kurti tekstą nurodyta tema. Į rašymo tikslą, situaciją atsižvelgia labai fragmentiškai. Teksto mintis neplėtojama, nedetalizuojama. Kuriant tekstą mėginama naudoti laiko, erdvės sąsajas, tačiau dėl teksto nuoseklumo ir kalbos taisyklingumo trūkumų tekstui suprasti reikia skaitytojo pastangų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, daugeliu atvejų tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus ir aprašymus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Pagrindinė teksto mintis aiški, pakankamai detalizuojama. Pasitaiko gramatikos, skyrybos, rašybos klaidų, bet iš darbo visumos matyti, kad mokinys laikosi daugelio šiame konkreste nagrinėjamų normų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato, tinkamai ir veiksmingai renkami kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus, aprašymus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Sakinių jungimo būdai įvairūs. Pagrindinė teksto mintis aiški, nuosekliai plėtojama, pakankamai detalizuojama. Kalba pakankamai taisyklinga, turtinga.	
Mokėjimas mokytis	Taiko mokytojo nurodytas strategijas, mokosi mokytojo vadovaujamas.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą: paaiškinti, kas sekėsi, kas ne, kodėl.	Taiko mokytojo nurodytas strategijas. Apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija ir tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi uždavinius.	
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų tobulinti savo kalbinius gebėjimus.	

12.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

Šio skyriaus pirmoje lentelėje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės (12.5.1). Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis (12.4.2). Atskirai nurodomas kalbos pažinimo turinys (12.5.2.4), kuris pirmojoje lentelėje integruotas į kitas veiklos sritis. Šiame ugdymo konkre išskiriamas ir turinio minimumas. Paskutinėje skyriaus dalyje (12.5.3) pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

12.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Lentelėje aprašomi 9–10 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Pasiekimai orientuoti į kompetencijas, kurios suprantamos kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remdamasis lentelėje pateiktais aprašais mokytojas planuoja ugdomąją veiklą, numato vertinimo kriterijus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas		
<p>Nuostatos Komunikavimą lietuvių kalba vertinti kaip prasmingą veiklą, padedančią integruotis į girdinčiųjų bendruomenę. Išklaudyti kitą, gerbti jo nuomonę. Stengtis pažinti savo ir kitų kalbinius gebėjimus ir juos tobulinti. Nugalėti komunikacijos barjerus.</p>		<p>Sakytinio teksto suvokimo ir kūrimo gebėjimų ugdymas (individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį, individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra) turėtų teikti galimybę integruotis į visuomenę, veikti ir komunikuoti tiek kurčiųjų, tiek girdinčiųjų bendruomenėse. Siekiama, kad asmuo žiūrėtų į save kaip į dvikalbį. Mokiniai turėtų išsiugdyti nuostatą įveikti uždarumą, norėti integruotis į girdinčiųjų visuomenę, įgyti nepriklausomumo, socialinę kompetenciją, pozityvų požiūrį į mokymąsi.</p> <p>Komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos ugdymo veikla susijusi su Lietuvos kultūros pažinimu, bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų rinktis tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik turėti žinių, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus ir juos tobulinti.</p> <p>Mokiniai skatinami ugdytis pasitikėjimą savimi: stebimi kalbantieji, kalbama kito vardu, pasirinkus vaidmenį ir pan. Sutelkiamas dėmesys į tai, kaip kalba veikia bendravimą.</p> <p>Atliekamos įvairios užduotys, kurios moko žodžiais paskatinti kitus, pvz., sudaromas skatinamųjų (drąsinančių) žodžių ir posakių sąrašas, modeliujamos įvairios situacijos, pasirenkami skirtingi vaidmenys.</p>

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.1. Suprasti mažiau žinomos tematikos (visuomeninio, kultūrinio gyvenimo) tekstų turinį.	1.1.1. Suprasti girdimos arba suvokiamos rega informacijos svarbą. 1.1.2. Suprasti, kad gaunamų pranešimų turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos.	Mokiniai naudojami mokytojo sudarytomis galimybėmis veiksmingai ugdytis gebėjimą suprasti sakinę kalbą. Mokytojas įvairiomis tikslingomis pratybomis padeda įgyti pasitikėjimo savo gebėjimais: mokiniai klausosi gyvos šnekamosios kalbos ir vaizdo priemonėmis perteikiamos sakinės kalbos tekstų; įvairiais būdais, padedami mokytojo, mokosi suprasti sakininių tekstų turinį, esmę, svarbias detales. Išklausę tekstą ar jo dalį atsako į klausimus, gavę nuorodų mokosi nustatyti kalbėjimo tikslą, paskirtį, situaciją. Mokytojas pateikia įvairių tekstų ir užduočių, kurie kryptingai formuoja gebėjimą suprasti sakinį tekstą, pvz., sieti girdimą tekstą su paveikslėliais ir simboliais, girdimą tekstą palyginti su rašytiniu, pildyti lenteles, schemas; paaiškinti, užbaigti, rekonstruoti girdėtą tekstą ir pan., vykdyti girdimus nurodymus, instrukcijas. Mokiniai, siekdami tobulinti klausymo gebėjimą, vadovaujami mokytojo dirba individualiai. Bendradarbiaujant užtikrinamas veiksmingas grįžtamasis ryšys.
1.2. Suprasti viešų informacinio pobūdžio tekstų esmę ir svarbias detales.	1.2.1. Žinoti pagrindines komunikavimo intencijas. 1.2.2. Išvardyti dažniausius sakinės informacijos gavimo būdus (atsakymai į klausimus, interviu, pokalbis, diskusija).	Mokiniai skatinami gauti ir tvarkyti (sieti, rūšiuoti) įvairaus pobūdžio informaciją, gaunamą iš kelių sakininių šaltinių (pvz., sužinoti visuomenės nuomonę apie paauglių buvimą gatvėje po 22 val.). Mokiniai, mokytojo vadovaujami ir skatinami, atlieka pratybas, įgalinančias juos veiksmingai naudotis gebėjimu gauti informaciją iš įvairių sakininių šaltinių ir papildyti ją rašytiniais šaltiniais. Siekdami šio tikslo, mokiniai pagal mokytojo nuorodas rengia žodinius ir rašytinius pranešimus.
1.3. Pasakoti arba kalbėtis apie patirtus dalykus, reikšti savo nuomonę.	1.3.1. Suprasti, kad perduodamos sakinės informacijos turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo tikslo, adresato, situacijos. 1.3.2. Pakankamai aiškiai ir taisyklingai kalbėti bendrine kalba, tinkamai intonuoti.	Mokiniai aptaria klausomus ir matomus (gestų kalba) pasakojimus. Mokiniai mokosi komponuoti pranešimus, jungti rodymą ir kalbėjimą, naudotis IKT. Mokiniai turėtų suprasti, kuriuos teiginius reikia pagrįsti, mokėti naudotis pagrindiniais pagrindimo būdais (pavyzdžiai, citatos, statistiniai duomenys), mokėti tinkamai pateikti iliustravimo medžiagą. Pasirenkama mokiniams aktuali tematika. Mokomasi tikslingai remtis savo patirtimi. Mokymosi veikla siejama su

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
		kuo realesnėmis bendravimo ir bendradarbiavimo situacijomis. Pabrėžiama komunikacinių gebėjimų svarba žmogaus socializacijai. Mokiniai mokosi iš mokytojo ir vieni iš kitų: kalbėdami ir klausydamiesi dalijasi patirtimi, kartu aptardami sakytinių ir rašytinių šaltinių informaciją, idėjas, pasitikrina savąjį suvokimą, turtina patirtį; lavina taisyklingą tartį.
1.4. Naudotis tinkamomis kalbėjimo ir kompensavimo strategijomis.	1.4.1. Žinoti, kaip sukaupti medžiagą, ją atrinkti, išskirti svarbiausias mintis, parinkti pavyzdžių. 1.4.2. Žinoti teksto struktūros reikalavimus (įžanga, dėstymas, pabaiga). 1.4.3. Taikyti žinomus iliustracinės medžiagos pateikimo būdus. 1.4.4. Taikyti sau tinkamus sakininės kalbos gebėjimų stokos kompensavimo būdus.	Mokiniai išbando sakinio teksto kūrimo, sakymo ir šios veiklos gebėjimų trūkumų kompensavimo strategijas: atlieka specialias užduotis, kurioms reikia naudotis visais turimais kalbiniais ištekliais ir kompensavimo strategijomis (pvz., žodžių keitimas, kūno kalba). Ugdymo procese mokiniams sudaroma galimybė aptarti, kas jiems padeda kalbėti pagal kalbėjimo tikslus ir situaciją ir kas kliudo, patarti vieni kitiems, kiekvienam padėti pritaikyti sau tinkamas kalbėjimo ir kalbėjimo gebėjimo stoką kompensuojančias strategijas.
2. Rašytinio teksto suvokimas		
Nuostatos Vertinti skaitymą kaip laisvalaikio veiklą ir mokymosi įrankį. Noriai ir pasitikint savo jėgomis skaityti įvairaus pobūdžio tekstus. Siekti pažinti save kaip skaitytoją, atsakingai veikti siekiant tobulėti.		Po teksto aptarimo arba diskusijos apie tekstą mokytojas skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklausė teksto aptarimo ir (arba) diskusijos sėkmė. Mokiniai turėtų suprasti, kad skaityti ir kalbėti apie tekstus gali būti įdomu ir prasminga, kad jų pačių ir kitų aktyvus dalyvavimas ir pateikiamos mintys ar išvalgos gali padėti geriau suprasti skaitomus tekstus.
2.1. Skaityti ir suprasti nurodytus ir (arba) savarankiškai pasirinktus įvairios apimtys grožinius ir negrožinius (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstus, kuriuose yra įvairių nuomonių, faktų, tematika ir problematika atitinkančius mokinių amžių ir poreikius.	2.1.1. Atpasakoti teksto turinį, nurodyti jo tikslą, temą ir nuotaiką remiantis mokytojo pateiktais klausimais, kūrinio atpasakojimo planu ir (arba) savarankiškai (nesinaudojant papildomomis nuorodomis). 2.1.2. Po kūrinio turinio ir konteksto aptarimo bandyti išvardyti tekste atpažintas visuotines vertybes.	Šiame konkreste dalis tekstų, kūrinių ar jų ištraukų aptariami pamokų metu, kita dalis paliekama savarankiškam skaitymui. Pamokų metu skaitomi ir aptariami mokytojo nurodyti tekstai, kūriniai ar jų ištraukos arba pristatomi ir aptariami savarankiškai perskaityti tekstai, kūriniai ar jų ištraukos. Mokytojas vadovauja tekstų aptarimui ar jo metu kilusiai diskusijai, užduoda konkrečių ir (arba) atvirojo tipo klausimų, kurie skatina mokinius daryti išvadas, pagrįsti jas kūrinio medžiaga, remtis kūrinio konteksto pažinimu. Uždavus klausimą svarbu duoti mokiniams laiko pamąstyti, apgalvoti atsakymą ir (arba) pasitarti tarpusavyje. Mokytojas skatina pačius mokinius kelti klausimus, reaguoti į draugų pasakytas mintis, dis-

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.2. Atpasakoti (ir (arba) aprašyti) teksto turinį, temą, nuotaiką, nurodyti skaityto negrožinio teksto tikslą. Mokytojui padedant arba savarankiškai formuluoti pagrindinę mintį (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba). Bandyti atpažinti tekstuose visuotines vertybes.	2.2.1. Suformuluoti pagrindinę tekste išsakytą mintį lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba (žodžiu ir (arba) raštu).	<p>kutuoti vieniems su kitais. Tam tikrus klausimus mokiniai gali nagrinėti grupėmis. Mokytojas grupuoja mokinius pagal jų teksto suvokimo gebėjimų lygį, skiria atitinkamo sudėtingumo užduočių, suteikia grupėms įvairaus lygio paramą. Svarbu paskatinti mokinius daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas remiantis geriausiais savo gebėjimais – lietuvių gestų kalbos ir (arba) lietuvių kalbos. Jei mokiniai negali arba nesugeba aiškiai suformuluoti minties ar išvados lietuvių kalba žodžiu arba raštu, mokytojas skatina juos kuo tiksliau ir aiškiau suformuluoti mintis lietuvių gestų kalba, jas pateikiant nurodyti kūrinio citatą ar vietą, kuria remdamiesi jie tokią mintį ar išvadą formulavo. Mokytojas pateikia kelias to paties teksto temas, pagrindinės minties formuluotes ir aptaria su mokiniais, kurios iš jų apibendrina visą tekstą, o kurios – tik jo dalį, kurios pagrįstos, kurios – ne. Mokant suvokti pagrindinę mintį, problemą, vertybes, skaitomi įvairių laikotarpių, žanrų, problematikos kūriniai ta pačia tema. Mokiniai turi galimybę palyginti įvairių laikotarpių kūrinuose keliamas problemas, teigiamas vertybes ir (pagal galimybes) stengiasi jas susieti su istoriniu kultūriniu kontekstu.</p> <p>Mokytojas paaiškina mokiniams, kad skaitymas – tai nuolatinis darbas su tekstu, kad galimos kelios skaitymo strategijos – skaitymas išskiriant pagrindinius faktus ir detales, skaitymas išskiriant pagrindinę tekste pasakytą mintį, skaitymas referuojant kiekvieną perskaitytą pastraipą ir t. t. Užduodamas klausimų mokytojas skatina mokinius savo atsakymus pagrįsti tekstu, jei mokiniai geba – ir kitų sričių žiniomis. Nagrinėdami literatūros kūrinius, mokiniai aptaria veikėjų paveikslus, siužetinę liniją ir bando išvelgti bei aptarti kūrinyje užkoduotas problemas. Padėdamas mokiniams atpažinti nesudėtingas netiesiogiai tekste pasakytas mintis, mokytojas remiasi trumpais ir mokiniams jau gerai žinomais tekstų ar jų ištraukų pavyzdžiais. Pradžioje mokytojas gali pateikti mokiniams formuluočių pavyzdžių, kuriomis remdamiesi mokiniai patys mokosi suformuluoti tekste atpažintas netiesiogiai pasakytas mintis.</p>
2.3. Aptarti grožiniuose tekstuose vaizduojamą pasaulį (veikėjų paveikslus, siužetą, problemas) ir išskirti pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus bei detales. Mokytojui padedant paaiškinti nesudėtingas netiesiogiai pasakytas mintis.	<p>2.3.1. Aptarti grožinių tekstų vaiduojamą pasaulį (veikėjus, siužetą, problemas).</p> <p>2.3.2. Išskirti ir aptarti labiausiai patikusį kūrinio veikėją, jo paveikslą, argumentuoti, kodėl šis veikėjas buvo įdomus, išsiskyrė iš kitų kūrinio veikėjų.</p> <p>2.3.3. Išskirti pagrindinius negrožiniuose tekstuose pateiktus faktus ir detales remiantis mokytojo pateiktais teksto supratimo klausimais, planu ir (arba) savarankiškai.</p> <p>2.3.4. Mokėti trumpai atpasakoti ir (arba) keliais sakiniais aprašyti tekstų turinį išskiriant pagrindinius faktus ir detales.</p> <p>2.3.5. Bandyti paaiškinti (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba) nesudėtingas grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose rastas netiesiogiai pasakytas mintis.</p>	

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.4. Remiantis įspūdžiu ar patirtimi, parašyti ir (arba) pasakyti savo nuomonę apie tekste aprašytus dalykus. Mokytojui padedant arba savarankiškai pagrįsti savo nuomonę bent keliais argumentais (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba).	2.4.1. Suprasti, kad tą patį tekstą galima skirtingai suprasti ir vertinti. 2.4.2. Mokytis išsakyti savo nuomonę apie tai, kas buvo perskaityta, ir remtis bent vienu ar keliais argumentais teigiant, kas skaitytame tekste patiko ar nepatiko. 2.4.3. Iš klausyti ir suprasti kitų nuomonę apie perskaitytą tekstą.	Mokytojas paaiškina mokiniams, kad perskaityti tekstai gali būti vertinami skirtingai (atsižvelgiant į teksto tikslą ir kt.). Mokiniai skaito nesudėtingus kitų parašytus tekstų įvertinimus (recenzijas, komentarus), mokytojas atkreipia mokinių dėmesį į tai, kaip juose yra pagrindžiamos išvados. Mokiniai raginami savo pateikiamus vertinimus pagrįsti tekstu. Tie vertinimai, kuriuos mokiniai pateikia remdamiesi įspūdžiu ar savo patirtimi, taip pat turėtų būti grindžiami bent vienu ar keliais argumentais. Vertinimus ir argumentus mokiniai formuluoja remdamiesi stipriausiais savo gebėjimais – lietuvių kalbos ir (arba) lietuvių gestų kalbos. Mokytojas padeda mokiniams suprasti ir kitų vertinimus ir argumentus pateikdamas juos mokiniams suprantama forma – raštu ir (arba) lietuvių gestų kalba.
2.5. Rasti informaciją nurodytuose ir (arba) savarankiškai pasirinktuose grožiniuose ir negrožiniuose (taip pat ir įvairialypės informacijos) tekstuose. Įvertinti rastos informacijos patikimumą pagal pateiktus kriterijus.	2.5.1. Mokėti skaitomų tekstų informaciją pateikti lietuvių gestų kalba. 2.5.2. Mokėti skaitomų tekstų informaciją performuoti į užrašus, konspektus, lenteles, schemas.	Mokiniai tobulina gebėjimą rasti ir tikslingai tvarkyti informaciją, surinktą iš kelių šaltinių. Žino, kaip naudotis katalogais bibliotekoje, enciklopedijomis, žinytais, žodynais, savo ir kitų konspektais ir pan. Mokiniai patys mokosi informaciją glaudinti ir konspektuoti lietuvių kalba.
2.6. Taikyti asmeniškai tinkamas strategijas prieš skaitymą, skaitant ir po skaitymo. Įvairiais būdais tikrintis teksto suvokimą: formuluoti klausimus, perfrazuoti mintis savais žodžiais (lietuvių gestų kalba ir (arba) lietuvių kalba); nuolat lyginti savo suvokimą su kitų.	2.6.1. Žinoti, kad skaitymo būdą galima rinktis atsižvelgiant į skaitymo tikslą. 2.6.2. Žinoti, kaip galima padėti sau skaitant: ieškoti nežinomos leksikos aiškinamajame žodyne ar prie teksto pateikiamame žodynėlyje, jei yra galimybė – palyginti rašytinį tekstą su jo vertimu į lietuvių gestų kalbą, bandyti tekstą iš lietuvių kalbos išsiversti į lietuvių gestų kalbą arba, stebint vaizdajuostėje tekstą lietuvių gestų kalba, bandyti kai kurias jo dalis išsiversti į lietuvių kalbą. 2.6.3. Mokytis pasitikrinti savo teksto suvokimą: pačiam suformuluoti teksto supratimo klausimus, analizuoti tekstą pastraipomis, išsiaiškinus sunkiau suprantamą leksiką ar teiginius, skaityti tekstą dar	Skaitymo veikla planuojama taip, kad mokiniai toliau plėtotų sąmoningo skaitymo gebėjimus, plėstų skaitymo strategijų arsenalą ir apmąstytų skaitymo patirtį. Skaitydami mokiniai parodo, kaip dirba su tekstu: pasižymi nesuprantamą leksiką ar atskirus teiginius, šios leksikos paaiškinimo ieško papildomuose šaltiniuose (žodyne, žinyne) ar prašo, kad tai paaiškintų mokytojas, klasės draugas ar kitas asmuo, išsiaiškinę sudėtingesnes teksto vietas, pakartotinai skaito tą patį tekstą, perskaitytą ir išanalizuotą rašytinį tekstą bando išsiversti į lietuvių gestų kalbą arba lietuvių gestų kalba apibendrina atskiras teksto pastraipas ir (arba) visą tekstą, stebėdami teksto vertimą lietuvių gestų kalba lygina su rašytiniu tekstu, bando palyginti, kaip tam tikros frazės, mintys formuluojamos lietuvių kalba ir kaip – lietuvių gestų kalba. Mokytojas dirba individualiai su mokiniu, su mokinių grupe ar visa klase skatindamas apmąstyti, kokias strategijas jie taiko spręsdami vieną ar kitą teksto suvokimo problemą, ir matydamas, kad mokinio pasirinkta skaitymo strategija jam netinka, siūlo kurią kitą.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	kartą, palyginti savo teksto ar jo dalies suvokimą su kitų (mokytojui padedant ir (arba) savarankiškai).	
2.7. Mokytojo klausiamam paaiškinti, kas pasisekė, kas ne, kodėl; kokios teksto suvokimo strategijos tiko vienam ar kitam skaitymo sunkumui spręsti, ko nepavyko atlikti, kodėl; kokios teksto suvokimo strategijos galėtų padėti skaitant ir aptariant konkretų tekstą.	2.7.1. Mokėti paprašyti pagalbos skaitant ir įvardyti, kurios skaitymo strategijos padeda suvokti tekstą.	
3. Rašytinio teksto kūrimas		
Nuostatos Vertinti rašymą kaip asmeniškai svarbią veiklą, teikiančią galimybę perteikti žinias apie save ir pasaulį, tobulinti lietuvių rašytinės kalbos, kaip galimos komunikacijos su girdinčiais asmenimis formos, įgūdžius. Dalytis savo patirtimi, informacija su girdinčiais ir su kurčiaisiais. Siekti nuolat tobulinti rašytinę kalbą, jaustis atsakingiems už perteikiamą informaciją.		Mokiniam suteikiama galimybių rašyti pasiūlytomis ir pačių pasirinktomis temomis, naudotis vaizdine medžiaga, savo darbus duoti paskaityti kitiems. Galimybė pasirinkti, ką rašyti, platesnis adresatų ratas motyvuoja, stiprina autorystės ir atsakomybės jausmą, vaizdinė medžiaga padeda mokiniams perteikti norimą informaciją. Mokytojas aiškina apie rašymo veiklos prasingumą, apie aiškaus rišlaus teksto reikšmę bendraujant su girdinčiais ir nemokančiais gestų kalbos asmenimis. Mokytojas stebi, ar mokiniai gali įvertinti savo rašymo gebėjimus, ar moka atsieti lietuvių kalbos sakinio struktūrą nuo lietuvių gestų kalbos, ar geba pasinaudoti žemesniosiose klasėse įgytomis leksikos, sintaksės žiniomis.
3.1. Pasirinkti kalbinę raišką ir pritaikyti turinį atsižvelgiant į situaciją (oficiali, neoficiali) ir adresatą (bendraamžis, vyresnis, pažįstamas, nepažįstamas).	3.1.1. Suprasti oficialios kalbos reikšmę savarankiškame sutrikusios klausos asmens gyvenime. 3.1.2. Suprasti, kaip kalbinė raiška ir turinys priklauso nuo tikslo ir adresato.	Rašoma pagal modelį gaunant paramą; rašoma savarankiškai; apmąstoma mokymosi veikla, išsikeliama mokymosi uždaviniai. Mokytojas kuria gyvenimiškas ir mokiniui suvokiamas rašymo situacijas. Rašymas turi aiškų tikslą (informuoti, motyvuotai paprašyti, paaiškinti (pvz., sąvokas, reiškinių priežastis, požiūrius), yra skirtas tam tikram adresatui (plačiajai visuomenei, tikslinei žmonių grupei). Mokytojas su mokiniais nagrinėja tekstus, parašytus ta pačia tema, bet skirtingiems adresatams, ir aptaria kalbinės raiškos ir turinio skirtumus.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.2. Kurti tekstus įvairiems adresatams, naudojant savarankiškai pasirinktas ar mokytojo pasiūlytas leksines, gramatines, sintaksines priemones.	3.2.1. Įvertinti adresato įsitikinimus ir atitinkamai pasirinkti argumentus. 3.2.2. Vartoti emocinę, vertinamojo pobūdžio leksiką, liepiamosios bei tariamosios nuosakos veiksmažodžius.	Kartu su mokiniais aptardamas įvairius įtikinamuosius tekstus mokytojas nurodo ir paaiškina atvejus, kurie iliustruoja autorių pastangas apeliuoti į skaitytojų vertybių sistemą. Mokiniai mokosi kurti įtikinamojo pobūdžio tekstus argumentuodami ir vartodami emocinę leksiką.
3.3. Kurti pasakojimus remiantis patirtimi, gauta žodine informacija, matytais ar matomais vaizdais. Siekti aiškumo, nuoseklumo naudojantis leksikos bei sintaksės teikiamomis galimybėmis.	3.3.1. Skirti teksto tipus: pasakojimą, aprašymą, samprotavimą. 3.3.2. Suprasti, kad pasakojimo įtaigumą lemia konfliktinė situacija, dinamiški veikėjų paveikslai, motyvuoti, priežasties ir pasekmės ryšiais susiję įvykiai.	Mokiniai kuria savo tekstus remdamiesi patirtimi, vaizdine medžiaga, iš anksto sudarytu planu. Planą parengti padeda mokytojas.
3.4. Paaiškinti nesudėtingus procesus, reiškinius. Palyginti du objektus, nurodant jų skirtumus ir panašumus.	3.4.1. Skirti aiškinimą ir argumentavimą. 3.4.2. Žinoti pagrindinius aiškinimo modelius: teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia. Žinoti, kad lyginant reikia rasti panašumus ir skirtumus, klasifikuojant – išskirti svarbiausius objekto bruožus, savybes, ypatybes. 3.4.3. Suprasti, kad tinkamą modelį reikia pasirinkti atsižvelgiant į aiškinimo tikslą.	Nagrinėdami kitų sukurtus tekstus, mokiniai naudojami jau žinomais modeliais (teiginys – pavyzdys, priežastis – pasekmė, ne taip reikšminga – reikšmingiausia). Mokiniai mokosi komponuoti savo tekstus pagal aptartus modelius. Pirmuosius bandymus jie gali atlikti dirbdami grupėmis. Mokiniai mokosi palyginti du objektus. Mokytojas jiems pasiūlo lyginimo aspektus, moko pasinaudoti Venno diagrama panašumams ir skirtumams rasti, parenka kuo daugiau vaizdinės medžiagos. Aiškinamųjų tekstų supratimu ir kūrimu grindžiamas kitų dalykų (pvz., istorijos, biologijos) mokymasis. Siekiant gerų aiškinamojo pobūdžio rašto darbų, bendradarbiaujama su kitų dalykų mokytojais, auklėtojais, numatomos ir skiriamos bendros užduotys, gebėjimai įtvirtinami po pamokų, ugdamas kitus gyvenimo įgūdžius.
3.5. Išsakyti savo požiūrį (pvz., apie aktualias socialines problemas, karjerą, šeimą). Argumentuoti remiantis patirtimi ir gerai žinomais šaltiniais.	3.5.1. Komponuoti tekstą laikantis trinarės struktūros reikalavimų (įžanga, dėstymas, apibendrinimas). 3.5.2. Skirti pagrindinę tezę, teiginius, argumentus. 3.5.3. Tinkamai komponuoti pastraipas (teiginys, argumentai, apibendrinimas).	Šiame koncentre ypač daug dėmesio skiriama argumentuojamųjų tekstų rašymui, mokymuisi logiškai argumentuoti remiantis gerai žinomais ir suprantamais šaltiniais. Mokiniai, mokytojo vadovaujami, nagrinėja kitų parašytus argumentuojamuosius tekstus. Mokiniai mokosi cituoti, kitų mintis įkomponuodami į savo sakinius.

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	3.5.4. Atpažinti logiškus ir nelogiškus argumentus. 3.5.5. Mokėti cituoti šaltinius. 3.5.6. Tinkamai vartoti siejamąsias priemones (dalelytes, jungtukus).	
3.6. Kaupti medžiagą rašymui ir planuoti pasirenkant tinkamas strategijas iš mokytojo pasiūlytų. Planuoti rašymo užduočiai atlikti skirtą laiką. 3.7. Mokytojui padedant tobulinti tekstą ar nurodytą jo dalį turinio, struktūros, kalbinės raiškos ir taisyklingumo požiūriu.	3.7.1. Nurodyti, kokie sunkumai kyla savarankiškai kuriant tekstą: cituojant, argumentuojant, lyginant, apibendrinant ar pan.	Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų visų rašymo etapų patirties. Mokiniai įvairiais būdais rengiasi rašymui (skaito, rengia interviu, mokytojo padedami atrenka tinkamą medžiagą, planuoja ir pan.). Mokiniai rašo tekstų juodraščius popieriuje ir kompiuteriu, tobulina juos. Mokiniai mokosi įsivertinti savo darbus pagal pateiktus kriterijus, tinkamai parengia tekstą naudodamiesi tekstų rengykle. Naudojasi papildomomis tekstų rengyklės priemonėmis (šriftais, dydžiais, paryškinimais) prasmės niuansams perteikti. Čia galima mokytojo pagalba. Mokiniai skatinami stebėti savo rašymo veiklą. Jei pajėgia, jie gali pildyti trijų dalių mokymosi dienoraštį (Ką aš dariau? / Kaip man sekėsi? / Kur galėčiau tai pritaikyti?). Mokiniai, mokytojo padedami, sudaro planą ar numato būdus rašytinės kalbos gebėjimams tobulinti.

12.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klasės

12.5.2.1. Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas

Klausymas, suvokimas rega

Klausymas atsižvelgiant į tikslą (savo malonumui, mokymuisi, informacijai rasti). Klausymas, kai adresatai įvairūs: jaunesni, bendraamžiai, vyresni. Klausomų tekstų temos asmeninio, visuomeninio, mokymosi ir būsimos profesinės veiklos konteksto. Supratimo ir kompensuojamųjų strategijų taikymas.

Kalbėjimas

Kalbėjimas monologu ir dialogu bet kokia (gerai ar ne taip žinoma) tema. Kalbėjimas įvairiems adresatams: jaunesniems už save, bendraamžiams, vyresniems; pažįstamiems ir nepažįstamiems. Kalbėjimo temos asmeninio, visuome-

ninio, mokymosi ar būsimos profesinės veiklos konteksto. Kalbėjimo ir kompensuojamųjų strategijų taikymas.

Mokiniai turi aiškiai tarti lietuvių kalbos garsus; kalbėti bendrine kalba taip, kad juos suprastų.

Mokiniai yra mokomi:

- ištarti ilguosius ir trumpuosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius (kartojimas);
- taisyklingai tarti žodžius;
- taisyklingai tarti priebalsius kelių priebalsių sandūroje;
- atskirti tiesioginių, klausiamųjų, skatinamųjų sakinių intonaciją;
- tinkamai intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius.

Komunikavimo intencijos

Pokalbis: reikšti savo požiūrį; nurodyti informacijos ar žinių šaltinį; pateikti argumentų.

Monologinis kalbėjimas: pradėti, tęsti ir baigti kalbą.

Informacija: pranešti, kada ar kaip kas įvyko, atsitiko; įvardyti veiksmą nenurodant atlikėjo; pasakyti, kas yra koks.

Nuomonė: paklausti nuomonės; išreikšti pritarimą ar nepitarimą;

Nuotaikos, jausmai: išreikšti savo domėjimąsi ar nesidomėjimą; išreikšti nustebimą; išreikšti patikimą ar nepatikimą; išreikšti džiaugsmą, malonius jausmus; išreikšti pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; parodyti pasipiktinimą.

12.5.2.2.. Rašytinio teksto suvokimas

Tekstų atranka. Skaitomi vertingiausi, kultūrai pažinti svarbūs klasikinės ir šiuolaikinės literatūros (lietuvių ir kitų tautų) originalūs arba adaptuoti kūriniai ar jų ištraukos, jaunimui skirtos literatūros pavyzdžiai. Skaitomi įvairių socialinių kultūrinių kontekstą apimantys įvairaus pobūdžio neabstraktūs negrožiniai (publicistiniai, dokumentiniai, reklaminiai, informaciniai) ir įvairialypės informacijos tekstai (pvz., elektroniniai tekstai, internetinių forumų diskusijos) ar jų ištraukos. Pristatomi ir aptariami negrožiniai įvairių žanrų tekstai, pavyzdžiui, pranešimas, interviu, straipsnis, apžvalga, laiškas, dienoraštis, atsiminimas, reklama, anketa, motyvacinis laiškas, prašymas.

Šiame konkreste mokiniai turėtų perskaityti ir kartu su mokytoju aptarti: bent po vieną originalų arba adaptuotą kelių tautosakos rūšių pavyzdį, vieną originalią arba adaptuotą Biblijos ištrauką, kelis originalius arba adaptuotus kiekvienos literatūros rūšies kūrinius ar jų ištraukas, 4–6 stambesnės formos originalius arba adaptuotus kūrinius (romanus, apysakas arba dramas) arba ilgesnes jų ištraukas, smulkesnių žanrų originalius arba adaptuotus kūrinius (apsakymus, noveles, poemą arba balades, kelis įvairių tipų eilėraščius), po vieną originalią arba adaptuotą antikos, viduramžių, Renesanso, romantizmo ir realizmo kūrinio ištrauką. Modernizmo, šiuolaikinės ir Rytų literatūros epikos, lyrikos ar dramos pavyzdžius (originalius arba adaptuotus kūrinius ar jų ištraukas) mokytojas renkasi (arba nesirenka) atsižvelgdamas į bendrą kultūrinį mokinių išprusimą ir suvokimo galimybes.

Literatūros, kaip meno rūšies, savitumo pažinimas. Atsižvelgdamas į mokinių suvokimo galimybes, mokytojas pristato mokiniams pagrindines epochas ir literatūros kryptis, kūrinių ir jų kultūrinių kontekstų ryšį. Skaitant ir nagrinėjant konkrečios epochos kūrinio ištrauką, mokytojas pristato ir tos epochos vertybes, estetikos principus ir, atsižvelgdamas į mokinių suvokimo lygį, skatina mokinius visa tai atpažinti skaitomuose tekstuose. Skaitant grožinės literatūros kūrinius, aptariamos visuotinės vertybės, žmogaus ir jo gyvenimo samprata. Literatūriniai tekstai mokiniams pateikiami ir rašytine forma (lietuvių kalba), ir (jei yra galimybė) atpasakoti lietuvių gestų kalba, kad mokiniai kuo tiksliau suprastų literatūrinių tekstų turinį ir suvoktų skaitomų kūrinių visumą. Aptariant literatūrinius tekstus remiamasi geriausiais mokinių gebėjimais, tekstų turinys, potekstė aptariami lietuvių kalba ir (arba) lietuvių gestų kalba.

Literatūra ir kiti menai. Kitos komunikacijos formos. Nagrinėjant įvairių epochų literatūros kūrinių ištraukas, gali būti aptariami ir šių kūrinių atspindžiai ir (arba) interpretacijos kituose menuose – dailėje, teatre, kine, šokyje, architektūroje, skulptūroje. Mokiniai skatinami inscenizuoti, režisuoti ar savitai atpasakoti, perteikti skaitytus literatūros kūrinius ar jų ištraukas. Taip pat aptariami keli jaunimui ir plačiajai visuomenei skirti periodikos leidiniai, filmai, spektakliai, interneto svetainės.

Pagrindinės teorinės sąvokos. Atsižvelgdamas į mokinių suvokimo lygį, mokytojas siekia, kad mokiniai suprastų (ir vartotų) šias sąvokas: antika, ironija, kontekstas, kulminacija, kultūros epocha, laikas, literatūros kryptis, metafora, modernizmas, motyvas, realizmas, renesansas, romantizmas, simbolis, siužetinė linija, stilius, viduramžiai.

Turinio minimumas. Aptarti parenkami paprastos raiškos ir struktūros originalūs arba adaptuoti tekstai ar jų ištraukos. Aptariant epochas, nereikalaujama apibūdinti estetikos principų, pakanka nusakyti esmines vertybes ir požiūrį į žmogų.

12.5.2.3. Rašytinio teksto kūrimas

Rašymo tikslai. Mokiniai rašo įvairiais tikslais: siekdami informuoti, siekdami išsiaiškinti ir paaiškinti kitiems procesus, reiškinius, siekdami išsakyti savo požiūrį, mintis, idėjas, įvertinti dalykus, įtikinti, siekdami saviraiškos. Rašoma įvairiems adresatams: jaunesniems, bendraamžiams, vyresniems pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms, visuomenei.

Rašymo užduočių kontekstas. Šiame konkreste mokiniai jau rašo apie abstraktesnius dalykus: visuomenės gyvenimo problemas, savo ir kitų asmenų požiūrius, vertybes. Rašymas grindžiamas įvairių šaltinių studijavimu.

Rašymo veiklos pobūdis. Rašoma spontaniškai ir pasirengus. Rašoma reguliariai, savarankiškai ir su mokytojo pagalba.

Rašymo eiga: medžiagos kaupimas, planavimas, juodraščio rašymas, juodraščio svarstymas (su draugais ir (arba) mokytoju), redagavimas, pateikimas. Tekstai rašomi ranka ir tekstų rengykle.

Teksto struktūra ir tekstų tipai. Ypač daug dėmesio skiriama tekstui kaip visumai komponuoti, aprašomiesiems ir argumentuojamojo pobūdžio tekstams, kurie dažniausiai kuriami remiantis vaizdine medžiaga, rašyti. Atsižvelgdami į rašymo tikslą mokiniai mokosi komponuoti nesudėtingos struktūros tekstus. Mokiniai mokosi vartoti siejimo priemones: jungtukus, dalelytes. Mokomasi tinkamai cituoti. Mokiniai mokosi rašyti aiškiai, glaustai, paiso tinkamos žodžių tvarkos sakinyje.

Tekstų žanrai. Mokomasi rašyti paisant žanro reikalavimų, pasirinkti tinkamą žanrą atsižvelgiant į tikslą. Rašomi asmeninio pobūdžio tekstai: laiškas, dienoraštis, sveikinimai, žinutės, rašiniai apie asmeninį gyvenimą, kuriame veikia gerai pažįstami žmonės, gyvūnai, kurio aplinka gerai pažįstama. Mokiniai mokosi aprašyti ir vertinti jaunuolių gyvenimo problemas, susijusias su konkrečia aplinka, literatūros kūriniais, televizijos laida, interneto svetainėmis, paaugliams, rašyti trumpą charakteristiką, autobiografiją, gyvenimo aprašymą, prašymą, atlikto darbo (pvz., tyrimo) ataskaitą.

Turinio minimumas. Skiriamos rašymo užduotys, susijusios su mokiniais gerai pažįstamu kontekstu (pvz., šeima, mokyklos bendruomenės gyvenimo aktualijos). Vertinamojo pobūdžio tekstai kuriami gaunant paramą. Nereikalaujama rašyti interviu, esė, recenzijos, diskusijos protokolo, ataskaitos. Kūrybiniai bandymai atliekami su mokytojo pagalba.

12.5.2.4. Kalbos pažinimas

Kirčiavimas (tik kalbantiesiems mokiniams). Mokiniai pagal klausos ir kalbos galimybes mokosi aiškiau ir garsiau tarti kirčiuotą skiemenį. Mokytojas, mokydamas žodyno, pabraukia kirčiuotą skiemenį, stebėdamas ir koreguodamas mokinių kalbą atkreipia jų dėmesį į netaisyklingai sukirčiuotą žodį.

Turinio minimumas. Kirčiuoti nereikalaujama.

Leksika. Kalbėdami ir rašydami mokiniai vartoja kuo daugiau išmoktų žodžių: vaizdingų veiksmažodžių, palyginimų, sinonimų, jaustukų, ištiktukų, gebantieji mokytis aukštesniu lygiu, suvokiantieji perkeltinę prasmę – ir frazeologizmų.

Morfologija. Pagal poreikius kartojamos kalbos dalys, jų rašyba ir vartoseną.

Turinio minimumas. Nereikalaujama mokėti ir vartoti veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų.

Sintaksė. Plečiamos žinios apie sudėtinius prijungiamuosius sakinius, jų vartoseną, mokomasi šalutinių sakinių rūšių. Mokomasi vartoti ir skirti sudėtinius sujungiamuosius, sudėtinius bejungtukius sakinius. Mokomasi sudėtinių sakinių skyrybos.

Apibendrinama vientisinio ir sudėtinio sakinio skyryba (privalomosios taisyklės).

Mokomasi sudaryti sakinius su jungtukais, jungiamaisiais žodžiais, įvardžiais, prieveiksmais, dalelytėmis.

Turinio minimumas. Mokiniai skiria vientisinius, sudėtinius sujungiamuosius ir sudėtinius prijungiamuosius sakinius. Nereikalaujama skirti šalutinių sakinių rūšių, savarankiškai sudaryti sudėtinių sakinių.

Tekstas. Žr. 12.5.2.3.

Kalba kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Mokiniai skaito tekstus apie seniausias lietuvių kalbos rašytinius šaltinius, išsiaiškina jų reikšmę Lietuvos kultūros raidai. Mokiniai glaustai aptaria lietuvių žodinės kalbos reikšmę sutrikusios klausos asmenims, gyvenantiems girdinčiųjų aplinkoje.

Turinio minimumas. Mokiniai gali nurodyti (pasakyti ar parašyti) kelis seniausias lietuvių kalbos rašytinius šaltinius, supranta jų reikšmę Lietuvai. Trumpai gali pasakyti ar parašyti, kodėl reikia mokėti lietuvių žodinę kalbą.

12.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

12.5.3.1. Toliau lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo,

dalyko veiklos sričių ir mokymosi gebėjimų, nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

12.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Pasiekimų sritys	Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas		Kalbos ir literatūros žinios paviršutiniškos ir fragmentiškos: mokinys parodo, kad yra susidūręs su kai kuriomis sąvokomis, reiškiniais, komunikaciniais susitarimais, taisyklėmis, tačiau dar negeba tikslingai vartoti sąvokų, paaiškinti reiškinų esmės, sistemingai laikytis susitarimų ir taisyklių.	Kalbos ir literatūros žinios pakankamos: daugeliu atvejų mokinys tinkamai vartoja sąvokas, gali paaiškinti daugumos reiškinų esmę, gali nurodyti komunikacinius susitarimus ir taisykles ir stengiasi jų laikytis.	Kalbos ir literatūros žinios sistemingos: mokinys dažniausiai tiksliai vartoja sąvokas, paaiškina reiškinų esmę ir ryšius, nurodo komunikacinius susitarimus ir taisykles ir sistemingai jų laikosi.
Sakytinio teksto suvokimas ir kūrimas (tik kalbantiesiems mokiniams)		Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, kai bendrine kalba aiškiai kalbama žinomomis ir netikomis žinomomis temomis. Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, gali kurti sakininius tekstus: keistis nuomonėmis su kitais apie pažįstamos aplinkos dalykus; pasakoti apie kasdienes įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus.	Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, supranta tekstų esmę, kai kurias svarbias detales, kai aiškiai kalbama bendrine kalba nelabai žinomomis ir netikomis temomis. Mokinys, nors ir susidurdamas su trukdžiais, gali kurti sakininius tekstus: informacinius pranešimus žinomose bendravimo situacijose; keistis mintimis, nuomonėmis su kitais, pagrįsti savo nuomonę; pasakoti apie tikrus įvykius, veiklą, patirtį; apibūdinti asmenis, daiktus; paaiškinti nesudėtingus procesus.	Mokinys gerai supranta tekstų esmę, kai aiškiai kalbama bendrine kalba nelabai žinomomis ir netikomis temomis. Mokinys gerai supranta tekstų esmę, gali kurti sakininius tekstus: informacinius pranešimus įvairiose bendravimo situacijose, naudodamasis savarankiškai atrinkta informacija iš 1 ar 2 šaltinių; keistis mintimis, nuomonėmis su kitais, pagrįsti savo nuomonę, patvirtinti ar paneigti kitų; nuosekliai pasakoti apie tikrus įvykius, veiklą, patirtį, planus; apibūdinti asmenis, daiktus, juos palyginti; paaiškinti procesus; dalyvauti iš anksto parengtoje diskusijoje svarstant ir vertinant aktualias problemas.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto suvokimas	Skaitydamas tekstus, atitinkančius dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą: išskiria veikėjus, glaustai atpasakoja siužetą, mokytojo padedamas ir remdamasis pamokoje pateikta medžiaga suformuoja pagrindinę kūrinio mintį. Pasako savo nuomonę apie skaitytus tekstus.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, atsako į klausimus, atskleidžiančius elementarų teksto supratimą, savo nuomonę apie skaitytą kūrinį pagrindžia vienu ar keliais argumentais remdamasis tekstu (moka cituoti). Geba detalai atpasakoti kūrinio siužetą ir apibendrinti visą skaitytą tekstą, išskiria kūrinio veikėjus, gali plačiau pristatyti vieno kurio veikėjo paveikslą. Mokytojo padedamas ir (arba) savarankiškai išskiria pagrindinę kūrinio mintį.	Skaitydamas tekstus, atitinkančius dešimtos klasės mokinių suvokimo galimybes, randa svarbiausią informaciją ir detales, geba susidaryti planą, kuriuo remdamasis sklandžiai atpasakoja kūrinio siužetą, aptaria veikėjų paveikslus. Savo nuomonę apie skaitytą kūrinį pagrindžia keliais argumentais remdamasis tekstu (moka cituoti) arba patirtimi, geba palyginti kelis skaitytus kūrinius, savarankiškai išskiria pagrindinę kūrinio mintį.
Rašytinio teksto kūrimas	Rašydamas tekstus mėgina atsižvelgti į rašymo tikslą, adresatą. Teksto teiginių nedetalizuoja. Kurdamas tekstą mėgina vartoti laiko, erdvės sąsajas, tačiau dėl teksto nenuoseklumo ir kalbos netaisyklingumo tekstui suprasti reikia skaitytojo pastangų.	Paisydamas rašymo tikslo ir adresato daugeliu atvejų tinkamai pasirenka kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus. Pagrindinė teksto mintis išvelgiama. Pasitaiko gramatikos, rašybos, skyrybos, leksikos klaidų.	Paisydamas rašymo tikslo, situacijos ir adresato, tinkamai renkasi kalbinę raišką. Rašo aiškios sandaros pasakojimus, samprotavimus, tinkamai siedamas sakinius ir teksto dalis. Pagrindinė teksto mintis aiški, logiškai argumentuojama. Kalba pakankamai vaizdi ir taisyklinga.
Mokėjimas mokytis	Negeba pasirinkti tolesnio mokymosi strategijų. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą, mokymosi veiklą. Tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi tikslus.	Mokytojo padedamas ir atsižvelgdamas į mokymosi tikslą bei užduoties pobūdį pasirenka tinkamiausias strategijas. Tardamasis su mokytoju išsikelia mokymosi tikslus ir numato, kaip jų siekti.	Pasirenka sau tinkamas strategijas atsižvelgdamas į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Stebi savo mokymosi procesą ir apmąsto mokymosi veiklą. Remdamasis grįžtama informacija išsikelia mokymosi tikslus ir numato, kaip jų siekti.
Nuostatos	Dirbdamas individualiai ar su grupe atlieka, kas nurodyta. Kartais siekia grįžtamosios informacijos, kad galėtų siekti geresnių rezultatų.	Įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia nepakankamai pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia tobulinti kalbinius gebėjimus.	Aktyviai įsitraukia į veiklą dirbdamas individualiai ir su grupe. Veikia atkakliai ir pasitikėdamas savo jėgomis. Siekia tobulinti savo kalbinius gebėjimus, kad galėtų tobulėti. Teikia grįžtama informacija, kad galėtų tobulėti kiti.

IX. Užsienio kalbos

Pagrindinėje mokykloje mokiniai privalomai mokosi dviejų užsienio kalbų. Užsienio kalbos pasirenkamos iš mokyklos siūlomų mokytis kalbų.

13. PIRMOJI UŽSIENIO KALBA: MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURI- NIO APIMTIS, VERTINIMAS

13.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra

13.1.1. Pirmosios užsienio kalbos mokymosi **tikslas** – įgyti užsienio kalbos komunikacinę bei tarpkultūrinę kompetenciją, suteikiančią galimybę vartoti kalbą įvairiose asmeninio ir viešojo gyvenimo situacijose; ugdytis asmenines ir socialines vertybines nuostatas, atvirumą pasaulio bendruomenei, toleranciją, kūrybingumą ir saviraiškos užsienio kalba gebėjimus.

13.1.2. Uždaviniai

Siekdami pirmosios užsienio kalbos mokymosi tikslo mokiniai turėtų:

- vartoti užsienio kalbą kaip komunikacijos priemonę (keistis informacija, idėjomis, nuomonėmis, patirtimi);
- išsiugdyti lingvistinę kompetenciją, būtiną sėkmingai komunikuoti;
- taikyti tinkamas strategijas suprasdami ir kurdami sakinį ar rašytinį tekstą, bendraudami žodžiu ir raštu;
- suvokti užsienio kalbą kaip kalbos šalies (šalių) sociokultūrinės tikrovės dalį ir tarpkultūrinio bendravimo priemonę;
- išmokti įvairių kalbos mokymosi būdų ir naudotis jais;
- naudotis informacinėmis technologijomis, ieškodami informacijos ir bendraudami užsienio kalba.

13.1.3. Struktūra

13.1.3.1. Pirmosios užsienio kalbos pradedama mokytis 2-oje klasėje. Pradinėje mokykloje jos mokomasi trejus metus, pagrindinėje mokykloje – šešerius metus.

13.1.3.2. Tešiamas pirmosios užsienio kalbos mokymas(is) pagrindinėje mokykloje skirstomas pakopomis: 5–6, 7–8, 9–10 klasės.

13.1.3.3. Užsienio kalbos mokymosi pakopa apibrėžia numatomą kalbos mo-

kėjimo (komunikacinį) lygį, kuris siejamas su tam tikrų gebėjimų visuma siekiant praktinių kalbos vartojimo tikslų programoje numatytais kalbos vartojimo temomis ir situacijomis. Pakopoms būdingos konkrečios komunikacinės užduotys, kurioms atlikti mokinys turi taikyti įvairias strategijas, siekdamas suprasti arba sukurti vis didesnės apimties sakinį ar rašytinį tekstą ir vis laisviau bendrauti žodžiu ir raštu. Pakopą taip pat apibūdina tam tikri tekstai, juos atitinkantys gramatiniai modeliai (kalbos struktūros) ir leksika. Svarbiu kriterijumi laikomas mokinio kalbinės komunikacinės veiklos savarankiškumo laipsnis.

13.1.3.4. Pirmojoje kalbos mokymosi pakopoje (5–6 klasės) pagrindinėje mokykloje išugdoma minimali bendravimo kompetencija, kitos pakopos mokinį rengia dalyvauti kalbinėje veikloje, daugiau dėmesio skiriant savarankiško darbo įgūdžiams, krašto kultūrai geriau pažinti.

13.1.3.5. Numatomi pirmosios užsienio kalbos mokymosi pasiekimai yra orientaciniai. Programoje nurodomi vidutiniai kiekvienos pakopos mokinio, besimokančio pirmosios užsienio kalbos, pasiekimai, kai užsienio kalbai mokytis per visus devynerius mokymosi metus yra skiriamas minimalus savaitinių valandų skaičius, t. y. ne mažiau kaip trys pamokos per savaitę, taip pat kai sudaromos kitos būtinos sąlygos, pavyzdžiui, klasės dalijamos į grupes, dirbama su visu mokymo priemonių komplektu ir pan. Nesant šių sąlygų, mokinių pasiekimai pakopos pabaigoje gali atsilikti nuo programoje numatytų pasiekimų. Kita vertus, jei kalbai mokytis skiriamas didesnis nei minimalus valandų skaičius (4 savaitinės valandos arba 5–6 savaitinės valandos pagilinto mokymosi atveju), mokinių pasiekimai pakopos pabaigoje turėtų viršyti numatytuosius programoje. Todėl mokytojas, sudarydamas ugdymo planą konkrečiai mokinių grupei, turi lanksčiai naudotis bendrąja programa. Atsižvelgdama į mokinių užsibrėžtus užsienio kalbos mokymosi tikslus, mokykla turi sudaryti tinkamas mokymosi sąlygas, pirmiausia skirti pakankamai pamokų. Turinčios galimybių mokyklos gali organizuoti pagilinto kalbos mokymo grupes ar klases nuo 5 klasės ar nuo 9 klasės. Pagilinto mokymosi grupėse siekiama komunikacinės kompetencijos, artimos autentiškam bendravimui visokeriojoje veikloje.

13.1.3.6. Užsienio kalbos (dalyko) turinį lemia kalbos kaip komunikacijos priemonės samprata ir užsienio kalbos mokymo(si) tikslas iš(si)ugdyti užsienio kalbos komunikacinę ir tarpkultūrinę kompetenciją.

Kalbinė komunikacinė kompetencija yra kalbos mokymo(si) turinys plačiaja prasme. Ji apibūdinama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, sąlygiškai skirstoma į tokias sritis:

- *lingvistinė kompetencija*: leksikos žinios, gebėjimai suvokti ir vartoti žinomą leksiką; gramatinių kalbos išteklių žinojimas ir gebėjimas jais remtis atpažįstant ir kuriant taisyklingos formos frazes ir sakinius; gebėjimas suvokti ir perteikti prasmę; kalbos fonetinių elementų suvokimas ir raiška; rašybos žinios ir gebėjimai;
- *sociolingvistinė kompetencija*: žinios ir gebėjimai, reikalingi tinkamai vartoti kalbą įvairiose socialinėse situacijose, suvokti ir pagal situaciją, tikslą, adresatą ir pan. pasirinkti raiškos priemones;
- *pragmatinė kompetencija*: žinojimas principų, pagal kuriuos kalba veikia realiame gyvenime, ir gebėjimas suvokti, kaip kalba organizuojama, kaip vartojama siekiant atlikti įvairias komunikacines funkcijas, kaip vyksta žmonių kalbinė sąveika; gebėjimas suvokti ir kurti rišlių tekstą, naudoti sakinį ir rašytinį tekstą įvairiais funkciniais tikslais (intencijomis), gebėjimas sąveikauti pagal kalbines ir socialines konvencijas.

13.1.3.7. Siekiama, kad mokinių, baigusių vidurinę mokyklą, kalbos mokėjimo lygis atitiktų kitose Europos šalyse priimtą abituriento užsienio kalbos pasiekimų lygį. Europos Taryba yra sukūrusi šešių kalbos mokėjimo lygių sistemą: A1 – „Lūžis“, A2 – „Pusiaukelė“, B1 – „Slenkstis“, B2 – „Aukštuma“, C1 – „Veiksmingas kalbos vartotojas“, C2 – „Puikus kalbos vartotojas“. Kiekvienas kalbos mokėjimo lygis apibrėžia tam tikrą kalbos vartotojo komunikacinę kompetenciją.

Daugelis Europos Tarybai priklausančių šalių yra parengusios minėtų lygių

turinio aprašus. Pirmosios užsienio kalbos mokymosi pakopos šioje programoje orientuojamos į šiuos ET kalbų mokėjimo lygius:

	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Klausymas	A2	B1.1	B1
Skaitymas	A2	B1.1	B1
Kalbėjimas	A2	B1.1	B1
Rašymas	A2	B1.1	B1

13.1.3.8. Programoje nurodomas 5–6, 7–8, 9–10 klasių pakopų pirmosios užsienio kalbos ugdymo turinys. Kiekvienos pakopos kalbinę veiklą sudaro:

sakytinio teksto supratimas (klausymas) – kalbos supratimas iš klausos, t. y. informacijos priėmimas (receptija) iš kalbančiojo ar įrašo, radijo ar televizijos ir pan.;

rašytinio teksto supratimas (skaitymas) – informacijos priėmimas iš rašytinių šaltinių: publicistikos, reikalų raštų, grožinės ar mokslinės literatūros ir pan.;

sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas) – dalijimasis informacija kalbant monologu (sakytinio teksto kūrimas) ar dialogu (sąveika žodžiu);

rašytinio teksto kūrimas (rašymas) – informacijos perteikimas ir savo minčių, nuomonės, vertinimo raiška raštu (rašytinio teksto kūrimas ir sąveika raštu).

13.2. Mokinių gebėjimų raida

Lentelėje nurodoma mokinių gebėjimų raida – apibendrintai apibūdinami kiekvienos veiklos srities gebėjimai baigiant atitinkamą mokymosi pakopą.

Veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta paprastus trumpus pokalbius programos temomis, trumpus, aiškius ir paprastus skelbimus ir pranešimus, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu ir aiškiai tariama. Klausomo teksto apimtis iki 100 žodžių.	Supranta įvairių kontekstų kalbos ištraukas, ilgesnius pokalbius, trumpus pasakojimus, pranešimus programos temomis, kuriuose yra sudėtingesnių kalbos struktūrų ir nežinomos leksikos, kai kalbama normaliu tempu. Klausomo teksto apimtis iki 170 žodžių.	Supranta įvairaus pobūdžio tekstus, jei jų struktūra aiški ir nesudėtinga (pvz., pranešimus, radijo laidas, filmus, interviu, pokalbius), kuriuose reiškiamos nuomonės ir požiūriai, taip pat kai mintys reiškiamos netiesiogiai, kai kalbama normaliai ir greitesniu tempu. Klausomo teksto apimtis iki 250 žodžių.

Veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta trumpų tekstų programos temomis temą ir pagrindinę informaciją. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties informaciniuose tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Skaitomo teksto apimtis iki 200 žodžių.	Supranta didesnės apimties aiškios struktūros tekstus programos temomis (asmeninius laiškus, reklaminius skelbimus, paprastas instrukcijas, trumpus pasakojimus apie kasdienes įvykius), kuriuose yra nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų. Skaitomo teksto apimtis iki 300 žodžių.	Supranta įvairių tipų ir žanrų sudėtingesnės struktūros ilgesnius tekstus programos temomis (trumpus laikraščių straipsnius, interviu, žinių suvestines, nesudėtingus krašto pažinimo tekstus, trumpus pasakojimus apie įvykius ar žmones, nesudėtingus dalykinius tekstus). Skaitomo teksto apimtis iki 400 žodžių.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba taisyklingai vartodami paprastas gramatines struktūras. Pateikia klausimų ir reaguoja į paprastus pasakymus. Dalyvauja pokalbyje, tačiau ne visuomet gali jį palaikyti. 7–9 replikos dalyvaujant pokalbyje, 5–8 sakiniai kalbant monologu.	Kuria ilgesnius sakytinius tekstus, taip pat turinčius samprotavimo elementų, vartodami sudėtingesnes gramatines struktūras. Inicijuoja ir palaiko nesudėtingą pokalbį. 9–12 replikų dalyvaujant pokalbyje, 8–10 sakinių kalbant monologu.	Kuria ilgesnius monologinius tekstus, taip pat abstrakčiomis temomis, vartodami sudėtingesnes gramatines struktūras. Pradedą, palaiko ir užbaigia pokalbį. Dalyvauja nesudėtingoje diskusijoje. 12–20 replikų dalyvaujant pokalbyje, 10–15 sakinių kalbant monologu.
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	Rašo trumpus tekstus paprastais sakiniais apie save ir artimiausią aplinką, naudodamiesi pavyzdžiu ir (arba) pagalbine medžiaga. Kuriamo teksto apimtis 60–90 žodžių.	Rašo ilgesnius tekstus asmeninio gyvenimo temomis, vartodami paprastas gramatines struktūras. Kuriamo teksto apimtis 90–120 žodžių.	Savarankiškai rašo vientisus rišlius tekstus asmeninio gyvenimo temomis (apibūdina įvykius, reiškia mintis, jausmus), vartodami sudėtingesnes gramatines struktūras ir įvairesnį žodyną. Kuriamo teksto apimtis 120–130 žodžių.

13.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas.
5–6 klasės

Šioje dalyje nurodomi laukiami mokymosi rezultatai – mokinių pasiekimai

(ugdytinos vertybinės nuostatos, žinios ir gebėjimai), nusakomos ugdymo organizavimo gairės, apibrėžiama turinio apimtis ir mokinių pasiekimų lygių požymiai.

13.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)			
<p>Tobulinti sakinio teksto suvokimo gebėjimus, klausantis užsienio kalba kalbančių žmonių.</p> <p>Klausytis garso įrašų užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Klausantis teksto sukaupti dėmesį, stengtis jį išlaikyti klausantis pakartotinai.</p> <p>Bendrauti elektroninėje erdvėje.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p>	<p>1.1. Suprasti gyvą ar įrašytą bendrinę kalbą programos temomis, kai kalbama normaliu tempu.</p> <p>1.1.1. Suprasti mokytojo ar pašnekovo nurodymus ir prašymus.</p> <p>1.1.2. Suprasti asmeninio pobūdžio klausimus ir į juos trumpai atsakyti.</p> <p>1.1.3. Suprasti trumpo pokalbio, interviu ar monologinio teksto pagrindinę mintį ir pagrindines detales, rasti tekste reikiamą informaciją.</p> <p>1.1.4. Suprasti pagrindinę trumpų pranešimų ir skelbimų informaciją.</p>	<p>1.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 1 500 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>1.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>1.4. Taikyti kai kurias sakinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>1.5. Pasirinkti klausymo būdą (visuminis, atrankinis, detalusis) pagal klausymo tikslą ir komunikacinę situaciją.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Klausymo gebėjimai toliau ugdomi plečiant temas, didinant klausomų tekstų apimtį ir taikant įvairesnius darbo būdus ir formas. Pateikiama įvairesnių klausymo tekstų ir užduočių teksto suvokimui ugdyti ir tikrinti. Klausymo tekstai ir užduotys turi dvejopą paskirtį: ugdo klausymo gebėjimus ir kartu padeda ugdyti kitų kalbinės veiklos rūšių (ypač kalbėjimo) gebėjimus. Klausomasi paprastų ilgesnių pokalbių kasdienėmis temomis, trumpų ir paprastų skelbimų ir pranešimų. Darbas su tekstu, atsižvelgiant į klausymo tikslą, organizuojamas trimis etapais: užduotys prieš klausant tekstą, užduotys klausant, užduotys išklausius tekstą.</p> <p>Užduotys mokiniams pateikiamos užsienio kalba, naudojamos garso, vaizdo priemonės ir IKT.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas nuteikia mokinius atidžiai klausytis mokytojo, įrašo ir (arba) klasės draugų pasisakymų: paaiškina mokiniams klausymo tikslą, užduotį, supažindina su teksto tema ir situacija, paragina mokinius prisiminti, ką jie žino kalbama tema, atkreipia dėmesį į iliustracijas ar ką kita ir pateikia sėkmės (vertinimo) kriterijus, pagal kuriuos bus sprendžiama, ar darbas atliktas gerai. Jis teikia įvairių užduočių, paaiškina, kaip pasirinkti klausymo būdą atsižvelgiant į klausymo tikslą, kad mokiniai suprastų, kad, norint gerai atlikti užduotį, ne kiekvieną tekstą reikia suprasti pažodžiui. Mokytojas atkreipia mokinių dėmesį į taikytas teksto suvokimo strategijas, kurios padėjo suprasti tekstą ir atlikti užduotį.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Mokiniai atidžiai klausosi ir dalyvauja mokytojo vadovaujame pokalbyje užsienio kalba (atsižvelgiant į mokinių pasiekimus) aptardami klausymo tikslą ir užduotį, atkreipia dėmesį į iliustracijas ir kitą pagalbinę medžiagą. Mokiniai klausosi paprastų ilgesnių pokalbių kasdienėmis temomis, trumpų ir paprastų skelbimų ir pranešimų, mokytojo nurodymų užsienio kalba. Mokiniai atlieka įvairaus tipo klausymo užduotis, kuriomis ugdomi įvairūs klausymo gebėjimai, pratinasi suvokti klausomą tekstą naudodamiesi įvairiomis klausymo strategijomis, paaiškina, kas padėjo suprasti klausomą tekstą: kontekstas, iliustracija, tarptautiniai arba giminiški žodžiai ir t. t.</p> <p>Remdamiesi klausymo tekstais mokiniai įrašo į dialogus trūkstantus žodžius, kuria trumpus analogiškus dialogus ir t. t.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas klausymo pratybų metu aiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo supratimo lygį („šviesoforas“, kiti įvairūs ženklai, simboliai, gestai); teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultata, bet ir už pastangas, paaiškina įsivertinimo remiantis Europos kalbų aplanku (EKA) technikas. Klausymo gebėjimus mokytojas vertina atkreipdamas dėmesį į tai, ką mokiniai atliko gerai, gimtąja kalba aptaria teksto suvokimo strategijas. Klausymo gebėjimai įvertinami pateikiant pasirenkamojo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, piešinių. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais).</p> <p>Mokiniai po klausymo pratybų aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pagrindžia savo atsakymus, pateikia juos pilniais sakiniais, įsivertina pagal iš anksto aptartus kriterijus arba EKA.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Tobulinti rašytinio teksto užsienio kalba skaitymo techniką ir supratimo gebėjimus.</p> <p>Skaityti užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Ieškoti reikiamos informacijos užsienio kalba elektroninėje erdvėje.</p> <p>Siekti skaitant suprasti nežinomus žodžius iš konteksto.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p>	<p>2.1. Suprasti nesudėtingų trumpų paprastų pasakojimų ir aprašymų, kuriuose vyrauja regimieji elementai, pagrindinę informaciją.</p> <p>2.2. Rasti reikiamą informaciją nesudėtinguose informacinio pobūdžio tekstuose: plakatuose, skelbimuose, iškabose, reklamose, afišose, autobusų ir kt. tvarkaraščiuose, miesto, šalies žemėlapiuose, valgiaraščiuose, orų prognozėse ir kituose tekstuose, pvz., draugų ir pažįstamų žinutėse, laiškeliuose-atvirukuose, trumpuose asmeniniuose laiškuose.</p> <p>2.3. Suprasti paprastus anketų ir blankų klausimus.</p>	<p>2.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 1 500 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>2.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>2.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>2.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Skaitymo gebėjimai ugdomi toliau, plečiant tematiką, didinant tekstų apimtį ir naudojant naujas gramatines struktūras, pateikiant įvairesnių užduočių, naudojantis IKT. Skaitymo gebėjimai ugdomi ir atliekant kitą kalbinę veiklą (ypač klausymo ir kalbėjimo). Pateikiama funkcinių tekstų (anketos, plakatai, skelbimai, afišos, reklamos, tvarkaraščiai, draugų žinutės, laiškėliai ir t. t.). Skaitoma vis daugiau autentiškų, įdomių mokiniui tekstų, dirbama ir su šio amžiaus tarpsnio vaikams skirta spauda ir pritaikyta literatūra. Skaitomo teksto suvokimo pratybos rengiamos trimis etapais: užduotys prieš skaitant, užduotys, atliekamos skaitant tekstą, užduotys perskaičius tekstą.</p> <p>Mokiniai skatinami dirbti savarankiškai. Lavinamas gebėjimas suprasti nežinomų žodžių reikšmę iš konteksto ar naudojant turimas kalbos žinias (pvz., žodžių darybos), taip pat skatinama ir savarankiškai skaityti, naudotis žodynais. Mokoma mokytis.</p> <p>Toliau lavinama skaitymo technika. Mokinių veikla rengiama įvairiomis formomis (individualiai, grupėmis, poromis), teikiama galimybė keisti veiklos pobūdį (ilustruoti, kalbėti, vaidinti ir t. t.)</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas teikia įvairių užduočių, lavinančių skaitymo gebėjimus. Skaitymo pratyboms parengia arba parenka užduočių prieš skaitant tekstą, skaitant ir perskaičius tekstą. Prieš skaitant tekstą mokytojas gimtąja ar užsienio kalba (tai priklauso nuo mokinių pasiekimų) iškelia ir aptaria su mokiniais skaitymo tikslą, paaiškina užduotį, atkreipia mokinių dėmesį į teksto pavadinimą, temą, kontekstą, mokinių turimas žinias, patirtį. Tai padeda suvokti skaitomą tekstą, ugdo pasitikėjimą savo jėgomis, didina motyvaciją.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Mokytojas susitaria su mokiniais, kokie bus sėkmės (vertinimo) kriterijai, pagal kuriuos bus sprendžiama, ar darbas atliktas gerai.</p> <p>Darbą su tekstu organizuoja įvairiomis formomis: poromis, „grandinėle“, grupėmis, taiko interaktyviuosius metodus ir t. t.</p> <p>Mokiniai prieš skaitydami tekstą aktyvina turimas žinias (aptaria su mokytoju teksto iliustracijas, teksto pavadinimą, temą ir t. t.), sutelkia dėmesį į tai, kokią informaciją jie turi rasti tekste. Mokiniai atlieka įvairių skaitymo užduočių, kurios ugdo teksto suvokimo gebėjimus: pažymi, nurodo, sujungia piešinius arba piešinius su atitinkamais žodžiais ar sakiniiais, nurodo piešinių arba teksto dalių eilės tvarką, pažymi teisingą atsakymą ir t. t.</p> <p>Mokiniai skaito ilgesnius tekstus, mokosi įvairių skaitymo būdų – greitai peržvelgti tekstą ieškant reikiamos informacijos ir skaityti atidžiai (detalus supratimas). Jie moko kelti hipotezes, spėlioti, skaityti toliau ir patikrinti savo spėjimus dėl teksto turinio, suprasti nežinomų žodžių arba frazių reikšmę iš konteksto.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas teikia pagalbą skaitymo pratybių metu taikydamas formuojamojo vertinimo metodus, paaiškina įsivertinimo pagal EKA technikas. Mokytojas vertina ne tik rezultata, bet ir mokinių pastangas, o tai skatina papildomai skaityti. Skaitymo gebėjimai įvertinami pateikiant pasirenkamojo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, piešinių. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais). Gali būti įvertinta ir skaitymo technika.</p> <p>Mokiniai po skaitymo pratybių parodo savo supratimą mokytojo nurodytu ir jiems priimtiniu metodu, gimtąja kalba aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pasako, kas sekėsi ir kas ne, kas padėjo suprasti tekstą, įsivertina pagal EKA.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
<p>Siekti geresnės kalbėjimo kompetencijos.</p> <p>Reikšti savo nuomonę įvairiais klausimais arba temomis.</p> <p>Bendrauti naudojantis informacinėmis technologijomis.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Stengtis ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinąs normas ir vertybes: gebėjimą klausytis pašnekovo, toleranciją, gebėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.</p>	<p>3.1. Bendrauti su pašnekovu programos temomis ir situacijomis, atsakyti į pašnekovo žodžius paprastais pasakymais.</p> <p>3.2. Dalyvauti trumpame paprastame pokalbyje siekiant komunikacinio tikslo.</p> <p>3.3. Kalbėti monologu.</p> <p>3.3.1. Papasakoti apie save, savo šeimą, kitus žmones (draugus, gimines ir kt.).</p> <p>3.3.2. Apibūdinti savo butą, namą, kambarį.</p> <p>3.3.3. Apibūdinti vietovę, kurioje gyvena (miestą, kaimą, miestelį, gatvę, namą, aplinką).</p> <p>3.3.4. Apibūdinti daiktą, asmenį išorę (išvaizdą).</p> <p>3.3.5. Trumpai apibūdinti žmogaus būdą (charakterį).</p>	<p>3.1. Disponuoti sakytinei komunikacijai būtinu žodynu (apie 650 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>3.2. Disponuoti tarties ir intonavimo priemonėmis, pakankamomis tarpusavio supratimui.</p> <p>3.3. Tikslingai vartoti kalbos priemones komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>3.4. Taikyti kai kurias sakytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>3.5. Žinoti, kokios kalbos etiketo frazės vartojamos konkrečiose komunikacinėse situacijose atsižvelgiant į kalbos adresatą ir situaciją (neoficialus bendravimas, kalbos adresatas – neoficialus asmuo).</p> <p>3.6. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>3.7. Išmanyti pagrindinius sakytinio teksto (dialogas, monologas (pasakojimas, apibūdinimas)) kūrimo būdus.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Toliau temomis, kalbos medžiaga bei užduočių įvairove lavinami kalbėjimo gebėjimai. Kuriami tarpusavio supratimo ir pasitikėjimo aplinka, mokiniai skatinami reikšti savo nuomonę įvairiais klausimais, kalbėti nepasirengus įvadinio pokalbio metu. Kuriamos realios bendravimo ir bendradarbiavimo situacijos, taikomi įvairūs mokymo(si) būdai, atitinkantys įvairius mokymosi stilius, užduotys diferencijuojamos ir individualizuojamos pagal mokinių gebėjimus. Aiškinamos kompensavimo strategijų taikymo galimybės, ugdomi savarankiško darbo ir savęs vertinimo gebėjimai.</p> <p>Vyrauja struktūrinės užduotys, kurias atliekant reikia pateikti informaciją apie save, kuriami dialogai ar trumpi monologai, remiantis perskaityto ar išklauso teksto informacija.</p> <p>Darbas organizuojamas įvairiomis formomis (grupėmis, poromis, „grandinėle“), naudojami žaidimo, vaidybos elementai, įvairūs stimulai (žaislai, teatro lėlės, vaizdo ir garso priemonės, IKT ir kt.).</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria mokomąsias aiškiai apibrėžtas kalbines situacijas (kas su kuo, koku tikslu, apie ką, kur ir kada kalbasi), kurios gali būti paremtos klausymo tekstais ir (arba) regimuoju elementu. Mokytojas skatina mokinius kalbėti užsienio kalba įvadiniame pokalbyje nepasirengus ir pagal pateiktą situaciją arba temą, teikia įvairių užduočių, lavinančių kalbėjimo gebėjimus. Paaiškina užduotį ir susitaria dėl „sėkmės“ (vertinimo) kriterijų (užrašo lentoje), pagal kuriuos bus sprendžiama, ar darbas atliktas gerai; supažindina su kalbėjimo užduočių (dialogo ar monologo) struktūra, pateikia ar parenka pavyzdžius; diferencijuoja ir individualizuoja pamokos darbą, parenka įvairaus pobūdžio ir</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>sunkumo užduočių. Mokytojas stebi mokinių darbą, skatina naudotis kompensavimo strategijomis (trumpos frazės, savikorekcija, pakartojimai ir kt.) ir vartoti kalbos etiketo frazes.</p> <p>Mokiniai klausosi pašnekovo, užduoda klausimų ir tinkamai į juos atsako, dalyvaudami įvadiniame pokalbyje užsienio kalba. Mokiniai, dirbdami grupėmis, poromis, atlieka įvairias dialoginės kalbos pratybas: dalyvauja pokalbyje svarstoma tema, kai nurodytos komunikacinių intencijų raiškos formos, dalyvauja pokalbyje arba kuria dialogą pagal iliustraciją ir pateiktus klausimus, kuria dialogą arba dalyvauja pokalbyje remdamiesi reklaminiu tekstu ir t. t. Dirbdami savarankiškai ir (arba) grupėmis mokiniai kuria trumpą monologą pagal pateiktas sakinių pradžias, trumpai pasakoja pagal pateiktą planą, įtraukdami informaciją apie save, remdamiesi perskaityto ar išklauso teksto informacija, pagal pateiktą pradžia, dalijasi informacija iš savo patirties, inscenizuoja ir t. t.</p> <p>Mokiniai taiko kompensavimo strategijas, vartoja kalbos etiketo frazes.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas kalbinę veiklą vertina lanksčiai, pozityviai, konstruktyviai, atsižvelgdamas į kalbinių pratybų tikslą (treniruojamosios pratybos, kontrolinės). Jis paaiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo gebėjimų lygį (komentarai žodžiu, „šviesoforas“, „paslėptas nykštys“ ir kt.), teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius, pagirdamas ne tik už rezultata, bet ir už pastangas.</p> <p>Mokytojas paaiškina kalbėjimo užduočių vertinimo kriterijus, vienas kito vertinimo ir įsivertinimo pagal EKA technikas.</p> <p>Kalbėjimo gebėjimus įvertina apibendrinamojo vertinimo</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			metu pažymiu arba taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus kriterijus. Mokiniai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant vertinimo kriterijus, vertina savo ir draugų pasiekimus pagal EKA.
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
<p>Tobulinti bendravimo raštu gebėjimus.</p> <p>Tobulinti sukurta tekstą, atsižvelgiant į draugų ir mokytojo pastabas.</p> <p>Norėti naudotis internetu kaip informacijos šaltiniu ir kaip bendravimo priemone.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Siekti rašto ir rašymo kultūros.</p>	<p>4.1. Raštu pateikti asmeninio pobūdžio informaciją pildant anketas, blankus.</p> <p>4.2. Pagal pavyzdį parašyti trumpą skelbimą.</p> <p>4.3. Bendrauti raštu programos temomis ir pagal pateiktas situacijas dažnai naudojantis pavyzdžiu ar pagalbine medžiaga.</p> <p>4.3.1. Parašyti sveikinimo atviruką: pasveikinti su gimtadieniu, šventėmis.</p> <p>4.3.2. Parašyti kvietimą į gimtadienį, nurodyti šventės laiką ir vietą.</p> <p>4.3.3. Parašyti trumpą tekstą ant atviruko apie tai, kaip leidžia atostogas, ką veikia.</p> <p>4.3.4. Parašyti raštelį: nurodyti susitikimo laiką ir vietą.</p> <p>4.3.5. Parašyti elektroninį laišką.</p> <p>4.3.6. Parašyti trumpą asmeninį laišką.</p>	<p>4.1. Disponuoti rašytiniam tekstui kurti būtinu žodynu (apie 250 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>4.2. Naudotis leksine ir gramatine medžiaga rašymo procese.</p> <p>4.3. Tikslingai vartoti kalbos priemones numatytoms komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>4.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>4.5. Žinoti, kokios kalbos raiškos priemonės vartojamos konkrečiose komunikacinėse situacijose, atsižvelgiant į kalbos adresatą ir situaciją (neoficialus bendravimas).</p> <p>4.6. Vartoti konkrečiam rašytinio teksto žanrui (asmeninis laiškas) būdingus posakius.</p> <p>4.7. Žinoti, kaip išdėstyti tekstą pagal užsienio kalbos tradicijas.</p> <p>4.8. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Rašymo gebėjimai ugdomi ir plėtojami toliau, pateikiant naują gramatinę medžiagą, ugdam gebėjimus kurti tekstą. Atrenkamos ir pateikiamos kalbos žinios ir leksika, reikalinga rašytiniam tekstui kurti. Reguliariai rengiamos rašymo pratybos, tolydžio pereinant nuo valdomo rašymo (pagal pavyzdinį tekstą, pateiktą struktūrą arba planą) prie pusiau valdomo (kai mokiniai patys pasirenka turinį ir kalbos medžiagą), parenkamos papildomos priemonės: skaitymo ir klausymo tekstai, iliustracijos, paveikslėliai, paveikslėlių istorijos, IKT. Atliekamos įvairios treniruojamosios pratybos: teksto pavyzdžio nagrinėjimas, teksto dalies kūrimas, teksto dalių jungimas, teksto redagavimas ir t. t. Darbas organizuojamas įvairiomis formomis (grupėmis, poromis ir t. t.).</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria autentiškas bendravimo situacijas, pateikia kalbinę medžiagą, aiškias ir išsamias rašymo užduočių instrukcijas, moko planuoti ir struktūrinti kuriamą tekstą, naudotis žodynais. Mokytojas organizuoja darbą poromis, grupėmis.</p> <p>Mokiniai dirba individualiai, grupėmis, poromis. Jie atlieka treniruojamuosius pratimus: nagrinėja pavyzdžius, rašo pagal pavyzdį, nurodyta forma, išplėtoja dalį teksto, naudojasi duota leksika, struktūra, žodynais ir kitomis mokomosiomis priemonėmis. Atliekdami rašymo užduotį mokiniai planuoja, rašo, redaguoja tekstą. Jie naudojami kal-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>bos medžiaga, pateikta vadovėlyje ir kitose mokomosiose priemonėse, žodynuose pasitikrina kalbos priemonių vartojimą ir rašybą.</p> <p>Vertinimas Mokytojas vertina mokinių pasiekimus taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (pvz., komentarų rašymas), teikia grįžtamąją informaciją, skatina įsivertinti pagal EKA. Rašymo gebėjimus įvertina diagnostinio arba apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu arba taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus kriterijus. Mokiniai aktyviai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant rašymo užduotį ir vertinimo kriterijus, dirba poromis, grupėmis, vertina vienas kito darbą pagal aptartus su mokytoju kriterijus, įsivertina pagal EKA.</p>

13.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

13.3.2.1. Temos, potėmės

Apie save (gimtinė, šeimos sudėtis, draugai ir kt.).

Laisvalaikis, pramogos, pomėgiai.

Sveika gyvensena, maitinimasis, sveikata, higiena.

Namas, butas, gyvenamoji aplinka.

Paslaugos, parduotuvės, pirkiniai.

Kelionės, turizmas, susisiekimasis.

Mokyklos gyvenimas, mokymasis, popamokinė veikla.

Užsienio kalbų mokymasis.

Flora ir fauna, klimatas, oras.

Šiuolaikinės informacinės (televizija, radijas, spauda) ir kompiuterinės technologijos.

Kultūrinis gyvenimas (kinas, teatras, koncertai, šventės, tradicijos ir kt.).

Kalbos šalis (šalys) (miestai, įžymybės, paminklai, žymūs žmonės ir kt.).

13.3.2.2. Pragmatinė kompetencija

13.3.2.2.1. Komunikacinės intencijos

1. Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
 - konstatuoti, pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją;
 - pateikti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį;
 - atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai.
2. Reikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:
- pritarti, sutikti su teiginiu, paklausti, ar sutinka su teiginiu arba nuomone;
 - nepritarti, nesutikti su teiginiu ar nuomone, paneigti;
 - išreikšti arba sužinoti apie norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą;
 - padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
 - atsiprašyti, apgailėstauti, atsakyti į atsiprašymą.

3. Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;

- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai atsakyti;
- išpėti, nurodyti, patarti ką nors daryti ar nedaryti;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo.

4. Dalyvauti pokalbyje:

- pradėti arba užbaigti pokalbį;
- išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės;
- kalbėti telefonu (atsiliepti, paprašyti pakviesti, paprašyti palaukti);
- atsisveikinti telefonu, atsakyti į atsisveikinimą.

5. Papildomos bendravimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta, nežino žodžio;
- paprašyti pakartoti;
- paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti;
- paklausti, ar suprato;
- paprašyti kalbėti lėčiau, pasakyti kitais žodžiais.

13.3.2.2.2. Kalbos etiketas:

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą asmenį;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti, atsakyti, kai supažindina ar pri(si)stato;
- pasveikinti, palinkėti.

13.3.2.3. Semantinė kompetencija

13.3.2.3.1. Abstrakčiosios sąvokos*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.

Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, išsidėstymas, ilgis, plotis, atstumas, kelias, judėjimas, dydis, matmenys, temperatūra.

Laikas: data, laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, laiko momentas, periodas, dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia.

Kiekybė: skaičius, kiekis, laipsnis.

Požymis: fizinis (spalva, amžius, forma, skonis), vertinimo (vertė, kaina).

Ryšiai, santykiai: priklausomumas, priežastis, tikslas, erdvės santykiai, laiko santykiai, jungimas, priešprieša.

13.3.2.3.2. Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytomis temomis, apimtis – 1 500 leksinių vienetų. Žodyno apimtis atitinka Europos Tarybos kalbos mokymosi A2 lygio reikalavimus.

13.3.2.4. Sociokultūrinė kompetencija

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros ar kultūrų atstovais:

Šalies geografinė padėtis, regionai.

Didžiausi šalies miestai.

Šventės, tradicijos, papročiai.

Etninė šalies gyventojų sudėtis.

Ižymybės (architektūros paminklai, įdomios vietovės ir kt.).

Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).

Gyvenimo sąlygos (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).

Tarpasmeniniai santykiai (šeimų sudėtis ir santykiai).

Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.); pagalbinė informacija tekste (ilustracijos, lentelės, tipografinės ypatybės).

Socialinės konvencijos (punktualumas, dovanos, apranga, valgymas, elgesio ir pokalbio tabu, viešnagės laikas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).

13.3.2.5. Strateginė kompetencija

1. Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos:

- remiantis kontekstu ir logine teksto sandara suprasti esminę informaciją, neperklausant teksto pakartotinai;
- rasti reikiamą informaciją tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, posakių ir (arba) gramatinių struktūrų, atspėti tos informacijos prasmę remiantis panašių tekstų klausymosi gimtąja kalba patirtimi, teksto tema, taip pat naudojan-tis kompensavimo strategijomis;

- nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti kalbėti lėčiau ir (arba) pakartoti; perklausti nesupratus žodžio, posakio; paprašyti patikslinti.

2. Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs arba beveik tokie pat;
- remiantis tema, situacija, kontekstu, žodžių darybos žiniomis ir skaitymo patirtimi atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
- pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių ir (arba) gramatinių struktūrų, naudojantis turimomis žiniomis, kompensavimo strategijomis, panašių tekstų skaitymo gimtąja kalba patirtimi;
- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija.

3. Sakytinio teksto kūrimo ir sąveikos (kalbėjimo) strategijos:

Monologinio teksto kūrimo strategijos:

- planuoti pasisakymą: remiantis pavyzdžiu, pateikta schema, atraminiais žodžiais sudaryti pasisakymo planą;
- pagal klausytojo reakciją (gestai, mimika, kiti nežodiniai ženklai) nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas;
- taisyti, koreguoti savo kalbą.

Dialogo strategijos:

- pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą perfrazavimo arba aprašomuoju būdu;
- teirautis grįžtamosios informacijos: „Ar supratote?“ „Ar aišku?“ „Ar pamenate...?“ ir pan.

4. Rašytinio teksto kūrimo (rašymo) strategijos:

- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu, naudojantis žodynais sudaryti planą, užsirašyti reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
- koreguoti ir taisyti sukurta rašytinį tekstą remiantis konkrečios užsienio kalbos rašytinio teksto kūrimo tradicijomis ir kuriamo teksto žanro reikalavimais.

5. Kompensavimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta: „Atleiskite, nesupratau, aš užsienietis“;
- paprašyti pakartoti: „Prašom pakartoti“, „Prašom pasakyti dar kartą“, „Gal būtų galima pasakyti lėčiau, aš nesupratau“, „Jeigu galima, ne taip greitai (lėčiau)“ ir pan.;
- patikslinti informaciją pakartojant reikiamą žodį: „Atleiskite, koks (kaip?, kiek?, kada?) ir pan.“;
- tiesiogiai nurodyti daiktą: „Štai tą“, „Tokį pat“, „Ir man tokį“;
- paprašyti parašyti skaičiais (pvz., kainą, datą, laiką): „Prašom parašyti skaičiais“;
- paprašyti pasakyti paraidžiui: „Prašom pasakyti paraidžiui“.

13.3.2.6. Lingvistinė kompetencija*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

13.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

13.3.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

13.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Veiklos sritys / Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta pokalbį ar trumpą monologinę tekstą, susidedantį iš keleto žinomų frazių, kurių leksika ir gramatinė sandara yra žinomos. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu ir aiškiai tariama. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai pakartojama, perfrazuojama, daromos pauzės.	Supranta trumpą autentišką pokalbį ar monologinę tekstą, susidedantį iš paprastų dažniausiai vartojamų žodžių ir frazių, kurių gramatinė sandara yra žinoma. Tekste gali būti iki 5 proc. nežinomų žodžių. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu ir aiškiai tariama. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai kalbama normaliu tempu, aiškiai tariama ir prireikus pakartojama arba perfrazuojama.	Supranta ilgesnį autentišką pokalbį ar monologinę tekstą programos temomis, susidedantį iš paprastų gramatinių struktūrų, kuriame mintys reiškiamos aiškiai. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, tačiau kartais prireikia pakartoti, kai kalbama normaliu tempu.
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta labai trumpą regimąją informaciją paremtą tekstą, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta žinomus žodžius ir pagrindines frazes. Tekstą skaito po vieną frazę, po keletą kartų perskaito atskiras frazes ar teksto dalis.	Supranta trumpus tekstus programos temomis, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Naudojasi kai kuriomis teksto supratimo strategijomis. Skaitydamas naudojasi dvikalbiu žodynu.	Supranta nesudėtingus didesnės apimties tekstus programos temomis, kuriuose gali būti nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų. Pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Naudojasi dauguma žinomų teksto supratimo strategijų. Skaitydamas naudojasi dvikalbiu žodynu.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba vartodamas ribotą skaičių atmintinai išmoktų paprastų žodžių ir sakinių. Daro pauzes ieškodamas tinkamo žodžio. Retai pasitaiso daromas klaidas. Dalyvauja paprasčiausiame pokalbyje mokytojo padedamas. Kalbėdamas naudojasi paprastomis žodžių jungimo priemonėmis (pvz., „ir“, „bet“, „tada“).	Kalba vartodamas išmoktus paprastus sakinius. Vartoja keletą paprastų gramatinių modelių ir išmoktų posakių. Kalba trumpais sakiniais, iš anksto pasirengęs, darydamas pauzes, kad surastų tinkamą žodį ar struktūrą, ištartų menčiau žinomus žodžius ar pasitaisytų klaidas. Paklausia (užduoda paprastų klausimų) ir atsako į paprastus klausimus. Dalyvauja paprasčiausiame pokalbyje, jei pašnekovas taria aiškiai, pakartoja, perfrazuoja. Kalbėdamas vartoja paprastas žodžių jungimo priemones.	Kalba vartodamas ribotą paprastų gramatinių modelių skaičių. Taisyklingai vartoja paprastas gramatines struktūras. Kalba darydamas pauzes, abejodamas. Gali užduoti paprastų klausimų ir atsakyti į paprastus pasakymus. Supranta pokalbio esmę, bet ne visuomet gali jį palaikyti. Kalbėdamas vartoja paprastas žodžių jungimo priemones (pvz., „ir“, „bet“, „todėl kad“).

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	Rašo pavienius žodžius ir sakinius. Gali parašyti trumpą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių.	Rašo labai trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „ir“, „tada“. Neskaitant pačių įprasčiausių žodžių ar posakių, rašo naudodamasis dvikalbiu žodynu.	Rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais. Vartoja dažniausius jungtukus (pvz., „ir“, „bet“, „todėl“). Pasakodamas ir apibūdindamas raštu logiškai sieja mintis, nors susiduria su kai kuriais sunkumais rašydamas vientisą nuoseklų tekstą. Gali rašyti tik apie įprastus ir žinomus dalykus.
Mokėjimas mokytis	Suvokia mokymosi uždavinius. Atlieka mokytojo pateiktas užduotis. Naudojasi Europos kalbų aplanku (EKA) mokytojo padedamas. Aptaria savo mokymosi pasiekimus kartu su mokytoju.	Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Išsikelia mokymosi uždavinius mokytojo padedamas. Sieja iškeltus mokymosi uždavinius su mokymosi poreikiais. Adekvačiai įsivertina pagal EKA kalbos mokymosi pasiekimus. Žino, kur rasti reikiamos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, kt.), tačiau naudojasi šaltiniais vadovaujamas mokytojo. Mokytojo padedamas naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.	Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius pagal savo poreikius ir tikslus. Maksimaliai naudojasi galimybėmis plėsti kalbinę patirtį. Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi. Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.

13.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas.
7–8 klasės

Šioje dalyje nurodomi laukiami mokymosi rezultatai – mokinių pasiekimai

(ugdytinos vertybinės nuostatos, žinios ir gebėjimai), nusakomos ugdymo organizavimo gairės, apibrėžiama turinio apimtis ir mokinių pasiekimų lygių požymiai.

13.4. 1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)			
<p>Tobulinti sakinio teksto suvokimo gebėjimus klausantis užsienio kalba kalbančių žmonių.</p> <p>Klausytis garso įrašų užsienio kalba turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Klausantis teksto sukaupti dėmesį, stengtis jį išlaikyti klausantis pakartotinai.</p> <p>Bendrauti elektroninėje erdvėje.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p>	<p>1.1. Suprasti tiesiogiai saktą ar įrašytą bendrinę kalbą programos temomis ir situacijomis, kai kalbama normaliu tempu.</p> <p>1.1.1. Suprasti ilgesnio pokalbio, diskusijos, interviu ar monologinio pasakojamojo, aprašomojo ar mišriojo tipo teksto, kuriame yra samprotavimo elementų, pagrindinę informaciją ir svarbesnes detales, aiškiai išreikštą pagrindinę mintį arba problemą, atskirti pagrindinę informaciją nuo papildomos.</p> <p>1.1.2. Suprasti trumpų informacinių skelbimų, radijo ir televizijos pranešimų pagrindinę informaciją ir detales.</p> <p>1.2. Pasirinkti klausymo būdą (visuminis, atrankinis, detalusis) pagal klausymo tikslą ir komunikacinę situaciją.</p>	<p>1.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 2 000 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>1.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>1.4. Taikyti sakinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Šioje pakopoje toliau lavinami anksčiau išugdyti klausymo gebėjimai. Klausymo gebėjimų lavinimas glaudžiai siejamas su kitų kalbinių gebėjimų ugdymu: klausymas ir kalbėjimas; klausymas ir skaitymas; klausymas, kalbėjimas ir rašytinio teksto kūrimas.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas plačiai taiko aktyviuosius mokymo metodus, įvairias darbo formas. Darbą su tekstu, atsižvelgdamas į klausymo tikslą, organizuoja trimis etapais: užduotys prieš klausant, užduotys klausant, užduotys išklausius. Mokytojas teikia įvairių užduočių, paaiškina, kaip pasirinkti klausymo būdą atsižvelgiant į klausymo tikslą, kad mokiniai suprastų, kad, norint gerai atlikti užduotį, ne kiekvieną tekstą reikia suprasti pažodžiui. Pabrėždamas teksto suvokimo strategijų svarbą mokytojas ugdo mokymosi mokytis gebėjimus.</p> <p>Mokiniai dirba individualiai, poromis, grupėmis. Jie klauso įvairaus žanro ir pobūdžio didesnės apimties tekstų, atlieka atvirojo (atsako į klausimus, įrašo trūkstantus žodžius, užpildo lenteles, diagramas) ir uždarojo pobūdžio užduotis (pažymi teisingą atsakymą, sieja teksto informaciją su iliustracija, su grafiškai pateikta informacija). Mokiniai pagal klausymo tikslą pasirenka klausymo būdą, naudojami teksto suvokimo strategijomis.</p> <p>Vertinimas Mokytojas klausymo pratybų metu aiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo supratimo lygį („šviesoforas“, kiti įvairūs ženklai, simboliai, gestai); teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, paaiškina įsivertinimo remiantis Europos kalbų aplanku (EKA) technikas.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Mokytojas įvertina mokinių pažangą ir pasiekimus įvairiais būdais: pateikdamas pasirenkamojo atsakymo užduočių, grafikų, lentelių, pusiau atvirojo tipo užduočių, kurias atliekant reikia formuluoti atsakymus ir pritaikyti žinias. Vertinimo kriterijus aptaria su mokiniais. Apibendrinamojo vertinimo rezultatas fiksuojamas pažymiu arba taškais.</p> <p>Mokiniai aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pagrindžia savo atsakymus, pateikia juos pilnais sakiniiais, įsivertina pagal iš anksto aptartus kriterijus arba EKA.</p>
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Tobulinti rašytinio teksto užsienio kalba skaitymo techniką ir supratimo gebėjimus.</p> <p>Skaityti užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Ieškoti reikiamos informacijos užsienio kalba elektroninėje erdvėje.</p> <p>Siekti skaitant suprasti nežinomus žodžius iš konteksto.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose,</p>	<p>2.1. Pagal skaitymo tikslą pasirenkant skaitymo būdą suprasti autentiškus sudėtingesnės sandaros informuojamojo, pasakojamojo, aprašomojo, taip pat mišriojo tipo tekstus, kuriuose yra samprotavimo elementų.</p> <p>2.1.1. Suprasti samprotavimo elementų turinčių tekstų (pasisakymų, asmeninių laiškų, jaunimo laikraščių straipsnių) pagrindinę informaciją ir mintį.</p> <p>2.1.2. Rasti reikiamą informaciją skelbimuose, reklamose, bukletuose.</p> <p>2.1.3. Detaliai suprasti trumpus paprastus pasakojimus apie kasdienes įvykius, jei teksto struktūra yra aiški, o kalba paprasta.</p> <p>2.1.4. Suprasti anketų ir blankų klausimus, susijusius su asmenine informacija.</p> <p>2.1.5. Detaliai suprasti paprastą vartotojo (pvz., buitinių prie-</p>	<p>2.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 2 000 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>2.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>2.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>2.4. Taikyti rašytinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>2.5. Naudotis mokomaisiais dvi-kalbais žodynais.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Šioje pakopoje skaitymo gebėjimai ugdomi toliau, plečiant tematiką, pateikiant naujų kalbos vartojimo formų, įvairinant užduočių tipus. Skaitymui teikiami autentiški sudėtingesnės sandaros tekstai.</p> <p>Mokinių veikla organizuojama vis plačiau taikant interaktyviojo mokymosi strategijas ir mokymąsi bendradarbiaujant.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas pateikia vis daugiau autentiškų, mokiniui įdomių tekstų. Skaitomo teksto suvokimo pratybas rengia trimis etapais: užduotys prieš skaitant, užduotys, atliekamos skaitant ir perskaičius tekstą. Darbą su tekstu organizuoja taikydamas mokymosi bendradarbiaujant, interaktyviojo skaitymo metodus, pagal poreikius naudoja garso, vaizdo priemones ir IKT.</p> <p>Mokiniai prieš skaitydami aktyvina turimas žinias (aptaria su mokytoju teksto iliustracijas, pavadinimą, temą ir kt.), sutelkia dėmesį į tai, kokią informaciją jie turi rasti tekste. Skaitydami tekstą mokiniai atrenka ir sistemina atrinktą medžiagą tam tikrais būdais. Mokiniai dirba grupėmis, poromis, po vieną. Jie mokosi kelti hipotezes, spėlioti, skaityti toliau ir patikrinti savo spėjimus dėl teksto turinio. Skaitant gautą informaciją naudoja komunikaciniais tikslais: teikia ją kitiems ir teiraujasi papildomos, pasakoja. Skaitymo gebėjimai yra glaudžiai susiję su kitomis kalbinėmis veiklomis, ypač su kalbėjimu ir rašymu. Taip dirbdami su tekstu mokiniai pratinasi nebijoti didelės apimties tekstų, kartu ugdomi kalbėjimo ir rašymo gebėjimus, mokosi mokytis.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
konkursuose, renginiuose.	taisų, įrangos) instrukcijas.		<p>Vertinimas Mokytojas vertina mokinių pažangą ir pasiekimus įvairiais būdais: pateikdamas pasirenkamojo atsakymo užduočių, grafikų, lentelių, pu-siau atvirojo tipo užduočių, kurias atliekant reikia formuluoti atsakymus ir pritaikyti žinias. Vertinimo kriterijai aptariami su mokiniais, vertinamas ne tik rezultatas, bet ir pastangos, o tai skatina papildomai skaityti. Apibendrinamojo vertinimo rezultatas fiksuojamas pažymiu arba taškais. Mokiniai aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pagrindžia savo atsakymus, pateikia juos pilnais sakiniais, įsivertina pagal iš anksto aptartus kriterijus arba EKA.</p>
3. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
<p>Siekti geresnės kalbėjimo kompetencijos.</p> <p>Stengtis reikšti savo nuomonę įvairiais klausimais arba temomis.</p> <p>Bendrauti naudojantis informacinėmis technologijomis.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Stengtis ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinas normas ir vertybes: gebėjimą</p>	<p>3.1. Bendrauti su pašnekovu programos temomis ir situacijomis (pradėti, palaikyti ir užbaigti pokalbį) siekiant komunikacinio tikslo.</p> <p>3.2. Dalyvauti paprastame pokalbyje.</p> <p>3.3. Kalbėti monologu: informuoti, pasakoti, apibūdinti, samprotauti.</p> <p>3.3.1. Trumpai papasakoti apie savo planus.</p> <p>3.3.2. Trumpai išsakyti nuomonę apie filmą, knygą, koncertą, įvykį.</p> <p>3.3.3. Apibūdinti žmogaus būdą (charakterį).</p> <p>3.3.4. Trumpai papasakoti apie įvykį.</p> <p>3.3.5. Papasakoti apie šventes, laisvalaikį, mėgstamą veiklą.</p> <p>3.3.6. Trumpai apibūdinti savo</p>	<p>3.1. Disponuoti sakytinei komunikacijai būtinu žodynu (apie 1 200 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>3.2. Tikslingai vartoti kalbos priemones, reikalingas numatytioms komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>3.3. Žinoti, kokios kalbos raiškos priemonės vartojamos įvairiose komunikacinėse situacijose, atsižvelgiant į kalbos adresatą (neoficialų arba oficialų asmenį).</p> <p>3.4. Taikyti sakinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>3.5. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Kalbėjimo gebėjimai ugdomi kartu su kitų kalbinės veiklos rūšių gebėjimais, plėtojami ir įtvirtinami.</p> <p>Kalbėjimo gebėjimų ugdymas paremtas klausymo, skaitymo tektais ir vaizdine medžiaga, kuriuos naudojant sukuriama mokomoji kalbinė situacija.</p> <p>Kalbinė situacija apibrėžiama aiškiai, pagal mokinių amžių, interesus, žinias: kas su kuo, koku tikslu, apie ką, kur ir kada kalbasi arba pasakoja.</p> <p>Kalbinės pratybos rengiamos įvairiomis formomis: poromis, grupėmis, naudojant žaidimo, vaidybos elementus.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas rengia kalbines pratybas etapais: a) įvadinis pokalbis (laisvas pokalbis su mokiniais) siekiant sužadinti motyvaciją ir susidomėjimą, palengvinti mokymosi sunkumus (žodynas, sudėtingesnės kalbos struktūros); b) mokomosios medžiagos pristatymas (garsinis tekstas + regimasis elementas; klausymo tekstas + skaitymo tekstas arba dialogas, dialogo arba monologo planas, nebaigtas dialogas, dialogo schema); c) fonetikos, leksikos, gramatikos pratybos; d) kalbėjimo struktūrų naudojimas įvairiose mokomosiose situacijose – įtvirtinimas; e) laisvas kalbėjimas, komunikacinės užduoties atlikimas, kontrolinės užduoties atlikimas, norint pasitikrinti savo pažangą. Kalbėjimo pratybas organizuoja taikydamas mokymosi bendradarbiau-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
klaustyti pašnekovo, toleranciją, gebėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.	užsienio kalbos mokymosi pasiekimus. 3.3.7. Papasakoti apie kasdienę aplinką, vietas.		<p>jant, interaktyviuosius metodus, pagal poreikius naudoja garso, vaizdo priemones ir IKT.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis, poromis, atlikdami įvairias kalbines praktikas, kurios ugdo dialoginės kalbos gebėjimus: dalyvauja pokalbyje išreiškdami savo nuomonę svarstoma tema, kai pateiktos komunikacinių intencijų raiškos formos, schema, planas; dalyvauja pokalbyje arba kuria dialogą pagal iliustraciją ir pateiktus klausimus arba remdamiesi reklaminiu tekstu, kuria dialogus pagal tarpasmeninio bendravimo situacijas (atsiprašyti ir t. t.).</p> <p>Mokiniai naudojami kompensacinėmis (trumpas frazės, savikorekcija, pokalbio krypties pakeitimas, pakartojimai, perifrazės ir kt.) strategijomis. Dirbdami savarankiškai mokiniai naudojami planu, leksikos, kalbinių struktūrų sąrašu.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas kalbinę veiklą vertina pozityviai, atsižvelgdamas į kalbinių pratybų tikslą (treniruojamosios, kontrolinės pratybos). Jis teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius pagirdamas ne tik už rezultata, bet ir už pastangas.</p> <p>Mokytojas paaiškina kalbėjimo užduočių vertinimo kriterijus, vienas kito vertinimo ir įsivertinimo pagal EKA technikas.</p> <p>Kalbėjimo gebėjimus įvertina apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu arba taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus kriterijus.</p> <p>Mokiniai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant vertinimo kriterijus, vertina savo ir draugų pasiekimus pagal EKA.</p>
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
Tobulinti bendravimo raštu gebėjimus. Tobulinti sukurtą tekstą atsižvelgiant į draugų ir mokytojo pastabas.	4. Rašyti įvairiais tikslais. 4.1. Raštu pateikti informaciją. 4.1.1. Teikti asmeninio pobūdžio informaciją pildant anketas, blankus: užrašyti savo vardą, pavardę, adresą, gyvenamąją vietą, apibūdinti kalbų mokė-	4.1. Disponuoti rašytiniam tekstui kurti būtinu žodynu (apie 650 semantinių leksinių vienetų). 4.2. Mokėti pagrindines morfologines formas ir kategorijas, paaiškinti gramatinę žodžių ir žodžių grupių reikšmę.	Bendrosios nuostatos. Rašymo gebėjimai plėtojami toliau. Rašymo mokymas integruojamas su klausymu ir skaitymu. Reguliariai rengiamos rašymo pratybos, pereinant nuo valdomo rašymo prie pusiau valdomo rašymo. Atliekamos įvairios treniruojamosios pratybos: teksto pavyzdžio nagrinėjimas, teksto dalies kūrimas, teksto dalių jungimas, teksto redagavimas ir t. t. Naudojamos papildomos priemonės: skaitymo ir klausymo tekstai, iliustracijos, IKT.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Naudotis internetu kaip informacijos šaltiniu ir kaip bendravimo priemone.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Siekti rašto ir rašymo kultūros.</p>	<p>jimą, pomėgius, asmenines savybes.</p> <p>4.1.2. Parašyti skelbimą (pvz., į laikraštį).</p> <p>4.2. Bendrauti raštu programos temomis ir situacijomis, rašant sveikinimus, kvietimus, žinutes, laiškus.</p> <p>4.2.1. Parašyti žinutę.</p> <p>4.2.2. Parašyti trumpą tekstą ant atviruko apie tai, kaip leidžia atostogas, ką veikia.</p> <p>4.2.3. Parašyti raštelį: nurodyti susitikimo laiką ir vietą.</p> <p>4.2.4. Parašyti kvietimą į gimtadienį, nurodyti šventės laiką ir vietą.</p> <p>4.2.5. Asmeniniame laiške trumpai papasakoti apie save (šeimą, gyvenamąją aplinką, mokymąsi), apibūdinti įvykius ir veiklą, asmeninius planus, svajones, siekius, paaiškinti, kas patinka ir nepatinka.</p> <p>4.3. Kūrybinis rašymas.</p> <p>4.3.1. Rašyti trumpus straipsnelius, pvz., į mokyklos laikraštį.</p>	<p>4.3. Išmanyti pagrindinius sintaktinius vienetus (žodžių junginius, sakinių tipus, sudėtinio sakinio dalių ryšio tipus, teksto tipus).</p> <p>4.4. Taikyti rašytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>4.5. Tikslingai vartoti kalbos priemones komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>4.6. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>4.7. Išmanyti rašytinio teksto kūrimo būdus.</p> <p>4.8. Mokėti naudotis dvikalbiais mokomaisiais žodynais.</p>	<p>Darbas organizuojamas įvairiomis formomis (grupėmis, poromis ir t. t.).</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas apibrėžia konkrečius rašymo mokymosi uždavinius, organizuoja mokinių veiklą taikydamas aktyviuosius mokymo metodus ir būdus, kuria artimas tikrovei komunikacines situacijas, pateikia aiškias užduočių instrukcijas.</p> <p>Mokytojas pateikia ir aiškina rašybos, skyrybos taisykles, morfologines ir sintaksės formas, rengia pratybas šiai medžiagai išmokti, aiškina tam tikrų žanrų struktūrą, supažindina su registru.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis ir individualiai. Jie atlieka treniruojamuosius pratimus: nagrinėja pavyzdžius, rašo pagal pavyzdį, nurodyta forma, išplėtoja dalį teksto, naudojami duota leksika, struktūra, žodynais ir kitomis mokomosiomis priemonėmis. Atlikdami rašymo užduotį mokiniai planuoja, redaguoja, kuria nurodytos struktūros ir formos tekstą, kai pateikta arba nepateikta leksika. Jie naudojami kalbos medžiaga, pateikta vadovėlyje ir kitose mokomosiose priemonėse, žodynuose pasitikrina kalbos priemonių vartojimą ir rašybą.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas pateikia ir aptaria su mokiniais vertinimo kriterijus. Rašymo metu teikia grįžtamąją informaciją taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (komentarų rašymas, „šviesoforas“ ir t. t.), skatina įsivertinti savo gebėjimus pagal iš anksto aptartus kriterijus ir (arba) EKA. Mokytojas bendradarbiauja su mokiniu, pastebi ir pripažįsta įvairius jo laimėjimus, paskatina mokinį diskutuoti apie užduoties atlikimą ir mokytis iš klaidų, nes klaidos yra tolesnės pažangos nuoroda. Rašymo gebėjimus įvertina diagnostinio ir (arba) apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu ar taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus vertinimo kriterijus.</p> <p>Mokiniai aktyviai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant rašymo užduotį ir vertinimo kriterijus, aiškiai suvokia rašymo tikslą. Jie dirba poromis, grupėmis, išsakydami savo nuomonę ir redaguodami draugų tekstą, vertina vienas kito darbą pagal aptartus su mokytoju kriterijus, įsivertina pagal EKA.</p>

13.4.2. Turinio apimtis. 7–8 klasės

13.4.2.1. Temos, potėmės

Apie save (pomėgiai, mėgstami ir nemėgstami dalykai, išorinė charakteristika ir kt.).

Jaunimo gyvenimo stilius (bendravimas, santykiai su bendraamžiais ir tėvais, jaunimo problemos ir kt.).

Sveika gyvensena, maitinimasis, higiena, sveikata.

Paslaugos, aptarnavimas (parduotuvės, buitios paslaugos ir kt.).

Kelionės, turizmas, susisiekimasis.

Mokymasis, mokyklos gyvenimas.

Užsienio kalbos mokymasis ir pasiekimai.

Flora ir fauna, klimatas, oras.

Šiuolaikinės informacinės (televizija, radijas, spauda) ir kompiuterinės technologijos.

Kultūrinis gyvenimas (kinas, teatras, koncertai, šventės, tradicijos ir kt.).

Kalbos šalis (šalys) (klimatas, gamta, regionai, įdomios vietovės ir kt.).

Aplinkos apsauga, ekologinės problemos.

13.4.2.2. Pragmatinė kompetencija

13.4.2.2.1. Komunikacinės intencijos

1. Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
- konstatuoti, pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją;
- pateikti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį; atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai.

2. Reikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- nusakyti arba paklausti, kas žinoma, pažįstama;
- pasakyti arba paklausti, ar prisimena, ar ką nors užmiršo;
- pritarti, sutikti su teiginiu, paklausti, ar sutinka su teiginiu arba nuomone;
- nepritarti, nesutikti su teiginiu ar nuomone, paneigti;
- išreikšti arba sužinoti apie norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;

- atsiprašyti, apgailestauti, atsakyti į atsiprašymą;
- išreikšti arba sužinoti apie galimybę, tikimybę, domėjimąsi, nesidomėjimą, nusiminimą, baime, viltį;
- išreikšti nustebimą, nusivylimą.

3. Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;
- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai atsakyti;
- įspėti, nurodyti, patarti ką nors daryti ar nedaryti;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo.

4. Dalyvauti pokalbyje:

- pradėti arba užbaigti, palaikyti pokalbį;
- suabejoti, pasitaisyti, pataisyti, patikslinti;
- pateikti temą, pavyzdžių, pabrėžti;
- išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės;
- kalbėti telefonu (atsiliepti, paprašyti pakviesti, paprašyti palaukti);
- atsisveikinti telefonu, atsakyti į atsisveikinimą.

5. Papildomos bendravimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta, nežino žodžio;
- paprašyti pakartoti, pakartoti tai, kas pasakyta;
- paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti;
- paklausti, ar suprato;
- paprašyti kalbėti lėčiau ar pasakyti kitais žodžiais;
- paprašyti palaukti.

13.4.2.2.2. Kalbos etiketas:

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą asmenį;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti, atsakyti, kai supažindina ar pri(si)stato;
- pasveikinti, palinkėti;
- pradėti, užbaigti asmeninį laišką.

13.4.2.3. Semantinė kompetencija

13.4.2.3. 1. Abstrakčiosios sąvokos*

*Konkreči kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.

Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, išsidėstymas, ilgis, plotis, atstumas, kelias, judėjimas, dydis, plotas.

Laikas: data, laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, laiko momentas, periodas, dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia, veiksmo pabaiga.

Kiekybė: skaičius, kiekis, laipsnis.

Požymis: fizinis (spalva, amžius, būklė, forma, skonis), vertinimo (vertė, kaina, kokybė).

Ryšiai, santykiai: priklausomumas, priežastis, tikslas, erdvės santykiai, laiko santykiai, sąlyga, jungimas, priešprieša, lyginimas.

13.4.2.3. 2. Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytais temomis, apimtis – 2 000 leksinių vienetų. Žodyno apimtis atitinka Europos Tarybos kalbos mokymosi B1.1 lygio reikalavimus.

13.4.2.4. Sociokultūrinė kompetencija

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros atstovais:

Šalies geografinė padėtis, regionai, klimatinės zonos, būdingi orai.

Didžiausi šalies miestai.

Šventės, tradicijos, papročiai.

Etninė šalies gyventojų sudėtis.

Įžymybės (architektūros paminklai, įdomios vietovės, gamtos draustiniai ir kt.).

Žymūs meno, mokslo, visuomenės veikėjai.

Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).

Gyvenimo sąlygos (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).

Tarpasmeniniai santykiai (šeimoms sudėtis ir santykiai, kartu santykiai).

Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.); pagalbinė informacija tekste (ilustracijos, lentelės, tipografinės ypatybės).

Socialinės konvencijos (piktualumas, dovanos, apranga, valgymas, elgesio ir pokalbio tabu, viešnagės laikas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).

Vertybės, nuostatos, požiūriai (išreikšti tradicijose, menuose).

Ritualinis elgesys (šeimos, tautinių švenčių elgesys, žiūrovų elgesys per viešuosius renginius, paminėjimai, šventės, šokiai, diskotekos ir kt.).

13.3.2.5. Strateginė kompetencija

1. Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos:

- remiantis kontekstu ir logine teksto sandara suprasti esminę informaciją, neperklausant teksto pakartotinai;
- rasti reikiamą informaciją tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, posakių ir (arba) gramatinių struktūrų, atspėti tos informacijos prasmę remiantis panašių gimtosios kalbos tekstų klausymosi patirtimi, teksto tema, taip pat naudojantis kompensavimo strategijomis;
- nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti kalbėti lėčiau ir (arba) pakartoti; perklausti nesupratus žodžio, posakio; paprašyti patikslinti;
- nuspėti dialoginio teksto tolesnio fragmento turinį pagal kalbančiųjų nuotakas, intonaciją;
- sekti kalbančiojo minčių eigą remiantis konkrečiau žanro teksto organizavimo žiniomis.

2. Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs ar beveik tokie pat;
- remiantis tema, situacija, kontekstu, žodžių darybos žiniomis ir skaitymo patirtimi atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
- pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių ir (arba) gramatinių struktūrų, naudojantis turimomis žiniomis, kompensavimo strategijomis, taip pat panašių tekstų gimtąja kalba skaitymo patirtimi;

- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija, žemėlapiu, duomenų lentele, teksto išdėstymu;
- atspėti posakio prasmę iš keleto žodžių, pastraipos prasmę – iš keleto frazių (posakių).

3. Sakytinio teksto kūrimo ir sąveikos (kalbėjimo) strategijos

Monologinio teksto kūrimo strategijos:

- planuoti pasisakymą: remiantis pavyzdžiu, pateikta schema, atraminiais žodžiais sudaryti pasisakymo planą;
- pagal klausytojo reakciją (gestai, mimika, kiti nežodiniai ženklai) nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas;
- rasti klaidas, taisyti, koreguoti savo kalbą.

Dialogo strategijos:

- pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą perfrazavimo arba aprašomuoju būdu;
- valdyti pokalbį posakiais: „Leiskite pasakyti...“, „Prašom nepertraukti“, „O kas toliau?“ ir pan.;
- teirautis grįžtamosios informacijos: „Ar supratote?“, „Ar aišku?“, „Ar pamenate...?“ ir pan.

4. Rašytinio teksto kūrimo (rašymo) strategijos:

- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu, naudojantis žodynais sudaryti planą, schemą, reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
- koreguoti ir taisyti sukurta rašytinį tekstą remiantis konkrečios užsienio kalbos rašytinio teksto kūrimo tradicijomis ir kuriamo teksto žanro reikalavimais, taip pat siekiant minčių raiškos tikslumo ir dėstymo išsamumo.

5. Kompensavimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta: „Atleiskite, nesupratau, aš užsienietis“;
- paprašyti pakartoti: „Prašom pakartoti“, „Prašom pasakyti dar kartą“, „Gal būtų galima pasakyti lėčiau, aš nesupratau“, „Jeigu galima, ne taip greitai (lėčiau)“ ir pan.;

- patikslinti informaciją pakartojant reikiamą žodį: „Atleiskite, koks (kaip?, kiek?, kada?) ir pan.;
- Tiesiogiai nurodyti daiktą: „Štai tą“, „Tokį pat“, „Ir man tokį“;
- paprašyti parašyti skaičiais (pvz., kainą, datą, laiką): „Prašom parašyti skaičiais“;
- paprašyti pasakyti paraidžiui: „Prašom pasakyti paraidžiui“.

13.4.2.6. Lingvistinė kompetencija*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

13.4.2.7. Turinio minimumo atrankos nuostatos

Atrenkant ugdymo turinio minimumą ir vertinant mokinių pasiekimus vadovaujamosi šiomis nuostatomis:

1. Orientuojamasi į temas ir situacijas, susijusias su artimiausia mokinio aplinka (pvz., šeima, gyvenamoji vieta, pomėgiai, mokymasis, kelionės, laisvalaikis, maitinimasis), gerai pažįstamu kontekstu ir patirtimi.
2. Atrenkama kalbos medžiaga, teikianti galimybę dalyvauti kalbinėje veikloje reiškiant numatytus kalbos veiksmus konkrečiose komunikacinėse situacijose.
3. Kuriant tekstus žodžiu ir raštu minėtomis temomis ir situacijomis reikalavimai mokinių pasiekimams turėtų atitikti 13.4.3.2 lentelėje nurodomą *patenkinamą pasiekimų lygį*.

13.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

13.3.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

13.4.3.2. Mokių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta trumpą autentišką pokalbį ar tekstą, susidedantį iš paprastų dažniausiai vartojamų žodžių ir frazių, kurių gramatinės struktūros yra žinomos. Tekste gali būti keletas nežinomų žodžių. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu ir aiškiai tariama. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai kalbama normaliu tempu, aiškiai tariama ir prareikusių perfrazuojama.	Supranta ilgesnį autentišką pokalbį ar monologinį tekstą programos temomis, susidedantį iš paprastų gramatinių struktūrų, kuriame mintys reiškiamos aiškiai. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, tačiau kartais prireikia pakartoti, kai kalbama normaliu tempu.	Supranta įvairių kontekstų kalbos ištraukas, trumpus pasakojimus, kuriuose yra sudėtingesnių gramatinių struktūrų ir nežinomos leksikos. Supranta, kai kalbama normaliu tempu su mažais trukdžiais. Supranta pašnekovą, kalbantį normaliu ar spartesniu tempu, tačiau kai kalbama greičiau, kartais prireikia pakartoti.
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta trumpus tekstus programos temomis, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Naudojasi kai kuriomis teksto supratimo strategijomis.	Supranta nesudėtingus didesnės apimties tekstus programos temomis, kuriuose gali būti nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų. Gaudamas paramą pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Naudojasi dauguma žinomų teksto supratimo strategijų.	Supranta įvairių tipų ir žanrų sudėtingesnės struktūros ilgesnius tekstus kasdienėmis ir abstrakčiomis temomis. Savarankiškai ir dažniausiai tinkamai pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Tinkamai naudojami teksto supratimo strategijos.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba vartodamas išmokus paprastus sakinius. Vartoja keletą paprastų gramatinių modelių ir išmokus posakių. Kalba labai trumpais sakiniais, iš anksto pasirengęs, darydamas pauzes, kad rastų tinkamą žodį ar struktūrą, išstartų menčiau žinomus žodžius ar pasitaisytų klaidas. Paklausia (užduoda paprastų klausimų) ir atsako į paprastus klausimus. Dalyvau-	Kalba vartodamas ribotą paprastų gramatinių modelių skaičių. Tinkamai parenka paprastas gramatines struktūras, kai kuriose iš jų daro klaidų. Kalba darydamas pauzes, abejodamas. Gali užduoti paprastų klausimų ir atsakyti į paprastus pasakymus. Supranta pokalbio esmę, bet ne visuomet gali jį palaikyti. Kalbėdamas vartoja paprastas žodžių siejimo priemones, pvz., „ir“, „bet“, „todėl kad“.	Kalba vartodamas pakankamai kalbos priemonių, nors ir abejodamas, perfrazuodamas. Gana taisyklingai vartoja dažnesnes kalbos struktūras. Dalyvauja nesudėtingame pokalbyje arba kalba monologu, kartais abejodamas ir darydamas pauzes, ieškodamas tinkamo žodžio ar gramatinio modelio, ypač ilgesniame monologe. Pradedama, palaiko ir užbaigia pokalbį, gali perfrazuoti kito mintį, kad pasitikrintų, ar teisingai ją suprato.

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	<p>ja paprastame pokalbyje, jei pašnekovas taria aiškiai, lėtai, pakartoja, perfrazuoja ir pataiso kalbančiojo klaidas.</p> <p>Kalbėdamas vartoja paprastas žodžių jungimo priemones.</p>		<p>Kalbėdamas sujungia paprastas kalbos struktūras logiška seka.</p>
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	<p>Rašo labai trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „ir“, „tada“.</p> <p>Rašo naudodamasis žodynu ir vartodamas pačius įprasčiausius žodžius ar posakius.</p>	<p>Rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais. Vartoja dažniausius jungtukus (pvz., „ir“, „bet“, „todėl“).</p> <p>Pasakodamas ir apibūdindamas raštu logiškai sieja mintis, nors susiduria su kai kuriais sunkumais rašydamas vientisą nuoseklų tekstą.</p> <p>Gali rašyti tik apie įprastus ir žinomus dalykus.</p>	<p>Rašo vientisą nuoseklų tekstą vartodamas įvairias žodžių ir sakinių jungimo priemones. Supranta mai reiškia nesudėtingas mintis.</p> <p>Gali rašyti įvairiomis temomis, taip pat apibūdinti įvykius, jausmus ir mintis, tačiau susiduria su sunkumais kurdamas tekstą, turintį samprotavimo elementų.</p>
Mokėjimas mokytis	<p>Suvokia mokymosi uždavinius.</p> <p>Atlieka mokytojo pateiktas užduotis.</p> <p>Naudojasi EKA mokytojo padedamas.</p> <p>Aptaria savo mokymosi pasiekimus kartu su mokytoju.</p> <p>Žino, kur rasti papildomos informacijos, žinių (žodynuose, gramatikos žinyuose, kt.).</p>	<p>Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius.</p> <p>Išsikelia mokymosi uždavinius mokytojo padedamas.</p> <p>Žino, kokiais būdais galima ugdytis skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.</p> <p>Pasirenka užduotis mokymosi spragoms likviduoti.</p> <p>Sieja išsikeltus mokymosi uždavinius su mokymosi poreikiais.</p> <p>Adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi, mokytojui padedant.</p> <p>Žino, kur rasti reikiamos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, kt.), tačiau naudojasi jais vadovaujamas mokytojo.</p> <p>Mokytojo padedamas naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>	<p>Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius pagal savo poreikius ir tikslus.</p> <p>Planuoja ir rengia savo mokymąsi, taiko tinkamus mokymosi būdus ir pasirenka užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių.</p> <p>Dalyvaudamas kalbinėje veikloje savarankiškai išmoksta naujų raiškos būdų.</p> <p>Maksimaliai naudojasi galimybėmis plėsti kalbinę patirtį.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi.</p> <p>Žino, kur rasti papildomos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, internete, kt.), savarankiškai naudojasi šaltiniais.</p> <p>Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>

13.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

Šioje dalyje nurodomi laukiami mokymosi rezultatai – mokinių pasiekimai

(ugdytinos vertybinės nuostatos, žinios ir gebėjimai), nusakomos ugdymo organizavimo gairės, apibrėžiama turinio apimtis ir mokinių pasiekimų lygių požymiai.

13.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)			
<p>Toliau plėtoti ir įtvirtinti sakinio teksto suvokimo gebėjimus, klausantis užsienio kalba kalbančių žmonių.</p> <p>Klausytis garso įrašų užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis.</p> <p>Klausantis teksto sukaupti dėmesį, stengtis jį išlaikyti klausantis pakartotinai.</p> <p>Bendrauti elektroninėje erdvėje.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Plėtoti kultūrinę savimonę suprantant kitoki</p>	<p>1.1. Suprasti tiesiogiai sakomą ar įrašytą bendrinę sudėtingesnę turinio ir lingvistiniu požiūriu kalbą programos temomis ir situacijomis, kai kalbama spartesniu tempu.</p> <p>1.1.1. Suprasti ilgesnio pokalbio, diskusijos, interviu ar monologinio pasakojamojo, aprašomojo, samprotaujamojo ar mišriojo tipo teksto pagrindinę informaciją ir svarbesnes detales, netiesiogiai išreikštą pagrindinę mintį arba problemą, atskirti pagrindinę informaciją nuo papildomos.</p> <p>1.1.2. Suprasti informacinių skelbimų, radijo ir televizijos pranešimų ir laidų pagrindinę informaciją ir detales.</p>	<p>1.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 2 500 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriais reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>1.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>1.4. Taikyti sakinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>1.5. Pasirinkti klausymo būdą (visuminis, atrankinis, detalusis) pagal klausymo tikslą ir komunikacinę situaciją.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Klausymo gebėjimų ugdymas glaudžiai siejamas su kitų kalbinių veiklų gebėjimų ugdymu: klausymas ir kalbėjimas; klausymas ir skaitymas; klausymas, kalbėjimas ir rašytinio teksto kūrimas. Teksto klausomasi du ir daugiau kartų (tai priklauso nuo klausymo tikslo). Klausomasi ilgesnių pokalbių, diskusijų, interviu ar monologinių pasakojamojo, aprašomojo, samprotaujamojo ar mišriojo tipo tekstų, informacinių skelbimų, radijo ir televizijos pranešimų, laidų ir kitų autentiškų įrašų, pagal poreikį naudojamosi IKT, taikomi interaktyvieji metodai.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas plačiai taiko mokymosi bendradarbiaujant, aktyviuosius mokymo metodus. Darbą su tekstu, atsižvelgdamas į klausymo tikslą, mokytojas organizuoja trimis etapais: užduotys prieš klausant, užduotys klausant, užduotys išklausius. Prieš klausantis teksto mokytojas surengia įvadinį pokalbį: pateikia naują leksiką, gramatines struktūras, pateikia užduočių, įtvirtinančių naują leksiką, naudoja vaizdinę medžiagą.</p> <p>Mokiniai dirba individualiai, poromis, grupėmis. Jie atlieka atvirojo (atsako į klausimus, įrašo trūkstantus žodžius, užpildo lenteles, diagramas) ir uždarojo pobūdžio užduotis (pažymi teisingą atsakymą, sieja teksto informaciją su iliustracija, su grafiškai pateikta informacija). Mokiniai, atsižvelgdami į klausymo tikslą, mokosi įvairių klausymo būdų, teksto suvokimo strategijų. Remdamiesi</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jauseną, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.</p>			<p>išklausyto teksto informacija mokiniai kuria analogiškus dialogus, pasakojimus, sudaro klausimus, planą, rašo laiškus, rašinius.</p> <p>Vertinimas Mokytojas vertina mokinių pasiekimus taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (pvz., balsavimas už pasirinktą atsakymą, atsakymo pagrindimas), teikia grįžtamąją informaciją, skatina įsivertinti pagal EKA. Klausymo gebėjimus įvertina įvairiais būdais: pateikdamas pasirenkamojo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, pusiau atvirojo tipo užduočių, kurias atliekant reikia formuluoti atsakymus ir pritaikyti žinias. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais). Mokiniai kartu su mokytoju aptaria vertinimo kriterijus, po klausymo pratybų aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pagrindžia savo atsakymus, įsivertina pagal iš anksto aptartus kriterijus arba EKA.</p>
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Toliau plėtoti ir įtvirtinti rašytinio teksto užsienio kalba skaitymo techniką ir supratimo gebėjimus.</p> <p>Skaityti užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Ieškoti reikiamos informacijos užsienio kalba elektroninėje erdvėje.</p>	<p>2.1. Pagal skaitymo tikslą pasirenkant skaitymo būdą suprasti ilgesnius autentiškus sudėtingesnės struktūros informuojamojo, pasakojamojo, aprašomojo, samprotaujamojo ir mišriojo tipo tekstus, įvairių žanrų tekstus.</p> <p>2.1.1. Suprasti tekstų, kuriuose reiškiamas požiūris į kasdienius įvykius (pvz., laikraščių, jaunimo žurnalų straipsnių aktualiomis temomis), pagrindinę mintį.</p> <p>2.1.2. Rasti reikiamą informaciją gana ilguose tekstuose (pvz., iš lai-</p>	<p>2.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 2 500 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>2.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriose reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>2.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>2.4. Taikyti rašytinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>2.5. Naudotis lingvistiniais žodynais.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Šioje pakopoje mokiniai skaito autentiškus įvairaus žanro ir pobūdžio tekstus: laikraščių, jaunimo žurnalų straipsnius aktualiomis temomis, mokslo populiarųjų ir informacinių leidinių straipsnius, žinių suvestines, trumpus pranešimus, skelbimus, reklamas, pasakymus, nesudėtingus šiuolaikinės prozos kūrinius. Skaitomo teksto suvokimas yra visų mokomųjų dalykų mokymosi pagrindas. Dirbama grupėmis, poromis, atliekama projektinė veikla, susijusi su skaitymu. Taip ugdomas savarankiškumas, kritinis mąstymas, mokomasi mokyti. Skaitymo gebėjimai yra glaudžiai susiję su kitomis kalbinės veiklos rūšimis, ypač su kalbėjimu ir rašymu. Pagal poreikį naudojamosi IKT, garso ir vaizdo priemonėmis. Skaitomo teksto suvokimo pratybos rengiamos trimis eta-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Siekti skaitant suprasti nežinomus žodžius iš konteksto.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Plėtoti kultūrinę savimone suprantant kitoki mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jauseną, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.</p>	<p>kraščių ir žurnalų, mokslo populiarųjų ir informacinių leidinių).</p> <p>2.1.3. Detaliai suprasti ilgesnius nesudėtingus pasakojimus (pvz., apie įvykius, žmones, šalį), jei teksto struktūra yra aiški, o kalba paprasta.</p> <p>2.1.4. Rasti reikiamą informaciją peržvelgiant keletą trumpų tekstų (pvz., žinių suvestines, trumpus pranešimus, skelbimus, reklamas, pasisakymus).</p> <p>2.1.5. Suprasti anketų ir blankų klausimus, susijusius su detalia asmenine informacija.</p> <p>2.1.6. Suprasti nesudėtingus šiuolaikinės prozos kūrinius, kuriuose aprašomi konkretūs veiksmai, susiję aiškiais laiko ir priežastingumo ryšiais.</p>		<p>pais: užduotys prieš skaitant tekstą, užduotys, atliekamos skaitant ir perskaičius tekstą.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas, organizuodamas mokinių veiklą, vis plačiau taiko interaktyviojo mokymosi strategijas, teikia užduočių, kuriomis ugdomi įvairūs skaitymo gebėjimai: mokiniams siūloma peržvelgti teksto turinį, pasibraukti esminę informaciją, naujų žodžių reikšmes suprasti iš konteksto, patiems kelti klausimus, struktūrinti tekstą. Mokytojas rengia skaitymo pratimus įvairiomis formomis (individualiai, grupėmis, poromis) teikdamas mokiniams galimybę dirbti jų pamėgtu būdu ir tempu.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis, poromis, atlieka projektinę veiklą, susijusią su skaitymu, mokosi skaitymo metu gautą informaciją panaudoti komunikaciniais tikslais: teikti ją kitiems ir teirautis papildomos, pasakoti, diskutuoti, teikti informaciją ir teirautis jos raštu. Mokiniai daugiau skaito patys, siekdami suprasti teksto prasmę, matyti jame semantinius junginius, o ne atskirus žodžius.</p> <p>Vertinimas Mokytojas vertina mokinių pasiekimus taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (pvz., balsavimas už pasirinktą atsakymą, atsakymo pagrindimas), teikia grįžtamąją informaciją, skatina įsivertinti pagal EKA. Skaitymo gebėjimus įvertina įvairiais būdais: pateikdamas pasirenkamojo atsakymo užduočių, grafikų, lentelių, pusiau atvirojo tipo užduočių, kurias atliekant reikia formuluoti atsakymus ir pritaikyti žinias. Vertinimo kriterijus aptaria su mokiniais. Mokiniai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja planuojant vertinimą, kartu su mokytoju aptaria atsiskaitymo formas, vertinimo kriterijus, vertina savo ir draugų pasiekimus naudodamiesi EKA.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
<p>Siekti geresnės kalbėjimo kompetencijos ir ją įtvirtinti.</p> <p>Stengtis ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinąs normas ir vertybes: gebėjimą klausytis pašnekovo, toleranciją, gebėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.</p> <p>Plėtoti kultūrinę savimone suprantant kitoki mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jausimą, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.</p>	<p>3.1. Bendrauti su pašnekovu (len-gvai pradėti, palaikyti ir užbaig-ti pokalbį, ištraukti į pokalbį) sie-kiant komunikacinio tikslo.</p> <p>3.1.1. Aktyviai dalyvauti ilgesniame neoficialiame ir (arba) oficialiame pokalbyje, perteikti ir sužinoti detalią informaciją, reikšti įvairius jausmus.</p> <p>3.1.2. Dalyvauti neilgoje diskusijoje, paaiškinti savo nuomonę ir ją argumentuoti.</p> <p>3.1.3. Dalyvauti interviu, pateikti klausimus ir atsakyti į juos iš anksto pasirengus.</p> <p>3.2. Kalbėti monologu: informuoti, pasakoti, apibūdinti, samprotauti.</p> <p>3.2.1. Trumpai papasakoti filmo, spektaklio, perskaitytos knygos turinį, išsakyti savo nuomonę ir ją argumentuoti.</p> <p>3.2.2. Glaustai perteikti naujienų, interviu ar kitų informacinio pobūdžio tekstų turinį.</p> <p>3.2.3. Apibūdinti įvykius, faktus, paaiškinti nuomones, vertinti.</p>	<p>3.1. Disponuoti sakybinei komunikacijai būtinu žodynu (apie 2 000 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>3.2. Tikslingai vartoti kalbos priemones komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>3.3. Žinoti, kokios kalbos raiškos priemonės vartojamos įvairiose komunikacinėse situacijose, atsižvelgiant į kalbos adresatą (neoficialų arba oficialų asmenį).</p> <p>3.4. Taikyti sakinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>3.5. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Kalbėjimo gebėjimai ugdomi kartu su kitų kalbinės veiklos rūšių gebėjimais, plėtojami ir įtvirtinami.</p> <p>Kalbėjimo gebėjimų ugdymas paremtas klausymo, skaitymo tektais ir vaizdine medžiaga, kuriuos naudojant sukuriamą mokomoji kalbinė situacija.</p> <p>Kalbinė situacija apibrėžiama aiškiai, pagal mokinių amžių, interesus, žinias: kas su kuo, koku tikslu, apie ką, kur ir kada kalbasi (arba daro pranešimą).</p> <p>Kalbinės pratybos rengiamos įvairiomis formomis: poromis, grupėmis, naudojant vaidybos elementus. Naudojami garso ir vaizdo priemonės, IKT.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas rengia kalbines pratybas etapais: a) įvadinis pokalbis (laisvas pokalbis su mokiniais) siekiant sužadinti motyvaciją ir susidomėjimą, palengvinti mokymosi sunkumus (žodynas, sudėtingesnės kalbos struktūros); b) mokomosios medžiagos pristatymas (garsinis tekstas ir regimasis elementas; klausymo tekstas ir skaitymo tekstas arba dialogas, dialogo arba monologo planas, nebaigtas dialogas, dialogo schema); c) fonetikos, leksikos, gramatikos pratybos; d) kalbėjimo struktūrų vartojimas įvairiose mokomosiose situacijose – įtvirtinimas; e) laisvas kalbėjimas, komunikacinės užduoties atlikimas, kontrolinės užduoties atlikimas, norint patikrinti savo pažangą.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis, poromis, atlikdami įvairias kalbines pratybas, kurios ugdo dialoginės kalbos gebėjimus: dalyvauja pokalbyje išreikšdami savo nuomonę svarstoma tema, kai pateiktos komunikacinių intencijų raiškos formos, schema, planas; dalyvauja pokalbyje arba kuria dialogą pagal iliustraciją ir pateiktus klausimus arba remdamiesi reklaminio tekstu, apklausos rezultatų lente-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>le. Vaidina, vartodami kalbą spontaniškai ir laisvai, pagal parengtą ar nebaigtą scenarijų, kuria situaciją (pokalbis, diskusija, polemika televizijoje, radijuje). Kuria dialogus raštu, užrašydami abu vaidmenis.</p> <p>Mokiniai naudojami kompensavimo strategijomis (trumpas frazės, savikorekcija, pokalbio krypties pakeitimas, pakartojimai, perifrazės ir kt.).</p> <p>Dirbdami savarankiškai mokiniai naudojami planu, leksikos, kalbinių struktūrų sąrašu.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas pateikia ir aptaria su mokiniais vertinimo kriterijus, teikia pagalbą užduoties atlikimo metu taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (žodiniai komentarai, klausimai žinioms ir supratimui vertinti ir t. t.), skatina įsivertinti pagal EKA. Kalbėjimo gebėjimus įvertina diagnostinio ir (arba) apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu arba taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus vertinimo kriterijus.</p> <p>Mokiniai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant užduotį ir vertinimo kriterijus, dirba poromis, grupėmis, vertina vienas kito darbą pagal aptartus su mokytoju kriterijus, įsivertina.</p> <p>Planuoja ir organizuoja savo mokymąsi naudodamiesi EKA, vertina savo ir draugų pasiekimus.</p>
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
<p>Plėtoti ir įtvirtinti bendravimo raštu gebėjimus.</p> <p>Ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinus gebėjimus: gebėjimą klausyti.</p>	<p>4. Rašyti įvairiais tikslais.</p> <p>4.1. Raštu pateikti informaciją.</p> <p>4.1.1. Parašyti gyvenimo aprašymą (CV).</p> <p>4.1.2. Rašyti įvairius skelbimus.</p> <p>4.1.3. Glaustai perteikti skaityto ar girdėto teksto informaciją.</p>	<p>4.1. Disponuoti rašytiniam tekstui kurti būtinu žodynu (apie 1 200 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>4.2. Mokėti pagrindines morfologines formas ir kategorijas, suprasti gramatinę žodžių ir žodžių grupių reikšmę.</p> <p>4.3. Išmanyti pagrindinius sintaksinius</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Rašymo gebėjimai plėtojami toliau. Mokiniai rašo išsamų gyvenimo aprašymą (CV), įvairius skelbimus, įvairias žinutes (pvz., į mokyklos laikraštį), raštelių, kvietimus, sveikinimus, asmeninius laiškus programoje numatytais temomis, oficialius laiškus (pvz., apie mokymosi sąlygas, paslaugas) ir t. t., kuria nesudėtingus tekstus dominančiomis temomis, išreikšdami</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>sytis pašnekovo, tolerancija, gebėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.</p> <p>Plėtoti kultūrinę savimone suprantant kitoki mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jauseną, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.</p> <p>Tobulinti sukurta tekstą atsižvelgiant į draugų ir mokytojo pastabas.</p> <p>Naudotis internetu kaip informacijos šaltiniu ir kaip bendravimo priemone.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Siekti rašto ir rašymo kultūros.</p>	<p>4.2. Bendrauti raštu programos temomis ir situacijomis: pasakoti, apibūdinti, samprotauti.</p> <p>4.2.1. Rašyti įvairias žinutes (pvz., į mokyklos laikraštį), raštelius, kvietimus, sveikinimus.</p> <p>4.2.2. Rašyti asmeninius laiškus programoje numatytais temomis, paklausti naujienų ir jas pranešti, reikšti mintis, nuomonę, jausmus.</p> <p>4.2.3. Rašyti oficialius laiškus, teirautis informacijos ir teikti ją, prašyti detalesnės informacijos (pvz., apie mokymosi sąlygas, paslaugas), užsisakyti (pvz., prekes, paslaugas).</p> <p>4.3. Kūrybinis rašymas.</p> <p>4.3.1. Rašyti nesudėtingus tekstus dominančiomis temomis, išreiškiant savo nuomonę ir požiūrį.</p> <p>4.3.2. Raštu pasakoti istorijas nuosekliai išdėstant faktus ir įvykius.</p>	<p>vienetus (žodžių junginius, sakinių tipus, sudėtinio sakinio dalių ryšio tipus, teksto tipus).</p> <p>4.4. Taikyti rašytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>4.5. Tiksliai vartoti kalbos priemones komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>4.6. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>4.7. Mokėti naudotis lingvistiniais žodynais ir žinytais.</p>	<p>savo nuomonę ir požiūrį, kuria istorijas, nuosekliai išdėstant faktus ir įvykius.</p> <p>Mokytojas apibrėžia konkrečius rašymo mokymosi uždavinius, organizuoja mokinių veiklą, taikydamas aktyviuosius mokymo metodus ir būdus. Rašymo mokymas integruojamas su klausymu ir skaitymu.</p> <p>Reguliariai rengiamos rašymo pratys pereinant nuo valdomo rašymo prie laisvo kūrybinio rašymo. Naudojami garso ir vaizdo priemonėmis, IKT.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria artimas tikrovei komunikacines situacijas, pateikia aiškias užduočių instrukcijas. Mokytojas pateikia ir aiškina rašybos, skyrybos taisykles, morfologines ir sintaksės formas, rengia pratys šiai medžiagai išmokti, aiškina tam tikrų žanrų struktūrą, supažindina su registru. Atsižvelgdamas į rašymo tikslą mokytojas rengia rašymo pratys įvairia seka: 1) žanro struktūros ir (arba) registro aptarimas, teksto pavyzdžio nagrinėjimas, treniruojamosios pratys, rašymo užduotis, vertinimas (grįžtamoji informacija), redagavimas ir taisymas arba perrašymas, įvertinimas; 2) rašymo užduotis, lyginimas su kitu pavyzdžiu, grįžtamoji informacija, redagavimas arba perrašymas, įvertinimas.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis ir individualiai. Jie planuoja, aptaria, rašo ir redaguoja savo tekstą, naudojasi papildomomis mokymosi priemonėmis (įvairiais žodynais, gramatikos lentelėmis). Jie rašo nurodytos struktūros ir formos tekstus, kai pateikta leksika, ir (arba) patys pasirenka kalbos turinį ir formą.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas pateikia ir aptaria su mokiniais vertinimo kriterijus. Rašymo metu teikia grįžtamąją informaciją taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (komentarų ra-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>šymas ir t. t.), skatina įsivertinti savo gebėjimus pagal iš anksto aptartus kriterijus ir (arba) EKA. Mokytojas bendradarbiauja su mokiniu, pastebi ir pripažįsta įvairius jo laimėjimus, skatina mokinį diskutuoti apie užduoties atlikimą ir mokytis iš klaidų, nes klaidos yra tolesnės pažangos nuoroda.</p> <p>Rašymo gebėjimus įvertina diagnostinio ir (arba) apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu arba taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus vertinimo kriterijus.</p> <p>Mokiniai aktyviai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant rašymo užduotį ir vertinimo kriterijus, aiškiai suvokia rašymo tikslą. Jie dirba poromis, grupėmis, išsakydami savo nuomonę ir redaguodami draugų tekstą, vertina vienas kito darbą pagal aptartus su mokytoju kriterijus, įsivertina pagal EKA.</p>

13.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klasės

13.5.2.1. Temos, potėmės

Apie save (charakteris, būdas, nuotaikos, įsitikinimai, veikla ir kt.).

Jaunimo gyvenimas (žmonių santykiai, laisvalaikis, sportas ir kt.).

Dienos įvykiai (kasdieniai kultūros įvykiai, dabarties aktualijos).

Kelionės (miestai ir šalys, viešbučiai, aptarnavimas ir kt.).

Paslaugos ir aptarnavimas (kavinė, restoranas, šiuolaikinės ryšio priemonės, bankas, policija, medicininis aptarnavimas, buitės paslaugos ir kt.).

Mokymasis, ateities planai.

Šiuolaikinių informacijos priemonių (televizija, radijas, spauda, reklama, internetas, kompiuteris) ir kitų informacinių technologijų naudojimas mokantis užsienio kalbų.

Kultūra, menas: muzika, vaizduojamasis menas, literatūra, žymiausi kultūros atstovai.

Visuomenė ir valstybė (kalbos šalies arba šalių visuomeninio gyvenimo bruožai, demokratija, religijos, šventės ir tradicijos ir kt.).

Žmogus ir aplinka. Ekologija: gyvenimo būdas mieste ir kaime, aplinkos apsauga, šalies flora, fauna, dabarties ekologijos problemos, jų sprendimo būdai.

13.5.2.2. Pragmatinė kompetencija

13.5.2.2.1. Komunikacinės intencijos

1. Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, apibrėžti, įvardyti;
 - konstatuoti, pranešti, pasakyti, informuoti, paaiškinti, pagrįsti;
 - užduoti klausimų ir atsakyti, konstatuojant laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį;
 - atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai;
 - pataisyti pabrėžiant teigimą ar neigimą.
2. Išreikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:
- pritarti, sutikti su teiginiu, paklausti, ar sutinka su teiginiu arba nuomone;
 - nepritarti, nesutikti su teiginiu ar nuomone, paneigti;
 - išreikšti arba sužinoti apie norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą,

privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą, pasitenkinimą, nepasitenkinimą;

- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- nusakyti arba paklausti, kas žinoma, pažįstama;
- pasakyti arba paklausti, ar prisimena, ar ką nors užmiršo;
- atsiprašyti, apgaillestauti, atsakyti į atsiprašymą;
- išreikšti arba sužinoti apie galimybę, tikimybę, domėjimąsi, nesidomėjimą, nusiminimą, baimę, viltį;
- išreikšti arba sužinoti apie tikrumą, netikrumą, būtinumą, neišvengiamumą, nustebimą, nusivylimą;
- nuraminti;
- pasakyti arba paklausti, kam teikiama pirmenybė.

3. Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;
- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai atsakyti;
- įspėti, nurodyti, patarti ką nors daryti ar nedaryti;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo;
- paklausti, ar kvietimas arba pasiūlymas priimamas;
- paskatinti ką nors daryti.

4. Dalyvauti pokalbyje:

- pradėti arba užbaigti, palaikyti pokalbį;
- suabejoti, pasitaisyti, pataisyti, patikslinti;
- pateikti temą, pavyzdžių, pabrėžti;
- išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės;
- apibendrinti, išvardyti;
- pakeisti temą, įsiterpti į pokalbį, paprašyti pakeisti temą;
- išreikšti norą arba paskatinti tęsti pokalbį;
- paprašyti tylos (nutilti);
- kalbėti telefonu (atsiliepti, paprašyti pakviesti, paprašyti palaukti);
- paklausti, ar pašnekovas (telefonu) girdi, duoti ženklą, kad jis girdimas;
- pasakyti, kad bus skambinama vėliau, dar kartą;
- atsisveikinti telefonu, atsakyti į atsisveikinimą;

- pradėti arba užbaigti asmeninį laišką.
5. Papildomos bendravimo strategijos:
- pasakyti, kad nesupranta, nežino žodžio;
 - paprašyti pakartoti, pakartoti tai, kas pasakyta;
 - paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti;
 - paprašyti kalbėti lėčiau ar pasakyti kitais žodžiais;
 - paklausti, ar suprato;
 - paprašyti palaukti;
 - paprašyti patvirtinti tekstą, pasiūlyti žodį, žodžių junginį.

11.5.2.2.2. Kalbos etiketas:

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą asmenį;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti, atsakyti, kai supažindina ar pri(si)stato;
- pasveikinti, palinkėti;
- pradėti arba užbaigti asmeninį laišką.

13.5.2.3. Semantinė kompetencija

13.5.2.3.1. Abstrakčiosios sąvokos*

*Konkreči kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.

Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, išsidėstymas, ilgis, plotis, atstumas, kelias, judėjimas, dydis, plotas.

Laikas: data, laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, laiko momentas, periodas, dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia, veiksmo pabaiga, ankstesnis laikas, vėlesnis laikas, vienalaikiškumas.

Kiekybė: skaičius, kiekis, laipsnis.

Požymis: fizinis (spalva, amžius, būklė, forma, skonis), vertinimo (vertė, kaina, kokybė).

Ryšiai, santykiai: priklausomumas, priežastis, tikslas, erdvės santykiai, laiko santykiai, sąlyga, jungimas, priešprieša, lyginimas, nuolaida, būdas.

13.5.2.3.2. Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytais temomis, apimtis – 2 500 leksinių vienetų. Žodyno apimtis atitinka Europos Tarybos kalbos mokymosi B1.2 lygio reikalavimus.

13.5.2.4. Sociokultūrinė kompetencija

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros ar kultūrų atstovais:

Šalies geografinė padėtis, regionai, klimatinės zonos, būdingi orai.

Didžiausi šalies miestai.

Šventės, tradicijos.

Etninė šalies gyventojų sudėtis.

Įžymybės (architektūros paminklai, įdomios vietovės, gamtos draustiniai ir kt.).

Žymūs meno, mokslo, visuomenės veikėjai, istorinės asmenybės.

Valstybės valdymas.

Pagrindinės religijos.

Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).

Gyvenimo sąlygos (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).

Tarpasmeniniai santykiai (šeimoms sudėtis ir santykiai, kartų santykiai, bendruomenės santykiai ir kt.).

Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.); pagalbinė informacija tekste (ilustracijos, lentelės, tipografinės ypatybės).

Socialinės konvencijos (punktualumas, dovanos, apranga, valgymas, elgesio ir pokalbio tabu, viešnagės laikas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).

Vertybės, nuostatos, požiūriai (išreikšti menuose, regioninėse kultūrose ir kt.).

Ritualinis elgesys (šeimos, tautinių švenčių elgesys, žiūrovų elgesys viešųjų renginių metu, paminėjimai, šventės, šokiai, diskotekos ir kt.).

13.5.2.5. Strateginė kompetencija

1. Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos:

- remiantis kontekstu ir logine teksto sandara suprasti esminę informaciją, neperklausant teksto pakartotinai;

- rasti reikiamą informaciją tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, posakių ir (arba) gramatinių struktūrų, atspėti tos informacijos prasmę remiantis panašių tekstų klausymosi gimtąja kalba patirtimi, teksto tema, taip pat naudojantis kompensavimo strategijomis;
- nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti kalbėti lėčiau ir (arba) pakartoti; perklausti nesupratus žodžio, posakio; paprašyti patikslinti;
- nuspėti dialoginio teksto tolesnio fragmento turinį pagal kalbančiųjų nuotakas, intonaciją;
- sekti kalbančiojo minčių eigą remiantis konkretaus žanro teksto organizavimo žiniomis;
- koreguoti teksto supratimą remiantis kalbančiojo mimika, gestais, situacija ir kontekstu.

2. Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs ar beveik tokie pat;
 - remiantis tema, situacija, kontekstu, žodžių darybos žiniomis ir skaitymo patirtimi atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
 - pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
 - nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių ir (arba) gramatinių struktūrų, naudojantis turimomis žiniomis, kompensavimo strategijomis, panašių tekstų gimtąja kalba skaitymo patirtimi;
 - numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija;
 - numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija, žemėlapiu, duomenų lentele, teksto išdėstymu;
 - atspėti posakio prasmę iš keleto žodžių, pastraipos prasmę – iš keleto frazių (posakių);
 - pasitikrinti teksto supratimą naudojantis žodynu ir (arba) žinynu.
3. Sakytinio teksto kūrimo ir sąveikos (kalbėjimo) strategijos
- Monologinio teksto kūrimo strategijos:
- planuoti pasisakymą: remiantis pavyzdžiu, pateikta schema, atraminiais žodžiais ir atsižvelgiant į poveikį klausytojui sudaryti pasisakymo planą;

- pagal klausytojo reakciją (gestai, mimika, kiti nežodiniai ženklai) nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas;
 - rasti klaidas, taisyti, koreguoti ir tikslinti savo kalbą.
Dialogo strategijos:
 - pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą perfrazavimo arba aprašomuoju būdu;
 - valdyti pokalbį posakiais: „Leiskite pasakyti...“, „Prašom nepertraukti“, „O kas toliau?“ ir pan.;
 - teirautis grįžtamosios informacijos: „Ar supratote?“, „Ar aišku?“, „Ar pamenate...?“ ir pan.;
 - paraginti pokalbio partnerį patikslinti pasakymą užduodant klausimus: „Ką jūs turėjote omenyje?“, „Ką norėjote tuo pasakyti?“, „Ar tai tiesa?“, „Jei teisingai supratau, jūs manote...“ ir pan.
4. Rašytinio teksto kūrimo (rašymo) strategijos:
- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu, naudojantis žodynais, žinynais sudaryti planą, schemą, užsirašyti tezes, reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
 - savarankiškai koreguoti ir taisyti sukurtą rašytinį tekstą remiantis konkrečios užsienio kalbos rašytinio teksto kūrimo tradicijomis ir kuriamo teksto žanro reikalavimais, taip pat siekiant minčių raiškos tikslumo ir dėstymo išsamumo.
5. Kompensavimo strategijos:
- pasakyti, kad nesupranta: „Atleiskite, nesupratau, aš užsienietis“;
 - paprašyti pakartoti: „Prašom pakartoti“, „Prašom pasakyti dar kartą“, „Gal būtų galima pasakyti lėčiau, aš nesupratau“, „Jeigu galima, ne taip greitai (lėčiau)“ ir pan.;
 - pasitikslinti informaciją pakartojant reikiamą žodį: „Atleiskite, koks (kaip?, kiek?, kada?) ir pan.;

- tiesiogiai nurodyti daiktą: „Štai tą“, „Tokį pat“, „Ir man tokį“;
- paprašyti parašyti skaičiais (pvz., kainą, datą, laiką): „Prašom parašyti skaičiais“;
- paprašyti pasakyti paraidžiui: „Prašom pasakyti paraidžiui“.

13.5.2.6. Lingvistinė kompetencija*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

13.5.2.7. Turinio minimumo atrankos nuostatos

Atrenkant ugdymo turinio minimumą ir vertinant mokinių pasiekimus vadovaujama šiomis nuostatomis:

1. Orientuojamasi į temas ir situacijas, susijusias su artimiausia mokinio aplinka (pvz., šeima, gyvenamoji vieta, pomėgiai, mokymasis, kelionės, laisvalaikis, maitinimasis), gerai pažįstamu kontekstu ir patirtimi.
2. Atrenkama kalbos medžiaga, teikianti galimybę dalyvauti kalbinėje veikloje reiškiant numatytus kalbos veiksmus konkrečiose komunikacinėse situacijose.
3. Kuriant tekstus žodžiu ir raštu minėtomis temomis ir situacijomis reikalavimai mokinių pasiekimams turėtų atitikti 13.5.3.2 lentelėje nurodomą *patenkinamą pasiekimų lygį*.

13.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

13.3.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

13.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta ilgesnį autentišką pokalbį ar monologinį tekstą programos temomis, susidedantį iš paprastų gramatinių struktūrų, kuriose mintys reiškiamos aiškiai. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, tačiau kartais prireikia pakartoti, kai kalbama normaliu tempu.	Supranta įvairių kontekstų kalbos ištraukas, trumpus pasakojimus programos temomis, kuriuose yra sudėtingesnių kalbos struktūrų ir nežinomos leksikos, taip pat gali būti frazeologizmų ir idiomų. Supranta, kai kalbama normaliu tempu su nedideliais trukdžiais. Supranta pašnekovą, kalbantį normaliu ar greitesniu tempu, tačiau kalbant sparčiau kartais prireikia pakartoti.	Supranta didesnės apimties įvairių kontekstų kalbą programos temomis, kurioje yra sudėtingų struktūrų, nežinomos leksikos, taip pat kai mintys reiškiamos netiesiogiai. Supranta, kai kalbama greitu tempu. Supranta pašnekovą, kalbantį gimtąja kalba greitu tempu.
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta nesudėtingus tekstus programos temomis, kuriuose gali būti nežinomų žodžių. Dažniausiai pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Naudojasi žinomomis teksto supratimo strategijomis.	Supranta nesudėtingus didesnės apimties tekstus programos temomis, kuriuose gali būti nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų. Pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Naudojasi dauguma žinomų teksto supratimo strategijų.	Supranta įvairių tipų ir žanrų sudėtingesnės struktūros ilgesnius tekstus programos temomis. Savarankiškai ir dažniausiai tinkamai pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Tinkamai naudojasi teksto supratimo strategijomis.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba vartodamas ribotą paprastų gramatinių modelių skaičių. Tinkamai parenka paprastas gramatines struktūras, kai kuriose iš jų daro klaidų. Kalba darydamas pauzes, abejodamas. Gali užduoti paprastų klausimų ir atsakyti į paprastus pasakymus. Supranta pokalbio esmę, bet ne visuomet gali jį palaikyti. Kalbėdamas vartoja paprastas žodžių siejimo priemones, pvz., „ir“, „bet“, „todėl kad“.	Kalba vartodamas pakankamai kalbos priemonių, nors ir abejodamas, perfrazuodamas. Gana taisyklingai vartoja dažnesnes kalbos struktūras. Dalyvauja nesudėtingame pokalbyje (arba) kalba monologu, kartais abejodamas ir darydamas pauzes, ieškodamas tinkamo žodžio ar gramatinio modelio, ypač ilgesniame monologe. Pradeda, palaiko ir užbaigia pokalbį, gali perfrazuoti kito mintį, kad pasitikrintų, ar teisingai ją suprato. Kalbėdamas sujungia paprastas kalbos struktūras logiška seka.	Kalba vartodamas įvairias kalbos priemones (taip pat ir sudėtinius sakinius), apibūdindamas, išreiškdamas ir pagrįsdamas savo nuomonę, akivaizdžiai neieškodamas žodžių minčiai išreikšti. Gana taisyklingai vartoja kalbos priemones, beveik nedaro klaidų, trukdančių komunikacijai, o jų padaręs pasitaiso. Kalba gana ilgai, išlaikydamas vienodą tempą, nors kartais gali suabejoti, ieškodamas tinkamų žodžių ar struktūrų. Beveik nedaro pauzių. Pradeda ir pabaigia pokalbį, gali įsiterpti ir įtraukti į pokalbį pašnekovą, taip pat imtis

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
			<p>iniciatyvos reikiamu metu, nors kartais tai daro nepakankamai tinkamai.</p> <p>Kalbėdamas vartoja įvairias jungimo priemones, nors, kalbėdamas ilgiau, gali tai daryti nelabai nuosekliai.</p>
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	<p>Rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais. Vartoja dažniausius jungtukus (pvz., „ir“, „bet“, „todėl“).</p> <p>Pasakodamas ir apibūdindamas raštu logiškai sieja mintis, nors susiduria su kai kuriais sunkumais rašydamas vientisą nuoseklų tekstą.</p> <p>Gali rašyti tik apie įprastus ir žinomus dalykus.</p>	<p>Rašo vientisą nuoseklų tekstą vartodamas įvairias žodžių ir sakinių jungimo priemones. Suprantamai reiškia nesudėtingas mintis.</p> <p>Gali rašyti įvairiomis temomis, taip pat apibūdinti įvykius, jausmus ir mintis, tačiau susiduria su sunkumais kurdamas tekstą, turintį samprotavimo elementų.</p>	<p>Rašo vartodamas įvairias kalbos priemones (taip pat ir sudėtinius sakinius) apibūdindamas, išreikšdamas savo požiūrį. Vartoja žodžių ir sakinių jungimo priemones.</p> <p>Taisyklingai vartoja kalbos priemones, nedaro klaidų, trukdančių komunikacijai.</p> <p>Rašo laikydamasis rašybos ir skyrybos taisyklių.</p>
Mokėjimas mokytis	<p>Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Išsikelia mokymosi uždavinius mokytojo padedamas.</p> <p>Žino, kokiais būdais galima ugdytis skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimus.</p> <p>Pasirenka užduotis mokymosi spragoms likviduoti.</p> <p>Sieja išsikeltus mokymosi uždavinius su mokymosi poreikiais.</p> <p>Adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi, mokytojui padedant.</p> <p>Žino, kur rasti reikiamos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinynuose, kt.), tačiau naudojami jais vadovaujamas mokytojo.</p> <p>Mokytojo padedamas naudojami patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>	<p>Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius pagal savo poreikius ir tikslus.</p> <p>Planuoja ir rengia savo mokymąsi, taiko tinkamus mokymosi būdus ir pasirenka užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių.</p> <p>Dalyvaudamas kalbinėje veikloje savarankiškai išmoksta naujų raiškos būdų.</p> <p>Maksimaliai naudojasi galimybėmis plėsti kalbinę patirtį.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi.</p> <p>Žino, kur rasti papildomos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinynuose, internete, kt.), savarankiškai naudojami šaltiniai.</p> <p>Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>	<p>Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius pagal savo poreikius ir tikslus.</p> <p>Planuoja ir rengia savo mokymąsi, taiko tinkamus mokymosi būdus ir pasirenka užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių.</p> <p>Dalyvaudamas kalbinėje veikloje, savarankiškai išmoksta naujų raiškos būdų.</p> <p>Maksimaliai naudojasi galimybėmis plėsti kalbinę patirtį.</p> <p>Savarankiškai ir adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA.</p> <p>Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi.</p> <p>Žino, kur rasti papildomos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinynuose, internete, kt.), savarankiškai naudojami jų šaltiniai.</p> <p>Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>

14. ANTROJI UŽSIENIO KALBA: MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURIŲ APIMTIS, VERTINIMAS

14.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra

14.1.1. Antrosios užsienio kalbos mokymosi **tikslas** – įgyti užsienio kalbos komunikacinę ir tarpkultūrinę kompetenciją, teikiančią galimybę vartoti kalbą įvairiose asmeninio gyvenimo ir kai kuriose viešojo gyvenimo situacijose; ugdyti asmenines ir socialines vertybines nuostatas, atvirumą pasaulio bendruomenei, toleranciją, kūrybingumą ir saviraiškos užsienio kalba gebėjimus.

14.1.2. Uždaviniai

Siekdami užsienio kalbos mokymosi tikslo mokiniai turėtų:

- vartoti užsienio kalbą kaip komunikacijos priemonę (keistis informacija, nuomonėmis, patirtimi);
- išsiugdyti lingvistinę kompetenciją, būtiną minimaliai komunikuoti;
- taikyti tinkamas strategijas suprantant ir kuriant tekstus bei bendraujant raštu;
- suvokti užsienio kalbą kaip sociokultūrinės tikrovės dalį;
- išmokti įvairių kalbos mokymosi būdų ir taikyti juos;
- naudotis informacinėmis technologijomis, ieškant informacijos ir bendraujant užsienio kalba.

14.1.3. Struktūra

14.1.3.1. Antrosios užsienio kalbos pradedama mokytis 5-oje klasėje. Pagrindinėje mokykloje jos mokomasi šešerius metus. Antroji užsienio kalba pasirenkama iš mokyklos siūlomų mokytis kalbų.

14.1.3.2. Mokinys gali užsibrėžti siekti skirtingų antrosios užsienio kalbos mokymosi tikslų:

- 1) teikti prioritetą sakinio ir rašytinio teksto supratimui;
- 2) teikti prioritetą sąveikai ir raiškai žodžiu (kalbėjimui).

14.1.3.3. Siekiant užsibrėžtų kalbos mokymosi tikslų pirmenybė teikiama pamintoms dviem kalbinės veiklos sritims, tačiau ugdomi ir kitų – ne prioriteti- nių – kalbinės veiklos sričių gebėjimai, tik žemesniu lygiu.

14.1.3.4. Per pirmuosius ketverius kalbos mokymosi metus mokiniai turėtų susidaryti vienodus visų kalbinės veiklos sričių pagrindus, o nuo penktųjų antro-

sios užsienio kalbos mokymosi metų (t. y. nuo 9 klasės) tikslai ir programa gali būti diferencijuojami.

14.1.3.5. Užsienio kalbos mokymas(is) pagrindinėje mokykloje skirstomas į pakopas: 5–6, 7–8, 9–10 klasės.

14.1.3.6. Užsienio kalbos mokymosi pakopa apibrėžia numatomą kalbos mokėjimo (komunikacinį) lygį, kuris siejamas su tam tikrų gebėjimų visuma siekiant praktinių kalbos vartojimo tikslų programoje numatytais kalbos vartojimo temomis ir situacijomis. Pakopoms būdingos konkrečios komunikacinės užduotys, kurioms atlikti mokinys turi taikyti įvairias strategijas, siekdamas suprasti arba sukurti sakinį ar rašytinį tekstą ir bendrauti žodžiu ir raštu. Pakopą taip pat apibūdina tam tikri tekstai, juos atitinkantys gramatiniai modeliai (kalbos struktūros) ir leksika. Svarbiu kriterijumi laikomas mokinio kalbinės komunikacinės veiklos savarankiškumo laipsnis.

14.1.3.7. Pirmojoje kalbos mokymosi pakopoje (5–6 klasės) dedami elementarios komunikacinės kompetencijos pagrindai; 7–8 ir 9–10 klasėse išugdoma minimali bendravimo kompetencija.

14.1.3.8. Pirmosios ir antrosios užsienio kalbos programos skiriasi kalbos vartojimo sričių, temų, situacijų apimtimi. Mokantis antrosios užsienio kalbos pateikiamas kiek siauresnis sociokultūrinis kontekstas.

14.1.3.9. Numatomi antrosios užsienio kalbos mokymosi pasiekimai yra orientaciniai. Programoje kiekvienai pakopai nurodomi vidutiniai mokinio, besimokančio antrosios užsienio kalbos, pasiekimai, kai užsienio kalbai mokytis per visus šešerius mokymosi metus yra skiriamas minimalus savaitinių valandų skaičius, taip pat kai sudaromos kitos būtinos sąlygos, pavyzdžiui, klasės dalijamos į grupes, dirbama su visu mokymo priemonių komplektu ir pan. Nesant šių sąlygų, mokinių pasiekimai pakopos pabaigoje gali atsilikti nuo programoje numatytų pasiekimų. Minimalus pamokų skaičius per savaitę, būtinas įgyvendinti programos tikslams, yra ne mažiau kaip trys. Kitu atveju daugumos mokinių pasiekimai gali būti orientuoti į numatomą programoje patenkinamą pasiekimų lygį.

14.1.3.10. Jei kalbai mokytis yra skiriamas didesnis nei minimalus valandų skaičius (daugiau negu 3 savaitinės valandos), mokinių pasiekimai pakopos pabaigoje gali viršyti numatomus. Todėl mokytojas, sudarydamas ugdymo pla-

na konkrečiai mokinių grupei, turi lanksčiai naudotis bendrąja programa. Atsižvelgdama į mokinių užsibrėžtus antrosios užsienio kalbos mokymosi tikslus, mokykla turi sudaryti tinkamas mokymosi sąlygas, pirmiausia skirti pakankamai pamokų.

14.1.3.11. Turinčios galimybių mokyklos gali organizuoti pagilinto antrosios užsienio kalbos mokymo grupes ar klases nuo 5 klasės ar nuo 9 klasės. Pagilinto kalbos mokymosi grupėse siekiama komunikacinės kompetencijos, artimos autentiškam bendravimui visokeriopoje veikloje.

14.1.3.12. Užsienio kalbos (dalyko) turinį lemia kalbos kaip komunikacijos priemonės samprata ir užsienio kalbos mokymo(si) tikslas iš(si)ugdyti užsienio kalbos komunikacinę ir tarpkultūrinę kompetenciją.

Kalbinė komunikacinė kompetencija yra kalbos mokymo(si) turinys plačiaja prasme. Ji apibūdinama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, sąlygiškai skirstoma į tokias sritis:

- *lingvistinė kompetencija*: leksikos žinios, gebėjimai suvokti ir vartoti žinomą leksiką; gramatinių kalbos išteklių žinojimas ir gebėjimas jais remtis atpažįstant ir kuriant taisyklingos formos frazes ir sakinius; gebėjimas suvokti ir perteikti prasmę; kalbos fonetinių elementų suvokimas ir raiška; rašybos žinios ir gebėjimai;
- *sociolingvistinė kompetencija*: žinios ir gebėjimai, reikalingi tinkamai vartoti kalbą įvairiose socialinėse situacijose, suvokti ir pagal situaciją, tikslą, adresatą ir pan. pasirinkti raiškos priemones;
- *pragmatinė kompetencija*: žinojimas principų, pagal kuriuos kalba veikia realiame gyvenime, ir gebėjimas suvokti, kaip kalba organizuojama, kaip vartojama siekiant atlikti įvairias komunikacines funkcijas, kaip vyksta žmonių kalbinė sąveika; gebėjimas suvokti ir kurti rišlią tekstą, naudoti sakinį ir rašytinį tekstą įvairiais funkciniais tikslais (intencijomis), gebėjimas sąveikauti pagal kalbines ir socialines konvencijas.

Siekama, kad mokinių, baigusių vidurinę mokyklą, kalbos mokėjimo lygis atitiktų kitose Europos šalyse priimtą abituriento užsienio kalbos pasiekimų lygį. Europos Taryba yra sukūrusi šešių kalbos mokėjimo lygių sistemą: A1 – „Lūžis“, A2 – „Pusiaukelė“, B1 – „Slenkstis“, B2 – „Aukštuma“, C1 – „Veiksmin-

gas kalbos vartotojas“, C2 – „Puikus kalbos vartotojas“. Kiekvienas kalbos mokėjimo lygis apibrėžia tam tikrą kalbos vartotojo komunikacinę kompetenciją.

14.1.3.13. Daugelis Europos Tarybai priklausančių šalių yra parengusios minėtų lygių turinio aprašus. Antrosios užsienio kalbos mokymosi pakopos šioje programoje atitinka šiuos ET kalbų mokėjimo lygius:

Antroji užsienio kalba			
	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Klausymas	A1.1 (A1)*	A2.1 (A2)*	A2 (B1.1)*
Skaitymas	A1.1 (A1)*	A2.1 (A2)*	A2 (B1.1)*
Kalbėjimas	A1.1 (A1)*	A2.1 (A2)*	A2 (B1.1)*
Rašymas	A1.1 (A1)*	A2.1 (A2)*	A2 (B1.1)*

* Lygis pasiekiamas, kai valandų skaičius didesnis negu minimalus.

14.1.3.14. Programoje nurodomas 5–6, 7–8, 9–10 klasių pakopų užsienio kalbos ugdymo turinys. Kiekvienos pakopos kalbinę veiklą sudaro:

- **sakytinio teksto supratimas (klausymas)** – kalbos supratimas iš klausos, t. y. informacijos priėmimas (receptija) iš kalbančiojo ar įrašo, radijo ar televizijos ir pan.;
- **rašytinio teksto supratimas (skaitymas)** – informacijos priėmimas iš rašytinių šaltinių: publicistikos, reikalų raštų, grožinės ar mokslinės literatūros ir pan.;
- **sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)** – dalijimasis informacija kalbant monologu (sakytinio teksto kūrimas) ar dialogu (sąveika žodžiu);
- **rašytinio teksto kūrimas (rašymas)** – informacijos perteikimas ir savo minčių, nuomonės, vertinimo raiška raštu (rašytinio teksto kūrimas ir sąveika raštu).

14.2. Mokinių gebėjimų raida

Lentelėje nurodoma mokinių gebėjimų raida – apibendrintai apibūdinami kiekvienos veiklos srities gebėjimai baigiant atitinkamą mokymosi pakopą.

Veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta žinomus žodžius ir pačias bendriausias frazes apie save ir artimiausią aplinką, paaiškinimus, paprastus trumpus prašymus ir nurodymus, kai kalbama bendrine kalba lėtu tempu. Klausomo teksto apimtis iki 40 žodžių.	Supranta paprastus trumpus pokalbius programos temomis, trumpus, aiškius ir paprastus skelbimus ir pranešimus, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu ir aiškiai tariama. Klausomo teksto apimtis iki 70 žodžių.	Supranta įvairių kontekstų kalbos ištraukas, ilgesnius pokalbius, trumpus pasakojimus, pranešimus žinomomis temomis, kuriuose yra sudėtingesnių kalbos struktūrų ir nežinomos leksikos, kai kalbama normaliu tempu. Klausomo teksto apimtis iki 100 žodžių.
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta trumpus regimąja informacija paremtus tekstus, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Skaitomo teksto apimtis iki 60 žodžių.	Supranta trumpų tekstų programos temomis temą ir pagrindinę informaciją. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties informaciniuose tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Skaitomo teksto apimtis iki 150 žodžių.	Supranta didesnės apimties aiškios struktūros tekstus programos temomis (asmeninius laiškus, reklamines skelbimus, paprastas instrukcijas, trumpus pasakojimus apie kasdienes įvykius), kuriuose yra nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų. Skaitomo teksto apimtis iki 200 žodžių.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba vartodami žinomus žodžius ir frazes apie save ir artimiausią aplinką. Dalyvauja paprastame pokalbyje mokytojui vadovaujant, iš anksto pasirengę. 3–4 replikos dalyvaujant pokalbyje, 4–5 sakiniai kalbant monologu.	Kalba taisyklingai vartodami paprastas gramatines struktūras. Pateikia klausimų ir reaguoja į paprastus pasakymus. Dalyvauja pokalbyje, tačiau ne visuomet gali jį palaikyti. 5–6 replikos dalyvaujant pokalbyje, 5–8 sakiniai kalbant monologu.	Kuria ilgesnius sakytinius tekstus, taip pat turinčius samprotavimo elementų, vartodami sudėtingesnes gramatines struktūras. Inicijuoja ir palaiko nesudėtingą neoficialų ir oficialų pokalbį. 7–9 replikos dalyvaujant pokalbyje, 8–12 sakinių kalbant monologu.
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	Rašo trumpus tekstus iš žinomų žodžių ir frazių. Pateikia informaciją apie save pildydami anketas. Kuriamo teksto apimtis 20–40 žodžių.	Rašo trumpus tekstus (laiškus, raštelių, atvirlaiškius ir kt.) apie save ir artimiausią aplinką, naudodamiesi pavyzdžiu ir (arba) pagalbine medžiaga. Kuriamo teksto apimtis 40–60 žodžių.	Rašo ilgesnius tekstus asmeninio gyvenimo temomis (laiškus, pasakojamojo ir aprašomojo pobūdžio tekstus, kuriuose yra samprotavimo elementų), vartodami paprastas gramatines struktūras. Kuriamo teksto apimtis 60–90 žodžių.

14.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės

Šioje dalyje nurodomi laukiami mokymosi rezultatai – mokinių pasiekimai

(ugdytinos vertybinės nuostatos, žinios ir gebėjimai), nusakomos ugdymo organizavimo gairės, apibrėžiama turinio apimtis ir mokinių pasiekimų lygių požymiai.

14.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)		
<p>Tobulinti sakinio teksto suvokimo gebėjimus, klausantis užsienio kalba kalbančių žmonių.</p> <p>Klausytis garso įrašų užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Klausantis teksto sukaupti dėmesį, stengtis jį išlaikyti klausantis pakartotiniai.</p> <p>Bendrauti elektroninėje erdvėje.</p>	<p>1.1. Suprasti tiesiogiai sakomą ar įrašytą bendrinę kalbą programos temomis ir situacijomis, kai kalbama lėtai.</p> <p>1.1.1. Detaliai suprasti trumpą pokalbį ar monologinį tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių.</p> <p>1.1.2. Suprasti ilgesnio pokalbio ar monologinio teksto (pasakojimo, turinčio aprašymo elementų), kuriame gali būti nežinomų žodžių, pagrindinę informaciją.</p> <p>1.1.3. Suprasti pašnekovo klausimus ir pasakymus, susidedančius iš žinomų žodžių ir frazių.</p> <p>1.1.4. Suprasti trumpus prašymus ir nurodymus, kaip mokytis ir elgtis klasėje.</p> <p>1.1.5. Išskirti reikiamą informaciją pokalbyje ar monologiniame tekste.</p>	<p>1.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 450 semantinių raiškos vienetų).</p> <p>1.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>1.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>1.4. Taikyti kai kurias sakinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>Bendrosios nuostatos. Pradedant mokyti antrosios užsienio kalbos pirmenybė teikiama klausymo gebėjimams ugdyti. Klausymo gebėjimai ugdomi kartu su kalbėjimo ir skaitymo gebėjimais. Gali būti taikomas „natūralusis“ ugdymas: mokiniams „panardinamas“ į užsienio kalbą. Mokymosi veikla organizuojama per žaidimus, mokiniams artimas ir suprantamas situacijas, naudojamos įvairios pagalbinės priemonės. Svarbu, kad visi mokiniai suprastų prašymus, paliepiamus ir gebėtų juos atlikti (<i>pasakyk... , pakartok... , paklausk... , perskaityk... , atei... , sėsk... ir t. t.</i>). Klausymo gebėjimus būtina ugdyti (o ne tik tikrinti) įvairiomis klausymo pratybomis.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria klasėje mokymuisi palankią psichologinę atmosferą: kuria artimas tikrovei komunikacines situacijas, išsamiai paaiškina klausymo užduotį, tikslą ir būdą, suteikia galimybę klausytis teksto kelis kartus. Klausymo užduotys parremtos regimuoju elementu.</p> <p>Mokytojas rengia klausymo pratybas tarimo ir intonavimo įgūdžiams, taip pat klausymo gebėjimams ugdyti. Pratybos prieš klausant tekstą turi parengti mokinių suprasti teksto prasmę, išskirti reikiamą informaciją, detaliai suprasti tekstą. Mokiniai supažindinami su teksto klausymo būdais, kurie priklauso nuo teksto klausymo tikslo: visuminis, atrankinis, detalusis. Suvokus tekstą svarbu atkreipti mokinių dėmesį į teksto suvokimo strategijas: kas padėjo suprasti (kontekstas, iliustracija, asmeninė patirtis, tarptautiniai žodžiai, giminiški žodžiai ir</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>t. t.). Mokytojas naudoja įvairius stimulus: vaizdines priemones, vaizdo ir garso priemones, informacines kompiuterines technologijas (IKT).</p> <p>Mokiniai atidžiai klauso ir dalyvauja mokytojo vadovaujama pokalbyje gimtąja (ar užsienio) kalba aptariant klausymo tikslą ir užduotį, atkreipia dėmesį į iliustracijas ir kitą pagalbines medžiagą.</p> <p>Mokiniai klausosi trumpų pasakymų ir tekstų, pokalbių, dainelių, mokytojo nurodymų užsienio kalba. Jie atlieka įvairius klausymo užduotis (nurodo, piešia, pakartoja, imituoja, sujungia piešinius arba piešinius ir atitinkamus žodžius, nurodo piešinių eilės tvarką, parodo, paima daiktą, atlieka veiksmą ir t. t., pažymi teisingą atsakymą).</p> <p>Lavindami tarties, kirčiavimo, intonavimo gebėjimus, mokiniai klausosi teksto keletą kartų, kartuoja žodžius, žodžių junginius, sakinius.</p> <p>Remdamiesi klausymo tekstais kuria trumpus analogiškus dialogus, įrašo į dialogus trūkstamus žodžius, sieja žodinių tekstą su paveikslėliais.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas klausymo pratybų metu aiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo supratimo lygį („šviesoforas“, kiti įvairūs ženklai, simboliai, gestai); teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, paaiškina įsivertinimo pagal Europos kalbų aplanką (EKA) techniką. Klausymo gebėjimus mokytojas vertina atkreipdamas dėmesį į tai, ką mokiniai atliko gerai, gimtąja kalba aptaria, kas padėjo suprasti tekstą (pažįstama situacija, žinomi žodžiai, vaizdinė parama ir kt.).</p> <p>Klausymo gebėjimai įvertinami pateikiant pasirenkamojo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, piešinių ar jų eilę. Verti-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			nimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais). Mokiniai po klausymo pratybų aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pasako, kas sekėsi ir kodėl, įsivertina pagal EKA.
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Mokytis skaityti užsienio kalba.</p> <p>Bendrauti žodžiu ir raštu, reaguojant į perskaitytą sakinį, trumpą tekstą (perskaitytas ir suprastas žodis, frazė, trumpas tekstas – stimulas bendrauti).</p> <p>Skaityti naudojantis žodynu, pritaikytu šio amžiaus mokiniams.</p>	<p>2.1. Suprasti trumpus nesudėtingos struktūros tekstus programos temomis ir situacijomis, kuriuose vyrauja regimieji elementai ir gali būti keletas nežinomų žodžių.</p> <p>2.1.1. Rasti ir atpažinti žinomus vardus, žodžius paprastuose skelbimuose ir informaciniuose tekstuose.</p> <p>2.1.2. Suprasti pagrindinę trumpų nesudėtingų pasakojimų informaciją.</p> <p>2.1.3. Detaliai suprasti labai trumpus pasakojamojo, aprašomojo tipo tekstus, susidedančius iš žinomų žodžių ir gramatinių struktūrų.</p>	<p>2.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 450 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>2.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>2.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>2.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Šioje pakopoje dedami skaitymo technikos ir gebėjimo suvokti skaitomą tekstą pagrindai: suvokti raidės ir garso santykius, tarimo taisykles, įgyti žodžių jungimo skaitant ir intonavimo pagrindus. Skaityti mokomasi klaseje vadovaujant mokytojui.</p> <p>Skaitymo gebėjimų ugdymas glaudžiai susijęs su klausymo ir kalbėjimo gebėjimų ugdymu. Rengdamas skaitymo pratybas mokytojas siekia dviejų tikslų: gerinti skaitymo techniką (ypač svarbu pirmaisiais mokymo metais) ir ugdyti teksto suvokimo gebėjimus, taikant teksto suvokimo strategijas. Mokiniai mokosi įvairių skaitymo būdų ir suvokia, kad skaityti – tai nereiškia suprasti, išsiversti į gimtąją kalbą kiekvieną žodį. Svarbu, atsižvelgiant į skaitymo tikslą, pasirinkti tinkamą skaitymo būdą ir rasti reikiamą informaciją.</p> <p>Pirmaisiais mokymo metais skaitomi atskiri žodžiai, frazės, tolydžio pereinant prie nedidelės apimties tekstų, kurių turinys susijęs su mokinio patirtimi. Skaitymo tekstai dažnai paremti regimuoju elementu. Mokytojas naudoja žaidimo elementus – korteles su raidėmis, skiemenis, iš kurių dėliojami žodžiai, frazės, sakiniai, – IKT.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas teikia įvairių užduočių, lavinančių skaitymo gebėjimus, skaitymo pratyboms parengia arba parenka užduočių prieš skaitant tekstą, skaitant ir perskaičius tekstą, iškelia ir gimtąją ar užsienio kalba aptaria su mokiniais skaitymo tikslą, skatina mokinius atlikti skaitymo užduotį ir susitaria su mokiniais, kokie bus sėkmės (vertinimo) kriterijai, pagal kuriuos bus sprendžiama, kad darbas atliktas gerai.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Prieš skaitant tekstą mokytojas rengia pratybas, atkreipdamas mokinių dėmesį į teksto pavadinimą, temą, kontekstą, mokinių turimas žinias, patirtį. Tai padeda suvokti skaitomą tekstą, ugdo pasitikėjimą savo jėgomis, didina motyvaciją. Skaitymo pratybas rengia įvairiomis formomis: poromis, „grandinėle“, grupėmis ir t. t., pagal poreikius ir galimybes naudoja garso, vaizdo priemones ir IKT.</p> <p>Mokiniai dalyvauja mokytojo vadovaujame įvadiniam pokalbyje gimtąja ar užsienio (jei tai leidžia mokinių pasiekimai, ypač antraisiais mokymo metais) kalba aptariant skaitymo tikslą ir užduotį; atkreipia dėmesį į iliustracijas ir kitą pagalbines medžiagas, suaktyvina turimas žinias, sutelkia dėmesį į tai, kokią informaciją jie turi rasti tekste. Mokiniai skaito garsiai po vieną, „grandinėle“, gerindami skaitymo techniką, tarimą, intonavimą.</p> <p>Skaitydami tyliai neilgus paprastus aprašomojo pobūdžio tekstus, jie ugdomi teksto suvokimo gebėjimus (surasti reikiamą informaciją, detaliai suprasti tekstą žinių lygmeniu, t. y. rasti atsakymus į klausimus: kas, ko, kam, ką, kur, kada...). Jie atlieka skaitymo užduotis: pažymi, nurodo, sujungia piešinius arba piešinius ir atitinkamus žodžius ar sakinius, nurodo piešinių arba teksto dalių eilės tvarką, pažymi teisingą atsakymą ir t. t.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas skaitymo pratybų metu aiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo supratimo lygį („šviesoforas“, kiti įvairūs ženklai, simboliai, gestai), paaiškina įsivertinimo pagal EKA technikas. Mokytojas vertina ne tik skaitymo gebėjimus, teksto suvokimą ir skaitymo techniką, bet ir mokinių pastangas, duoda patarimų, kaip skaityti, su mokiniais gimtąja kalba aptaria, kas padėjo suprasti tekstą (pažįstama situacija, žinomi žodžiai, vaizdinė parama ir kt.), teikia pagalbą, atkreipia dėmesį į tai, ką mokiniai atliko gerai.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Skaitymo gebėjimai įvertinami pateikiant pasirenkamojo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, piešinių. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais). Gali būti įvertinta ir skaitymo technika (ypač pirmaisiais mokymo metais).</p> <p>Mokiniai po skaitymo pratybų parodo savo supratimą mokytojo nurodytu ir jiems priimtiniu metodu, atliktą užduotį aptaria su mokytoju gimtąja kalba, pasako, kas sekėsi ir kas padėjo suprasti tekstą, įsivertina pagal EKA.</p>
3. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
<p>Mokytis bendrauti užsienio kalba žodžiu.</p> <p>Pažinti ir gerbti kitą kultūrą, bendraamžių gyvenimo būdą.</p> <p>Palyginti savo ir kitos šalies kultūrą, tradicijas ir papročius.</p> <p>Bendrauti naudojantis informacinėmis technologijomis.</p> <p>Stengtis ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinas normas ir vertybes: gebėjimą klausytis pašnekovo, toleranciją, gebėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.</p>	<p>3.1. Bendrauti su pašnekovu programos temomis ir situacijomis.</p> <p>3.1.1. Suprasti pašnekovo pasakymus, užduoti klausimų ir atsakyti į pašnekovo klausimus.</p> <p>3.1.2. Dalyvauti trumpame paprastame pokalbyje, siekiant komunikacinio tikslo.</p> <p>3.2. Kalbėti monologu.</p> <p>3.2.1. Trumpai papasakoti apie save ir savo šeimą, artimiausią aplinką.</p> <p>3.2.2. Trumpai apibūdinti savo butą, namą, kambarį, gyvenamąją aplinką.</p>	<p>3.1. Disponuoti sakytinei komunikacijai būtinu žodynu (apie 200 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>3.2. Disponuoti tarties ir intonavimo priemonėms, kurių pakanka suprasti vienas kitą.</p> <p>3.3. Tikslingai vartoti kalbos struktūras, reikalingas numatytiems komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>3.4. Taikyti kai kurias sakinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>3.5. Vartoti keletą kalbos etiketo frazių.</p> <p>3.6. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Antrosios užsienio kalbos pamokos šioje pakopoje vedamos dviem kalbomis: gimtąja ir užsienio. Įgyjamos svarbiausios žodžių tarimo, jungimo, žodžių tvarkos sakinėje žinios, intonavimo įgūdžiai, ugdomi gebėjimai bendrauti pagal pateiktą situaciją, kai duota konkreti kalbos medžiaga. Įgyjamos žinios apie kalbinės veiklos užduočių (dialogo ir monologo) struktūrą, ugdomi įgūdžiai dalyvauti pokalbyje ir kalbėti.</p> <p>Mokytojas kuria palankią mokymuisi aplinką: skatina mokinį pasitikėti savimi, moko nebijoti klaidų, atkreipdamas dėmesį į tai, kas mokiniams geriausiai pavyko. Tik paskui atsižvelgiama į klaidas, rengiant atitinkamo pobūdžio pratybas.</p> <p>Darbas organizuojamas įvairiomis formomis (grupėmis, poromis, „grandinėle“), naudojami žaidimo, vaidybos elementai, įvairūs stimulai (vaizdinės priemonės, vaizdo ir garso priemonės, IKT), suteikiama galimybė mokytis įvairiais būdais, remiamasi mokinių patirtimi ir individualiomis savybėmis. Veiklą pamokoje reikėtų organizuoti taip, kad kiekvienas mokinys galėtų matyti, klausyti, liesti, judėti, kalbėti, vaidinti, dainuoti. Pagrindinis darbo būdas – natūralus bendravimas užsienio kalba ir komunikacinio pobūdžio žaidimai. Pratybos vyksta gyvu tempu, suteikiant galimybę pamokos metu visiems mokiniams vartoti kalbą. Nesudėtingi projektiniai darbai (dainavimas, vaidyba, piešimas, rankų darbai) teikia mokiniams galimybę pakeisti veiklą, pritaikyti individualius gebėjimus.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Kalbėjimo gebėjimai ugdomi tolydžio: žodžių, frazių kartojimas, trumpų dialogų, kuriuose vartojamos tam tikros gramatinės struktūros, kartojimas ir sudarymas, kalbėjimas pasirengus pagal duotą planą ir pateiktas kalbos struktūras.</p> <p>Pamažu ugdoma monologinė kalba. Mokiniai, remdamiesi pateikta leksika ir kalbos struktūromis, formuluoja pasakymus, jungia sakinius į logišką visumą.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria mokomąsias aiškiai apibrėžtas kalbines situacijas (kas su kuo, koku tikslu, apie ką, kur ir kada kalbasi), paremtas klausymo tekstais ir regimuoju elementu, ir teikia įvairių užduočių, lavinančių kalbėjimo gebėjimus. Paaiškina kalbėjimo užduotį ir susitaria dėl sėkmės (vertinimo) kriterijų (užrašo lentoje), pagal kuriuos bus sprendžiama, kad darbas atliktas gerai; supažindina su kalbėjimo užduočių (dialogo ar monologo) struktūra, pateikia ar parenka pavyzdžių; diferencijuoja ir individualizuoja pamokos darbą, parenka įvairaus pobūdžio ir sunkumo užduočių.</p> <p>Mokiniai klausosi pašnekovo, užduoda klausimų ir tinkamai į juos atsako, dalyvaudami įvadiniam pokalbyje užsienio kalba; dirbdami grupėmis, poromis, „grandinėle“ ar savarankiškai, dalyvauja kalbinėse pratybose pagal pateiktas komunikacines situacijas: vaidina, apsimeta, žaidžia ir pan.; atlieka individualias ir diferencijuotas užduotis; remdamiesi pateikta leksika ir kalbos struktūromis išsako mintį, jungia sakinius į logišką visumą, parengia trumpų pasisakymų duota tema ir pagal pateiktą planą; išeitą temos leksiką panaudoja komunikacinėse situacijose kalbėdami monologu ir dalyvaudami dialoge, vartoja išmoktas kalbos struktūras siekdami komunikacinio tikslo.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas paaiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo gebėjimų lygį</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			(„šviesoforas“, kiti įvairūs ženklai, simboliai, gestai, pvz., „palslėptas nykštys“, pakelta ranka), teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, gimtąją ir užsienio kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį; vertina pozityviai, nurodo gaires darbui tobulinti, paaiškina įsivertinimo pagal EKA technikas. Kalbėjimo gebėjimus įvertina pažymiu (arba taškais) remdamasis su mokiniais aptartais vertinimo kriterijais. Mokiniai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant vertinimo kriterijus, vertina savo ir draugų pasiekimus. Jie aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pasako, kas sekėsi ir kodėl, dalyvauja vertinant ir įvertinant pasiekimus pagal su mokytoju aptartus sėkmės kriterijus, įsivertina pagal EKA.
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
Mokytis rašyti, bendrauti raštu su bendraamžiais užsienyje, naudojantis informacinėmis technologijomis. Siekti rašto ir rašymo kultūros.	4.1. Rašyti įvairiais tikslais. 4.1.1. Raštu pateikti informaciją. 4.1.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją, pildant anketas, blankus: užrašyti savo vardą, pavardę, adresą. 4.1.2. Bendrauti raštu programos temomis ir situacijomis (pasakoti, apibūdinti). 4.1.2.1. Pagal pavyzdį parašyti trumpą susipažinimo laišką, raštelį, atvirlaiškį.	4.1. Disponuoti rašytiniam tekstui kurti būtinu žodynu (apie 150 semantinių raiškos vienetų). 4.2. Rašyti ir jungti raides. 4.3. Taikyti kai kurias paprastas rašybos taisykles. 4.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i> , Strateginė kompetencija). 4.5. Tikslingai vartoti kalbos struktūras, reikalingas numatytoms komunikacinėms intencijoms reikšti raštu (žr. <i>Turinio apimtis</i> , Komunikacinės intencijos). 4.6. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i> , Sociokultūrinė kompetencija).	Bendrosios nuostatos. Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų pradinį rašymo technikos ir teksto kūrimo įgūdžių. Rašymas derinamas su kitomis kalbinės veiklos rūšimis: skaitymu, klausymu. Rašyti mokoma klasėje, rašymo įgūdžiai lavinami specialiomis pratybomis, siekiama taisyklingos rašybos, pabrėžiama aiškios rašybos reikšmė komunikacijai. Mokytojas kuria palankią mokytis aplinką, įtraukia kiekvieną mokinį į aktyvią veiklą. Mokytojas demonstruoja, kaip užrašyti raides, raidžių junginius ir žodžius, pateikia pavyzdžių, naudojami vaizdinėmis mokymo priemonėmis, IKT. Vyrauja paprasti žodžių perrašymo, įrašymo pratimai, trumpų sakinių perrašymas. Rašyti bendravimo tikslais mokoma pamažu. Šioje pakopoje pateikiamos rašymo pagal duotą struktūrą užduotys. Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas teikia įvairių užduočių, lavinančių rašymo techniką, naudoja vaizdines priemones, iliustruotus raidynus, demonstruoja, kaip rašyti raides, žodžius.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Mokytojas kuria autentiškas bendravimo situacijas, pateikia aiškias ir išsamias rašymo užduočių instrukcijas, supažindina su rašymo bendravimo tikslais užduočių struktūra, moko planuoti ir struktūrinti kuriamą tekstą, naudotis žodynėliais. Mokytojas aptaria su mokiniais reikalingą žodyną, kalbos struktūras; atkreipia dėmesį į žodžių rašybą ir yra aktyvus pagalbininkas rašant, moko kurti rašytinį tekstą pagal pavyzdį ir susitaria su mokiniais dėl sėkmės (vertinimo) kriterijų (užrašo juos lentoje), pagal kuriuos bus sprendžiama, kad darbas atliktas gerai.</p> <p>Mokiniai atlieka įvairias užduotis, lavinančias rašymo techniką: rašo raides, žodžius pagal pavyzdį, perrašo ir savarankiškai parašo pavienius žodžius, sakinius. Mokydamiesi kurti trumpą tekstą atlieka treniruojamąsias užduotis (nagrinėja pavyzdį, iš atskirų žodžių sudaro sakinius, o iš kelių sakinių kuria trumpą tekstą), pagal pateiktą struktūrą ir komunikacinę tikslą kuria tekstą iš žinomų žodžių ir sakinių.</p> <p>Rašymo pratybų metu mokiniai atlieka įvairias užduotis individualiai ar poromis, grupėmis, atlieka trumpus projektinius darbus – atlieka vaizdinius pristatymus sutartomis su mokytoju temomis.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas taiko įvairius mokinių pasiekimų vertinimo ir įvertinimo būdus, teikdamas pirmenybę formuojamajam vertinimui, paaiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus mokinių gebėjimų lygiui nustatyti, teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas; gimtąja kalba aptaria su mokiniais atliktą užduotį pagal numatytus sėkmės kriterijus; vertina pozityviai, nurodo gaires darbui tobulinti; paaiškina įsivertinimo pagal EKA technikas.</p> <p>Mokytojas įvertina rezultatą pažymiu (arba taškais) pagal su mokiniais aptartus vertinimo kriterijus.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			Mokiniai atliktą užduotį aptaria su mokytoju gimtąja kalba, pasako, kas pavyko, dalyvauja vertinant pagal su mokytoju aptartus sėkmės kriterijus, mokytojui padedant numato tolesnius tikslus užduočiai tobulinti ar užbaigti, įsivertina pagal EKA.

14.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

14.3.2.1. Temos, potėmės

Apie save (vardas, pavardė, amžius, pilietybė, tautybė, gyvenamoji vieta, išvaizda, apranga ir kt.).

Laisvalaikis, pramogos, žaidimai, sportas.

Parduotuvės, pirkiniai, maisto produktai.

Transportas, transporto priemonės, kelias į mokyklą ir į namus.

Kasdienė veikla (mokymasis, dienvartė, poilsis ir kt.).

Gamta, metų laikai, oras.

Gyvūnai, augalai.

14.3.2.2. Pragmatinė kompetencija

14.3.2.2.1. Komunikacinės intencijos

1. Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
- pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją;
- pateikti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, kiekybę;
- atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai.

2. Išreikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- pritarti arba nepritarti, sutikti arba nesutikti, paneigti;
- išreikšti norą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti, atsakyti į atsiprašymą.

3. Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;
- paprašyti ką nors veikti, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai atsakyti;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo.

4. Dalyvauti pokalbyje:

- pradėti pokalbį;
- užbaigti pokalbį.

5. Papildomos bendravimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta;
- paprašyti pakartoti.

14.3.2.2.2. Kalbos etiketas:

- pasisveikinti arba atsisveikinti;
- prisistatyti arba pristatyti.

14.3.2.3. Semantinė kompetencija

14.3.2.3.1. Abstrakčiosios sąvokos*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.

Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, judėjimas, išsidėstymas, ilgis, plotis.

Laikas: laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, data.

Kiekybė: skaičius, kiekis.

Požymis: fizinis (spalva, amžius, skonis), vertinimas (vertė, kaina).

Ryšiai, santykiai: priklausomumas, erdvės santykiai, jungimas, priešprieša.

14.3.2.3.2. Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytais temomis, apimtis – 450 leksinių vienetų. Žodyno apimtis atitinka Europos Tarybos kalbos mokymosi A1.1 lygio reikalavimus.

14.3.2.4. Sociokultūrinė kompetencija

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros atstovais:

Geografinė šalies padėtis.

Didžiausi šalies miestai.

Šventės.

Ižymybės (architektūros paminklai, įdomios vietovės ir kt.).

Gyvenamoji aplinka (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).

Tarpasmeniniai santykiai (šeimos sudėtis ir santykiai).

14.3.2.5. Strateginė kompetencija

1. Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos:

- remiantis kontekstu suprasti, apie ką kalbama tekste;
- nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti pakartoti.

2. Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs arba beveik tokie pat;
- remiantis tema, situacija, kontekstu atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
- pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, situacija, iliustracija.

3. Sakytinio teksto kūrimo ir sąveikos (kalbėjimo) strategijos

Monologinio teksto kūrimo strategijos:

- pagal klausytojo reakciją (gestai, mimika, kiti nežodiniai ženklai) nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas.

Dialogo strategijos:

- pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą perfrazavimo arba aprašomuoju būdu.
4. Rašytinio teksto kūrimo (rašymo) strategijos:
- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu užsirašyti reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
 - koreguoti sukurta rašytinį tekstą remiantis pateiktu pavyzdžiu.
5. Kompensavimo strategijos
- pasakyti, kad nesupranta: „Atleiskite, nesupratau, aš užsienietis“;
 - paprašyti pakartoti: „Prašom pakartoti“, „Prašom pasakyti dar kartą“ ir pan.;
 - pasitikslinti informaciją pakartojant reikiamą žodį: „Atleiskite, koks (kaip?, kiek?, kada?)“ ir pan.;
 - tiesiogiai nurodyti daiktą: „Štai tą“, „Tokį pat“, „Ir man tokį“;
 - paprašyti parašyti skaičiais (pvz., kainą, datą, laiką): „Prašom parašyti skaičiais“;
 - paprašyti pasakyti paraidžiui: „Prašom pasakyti paraidžiui“.

14.3.2.6. Lingvistinė kompetencija*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

14.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

14.3.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

14.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Veiklos sritys / Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Sakytinio teksto supratimas (klausymas)	Supranta keletą kartų išklausytus pavienius sakinius, susidedančius iš žinomų žodžių, kai kalbama bendrine kalba lėtu tempu. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai pakartojama, perfrazuojama, daromos ilgos pauzės.	Supranta trumpą autentišką pokalbį ar tekstą, susidedantį iš paprastų dažniausiai vartojamų žodžių ir frazių, kurių gramatinė sandara yra žinoma. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu, aiškiai tariama ir prireikus perfrazuojama, pakartojama.	Supranta trumpą pokalbį ar tekstą, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Tekste gali būti keletas nežinomų žodžių. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu.
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta atskirus sakinius programos temomis ir potėmėmis, susidedančius iš žinomų žodžių.	Supranta labai trumpą regimąją informaciją paremtą tekstą, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta žinomus žodžius ir pagrindines frazes. Supranta tekstą perskaitęs keletą kartų. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Taiko kai kurias teksto supratimo strategijas.	Supranta trumpus tekstus kasdienėmis temomis, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Taiko teksto supratimo strategijas.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba naudodamas keletą išminktų paprastų žodžių ir sakinių. Gali vartoti tik išmoktas frazes ir sakinius. Daro ilgas pauzes ieškodamas tinkamo žodžio. Paklausia ir atsako į klausimus mokytojo padedamas. Vartoja keletą paprastų žodžių jungimo priemonių (pvz., „ir“, „arba“).	Kalba naudodamas ribotą paprastų žodžių ir sakinių skaičių. Gali vartoti tik iš anksto parengtas frazes ir sakinius. Vartoja keletą paprastų gramatinių modelių ir išminktų posakių. Kalba labai trumpais sakiniiais, iš anksto parengtomis frazėmis, darydamas ilgas pauzes, kad rastų tinkamą žodį ar struktūrą, ištartų menkiausiai žinomus žodžius ar pasitaisytų klaidas. Dalyvauja paprastame pokalbyje mokytojo padedamas. Kalbėdamas sieja žodžius paprastomis žodžių jungimo priemonėmis (pvz., „ir“, „bet“, „tada“).	Kalba naudodamas išmoktus paprastus sakinius. Užduoda paprastų klausimų ir atsako į paprastus klausimus. Dalyvauja paprastame pokalbyje, jei pašnekovas taria aiškiai, lėtai, pakartoja, perfrazuoja ir pataiso kalbančiojo klaidas. Daro pauzes ieškodamas tinkamo žodžio. Kartais pasitaiso padarytas klaidas. Kalbėdamas sieja žodžius paprastomis žodžių jungimo priemonėmis.

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	Rašo pavienius žodžius ir sakinius.	Gali parašyti trumpą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių.	Rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „ir“, „tada“.
Mokėjimas mokytis	Suvokia mokymosi uždavinius. Atlieka mokytojo pateiktas užduotis. Naudojasi EKA mokytojo padedamas. Aptaria savo mokymosi pasiekimus kartu su mokytoju.	Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Išsikelia mokymosi uždavinius mokytojo padedamas. Sieja mokymosi uždavinius su mokymosi poreikiais. Adekvačiai įsivertina pagal EKA kalbos mokymosi pasiekimus. Žino, kur rasti reikiamos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, kt.), tačiau naudojasi šaltiniais vadovaujamas mokytojo. Mokytojo padedamas naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.	Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius pagal savo poreikius ir tikslus. Maksimaliai naudojasi galimybėmis plėsti kalbinę patirtį. Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi. Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.

14.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas.

7–8 klasės

Šioje dalyje nurodomi laukiami mokymosi rezultatai – mokinių pasiekimai

(ugdytinės vertybinės nuostatos, žinios ir gebėjimai), nusakomos ugdymo organizavimo gairės, apibrėžiama turinio apimtis ir mokinių pasiekimų lygių požymiai.

14.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)			
<p>Tobulinti sakytinio teksto suvokimo gebėjimus klausantis užsienio kalba kalbančių žmonių.</p> <p>Klausytis garso įrašų užsienio kalba turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Klausantis teksto sukaupti dėmesį, stengtis jį išlaikyti klausantis pakartotinai.</p> <p>Bendrauti elektroninėje erdvėje.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p>	<p>1.1. Suprasti tiesiogiai sakomą ar įrašytą bendrinę kalbą programos temomis ir situacijomis, kai kalbama normaliu tempu.</p> <p>1.1.1. Suprasti pašnekovo posakius ir klausimus kasdienėmis temomis, jei pašnekovas prisitaiko ir stengiasi padėti.</p> <p>1.1.2. Detaliai suprasti pokalbį ar monologinį informuojamąjį tekstą (pvz., skelbimą).</p> <p>1.1.3. Suprasti mišriojo tipo teksto pagrindinę informaciją ir svarbesnes detales, rasti tekste reikiamą informaciją.</p> <p>1.1.4. Suprasti pagrindinę trumpų pranešimų ir skelbimų informaciją.</p>	<p>1.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 1 000 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriose reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>1.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>1.4. Taikyti kai kurias sakytinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>1.5. Pasirinkti klausymo būdą (visuminis, atrankinis, detalusis) pagal klausymo tikslą ir komunikacinę situaciją.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Klausymo gebėjimai ugdomi toliau, plečiant temas, didinant klausomų tekstų apimtį, dirbant įvairiais darbo būdais ir formomis. Klausomasi paprastų trumpų pokalbių kasdienėmis temomis, trumpų ir paprastų skelbimų ir pranešimų. Atliekant klausymo užduotis ugdomi sakytinio teksto supratimo ir kitų kalbinės veiklos rūšių (kalbėjimo, skaitymo) gebėjimai. Darbas su tekstu, atsižvelgiant į klausymo tikslą, organizuojamas trimis etapais: užduotys prieš klausant tekstą, užduotys klausant, užduotys išklausius tekstą.</p> <p>Užduotys mokiniams pateikiamos gimtąja ir (arba) užsienio kalba atsižvelgiant į mokinių pasiekimus, naudojamos garso, vaizdo priemonėmis ir IKT.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas nuteikia mokinius atidžiai klausytis mokytojo, įrašo ir (arba) klasės draugų pasisakymų. Mokytojas paaiškina mokiniams klausymo tikslą, užduotį, paragina mokinius prisiminti, ką jie žino kalbama tema, atkreipia dėmesį į iliustracijas ar ką kita ir pateikia sėkmės (vertinimo) kriterijus, pagal kuriuos bus sprendžiama, kad darbas atliktas gerai. Jis teikia įvairių užduočių, lavinančių klausymo gebėjimus, paaiškina, kaip pasirinkti klausymo būdą pagal klausymo tikslą, kad mokiniai suprastų, jog, norint gerai atlikti užduotį, ne kiekvieną tekstą reikia suprasti pažodžiui. Suvokus tekstą atkreipia mokinių dėmesį į teksto suvokimo strategijas, kurios padėjo suprasti tekstą ir atlikti užduotį.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Mokiniai atidžiai klausosi ir dalyvauja mokytojo vadovaujame pokalbyje gimtąja (ar užsienio) kalba aptardami klausymo tikslą ir užduotį, atkreipia dėmesį į iliustracijas ir kitą pagalbinę medžiagą.</p> <p>Mokiniai klausosi paprastų trumpų pokalbių kasdienėmis temomis, trumpų ir paprastų skelbimų ir pranešimų, mokytojo nurodymų užsienio kalba. Mokiniai, suvokdami, koku būdu turi klausytis teksto, kokią informaciją iš jo išrinkti, atlieka uždarojo tipo užduotis. Mokiniai taiko teksto suvokimo strategijas, aiškinasi, kas padėjo suprasti klausomą tekstą (kontekstas, iliustracija, asmeninė patirtis, tarptautiniai arba giminiški žodžiai ir t. t.). Tai ugdo mokinių mokymosi mokytis gebėjimus, didina mokymosi motyvaciją.</p> <p>Remdamiesi klausymo tekstais kuria trumpus analogiškus dialogus, įrašo į dialogus trūkstamus žodžius.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas klausymo pratybų metu aiškina ir taiko formuojamojo vertinimo metodus, padedančius mokiniams parodyti savo supratimo lygį („šviesoforas“, kiti įvairūs ženklai, simboliai, gestai); teikia pagalbą mokiniams, skatina mokinius, kiekvieną pagirdamas ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, paaiškina įsivertinimo pagal EKA technikas. Klausymo gebėjimus mokytojas vertina atkreipdamas dėmesį į tai, ką mokiniai atliko gerai, gimtąja kalba aptaria teksto suvokimo strategijas. Klausymo gebėjimai įvertinami pateikiant pasirenkamojo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, piešinių. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais).</p> <p>Mokiniai po klausymo pratybų aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pagrindžia savo atsakymus, pateikia juos pilniais sakiniais, įvertina save pagal iš anksto nustatytus kriterijus arba EKA.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Tobulinti rašytinio teksto užsienio kalba skaitymo techniką ir supratimo gebėjimus.</p> <p>Skaityti užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Ieškoti reikiamos informacijos užsienio kalba elektroninėje erdvėje.</p> <p>Siekti skaitant suprasti nežinomus žodžius iš konteksto.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p>	<p>2.1. Suprasti ilgesnius nesudėtingos sandaros tekstus programos temomis ir situacijomis, kuriuose vyrauja regimieji elementai ir gali būti nežinomų žodžių.</p> <p>2.1.1. Suprasti pagrindinę nesudėtingų paprastų pasakojimų ir aprašymų informaciją.</p> <p>2.1.2. Rasti reikiamą informaciją informuojamojo pobūdžio tekstuose: plakatuose, skelbimuose, iškabose, reklamoje, filmų, koncertų afišose, autobusų ir kt. tvarkaraščiuose, miesto, šalies žemėlapiuose ir kt.</p> <p>2.1.3. Detaliai suprasti trumpus nesudėtingus tekstus (parašytus ant atvirukų, trumpus asmeninius laiškus ir kt.).</p> <p>2.1.4. Suprasti anketų ir blankų klausimus, susijusius su asmenine informacija.</p>	<p>2.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 1 000 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>2.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>2.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>2.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>2.5. Pasirinkti skaitymo būdą (visuminis, atrankinis, detalusis) pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Skaitymo gebėjimai ugdomi toliau, plečiant tematiką, didinant tekstų apimtį ir naudojant naujas kalbos struktūras, pateikiant įvairių užduočių. Toliau lavinama skaitymo technika: ugdomi gebėjimai perskaityti žodžius pagal žinomas skaitymo taisykles, jungti žodžius į žodžių junginius, skaityti sakinius laikantis intonavimo taisyklių.</p> <p>Skaitoma vis daugiau autentiškų, įdomių mokiniui tekstų. Skaitymo suvokimo pratybos rengiamos trimis etapais: užduotys prieš skaitant tekstą, užduotys, atliekamos skaitant ir perskaičius tekstą.</p> <p>Mokiniai skatinami dirbti savarankiškai. Lavinamas gebėjimas suprasti nežinomų žodžių reikšmę iš konteksto ar remiantis turimomis kalbos žiniomis (pvz., žodžių darybos), taip pat skatinama skaityti ir savarankiškai, naudotis žodynais. Ugdomas gebėjimas mokyti.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas teikia įvairių užduočių, lavinančių skaitymo gebėjimus, skaitymo pratyboms parengia arba parenka užduočių prieš skaitant tekstą, skaitant ir perskaičius tekstą, iškelia ir gimtąja ar užsienio kalba aptaria su mokiniais skaitymo tikslą, skatina mokinius atlikti skaitymo užduotį ir susitaria su mokiniais, kokie bus sėkmės (vertinimo) kriterijai, pagal kuriuos bus sprendžiama, kad darbas atliktas gerai.</p> <p>Mokytojas rengia pratybas prieš skaitant tekstą, atkreipia mokinių dėmesį į teksto pavadinimą, temą, kontekstą, mokinių turimas žinias, patirtį. Tai padeda suvokti skaitomą tekstą, didina pasitikėjimą savo jėgomis ir motyvaciją. Skaitymo pratybas rengia įvairiomis formomis: poromis, „grandinėle“, grupėmis ir t. t., pagal poreikius ir galimybes naudoja garso, vaizdo priemones ir IKT.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Mokiniai prieš skaitydami tekstą aktyvina turimas žinias (aptaria su mokytoju iliustracijas, teksto pavadinimą, temą ir kt.), dalyvauja mokytojo vadovaujame įvadiniam pokalbyje gimtąja ar užsienio kalba (tai priklauso nuo mokinių pasiekimų), sutelkia dėmesį į tai, kokią informaciją turi rasti tekste. Skaitydami tekstą atrenka medžiagą ir sistemina tam tikrais būdais. Mokiniai dirba grupėmis, poromis, po vieną. Jie mokosi kelti hipotezes, spėlioti, skaityti toliau ir patikrinti savo spėjimus dėl teksto turinio. Taip dirbdami su tekstu mokiniai mokosi skaitymo strategijų, pratinasi nebijoti didelės apimties tekstų, kartu ugdomi kalbėjimo ir rašymo gebėjimus. Skaitydami tyliai neilgus paprastus aprašomojo pobūdžio tekstus, jie ugdomi teksto suvokimo gebėjimus (rasti reikiamą informaciją, detalai suprasti tekstą žinių lygmeniu, t. y. rasti atsakymus į klausimus: kas, ko, kam, ką, kur, kada?...). Jie atlieka skaitymo užduotis: pažymi, nurodo, sujungia piešinius arba piešinius ir atitinkamus žodžius ar sakinius, nurodo piešinių arba teksto dalių eilės tvarką, pažymi teisingą atsakymą ir t. t.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas teikia pagalbą skaitymo pratybių metu taikydamas formuojamojo vertinimo metodus, paaiškina įsivertinimo pagal EKA technikas. Mokytojas vertina ne tik rezultata, bet ir mokinių pastangas, o tai skatina papildomai skaityti. Skaitymo gebėjimai įvertinami pateikiant pasirinkamo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, piešinių. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais). Gali būti įvertinta ir skaitymo technika.</p> <p>Mokiniai po skaitymo pratybių parodo savo supratimą mokytojo nurodytu ir jiems priimtiniu metodu, gimtąja kalba aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pasako, kas sekėsi ir kas ne, kas padėjo suprasti tekstą, įsivertina pagal EKA.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
<p>Siekti geresnės kalbėjimo kompetencijos.</p> <p>Reikšti savo nuomonę įvairiais klausimais arba temomis.</p> <p>Bendrauti naudojantis informacinėmis technologijomis.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Stengtis ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinas normas ir vertybes: gebėjimą klausytis pašnekovo, toleranciją, gebėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.</p>	<p>3.1. Bendrauti su pašnekovu programos temomis ir situacijomis.</p> <p>3.1.1. Užduoti klausimų ir į juos atsakyti, atsakyti į pašnekovo replikas paprastais pasakymais.</p> <p>3.1.2. Dalyvauti paprastame pokalbyje siekiant komunikacinio tikslo.</p> <p>3.2. Kalbėti monologu (pasakoti, apibūdinti, samprotauti).</p> <p>3.2.1. Papasakoti apie save, savo šeimą, kitus žmones (draugus, gimines ir kt.).</p> <p>3.2.2. Apibūdinti savo butą, namą, kambarį.</p> <p>3.2.3. Apibūdinti vietovę, kurioje gyvena (miestą, kaimą, miestelį, gatvę, namą, aplinką).</p> <p>3.2.4. Apibūdinti daiktą, asmens išorę (išvaizdą).</p> <p>3.2.5. Trumpai apibūdinti žmogaus būdą (charakterį).</p> <p>3.2.6. Nusakyti kelią.</p>	<p>3.1. Disponuoti sakytinei komunikacijai būtinu žodynu (apie 500 semantinių raiškos vienetų).</p> <p>3.2. Tikslingai vartoti kalbos struktūras, reikalingas numatytoms komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>3.3. Disponuoti tarties ir intonavimo priemonėmis, kurių pakanka suprasti vienas kitą.</p> <p>3.4. Taikyti kai kurias sakinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>3.5. Žinoti, kokios kalbos etiketo frazės vartojamos konkrečiose komunikacinėse situacijose atsižvelgiant į kalbos adresatą (neoficialus bendravimas).</p> <p>3.6. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>3.7. Žinoti sakinio teksto (dialogas, monologas arba pasakojimas, apibūdinimas) kūrimo būdus.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Toliau temomis, kalbos medžiaga ir užduočių įvairove lavinami kalbėjimo gebėjimai. Kuriami bendradarbiavimu paremta mokymosi aplinka, kurioje yra išklausomas, skatinamas ir gerbiamas kiekvienas mokinys.</p> <p>Kalbinė veikla organizuojama remiantis individualiomis mokinių savybėmis: pvz., mokiniams, teikiantiems pirmenybę regimajai informacijai, teikiami regimieji signalai (kalbėjimo situacijų vaizdavimas piešiniais, kalbėjimo užduočių struktūrų vaizdavimas grafiškai ir t. t.).</p> <p>Kalbėjimo pavyzdžiai teikiami įrašais, juos naudojant kuriamos vis naujos artimos tikrovei situacijos.</p> <p>Darbas rengiamas įvairiomis formomis (grupėmis, poromis, „grandinėle“), naudojami žaidimo, vaidybos elementai, įvairūs stimulai (vaizdinės priemonės, vaizdo ir garso priemonės, IKT).</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria mokomąsias aiškiai apibrėžtas kalbines situacijas (kas su kuo, koku tikslu, apie ką, kur ir kada kalbasi), kurios gali būti paremtos klausymo tektais ir regimuoju elementu. Mokytojas skatina mokinius kalbėti įvadiniame pokalbyje pagal pateiktą situaciją arba temą, teikia įvairių užduočių, lavinančių kalbėjimo gebėjimus. Paaikškina užduotį ir susitaria dėl sėkmės (vertinimo) kriterijų (užrašo lentoje), pagal kuriuos bus sprendžiama, kad darbas atliktas gerai; supažindina su kalbėjimo užduočių (dialogo ar monologo) struktūra, pateikia ar parenka pavyzdžių; diferencijuoja ir individualizuoja pamokos darbą, parenka įvairaus pobūdžio ir sunkumo užduočių. Mokytojas stebi mokinių darbą, skatina naudotis kompensavimo strategijomis (trumpos frazės, savikorekcija, pakartojimai ir kt.) ir vartoti kalbos etiketo frazes.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Mokiniai, dirbdami grupėmis, poromis, atlieka įvairias dialoginės kalbos pratybas: dalyvauja pokalbyje svarstoma tema, kai nurodytos komunikacinių intencijų raiškos formos; dalyvauja pokalbyje arba kuria dialogą pagal iliustraciją ir pateiktus klausimus; kuria dialogą arba dalyvauja pokalbyje remdamiesi reklaminiu tekstu.</p> <p>Dirbdami savarankiškai ir grupėmis mokiniai kuria trumpą monologą pagal pateiktas sakinių pradžias, trumpai pasakoja pagal pateiktą planą, įtraukdami informaciją apie save, remdamiesi perskaityto teksto informacija, pagal pateiktą pradžią, dalijasi informacija iš savo patirties, inscenizuoja.</p> <p>Mokiniai taiko kompensavimo strategijas, vartoja kalbos etiketo frazes.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas paaiškina kalbėjimo užduočių vertinimo kriterijus, vienas kito vertinimo ir įsivertinimo pagal EKA technikas. Kalbinę veiklą vertina lanksčiai, pozityviai, konstruktyviai, atsižvelgdamas į kalbinių pratybų tikslą (treniruojamosios, kontrolinės pratybos), suteikia galimybę vertinti draugus ir save remiantis kartu su mokytoju aptartais kriterijais, laiku teikia grįžtamąją informaciją. Kalbėjimo gebėjimus įvertina apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu arba taškais.</p> <p>Mokiniai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant vertinimo kriterijus, vertina savo ir draugų pasiekimus pagal EKA.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
<p>Tobulinti bendravimo raštu gebėjimus.</p> <p>Tobulinti sukurta tekstą atsižvelgiant į draugų ir mokytojo pastabas.</p> <p>Naudotis internetu kaip informacijos šaltiniu ir kaip bendravimo priemone.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuosiuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Siekti rašto ir rašymo kultūros.</p>	<p>4.1.1. Raštu teikti informaciją.</p> <p>4.1.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją pildant anketas, blankus: užrašyti savo vardą, pavardę, adresą.</p> <p>4.1.2. Sudaryti daiktų (pvz., pirkinių) sąrašą.</p> <p>4.2. Bendrauti raštu programos temomis ir potėmėmis.</p> <p>4.2.1. Pagal pavyzdį rašyti trumpus asmeninius laiškus.</p> <p>4.2.2. Parašyti sveikinimo atviruką: pasveikinti su gimtadieniu, šventėmis.</p> <p>4.2.3. Parašyti trumpą tekstą ant atviruko apie tai, kaip leidžia atostogas, ką veikia.</p> <p>4.2.4. Parašyti raštelį: nurodyti susitikimo laiką ir vietą.</p> <p>4.2.5. Parašyti kvietimą į gimtadienį, nurodyti šventės laiką ir vietą.</p>	<p>4.1. Disponuoti rašytiniam tekstui kurti būtinu žodynu (apie 250 semantinių raiškos vienetų).</p> <p>4.2. Taikyti paprastas rašybos taisykles.</p> <p>4.3. Tikslingai vartoti kalbos struktūras, reikalingas numatytoms komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>4.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>4.5. Žinoti, kokios kalbos raiškos priemonės vartojamos konkrečiose komunikacinėse situacijose, atsižvelgiant į kalbos adresatą ir situaciją (neoficialus bendravimas).</p> <p>4.6. Vartoti konkrečiam rašytinio teksto žanrui (asmeninis laiškas) būdingus posakius.</p> <p>4.7. Žinoti, kaip išdėstyti tekstą pagal užsienio kalbos tradicijas.</p> <p>4.8. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Rašymo gebėjimai ugdomi ir plėtojami toliau, pateikiant naują gramatinę medžiagą, ugdam gebėjimus kurti tekstą. Reguliariai rengiamos rašymo pratybos, tolydžio pereinant nuo valdomo rašymo (pagal pavyzdinį tekstą, pateiktą struktūrą arba planą) prie pusiau valdomo (kai mokiniai patys pasirenka turinį ir kalbos medžiagą), naudojamos papildomos priemonės: skaitymo ir klausymo tekstai, iliustracijos, paveikslėliai, paveikslėlių istorijos, IKT. Atliekamos įvairios treniruojamosios pratybos: teksto pavyzdžio nagrinėjimas, teksto dalies kūrimas, teksto dalių jungimas, teksto redagavimas ir t. t.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria autentiškas bendravimo situacijas, pateikia kalbinę medžiagą, aiškias ir išsamias rašymo užduočius instrukcijas, moko planuoti ir struktūrinti kuriamą tekstą, naudotis žodynais. Mokytojas organizuoja darbą poromis, grupėmis.</p> <p>Mokiniai dirba individualiai, grupėmis, poromis. Jie atlieka treniruojamuosius pratimus: nagrinėja pavyzdžius, rašo pagal pavyzdį, nurodyta forma, išplėtoja dalį teksto, naudojami duota leksika, struktūra, žodynais ir kitomis mokomosiomis priemonėmis. Atlikdami rašymo užduotį mokiniai planuoja, rašo, redaguoja tekstą.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas vertina mokinių pasiekimus taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (pvz., komentarų rašymas), teikia grįžtamąją informaciją, skatina įsivertinti pagal EKA. Rašymo gebėjimus įvertina pažymiu arba taškais pagal iš anksto aptartus kriterijus.</p> <p>Mokiniai aktyviai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant rašymo užduotį ir vertinimo kriterijus, dirba poromis, grupėmis, vertina vienas kito darbą pagal aptartus su mokytoju kriterijus, įsivertina pagal EKA.</p>

14.4.2. Turinio apimtis. 7–8 klasės

14.4.2.1. Temos, potemės

Apie save (šeima, šeimos šventės, draugai, mokykla ir kt.).

Jaunimo gyvenimo stilius, mada.

Sveika gyvensena, maitinimasis, sveikata, higiena.

Namas, butas, gyvenamoji aplinka.

Paslaugos, parduotuvės, pirkiniai.

Laisvalaikis, pomėgiai.

Kelionės, turizmas, transportas.

Mokyklos gyvenimas, mokymasis, popamokinė veikla.

Užsienio kalbų mokymasis.

Flora, fauna, klimatas, oras.

Šiuolaikinės informacinės (televizija, radijas, spauda) ir kompiuterinės technologijos.

Kultūrinis gyvenimas (kinas, teatras, koncertai, šventės, tradicijos ir kt.).

Kalbos šalis (šalys) (miestai, įžymybės, paminklai, žymūs žmonės ir kt.).

14.4.2.2. Pragmatinė kompetencija

14.4.2.2.1. Komunikacinės intencijos

1. Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
- konstatuoti, pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją;
- pateikti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, kiekybę;
- atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai.

2. Reikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- pritarti, sutikti, paklausti, ar sutinka;
- nepritarti, nesutikti, paneigti;
- išreikšti arba sužinoti norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti, atsakyti į atsiprašymą.

3. Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;

- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą, paprašyti paduoti daiktą ir atsakyti;
 - įspėti, nurodyti, patarti ką nors daryti ar nedaryti;
 - pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo.
4. Dalyvauti pokalbyje:
- pradėti arba užbaigti pokalbį;
 - pasitaisyti, pataisyti, patikslinti;
 - pateikti temą, pavyzdžių, pabrėžti;
 - išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės;
 - kalbėti telefonu (atsiliepti, paprašyti pakviesti, paprašyti palaukti);
 - atsisveikinti telefonu, atsakyti į atsisveikinimą.
5. Papildomos bendravimo strategijos:
- pasakyti, kad nesupranta;
 - paprašyti pakartoti;
 - paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti;
 - paprašyti kalbėti lėčiau ar pasakyti kitais žodžiais.

14.4.2.2.2. Kalbos etiketas:

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą asmenį;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti;
- pasveikinti, palinkėti;
- pradėti arba užbaigti asmeninį laišką.

14.4.2.3. Semantinė kompetencija

14.4.2.3.1. Abstrakčiosios sąvokos*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.

Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, judėjimas, išsidėstymas, ilgis, plotis, atstumas, kelias, dydis.

Laikas: laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, data, laiko momentas, periodas, dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia, veiksmo pabaiga.

Kiekybė: skaičius, kiekis, laipsnis.

Požymis: fizinis (spalva, amžius, skonis), vertinimo (vertė, kaina).

Ryšiai, santykiai: priklausomumas, priežastis, tikslas, laiko santykiai, erdvės santykiai, jungimas, priešprieša.

14.4.2.3.2. Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytais temomis, apimtis – 1 000 leksinių vienetų. Žodyno apimtis atitinka Europos Tarybos kalbos mokymosi A2.1 lygio reikalavimus.

14.4.2.4. Sociokultūrinė kompetencija

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros ar kultūrų atstovais:

Geografinė šalies padėtis.

Didžiausi šalies miestai.

Šventės, tradicijos.

Įžymybės (architektūros paminklai, įdomios vietovės ir kt.).

Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).

Gyvenimo sąlygos (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).

Tarpasmeniniai santykiai (šeimos sudėtis ir santykiai).

Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.).

Socialinės konvencijos (dovanos, apranga, valgymas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).

14.4.2.5. Strateginė kompetencija

1. Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos:

- remiantis kontekstu ir logine teksto sandara suprasti esminę informaciją, neperklausant teksto pakartotinai;
- rasti reikiamą informaciją tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, posakių, at-

spėti tos informacijos prasmę remiantis panašių tekstų klausymosi gimtąja kalba patirtimi, teksto tema, taip pat naudojantis kompensavimo strategijomis;

- nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti kalbėti lėčiau ir (arba) pakartoti; perklausti nesupratus žodžio, posakio; paprašyti patikslinti.

2. Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs arba beveik tokie pat;
- remiantis tema, situacija, kontekstu ir skaitymo patirtimi atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
- pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, naudojantis turimomis žiniomis, kompensavimo strategijomis, panašiu tekstų skaitymo gimtąja kalba patirtimi;
- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, situacija.

3. Sakytinio teksto kūrimo ir sąveikos (kalbėjimo) strategijos:

Monologinio teksto kūrimo strategijos:

- planuoti pasisakymą: remiantis pavyzdžiu, atraminiais žodžiais sudaryti pasisakymo planą;
- pagal klausytojo reakciją (gestai, mimika, kiti nežodiniai ženklai) nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas;

Dialogo strategijos:

- pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą perfrazavimo arba aprašomuoju būdu;
- teirautis grįžtamosios informacijos: „Ar supratote?“, „Ar aišku?“ ir pan.

4. Rašytinio teksto kūrimo (rašymo) strategijos:

- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu sudaryti planą, užsirašyti reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
- koreguoti ir taisyti sukurta rašytinį tekstą remiantis žanro reikalavimais.

5. Kompensavimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta: „Atleiskite, nesupratau, aš užsienietis“;
- paprašyti pakartoti: „Prašom pakartoti“, „Prašom pasakyti dar kartą“, „Gal

būtų galima pasakyti lėčiau, aš nesupratau“, „Jeigu galima, ne taip greitai (lėčiau)“ ir pan.;

- pasitikslinti informaciją pakartojant reikiamą žodį: „Atleiskite, koks (kaip?, kiek?, kada?)“ ir pan.;
- tiesiogiai nurodyti daiktą: „Štai tą“, „Tokį pat“, „Ir man tokį“;
- paprašyti parašyti skaičiais (pvz., kainą, datą, laiką): „Prašom parašyti skaičiais“;
- paprašyti pasakyti paraidžiui: „Prašom pasakyti paraidžiui“.

14.4.2.6. Lingvistinė kompetencija*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

14.4.2.7. Turinio minimumo atrankos nuostatos

Atrenkant ugdymo turinio minimumą ir vertinant mokinių pasiekimus vadovaujama šiomis nuostatomis:

14.4.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Sakytinio teksto su- pratimas (klausymas)	Supranta trumpą pokalbį ar tekstą, susidedantį iš paprastų dažniausiai vartojamų žodžių ir frazių, kurių gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu ir aiškiai tariama. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu, aiškiai tariama ir prireikus perfrazuojama, pakartojama.	Supranta trumpą susidedantį iš paprastų gramatinių struktūrų pokalbį ar monologinį tekstą kasdienėmis temomis, kuriame mintys reiškiamos aiškiai. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, tačiau kartais prireikia pakartoti, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu.	Supranta ilgesnį pokalbį ar tekstą, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Tekste gali būti keletas nežinomų žodžių. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu.
Rašytinio teksto su- pratimas (skaitymas)	Supranta labai trumpą regimąją informaciją paremtą tekstą, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta žinomus žodžius ir pagrindines frazes.	Supranta labai trumpą regimąją informaciją paremtą tekstą, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta žinomus žodžius ir pagrindines frazes.	Supranta nesudėtingus didesnės apimties tekstus kasdienėmis temomis, kuriuose gali būti nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų.

Orientuojamasi į temas ir situacijas, susijusias su artimiausia mokinio aplinka (pvz., šeima, gyvenamoji vieta, pomėgiai, mokymasis, kelionės, laisvalaikis, maitinimasis), gerai pažįstamu kontekstu ir patirtimi.

Atrenkama kalbos medžiaga, teikianti galimybę dalyvauti kalbinėje veikloje reiškiant numatytus kalbos veiksmus konkrečiose komunikacinėse situacijose.

Kuriant tekstus žodžiu ir raštu minėtomis temomis ir situacijomis reikalavimai mokinių pasiekimams turi atitikti pasiekimų lygių požymių lentelėje (žr. toliau) nurodomą patenkinamą pasiekimų lygį.

14.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

14.4.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	<p>Tekstą skaito po vieną frazę, po keletą kartų perskaito atskiras frazes ar teksto dalis.</p> <p>Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių.</p> <p>Naudojasi kai kuriomis teksto supratimo strategijomis.</p>	<p>Tekstą skaito po vieną frazę, po keletą kartų perskaito atskiras frazes ar teksto dalis. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių.</p> <p>Naudojasi kai kuriomis teksto supratimo strategijomis.</p>	<p>Pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją.</p> <p>Naudojasi dauguma žinomų teksto supratimo strategijų.</p>
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	<p>Kalba vartodamas ribotą paprastų žodžių ir sakinių skaičių.</p> <p>Gali vartoti tik iš anksto parengtas frazes ir sakinius. Vartoja keletą paprastų gramatinių modelių ir išmuktų posakių. Kalba labai trumpais sakiniais, iš anksto parengtomis frazėmis, darydamas ilgas pauzes, kad rastų tinkamą žodį ar struktūrą, ištartų menčiau žinomus žodžius ar pasitaisytų klaidas.</p> <p>Dalyvauja paprastame pokalbyje mokytojo padedamas.</p> <p>Kalbėdamas sieja žodžius paprastomis žodžių jungimo priemonėmis (pvz., „ir“, „bet“, „tada“).</p>	<p>Kalba vartodamas paprastus sakinius.</p> <p>Užduoda paprastų klausimų, atsako į paprastus klausimus. Dalyvauja paprastame pokalbyje, jei pašnekovas taria aiškiai, lėtai, pakartoja, perfrazuoja ir pataiso kalbančiojo klaidas, bet ne visada gali palaikyti pokalbį. Daro pauzes ieškodamas tinkamo žodžio.</p> <p>Kartais pasitaiso padarytas klaidas.</p> <p>Kalbėdamas sieja žodžius paprastomis žodžių jungimo priemonėmis.</p>	<p>Kalba vartodamas ribotą paprastų gramatinių modelių skaičių. Taisyklingai vartoja paprastas gramatines struktūras, kai kuriose iš jų daro klaidų.</p> <p>Kalba darydamas pauzes, abejojamas. Gali užduoti paprastų klausimų ir atsakyti į paprastus pasakymus. Supranta pokalbio esmę, bet ne visuomet gali jį palaikyti.</p> <p>Kalbėdamas sieja žodžius ar žodžių grupes paprastomis žodžių jungimo priemonėmis, pvz., „ir“, „bet“, „todėl kad“.</p>
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	<p>Pagal pavyzdį gali parašyti trumpą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių.</p>	<p>Pagal pavyzdį rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „ir“, „tada“.</p>	<p>Rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais. Vartoja dažniausius jungtukus (pvz., „ir“, „bet“, „todėl“).</p> <p>Pasakodamas ir apibūdindamas raštu logiškai sieja mintis, nors susiduria su kai kuriais sunkumais rašydamas vientisą nuoseklų tekstą.</p> <p>Gali rašyti tik apie įprastus ir žinomus dalykus.</p>

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokytis	<p>Suvokia mokymosi uždavinius. Atlieka mokytojo pateiktas užduotis. Naudojasi EKA mokytojo padedamas. Aptaria savo mokymosi pasiekimus kartu su mokytoju. Žino, kur rasti papildomos informacijos, žinių (žodynuose, gramatikos žinyuose ir kt.).</p>	<p>Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Išsikelia mokymosi uždavinius mokytojo padedamas. Žino, kokiais būdais galima ugdytis skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimus. Pasirenka užduotis mokymosi spragoms likviduoti. Sieja mokymosi uždavinius su mokymosi poreikiais. Adekvaciai įsivertina pagal EKA kalbos mokymosi pasiekimus. Mokytojo padedamas naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi. Žino, kur rasti reikiamos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose ir kt.), tačiau naudojasi jais vadovaujamas mokytojo. Mokytojo padedamas naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>	<p>Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius pagal savo poreikius ir tikslus. Planuoja ir organizuoja savo mokymąsi, pasirenka tinkamus mokymosi būdus ir užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių. Maksimaliai naudojasi galimybėmis plėsti kalbinę patirtį. Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi. Žino, kur rasti papildomos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, internete ir kt.), savarankiškai naudojasi žinių šaltiniais. Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>

14.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

Šioje dalyje nurodomi laukiami mokymosi rezultatai – mokinių pasiekimai

(ugdytinės vertybinės nuostatos, žinios ir gebėjimai), nusakomos ugdymo organizavimo gairės, apibrėžiama turinio apimtis ir mokinių pasiekimų lygių požymiai.

14.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės	
Nuostatos	Gebėjimai		
1. Sakytinio teksto supratimas (klausymas)			
<p>Toliau plėtoti ir įtvirtinti sakinio teksto suvokimo gebėjimus klausantis užsienio kalba kalbančių žmonių.</p> <p>Klausytis garso įrašų užsienio kalba turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis.</p> <p>Klausantis teksto sukaupti dėmesį, stengtis jį išlaikyti klausantis pakartotinai.</p> <p>Bendrauti elektroninėje erdvėje.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p>	<p>1.1. Suprasti tiesiogiai sakomą ar garso juostoje įrašytą bendrinę kalbą programos temomis ir situacijomis, kai kalbama normaliu tempu.</p> <p>1.1.1. Suprasti ilgesnio pokalbio ar monologinio pasakojamojo, aprašomojo ar mišriojo tipo teksto, kuriame yra samprotavimo elementų, aiškiai išreikštą pagrindinę mintį arba problemą, atskirti pagrindinę informaciją nuo papildomos.</p> <p>1.1.2. Detaliai suprasti mišriojo tipo tekstą, kuriame yra samprotavimo elementų.</p> <p>1.1.3. Suprasti pagrindinę trumpų informacinių skelbimų, interviu, radijo ir televizijos pranešimų informaciją.</p>	<p>1.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 1 500 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>1.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (<i>Turinio apimtis</i>, žr. <i>Sociokultūrinė kompetencija</i>).</p> <p>1.4. Taikyti kai kurias sakinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, <i>Strateginė kompetencija</i>).</p> <p>1.2. Pasirinkti klausymo būdą (visuminis, atrankinis, detalusis) pagal klausymo tikslą ir komunikacinę situaciją.</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Klausymo gebėjimų ugdymas glaudžiai siejamas su kitų kalbinės veiklos rūšių gebėjimų ugdymu: klausymas ir kalbėjimas; klausymas ir skaitymas; klausymas, kalbėjimas ir rašytinio teksto kūrimas.</p> <p>Mokinių veikla organizuojama plačiai taikant aktyviuosius mokymo metodus, įvairias bendradarbiavimo formas (poromis, grupėmis).</p> <p>Darbas su tekstu, atsižvelgiant į klausymo tikslą, organizuojamas trimis etapais: užduotys prieš klausant, užduotys klausant, užduotys išklausius tekstą.</p> <p>Klausomasi įvairaus žanro ir pobūdžio tekstų: radijo ir televizijos pranešimų, oro prognozių, reklamos skelbimų, interviu, taip pat ilgesnių pokalbių, pasakojimų, kuriuose yra aprašymo arba samprotavimo elementų.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas paaiškina mokiniams klausymo tikslą, užduotį, paragina mokinius prisiminti, ką jie žino kalbama tema, pateikia ir aptaria su mokiniais vertinimo kriterijus lietuvių arba užsienio kalba (tai priklauso nuo mokinių pasiekimų). Jis teikia įvairių užduočių, lavinančių klausymo gebėjimus, paaiškina, kaip pagal klausymo tikslą pasirinkti klausymo būdą. Po teksto suvokimo atkreipia mokinių dėmesį į teksto suvokimo strategijas, kurios padėjo suprasti tekstą ir atlikti užduotį.</p> <p>Mokiniai, suvokdami klausymo tikslą, mokosi įvairių klausymo būdų, teksto suvokimo strategijų, atlieka atvirojo (atsako į klausimus, įrašo trūkstamus žodžius, pildo lenteles, diagra-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Plėtoti kultūrinę savimone suprantant kitoki mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jauseną, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.			<p>mas) ir uždarojo tipo užduotis (pažymi teisingą atsakymą, sieja teksto informaciją su iliustracija, su grafiškai pateikta informacija).</p> <p>Vertinimas Mokytojas vertina mokinių pasiekimus formuojamojo vertinimo metodais (pvz., balsavimas už pasirinktą atsakymą, atsakymo pagrindimas), teikia grįžtamąją informaciją, skatina įsivertinti pagal EKA.</p> <p>Klausymo gebėjimus įvertina įvairiais būdais: pateikdamas pasirenkamojo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, pusiau atvirojo tipo užduočių, kurias atliekant reikia formuluoti atsakymus ir pritaikyti žinias. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams. Rezultatas fiksuojamas pažymiu (arba taškais).</p> <p>Mokiniai dalyvauja aptariant vertinimo kriterijus, po klausymo pratybų aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pagrindžia savo atsakymus, įsivertina pagal iš anksto aptartus kriterijus arba EKA.</p>
2. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Toliau plėtoti ir įtvirtinti rašytinio teksto užsienio kalba skaitymo techniką ir suvokimo gebėjimus.</p> <p>Skaityti užsienio kalba, turint tikslą suprasti ir susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Ieškoti reikiamos informacijos užsienio kalba</p>	<p>2.1. Suprasti ilgesnius autentiškus sudėtingesnės sandaros informuojamojo, pasakojamojo, aprašomojo, taip pat mišriojo tipo tekstus, kuriuose yra samprotavimo elementų.</p> <p>2.1.1. Suprasti samprotavimo elementų turinčių tekstų (pasisakymų, interviu, asmeninių laiškų) pagrindinę informaciją.</p> <p>2.1.2. Rasti reikiamą informaciją skelbimuose, reklamose ir kituose informaciniuose tekstuose.</p> <p>2.1.3. Detaliai suprasti pasakoji-</p>	<p>2.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 1 500 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>2.2. Atpažinti kalbos priemones, kuriomis reiškiamos komunikacinės intencijos (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>2.3. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>2.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto supratimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė-</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Mokinių veikla organizuojama vis plačiau taikant interaktyviojo mokymosi strategijas, mokymąsi bedradarbiaujant, IKT.</p> <p>Skaitomi autentiški įvairaus žanro ir pobūdžio tekstai: laikraščių straipsniai, kalbos, interviu, jaunimo žurnalų straipsniai, asmeniniai laiški, skelbimai, anketos. Darbas su tekstu, atsižvelgiant į skaitymo tikslą, organizuojamas trimis etapais: užduotys prieš skaitant, užduotys skaitant, užduotys perskaičius tekstą.</p> <p>Skaitymo gebėjimai ugdomi kartu su kitų kalbinės veiklos rūšių, ypač kalbėjimo ir rašymo, gebėjimais.</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas Mokytojas teikia įvairių užduočių, lavinančių skaitymo gebėjimus, iškelia ir aptaria su mokiniais gimtąją ar užsienio kalba skaitymo tikslą ir susitaria, kokie bus vertinimo kriterijai, ren-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>elektroninėje erdvėje.</p> <p>Siekti skaitant suprasti nežinomus žodžius iš konteksto.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Plėtoti kultūrinę savimone suprantant kitoki mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jauseną, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.</p>	<p>mus apie kasdienes įvykius.</p> <p>2.1.4. Suprasti anketų ir blankų klausimus, kuriuose reikalaujama pateikti sudėtingesnę detalią informaciją.</p>	<p>kompetencija).</p> <p>2.5. Mokėti naudotis dvikalbiais žodynais.</p> <p>2.6. Pasirinkti skaitymo būdą (visuminis, atrankinis, detalusis) atsižvelgiant į skaitymo tikslą.</p>	<p>gia skaitymo pratybas įvairiomis formomis (individualiai, grupėmis, poromis) teikdamas mokiniams galimybę dirbti jų pamėgtu būdu ir tempu.</p> <p>Mokiniams siūloma peržvelgti teksto turinį, pasibraukti esminę informaciją, naujų žodžių reikšmes suprasti iš konteksto, patiems kelti klausimus, struktūrinti tekstą. Mokiniai skaitymo metu gautą informaciją mokosi panaudoti komunikaciniais tikslais: pasakoti, diskutuoti, teikti ir teirautis informacijos raštu ir žodžiu.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis, poromis, atlieka projektinę veiklą, susijusią su skaitymu. Taip jie mokosi mokyti, ugdomas jų savarankiškumas, kritinis mąstymas.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas vertina mokinių pasiekimus formuojamojo vertinimo metodais (pvz., balsavimas už pasirinktą atsakymą, atsakymo pagrindimas), teikia grįžtamąją informaciją, skatina įsivertinti pagal EKA.</p> <p>Skaitymo gebėjimai įvertinami įvairiais būdais: pateikiant pasirinkamo atsakymo užduočių, schemų, lentelių, pusiau atvirojo tipo užduočių, kurias atliekant reikia formuluoti atsakymus ir pritaikyti žinias. Vertinimo kriterijai turi būti aiškūs mokiniams.</p> <p>Mokiniai dalyvauja aptariant vertinimo kriterijus, aptaria su mokytoju atliktą užduotį, pagrindžia savo atsakymus, įsivertina pagal iš anksto aptartus kriterijus arba EKA.</p>
3. Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)			
<p>Siekti geresnės kalbėjimo kompetencijos ir ją įtvirtinti.</p> <p>Stengtis ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinas normas ir vertybes: gebėjimą klausytis pašnekovo, toleranciją, ge-</p>	<p>3.1. Bendrauti programos temomis ir situacijomis (pradėti, palaikyti ir užbaigti pokalbį) siekiant komunikacinio tikslo kasdienėse situacijose, taip pat kultūrinėmis temomis (pvz., muzika, knygos, kinas, teatras).</p> <p>3.1.1. Dalyvauti ilgesniame pokalbyje siekiant komunikacinio tikslo.</p>	<p>3.1. Disponuoti sakybinei komunikacijai būtinu žodynu (apie 1 000 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>3.2. Tikslingai vartoti kalbos priemones, reikalingas numatytoms komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p> <p>3.3. Išvardyti, kokios kalbos raiškos</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Kalbėjimo gebėjimai ugdomi kartu su visų kitų kalbinės veiklos rūšių gebėjimais, plėtojami ir įtvirtinami. Kalbėjimo gebėjimų ugdymas paremtas klausymo, skaitymo teksta ir vaizdine medžiaga, kuriuos naudojant sukuriamą mokomoji kalbinė situacija: kas su kuo, koku tikslu, apie ką, kur ir kada kalbasi (arba daro pranešimą). Naudojamos garso ir vaizdo priemonės, IKT. Kalbinės pratybės rengiamos įvairiomis formomis: poromis, grupėmis, naudojant žaidimo, vaidybos elementus.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>bėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.</p> <p>Plėtoti kultūrinę savimone suprantant kitoki mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jausimą, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.</p>	<p>3.2. Kalbėti monologu (pasakoti, apibūdinti, samprotauti).</p> <p>3.2.1. Trumpai papasakoti apie savo planus, įvyki, šventes, laisvalaikį, keliones, mėgstamą veiklą.</p> <p>3.2.2. Apibūdinti žmogaus būdą (charakterį), kasdienę aplinką, vietas, savo užsienio kalbos mokymosi pasiekimus.</p> <p>3.2.3. Trumpai išsakyti nuomonę apie tai, kas matyta, girdėta, skaityta (filimą, knygą, spektaklį, koncertą, parodą, įvyki ir kt.).</p>	<p>priemonės vartojamos įvairiose komunikacinėse situacijose atsižvelgiant į kalbos adresatą (kalbos adresatas – neoficialus ir oficialus asmuo).</p> <p>3.4. Taikyti kai kurias sakytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>3.5. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Sociokultūrinė kompetencija).</p> <p>3.6. Išmanyti sakytinio teksto (dialogas, diskusijos tipo pokalbis, monologas – pasakojimas, apibūdinimas, mišriojo tipo tekstas, kuriame yra samprotavimo elementų) kūrimo būdus.</p>	<p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas pateikia kalbėjimo užduočių, kurių lygis tinka visiems mokiniams, nurodydamas jų tikslus, turi papildomų užduočių tiems mokiniams, kurie darbą atlieka pirmieji. Mokytojas skatina mokinius nepasirengus kalbėti įvardiniame pokalbyje pagal pateiktas situacijas arba temas, supažindina su kalbėjimo užduočių (dialogo, monologo formos) struktūra, pateikia ar parenka pavyzdžių; skatina naudotis pokalbio ar monologo organizavimo ir kompensavimo (trumpos frazės, savikorekcija, pokalbio krypties pakeitimas, pakartojimai, perifrazės ir kt.) strategijomis. Atliekant užduotį suteikia mokiniams galimybę užduoti klausimų apie veiklą, pagiria už sėkmę. Sėkmė – tai motyvacijos garantas.</p> <p>Mokytojas rengia kalbines pratybas etapais: a) įvadinis pokalbis (laisvas pokalbis su mokiniais) siekiant sužadinti motyvaciją ir susidomėjimą, palengvinti mokymosi sunkumus (žodynas, sudėtingesnės kalbos struktūros); b) mokomosios medžiagos pristatymas (klausymo tekstas + regimasis elementas; klausymo tekstas + skaitymo tekstas arba dialogas, dialogo arba monologo planas, nebaigtas dialogas, dialogo schema ir t. t.); c) fonetikos, leksikos, gramatikos pratybos; d) kalbėjimo struktūrų vartojimas įvairiose mokomosiose situacijose – įtvirtinimas; e) laisvas kalbėjimas, komunikacinės užduoties atlikimas, diagnostinių ir apibendrinamųjų užduočių pateikimas, norint įvertinti mokinių pažangą ir pasiekimus.</p> <p>Mokiniai atlieka įvairias kalbines pratybas dialoginės kalbos gebėjimams ugdyti: dalyvauja pokalbyje svarstoma tema, kai duotos komunikacinių intencijų raiškos formos, schema, planas; dalyvauja pokalbyje arba kuria dialogą pagal iliustraciją ir pateiktus klausimus; kuria dialogą arba dalyvauja pokalbyje remdamiesi reklaminiu tekstu; kuria dialogą arba dalyvauja pokalbyje remdamiesi apklausos rezultatų lentele; kuria dialogus pagal tarpasmeninio bendravimo situacijas (atsiprašyti ir t. t.).</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
			<p>Dirbdami savarankiškai mokiniai naudojami planu, leksikos, gramatinių struktūrų sąrašu.</p> <p>Mokiniai naudojami kompensavimo (trumpos frazės, savikorekcija, pokalbio krypties pakeitimas, pakartojimai, perifrazės ir kt.) strategijomis.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas pateikia ir aptaria su mokiniais vertinimo kriterijus, teikia pagalbą atliekant užduotį taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (žodiniai komentarai, klausimai žinioms ir supratimui įtvirtinti ir t. t.), skatina įsivertinti pagal EKA. Kalbėjimo gebėjimus įvertina diagnostinio ir (arba) apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu arba taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus vertinimo kriterijus.</p> <p>Mokiniai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant kalbėjimo užduotį ir vertinimo kriterijus, dirba poromis, grupėmis, vertina vienas kito darbą pagal aptartus kriterijus, įsivertina. Planuoja, organizuoja savo mokymąsi naudodamiesi EKA, vertina savo ir draugų pasiekimus.</p>
4. Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)			
<p>Plėtoti ir įtvirtinti bendravimo raštu gebėjimus.</p> <p>Ugdytis sėkmingai komunikacijai būtinas normas ir vertybes: gebėjimą klausytis pašnekovo, toleranciją, gebėjimą dirbti kartu, bendrauti ir bendradarbiauti.</p>	<p>4.1. Raštu teikti informaciją.</p> <p>4.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją pildant anketas, blankus, CV: užrašyti savo vardą, pavardę, adresą, apibūdinti kalbų mokėjimą, pomėgius, asmenines savybes.</p> <p>4.1.2. Parašyti skelbimą (pvz., į laikraštį).</p> <p>4.2. Bendrauti raštu programos temomis ir situacijomis (pasakoti, apibūdinti, reikšti mintis, jausmus).</p>	<p>4.1. Disponuoti rašytiniam tekstui kurti būtinu žodynu (apie 700 semantinių raiškos vienetų).</p> <p>4.2. Žinoti pagrindines morfologines formas ir kategorijas, pagrindinius sintaksinius vienetus (žodžių junginius, sakinių tipus, sudėtinio sakinio dalių ryšio tipus, teksto tipus).</p> <p>4.3. Tikslingai vartoti kalbos struktūras, reikalingas numatytiems komunikacinėms intencijoms reikšti (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Komunikacinės intencijos).</p>	<p>Bendrosios nuostatos. Mokinių veikla organizuojama taikant aktyvius mokymo metodus ir būdus, mokymąsi bendradarbiaujant, naudojant papildomas priemones (vaizdo, IKT). Rašymo gebėjimai ugdomi kartu su klausymo ir skaitymo gebėjimais. Rašymo pratys rengiamos nuosekliai pereinant nuo valdomo rašymo prie laisvo rašymo (mokiniai rašo pagal pateiktą komunikacinę situaciją remdamiesi savo lingvistine ir strategine kompetencija).</p> <p>Mokinių veiklos organizavimas</p> <p>Mokytojas kuria artimas tikrovei komunikacines situacijas, aiškina rašymo tikslą, pateikia aiškias užduoties instrukcijas. Mokytojas pateikia ir aiškina (gimtaja kalba) rašybos, skyry-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Plėtoti kultūrinę savimone suprantant kitoki mąstymą, kultūrą, gyvenimą, jauseną, gretinant užsienio kalbą su gimtąja.</p> <p>Tobulinti sukurtą tekstą atsižvelgiant į draugų ir mokytojo pastabas.</p> <p>Naudotis internetu kaip informacijos šaltiniu ir kaip bendravimo priemone.</p> <p>Dalyvauti interaktyviuose tarptautiniuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Siekti rašto ir rašymo kultūros.</p>	<p>4.2.1. Parašyti trumpą tekstą ant atviruko (pvz., apie tai, kaip leidžia atostogas, ką veikia).</p> <p>4.2.2. Rašyti sveikinimus įvairių švenčių proga.</p> <p>4.2.3. Parašyti kvietimą į gimtadienį, nurodyti šventės laiką ir vietą.</p> <p>4.2.4. Asmeniniame laiške trumpai papasakoti apie save (šeimą, gyvenamąją aplinką, mokyimąsi), apibūdinti įvykius ir veiklą, asmeninius planus, svajones, siekius, paaiškinti, kas patinka ir nepatinka, apibūdinti matyto filmo, spektaklio, koncerto turinį.</p> <p>4.3. Kūrybinis rašymas.</p> <p>4.3.1. Rašyti trumpus straipsnelius, pvz., į mokyklos laikraštį.</p>	<p>4.4. Taikyti kai kurias rašytinio teksto kūrimo ir kompensavimo strategijas (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Strateginė kompetencija).</p> <p>4.5. Turėti žinių apie kalbos šalies realijas, būtinų bendrauti su tos kultūros atstovais (žr. <i>Turinio apimtis</i>, Socio-kultūrinė kompetencija).</p> <p>4.6. Išmanyti rašytinio teksto kūrimo būdus.</p> <p>4.7. Naudotis dvikalbiais ir rašybos žodynais.</p>	<p>bos taisykles, morfologines formas ir sintaksines konstrukcijas, rengia pratybas šiai medžiagai išmokti, aiškina kuriamo teksto žanrų struktūrą, supažindina su kalbos registru.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis ir individualiai. Jie apgalvoja, planuoja, aptaria, rašo ir redaguoja savo tekstą, naudojami papildomomis mokymosi priemonėmis (įvairiais žodynais, gramatikos lentelėmis). Jie rašo pagal nurodytą struktūrą ir formą, kai pateikta leksika, arba patys pasirenka kalbos turinį ir formą.</p> <p>Vertinimas</p> <p>Mokytojas pateikia ir aptaria su mokiniais vertinimo kriterijus. Rašymo metu teikia grįžtamąją informaciją taikydamas formuojamojo vertinimo metodus (komentarų rašymas, „šviesoforas“ ir t. t.), skatina įsivertinti savo gebėjimus pagal iš anksto aptartus kriterijus ir (arba) pagal EKA. Mokytojas bendradarbiauja su mokiniu, pastebi ir pripažįsta įvairius mokinio laimėjimus, padrašina mokinį diskutuoti apie užduoties atlikimą ir mokytis iš klaidų, nes klaidos yra tolesnės pažangos nuoroda. Rašymo gebėjimus įvertina diagnostinio ir (arba) apibendrinamojo vertinimo metu pažymiu arba taškais pagal iš anksto su mokiniais aptartus vertinimo kriterijus.</p> <p>Mokiniai aktyviai dalyvauja planuojant vertinimą, aptariant rašymo užduotis ir vertinimo kriterijus, aiškiai suvokia rašymo tikslą. Jie dirba poromis, grupėmis, išsakydami savo nuomonę ir redaguodami tekstą, vertina vienas kito darbą pagal aptartus su mokytoju kriterijus, įsivertina pagal EKA.</p>

14.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klases

14.5.2.1. Temos, potėmės

Apie save (pomėgiai, mėgstami ir nemėgstami dalykai, išorinė charakteristika, veikla ir kt.).

Jaunimo gyvenimas, bendravimas, santykiai su bendraamžiais.

Sveika gyvenimas, maitinimasis, higiena ir sveikata.

Paslaugos, aptarnavimas (parduotuvės, buitios paslaugos ir kt.).

Kelionės, turizmas, susisiekimas.

Mokymasis, ateities planai.

Užsienio kalbos mokymasis ir pasiekimai.

Šalies flora, fauna, klimatas, oras, ekologijos klausimai.

Šiuolaikinių informacijos priemonių (televizija, radijas, spauda, reklama, in-

ternetas, kompiuteris) ir kitų informacinių technologijų naudojimas mokantis užsienio kalbą.

Kultūra, menas (muzika, vaizduojamasis menas, literatūra, žymiausi kultūros atstovai ir kt.).

Kalbos šalis (ar šalys) (klimatas, gamta, regionai, įdomios vietovės ir kt.).

14.5.2.2. Pragmatinė kompetencija

14.5.2.2.1. Komunikacinės intencijos

1. Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
- konstatuoti, pranešti, pasakyti asmeninio pobūdžio informaciją;
- pateikti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį;
- atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai.

2. Reikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- nusakyti arba paklausti, kas žinoma, pažįstama;
- pasakyti arba paklausti, ar prisimena, ar ką nors užmiršo;
- pritarti, sutikti su teiginiu, paklausti, ar sutinka su teiginiu arba nuomone;
- nepritarti, nesutikti su teiginiu ar nuomone, paneigti;
- išreikšti arba sužinoti apie norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, neprivalėjimą, leidimą, neleidimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti, apgailestauti, atsakyti į atsiprašymą;
- išreikšti arba sužinoti apie galimybę, tikimybę, domėjimąsi, nesidomėjimą, nusiminimą, baime, viltį;
- išreikšti nustebimą, nusivylimą.

3. Raginti, įkalbinėti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti arba nesutikti su pasiūlymu;
- paprašyti ką nors veikti, paprašyti padėti, pasiūlyti pagalbą, paprašyti paduoti daiktą ir tinkamai atsakyti;
- įspėti, nurodyti, patarti ką nors daryti ar nedaryti;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo.

4. Dalyvauti pokalbyje:

- pradėti arba užbaigti pokalbį, palaikyti pokalbį;

- suabejoti, pasitaisyti, pataisyti, patikslinti;
- pateikti temą, pavyzdžių, pabrėžti;
- išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės;
- kalbėti telefonu (atsiliepti, paprašyti pakviesti, paprašyti palaukti);
- atsisveikinti telefonu, atsakyti į atsisveikinimą.

5. Papildomos bendravimo strategijos:

- pasakyti, kad nesupranta, nežino žodžio;
- paprašyti pakartoti, pakartoti tai, kas pasakyta;
- paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti;
- paklausti, ar suprato;
- paprašyti kalbėti lėčiau ar pasakyti kitais žodžiais;
- paprašyti palaukti.

13.4.2.2.2. Kalbos etiketas:

- atkreipti dėmesį, kreiptis į draugą arba pažįstamą, kreiptis į nepažįstamą asmenį;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti arba atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti, atsakyti, kai supažindina ar pri(si)stato;
- pasveikinti, palinkėti;
- pradėti, užbaigti asmeninį laišką.

14.5.2.3. Semantinė kompetencija

14.5.2.3.1. Abstrakčiosios sąvokos*

*Konkreti kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

Egzistencija: buvimas, nebuvimas.

Erdvė: vieta, kilmė pagal vietą, judėjimas, išsidėstymas, ilgis, plotis, atstumas, kelias, dydis, plotas.

Laikas: laiko skirstymas, dabartis, praeitis, ateitis, data, laiko momentas, periodas, dažnis, paskirties laikas, pasikartojimas, veiksmo pradžia, veiksmo pabaiga, ankstesnis laikas, vėlesnis laikas, vienalaikiškumas.

Kiekybė: skaičius, kiekis, laipsnis.

Požymis: fizinis (spalva, skonis, amžius, fizinė būklė), vertinimo (vertė, kaina, kokybė).

Ryšiai, santykiai: priklausomumas, priežastis, tikslas, laiko santykiai, erdvės santykiai, jungimas, priešprieša, sąlyga.

14.5.2.3.2. Konkrečiosios sąvokos

Žodyno, reikalingo vartoti kalbą šioje pakopoje numatytais temomis, apimtis – 1 500 leksinių vienetų. Žodyno apimtis atitinka Europos Tarybos kalbos mokymosi A2 lygio reikalavimus.

14.5.2.4. Sociokultūrinė kompetencija

Mokiniai supažindinami su kalbos šalies ar šalių realijomis, reikalingomis dalyvauti kalbinėje veikloje ieškant informacijos ar ją teikiant ir bendraujant su kitos kultūros atstovais:

Šalies geografinė padėtis, regionai, klimatinės zonos, būdingi orai.

Didžiausi šalies miestai.

Šventės, tradicijos, papročiai.

Įžymybės (architektūros paminklai, įdomios vietovės, gamtos draustiniai ir kt.).

Žymūs meno, mokslo, visuomenės veikėjai.

Kasdienis gyvenimas (maitinimasis, šventės, darbas, laisvalaikis ir kt.).

Gyvenimo sąlygos (gyvenamieji namai, namų aplinka ir kt.).

Tarpasmeniniai santykiai (šeimos sudėtis ir santykiai, kartų santykiai).

Kūno judesių kalba (gestai, mimika, akių kontaktas ir kt.); pagalbinių informacija tekste (ilustracijos, lentelės, tipografinės ypatybės).

Socialinės konvencijos (punktualumas, dovanos, apranga, valgymas, elgesio ir pokalbio tabu, viešnagės laikas, atsisveikinimas, išvykimas ir kt.).

Vertybės, nuostatos, požiūriai (išreikšti menuose, regioninėje kultūroje).

Ritualinis elgesys (šeimos, tautinių švenčių elgesys, žiūrovų elgesys per viešuosius renginius, paminėjimai, šventės, šokiai, diskotekos ir kt.).

14.5.2.5. Strateginė kompetencija

1. Sakytinio teksto supratimo (klausymo) strategijos:

- remiantis kontekstu ir logine teksto sandara suprasti esminę informaciją, neperklausant teksto pakartotinai;
- rasti reikiamą informaciją tekste, kuriame yra nežinomų žodžių, posakių ir (arba) gramatinių struktūrų, atspėti tos informacijos prasmę remiantis panašių gimtosios kalbos tekstų klausymosi patirtimi, teksto tema, taip pat naudojantis kompensavimo strategijomis;
- nesupratus pašnekovo prašyti pagalbos: pasakyti, kad nesupranta; paprašyti kalbėti lėčiau ir (arba) pakartoti; perklausti nesupratus žodžio, posakio; paprašyti patikslinti.

2. Rašytinio teksto supratimo (skaitymo) strategijos:

- suprasti tarptautinius žodžius, kurie gimtojoje kalboje panašūs ar beveik tokie pat;
- remiantis tema, situacija, kontekstu, žodžių darybos žiniomis ir skaitymo patirtimi atspėti nežinomo žodžio reikšmę;
- pagal abėcėlę rasti nežinomą žodį dvikalbiame žodyne;
- nuspėti nežinomos informacijos prasmę tekste, kuriame yra nežinomų žodžių ir (arba) gramatinių struktūrų, naudojantis turimomis žiniomis, kompensavimo strategijomis, taip pat panašių tekstų gimtąja kalba skaitymo patirtimi;
- numatyti skaitomo teksto turinį remiantis pavadinimu, žanru, paskirtimi, situacija.

3. Sakytinio teksto kūrimo ir sąveikos (kalbėjimo) strategijos

Monologinio teksto kūrimo strategijos:

- planuoti pasisakymą: remiantis pavyzdžiu, pateikta schema, atraminiais žodžiais sudaryti pasisakymo planą;
 - pagal klausytojo reakciją (gestai, mimika, kiti nežodiniai ženklai) nustatyti, ar komunikacinis tikslas pasiektas;
 - taisyti, koreguoti savo kalbą.
- Dialogo strategijos:
- pagal pokalbio partnerio reakciją nustatyti savo klaidas ir atitinkamai koreguoti pasakymą perfrazavimo arba aprašomuoju būdu;
 - teirautis grįžtamosios informacijos: „Ar supratote?“, „Ar aišku?“, „Ar pame-nate...?“ ir pan.

4. Rašytinio teksto kūrimo (rašymo) strategijos:

- planuoti rašymą: remiantis pavyzdžiu, naudojantis žodynais sudaryti planą, schemą, užsirašyti reikiamus posakius, jungiamuosius žodžius;
 - koreguoti ir taisyti sukurta rašytinį tekstą remiantis konkrečios užsienio kalbos rašytinio teksto kūrimo tradicijomis ir kuriamo teksto žanro reikalavimais.
5. Kompensavimo strategijos:
- pasakyti, kad nesupranta: „Atleiskite, nesupratau, aš užsienietis“;
 - paprašyti pakartoti: „Prašom pakartoti“, „Prašom pasakyti dar kartą“, „Gal būtų galima pasakyti lėčiau, aš nesupratau“, „Jeigu galima, ne taip greitai (lėčiau)“ ir pan.;
 - patikslinti informaciją pakartojant reikiama žodį: „Atleiskite, koks (kaip?, kiek?, kada?)“ ir pan.;
 - tiesiogiai nurodyti daiktą: „Štai tą“, „Tokį pat“, „Ir man tokį“;
 - paprašyti parašyti skaičiais (pvz., kainą, datą, laiką): „Prašom parašyti skaičiais“;
 - paprašyti pasakyti paraidžiu: „Prašom pasakyti paraidžiu“.

14.5.2.6. Lingvistinė kompetencija*

*Konkreči kalbinė medžiaga bus pateikta atskirai.

14.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Sakytinio teksto su- pratimas (klausy- mas)	Supranta trumpą autentišką pokalbį ar tekstą, susidedantį iš paprastų dažniausiai vartojamų žodžių ir frazių, kurių gramatinė sandara yra žinoma. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu ir aiškiai tariama. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, kai kalbama normaliu tempu, aiškiai tariama ir prireikus perfrazuojama, pakartojama.	Supranta ilgesnį autentišką pokalbį ar monologinį tekstą kasdienėmis temomis, susidedantį iš paprastų gramatinių struktūrų, kuriame mintys reiškiamos aiškiai. Supranta, kai kalbama bendrine kalba normaliu tempu. Supranta pašnekovo klausimus ir pasakymus, tačiau kartais prireikia pakartoti, kai kalbama normaliu tempu.	Supranta įvairių kontekstų kalbos ištraukas, trumpus pasakojimus, kuriuose yra dalis sudėtingesnių gramatinių struktūrų ir nežinomos leksikos, taip pat gali būti frazeologizmų ir idiomų. Supranta, kai kalbama normaliu tempu su nedideliais trukdžiais. Supranta pašnekovą, kalbantį normaliu ar spartesniu tempu, tačiau kalbant greičiau kartais prireikia pakartoti.

14.5.2.7. Turinio minimumo atrankos nuostatos

Atrenkant turinio minimumą ir vertinant mokinių pasiekimus vadovaujamosiomis nuostatomis:

Orientuojamasi į temas ir situacijas, susijusias su artimiausia mokinio aplinka (šeima, gyvenamoji vieta, pomėgiai, mokymasis, kelionės, laisvalaikis, maitinimasis), gerai pažįstamu kontekstu ir patirtimi.

Atrenkama kalbos medžiaga, teikianti galimybę dalyvauti kalbinėje veikloje reiškiant numatytus kalbos veiksmus konkrečiose komunikacinėse situacijose.

Kuriant tekstus žodžiu ir raštu minėtomis temomis ir situacijomis reikalavimai mokinių pasiekimams turi atitikti mokinių pasiekimų požymių lentelėje (žr. toliau) nurodomą patenkinamą pasiekimų lygį.

14.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

14.5.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta trumpus tekstus kasdienėmis temomis, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Naudojasi teksto supratimo strategijomis.	Supranta nesudėtingus didesnės apimties tekstus kasdienėmis temomis, kuriuose gali būti nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų. Mokytojo padedamas pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Taiko daugumą žinomų teksto supratimo strategijų. Skaitydamas naudojasi žodynu.	Supranta įvairių tipų ir žanrų sudėtingesnės sandaros ilgesnius tekstus kasdienėmis ir abstrakčiomis temomis. Savarankiškai ir dažniausiai tinkamai pasirenka skaitymo būdą pagal skaitymo tikslą ir komunikacinę situaciją. Tikslingai taiko teksto supratimo strategijas. Skaitydamas naudojasi žodynu, tačiau to prireikia gana retai.
Sąveika ir raiška žodžiu (kalbėjimas)	Kalba vartodamas išmokus paprastus sakinius. Pateikia paprastų klausimų ir atsako į paprastus klausimus. Dalyvauja paprastame pokalbyje, jei pašnekovas taria aiškiai, lėtai, pakartoja, perfrazuoja ir pataiso kalbančiojo klaidas. Daro pauzes ieškodamas tinkamo žodžio. Kartais pasitaiso padarytas klaidas. Kalbėdamas sieja žodžius paprastomis žodžių jungimo priemonėmis.	Kalba vartodamas ribotą paprastų gramatinių modelių skaičių. Tinkamai pasirenka paprastas gramatines struktūras, kai kuriuose iš jų daro klaidų. Kalba darydamas pauzes, abejodamas. Gali pateikti paprastų klausimų ir atsakyti į paprastus pasakymus. Supranta pokalbio esmę, bet ne visuomet gali jį palaikyti. Kalbėdamas sieja žodžius paprastomis žodžių jungimo priemonėmis.	Kalba vartodamas pakankamai kalbos priemonių, nors ir abejodamas, perfrazuodamas. Gana taisyklingai vartoja dažnesnes kalbos struktūras. Dalyvauja nesudėtingame pokalbyje, kartais abejodamas ir darydamas pauzes, ieškodamas tinkamo žodžio ar gramatinio modelio, ypač ilgesniame monologe. Pradedą, palaiko ir užbaigia pokalbį, gali perfrazuoti kito mintį, kad pasitikrintų, ar teisingai ją suprato. Kalbėdamas jungia paprastas kalbos struktūras logiška seka. Sieja žodžius ir gramatines struktūras.
Rašytinio teksto kūrimas (rašymas)	Rašo labai trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „ir“, „tada“.	Rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais. Vartoja dažniausius jungtukus (pvz., „ir“, „bet“, „todėl“). Pasakodamas ir apibūdindamas raštu logiškai sieja mintis, nors susiduria su kai kuriais sunkumais rašydamas vientisą nuoseklų tekstą. Gali rašyti tik apie įprastus ir žinomus dalykus.	Rašo vientisą nuoseklų tekstą vartodamas įvairias žodžių ir sakinių jungimo priemones. Suprantamai reiškia nesudėtingas mintis. Gali apibūdinti įvykius, jausmus ir mintis, tačiau susiduria su sunkumais kurdamas tekstą, turintį samprotavimo elementų.

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Mokėjimas mokytis	<p>Suvokia mokymosi uždavinius. Atlieka mokytojo pateiktas užduotis. Naudojasi EKA mokytojo padedamas. Aptaria savo mokymosi pasiekimus kartu su mokytoju. Žino, kur rasti papildomos informacijos, žinių (žodynuose, gramatikos žinyuose ir kt.).</p>	<p>Suvokia savo kalbos mokymosi poreikius. Išsikelia mokymosi uždavinius mokytojo padedamas. Žino, kokiais būdais galima ugdytis skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimus. Pasirenka užduotis mokymosi spragoms likviduoti. Sieja mokymosi uždavinius su mokymosi poreikiais. Adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA. Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi, mokytojui padedant. Žino, kur rasti reikiamos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose ir kt.), tačiau naudojasi jų šaltiniais vadovaujamas mokytojo. Mokytojo padedamas naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>	<p>Savarankiškai išsikelia mokymosi uždavinius pagal savo poreikius ir tikslus. Planuoja ir organizuoja savo mokymąsi, taiko tinkamus mokymosi būdus ir pasirenka užduotis, atitinkančias individualų mokymosi stilių. Dalyvaudamas kalbinėje veikloje savarankiškai išmoksta naujų raiškos būdų. Maksimaliai naudojasi galimybėmis plėsti kalbinę patirtį. Savarankiškai ir adekvaciai įsivertina kalbos mokymosi pasiekimus naudodamasis EKA. Naudojasi EKA planuodamas savo mokymąsi. Žino, kur rasti papildomos informacijos, trūkstamų žinių (žodynuose, žinyuose, internete ir kt.), savarankiškai naudojasi jų šaltiniais. Naudojasi patirtimi, įgyta mokantis kitų kalbų.</p>

15. UŽSIENIO KALBA KURTIESIEMS IR NEPRIGIRDINTIESIEMS: MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS, VERTINIMAS

Užsienio kalba yra kalbinio ugdymo dalis. Užsienio kalbos mokėjimas sutrikusios klausos mokiniams padeda pažinti kitų šalių kultūras, kurčiųjų kultūras, ugdyti daugiakalbę, daugiakultūrę kompetenciją, toleranciją kitoms tautoms. Specialiojoje mokykloje kiekvieno dalyko, tarp jų ir užsienio kalbos, mokymasis turi teikti kūrybinį džiaugsmą ir kelti norą tęsti mokymąsi.

Užsienio kalbos mokėjimas teikia mokiniams galimybę plėtoti kultūrinę savimonę ir socialinę raišką, o tai padeda sutrikusios klausos mokiniams sėkmingai integruotis šiandieninėje visuomenėje.

Programa apibrėžiamas užsienio kalbos mokymosi turinys sutrikusios klausos mokiniams, kartu teikiant galimybę mokytojui rinktis darbo būdus ir pritaikyti ugdymo turinį konkrečiai mokinių grupei. Programa apibrėžiami mokinių pasiekimai, ugdymo turinys, taip pat nurodomi kokybiniai kalbos mokėjimo požymiai, bet paliekama laisvė mokytojui interpretuoti bei kartu su mokiniais planuoti ir vertinti mokymą(si) atsižvelgiant į mokinių patirtį, interesus ir poreikius.

Pagal šią programą mokoma(si) visų užsienio kalbų, tačiau kai kurios jos dalys konkretinamos anglų kalbai mokytis, turint omenyje, kad kurčiųjų mokyklose šios užsienio kalbos mokomasi dažniausiai.

15.1. Dalyko tikslas, uždaviniai, struktūra, didaktinės nuostatos, integravimo galimybės

15.1.1. Tikslas

Užsienio kalbos mokymo(si) tikslas pagrindinėje mokykloje – iš(si)ugdyti minimalią užsienio kalbos dviejų kalbinės veiklos rūšių – skaitymo ir rašymo – komunikacinę kompetenciją ir ugdyti(s) asmenines vertybines nuostatas, atvirumą pasaulio bendruomenei, toleranciją, kūrybingumą ir saviraiškos užsienio kalba gebėjimus.

15.1.2. Uždaviniai

Siekdami užsienio kalbos mokymosi tikslo, mokiniai turėtų:

- vartoti užsienio kalbą kaip komunikacijos priemonę;

- suvokti užsienio kalbą kaip sociokultūrinės tikrovės dalį;
- išmokti naudotis informacinėmis technologijomis mokantis kalbų;
- taikyti tinkamas strategijas suvokiant rašytinius tekstus ir bendraujant raštu.

15.1.3. Struktūra

Sutrikusios klausos mokinių galimybės mokytis užsienio kalbos yra ribotos, todėl apibrėžiamas tik tų kalbinės veiklos sričių, kuriose šie mokiniai gali dalyvauti – skaitymo ir rašymo – ugdymo turinys.

Užsienio kalbos mokymasis skirstomas į tris pakopas: 5–6, 7–8, 9–10 klasės. Kiekvienos pakopos kalbinę veiklą sudaro:

- **skaitymas** (rašytinio teksto supratimas) – informacijos priėmimas (receptija) iš rašytinių šaltinių;
- **rašymas** (rašytinio teksto kūrimas ir sąveika raštu) – bendravimas raštu, informacijos perteikimas ir savo minčių, nuomonės, vertinimo raiška raštu.

15.1.4. Didaktinės nuostatos

15.1.4.1. Bendrosios nuostatos

Užsienio kalba klausos negaliai turintiems mokiniams yra trečioji kalba (pirmoji – gimtoji lietuvių gestų, antroji – lietuvių kalba). Mokydamiesi užsienio kalbos, mokiniai turi naudotis savo pirmosios ir antrosios kalbos žiniomis. Mokant sutrikusios klausos vaikus užsienio kalbos svarbu pritaikyti mokomąją medžiagą jų galimybėms, patirčiai, labai daug dėmesio skirti regimajam elementui. Būtina leisti atsiskleisti kūrybinėms mokinių galioms, nediskriminuoti mokinių dėl jų negalios. Temos turi būti kruopščiai atrenkamos ir suprantamos mokiniams. Ugdymo procesas individualizuojamas ir diferencijuojamas, skatinama bendradarbiauti.

Gebėjimai bendrauti užsienio kalba ugdomi parenkant aktualų ir įdomų mokiniams ugdymo turinį. Gestų kalba šiems mokiniams yra pagrindinė pagalbinė priemonė. Gestų kalba ugdymo procese gali būti naudojama diskusijoms, paaiškinimams (teksto, dialoginės kalbos). Gestų kalbos žinios praverčia, kai mokiniai, mokydamiesi užsienio kalbos, yra skatinami įgyti naujų kalbos žinių. Kai mokiniams nepakanka kalbos žinių minčiai reikšti, jie gali naudotis kompens-

vimo strategijomis, tokiomis kaip frazės performulavimas vartojant sinonimus ir (arba) klausimus.

Šiandien mokiniai įvairiais būdais susiduria su užsienio kalba ir už mokyklos ribų: per internetą, bendraudami su angliškai kalbančiais žmonėmis ir kt. Šią aplinkybę reikia turėti omenyje ir tinkamai panaudoti mokant užsienio kalbų pagrindinėje mokykloje.

Prieš priimant sutrikusios klausos mokinį į bendrojo lavinimo mokyklos klasę, joje turi būti sudarytas palankus psichologinis klimatas: mokiniai ir mokytojai turi būti supažindinti, kaip bendrauti su tokiu vaiku ir kaip jį mokyti. Mokiniai turi būti prieinamos gestų kalbos vertėjo paslaugos. Mokytojams ir mokiniams rekomenduojama turėti korteles su užrašytu savo vardu, kad pavyktų išvengti painiavos ir drovėjimosi.

Kad sutrikusios klausos vaikas išsiugdytų gebėjimą laisvai bendrauti ir bendradarbiauti, būtina kartu su juo dirbantiems mokiniams ir mokytojams bent minimaliai mokėti gestų kalbą arba naudotis gestų kalbos vertėjo paslaugomis.

15.1.4.2. Patarimai mokytojui, kaip organizuoti ugdymo procesą, kai klasėje yra sutrikusios klausos mokinių

Prieš pradėdami kalbėti, įsitikinkite, kad mokinių dėmesys atkreiptas į jus, kitaip jie nesupras pirmosios pokalbio ar pristatymo dalies.

Kalbėkite aiškiai, natūraliai ir normaliu tempu: jei kalbėsite labai garsiai, lūpų padėtis bus iškreipta, ir mokiniui gali susidaryti įspūdis, kad pykstate ant jo.

Atsisukite į mokinį, kai kalbate. Tarp jūsų ir mokinio turi būti toks atstumas, kad mokinys aiškiai matytų gestus ar jūsų lūpas (idealus atstumas – 1–2 metrai).

Atminkite, kad skaityti iš lūpų sudėtinga, nes lūpų padėtis tariant skirtingus žodžius dažnai panaši.

Kalbėdami stenkitės neuždengti veido rankomis ar daiktais ir nevaikščiokite aplink neprigirdintįjį: tai trukdo stebėti jūsų mimiką ir skaityti iš lūpų.

Labai gerai, jei mokytojas pakartoja, ką pasako kiti mokiniai, ypač jei jie sėdi toliau nuo kurčių vaikų.

Venkite stovėti nugara į langą, nes tada kurčiuems vaikams sunkiau matyti jūsų mimiką ar skaityti iš lūpų.

Raginkite kitus vaikus kalbėti po vieną ir kelti ranką prieš pasisakant, nes kitaip kurčias vaikas nesupras, kas ir ką kalba.

Jei kurčias vaikas nevartoja gestų kalbos, paryškinkite kalbą veido išraiška, rankų judesiais (gestikuluokite) – tai padės suvokti, ką sakote.

Kalbėkite sakiniiais, o ne pavieniais žodžiais. Jei vaikas nesupranta žodžio, vartokite panašios reikšmės žodį.

Prieš pradėdami kalbėti, duokite laiko perskaityti ar peržiūrėti vaizdines priemones ir (arba) instrukcijas.

Perspėkite, kai pradėdate naują temą ar pokalbį.

Kai rašote lentoje, nekalbėkite.

Raginkite vaikus sakyti, jeigu jie ko nors nesuprato, – labai dažnai kurčias vaikas linksi ir šypsosi, nors iš tikrųjų nesupranta.

Tėvai turi būti skatinami vaiko mokykloje atliktą darbą įtvirtinti namuose: kartu su vaiku peržiūrėti vaizdajuostes, nagrinėti tekstus, diskutuoti.

Pamokos metu labai svarbu laiku pateikti pagrindinę medžiagą, kuo geriau panaudoti žodyną.

Stenkitės išsiaiškinti, kaip bendrauti vaikui lengviausia, klauskite, kas jam naudinga ir kas nepadeda. Raskite laiko parinkti veiksmingiausius bendravimo su kurčiu vaiku būdus.

Nemanykite, kad mokinys turi tvirtas bendrąsias žinias, – pradžioje išsiaiškinkite, kiek jis suvokia.

Turėkite galvoje, kad dalis kurčiųjų visiškai negirdėdami gali suvokti, kas vyksta aplink juos.

Kurčiam vaikui padėti negali būti skiriamas vis tas pats girdintis vaikas.

Skirkite laiko naujam žodynui ir sąvokoms išmokti.

Kuo dažniau naudokite vaizdines priemones (paveikslėlius, daiktus, maketus).

Stenkitės kalbėti ir rašyti neilgai.

Neverskite vaiko ilgai skaityti iš lūpų, darykite pertraukas.

Neperkraudite vaiko daugybe sakytinių nurodymų.

Žinokite, kad žiūrėdami vaizdajuostes kurti vaikai negali užsirašyti, – rašydami jie nuleidžia galvą ir praleidžia informaciją, kurią girdintys vaikai gali girdėti.

Asmeniškai patikrinkite mokinio klausą, jei naudojate kasetes.

Kiekvienos kasetės tekstą pateikite raštu, nes garsinė kasetės informacija sunkiai suprantama neprigirdintiems mokiniams.

Nediktuokite neprigirdintiems vaikams, nes jie nepajėgs sekti, ką kalba mokytojas, ir rašyti tuo pat metu. Jei įmanoma, pateikite mokiniams dalomąją medžiagą.

Nesitikėkite greito atsakymo.

Žiūrėkite, kad mokinys žinotų ir gebėtų pagrindinius dalykus.

Atminkite, kad kurčiam vaikui neprieinama girdimoji informacija, kurią gauna girdintys vaikai, pvz., iš pokalbių, televizijos ar radijo.

Jeigu pastebėjote, kad vaikas negeba atlikti paskirtos užduoties, nepraleiskite progos pakalbėti su juo apie užduotį, pareikškite savo pasitikėjimą juo.

Kaip naudoti vaizdines priemones

Iš anksto rašykite temos pavadinimą ir pagrindinius klausimus lentoje.

Aiškiai nurodykite aptariamus objektus ar paveikslėlius.

Stenkitės naudoti vaizdajuostes, kuriose yra subtitrai. Jeigu vaizdajuostė be subtitrų, užrašykite jos turinio santrauką (apibendrinimą) ir pateikite prieš pamoką.

Po pamokos leiskite vaikui pasiskolinti vaizdinę medžiagą dar kartą pasimokyti kartu su mokytojo padėjėju arba pasiimti namo.

Stebėkite, kad vaikas neturėtų daug kitos, praėjusių pamokų medžiagos, nes labai svarbu, kad kurčias vaikas turėtų galimybę, kaip ir girdintys bendraamžiai, pailsėti po pamokų.

Užrašykite naują žodyną ir reikšminius žodžius lentoje.

Kai tik yra galimybė, savo pasakojimą iliustruokite paveikslėliais.

Sąvokas, žodžių reikšmes formuluokite remdamiesi vaizdiniais.

Kaip organizuoti darbą grupėmis

Mokytojas galėtų vadovauti grupei veiksmingiau, jei:

- rodytų girdintiems mokiniams teigiamą savo nuostatą kurčiųjų atžvilgiu;
- stengtųsi padaryti taip, kad kurčias vaikas galėtų matyti kiekvieną grupės narį;

- nurodytų kitą kalbėtoją aiškiai jį pristatydamas arba parodydamas jį ranka;
- stengtųsi, kad vienu metu kalbėtų tik vienas asmuo (paprastų kitų mokinių pritildyti radijo imtuvų mikrofonus);
- apibendrintų pagrindines grupių temas, diskusijas pamokos pabaigoje.

Kaip naudotis techninėmis galimybėmis

Be įprastinių bendravimo formų (gestai, skaitymas iš lūpų, kiti regimieji būdai), neprigirdintis vaikas gali naudotis radijo aparatu.

Nepamirškite įjungti siųstuvo, kai kalbate su kurčiu vaiku.

Atminkite, kad jeigu radijo siųstuvo neišjungsite, vaikas galės girdėti pašalinius pokalbius (kitų vaikų, kai mokytojas išeina iš klasės, ar mokytojo žodžius kitam vaikui), kurie jam trukdys.

Radijo imtuvas gali perduoti nepageidaujamą pašalinį triukšmą, jei mokytojas stovi triukšmingoje aplinkoje. Tokiu atveju mokytojas turėtų trumpam išjungti imtuvą.

15.1.5. Integravimo galimybės

Užsienio kalbos mokymąsi galima sieti su gimtosios – lietuvių gestų – kalbos, gimtosios lietuvių kalbos mokymusi, doriniu ugdymu, socialinių mokslų, dailės, tikslųjų ir gamtos mokslų dalykais. Ypač daug dėmesio skiriama užsienio kalbos ir gestų bei lietuvių kalbų integravimui. Šios kalbos lyginamos įvairiais aspektais, atrandami panašumai ir skirtumai. Dauguma kurčiųjų gražiai piešia, parodydami tai, ką ne visada gali išreikšti žodžiais, tad reikėtų skatinti integruoti užsienio kalbos ir dailės pamokas.

15.1.6. Mokymosi priemonės

Vyraujantis kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų suvokimo tipas – regimasis suvokimas, tad gerai iliustruotos knygos užsienio kalba, plakatai, taip pat filmai su subtitrais užsienio kalba, šiuolaikinės technologijos (kompiuterių, daugialypės terpės naudojimas) ugdo jų kūrybingumą, norą mokytis užsienio kalbos. Daugelis šiuolaikinių užsienio kalbos vadovėlių skirti ugdyti visų kalbinės veiklos sričių (kalbėjimo ir klausymo, rašymo, skaitymo) gebėjimus. Todėl mokytojams, dirbantiems su kurčiaisiais, nelengva pasirinkti mokymo(si) priemones, nors iš da-

lies atitinkančias kurčiųjų poreikius. Mokymo praktika rodo, kad tinkamiausios anglų kalbos mokymosi priemonės yra vadovėlių *School English*, *Blockbuster* ir *New Snapshot* serijos.

15.2. Mokinių gebėjimų raida

Pagrindinio ugdymo etapo pabaigoje mokiniai turėtų gebėti:

- suprasti paprastų instrukcijų ir aprašymų esmę;
- dalyvauti pokalbyje apie kasdienes ir paprastas dalykus;
- kalbėti vartojant paprastas kalbos struktūras;
- bendrauti tam tikrose kasdienio gyvenimo situacijose šalyje, kurioje kalbama užsienio kalba;
- parašyti (pasakoti) išmokus dalykus, t. y. žodžius ir frazes;

- atlikti trumpas užduotis raštu bendradarbiaujant su kitais;
- suprasti paprastų tekstų ir pasakojimų turinį;
- dalyvauti nesudėtingoje diskusijoje;
- paklausti ir gauti informaciją, taip pat trumpai papasakoti ir paaiškinti;
- remtis žiniomis apie kasdienį gyvenimą, lyginti visuomenines tradicijas tose šalyse, kuriose kalbama užsienio kalba, palyginti su savo kultūrine patirtimi;
- patys ir naudodamiesi pagalba skaityti tekstus, rašyti ir atlikti kitą kalbinę veiklą;
- savarankiškai atlikti užduotis, naudotis kompensavimo strategijomis.

Lentelėje nurodoma mokinių gebėjimų raida, apibendrintai apibūdinami dviejų kalbinės veiklos sričių – skaitymo ir rašymo – gebėjimai baigiant atitinkamą užsienio kalbos mokymosi pakopą.

Kalbinės veiklos sritys	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta labai trumpus regimąja informacija paremtus tekstus, kuriuose gali būti nežinomų žodžių. Skaitydami naudojami iliustruoti žodynu.	Supranta trumpų tekstų kasdienėmis temomis temą ir pagrindinę informaciją. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties informaciniuose tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Skaitydami naudojami žodynu.	Supranta nesudėtingus ir (arba) adaptuotus nedidelės apimties aiškios struktūros tekstus kasdienėmis temomis (asmeninius laiškus, reklaminius skelbimus, paprastas instrukcijas, trumpus pasakojimus apie kasdienes įvykius), kuriuose yra nežinomų žodžių, aptaria informaciją lietuvių gestų kalba. Skaitydami naudojami žodynu.
Sąveika ir raiška raštu (rašymas)	Rašo labai trumpus tekstus (raštelius, sveikinimus, elektroninius laiškus), susidedančius iš žinomų žodžių ir frazių, naudodamiesi pavyzdžiu ir (arba) pagalbine medžiaga (žodynais, gramatikos lentelėmis). Pateikia informaciją apie save pildydami anketas.	Rašo trumpus tekstus (laiškus, raštelių, atvirlaiškius) paprastais sakiniais apie save naudodamiesi pavyzdžiu ir (arba) pagalbine medžiaga (žodynais, gramatikos lentelėmis).	Rašo trumpus informuojamojo ir pasakojamojo pobūdžio tekstus asmeninio gyvenimo temomis vartodami paprastas gramatinės struktūras ir naudodamiesi pavyzdžiu ir (arba) pagalbine medžiaga (žodynais, gramatikos lentelėmis).

15.3. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 5–6 klasės

15.3.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 5–6 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Stengtis mokytis skaityti užsienio kalba.</p> <p>Stengtis skaityti naudojantis gausiai iliustruotu žodynu.</p> <p>Vertinti mokymąsi kaip prasmingą ir naudingą darbą.</p> <p>Jausti atsakomybę už mokymosi sėkmę ir rezultatus.</p>	<p>1.1. Rasti žinomus vardus, žodžius paprastuose skelbimuose ir informaciniuose tekstuose.</p> <p>1.2. Suprasti pagrindines kompiuterio komandas.</p> <p>1.3. Suprasti paprastus anketų klausimus (vardas, pavardė, šalis, tautybė, amžius).</p> <p>1.4. Suprasti paprastus klausimus, nurodymus, žinutes.</p> <p>1.5. Suprasti pagrindinę labai trumpo teksto informaciją, susidedančią iš žinomų žodžių ir frazių.</p>	<p>1.1. Disponuoti rašytiniam tekstui suprasti būtinu žodynu (apie 300 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Turėti bendriausių žinių apie kalbos šali: geografinė padėtis, miestai, kasdienis gyvenimas, socialinės konvencijos.</p> <p>1.3. Perpasakoti perskaitytą tekstą lietuvių gestų kalba.</p>	<p>Rengdamas skaitymo pratybas mokytojas siekia ugdyti teksto suvokimo gebėjimus.</p> <p>Mokytojas pateikia skaityti atskirus žodžius, frazes, paaiškina juos lietuvių gestų kalba, palaipsniui pereidamas prie nedidelės apimties gausiai iliustruotų tekstų, kurių turinys yra susijęs su mokinio patirtimi.</p> <p>Prieš skaitant tekstą mokytojas pateikia įvadinį užduočių: atkreipia dėmesį į pavadinimą, temą ir kt., – tai padeda suvokti tekstą, didina motyvaciją.</p> <p>Skaitydami mokiniai mokosi suprasti tekstą žinių lygmeniu, t. y. rasti atsakymus į klausimus: kas, ko, kam, ką, kur, kada.</p> <p>Mokiniai suvokia, kad teksto nereikia versti pažodžiui, ir išmoka naudotis žodynais, pritaikytais 5–6 klasių pakopai.</p> <p>Mokytojas vertina ne tik teksto suvokimą, bet ir mokinių pastangas, su mokiniais aptaria lietuvių gestų kalbą, kas padeda suprasti tekstą.</p>
2. Sąveika ir raiška raštu (rašymas)			
<p>Stengtis mokytis rašyti, bendrauti raštu su bendraamžiais užsienyje, naudojantis informacinių technologijomis.</p>	<p>2.1. Raštu teikti informaciją.</p> <p>2.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją pildant anketas, blankus: užrašyti savo vardą, pavardę, gyvenamąją vietą.</p> <p>2.2. Bendrauti raštu programose temomis ir situacijomis.</p> <p>2.2.1. Parašyti elektroninę susipažinimo žinutę.</p>	<p>2.1. Disponuoti rašytiniam tekstui kurti būtinu žodynu (apie 100 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>2.2. Rašyti ir jungti raides.</p> <p>2.3. Žinoti ir taikyti kai kurias paprasčiausias rašybos taisykles.</p> <p>2.4. Pasakyti mandagumo frazes, vartojamas konkrečiose komunikacinėse situacijose.</p> <p>2.5. Turėti bendriausių žinių apie kalbos šali:</p>	<p>Rašymo veikla planuojama taip, kad mokiniai įgytų rašymo technikos ir teksto kūrimo gebėjimų.</p> <p>Mokytojas demonstruoja, kaip rašyti raides, raidžių junginius ir žodžius, aiškina būtiną rašybos taisykles, pateikia pavyzdžių, vaizdinių mokymo priemonių.</p> <p>Kuriant tekstą mokytojas primena reikiamą žodyną, kalbos priemones, lietuvių gestų kalbą supažindina su kai kuriomis rašybos taisyklėmis užduočiai atlikti ir yra aktyvus pagalbininkas rašymo metu.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Vertinti mokymąsi kaip prasmingą ir naudingą darbą. Jausti atsakomybę už mokymosi sėkmę ir rezultatus.	2.2.2. Parašyti trumpą sveikimo tekstą ant atviruko. 2.2.3. Trumpai raštu papasakoti apie save ir savo šeimą. 2.2.4. Trumpai aprašyti savo namą, butą, kambarį. 2.2.5. Trumpai aprašyti naminių gyvūną.	geografinė padėtis, miestai, kasdienis gyvenimas, socialinės konvencijos.	Mokiniai rašo pagal pavyzdį, nurodytą struktūrą, naudojami žodynais. Mokiniai iš atskirų žodžių sudaro sakinius, o iš kelių sakinių kuria trumpą tekstą pagal komunikacinę tikslą. Mokiniai užduotis atlieka individualiai ar poromis, grupėmis. Mokytojas taiko įvairius mokinių pasiekimų vertinimo ir įvertinimo būdus.

15.3.2. Turinio apimtis. 5–6 klasės

15.3.2.1. Kalbinė veikla

Skaitymas

Ugdomas gebėjimas suprasti tekstą: suvokti teksto antraštę, iliustracijas, esminę informaciją, skirti pagrindinius veikėjus. Mokomasi suprasti trumpus tekstus prie paveikslėlių, prieš tai aptartus lietuvių gestų kalba.

Rašymas

Raštu atliekami daugiausia paprasčiausi perrašymo, įrašymo ir kitokie pratimai.

15.3.2.2. Temos, potėmės

Susipažinimas, pažinties užmezgimas.

Pažintis su kalbos šalimi (ar šalimis).

Apie save (vardas, tautybė, amžius, pomėgiai).

Mokynys ir jo aplinka (šeima, draugai, mokykla, klasė).

Kasdienė veikla (dienotvarkė).

Namas, butas.

Laisvalaikis, žaidimai, sportas.

Transportas, transporto priemonės.

Parduotuvės, pirkiniai.

Išvaizda, apranga.

Maitinimasis, maisto produktai.

Gamta, metų laikai, oras.

Gyvūnai.

15.3.2.3. Komunikacinės intencijos

Gauti ir pateikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
- pranešti asmeninio pobūdžio informaciją;
- užduoti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, būdą, kiekybę;
- atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai;
- išreikšti norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti;
- pasisveikinti, atsisveikinti.

15.3.2.4. Gramatinė medžiaga (anglų kalbai)

Daiktavardis: daugiskaitos sudarymas, kilmininko linksnis. Skaičiuotiniai ir neskaičiuotiniai daiktavardžiai, *a, an, some, any, how much, many* vartojimas prieš skaičiuotinius ir neskaičiuotinius daiktavardžius.

Būdvardžių laipsniavimas.

Vietos ir laiko prielinksniai.

Paprastasis esamasis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Esamasis tęstinis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Paprastasis būtasis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas, taisyklingų ir netaisyklingų veiksmažodžių formos.

Esamojo tęstinio laiko ir *going to* vartojimas būsimajam laikui nurodyti.

Paprastasis būsimasis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Modaliniai veiksmažodžiai *can, can't, have to*.

There is, there are... sakinių vartojimas, vertimas į lietuvių kalbą.

15.3.3. Vertinimas. 5–6 klasės

15.3.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

15.3.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 5–6 klasės

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta pavienius žodžius, frazes ir trumpus sakinius. Skaitydamas naudojami žodynu.	Supranta labai trumpą regimąją informaciją paremtą tekstą, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Skaitydamas naudojami žodynu.	Supranta trumpą susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių tekstą programos temomis, kurio gramatinės struktūros yra žinomos. Skaitydamas naudojami žodynu.
Sąveika ir raiška raštu (rašymas)	Rašo pavienius išmokus žodžius ir frazes.	Rašo pavienius išmokus žodžius ir sakinius.	Rašo pavienius žodžius ir sakinius. Gali parašyti labai trumpą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių. Rašydamas naudojami žodynu.

15.4. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 7–8 klasės

15.4.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 7–8 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Stengtis mokytis skaityti užsienio kalba.</p> <p>Siekti bendrauti elektroninėje erdvėje: suprasti kompiuterio komandas, draugų ar pažįstamų žinutes, trumpus laiškelius.</p> <p>Stengtis naudotis žodynais.</p>	<p>1.1. Suprasti nesudėtingos sandaros adaptuotus tekstus programos temomis ir situacijomis, paremtus regimuoju elementu, kuriuose gali būti keletas nežinomų žodžių.</p> <p>1.1.1. Suprasti pagrindinę nesudėtingų paprastų aprašymų informaciją.</p> <p>1.1.2. Rasti reikiamą informaciją informacinio pobūdžio tekstuose: plakatuose, skelbimuose, iškabose, reklamose, filmų afišose, autobusų ir kt. tvarkaraščiuose, miesto, šalies žemėlapiuose, valgiaraščiuose.</p> <p>1.1.3. Detaliai suprasti trumpus nesudėtingus tekstus (laiškelius ant atvirukų, trumpus asmeninius laiškus ir kt.).</p> <p>1.1.4. Suprasti anketų ir blankų klausimus, susijusius su asmenine informacija.</p>	<p>1.1. Disponuoti būtinu recepcijai žodynu (apie 500 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Perpasakoti perskaitytus tekstus lietuvių gestų kalba.</p> <p>1.3. Turėti bendriausių žinių apie kalbos šalį: geografinė padėtis, miestai, kasdienis gyvenimas, socialinės konvencijos.</p> <p>1.4. Naudotis žodynais ir kitomis papildomomis mokymo priemonėmis (gramatikos lentelėmis, diagramomis).</p>	<p>Skaitomi nedidelės apimties tekstai, kurių turinys susijęs su mokinio patirtimi. Skaitomi tekstai turi būti gerai iliustruoti; jei jie nėra adaptuoti, mokytojas turėtų paaiškinti sunkiau suprantamus posakius lietuvių gestų kalba.</p> <p>Prieš skaitant tekstus mokytojas išsiaiškina su mokiniais teksto pavadinimą, kontekstą, taip pat ir mokinių turimą patirtį, žinias. Mokiniai suvokia, kad teksto nereikia versti pažodžiui, ir mokosi tinkamai naudotis žodynais. Perskaitytą tekstą mokiniai skatinami aptarti, kritiškai apmąstyti.</p> <p>Dirbama individualiai ir grupėmis.</p>
2. Sąveika ir raiška raštu (rašymas)			
<p>Stengtis mokytis rašyti, bendrauti raštu su bendraamžiais užsienyje, naudojantis informacinėmis technologijomis.</p> <p>Siekti dalyvauti interaktyviuosiuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p>	<p>2.1. Raštu perteikti įvairaus pobūdžio informaciją.</p> <p>2.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją pildant anketas, blankus: užrašyti savo vardą, pavardę, gyvenamąją vietą.</p> <p>2.1.2. Rašyti trumpus asmeninio pobūdžio laiškus.</p> <p>2.1.3. Aprašyti savo namus.</p> <p>2.1.4. Aprašyti savo šeimą.</p> <p>2.1.5. Aprašyti gyvūną pagal pateiktą pavyzdį.</p> <p>2.1.6. Aprašyti savo kasdienę veiklą ir laisvalaikį.</p> <p>2.1.7. Aprašyti mėgstamiausią metų laiką.</p> <p>2.1.8. Sudaryti daiktų sąrašą apsipirkti parduotuvėje.</p>	<p>2.1. Disponuoti rašytiniam tekstui būtinu žodynu (apie 180 semantinių raiškos vienetų).</p> <p>2.2. Žinoti ir tinkamai vartoti paprastas rašybos taisykles.</p> <p>2.3. Vartoti neoficialų stilių rašant laiškus draugams.</p> <p>2.4. Žinoti vientisinio sakinio struktūrą, klasifikaciją, žodžių tvarką.</p>	<p>Mokiniai mokosi rašyti pagal duotus pavyzdžius, naudojami žodynais, rašymo instrukcijomis. Mokytojas lietuvių gestų kalba išsamiai paaiškina, kaip dirbti kuriant tekstą. Dirbama individualiai, poromis ir grupelėmis, skatinama vertinti vienas kito darbą pagal nurodytus vertinimo kriterijus. Mokytojas taiko įvairius vertinimo būdus.</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
	2.1.9. Parašyti trumpą tekstą ant atviruko apie tai, kaip leidžia atostogas, kur vieši. 2.1.10. Parašyti kvietimą, nurodant susitikimo vietą ir laiką.		

15.4.2. Turinio apimtis. 7–8 klasės

Kalbinė veikla

Skaitymas

Ugdomi skaitymo gebėjimai, jungiant skaitymą su rašymu (anketos, reklamos, draugų žinutės, laiškėliai).

Rašymas

Ugdomi rašymo įgūdžiai, dedami rašymo, kaip kalbinės veiklos, pagrindai.

15.4.2.2. Temos, potėmės

Šalys ir tautybės.

Šeima: šeimos nariai, jų pomėgiai.

Gimtasis miestas.

Mano namai: kambariai, baldai juose.

Gyvūnai.

Kasdienė veikla ir laisvalaikis.

Parduotuvės ir pirkiniai, maisto produktai ir patiekalų receptai.

Sportas.

Išvaizda, apranga, gyvenimo stilius ir mada.

Darbas: buities darbai, specialybės.

Mokyklos gyvenimas, popamokinė veikla.

Sveikata, higiena.

Kinas: filmai, jų klasifikacija.

Atostogos, kelionės, šventės.

Gamta, metų laikai, oras.

Kalbos šalis (ar šalys): miestai, įžymybės, žymūs žmonės.

15.4.2.3. Komunikacinės intencijos

Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
- pranešti asmeninio pobūdžio informaciją;
- aprašyti asmeninius daiktus;
- pateikti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį;
- atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai;
- reklamuoti daiktą, vietą.

Išreikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- pritarti arba nepritarti;
- išreikšti norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, leidimą, neleidimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti, atsakyti į atsiprašymą;
- pakviesti, atsakyti į kvietimą.

15.4.2.4. Gramatinė medžiaga (anglų kalbai)

Daiktavardis: daugiskaitos sudarymas, kilmininko linksnis. Skaičiuotiniai ir neskaičiuotiniai daiktavardžiai, *a, an, some, any, how much, many* vartojimas prieš skaičiuotinius ir neskaičiuotinius daiktavardžius.

Būdvardžių laipsniavimas.

Vietos ir laiko prielinksniai.

Paprastasis esamasis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Esamasis tęstinis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Esamasis atliktinis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Paprastasis būtasis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas, taisyklingų ir netaisyklingų veiksmažodžių formos.

Būtasį tęstinis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Esamojo tęstinio laiko bei *going to* vartojimas būsimajam laikui nurodyti.

Paprastasis būsimasis laikas: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Modaliniai veiksmažodžiai *can, can't, must, mustn't, should, shouldn't, have to*.

Pirmojo laipsnio sąlygos sakiniai: sudarymo ypatumai ir vartojimas.

Liepiamoji nuosaka.

Neveikiamosios rūšies paprastasis esamasis laikas ir paprastasis būtasį laikas.

Prieveiksmiai, jų darybos ypatumai, dažnio prieveiksmiai.

Would like, would prefer ir *would rather* vartojimo ypatumai.

Too, enough vartojimo ypatumai.

There is..., there are... sakinių vartojimas, jų vertimas į lietuvių kalbą.

Gerundijaus (-ing formos) vartojimas po veiksmažodžių *like, love, hate, (don't) mind, prefer*.

Antonimai.

15.4.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta trumpus sakinius, geba juos tiksliai ir suprantamai išversti su žodyno pagalba. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose.	Supranta trumpą regimąją informaciją paremtą tekstą, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta pagrindines frazes. Randa reikiamą informaciją, supranta teksto temą. Skaitydamas naudojami žodynu.	Supranta trumpus tekstus kasdienėmis temomis, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Naudojasi kai kuriomis teksto supratimo strategijomis. Skaitydamas naudojami žodynu.
Sąveika ir raška raštu (rašymas)	Geba parašyti pagal pavyzdį labai trumpą tekstą taisyklinga anglų kalba, naudodamasis žodynu.	Geba parašyti trumpą tekstą iš žinomų žodžių ir frazių, rašo naudodamasis žodynu.	Rašo trumpus tekstus trumpais paprastais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, rašo naudodamasis žodynu.

15.4.2.5. Turinio minimumas

Paprastos su asmeniniu gyvenimu susijusios temos, skaitymo tekstai – adaptuoti, mokinių pasiekimai vertinami pagal pasiekimų požymių lentelėje nurodomą patenkinamą mokinių pasiekimų lygį.

15.4.3. Vertinimas. 7–8 klasės

15.4.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

15.5. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas. 9–10 klasės

15.5.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 9–10 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)			
<p>Stengtis plėtoti rašytinio teksto užsienio kalba suvokimo gebėjimus.</p> <p>Siekti skaitant pažinti pasaulį, būti atviram kalbai ir ja perteikiamai kultūrai.</p> <p>Stengtis rasti informacijos užsienio kalba internete, turint tikslą susipažinti su kitos šalies kultūra ir tradicijomis, mokinių gyvenimo realijomis.</p> <p>Jausti atsakomybę už mokymosi sėkmę ir rezultatus.</p>	<p>1.1. Suprasti informuojamojo, pasakojamojo, aprašomojo, taip pat mišriojo tipo nesudėtingus ir (arba) adaptuotus tekstus, paremtus regimuoju elementu.</p> <p>1.1.1. Rasti pagrindinę tekstų informaciją ir pagrindinę mintį.</p> <p>1.1.2. Rasti reikiamą informaciją skelbimuose, reklamose, bukletuose ir gebėti lietuvių gestų kalba ją perteikti.</p> <p>1.1.3. Suprasti trumpus paprastus pasakojimus apie kasdienes įvykius, jei teksto struktūra yra aiški, o kalba paprasta.</p> <p>1.1.4. Suprasti anketų ir blankų klausimus, susijusius su asmenine informacija.</p> <p>1.1.5. Suprasti pagrindinę vartojimo instrukcijų informaciją (pvz., buitinių prietaisų įrangos).</p>	<p>1.1. Disponuoti recepcijai būtinu žodynu (apie 700 semantinių leksinių vienetų).</p> <p>1.2. Gebėti paaiškinti temos žodyną ir atpasakoti teksto turinį lietuvių gestų kalba.</p> <p>1.3. Turėti bendriausių žinių apie kalbos šalį: gamta, klimatinės sąlygos, kultūrinis gyvenimas, jaunimo gyvenimas, šventės, minimos datos, tradicijos, socialinės konvencijos.</p> <p>1.4. Naudotis lingvistiniais žodynais, paaiškinimais, gramatinėmis lentelėmis ir kitomis papildomomis priemonėmis.</p>	<p>Skaitymo gebėjimai ugdomi toliau, plečiant tematiką, įvairinant užduočių tipus.</p> <p>Mokytojas parenka kuo įvairesnių darbo su tekstu būdų, įdomesnių pratybų, kurios ugdo mąstymą, gerina teksto suvokimą.</p> <p>Prieš skaitydami mokiniai su mokytoju lietuvių gestų kalba aptaria teksto pavadinimą, temą, iliustracijas, išsiaiškina žodyną, kalbinę medžiagą, sutelkia dėmesį į tai, kokią informaciją jie turi rasti tekste.</p> <p>Mokiniai dirba grupėmis, poromis, atlieka projekcinę veiklą, susijusią su skaitymu. Taip ugdomas jų savarankiškumas, kritinis mąstymas, mokoma mokyti ir pasitikėti savo jėgomis.</p> <p>Skaitymo gebėjimai vertinami įvairiais būdais: pateikiant pasirenkamojo atsakymo užduočių, grafikų, lentelių, pusiau atvirojo tipo užduočių, kurias atliekant reikia formuluoti atsakymus ir pritaikyti žinias.</p> <p>Vertinimo kriterijai turi būti kartu aptarti ir aiškūs mokiniams.</p>
2. Sąveika ir raiška raštu (rašymas)			
<p>Stengtis plėtoti bendravimo raštu gebėjimus.</p> <p>Siekti naudotis internetu kaip informacijos šaltiniu ir kaip bendravimo priemone.</p>	<p>2.1. Raštu teikti informaciją.</p> <p>2.1.1. Pateikti asmeninio pobūdžio informaciją pildant anketas, blankus: užrašyti savo vardą, pavardę, adresą, pomėgius.</p> <p>2.2. Bendrauti raštu programos temomis ir situacijomis.</p> <p>2.2.1. Parašyti sveikinimą švenčių, gimtadienio proga.</p>	<p>2.1. Disponuoti rašytiniam tekstui būtinu žodynu (apie 300 semantinių raiškos vienetų).</p> <p>2.2. Žinoti pagrindines kalbos dalis, jų reikšmę, funkcijas sakinyje, gramatinės formos.</p> <p>2.3. Žinoti vientisinio sakinio struktūrą, klasifikaciją, žodžių tvarką.</p>	<p>Mokytojas organizuoja mokinių veiklą aktyviojo mokymosi metodais ir būdais, pagal numatytą temą pateikia mokiniams kuo daugiau individualių užduočių kalbai plėtoti. Mokinys turi sudaryti kuo daugiau žodžių junginių, sakinių, trumpų tekstų. Taip kurčias mokinys sistemina, koreguoja ir mokytojo padedamas įtvirtina taisyklingos kalbos įgūdžius.</p> <p>Mokytojas kuria artimas tikrovei komunikacines si-</p>

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
<p>Siekti dalyvauti interaktyviuosiuose projektuose, konkursuose, renginiuose.</p> <p>Siekti savarankiškumo savo veikloje.</p> <p>Jausti atsakomybę už mokymosi sėkmę ir rezultatus.</p>	<p>2.2.2. Parašyti kvietimą į gimtadienį, nurodyti šventės laiką ir vietą.</p> <p>2.2.3. Parašyti raštelį: nurodyti susitikimo laiką ir vietą.</p> <p>2.2.4. Parašyti trumpą laišką apie tai, kaip leidžia atostogas, ką veikia.</p> <p>2.2.5. Trumpai parašyti apie savo planus, ketinimus.</p> <p>2.2.6. Trumpai aprašyti savo mėgstamą veiklą.</p> <p>2.2.7. Trumpai aprašyti savo gimtąjį miestą (nurodant pagrindinius žymius ir (arba) svarbius objektus).</p> <p>2.2.8. Trumpai parašyti apie kultūrinį kurčiųjų bendruomenės gyvenimą, sportinius laimėjimus.</p>	<p>2.4. Gebėti tinkamai pritaikyti taisykles, raštu reiškiant mintis numatytomis temomis (sudarant paprastus vientisinius sakinius) pagal anglų kalbos sakinio gramatinę struktūrą.</p> <p>2.5. Vartoti neoficialią kalbą rašant laiškus draugams.</p>	<p>tuacijas, pateikia aiškias užduočių instrukcijas. Mokytojas teikia grįžtamąją informaciją. Mokiniai dirba grupėmis ir individualiai. Mokiniai skatinami įsivertinti savo gebėjimus arba įvertinami mokytojo pagal iš anksto aptartus kriterijus.</p>

15.5.2. Turinio apimtis. 9–10 klasės

15.5.2.1. Kalbinė veikla

Skaitymas

Mokomasi suprasti numatytos tematikos tekstus, kuriuose yra nežinomų kalbos dalykų, išsiaiškinti juos iš konteksto, remiantis turimomis kalbos žiniomis ir naudojantis žodynais. Mokomasi aptarti skaitomą tekstą (pasižymėti, išsiaiškinti, aptarti lietuvių gestų kalba svarbesnes vietas ar mintis, užsirašyti žodžius, sakinius, susirasti papildomos informacijos ir kt.). Skaityti dalykinius straipsnelius, skelbimus, instrukcijas, reklamą ir pan. Pratintis skaityti jaunimo spaudą: antraštes, paaiškinimus prie tekstų. Naudojami autentiški, pritaikyti ar specialiai mokymo tikslais parašyti tekstai. Susipažįstama su dvikalbiais žodynais, interneto žodynais ir mokomasi jais naudotis.

Rašymas

Mokomasi rašyti raštelių, trumpus asmeninius laiškus, pildyti blankus, anketas numatytomis temomis, trumpais sakiniiais reikšti savo nuomonę. Mokomasi naudo-

tis pagalbine medžiaga kuriant tekstą, perduodant informaciją raštu, naudotis žodymais, vadovėliais ar mokytojo parengta gramatine medžiaga, tikrinantis rašybą, skyrybą.

15.5.2.2. Temos, potėmės

Kelionės, turizmas, transportas.

Sveika gyvensena, higiena, sveikata.

Jaunimo gyvenimas, bendravimas, santykiai su bendraamžiais.

Paslaugos, aptarnavimas (parduotuvės, buitios paslaugos, bankas,...).

Mokymasis, profesijos pasirinkimas, ateities planai.

Šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos.

Gyvenamoji aplinka, aplinkos apsauga, ekologinės problemos.

Gamta, klimatas, oras.

Žiniasklaida (televizija, internetas, spauda).

Užsienio kalba, jos mokymosi pasiekimai.

Kultūrinis gyvenimas (teatras, parodos, koncertai, šventės, tradicijos).

Kalbos šalis: klimatas, gamta, regionai, miestai, įžymybės, įdomios vietovės.

15.5.2.3. Komunikacinės intencijos

Gauti ir teikti informaciją:

- pasakyti pavadinimą, įvardyti;
- konstatuoti, pranešti, pasakyti;
- užduoti klausimų ir atsakyti, nurodant laiką, vietą, būdą, kiekybę, priežastį;
- atsakyti į klausimą teigiamai, neigiamai.

Išreikšti ir sužinoti nuostatą, požiūrį, nuomonę, poziciją:

- pritarti, sutikti su teiginiu, paklausti, ar sutinka su teiginiu arba nuomone;
- nepritarti, nesutikti su teiginiu ar nuomone;
- paneigti;
- išreikšti norą, ketinimą, džiaugsmą, patikimą, nepatikimą, privalėjimą, nepri- valėjimą, ketinimą, leidimą, neleidimą;
- padėkoti, atsakyti į padėkojimą;
- atsiprašyti, apgailestauti, atsakyti į atsiprašymą;
- išreikšti galimybę, tikimybę, domėjimąsi, nesidomėjimą, nusiminimą, baime, viltį;
- išreikšti nuomonę, paklausti nuomonės;
- pradėti ar užbaigti asmeninį laišką.

Bendrauti:

- pasiūlyti ką nors veikti, sutikti ar nesutikti su pasiūlymu;
- pakviesti, priimti pasiūlymą ar kvietimą, atsisakyti pasiūlymo, kvietimo;
- paklausti, kaip sekasi, atsakyti;
- pasisveikinti, atsisveikinti, atsakyti į pasisveikinimą;
- prisistatyti, pristatyti, supažindinti;
- pasveikinti, palinkėti;
- paprašyti paaiškinti, paprašyti užrašyti.

15.5.2.4. Gramatinė medžiaga (anglų kalbai)

Paprastasis esamasis laikas. Paprastojo esamojo laiko vartojimas su laiko

aplinkybėmis, reiškiančiomis dažnumą: *often, always, usually, sometimes, seldom, rarely, never*.

Esamasis tęstinis laikas. Veiksmažodžiai, nevartojami tęstine laikų forma. Paprastojo esamojo ir esamojo tęstinio laikų lyginimas.

Paprastasis būtasis laikas. Taisyklingieji ir netaisyklingieji veiksmažodžiai. Klausiamieji paprastojo būsimojo laiko sakiniai.

Būtasis tęstinis laikas. Būtojo tęstinio ir paprastojo būtojo laikų lyginimas.

Būdvardžiai. Būdvardžių laipsniavimas. Prieveiksmai.

Formos *be going to* ketinimui išreikšti vartojimas.

Paprastasis būsimasis laikas. Paprastojo būsimojo laiko ir formos *be going to* palyginimas.

Sąlygos (šalutinis) sakinytis *Type 1*.

Nežymimasis artikelis *a, an*. Žymimasis artikelis *the*.

Esamasis atliktinis laikas. Esamojo atliktinio ir paprastojo būtojo laikų lygi- nimas.

Skaičiuotiniai ir neskaičiuotiniai daiktavardžiai, *a lot of, much, many, how many, a few, a little, some, any, no* ir junginiai su jais.

Teigiamas ir neigiamas (*yes, no*) atsakymas į klausimą. Specialieji klausimai. Veiksnių, papildinio klausimai.

Klausiamojo sakinio priduriamoji dalis.

Formų *have to, don't have to, needn't, must, mustn't, can, can't, should, shall, will* vartojimas.

Veiksmažodžio bendratis. *Too, enough, -ing* vartojimas su veiksmažodžio bendratimi.

Prieveiksmių *very, too, quite, rather* vartojimas.

Tiesioginė, netiesioginė kalba.

Neveikiamosios rūšies sakiniai (*the Passive Voice*).

Santykiniai įvardžiai *who, which, whose, that*.

15.5.2.5. Turinio minimumas

Atrenkant ugdymo turinio minimumą orientuojamasi į paprastas asmeninio gyvenimo temas ir situacijas, susijusias su artimiausia kurčio mokinio aplinka (pvz., šeima, kelionės, sportas, mokymasis, pomėgiai, laisvalaikis, maitinima-

sis). Kuriant adaptuotus tekstus minėtomis temomis ir situacijomis reikalavimai mokinių pasiekimams atitinka pasiekimų lygių požymių lentelėje nurodomą patenkinamą pasiekimų lygį.

15.5.3. Vertinimas. 9–10 klasės

15.5.3.1. Šiame skyrelyje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – kiekvienos veiklos srities mokinių pasiekimų aprašai. Jie turėtų padėti mokytojui nustatyti mokinių pasiekimų lygį ir įvertinti padarytą pažangą. Patenkinamas lygis, įvertinant pažymiu, atitinka 4–5, pagrindinis 6–8, aukštesnysis 9–10 balų.

15.5.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės

Lygiai Veiklos sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Rašytinio teksto supratimas (skaitymas)	Supranta trumpą regimąją informaciją paremtą tekstu, kurio leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Skaitydamas naudojami žodynu.	Supranta tekstus kasdienėmis temomis, kurių leksika ir gramatinės struktūros yra žinomos. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Randa reikiamą informaciją nedidelės apimties tekstuose, kuriuose yra keletas nežinomų žodžių. Skaitydamas naudojami žodynu.	Supranta didesnės apimties tekstus kasdienėmis temomis, kuriuose gali būti nežinomos leksikos ir sudėtingesnių gramatinių struktūrų. Supranta teksto temą, pagrindinę informaciją. Naudojami kai kuriomis teksto supratimo strategijomis. Skaitydamas naudojami žodynu.
Sąveika ir raiška raštu (rašymas)	Gali parašyti trumpą tekstą, susidedantį iš žinomų žodžių ir frazių, naudodamasis žodynu.	Rašo trumpus tekstus trumpais vientisiniais sakiniais. Neskaitant pačių įprasčiausių žodžių ar posakių, rašo naudodamasis žodynu.	Rašo trumpus tekstus paprastais sakiniais, sujungtais paprastais jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „ir“, „tada“. Neskaitant pačių įprasčiausių žodžių ar posakių, rašo naudodamasis žodynu.

